

VINDICIÆ
Fratrum Dissidentium
In *ANGLIA*.

a. 3965.

VINCENT

1840

1841

1842

1843

1844

1845

1846

1847

1848

1849

1850

1851

1852

11. B. f.
VINDICIÆ

Fratrum Dissentientium

In ANGLIA,

Adversus

V. C. GULIELMI NICHOLSI, S. T. P.

DEFENSIONEM

Ecclesiæ Anglicanæ.

PARS PRIMA:

In qua Historicus ejus Apparatus excutitur,
veriorque traditur.

Pierce (P.) K.

Auctore JACOBO PEIRCIO, Presbytero.

Ἄν ἐν ἀναρεθῇ ἀφ' ὑμῶν τὰ σκάνδαλα καὶ τὰ περισκόμματα,
πολλῶ μᾶλλον ἀναρεθήσεται τὸ κείναι καὶ κατακείναι.
— ταύτην κρηπίδα πρώτην καταβάλλετε. Ἄν αὖτις
ἐδραθῇ ἐν ὑμῖν ἡ κρηπίς, ῥᾶον τὰ ἄλλα ἐποικοδομεῖν
ῥᾶ. Oecum. in Rom. xiv.

LONDINI:

Apud J. Robinson in Cæmiterio D. Pauli &
J. Lawrence in Vico qui vulgo, dicitur
Poultry, MDCCX.

2

929

A handwritten number in a cursive script, positioned below the stamp.

Reverendissimis, Pientissimis, & Doctissimis Ecclesiæ Christi apud SCOTOS Pastoribus, Fratribus Charissimis, Gratiam, Pacem, & æternam Salutem precatur

JACOBUS PEIRCIUS.

U L T Æ me gravesque causæ impellunt, VIRI REVERENDISSIMI, ut, hac *Fratrum Dissentientium* qualicunque Defensione vestro nomini dicata, vos in primis Arbitros hic appellem. Quosnam enim potius in hac lite, quam quos commendat Christianæ disciplinæ & veræ pietatis vigor, Judices postularem? Hæ autem virtutes (verbo absint invidia & adulatio) nusquam gentium magis, quam in vestris cœtibus elucet. Di-

A

vinum

vinum illum mentis ardorem ad Dei cultum puramque religionem, cujus laude jam olim floruistis, adeo non extinxerunt, ut incenderint potius atroces & diuturnæ vexationes, quibus summus ille, idemque clementissimus Pater, viginti abhinc annis vos eripuit. Hujus tanti beneficii memores ad opus, a Deo & Christo vobis concreditum, strenui semper incumbitis. Faxit Deus, ut pari, vel majori etiam vigilantia, diligentia, & successu eodem incumbere usque pergatis. Christi apud vos vineam, non ut in aliis locis misere conculcatam, sed potenti & gratiosa ipsius manu defensam, ac omnibus pietatis fructibus abundantem, in qua omne genus impune alibi grassantis nequitiae reprimatur & coercetur, quis pius non suspicit & veneratur? Nec enim desunt inter ipsos Episcopales viri candidi & spectatæ fidei, qui summo vos honore, eo nomine, prosequuntur.

Vid. Edw.
Conc. de
Reg. con-
junct. p.
20, 21.

QUINIMO hanc primam, quæ mihi adhuc sese obtulerit, occasionem, non meum tantum, sed & communem *Fratrum Dissidentium*, adversus vos minime fucatum amorem testandi, latus arripere volui.

ACCEDIT etiam, quod arctiori nuperime vinculo conglutinati, qui olim Insulæ licet ejusdem incolæ, duæ tamen fuimus nationes,

tiones, jam tandem in unum populum, sub una eademque ditione coaluimus. Cives autem ejusdem reipublicæ mutuū inter se amorem & benevolentiam colere, vel communis ista ratio jubet, quam omnium hominum mentibus inſevit natura. Quorum igitur arbitrio potius controverſias ſuas litigantes permittant? vel quos aut melius intelligere, aut rectius & majori æquitate de iis ſententiam ferre, merito ſperare poſſint? Sin autem adverſarii noſtri hæc ſecum ſtatuiffent, exteris Fratribus moleſtiam creare minime opus fuiffet.

AT inter omnes Theologos Reformatos, quos appellat *Nicholſius, Eccleſiæ Anglicanæ Presbyter & Defenſor*, veſtrum, FRATRES VENERANDI, nuſquam comparet nomen. Quapropter cum nec mihi, qui Judicibus ab Adverſario datis acquieſcere ſtatuering, ad vos in ipſo opere provocare licuerit; quo tamen palam eſſet quanti ſententiam veſtram facimus, ſeorſim hic adeundos, & uti ad cauſæ hujus cognitionem accedatis, rogandos eſſe duxi. Nec quod vos etiam Judices ſumpſerim, *Nicholſium* male habebit, qui ſuoſpte arbitrio, nobis inconſultis, exteros elegerit. Hoc autem, exterorum Fratrum judicium defugiens, non dico, nihil minus; ſed ea tantum de cau-

sa, quod tam vestræ, quam illorum famæ, ab eo haud parum læsæ, consulere cupiam. Dum enim exteros tantum appellat, vos quasi parum sinceros Reformatæ religionis cultores fastidire, vel ut Fratres saltem, & æquos Judices (si tales expetat) minime agnoscere videtur; suorum exemplum hac in parte secutus, qui simili olim utentes consilio, ne qui a SCOTIS Delegati ad illustrissimam *Synodum Dordracenam* mitterentur, operam dederunt. At quæ subest malæ suspensionis causa? Quid estis, aut quid egistis, quo magis adversarii a vestro, quam ab exterorum arbitrio sibi metuant? Presbyteriani estis? sunt & exteri Fratres. Repudiastis Pontificiorum ceremonias? repudiârunt & exteri. Quid ergo SCOTORUM tantummodo iudicium adeo averfantur?

MINIME autem dubito, quin in ipsum *Nicholsium*, consilii que sui participes redundaturus sit contemptus iste, quem in vos derivare speraverint. Nec mirum est, qui male sibi conscii sint, eos iudices exoptare, quibus, cum a factis, quæ cognituri sunt, longissime sint remoti, veritatem eorum accuratius exquirere difficile esse sciunt; quo etiam causæ suæ faventiores futuros credunt. Vos autem ea omnia nimis perspecta habere nôrunt,
quæ

quæ five ad doctrinam, five ad disciplinam, cultumque eorum, quos defendit *Nicholsius*, pertineant, quam ut iudicio de iis falli possitis; eaque integritate ac mentis constantia esse præditos, ut de sententia per gratiam dicta nequaquam sibi sperandum esse intelligant. Quid, quod ex omnibus forsan, Presbyterianorum partibus addictis, vos solos adeo propositi tenaces judicant, quos nullis unquam blanditiis inducere possint, ut nos, eadem vobiscum in rebus hic controversis sentientes, suffragio vestro damnetis? Quod de exteris autem aliter existimare præ se ferunt, eos tanquam nimis leves, & sibi ipsis parum constantes perstringunt. Attamen si hoc illorum augurium res ipsa verum fuisse comprobârit, quantum ab illorum honore & estimatione decedit, ad vestram tantum accessurum certo sciatis. Verum suspensiones has fictæ & inique ab adversariis injectas esse nulli dubitamus; nec externos Fratres in hac causa, ex æquo & bono judicanda, a vobis dissensuros nobis persuasum est. Vos autem indignitatem istam patienti animo feretis; & quo minus honorifice vos tractent, eo majori studio amicitiam & necessitudinem nostram amplectemini.

PIENTISSIMA sane REGINA, cujus prudentia

dentia & consilio, in ea tam diu desiderata duarum gentium in unam copulatione perficienda, Deus O. M. uti dignatus est, nos omnes, qui sub ejus ditione vivimus, sæpe & enixe hortata est, ut sociatis jam regnis, arctissimo etiam amoris vinculo conjuncti simus. At enim cum Episcopalibus, etiam qui moderati haberi cupiunt, si ex Auctore nostro conjecturam facere liceat, id minus gratum esse apparet; quid restat, nisi ut nostros, eadem fide, cultu, rectionis forma, disciplina, consiliis, affectuque fraterno vobiscum conjunctos, invicem diligatis, & pro virili adjuvetis?

V O B I S infulas, magnificentiam, & civiles honores in rebus sacris nequaquam curæ esse, jam olim novimus. Libere igitur, fideque nemini addicta, ut SCOTOS decet, Arbitrorum munere defungimini; & qui lites nostras optime calleatis, sententiam vestram primi ferentes, aliis exemplo præite.

V E R U M enimvero si adversariis plus æquo in nonnullis concessisse videamur, qua parte forsitan censuram præcipue mereamus; id vos partim humanæ imbecillitati, partim vehementissimo pacis studio, quo, ut fit, nimium abrepti simus, adscribentes, justi & faciles condonabitis.

PORRO

PORRO id vos hic lubens monitos velim, si quid unquam Hierarchicis minus gratum auspicemur, id statim ab iis, in Regiæ, ut olim verba *Cnaxii* vestri, dum Francofurti exulabat, in Cæsariæ, Majestatis offensionem detorqueri. Hinc non ita pridem in nostros homines, tanquam legum violatores, & Regiæ in sacris potestatis spretores, acriter in-
vecti sunt, eo quidem nomine, quod id sunt meditati, quo commune quoddam commercium inter *Fratres Dissidentes* intercedere posset; cum Tremulorum interim Secta multis jam retro annis istiusmodi commercium, nullo reclamante, vel prohibente, instituerit exercueritque. Hinc facile judicabitis adversariorum calumniis & injuriis tribuendum esse, si qua in re ecclesiarum nostrarum administratio, ei, quæ tam vobis, quam aliis Reformati orbis regionibus in usu est, minus congruat.

Quo autem tristiori casu ecclesiam Christi, in hac patriæ charissimæ parte, conflictari videtis, eo enixius consiliis & precibus ipsam adjuvate. Sicut enim nos gaudere vobiscum gaudentibus, ita vos lugere nobiscum lugentibus, Christiana lex jubet. Spondemus vicissim, nos Deum nunquam non oraturos,

turos, ut regionem vestram summa rerum
abundantia, academias omnium bonarum
artium ac scientiarum laude, ecclesiam fide,
pietate, puro cultu, & vigenti disciplina, flo-
rentes reddat; ut vos omnes suo Sanctissimo
Spiritu dirigat, impensam a vobis operam
prosperet, & felicem denique, quo positi estis,
statum incolumem servet, abunde adauge-
at, perennem etiam ac proprium reddat.

A D
EXTEROS THEOLOGOS,
PROFESSORES,
Cæterosque Viros eruditos,
Religionis & Fidei Reformatæ Cultores,
APPELLATIO.

I H I nuperum G. Nicholſii ſcri- Pars I.
prum perlegenti, aliquoties ſubiit
mirari, Viri Clariffimi, Fratres
Chariffimi, Hierarchicos ad ve-
ſtrum jam tandem provocare ju-
diciũ. Et cum mecum repu-
tem, qualem erga externos multis
ſuperioribus annis animum geſ-
ſerint, vobis gratulari fas eſt,
omniaque fauſta & felicia in hac

nova amicitia precari. Bene igitur vortat Deus omen; a
vobis Arbitris quod metuamus habemus prorsus nihil. No-
bis exoptatiſſima ſemper viſa eſt illa, quam etiamnum reti-
nendam ut ſacris literis conſonam merito judicatis, Ari-
ſtocratica eccleſiaſtici regiminis forma: ritus, quos &
nos abrogandos contendimus, ultro abrogáſtis: & quod
omnium primum, vobis in pretio eſt illa puræ & incor-
ruptæ fidei eccleſiæ Anglicanæ confeſſio, quam & amba-
bus ſemper ulnis amplexi ſumus; quam vero Hierarchi-
ci, poſtquam ei ſolenniter ſubſcripſerint, miſere excruci-

B

arunt

Pars I.

Vid. Nichol.
Pag. 99.

Pag. 117.

arunt, ut Jesuitarum & Arminianorum, renuente licet auctorum sententia & nativa verborum vi, commentis favore videatur. Vobis igitur, Fratres, prius exuendæ sunt veteres opiniones, quam liberum ineuntes suffragium nos condemnare possitis. Id interim nos male habet, quod exteros dolo circumvenire satagunt Episcopales. Qui enim arbitros constituit, ipsorum arbitrio litem integram dijudicandam permittere præ se fert. At id scimus imis Hierarchicorum medullis infixum & hæere & hæsurum, *Nolumus leges Angliæ mutari.* Et ut a vobis Arbitris nostræ dirimantur lites, si quam maxime velint pauci aliquot egregii viri, nequaquam tamen efficere possunt. Ultro fatetur Nicholusius eos frustra enixos, quo infelices nostræ lites dirimi potuerint: ideo sc. quod ferocientes ecclesiastici majori numero cæterorum sanis semper obstitere consiliis. Profecto non video quid ab arbitris expectandum. Si enim quæ velint Episcopales decreverint, tunc demum rata ipsis habenda erit eorum sententia; sin minus, contemnendi erunt & arbitri, eorumque, æquissimum licet, arbitrium. Sed accipimus, quos ceperæ adversarii arbitros; ea tamen lege, ut eadem, quam sibi adversarii vindicant, nobis etiam facta tecta maneat judicandi potestas: & ni valde fallor, fortiora sunt quæ nobis, quam quæ ipsis eam vindicare videntur argumenta. Quid enim? annon *ἀνιδόσα* Hierarchicis audiunt, quæ a nobis gravissima habentur peccata? Cedo jam quemvis arbitrum: quid obstat quo minus amoveantur inutilia prorsus, etiamsi tolerabilia? Si paci ecclesiæ, si fratrum concordie litura tali prospiciatur, quid, quæso, periculi subesse possit? At nobis quo minus illæsis summum Numen conscientis colere queamus, nullis cedere licet arbitris, nec id ulla, ut speramus, fratrum exterorum sententia unquam extorquebit. Sed cum Nicholusius sub larva amicitie nobis odium & infamiam apud exteros creare studeat, æquum est ut audiant quæ & a nostra parte dicenda veniunt.

Pag. 127.

Auctoris verba hic mihi usurpare liceat, nimirum *ad hoc opus aggrediendum, me exhortatos fuisse quosdam gravissimos viros.* At cum satis noverim ipsis longe id felicius successurum, ut qui omni apparatu ad illud exornandum requisito cumulate essent instructi, diu obfirmato animo detrectans, in eos rejicere conatus sum. Sed cum illis vel otium, vel animus deesset, desideriis tandem obtemperavi. Nec tamen me fugit, quam imparatus in hanc

hanc arenam descensurus essem, cum ob alias causas, tum quod Latini sermonis usu diuturno jam tempore minus exercitatus, eam mundiciem cultumque orationis, quæ & argumenti dignitas, & doctis. Virorum, quos hic alloquor, observantia omnino postulare videantur, me minime allaturum satis intellexi. Sin autem eloquentiam Nicholſii exæquare non potero, fide tamen, & rerum tradendarum veritate eum superabo. Et cum veritas non ex sermonis nitore & verborum lenociniis, sed ex argumentorum vi & pondere semper sit æstimanda; hoc unum enixissimis precibus Fratres sunt rogandi, ne ad artem dicendi, sed ad momenta dicendorum animum advertant.

Apparatum Historicum suæ Defensionis præmisit Auctor noster. Ego nãvos illius breviter notabo, & deinde argumenta, quibus causam suam statuminare contendit, ea qua par est modestia expendam: unde veriore ecclesiæ tot laudibus ornatae ideam formare, & æquissimam in nostris litibus sententiam ferre possint fratres ubicunque gentium exteri.

Si quid Wickliesi tantopere & merito ab Auctore laudati iudicio tribuendum, æquum est ut mitius nobiscum agant adversarii; ejus enim dogmatis in præcipuis controversiæ capitibus causa nostra firmatur, ut hæc sequentia variorum testimonia ostendent.

Pag. 2.

De Ministrorum gradibus & officiis.

“Videtur sanctis doctoribus, quod superfluerit in sacramento ordinis ponere plures quam duos gradus, scilicet Diaconos vel Levitas, & Presbyteros sive Episcopos; nam illi duo gradus suffecerant in lege veteri, ubi multiplicius fuit mysterium Dei. — Tempore Pauli sufficiebant ecclesiæ duo ordines Clericorum, Sacerdos videlicet & Diaconus; quia certum est, quod superbia Cæsarea alios gradus adinvenit.”

Fascic. rerum exper. & fug. tom. 1. p. 269. Idem tradit Tho. Wald. apud Fullerton lib. 4. p. 132. & Catal. test. tom. 2. p. 810.

“Spiritualibus non dandum est dominium politicum.”
“Utile esset ecclesiæ quod non foret Papa, vel *Prelatus Cæsareus*; ac decens foret ac utile, sicut erit post diem iudicii, quod ecclesia foret ab eorum traditionibus expurgata.”

Catal. test. ibid. Fasc. p. 270.

“Confirmatio juvenum, Clericorum ordinatio, locorum consecratio, reservantur Papæ & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.”

Articuli Jo. Wicklies. in conc. Constant. sess. 8. art. 28. idem docet Wald. apud Fuller.

De sacra scriptura unica & sola fidei & cultus norma.

“Intendat fidelis rationi & fidei scripturæ, & non cre-

Fasc. p. 274.

Pars I.

Ibid. p. 276.

“ dat talibus extravagantibus fabulis infundabilibus de
“ potestate Prælatorum.”

“ Omnes humanæ traditiones, quas lex Evangelica
“ non docet facere, sunt superflue & iniquæ. — Solam
“ legem Christi licet practicare, discere, vel docere; &
“ quicumque practicaverit legem aliquam, quæ non di-
“ rigit directe ad beatitudinem, ex praxi facit se ipsum
“ damnabilem. — Non licet Christiano, post plenam pub-
“ licationem legis Christi, extraneas sibi leges condere
“ ad regimen ecclesiæ Christi.”

Wald. apud
Fuller. p. 132.

“ Sapientes quicquid non traditur expresse in scriptu-
“ ra, ut supervacuum omittere possunt. — Auctoritatem
“ conciliorum generalium sprevit.”

*De ritibus & cæremoniis.*Catal. test.
Ibid.

“ Ritus humanos & novas umbras ac traditiones pla-
“ ne rejecit. — Basilicas & totam istam pompam cultus
“ Papæ, & varios spiritualium gradus tollendos putavit.”

Wald. apud
Full.

“ Speciosa quævis templorum ædificatio est vitupe-
“ randa & hypocrisisin sapit.”

Fasc. p. 270.

“ Evidentius foret ad utilitatem ecclesiæ, quod & Ba-
“ silicarum, & sumptuosarum structuræ, & sectæ novo-
“ rum ordinum, sicut in die judicii, jam cessarent.”

Wald. apud
Full.

“ Chrisma, aliæque id genus cæremoniæ, non sunt in
“ Baptismo adhibendæ.”

Fasc. p. 270.

“ Si cæremoniæ legis veteris propter suam gravedinem
“ & multitudinem cessare debuerunt in lege gratiæ;
“ quanto magis tales traditiones hominum, quæ sunt in-
“ fundabiliter fictæ, isto tempore legis gratiæ deberent
“ solvi? — Circumcisio & cæremoniæ legis veteris non
“ sunt a fidelibus observandæ; multo magis hodiernæ
“ cæremoniæ præter legem novam & veterem introdu-
“ ctæ.”

*De vigiliis & precum formulis.*Wald. apud
Fuller.

“ Homines ad certas & præscriptas orandi formulas
“ astringere, libertati ipsis a Deo concessæ detrahit. —
“ Nemo ad vigilias & horas canonicas observandas te-
“ netur.”

Fasc. p. 269.

“ Utile foret ecclesiæ poni in pristina libertate, & sic
“ cessarent Missarum superadditarum solennia, & orati-
“ ones cum horis canonicis adinventæ.”

*De prædestinatione.*Wald. apud
Fuller.

“ Ecclesia constat ex hominibus prædestinatis.”
Post exortum Wickliefum immanis semper in illius
affectatores grassabatur persecutio, quæ nec regnante
Henrico

In Apparatum Historicum.

Pars I.

Henrico octavo sopita. Rex ipse veritati Evangelicæ inimicissimum gerebat animum, inque Lutherum stylum acuit, meruitque ut a Pontifice Romano Fidei Defensoris titulo insigniretur. Cum vero libidinosus nimium princeps uxoris tædio duceretur, eaque repudiata, novam despondere moliretur, frænum sibi a Pontifice injici indignissime tulit: cumque æger animus Romani Conclavis moras ulterius non ferret, Pontificis jugo, hortante Cranmero, excusso, ipsius potestatem in se transferri curavit. Exinde, Episcopis Anglicanis domi judicibus constitutis, nullo negotio, nulla mora, pro arbitrio uxores repudiavit. Adoranda est infinita Dei O. M. sapientia, quæ in Pontificiæ tyrannidis perniciem, & ecclesiæ emolumentum, pessimam ejus indolem direxit. Sane Henricus ipse Evangelicæ veritati pariter & Pontificiæ tyrannidi insensissimus perrexit hostis; ultimumque, illo regnante, eos, qui alterutram tuerentur, manebat supplicium.

Cranmerus Archiepiscopus Cantuariensis factus, lubens omnem instaurandæ religionis captabat occasionem; & cum gratia apud Regem plurimum valeret, longe feliciores fecisset religio progressus, si minus obstitissent tum Regis superstitio & pertinacia, tum Gardineri Episcopi Vintoniensis versutia, suaque ipsius nimia timiditas. Certe me non temere sanctissimo Martyri adscribere timiditatem, argumento sunt aliorum, quos damnavit, martyrum cineres. Narrat Fullerus, & ipse Hierarchicus, Cranmerum coram Rege monstrum illud horrendum Transubstantiationis, contra Lambertum, & contra eam quam pectore suo clausam habuit opinionem, in speciem quæsitis argumentis propugnasse. Fædissimum tunc temporis religionis statum ostendunt sex Articuli vulgo dicti, sive sex præcipua Pontificiæ superstitionis capita lege sancita, sc. Transubstantiatio, Communio sub una specie, cælibatus Sacerdotum, Vota castitatis, privatæ Missæ, & auricularis Confessio.

H. E. lib. 1.
Pag. 229.

Pag. 31

Vera narrat Auctor *de Romani Pontificis potentia perpetuo exterminata*. Sed & id insuper notandum, Henricum suæ potentiæ & opulentiæ augendæ semper inhiasse. Iis instigatus stimulis, tam fædissima Monachorum cœnobia & consortia dissolvit, quam iniquissimam Pontificis tyrannidem exterminavit. Et si ingenium spectes, non est quod mirere eum affectasse abrogatam Pontifici potestatem. Sed necesse est ut hæc pressius persequa-

Pars I.

Vid. Nud.
Veritat. pag.
64. & Vitam
Bedelli Epif-
copi a Bur-
neto script.
pag. 88, 89.

mur, quo recte intelligatur potestas Regis in rebus ecclesiasticis; res profecto magni momenti in nostra controversia, de qua tamen Auctor noster obiter & parum candide agit p. 344. "Anno 37° Henrici 8^{vi} Lex fuit lata, quæ statuit, Archiepiscopis, Episcopis, Archidiaconis, cæterisque Ecclesiasticis personis nullam omnino competere jurisdictionem ecclesiasticam, nisi per Regem & sub Rege, unico & indubitato supremo ecclesiæ Anglicanæ Capite: cui (& omnibus ab ipso delegatis) a sacra scriptura omnes causas ecclesiasticas & audiendi & definiendi, & cujuslibet peccati & vitii corrigendi conceditur potestas & auctoritas." Hinc oriunda sunt Cancellariorum, Commissariorum, & si qua sunt id genus alia, inaudita prorsus munera in primæva, quam continuo crepant Episcopales, ecclesia. Henricus enim, ut subjectos exemplo doceret qualem ambiret auctoritatem, ejusque insimul periculum faceret, Laicis hominibus gravissima delegavit ecclesiastica judicia. Viderint ergo adversarii, qui Episcopis solis a Christo concessam regendæ ecclesiæ potestatem contendunt, quâ ratione jus excommunicationis & absolutionis, &c. iis possit competere, qui non Episcopi, sed Laici sunt; qui non ex arbitrio Episcoporum, sed ex suo proprio, idque aliquando invitis Episcopis, sua exequuntur munera. Rex ergo juxta leges Anglicanas (quas perinde ac Medorum & Persarum, immutabiles volunt adversariorum plerique) est unicus in suo regno fons ecclesiasticæ omnis & potestatis & jurisdictionis; nec habent Clerici, cujusunque tandem sint ordinis aut gradus, ullam, præter eam quam a Principe derivarunt, potestatem. Episcopi tanquam Regis ministri ecclesias moderantur, ordinationes peragunt, sacramenta administrant. Unde penes Regem Episcoporum electio, cujus & mandato ordinantur: ipse, si lubet, ordinare, aut aliis quibuslibet pro arbitrio vel Presbyteris, vel Laicis istud munus delegare, & quandocunque velit, eam, quam dedit, potestatem ab exercentibus repetere potest. Si quis objiciat coercitam & diminutam esse jam Regis potestatem: Respondere in promptu est, eam omnem, quam dixi, Regem exercere posse auctoritatem, consentientibus regni Ordinibus, quibus solis cancellos illi circumdare permissum. Unde regnante Gulielmo, non modo Presbyteri, sed & Episcopi, & inter eos Archiepiscopus Cantuariensis, lege ab utriusque ordinis Senatu lata, sunt sacerdo-

tiis,

riis ejecti. Hæc potestas ab incunabulis instauratæ religionis regibus nostris, & probante & hortante Cranmero, concessa videtur: saltem Cranmerum in ea fuisse sententia, non modo ejus scriptum, quod etiamnum extat autographum, sed & alia suadent argumenta.

Eadem in rebus ecclesiasticis regibus nostris confirmatur potestas, Edvardo sexto, Elizabetha, Jacobo primo, & Carolo secundo regnantibus, nisi quod permurato sub Elizabetha nomine, regia Majestas exinde diceretur potius suprema ecclesiæ Moderatrix, quam supremum Caput. Nec id tantum, sed & omnes cujuscunque ordinis Clerici, ante faustum Gulielmi tertii, immortalis memoriæ, imperium, ea omnia sanctissimo jurejurando, *Suprematus* dicto, confirmare tenebantur: cujus formam ex Oxoniensi versione hic exhibemus, "Ego A. B., conscientia mea teste, profiteor & denuncio, Majestatem regiam solam esse summam Moderatricem hujus regni, aliarumque ditionum, ac regionum sibi subjectarum, nec non omnium tam personarum quam rerum, tam ecclesiasticarum quam civilium. — Sancteque recipio me regię nostrę Majestati, ejusque hæredibus, legitimisque successoribus, debitam fidem & observantiam perpetuo præstiturum, & quantum in me fuerit propugnaturum, & defensurum omnes & omnimodas jurisdictiones, privilegia, præeminencias, & auctoritates quascunque, vel concessas vel commendatas regię Majestati, vel imperiali hujus regni diademati conjunctas & annexas: Ita me Deus adjuvet. &c." Quam recte de his statuerint supremi Ordines nostri, rectene etiam, an secus in ipsorum verba jurarint ecclesiastici, penes alios esto judicium: id tamen hoc loco obiter notamus, nullam subesse rationem cur defectum auctoritatis nobis objiciant adversarii. Si enim regia Majestas tam ex legibus nostris, quam ex sanctissimo, quo ipsi se obstrinxerunt jurejurando, unicus in suo regno omnis ecclesiasticę jurisdictionis & auctoritatis est fons, & eam cuivis pro arbitrio delegare potest; mirum ni valida sit illa omnis, quam in ecclesiis nostris regię Majestatis permissu & voluntate exercemus, jurisdictio & auctoritas.

Excerpt. 9
corpore Statu-
torum U-
niversit. Ox-
on. sub fi-
nem.

Liber iste Christianę Institutionis tantopere ab Auctore nostro laudatus, nostrę causę abunde favet. Duos enim solummodo sacros Ordines a Christo institutos agnoscit; nec sane eam ab alia quavis parte lædere potest. Scriptus enim, vel saltem approbatus est ab iis-

pag. 51

Pars I.

dem fere viris, qui sub Edvardo sexto Articulos fidei composuerunt. Et si qua sit vera & insignis in rebus fidei horum scriptorum discrepantia (quam nullam esse argumentis non levibus nobis persuasum est) posterius magis liberum sub Edvardo, & limatius ex secundis curis exhibebit iudicium: quale autem illud sit, dabitur infra ex memoratis articulis ostendendi locus.

Henricum octavum excepit hæres & successor Edvardus, optimæ indolis filius, & veræ pietatis studiosus, qui decedente patre cum adhuc puer esset tantum decennis, mentem gerebat avitis offensionibus, pertinacia, & superstitione liberam; & quæ a Cranmero, Duce Somersetensi, aliisque optimis viris instaurandæ religioni intentis, facilius flecti, & ad promovendam veritatis causam incitari posset. Sub illius igitur auspiciis religio longe feliciores fecit progressus. Sed cum Parochi Anglicani plerique omnes tenebris plusquam Cimmeriis involuti, & ad omnes sacri muneris partes inepti prehenderentur, utpote qui nec preces Deo fundere, nec cœtibus sacri textus sensum aperire, nec eos in credendis, agendisque instituere suo Marte valerent; *quo magis eorum inscitia aut desuetudini subveniri posset, prodire non tantum homilia, sed & formulæ precum.* Cumque id in animo haberent reformationis auctores, ut paulatim, & citra tumultum, populum Anglicanum a sua superstitione abducerent; ita rem tractabant, ut potius in vernaculam transtulisse, quam plane rejecisse veteres in cultu publico usurpatas formulas viderentur. Atque ita tandem prodiit Liturgia nostra Anglicana, ex Missâ Pontificia conflata, sed delectu instituto, & plurimis superstitione plenis prorsus resectis, quibusdam vero (ut se habent bonarum rerum initia, & prima indagandæ veritatis studia) etiamnum retentis. Nam Unctio, frequentissimus signi Crucis usus, Animæ commendatio Divinæ misericordiæ in sepeliendo cadavere, vestes Pontificiæ, & id genus alia, in ista prima Liturgiæ Anglicanæ, regnante Edvardo, editione extant.

Id tamen nemini dubium, istam, licet admodum imperfectam, sacri cultus emendationem, veræ pietatis non contemnendam reddidisse segetem. Nec crediderim Fratres Dissidentes unquam optimis viris vitio vertisse, quod in scribendis homiliis, & precum formulis operam locarint, & dolendæ populi Anglicani inscitia, tunc temporis auxilium præsens exigenti, remedium quale-

cunque porrexerint. Illi sane numquam, more quorundam nostri temporis Hierarchicorum, sese opus exegisse omnibus numeris absolutum, & quod vel illius, vel subsequentium ætatum emendationem dedignaretur, autumabant. Novam enim Liturgiæ editionem, priori longe puriorem, eodem regnante Edvardo, ipsi adornabant. Sed nec eam ab omni superstitione liberam ostendunt vestes Pontificiæ, signum Crucis in Baptismo, ut taceam inter alia rationem precandi, ex futili Pontificiorum usu haustam: quæ forsitan occasionem nacti correxissent. Cranmero, & Riddleio in animo fuisse legem rogare de vestibus Pontificiis abrogandis, nos docet vir in hac, & in omni pariter historia versatissimus, Burnetus Episcopus Sarisburiensis. Diversis hic, & contrariis plane trahuntur Hierarchici studiis. A quibusdam, ut Heylyno, Woodio, &c., egregii illi viri, propter abjudicata plurima Romanensium dogmata & cæremonias, Deformatores potius quam Reformatores audiunt: alii contra opus illud perfectissimum contendunt, scilicet a tam piis & eruditis viris, cum Martyribus, tum Confessoribus elaboratum: alii denique (quibus & nos adstipulamur lubentissimi) medium insunt tramitem, ac latissimis animis summam Dei O. M. benignitatem & clementiam agnoscentes & adorantes, omni laude cumulandos eos censent, qui huic negotio manus admoverunt, non ideo tantum quod tam egregiam & felicem ei navarint operam, verum etiam quod pio religionis ulterius promovendæ studio ducerentur. Quod vero multa minus apta, atque etiam prava, quæ profecto erant posteris corrigenda, retinuerint, id non malitiæ, sed partim caligini, qua nuper involuta veritas fuisset obscurata; partim humanæ imbecillitati, qua fit ut a probis & sapientibus non sit alienum errare; partim denique temporis iniquitati, qua in exequendis consiliis suis non raro sunt sufflaminati, tribuendum arbitrantur. Proinde qui temporum iniquitatem, quo minus salutaria sua consilia exequerentur, præcipue in causa fuisse dixerit, næ is a veritate haud multum abludere, & famæ eorum optime consulere videbitur. Quid enim? nonne Pontificii nunc minime obscuri, nunc larvati; illi quidem in non una regni parte bellum civile concitantes; hi vero occulti & ex insidiis agentes, strenuissime tendebant, ne penitus exterminaretur ea, quam impensius diligebant, superstitio, sed ut quædam saltem ejus reliquiæ, veluti totidem pignora postliminio restaurandæ permanerent?

Nec

Pars I.

Nec id mera suspitione nititur, sed certissimis ostenditur indiciiis. Quantum autem profecerint, vel ex luctuosissimo Ducis Somersetensis exitu plus satis liquet, qui, cum reformato cultui & fidei esset amicissimus, ipsorum infidiis interiit; vir, si quis alius, æquiori ævo & meliori profecto fato dignus. Eisdem itidem, regnante postea Elizabetha, reformandæ religioni plurimum suis obstitisse consiliis ex Burneto infra notabimus.

De Articulis fidei plenius acturi, cum priorem Defensionis partem expenderimus; id unum hic monemus, articulos Anglicanos Calvinianis semper quam maxime arrisisse, & ante exortam Laudensium factionem, neminem unquam fucatum Jesuitarum & Arminianorum sensum iis affinxisse, vel Calvinianorum doctrinam in Scholis publicis, aut cætibus sacris impune convellere ausum; licet hic tandem scriptor confectos affirmet articulos, *egregio semper servato temperamento, inter atrociora Calvinianorum placita, & insana commenta Pelagianorum.*

Pag. 10.

Sed quæ sequuntur audiamus. Jam præ toto Reformato orbe maxime nostra elucet ecclesia. Ast iniquus est Nicholus in sua causa iudex. Esto iudicium penes eos, quos ipse cepit arbitros. *Hanc solam invidis oculis intuentur Pontificii.* Quam vellem hæc vera! non tot sane Reformatæ ecclesiæ fuissent ferro & flammis vastatæ; sed rhetoricos hic Auctor flosculos pro veritate historica venditat. *Hanc Protestantium cætus ubicunque gentium sint, venerantur & suspiciunt, immo & cæteras pariter ecclesias externas venerantur & suspiciunt cætus Anglicani.* Reformatæ omnes ecclesiæ, tanquam charissimæ sorores, mutuum tunc temporis affectum & amorem fovebant. Et si despexerint Angli Episcopales ecclesiastici apud externos regiminis formam, (quod tamen a primordiis Reformatæ religionis usque ad iniquissima Laudi tempora nunquam factum) non est quod e converso suam apud externos in admiratione & honore fuisse suaviter sibi blandiantur. Subnectit vero Auctor rationem; id fieri affirmans, *Eo maxime nomine, quod non, ut alibi, fervore precipiti, & tumultuante plebe, religionis negotia agerentur; nec sub pietatis prætextu seditiosi homines res novas molirentur: sed ecclesiæ ac regni Ordinibus simul, idque mature agentibus, ut ea puritas, qua primæva secula gaudebant, restituta esset religioni, haud jam Pontificiorum sarcinis onusta, neque antiquorum rituum detracta*

detracto honestamento, jejuna & macilenta. Attendite, Arbitri! En foedam vestrae Reformationis originem! En jejunam & macilentam vestram religionem! Etiamnum haesitatis? Annon id unum vobis restare Arbitris videtis, ante omnia damnandam esse *jejunam, macilentam illam, optimo honestamento denudatam, fervore praecipiti, tumultuante plebe, & ficto pietatis prae-textu oriundam*; illam dico, sed vestram religionem, ne iniqua sententia secundum adversarios judicare videamini? Dic sodes, mi Nicholse, ficcine Anglicanae ecclesiae causam agere soles? Non vides te belle advocati munere defunctum? Tute primum externos in nostra lite judices constituis, eosque dein ipsos palam & aperte, idque ante latam sententiam conviciis proscindis? Anglicanam nostram reformationem a Subligaculo Henrici 8^{vi} originem traxisse, Pontificiis jamdudum in ore fuisse novimus. Quis vero Reformatae fidei vere amans, quis nisi Pontificiorum placitis addictissimus, talia unquam in exteris ecclesias sacrilego ore profudit convicia? Digna haec sunt profecto livido, superstitioso, & mendaci Jesuita, nequaquam vero Presbytero Anglicano. Ast dic tandem libere & aperte, Ubi terrarum efferbuit ille *fervor praecipiti*? Qua Reformati orbis regione *tumultuantem* inveniamus illam, quam narras, *plebem*? Quosnam tu memoras *homines seditiosos*? quas *novas res molitos*? *sub quo pietatis prae-textu*? Si regni Ordines ad reformandam ecclesiam incubuerint, id sane nostrae felicitatis, non vero puritatis indicium. Et si alibi opus illud non tantum detractarent, sed & pro virili impedirent Ordines, potestne animum inducere egregius noster Advocatus, ut plebi vitio vertat, quod ultro reformationem molirentur? O audacem ergo, stolidam & impiam plebem, Wickliefum, nullis praeeuntibus Ordinibus, sectantem! O piam & sapientem sub rege Henrico plebem, Ordinum consultationem expectantem, atque interim superstitioso & idololatrico cultu contentam! O impiam primae Christianorum aetatis plebem, novam absque Ordinibus religionem amplexantem! O longe sapientiore seculi quarti plebem, Ordinum jussu sese ad Christianismum convertentem! Cur plebi, quaeso, nulla incumbit suae salutis cura? Quale tandem est illud nefas, si plebs cultum ab omni superstitione repurgatum, & Deo gratum, ipsi exhibere, invitis etiam Ordinibus, contendat? Haud ita plebem despicatui duxerunt veteres rerum Christianarum scriptores: lon-

Vid. Nich.
p. 2.

Pars I.

Epist. 14. p.
33. Edit. Ox-
on.Epist. 68 p.
171.Cap. VII.
ver. 48, 49.Reconcilia-
tore Prote-
stanti. Part.
1. p. 297,
298.

ge aliter de illa sensit. ab adversariis sæpissimè laudatus Cyprianus. — “A primordio, *inquit ille*, episcopatus mei statuerim, nihil sine consilio vestro (*Presbyterorum sc. & Diaconorum*) & sine consensu plebis mea privatum sententia gerere.” Et alibi: “Nec sibi plebs blandiatur, quasi immunis esse a contagio delicti possit, cum Sacerdote peccatore communicans, & ad injustum atque illicitum Præpositi sui episcopatum consensum suum commodans.” Et citatis Hos. ix. 4. Num. xvi. 26. mox addit: “Propter quod plebs obsequens præceptis Dominicis, & Deum metuens, a peccatore Præposito separare se debet, nec se ad sacrilegi Sacerdotis (*quales sunt Pontificii*) sacerdotia miscere; quando ipsa maxime habeat potestatem vel eligendi dignos Sacerdotes vel indignos recusandi.” Sed respient forsitan, ut nonnumquam solent, adversarii S. Patris auctoritatem, & ad antiquiores provocabunt. Agnosco jam tandem veram ipsorum antiquitatem: agnosco hanc de plebe contemnenda doctrinam ab ultima antiquitate repetitam, sc. ex eruditissimis suorum majorum placitis depromptam. Quæ enim incaute nimis effusiit Nicholius, Phariseorum vocibus ab Evangelista Joanne memoratis gemina sunt, & iis deberi videntur. “Num quis, *inquiunt*, ex Primoribus credidit in eum, aut ex Phariseis? sed turba hæc, quæ legem non novit, execrabilis est.”

At id agebant Ordines, ut ea puritas, qua primæva sæcula gaudebant, restituta esset religioni. Et quid egere exteri, nisi ut ea puritas, qua a prima sua origine ecclesia gaudebat, religioni restitueretur? Profecto si ex antiquitate æstimanda est puritas, quo antiquius eo purius: & proinde sapientissimo consilio unicam sibi in reformanda ecclesia normam posuere sacram paginam. Sed nec vera sunt, quæ obtendit Auctor. Multa enim adversariis in usu sunt, quorum ne levissimum apud antiquos scriptores extat vestigium. Nec id de variis festis diffitetur infra Nicholius. Ex adverso autem multa primis Christianis in usu, missa fecere adversarii. Unde Whitbius, & ipse Hierarchicus, *fictam* hanc *simulationem* appellare non dubitat?

Deinque & ad illud animum attendant Judices, quod religio ipsi jejuna & macilenta, detractis antiquorum rituum honestamento, habetur. Miror equidem illa Viro docto excidere potuisse. Solent adversarii ritus suos inter

ad id

ἀδιδόξα numerare. Et cum ex Sospitatoris verbis, *Frustra me colunt docentes doctrinas* (sc. cultus) *que sunt præcepta hominum*, Mat. xv. nefas esse ritibus nusquam in sacris literis præscriptis, etiamsi adiaphoris in sese spectatis, Deum colere, invictissimo argumento demonstramus; id respondere solent, Scribas & Phariseos suos ritus ut necessarios, sese vero contra suos non ut necessarios, sed ut *ἀδιαφόρους* præcipere. Sed quis credat eos ritus revera *ἀδιαφόρους* habitos, a quibus purgata religio statim fit *jejuna & macilenta*? Hinc eodem niti fundamento, & pari honore & obedientia digna esse cum Phariseorum tum Hierarchicorum præcepta, abunde constar. Nec mirentur Fratres nos propositi tenaces; ita enim a natura comparatos, teste experientia, novimus hominum animos, ut postquam fuitiles & inanes ritus, & cæremonias ex suopte ingenio in sacrum cultum induxerint, eos statim tanquam proprium factum omni animi studio, idque posthabitis plerumque *τοῖς τοῦ νόμου βασιλείῃς*, diligant foveantque. Certe cum Anglicanos ritus averfati gravissimis plecteremur pœnis, ebriosi, mœchi, oreque impurissimo jurantes & execrantes summo in pretio fuere, si modo ecclesiam semper, more Judæorum, jactarent, & ritualibus sese præstarent præceptis obsequentes. Hier. VII. 4.

Pergit Auctor noster: *Hac in re, Reformatorum nostrorum insignem prudentiam summis laudibus omnes boni efferebant; præcipue quod illud ecclesiæ regimen, sanctasque consuetudines, in quibus veneranda antiquitas exemplo prævenerat, retinere voluerit; cæteris religionis assumentis, que originem traxerunt, posteaquam Romana tyrannis dominari cepit, penitus abrogatis.* Quod modo dixi, denuo confirmat Nicholusius. Cum enim ritus Anglicani jam *sanctas consuetudines* evasere, cui dubium religionem, iis abrogatis, illico *jejunam fieri & macilentam*? Quas vero ille *sanctas*, ego ineptas & illicitas consuetudines dicerem. At tamen in iis veneranda antiquitas prævit. Id ego in plurimis nego & pernego: nec in Vestibus sacris, nec in signo crucis Baptismali, nec in genuflexione Eucharistica, nec in suis Festis exemplo prævisse venerandam antiquitatem unquam demonstrari potest. Utinam constaret modo quænam sit illa Hierarchicorum veneranda antiquitas. Nonnunquam latissime se diffundens, a prima nascente ecclesia ad proavorum fere pertingit ævum; aliquando tam arctis & angustis includitur limitibus, ut vix invenias cui venerandum istud nomen tribuas. Si sua refert, duodeci-

Pars I.

Epist ad Ja-
nuar.

Pag. 202.

Pag. 33.

Cod. Can.
Eccl. Prim.
vindic. in
prozm.

duodecimum, vel tertium decimum seculum in se com-
plecti volunt. Certe nullo ulterioris antiquitatis patro-
cinio defenduntur *feſta Marci & Luca* p. 205. Sæpiſſime
quartum & quintum ſeculum hujus venerandæ antiquita-
tis partes numerantur: nec tamen inficias ibunt adver-
ſarii, iis labentibus, ſœdiſſimam ſuperſtitionem circa
Martyres, reliquias, & innumeras, de quibus ſuo tempore
queſtus eſt Auguſtinus, cæremonias mirum in modum
accreviſſe. Non poſſum quin eruditiffimi Whiſtoni verba
hac de re lectori exhibeam. Ita ille in *Tentamine ſuo*
Apocalypſico, auro contra non caro: "Argumentum ab
" ea depromptum antiquitate, quæ corruptum & Anti-
" chriſtianum eccleſiæ ſtatum non præcedit, in dirimen-
" dis, quæ ad religionem ſpectant, litibus, nullius eſt
" momenti. Sed quarum nullum extat antiquius ve-
" ſtigium, doctrinæ ſive conſuetudines, vel inde oſten-
" duntur eſſe revera Antichriſtianæ & ſpurix, vel ſaltem
" illarum naſcentium prima ſemina." Et in nuper
edito, *De impletis Sacra Scriptura Prophetiis*, libro, la-
tius Vir doctus ſuam obſervationem extendit. "Plerum-
" que, *inquit*, Patres recentiores, ſeculi quarti vel quinti,
" maximi facimus. Hi vero ante exortum Antichriſtum
" quidem proximis, ſed a Soſpitatore ejuſq; Apoſtolis lon-
" giſſime remotis ſeculis florere. Et proinde recentiorum
" quidem ſcriptorum primi & præſtantiſſimi ſunt æſti-
" mandi, ſed neutiquam iis annumerandi, qui propter
" vere primævam antiquitatem apud nos plurimum au-
" ctoritatis habent." At contra, cum Dallæus dixiſſet;
" Confirmationem, qua nunc utitur eccleſia Anglicana,
" multo melius & ſapientius, magisque ad Chriſtianismi
" ingenium conſtitutam eſſe, quam quæ in veterum quar-
" ti & deinceps ſeculi libris olim fuiſſe deprehenditur."
Reſpondet doctiſs. Beveregius Aſaphienſis nuper Epiſ-
copus; "Hoc magis eſſe quam eccleſia Anglicana un-
" quam ſibi met arrogavit."

Sed ut ad Hierarchicorum antiquitatem redeam: Sæ-
pe nec ſeculum tertium honorem, quarto vel quinto alias
delatum, ſortitur. Si quando objicimus Infantes ſacra-
tiſſimorum myſteriorum Cypriani ævo, & plurimis deinceps
ſeculis participes: Reſpondent adverſarii, non ſatis
antiquum ſcriptorem Cyprianum, cujus auctoritate
conſuetudo iſtiusmodi nitatur. Quandoque etiam ſeculo
ſecundo iſtum denegare debent honorem. Certe nulla
iis vini & aquæ in poculo Euchariſtico mixtura, qualem
memorat

memorat Justinus Martyr antiquissimus scriptor, & esse prorsus necessariam contendit postea Cyprianus. Sed quid multis moror? Nonnunquam certe nec primum seculum, si sibi constare velint, venerandam esse antiquitatem concedere debent: taceo jam sacras literas, taceo duos solummodo sacros Ordines a Clemente laudatos. Id tantum quæro: Ubi jam eam ecclesiæ restitutam inveniemus puritatem, qua antiquissimus Scriptor, Apostolorum ætati æqualis, suum gaudere seculum testatur, narrans eo tempore constitutos fuisse Episcopos & Diaconos, *συνευδοκησάντες πάντες τῆς ἐκκλησίας?*

Epist. ad
Cor. c. 44.

Sed Adversario me nimis iniquum forsan dixerit quis, cum illam solam, quæ Romanæ tyrannidis exortum præcessit, venerandam antiquitatem agnoscere videarur. Ast id is secum reputet, Nicholsium lectori fucum facere; si enim eam solam venerandam antiquitatem agnoscat, quo fructu tot congeffit in suo Libro testimonia ex recentioribus, & post exortam istam tyrannidem scriptis hausta? Porro libenter discerem, quando primum *cæperit dominari illa tyrannis?* & annon ex parvis orta principiis paulatim adoleverit? Si enim ad quandam *ἀκμὴν* A. C. 606, cum Papa a Phoca Universalis Episcopi titulo insigniretur, pervenisse concedatur; nemo tamen, nisi sit in historia Ecclesiastica & speciatim Leonis Magni plane hospes, eam tunc *dominari* primum *cæpisse*, ut credat facile induci poterit. Sed demus jam tyrannidis Romanæ jacta prima fundamenta A. 606. demus etiam omnia retro secula veneranda & antiqua habenda: quis tamen, nisi perfrictæ frontis homo, ab Anglis abrogata affirmet illa omnia *religionis assumenta*, quæ post exortam Romanam tyrannidem originem cepere, & in quibus nullo prius exemplo prævit antiquitas? genuflexionem Eucharisticam, musica instrumenta, ut & alia haud pauca, recentioris & sequioris ævi esse assumenta infra ostendam. Sed ut demus etiam (cum nobis non opus sit ea, quæ in fundo est, parcimonia) venerandam antiquitatem exemplo prævisse in iis omnibus consuetudinibus, quas retinere voluerint Episcopales. Quid inde tandem elicient? An illa ipsa veneranda antiquitas norma fidei & cultus æstimanda est? Annon illa ipsa nobis unicam commendat sacram paginam? Audiamur, si placet, Cyprianus: “Nec consuetudo, *inquit*, quæ apud quosdam obrepserat, impedire debet quo minus veritas prævaleat & vincat, nam consuetudo

Epistola ad
Pomp. pag.
215.

“ fine

Pars I.

Epist. ad Cor.
cil. p. 155.De Præf. r.
6. p. 232.

Pag. 12.

Vid. pag. 141.

“ sine veritate vetustas erroris est. Et quod Christus de-
 “ beat solus audiri, Pater etiam de cœlo contestatur, di-
 “ cens : Hic est Filius meus dilectissimus, in quo bene
 “ sensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus
 “ est, non debemus attendere quid aliud ante nos facien-
 “ dum putaverit, sed quid, qui ante omnes est, Christus
 “ prior fecerit; neque enim hominis consuetudinem sequi
 “ oportet, sed Dei veritatem.” Audiatur & Tertullianus :
 “ Nobis vero nihil ex nostro arbitrio inducere licet, sed
 “ nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit.
 “ Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi
 “ quicquam ex suo arbitrio, quod inducerent elegerunt;
 “ sed acceptam a Christo disciplinam fideliter nationi-
 “ bus adsignaverunt.” At saltem *exemplo prævit vene-
 “ randa antiquitas in illo ecclesiæ regimine quod retinere
 “ voluerint* Reformatores. Scilicet venerandæ antiquitati
 debentur Cancellarii, Commissarii, Decani, Archidia-
 conî, Præbendarii, & exors Episcoporum potestas. At
 Monarchicam saltem regiminis formam tueretur illa anti-
 quitas : sed ne id quidem, si ultimam spectes antiquita-
 tem, ut infra liquebit.

Auctor jam ad Joannem Calvinum, illustre cum se-
 culi sui tum rei Reformatæ decus & ornamentum, per-
 stringendum sese convertit. Nec mirum, cum adversa-
 riis nostris, si qui vel latum unguem, ut aiunt, a sua
 recedant sententia, iis detrahare dudum solenne. Cal-
 vinus sane ab Auctore iniqua valde, & tanto viro in-
 digna censura notatur; & piæ ipsius memoriæ par-
 tim falsis & confictis narrationibus, partim ini-
 quis conjecturis, atrox vulnus infligitur. An Calvinus
ausus sit homines nostros inter se committere, mox videbi-
 mus, cum ad ea, quæ paulo post de Hoppero dicturus est,
 expendenda veniamus: interim vero Auctoris vestigiis in-
 sistentes progrediemur. *Ægre se habuit doctissimi Viri
 animus, quod Genevensis sua disciplina Episcopalis nostri
 regiminis fulgore vinceretur; præsertim cum sui commenti
 novitas duris solummodo necessitatis legibus, quibus præ aliis
 vincti Geneenses tenebantur, excusari potuerit; dum nostræ
 disciplinæ omnes antiquitatis faces prælucere.*

At qui scit Nicholus ægre se habuisse ea de causa
 Calvini animum? Id nullus dicit Calvinus, nulla osten-
 dunt indicia. “ Qui ergo scire potest Explorator iste
 “ (ut utar ipsis Nicholusii verbis) quid inter abditos ani-
 “ mi recessus meditatus & opinatus est Calvinus? Hoc
 “ solus

“ solus rescire potest ille, cui omnium corda aperta sunt,
 “ sapientissimus Deus. Hanc facultatem quemvis homi-
 “ nem sibi vindicare, quid aliud est, quam in Divinum
 “ imperium nefariis armis insurgere & involare ?” Por-
 ro cujus commentum novitatem memorat ? Laici Can-
 cellarii, quibus gravissima permittuntur ecclesiastica ju-
 dicia, sunt vere nova commenta, ante Henricum VIII,
 ut crediderim, prorsus inaudita. Sed Aristocratica re-
 giminis forma nova dici debet, eo solummodo sensu, quo
 & Sospiratoris Testamentum novum dicitur. Si novita-
 tem sapiat Hieronymi de Episcopis & Presbyteris sen-
 tentia, non tantum Calvinus, & exteri Reformatores,
 sed & nostrates forsitan omnes novitatis sunt insimulan-
 di. Vix enim illorum quemvis existimem, Episcopum
 ex lege divina Presbytero superiorem statuisse. Et cum
 Episcopale regimen retinerent, id tantum a se pruden-
 ter, non vero ex præcepti divini necessitate, factum præ
 se ferebant.

Sed Seniores plebis, vel Presbyteros Laicos, novitatis
 nomine forsitan indigitat Auctor. Ast ut taceam Hilari-
 um Diaconum, qui viris eruditissimis illorum meminisse
 videtur ; Cyprianus nos docet, res ecclesiasticas sua æta-
 te, non tantum ex Episcopi, & Presbyterorum, sed &
 plebis sententia fuisse gestas. Immo ipse Dodwellus,
 acerrimus licet Hierarchicus, quosdam fuisse in ecclesia
 antiqua Presbyteros non Doctores contendit. Et nemi-
 ni profecto latere potest, fuisse olim nonnullos Presbyteros,
 qui publicum docendi munus non obirent, cum tamen
 Presbyteris omnibus, tam Doctoribus, quam non Docto-
 ribus, par suffragii jus & ecclesiæ regendæ potestas com-
 pereretur. Sed quicquid sit, non est quod Calvino, cæteris-
 que transmarinis Reformatoribus, novitatem exprobrent
 Angli, dum suos retinent Laicos Cancellarios, Commis-
 sarios, Officiales, &c.

Sed quænam, obsecro, sunt illæ duræ necessitatis leges,
 quibus præ aliis vincti Genevenses tenebantur ? Auctor sane
 non modo non cohærentia inter se dicit, sed & maxime
 disjuncta & contraria. Mox enim quasi sui oblitus ;
 Calvinus, inquit, res divinas in sua civitate pro nutu tempe-
 rabat, omnis repulsæ nescius impatiensque. At qua ran-
 dem ratione is duris necessitatis legibus vinctus dicatur,
 qui omnia pro nutu temperare potest ? Si tantum valeret
 in sua civitate Calvinus auctoritas, quænam eum ad mu-
 tandam ecclesiastici regiminis formam impelleret neces-
 sitas ?

Pars I.

In Epist.
ad Curacum
quendam, p.
442.

Calv. vit.
a Bez. script.
ad ann. 1538.

Ibid. ad ann.
1541.

fitas? Non videt Auctor noster duras, quas fingit, necessitatis leges, multo magis novæ inducendæ, quam pristinæ retinendæ, vel corrigendæ formæ obtinuisse. Nondum divinare potui, quæ sit illa necessitas toties decantata ab adversariis, & tandem etiam agnita a quibusdam (piget dicere!) Genevensibus. Calvinus nullam talem obtendit necessitatem. Ita ille: "Præterquam quod conscientiæ nostræ testimonio, hac in parte stamus coram Domino, res ipsa per se pro nobis una coram hominibus responder. Hactenus enim nemo produit, qui evicerit immutatum esse quidpiam a nobis, quod a Deo mandatum esset; aut esse a nobis institutum aliquid novi contra verbum ipsius; aut a nobis declinatum esse a veritate, ad prævum aliquod dogma sectandum. Contra vero palam est, nostram a nobis ecclesiam reformatam esse ex mero ipsius verbo, quod unum est pro regula, ad quam & instituenda illa sit, & ruenda legitime. Odiosum est quidem mutare quod obtinuerit ante, nisi sane unus ille ordo a Domino positus semel, nobis esse deberet facer & inviolatus; ut quum ille ad tempus abolitus fuit, restitui postliminio necesse fuerit, ut cælum & terra misceri debuerint. Nulla antiquitas aut usus præscriptio his obesse potest, quin administratio ecclesiæ, quæ Deum ipsum auctorem habet, perpetua esse debeat, quando ita illam Dominus semel positam fixamque voluit." Imo si Calvinus necessitatem sequi ducem secum statuisset, longe alium institisset tramitem; nec ipse, nec duo ipsius Collegæ, intra bīduum excedere urbe fuissent jussi, quod cœnam Domini celebrare recusassent. Calvinus non tantum plebis, sed Senatus, & nonnullorum Ministrorum sententiæ sese sæpe opposuit; & Genevensi ecclesiæ restitutus, nihil habuit antiquius, quam ut ecclesiasticæ politiæ leges, verbo Dei consentaneæ, Senatus consensu perscriberentur. Cui vero dubium, Calvinum ecclesiam Genevensem ad Episcopi auctoritatem revocare potuisse? haud majori sane difficultate id fecisset, quam, ut Presbyterium reciperetur, effecit. Quid multis? Non verum est Calvinum ulla alia necessitate, præter illam Divini præcepti inductum, regimen Episcopale repudiandum, Presbyterianum vero sanciendum apud Genevates curasse. Et velim certe, ut adversarii hujus decantatæ necessitatis testes quosdam fide dignos, aut argumenta quibus probari possit, in medium afferant.

Sed pergit Auctor: Propriores etiam cause sanctissimum Pars I.
 oterroquin pectus accendebant, aliusque penetrabant. Cal-
 vinus enim, dum res divinas in sua civitate pronutu tempe-
 rabat, omnis repulsæ nascius impatiensque, concoquere non
 potuit operam suam, quam Cranmero in reformatione Angli-
 ca pollicebatur, frustra esse habitam. Quippe summi iudicii
 vir sapientissime consuevit, nostros homines libentius passuros,
 ut ecclesiæ macula a suis Episcopis domi repurgarentur, quam
 ab extero quovis Theologo, qui *alienæ messi falcem nimis*
officiosam immiserat.

Adverte animum, exteri Theologi, cavete ne *alienæ*
messi nimis officiosam immiseratis falcem. Haud immuta-
 tum ab hac parte Hierarchicorum ingenium; haud pas-
 suri sunt ullam ex vestro iudicio repurgari ecclesiæ suæ
 maculam. Nec refert quod a vobis consilium petunt; nam
 idem olim Calvino factum. Videris jam quales futuri
 estis arbitri.

At summa profecto tum Calvinum tum Cranmeri, san-
 ctissimorum virorum, memoriæ facta est ab Auctore in-
 iuria. Calvinum viram & scripta, speciatim epistolas per-
 volventi, ubique comparet animi candor & aquanimitas
 plane insignis. Nec puduit Cranmerum, aliolque nostros
 Reformatores, exterorum Theologorum petere iudici-
 um. M. Bucerum & P. Martyrem propterea in Angliam
 vocatos, & Professorum munere in Academiis ornatos,
 honestissimis remunerabant stipendiis. Nec eos solum, sed
 etiam alios Theologos exteros, & nominatim Calvinum
 consulere sunt dignati. Extat quidem inter Calvinum epi-
 stolas una a Cranmero ad illum missa, si quid video, sa-
 tis honorifica. Cranmerum autem plures ad illum dedisse,
 ex aliis Calvinum epistolis liquet. Calvinum *alienæ messi*
falcem nimis officiosam immisisse, numquam dixit Cranme-
 rus, vel Reformatorem alius quispiam: hoc merum re-
 centiorum hominum commentum. Quo honore exciperen-
 tur Calvinum epistolæ, ipse nos docet in quadam ad Farel-
 lum scripta, cujus initium cum adversariorum fraudem
 palam faciat, describere hic non pigebit.

Vid. Calv.
 Instit. pag.
 268. Edit.
 Amst. 1667.

Vid. p. 61.
 ubi duo ex-
 tant Calvinum
 responsa ad
 Cranmeri li-
 teras.

Pag. 240.

“ Rediit tandem, inquit, ex Anglia Nicolaus, adversis
 “ ventis retentus ad dies undecim; postea jactatus tam
 “ salva tempestate, ut vix naufragium effugerit. Se tam
 “ amanter ac benigne acceptum fuisse narrat, ut jure
 “ mihi gratuler laborem optime collocatum. Quum
 “ Duci Somerseti literas meas dedisset, atque alteras quo-
 “ que ad Regem dixisset se habere; ipse offerendi partes

Pars. I.

“ ultro suscepit, ac postridie in aulam profectus est. Nisi
 “ mihi verba dantur, cum regio Concilio perplacuit mu-
 “ nus, tum Regem ipsum mira lætitia perfudit. *Cantu-*
 “ *ariensis nihil me utilius facturum admonuit, quam si ad Re-*
 “ *gem sæpius scriberem.* Hoc mihi longe gratius, quam
 “ si ingenti pecuniæ summa ditatus forem.”

Quis jam credat, *Calvini operam, quam Cranmero in re-*
formatione Anglicana pollicebatur, frustra esse habitam? Quod
 si contuleris Calvini ad Protectorem epistolam, cum e-
 mendationibus in Liturgia sub Edvardo vi. secundo edi-
 ta factis, liquido constabit, quantum ponderis Calvini au-
 ctoritas apud Reformatores Anglos haberet. Orationem
 pro defunctis in sacra Cœna, Chrisma, & extremam Un-
 ctionem libere reprehendit ea Epistola Calvinus. Quæ
 omnia ex sequente Liturgiæ editione, Calvini consilio ex-
 puncta fuisse omnino est credibile. Nec aliunde natas
 hasce mutationes, quam ex illius instigatione, tradit eti-
 am Heylynus.

Hist. Presb.
 p. 12, 207.

Hiscæ causis permotus, passim in literis ad amicos datis, no-
stram ecclesiam atrociori, quam par erat, stylo persequitur,
diſtantiisque insectatur homine Theologo maxime indignis.

Epist. ad An-
 glos Fran-
 cof. pag. 98.

Calvinus libere, & ut virum probum decebat, men-
 tem suam aperuit. Nec forte hisce asperius quid dixit,
inesse scilicet Liturgiæ Anglicanæ multas tolerabiles ineptias;
quas & facis Papisticæ reliquias appellat. Et mitissima
 profecto est sanctissimi viri censura, si ad ea compareretur
 probra, quibus Auctorem nostrum exterorum ecclesias
 lacerantem modo audivimus. Illa scilicet Calvini *diſtantiis*
sunt homine Theologo maxime indigna. At haud indigna
 homine Theologo, & Presbytero Anglicano, quæ pleno ore
 effutit Nicholſius, de *atrocibus Calvinianorum dogmatis,* de
jejuna & macilenta exterorum religione, fervore præcipiti, tu-
multuante plebe, pietatis prætextu, & rerum novarum moli-
tionē oriunda. At qui toties antiquitatem crepat, sibi a
 veteri proverbio cavere debuisset: *Medice, cura te ip-*
sum.

Vid. p. 152.
 Hist. Quin-
 quart. pag.
 109.

Martinum Bucerum, hominem modestum & pacis aman-
tissimum, in epistola quadam votat, mediis consiliis vel au-
ctorem esse vel approbatorem; quibus verbis temperatissi-
mam Cranmeri reformationem haud obscure perstringit. Cum
 Auctor noster Bucerum Calvino in dogmatis astipulan-
 tem, optimo jure infra inducat, necesse videtur, ut hisce
 verbis Calvinum ritus & administrationem ecclesiæ re-
 spicere credat. At Heylynus contra, Bucerum Calvinia-
 nis

nis dogmaris hinc minus favisse contendit. Illi vero in hunc modum responder noster Hicmannus. "Bucerus Tuguri A. 1533. ab optimis amicis reprehendebatur, quod Lutheri placandi studio, nimis ambigue & dubitanter de Eucharistica doctrina esset locurus. Si ab ea parte denuo inter Anglos deliquerit, Calvinus sane recte, & ut Christianum decebar, eum admonuit." Hicmannum mentem Calvini optime interpretatum, testis est Beza, inquit: "Bucerum in Anglia exulantem, tunc quoque ingenue monuit, ut magis perspicue de coena Domini scriberet & loqueretur, & amicissime solatus est; simulque Somersetum Ducem, Angliæ Protectorem, indignissima postea morte affectum, accurate scriptis literis, eorum admonuit, quæ si tum essent in illo regno animadversa, multas fortasse tempestates ecclesiæ Anglicanæ devitassent." Imo & illam interpretationem firmat Calvini epistola, in qua fufius mentem explicat. "Hac in parte, inquit, abs te dissentio, quod putas adversæ parti fieri injuriam. Nam dum eos nunquam tam crasse hallucinatos putas, ut Christum ubique diffusum imaginarentur, non tenes quod inter alios scripserit Brentius, Christum, quum in præsepi jaceret, gloriosum in cælo fuisse, etiam secundum corpus.—Quorsum illud Lutheri adorabile Sacramentum, nisi ut Idolum in templo Dei erigatur? —De loco tu certe nimis subtiliter differere mihi videris. Alios gravius offendit obscuritas, quam astute, data opera, accersis abs te putant. Atqui hos quidem errare scio. Sed non video cur tantopere refugias, quod docemus; quum in cælum ascendisse Christus dicitur, hac loquutione exprimi locorum distantiam." Sperârim Auctorem nostrum istiusmodi *mediis consiliis* esse inimicum. Sed dato jam, Calvinum revera respicere administrationem & ritus; quid tandem subest mali? Mediis istis consiliis, cujuscunque tandem sint, sive Cranmeri, sive Bucer, religionis puritati & ecclesiæ paci pessime consultum. Et si media ista consilia non ita pridem deseruissent quodammodo Angli, quid exinde incommodi ecclesiæ importaretur, Auctori, istam rem sæpius reputanti, nondum compertum.

Pergit vero Auctor: *Tanti viri autoritate suffultus Johannes Hooperus, vir cum primis doctus ac pius, cum ad Episcopatum Glocestrensem cooptatus esset, habitum ordinis sui a canonibus ecclesiæ præscriptum respuit; quo nisi se indutum patiatur, cæterorum Episcoporum ritu, eum per leges ecclesi-*

Pars I.

Hist. Quint. quart. pag. 471.

Vit. Calv. ad ann. 1548.

Epist. p. 49

Vid. p. 97.

Pars I. *sticus consecrari posse, negant Crammerus & Ridleyus; neque regis licet pro eo intercedentibus literis, omnino a legatuenda deflectunt.*

Veruntamen unde constat, eum in respuendo sui ordinis habitu Calvinii auctoritate suffultum? Contrarium testatur Calvinus. "Allatus est, inquit, tristis nuncius Hooperum in carcere teneri. Hoc pridem subveritus sum. Nunc vereor ne Episcopi, quasi victores, ferocius multo insolescant. Itaque sicuti in recusanda unctione ejus constantiam laudo, ita de pileo & veste lintea maluissimam (ut illa etiam non probem) non usque adeo ipsum pugnare idque nuper suadebam."

Epistol. ad
Bullinger. p.
60.

1 Cor. VIII.
12.

Porro ex Auctoris narratione constat istos habitus, ab incunabulis reformationis nostrae, viris cum primis doctis & piis fuisse offendiculo. Qua igitur ratione sese ab hac parte excusare possunt? Etenim si revera infirmæ fuissent illorum conscientiae, ita tamen peccantes in fratres, & vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam, an non in Christum peccant?

Obstinatior postea factus Hooperus, pervicacis animi dedit penas, in carcerem detrusus, nec, multum licet perorante Calvino, libertatem adeptus est, priusquam legibus ecclesiae fidem deinde obsequentiore polliceretur. Et sic quidem Pontificiorum argumento, stabilitur tyrannica in conscientias hominum dominatio. Porro testatus est Hooperus, se non ex animi obstinatione, vel pervicacia habitum respuere, sed ideo tantum, quod eo indui ipsi religio erat.

Hoc modo tamen in honorem clarissimi viri composita lite; ut episcopali habitu uteretur, quotiescunque sacris interesse contigerit, reliquo tempore, si libeat, vestibus indueretur profanis. Jam fortasse a quibusdam existimari possit, nimis atrociter in tantum virum vindicatum fuisse.

Pag. 280.

Quo modo lis illa composita, & quanta cum acerbitate virum clarissimum persecuti sunt Episcopi, narrat Joannes Foxus in Latino suo Commentario. "Hæc, inquit, Theologomachia sic tandem exiit, vincentibus Episcopis: Hooperus vel ad palinodiam, vel ad eas (ut modestissime dicam) conditiones adactus est, ut semel saltem in concione se ostenderet populo, more cæterorum Episcoporum infultus. Quod ni fecisset, sunt qui putant, Episcopos ultimum supplicium ei molituros; namque ita audiui a famulo ipsius, Ducem Suffolciensem clam Hooperum, qui eorum conatus non ignorabat,

"ignorabat, pramonuisse." At quanta fuit hæc ipsorum immanitas! Quis unquam oblatum episcopatum respuens in carcerem coniectus est, vel capitis periculum subiit? Excusari possunt forsân Episcopi quodammodo, quod Hopperum consecrare, invitis legibus, noluere; ac nullam excusationem admittit, quod in carcerem eum conjicerent, & præcipue quod vitæ ipsius insidiarentur. At vero aliam minus notam subesse istius severitatis causam suspicatur Hicmannus, nec id quidem injuria. Etenim si leges violare in ordinatione Hopperi, quid ni & in ea Bradfordi, Ridleio religio esset? Is enim Bradfordum, vestibus lege præscriptis minime indutum, Diaconum ordinavit. Forsân Ridleio, sanctissimo cæteroquin Martyri, bilem movit, quod Hopperus, præ cæteris omnibus sui ævi concionatoribus, populari plausu & approbatione exciperetur. Et quicquid obganniat Auctor, omnibus bonis, tum domi tum foras, quibus innotuit Episcoporum hæc severitas, valde displicuit. Imo Ridleium ipsum, tandem in carcerem detrusum, sui facti pœnituit, ut ex literis ipsius amicissimis ad Hopperum scriptis constat. Viderur etiam moribundus, suam de vestibus sententiam mutasse. Cum enim de gradu suo deijciendus a Brookio, juberetur sese more Pontificio lintea veste induere, *ineptum & abominandum habitum* nuncupabat.

Notatu autem dignum est, ex illustrioribus nostris sub Maria Martyribus, hosce duos Episcopos pessime lapsos. Ficta Cranmeri palinodia omnibus nota. Ridleius etiam turre Londinensi inclusus, missæ Pontificiæ ultro interfuit; sed a Bradfordo admonitus, ad saniores reversus est sententiam. Horum forsân exemplum Deus omnibus documento esse voluit, quam sit periculi plenum Idololatriæ, sive in ritibus, sive tyrannide obsecundare.

Verum tempestiva hac severitate effectum est, ut labans fluensque ecclesiæ disciplina quodammodo sisteretur, neque exinde ausus est quisquam, regnante Edvardo, legum ecclesiasticarum auctoritatem violare. Labescit scilicet ecclesiæ Anglicanæ disciplina, si quis unicam præscriptam cærimoniam omittat. Sed cum in hujusmodi minutiis præcipue versetur, cui mirum illam mordicus defendi?

Fallitur autem lector, si Hopperum solum præscriptas tunc temporis vestes refugisse credat. Hoppero Joannes Rogerius, insignis ille in persecutione Mariana Protomartyr, comes adjungitur a Fullero, qui ut harum partium antesignanos utrumque memorat. Heylynus etiam

Pars I.

Hist. Re-
form. Part I.
pag. 93.

eum habitus lege præscriptos recusasse tradit; idem de Philpoto, alio celebri Martyre, ut etiam de Diacono quodam, cui Tymso nomen, scribens. Quæ fuerit Tayleri egregii istius Martyris sententia, ex ipsius verbis satis liquet. Etenim cum illi munere suo statim deponendo linthea vestis detraheretur, Jam, inquit, veste morione dignissima levatus sum. De Bradfordo etiam supra dictum. Academici Professores, P. Martyr & M. Bucerus, in eadem fuere sententia. P. Martyri displicuisse vestes sacras, nec ab illo unquam induras testatur Heylinus, quod & ipse confirmat Petrus. "Ego, inquit, cum
"essem Oxonii, vestibus illis albis in choro uti nun-
"quam volui, quanquam essem Canonicus, facti mei ra-
"tio mihi contabat." Eadem etiam epistola affirmat vestes sacras meras esse Papatus reliquias.

Ibid. p. 65. Bucero minus arrisisse quasdam Liturgiæ nostræ partes, testis est Heylynus, uti & Beza, qui in responso ad Balduinum, Bucerum laudans, hæc habet: "Propagati
"illic (scil. in Anglia) Evangelii initio, dici non potest
"quot, & quam gravibus gemitibus, inter cætera deplo-
"raret, disciplinæ & puritatis rituum, in constituendis
"illis ecclesiis, majorem rationem non haberi."

Nota est etiam plurimorum Confessorum, qui, regnante Maria, in exterarum regiones exulabant, de vestibus sententia. Sed quia obtenderet forsitan Auctor, eos in exilio sententiam permutasse, ad sequentia tempora illos remittere satius fuerit.

Pag. 15.

Aggreditur jam Auctor historiam turbarum Francofurtensium. Ego aliquanto plenius, ut par est, explicabo, quo Hierarchicorum indolem penitus perspiciant iudices.

Cum atrocissima, regnante Maria, in omnes Reformatos domi grassaretur persecutio, eorum plurimi salutis suæ fuga consulentes, in exterarum regiones sese receperunt. In variis ergo confidentes urbibus, ubique a fratribus liberè & honorifice sunt accepti. Omnium autem lautissima Francofurtensibus exulibus contigit conditio. Templum a senatu illis conceditur, ea tamen lege, ut a Gallicana ecclesia nec in ritibus, nec in dogmatis discederent, ne qua offensionis causa exinde oriretur. Acceptis igitur conditionibus, novam Liturgiam exteris magis consonam, nullis futilibus cæremoniis onustam, adornarunt. Cnoxium Theologum longe celeberrimum, & qui episcopatum sibi in Anglia sub Edvardo oblatum recusasset, eccle-
fiæ

Fuller lib.
10. p.

sua Pastorem designarunt. Hisce ita in ordinem dispositis, summa tranquillitate perfructi sunt. Mox ceteris fratribus suae felicitatis communionem ultro & benigne obtrudere. Eam vero diuturnam esse tranquillitatem non fuit Richardus Coxius, ex Anglia cum quibusdam sociis mox profugus. Is enim Francofurtum adveniens, quo jure qua injuria, omnem bonum interturbavit ordinem. Non hospitis, non fratris jure contentus, tyrannicam plane affectabat dominationem, revocanda esse omnia ad Liturgiam Anglicanam clamitans. Sed cum parum valeret hominis auctoritas, arque ipse desperaret se suffragiis superiorem futurum, quoniam majorem coetus partem suis consiliis, quae nec ipsis arriderent, nec acceptis a magistratu conditionibus convenirent, adversantem deprehenderet, dolo & fraude rem aggreditur. Factio igitur Coxiana, iniuncta conspiratione, primo sacrum coetus cultum suis *Responsis* perturbarunt. Sciendum est enim, non eam in Liturgia Anglicana praescriptam precandi rationem, quae exteris in usu est, ut scilicet Ministri vox sola inter precandum audiatur; sed pars una precum Liturgiae nostrae a Ministro, altera a populo, confuso murmure pronunciatur. Quae vero populus sua vice eloquitur, *Reponsa* dicuntur. Hunc morem futilem, indecorum, a Pontificiis traductum, & Gallicanae ecclesiae minus gratum, retinere volebant Francofurtenses exules. Coxiani ergo, quadam die Dominica, *Responsis* suis satis alta voce prolatis, sacrum cultum, ut dixi, perturbarunt. Insequenti autem die Dominica, factionis istius Presbyter quidam, rostrum inopinato conscendens, Liturgiam Anglicanam populo praelegit. Cnoxius ut virum probum, & vigilantem Pastorem decebat, habita post meridiem concione, importunos homines graviter redarguit.

Post varias altercationes, suam interposuit auctoritatem senatus Francofurtensis. Et Joannes Glaubergius, cujus praecipue ope & favore exules indultis gaudebant immunitatibus, palam professus est, se templi fores, quas aperuerat, occlusurum, nisi reformatus Francofurtensis congregationis ordo iterum restitueretur. Jam spe frustratus Coxius, novas molitur insidias, Cnoxiumque laesae majestatis Caesariae insimulat. Id vero eo nomine factum est, quod Cnoxius dum in Anglia versaretur, nec Germanorum Imperatori ullo modo subesset, in concione ad populum habita, & postea typis mandata, dixerat; *quod Imperator, haud minus quam ipse Nero, esset Christo inimicus.* Hac nequissima

Part I.

nequissima perfidia Coxius tandem voti compos factus est. Francofurtum enim, utpote urbs Imperialis, hospitem Imperatori obnoxium, ulterius alere sine summo periculo non potuit. Senatus igitur, licet a nefanda perfidia abhorreret, Cnoxium tamen inde abire hortatus est; atque ita summa rerum ad Coxianos rediit. Veteres autem inquilini facessere coacti, suis sedibus novis hospitibus relictis, alias sibi quæsitum ivere. Tunc Coxianos ovantes, & de rebus suis callido, sed perfido, & scelerato consilio gestis gloriantes, fratribusque istis artibus devictis, & nova miseria ac persecutione oppressis, insultantes videres. Sed brevis profecto triumphus. Cum enim jam rerum potiti, nullos haberent qui suis obstarent ineptiis, mutuis odiis & pugnis, ut ferocium fere mos est, decertare incipiunt. Nec ulla deinceps tranquillitate frui perexiguum illum Schismaticorum cætulum passa est inquietissima, sed vera indoles; quippe qui intestinis suis dissidiis & jurgiis, facti sunt omnibus, cum Pontificiis tum Reformatis, deridiculi.

Atque ita breviter, sed sine fuco, istarum turbarum historiam in compendium redegi. Verum enimvero cum ab illa recte iis incipiendum sit, qui omnia controversiæ nostræ capita rite & ordine persequi velint; quæ ad ingenium quidem & mores Hierarchicorum exhibendos plurimum conducet, multa vero in se complectitur, quæ mihi brevitati studenti, ne levissime hic calamo perfringere liceat, nec alia lingua præter Anglicam, quod sciam, adhuc extat; eam integram, favente Deo, Latino etiam sermone consignatam, Reformato orbi pervolurandam olim forsitan nactus otium commendabo. Interim vero quædam hic adnotare libet.

1. Notanda est Coxii, hujus factionis antesignani, indoles. Hominem fuisse admodum superstitiosum nos docet Cassander, in epistola ad eum scripta. Coxius, regnante Elizabetha, ad episcoporum Eliensem evectus, ad Cassandrum scripserat, consilium petens, qua potissimum forma & figura cruces essent erigendæ. Isti epistolæ respondet Cassander e suis ordine vicesima. An esset *sanctitate vitæ celeberrimus*, aliis perinde ac Auctori nostro non liquet. Longe aliter Fullerus, summus licet Hierarchicorum patronus. “Doleo, *inquit*, cum tot probrorum accusatum, & perpauca esse quæ in ejus defensionem dici possunt. Illud imperfectæ potius nostræ cognitioni, veritatis, quam ipsius meritotribuendum sperarim. “Doleo

Epist. 20. p.
1110. inter
opera Cas-
sandræ.

Vid. pag. 6.

Hist. Eccl.
l. ix. p. 111.

“Doleo ipsum avaritiæ infimulatum. Dicitur famulos suos carne ferina rancida admodum aluisse, ut sumptibus parceret. Salsus, unde Episcopis Eleenibus reditus, excidit, atque ea de causa in offensa fuit apud Reginam. Sed id, si modo verum, mihi maxime displicet, quod plurimos antiquos Mss. codices a bibliotheca Oxoniensi, per speciem visitationis surripuerit;” scilicet anno tertio Edvardi regis cum academix Cancellarius esset, ut narrat Joannes Harringtonus eques, unde hæc habuit Fullerus.

Vid. Full. L.
7. p. 393.

2. Quicquid fecit Coxiana factio, contra omne jus fasque fecit. Quidni enim exulibus Anglis pro libitu factum ordinare cultum foret integrum? Nulla quidem lege Anglicanæ Liturgiæ astringebantur, ut bene notat Calvinus, inquiens: “Si hæcenus viguisset sincera religio, aliquid in melius correctum, multaue detracta esse oportuit. Nunc quum everfis illis principiis, alibi instituenda vobis sit ecclesia, & liberum sit formam, quæ ad usum & ædificationem ecclesiæ maxime apta videbitur, de integro componere; quid sibi velint nescio, quos facis Papisticæ reliquiæ tantopere delectant.

Epist. ad
Francof.

Equidem non video, qua ratione exules, murato solo, Anglicanis constricti legibus tenerentur. Imo leges ipsæ, Liturgiæ usum jubentes, sub Maria fuere abrogatæ. Hierarchici ipsi legum, regnante Edvardo, latarum, sed quæ mox, Maria ad imperium evecta, abrogatæ sunt, nullam habent rationem, ni denuo sub Elizabetha Regina fuerint sancitæ, ut ex controversia inter ipsos nuper agitata liquet.

3. Cui mirum esse debet, nullam adhuc pacis consequendæ rationem inveniri potuisse, cum tam turbulento & feroci agantur Hierarchici spiritu? Homines isti licet profugi, cum inopia & multis miseriis colluctantes, & sub Numinis ira ingemiscetes, suum temperare ingenium non possunt; sed primo Fratres Dissidentes nequissime persequuntur, & a suis sedibus abigunt, & cum eos ulterius lacerare & vexare non possunt, ne prorsus mutarum videatur ingenium, novum inceptant bellum, & dirissimis odiis & altercationibus se mutuo confodiunt. Pergunt autem etiamnum immutati. Unde Wakius, Episcopus hodie Lincolnienfis, illustre suarum partium ornamentum, affirmare non veretur: “Quod nihil nos hodie a ruina & interitu sospitat, præterquam quod nos ipsi. (Clerici) ecclesiæ lædendæ potestatem non habemus.”

Pars I.

Pag. 15.

“ mus. Princeps vero cum perspiciat nostrum ingeni-
 “ um, nobis benignior est, illique magis cordi est eccle-
 “ siæ salus, quam ut eam perdere nos permittat.”

4. Notentur ista Nichollii verba : *Sed ecclesia Franco-
 furti constituta, parum genuina proles, a materno decore de-
 generat. Hæc enim pro Liturgia apud nos recepta, nescio
 quam præcularum farraginem, ex formulis Genevensibus, &
 mutilatis nostræ Liturgiæ partibus conflata, sibi adsumit.
 Sed Pseudo-liturgia hæc, omnibus nudata ritibus & cære-
 moniis, hians quoddam & jejunum ostendebat.*

En Hierarchici insolentiam ! Quicquid Anglicanæ ec-
 clesiæ in usu non est, id sibi pro ridiculo & delectamento
 putat. Id tandem est partium studio abripi ! Contem-
 nendæ sunt omnes preces, nisi secundum usum Angliæ. Non
 preces illæ, sed præcula, & præcularum farrago ; non Litur-
 gia, sed Pseudo-liturgia. At si Pseudo-liturgia ex præcula-
 rum farragine constet, nemini dubium esse potest quæ
 sit Pseudo-liturgia : illa scilicet quæ ex innumeris præcu-
 lis breviculis (in quibus plus sæpe præfationis, & conclusio-
 nis est, quam petitionis) nullo ordine dispositis, est con-
 flata. Ast dic tandem, quidni ista Francofurtensium ve-
 ra sit Liturgia ? Quibusnam tu efficies argumentis, Li-
 urgiæ nomen unico Anglicano libellulo convenire ?

At ista, omnibus nudata ritibus & cæremoniis, hians
 quoddam & jejunum ostendebat. Vestram fidem ! Judi-
 ces ubicunque gentium exteri, vestram fidem ! Vobisne
 videtur Liturgia humanis nudata cæremoniis, sed divi-
 nas omnes retinens, hians quoddam & jejunum ostendere ?
 Qualis hæc Cæremoniarum cupiditas ? redivivos credi-
 derim jam Phariseos. Ast unde hæc probes ? Næ tu fa-
 ciles judices te experturum putas, si citra probationem
 tibi fidem habituros, & suas ipsorum Liturgias damnaturos
 expectes. Gaudemus interim hujusmodi Liturgiam Papisti-
 cis solummodo, & Hierarchicis oculis hians quoddam &
 jejunum ostendere. Attamen si ritus & cæremoniæ tan-
 to usui sunt in Liturgia ex vestra sententia, quidni ex
 majori eorum copia ampliores quærat fructus ? Cum
 enim numero paucos habeat, quidni & de vestra Li-
 urgia dicendum sit, hians quoddam & jejunum eam osten-
 dere. Id certum est, ex Hierarchicis esse non paucos,
 qui ritibus inhiant, & majorem eorum copiam non
 minus inrente consecrantur, quam jejuno stomacho cibos.
 Sed qua fronte tu mitissimam Calvini de Liturgia Angli-
 cana sententiam tor dicteriis insequeris ; qui ubique ex-
 terorum

Vid. p. 11,
 15, &c.

terorum Liturgias, non sine gravi verborum contumelia tantopere exagitas? Pars I.

5. Nec ista Auctoris verba de Francofurtensibus sunt prætereunda: *In rebus sacris moderandis, pro episcopatu a primævis ætatibus usu recepto, monstrum quoddam regiminis statuunt.* Bona verba: dic, oro te, quodnam statuunt regiminis monstrum Genevenses, quod non etiam statuunt omnes exteri Reformati, nostri iudices; quod non statuunt Coxiani ipsi? Valde enim a te scire cupio, quis, ejecto Cnoxio, & in exilium iterum cum suis misso, Coxiani conventiculi factus est Episcopus? Describas ergo hominem, ut sentiamus qui vir fiet, ne monstrum monstro succenturiatum videatur. Sed *Liturgia nova, ad nullum antiquitatis exemplar composita, ex Calvini & Cnoxii officinis prodiit.* Respice, quæso, tuæ Liturgiæ originem. In qua officina, & quibus artificibus primum fabricata est? Famæ illius profecto male consulis. Quis nisi plane vecors, Liturgiæ vitio verteret, quod a Calvino & Cnoxio, viris longe eruditissimis & pientissimis, sit composita. Calvinus (absit verbo invidia) nostrorum Reformatorum cuivis, ut minium dicam, par, si non & longe superior. Cnoxium, ut pene propheticum laudat non modo Calderwoodus, sed & Fullerus, qui vitam ipsius perscripsit. At solennis iste mos iis, qui cæco affectu ducuntur; sua omnia amplissimis verbis prædicant, aliena spernunt & contemnunt. Non leve est interim solamen, quod apud omnes in confesso est, eam rem nihili esse, quam præter dominum nemo commendat. Nam, ut ait ille;

Laudat venales qui vult extrudere merces.

Mariæ successit Elizabetha Regina, cujus sub auspiciis de novo instauratur religio. Pius omnibus summa, sed falsa, incessit spes, nostram tam cultus quam fidei-reformationem, ea regnante, brevi fore perfectissimam. Quod vero illos spes sua fefellit, in causa fuere hæc tria: MDLVIII.

1. Præpotens Regiæ circa res sacras auctoritas.
2. Nimum Pontificios demerendi tunc temporis studium.
3. Pontificiorum præstigiæ & versutiæ. Singula ordine percurram.

1. Præpotens

Pars I.

1. Præpotens Elizabethæ circa res sacras auctoritas in causa fuit, quod reformatio nostra majores non fecerit progressus. Nostri Theologi fere omnes, qui Pontificiorum superstitionem odio habebant, pro virili contendebant, quo reformatio sub Edwardo facta, in melius corrigeretur. Longe autem alia fuit Reginae sententia, quæ suo nutu temperabat omnia. Sed Hierarchicorum mallem hic uti verbis quam meis.

Epist. ad
Hooker. de
Eccles. Polit.
script.

“ Norum est, inquit Georgius Cranmerus, eruditos Anglos maxima ex parte istam sententiam (*Non-conformistarum*) vel impensius dilexisse, vel illi benigne favisse. Conscripti nunc temporis libri plerique stylium Disciplinarium (*i. e. Presbyterianum*) notis sapere. Sic sonuere rostra, sic vulgaris sermo. Et ne obliquum hactenus institissent tramitem, pars adversa verobatur.

Itiner. Epist.
I. pag. 42.

Burnetus, ex variorum Episcoporum epistolis ad Bullingerum scriptis, testatur; “ Illos habitus ecclesiasticos retinuisse principis voluntati obsequentes, sed eos ipsos haudquaquam probantes. Tantum ab ipsis approbandis aberant, ut offensionem suam potius palam facerent. Juellus, in epistola vi. Id. Feb. 1566. scripta, dicit, se optare vestes cæterasque Papistini lacinias ex ecclesiis nostris & plebis memoria revulsas. Queritur etiam Reginae animum adeo obfirmatum, ut nullam fieri mutationem pateretur. Pari sententia superiori mense scripserat Sandius: Contenditur de Vestibus Papisticis utendis vel non utendis: dabit Deus his quoque finem. Longius progreditur Hornius, Episcopus Wintoniensis. Literis enim suis xvii. Cal. Aug. 1565. exaratis, de lege habitus præscribente acerbam instituens querimoniam, innuit tamen nonnihil spei reliquum, eam, ni obstarer factio Papistica, in proximo Senatus confesso fore abrogandam. Immo in dubio hæere videtur, an legi obsequatur necne, & proinde a Bullingero consilium petit. Et in plurimis ea de re scriptis epistolis confirmatur, Cranmerum & Ridleium in animo habuisse legem rogare de abolendis habitibus; interim vero usum eorum tanquam licitum, non vero congruentem defendisse, atque idcirco vituperasse privatos homines, qui legibus parere recusarent. Grindallus epistola vi. Cal. Sept. 1566. narrat omnes Episcopos, qui ab exilio reversi sunt, cum Regina de habitibus abolendis egisse; adeo autem obfirmatum esse
“ ipsius

“ ipsius animum, ut perstaret immota in sua sententia, a
 “ qua tamen tam dimovere omnes essent conati; eosque
 “ proinde id cepisse consilii, ut tempus istis rescindendis
 “ legibus opportunum opperirentur, interim vero iis ob-
 “ sequium præstarent.—Coxius, Ellensis Episcopus, de-
 “ plorat Senatum nostrum omnes de rebus depravatis
 “ emendandis propositiones averfantem.”

Hinc sane videre possunt adversarii, quos auctores ha-
 beamus, illorum caeremonias Papismi reliquias & lacinias
 appellantes. Hinc discant exteri quantum tempora
 mutata fuerint. Reformatores nostri habitus nunquam
 sacros esse opinabantur; nec eo usque deperibant cere-
 monias, ut *pro jejuna & macilenta* religionem iis denuda-
 tam haberent. Viderint etiam an non probabile sit, Coxii
 ad Cassandrum & Bullingerum scribentem, diverso ad-
 modum stylo fuisse usum. Possum & alios, præter me-
 moratos a Burneto, celeberrimos istius ævi Theologos
 enumerare, nostræ sententiæ faventes; Whitheadum, qui
 Archiepiscopatum Cantuariensem recusasse dicitur; Co-
 verdallum, qui episcopatum Oxoniensem, vel quemvis
 alium recusavit, Ordinis istius habitum averfatus; Alex-
 andrum Nowellum Decanum S. Pauli Lond. qui in con-
 cione coram Regina habita, parum reverenter de signo
 crucis locutus, ab ea in media concione reprehensus, ab
 impia illa digressionem desistere jubebatur. Non est igitur
 quod Episcopales, ut solent, gloriantur suas caeremonias
 a tam piis & eruditis viris, omnia ad scripturarum &
 antiquitatis normam revocantibus, esse præscriptas. Illis
 enim invitis & valde dolentibus, nulla antiquitatis, sed
 solummodo regie voluntatis ratione habita, caeremoniæ,
 de quibus contenditur, institutæ sunt.

Pars I.

Heylyn. H.
Ref. p. 292.

Ibid. p. 295.

Ibid. p. 295.

Unde autem optimæ Principi contigit illa animi ob-
 stinatio, nos docet reverendus Episcopus Sarisburiensis,
 qui ad hunc modum rem istam, nostri revera mali ori-
 ginem, persequitur. “ Regina a primis incunabulis
 “ Pontificiam religionem odio habere, & Reformata
 “ amare edocta est; sed tamen, sicut ab initio sub pa-
 “ tris imperio, amore rituum, quos ipse retinuerat, im-
 “ bueretur, ita suapte sponte pompam & magnificen-
 “ tiam, tam in religione, quam in re quapiam alia,
 “ amabat. Religionem, regnante fratre Edvardo, ex-
 “ ternis ornamentis nimis denudatam, doctrinamque
 “ nimis in quibusdam articulis angustam & coarctatam
 “ putabat. In animo habebat, nonnulla minus
 “ restrictis

Hist. Ref. p.
2. 376.

“ restrictis & expressis verbis explicata dare, ut ea ex
 “ sua sententia intelligere singulis partibus liceret; ima-
 “ gines etiam in templis retinere, & de modo, quo in
 “ Sacramento præsens est Christus, nil definire; ne ni-
 “ mis exquisita explicatione instituta, qui corporalem,
 “ ut loquuntur, præsentiam tuerentur, ab Ecclesia arce-
 “ ri possent. Titulus *supremi Capitis ecclesiae* illi minime
 “ arrisit. Nimiam sonare potestatem, & ad eam, quam
 “ unicus vindicat Christus, propius accedere putabat.
 “ Hæc fuere privata ipsius cogitata. Secum etiam re-
 “ putabat, nulla re magis adaugeri posse foras suam
 “ auctoritatem, quam si omnes domi subjectos ami-
 “ citia firmiter conjunctos haberet. Regna patris & fra-
 “ tris perduellionibus fuerant misere fatigata. Ob ocu-
 “ los etiam habebat, populum Anglicanum parum de-
 “ tuendis, vel recuperandis transmarinis dirionibus soli-
 “ citum, omni data occasione, forori sese ostendisse. Tem-
 “ peramentum igitur excogitare, quod omnibus place-
 “ ret, summopere auebat. Animadvertens etiam, quod
 “ in omnibus antehac factis mutationibus, utpote in eju-
 “ rando Papatu, & mutando nonnihil cultu, totus con-
 “ senserat Clerus, eas proinde æmulari, iisdemque ve-
 “ stigiiis sequi, sed lentis passibus, decrevit.”

2. Nimium Papistas demerendi studium nostræ re-
 formationi admodum fuit impedimento. Et sane cum
 superstitiosi sint plerumque sui propositi valde tenaces,
 necesse est, quæ ipsis arrideat, reformationem esse valde
 imperfectam. Hæc autem consilia, tam Edvardo quam
 Elizabetha regnantibus, prævaluerunt.

De Edvardi reformatione hæc tradit Heylynus, acer-
 rimus Hierarchicorum patronus.

“ Ne simul & semel populum nimis urgerent, non-
 “ nulla injungere visum est, quibus ad ea quæ emenda-
 “ tionem requirerent, via sterneretur. Quod ideo fa-
 “ ctum, ut populus ubique, sed paulatim hisce artibus
 “ præparatus, facilius & minori oppositione, reformati-
 “ onem, quam meditabantur, integram admitteret.”

Quis jam illustrissimorum Martyrum famam a no-
 bis læsam dixerit? Integram illi, pariter ac nos, refor-
 mationem exoptabant; eam ipsorum tempore locum
 non habuisse, sibi ipsis, nobis, omnibus ubicunque piis &
 eruditis, si recentiores nonnullos excipias Hierarchicos,
 satis compertum. Hanc autem cum aversaretur Hey-
 lynus, præmaturam & probis omnibus sane luctuosissi-
 mam

mam Edvardi sexti mortem, se non posse inter ecclesiæ Anglicanæ incommoda numerare testatur.

Sed de reformatione sub Elizabetha facta, quomodo sermonem instituit videamus.

“ In senatu, *inquit*, qui Liturgiam mutavit, ejusque de novo usum injunxit, summa adhibebatur cura, ut quæcunque Papisticis partibus forent offensionem delerentur—et variis concessionibus factum est, ut ipsis Pontificiis tolerabilis videretur Liturgia, qui proinde sine scrupulo Parochiales cœtus per decem annos frequentabant. Immo Liturgiæ nostræ forma Romano tunc temporis Pontifici eo usque placuit, ut sese Papali sua auctoritate confirmare lubentem ostenderet. Et Papalio istam confirmationem ultro Pontificis nomine offerre jubebatur. Quæ ab Edvardo abrogata, Maria iterum renovârat, hæc Elizabetha eodem quo olim, Henrico regnante, fuissent statu retinere voluit. Ingentesque propterea gratias & honores vel ab ipsis inimicis (*i. e. Pontificiis*) est adeptæ.” Sed non est quod crepent adversarii Pontificiorum laudes, quibus sunt deridiculo; quo autem jure videant ipsi. Sic sane Edvardus Westonus illos falsè perstringit. “ Alii Protestantæ, ne prorsus impij videantur, nostris Missali, ac Breviario, cum suo delectu utuntur. Et quo religionis apud eos forma celebrior appareat, adhibent Canonicos etiam, si Diis placet, & Archidiaconos, adeoque de more ecclesiæ Romanæ eorum cappas, pluvialia, & ejusdem suppellectilem, quam dicunt invenisse in Synagoga Antichristi. Quo ipso liquet religionem Protestantium imprimis furto noxiam—vel si fures haberi recusant, maneant simiæ nostræ & Antichristi. Ridetur hi cum omni sua scena non a nostris modo, verum & a suis. Mox facerem istud dictum memorat: *Videntur Angli Papam a suo regno fugasse tam festine, ut cum coegerint vestes a tergo relinquere; quibus isti, ovantium ritu choros ducentes, induuntur personati.* Ipse Bonnerus, cum accepisset qualia retinuisset noster Senatus, ad hunc modum respondisse fertur: *Fus nostrum liguriunt isti, brevi & elixa carne vescentur.*

Pars I.

Hist. Ref. in præf.

Ibid. p. 283.

Ibid. p. 303.

Ibid. p. 296.

Theatr. viri
Civil. & Sa-
cræ.

3. Valde impedita est nostra reformatio a variis versutiis & præstigiis Pontificiorum, & personatorum Protestantium, qui plurima pollebant auctoritate. Sic ex Burneto supra notavimus, Hornium Episcopum Wintoniensem

Pars. I.

Heylyn. p.
275.Hist. Ref. p.
2. p. 375.

Vid. p. 22.

Pag. 401.

niensem sperasse legis Vestiarie abrogationem, ni factio
Papistica in senatu impediret. Eosdem fuisse Mariæ &
Elizabethæ a sanctioribus & secretioribus consiliis, tradunt
Heylynus & Burnerus. Quod autem ad Clerum attinet;
qui legibus sub Elizabetha latis non obtemperaverint,
perpauci fuere.

Auctor noster infra innuit, *inopiam fuisse Ministrorum sta-
tim post Papistarum ejectionem*, atque ideo in sacerdotia
cooptatos plures Presbyteros, disciplina Genevensi faventiores.
Atqui id falsum, ut ex sequentibus Burneti verbis lique-
bit. "Compertum est, inquisitione diligenter facta, ex
"novies millibus & quadringentis ad Curas ecclesiasticas
"admissis, quatuordecim tantum Episcopos, sex Cæno-
"biarchas, duodecim Decanos, totidem Archidiaconos,
"quindecim collegiis Præfectos, quinquaginta Præben-
"darios, octoginta parochiarum Rectores, suis religio-
"nis causa cessisse Beneficiis. Tam faciles Pontificii
"plerumque se præbebant. Immo reformati Episcopi,
"haud aliter quam sui decessores sub Edvardo, ex præ-
"stigiis majoris Cleri partis, religioni grave aliquod pe-
"riculum imminere suspicabantur, Et si Elizabetha isti
"Clericorum gregi, aliis melius instructis cedenti, non
"supervixisset; & si Rex adversæ religioni addictus, illis
"viventibus, regno successisset; probabile est eos haud
"minore cum alacritate, quam pridem sub Maria, ad
"pristinam suam superstitionem fuisse reversiones. Super-
"stitiosæ factionis in eo præcipue, regnante Edvardo,
"collocata est fiducia, quod Episcopi bene multi & po-
"tentes iis clam faverunt, animumque addidere. Sta-
"tuitur igitur summa diligentia cavendum esse, ne
"cui, nisi idoneo viro, Episcopi munus demandetur,"
Cæterum quum in singulis Ordinibus, immo summis
regni conciliis, ipsoque etiam Clero, istiusmodi homi-
nes ubique scaterent, operam dederunt ut omnia veteris
superstitionis saporem servarent. Et ni Papisticum id
genus hominum sibi a Regina valde metuisset, miran-
dum foret reformationem eo usque potius, quam non
ulterius processisse.

Aperuimus malorum nostrorum fontem & originem:
ad Auctorem igitur jam redeundum est.

Pag. 18.

Verum est quod narrat, nostrarum partium *primarios
in opimiora sacerdotia fuisse tunc adscitos.* Nec id mirum:
eruditi enim fuerunt, & optime de ecclesia meriti, illis-
que

que favebant, ut ex antedictis facilis est conjectura, plurimi istius ævi Episcopi, qui a vexandis dubia subscriptione fratrum conscientis abhorrebant. Ea vero fuit nostrorum constans & perpetua voluntas, ut quamdiu legitime & honeste possent, publico ministerio perfungerentur: quod ex allatis ab Auctore exemplis, & hodierna nostrorum consuetudine abunde constat. Egregii autem illi Ministri, pacis simul & puritatis cultores, constitutionem nostram in multis depravatam in concionibus & scriptis suis notantes, ejus emendationem suadebant. Adversariis id audit facinus audax, nos e contrario ut institutum utilissimum, ipsorumque muneri conveniens laudamus. Si qui nimis iracunde & intemperanter locuti sint, ut ab adversariis vapulent, per nos licet, qui eorum defensionem non suscipimus. Gilbio autem isti, cujus scriptum, ab Auctore citatum, nunquam hactenus videre contigit, qualiscunque tandem sit, innumeros scriptores Hierarchicos, tum veteres tum recentiores, haud minus feroces facile esset obducere.

Articuli, ut narrat Auctor, hoc anno a synodo Anglicana refinguntur; subscriptio vero, cujus etiam meminit, non ante nonum deinceps annum senatusconsulto decernebatur: Anno scil. 1571. ut testatur Fullerus. Interim nonnulli fervidiores Episcopi subscriptionem, nulla exigente lege, urgebant. Thomas Samsonus, Decanus ædis Christi Oxonii, qui in Mariana persecutione veritatis causa exulabat, An. 1569. *Puritanismi gratia ejectus* legitur. Joannes Foxius Martyrologus, ab Archiepiscopo citatus, subscribere jubebatur; ille vero Græcum Testamentum in medium afferens, *huic*, inquit, subscribam. Sed Canonibus etiam subscribere jussus, bonus senex recusavit, addens: *Unicam parvam habeo in ecclesia Sarisburiensi Præbendam, si eam a me abripere lubet, vobis profit.* In tantum autem & tam pium senem, & de nostra historia optime meritum, atrocius animadvertere ipsos puduit Episcopos. Senem igitur, licet subscribere coram recusaret, Præbenda sua frui, quoad vixerit, insigni & in ipsis fere inaudita lenitate passi sunt. Cum vero Ministri Articulis subscribere senatusconsulto tenerentur, Episcopi quidem suo ingenio alios insuper Articulos comminiscabantur, Ministrosque omnes, quibus & his etiam subscribere religio erat, gravi censura vexabant. Fatendum tamen nonnullos Episcopos mirius egisse. At quo longius in Elizabethæ regnum provehimur, eo acriores

Pag. 19.
MDLXIII.

Fulleri Hist.
lib. 9. p. 77.

Pars I.

plerumque illos deprehendemus. Sed de his hactenus; audiamus jam Auctorem.

Hoc senatusconsulto, cum juberentur omnes ecclesiarum Ministri modo tam religioso polliceri, cum se ritibus ecclesie conformaturos, tum Episcopali imperio subiectos fore; ideo e Puritanorum gente haud pauci sacerdotiis suis exui malebant, quam eas res suo testimonio comprobare, contra quas in concionibus nimis acriter modo invehebantur. Asperiores nonnulli privata Conventicula ferociter ornabant. Adeo doctissimi viri, & de fide Christiana quateroquin bene meriti, ecclesie pacem, & communem rei reformatae salutem, suo pudori, aut affectibus nimis importunis posthabebant.

At quis non miratur istiusmodi importunos homines, qui nostros vituperant, quod non possint, ad ipsorum exemplar, quamcunque induere formam? Perspectas habemus illorum artes, quibus eas res suo testimonio comprobare possunt, in quas nimis acriter modo invehebantur. Posthabito sane omni pudore, Regi Jacobo resistebant, illique resistendum esse docebant, cui a nemine sub ditione ipsius resisti posse, nisi qui divinam & perennem ultionem in caput suum acceleraret, serio affirmare prae se tulerant. Nos profecto aliter edocti, non ex Senatus, sed ex ipsius Christi decretis, de vero & recto judicamus; & quae, bona teste conscientia, illicita affirmamus, pro illicitis habemus, usque dum iis contraria, certissimis argumentis, non ex senatusconsultis, sed ex sacra pagina depromptis, recta & legitima probentur. At qua demum ratione paci ecclesiae, & communi rei reformatae saluti, prospexisse dicantur tunc temporis Hierarchici, qui suis caeremoniis illa posthabuerunt, virosque, vel ipsis fatentibus, doctissimos & de fide Christiana bene meritos, non tantum se munere abdicare iusserunt, sed poenis etiam gravissimis, nonnumquam capitalibus multarunt?

Jam Bezae ostentatur auctoritas, cujus venerandum nomen semper nobis in pretio. Attamen non tantum apud nos valet hominum, doctissimorum licet & pientissimorum auctoritas, ut caeco affectu, & invitis conscientiis, ea nos duci patiamur. Quid? quod aliorum doctissimorum virorum auctoritas ex adversa parte proferri potest? Sed si res ipsa perpendatur, non est quod Bezae consilium jactent. Spem emendandi cultus animo suo fovebat Beza, qui cum in externa & longinqua regione versaretur, parum perspectum habebat Reginae & adversariorum nostrorum ingenium; & cum ardentissimo pa-

cis conservandæ studio duceretur, si quid inconsultius locutus sit, pacifico viro sane condonandum est. Et si quem Bezæ judicio adversarii honorem deferre velint, ut ista rejiciant, quæ ille valde improbavit, oportet. Illum vero de nostra reformatione minus honorifice existimasse, ex ipsius verbis constabit. “ Quod ad Anglicanam, in-

quit, reformationem attinet, quum dicis eam ex Bucerii concilio & voluntate fuisse institutam, magnam optimo viro injuriam facis.—Quod autem Bucerus maxime probârit, & quod facturus fuerit, si licuisset, unde tandem melius, quam ex Argentinensis ecclesiæ ritibus, discemus? —In ecclesiæ Argentinensis ritibus, ubi tandem illas *putidas*, quas jactas, *Sponsiones*, ubi Exorcismos, ubi Cruces, ubi Chrisma comperies? ” Si ergo Beza *putidas* haberet nostras *Sponsiones*; si cum Bucerii consilio & voluntati ritus nostri adscriberentur, ipsi injuriam fieri putaret, qui potuit sibi constans eorum usum suadere? Quid enim? num res *putidæ*, etiamsi a magistratu jussæ, in cultu sacro sunt retinendæ? Sed nimio pacis studio abreptus, ea suadebat, quæ post accuratius institutam disquisitionem forsitan haud suasisset, Ita etiam Petrus Martyr Hoppero, ut se vestibus Pontificiis indui pateretur, persuasit, postea tamen valde dubitanter, si non & plane contrario locutus est.

De vestibus, *inquit*, ut sacris in ministerio ipso adhibendis, cum speciem Missæ referant, & sint meræ Papatus reliquiæ, Dominus Bullingerus censet non esse illis utendum, ne tuo exemplo res, quæ scandalo est, confirmetur. Ego vero etsi usum ejusmodi ornamentorum semper sum aversatus, quia tamen videbam esse præsens periculum, ne concionandi munere abdicareris, & spem fortassis aliquam fore, ut quemadmodum altaria & imagines ablatae sunt, ita etiam illæ species Missæ auferantur, si tu, & alii episcopatum adepti, prorsus in id incumberitis; quod minus forsitan procederet, si loco tuo alter successerit, qui non tantum illas reliquias repelli non curaret, sed potius defenderet, foveret, ac tueretur: idcirco tardior eram ad persuadendum, ut potius episcopatum recusares, quam ut illarum vestium usum reciperes; attamen quia scandala ejus generis vidi prorsus evitanda, propterea in sententiam ejus facile cessi. Hæc sunt quæ possum de re præsentī scribere, tu vero id videto, ne adversus conscientiam tuam quicquid facias.

Resp. ad Balduinum.

Epist. ad Amic. in Ang. An. 1559.

Pars I.

Epistola
ad quosdam
Anglic. ec-
cles. Fratres.

Videamus etiam quid alibi Beza scripserit. " Certe
quod ad nos attinet, nolumus ministerii functionem
hac ratione (*qua inter Anglos obtinet*) ne oblatam qui-
dem recipere, nedum petere. Quibus tamen Domi-
nus hoc modo aditum ad propagandam ipsius regni glo-
riam aperuit, eos hortamur, ut fortiter in timore Do-
mini perseverent; ea tamen conditione addita, ut ip-
sis liceat (*quod tamen nunquam licuit*) sancte & religiose
ministerio suo integro defungi, ac proinde quæ ad res
in melius promovendas spectant, pro sui muneris ra-
tione proponere, & urgere. Nam alioqui si hæc li-
bertas eis eripiarur, & ad manifestum abusum sic con-
nivere jubeantur, (*ut revera jubentur*) ut etiam appro-
bent quæ constat esse emendanda; quid aliud suadea-
mus, quam ut privati esse malint, quam contra con-
scientiam fovere malum, quod necessario integram ec-
clesiarum ruinam mox secum trahet." Hæc vere, sed
mitius quam par erat, a viro doctissimo dicta esse, omnes
æqui judices concedent. Ministri enim, ingruente malo,
quod *necessario integram ecclesiarum ruinam secum trahit*,
non domi delitescere, sed obviam ire tenentur. Et pau-
lo post: " Etsi civilem & politicum illum ordinem mi-
nime putamus improbandum, quo non tantum civi-
um, sed etiam functionum ordines distinguantur; ta-
men non quamvis distinctionem putamus approban-
dam. Quid si enim jubeantur Ministri perinde ac
moriones ac histriones vestiri? an non manifestum es-
set ludibrium ecclesiastici muneris? Atqui pejus etiam
aliquid hic admitti nobis viderur, quoniam non tan-
tum istum sacerdotalem habitum, ipsis etiam Papistis
plerisque ridiculum reddidit Dominus, sed etiam con-
stat infinitis superstitionibus esse pollutum ac contami-
natum." Hinc igitur, ut ex aliis ejus epistolæ verbis li-
quet, Bezam numquam voluisse chirographo nostro com-
probari, quæ tamen ferri posse purabat. Verum enimve-
ro valde mutatus est post Bezam nostræ controversiæ sta-
tus. Subscriptio tunc temporis, qualis deinceps, non
requirebatur. Porro Beza eadem epistola, signi Crucis
usum *superstitionem maxime execrabilem*, puerorum bap-
tizandorum Interrogationem *supervacuam & ineptam* nun-
cupat; Geniculationem in Eucharistia inter *sordes repur-*
gandas reputat; Baptismum ab obstetricibus administratum
ut *intolerabilem* damnat. Sed audiamus ipsius de Curiis
nostris ecclesiasticis judicium. " Aiunt quoque excom-
municationes

“municationes & absolutiones in Curiis quibusdam Episcopalis in Anglia fieri, non ex Presbyterii, quod nulum ibi sit, sententia, neque ex Dei verbo; sed ex quorundam Jurisconsultorum & aliorum ejusmodi, immo etiam interdum unius cujuscumque auctoritate, & quidem ob actiones mere pecuniarias & civiles, & ejus generis alia, sicut in Papatu fieri consuevit.” Hæc clarissimo viro incredibilia videbantur, quæ tamen sunt in se verissima. De illis vero, si modo veris, tale fert iudicium. “Sane istiusmodi iudiciis non magis arbitramur, quam illis Pæpisticis excommunicationibus quenquam coram Deo ligari; & hanc conscientiarum carnificinam, & fœdam ecclesiasticæ ac mere spiritalis jurisdictionis profanationem, optamus primo quoque tempore auctoritate regiæ Majestatis, non minus quam ipsius doctrinæ corruptelas aboleri, & Presbyteria ac Diaconias, ex verbo Dei & pura ecclesiæ canonibus instaurari: quod ni fiat, sane veremur ne hoc sit multarum calamitatum initium, quod tamen Dominus avertat. Ejusmodi enim abusus manifestos, quibus perturbantur conscientiæ, certum est Filium Dei, e cœlo tandem severe vindicaturum, nisi remedium adhibeatur. Interea quod non recte sit, recte tamen ab iis, qui quod ferunt mutare non possunt, arbitramur tolerari, hæcenus tamen, ut rem ipsam non approbent, sed iniquam vexationem patientia redimant. Quod si urgeatur eo usque, ut hanc rationem non inodo tolerare, sed etiam hujusmodi excommunicationem ut legitimam approbare, & illegitimam absolutionem petendo, isti abusu manifeste assentiri cogantur; suademus ut quidvis potius ferant, quam contra conscientiam agant.”

Pacifica hæc omnia consilia ex illa, quam animo conceperat, sed quæ ipsum misere fefellit, instaurandæ denuo apud Anglos religionis spe orrum habebant. Immo ex eo fere tempore omnia retrorsum & in deterius acta sunt. Non est igitur quod Hierarchici in nostra hodie lite de Bezzæ iudicio adeo se jactent.

Jam pleno ore in Cartwrightum debaccharur Auctor. *Post aliquot, inquit, annos funesti Schismatis prima fax erat Thomas Cartwrightus, Theologus Cantabrigiensis: At ego contra, eos funesti Schismatis facies primas fuisse, affirmare non dubitem, qui suis iniquis & tyrannicis institutis secessionem nostram prorsus necessariam reddidere. Sed Catho-*

Pag. 20.

Hist. Can-
tab. p. 139.

licos convitiis & malis suspicionibus onerare, Schismaticis hominibus dudum solenne. Sed lepidam de Theologo Cantabrigiensi accipite jam fabellam: “*qui in hac actus est præcipitia, eo nomine maxime infensus, quod Elizabetha Regina in disputatione, cui ipsa interfuit, academica, eum Prestono antagonista suo posthabuit. Quippe vir ille reverendus, propter suavitatem vocis, & verecundiam oris, mirum in modum serenissimæ principi placuit; dum Cartwrightus, ob fastuosam qua efferebatur proterviam, suorum argumentorum vim visus est retundere. Isthoc dedecus hominem arrogantem tam graviter urebat, ut spontaneum illico exilium ad Genevam ornaret. At vero, quibus argumentis Cartwrightum eo nomine maxime infensum ostendere potes? Fullerus istam narratiunculam incepturus, ita præfatur: Si modo auctori fides sit habenda. Auctor ille, quem respicit Fullerus, est Georgius Paulus Eques, qui vitam Whitgifti, Archiepiscopi Cantuariensis, panegyrici formâ perscripsit. Et cum Whitgiftus acerrimus esset Cartwrighto hostis, scriptor ille omnem calumniandi Cartwrightum occasionem avidè arripuit. Scribit enim Prestonum a Regina pensione annua remuneratum, Cartwrightum vero nec remuneratum, nec laudatum quidem; ipsum præterea ea de causa apud amicos sibi intimos questum fuisse, & exinde varia instituta ecclesiæ Anglicanæ rectioni contraria lubentius amplexum. Addit autem Fullerus: “At Cartwrighti sectatores offensam ipsius conscientiæ solum præscriptioni, nullis vero istiusmodi sordidis rationibus tribuentes, isti narrationi fidem non habent. Addunt “porro Cartwrightum, etsi nullo præmio donatum, a Regina tamen valde laudatum fuisse.” Jam vero quinam potius fidem mereantur, hostes infensissimi, an amici? Si recti & iusti ulla ratio sit habenda, Cartwrighto certe æquiores esse debemus. Etenim si, quam Auctor memorat, unica tristitiæ causa fuisset; cur, obsecro, vir eruditus & moribus sanctus, ex tam levi re tot mala sibi conscisceret? Porro Reginam callidissimam, atque omni studio vilissimæ etiam plebeculæ auram captare solitam, eruditissimum Academicum, debitas denegando laudes, offendere voluisse vix est credibile. Eruditum fuisse Cartwrightum nemo ex adversariis eruditus denegabit. Illum Prestono longe doctiorem haud diffitetur Fullerus. At ponamus reginam Cartwrightum non laudasse, immo sprevisse; quis credat ideo ipsius animum tantopere infensum? Si aulicus fuisset, majori probabilitate hæc dicerentur;*

rentur; sed ab Academicis, & præcipue fastuosa protervia elatis, judicium mulieris, ex suavitate vocis & verecundia oris judicantis, (quod Elizabethæ in more positum notat Fullerus) haud tanti æstimari solet. At si Clericum, qui vitam ipsius scripsit, audiamus, Cartwrightus istud iter, priusquam munere Professoris fuisset depositus, haud ingressus est. Et sane post Reginæ abitum Margariticus Professor designatus est; unde, ut ex aliis argumentis, facile quis conjiciat, quanto fuerit in pretio Academicis. Et si qua ex ignominia (quam fictam tamen credimus) ægritudo tetigisset animum, eam omnem prius leniisset, sustulissetque honor ille ab Academia collatus, quam iter istud fusciperet. Si vero Cartwrighti doctrinam Regina tunc remporis minime suspexerit, probabile est immutatam fuisse deinceps ipsius sententiam, ut postea notabimus. Sed narrationem ipsam ex Ms. fide refellit Strypius, scriptor Hierarchicus, sed candidus, & de instauratæ in patria nostra religionis historia bene meritus.

Hist Ref.
P. 493.

Pergit Auctor: *Ibi Calvinianam Theologiam probe edoctus, Angliam repetit; magisque quam antea exulceratus animo, in ecclesiam Anglicanam, quam nunquam in deliciis habuit, palam debacchatur.*

Si ecclesiam Anglicanam nunquam in deliciis habuit, qui ex iracundia & ægritudine sententiam ipsius ortum habuisse velint, fidem haud merentur. At qualem edoctus est Genevæ Theologiam, quam domi ediscere non potuit? Theologia Anglicana eo tempore a Genevensi ne latum quidem unguem distabat, sed fuit purus putus Calvinianismus. Nullam tunc Angli Genevensibus de Theologicis dogmatibus litem movebant. Immo inter Hierarchicos & Cartwrightum, ullosve ex Puritanis, nulla agitabatur istiusmodi controversia. Auctorem provoco, ut vel unum scriptorem Hierarchicum, ante exortam Laudianorum factionem proferat, qui Cartwrightum, aut Puritanos, unquam falsi alicujus dogmatis Theologici infimularit. Aliter longe Episcopus Carletonus: "Consensus in rebus fidei in nostra ecclesia citra difficultatem permansit, quamdiu vixerint Episcopi illi dignissimi, quorum opera in ea reformanda adhibebatur. Quamvis enim Puritani, super ea quam mente conceptam habebant disciplina, ecclesiæ molesti essent, de ecclesiæ tamen doctrina nullam unquam litem movebant. Id vero notatu dignissimum est. Si enim quidpiam ab ecclesiæ

Citante Edwardio Ver.
Red. par. I.
pag. 548.

Pars I.

Ibid. p. 550.

Ibid.

Ibid. p. 535.

Ibid. p. 19.

“ ecclesiæ Anglicanæ dogmatis diversum opinati essent,
 “ sine omni dubio de eo, haud minus quam de disciplina,
 “ nobiscum altercati essent. At vero apud omnes, cum
 “ Episcopos tum Puritanos, tunc erat in confesso, utram-
 “ que partem eandem amplecti doctrinam, & unicam
 “ de Conformitate agitari litem. Adhuc igitur Purita-
 “ nica nulla comparet doctrina, diversa ab ea quam Epif-
 “ copi cæterique Clerici defendebant.” Pariter etiam
 Cracanthorpius: “ Nullum unquam Puritanum novi-
 “ sti Hæreticum: nulla Puritanis nobiscum intercedit
 “ de fide lis. De ritibus quidem & disciplina, non vero
 “ de fide contenditur.”

Laudantur etiam ab Edvardio Hookerus, Hallius Epif-
 copus, aliique Hierarchici scriptores bene multi, idem
 plane affirmantes. Immo ipse Whirgistrus, non minus
 quam Cartwrightus, Calvinianam probe edoctus est The-
 ologiam, ut ex Articulis Lamberthanis infra liquebit;
 unde Cartwrighto Calvinianam doctrinam nunquam ex-
 probravit. Contra vero hæc citantur ipsius verba: “ Ut
 “ Calvinum quis pro rostris calumniatur, nullo modo
 “ probare possum, neque id Augustino, Hieronymo,
 “ aliisque doctis Patribus fieri permitto.”

Qualem ergo Calvinianam Theologiam Genevæ probe edo-
 ctus est? Certe præter disciplinam & ritus nihil est quod
 intelligi potest. Sed a quo tandem istam edoctus est Thea-
 logiam? Quis Genevæ in ecclesiam Anglicanam ipsius ani-
 mum instigavit, magisque exulceratum reddidit? Cal-
 vinus jam diem obierat priusquam Regina Cantabrigi-
 am veniret. A quo igitur edoctus est, nisi ab ipso Beza;
 & hujus profecto nomen, post Calvinii mortem, in eccle-
 sia & Academia Genevensi celebratissimum. Huic dein-
 cept Cartwrightus permansit conjunctissimus, & insig-
 ne illud elogium ejus meruit, quod eo doctiorem viderit
 sol neminem. Ast quid ecclesiæ Anglicanæ a Bezæ in-
 stitutione metuendum? Qui ne in præcipitia ruitum sit,
 literis suis impediatur, vel propter id solum vir in omne seculum
 laudandus; is Cartwrighti animum sua consuetudine haud
 quidem exulcerare potuit. Vereor sane, ne Bezam ab
 initio temere scripsisse, & plenius edoctum a Cartwigh-
 to controversiæ nostræ statum, suam postmodum senten-
 tiam mutasse, tute ipse mox contendas.

Mox insanientis ritu, in Episcopos probra jacere, & quic-
 quid in buccam venerit contra Episcopalem ordinem, Litur-
 giam, & usum Albæ inter concionandum evomere.

Scilicet

Scilicet furibundis insanire videntur, qui ipsis sanam precantur mentem. Notabat quidem Cartwrightus nostræ reformationis nævos, quo probis omnibus, qui nævos esse concesserint, magnam videbitur gloriam consecutus. Quidni id liceret sub Elizabetha, quod sub Henrico octavo licebat? Et ni eruditorum concionibus & scriptis divini cultus depravatio patefiat & arguatur, unde sperandum est ejus remedium? Fuere inter externos, qui nostris vestium usum suaderent; nemo tamen eorum unquam illis auctor fuit, ut de istis tacerent; ex contrario eos hortati sunt, ut omni opera, tum publice tum privatim, illarum rejectionem conarentur. At dictione usus est Cartwrightus nimis acerba & mordaci. Demus id verum esse, licet revera non sit; sed validissimis etiam usus est argumentis, quibus nunquam erunt respondendo nostri adversarii. Hinc profecto illæ lachrymæ! Sed paratam habemus ex Nicholsio Apologiam. "Unicum restat quod ab adversariis vellemus impetrare: nimirum ut quicquid liberius diximus, dicturive simus, existimare nollent nos ad id duriori ingenio, aut animo malevolo fuisse inductos. Nam sanctissimam fidem spondimus, atque etiamnum spondemus, nos hac in re non hostiles, sed medicas tantum manus adhibuisse; nec alium in finem asperiori indagine hæc vulnera pertentasse, quam ne male sanata postea recrudescant." Sed tota hæc narratio, ut supra ostendimus, est plane conficta: Cartwrightus enim tunc in Academia permansit.

Vid. p. 123.

Huic obviam fit Whitgiftus, ejusdem collegii Præfectus, qui argumenta, quæ contra ecclesiam Carturitus protulerat, concionibus post eum in ecclesia habitis, nerveose diluit: At vero aliter hic Fullerus: "De rebus ipsis aliorum esto judicium, huc sane rediit istius dissidii summa: si Cartwrightus eruditione, Whitgiftus animi moderatione præcelluit; & quod omnium rerum primum est, Whitgiftus potentiori auctoritate adjuvabatur, etiam si pauciores haberet affectatores." Et ad colloquium publicum sæpius provocato, idque toties eo devitante, neque spem ullam resipiscentiæ ostendente, deinde e Collegio S. Trinitatis exturbat. Ad colloquium publicum numquam provocatus est Cartwrightus; sed cum id ipse peteret, jussus est a regia Majestate literas concessionis impetrare, cum alias istiusmodi colloquium legibus repugnaret.

Vid. Fuller.
Hist. Cantab.
p. 142.

In Apparatum Historicum.

Cartwrightus suis Thesibus, in quibus ea, quæ in ecclesia depravata essent, notaverat, ad hunc modum subscripsit: "Hisce reformandis quisque pro sua vocatione studere debet. Vocationem intelligo ut Magistratus auctoritate, Minister verbo, omnes precibus promoveant." Nec mirum si ex sua sententia istam reformationem verbis adjuvare studeret.

Pag. 22.

In vit. Cart-
wr. Resp. 2.
Præf.Hist. Presb.
J. 7. p. 238.

L. 9. p. 103.

Duas illas *Admonitiones*, quas Senatui Ministrorum nomine oblatas Auctor memorat, a Cartwrighto scriptas fuisse negat Clericus. Immo Cartwrightus ipse ab auctoribus *Admonitionum* sese distinguit. Quicquid sit, nova inde inter ipsum & Whitgiftum lis oriebatur. *Admonitionibus* enim responderet Whitgiftus. Cum autem in conventu Ministrorum de defensione deliberaretur, ad Cartwrightum illud muneris sorte delatum est. Prodiit brevi ista defensio, ab ipsis adversariis, ut tradit Clericus, laudata. Responsum suum Whitgiftus novo scripto defendit. Mirari aliquoties subiit vanos, quos agunt hic nonnulli Hierarchici, triumphos. Heylynus contendit, Whitgiftum ista defensione integram reportasse victoriam a Cartwrighto, qui nunquam rescribere ausus est. Fullerus, æquioris licet ingenii plerumque scriptor, varias, cum a suis tum a nostris, assignatas istius silentii causas enumerat. Sed lectores suos ludos faciunt isti scriptores. Cartwrightus enim responsum, quod etiamnum extat, mox edidit; cui Whitgiftus, si quidem ausus fuerit, nunquam tamen respondit. Istud Cartwrighti responsum præcedenti pagina citat ipse Fullerus, ut qua ratione excusari possit plane nesciam.

Admonitiones ipsas ad manum non habeo; quæ ex iis igitur citantur plene expendere nequeo. Haud tamen injuria *Ordinibus exprobratum fuit, eos partium studio ab æquo bonoque recessisse*. Prævaluere enim in Senatu factionis Papisticæ consilia, ut ex Burneto supra notatum. Certum vero est gravissimum supplicium illos manere, qui in ecclesia offensionum auctores sint. Nec video quid mali habeat, si quis dixerit Christi ministros ad ipsius leges exequendas, invitis etiam summis potestatibus, teneri. Sed tamen melius fecissent, meo quidem iudicio, si a convitiis stylum abstinuissent; præcipue si dixerint, ut refert auctor, *sanctissimos omnes cives ea Comitibus, ut corruptas & conjuratas hominum impiorum coitiones, deinceps evitatueros*.

Post multos frustra impensos labores, omnemque religionis ulterius per Episcopos reformandæ spem adeptam, Ministri per se opus aggrediuntur. Jurene autem id fecerint, penes externos esto judicium; immo ex corruptissimo, qui in hodiernum usque diem permanfit, ecclesiæ statum pronuncient.

Auctor noster *schismaticas Classes erectas* objicit. Erectas fuisse a nostris Classes concedo, eas vero schismaticas fuisse, cum gratis dicitur, pariter negare sufficeret. At si spectetur res ipsa, a schismaticis hominibus segregari Schisma non est; & si Conformitatis conditiones defendi nequeant, certe Hierarchici integram Schismatis gloriam consequentur. Vellem interim, ut adversarii gravissimum persecutionis crimen sibi objectum diluerent. Persecutio majorem forsan Pontificiis, quam superstitio infamiam creavit. Omnium pessima est illorum tyrannis, quæ in hominum conscientias dominatur. Pestes sunt humani generis, qui bonos cives vexant, spoliunt, & diripiunt, eo maxime nomine, quod Deo officium, ipsi ex sententia eorum debitum, præstent. Quam vellem adversarios istius criminis nequaquam participes fuisse!

Quæ narrat Auctor de ministris, & speciatim de Snapio, quod *in Liturgiæ opprobrium militi veteri, fædo, claudo sanctissimam provinciam* (prælegendi scil. Liturgiam) *demandaret*, ex Heylyno habet; qui omnium scriptorum historicorum mendacissimus, nullam unquam, cum de adversariis agit, apud æquos judices fidem meretur. Innumera illa, quibus nostros proscindit Nicholusius, convicia hunc habent auctorem. Qualis vero is sit, docebunt Burnetus & Barlovius, uterque Episcopi Anglicani, testes in hac re omni exceptione majores. De eo Burnetus ait: "Aut male edoctus est, aut a suis affectibus valde abreptus. — Unum est in quo excusari nequit, quod auctores quos suæ narrationis habeat nusquam meminit. Hoc vero nemini condonandum, qui non sui, sed prioris ævi historiam scribit, & qui nova & incognita tradit. Quibus ergo permotus indiciis magnam sui libri partem scripserit, conjicere solummodo possumus; permulti vero conjecturis suis illi haud admodum favorabiles esse solent." Barlovius autem, Episcopus olim Lincolnensis, scripta illius *iracunda*, & *cum ecclesiæ tum veritati probrosa* esse dicit. Ad Snapium autem quod attinet, si quod narrat Heylynus revera is fecerit, haud majori Liturgiam affecit opprobrio, quam Joannes Ælnerus, Londinensis

Pars I.

pag. 231

Ibid.

Hist. Reform. Pars I. in præf.

Vid. Calam. Compendium vit. Baxter. in præf.

Pars I.

Vide Stryp.
in vit. Æl-
mer.
Pag. 24.

dinensis sub id tempus Episcopus; qui Janitorem suum *veterem, fœdum*, ordinavit, ipsique non istam tantum prælegendi Liturgiam, sed & *sanctissimam* administrandi Sacramenta provinciam demandavit.

Puritani reformationis opus aggressi, & sibi magis a potestate, quam ab argumentis Episcoporum metuentes, consilia sua, ut docemur, occultabant. Quicquid vero dicat auctor, æqui judices id prudenter factum existimabunt. Sed quæ fuerint *Anathemata illa*, quibus *Regulas eorum sancitas* fuisse scribit, omnino me fugit. Ex Synodi Episcopalis Canonibus pios homines, levissimis sæpe de causis, *ipso facto excommunicatos* novimus. Istiusmodi vero nihil in nostris Regulis adhuc comperisse adversarios autumamus. Sed addit: *Qua auctoritate deinceps muniti* (longe falleris, auctoritate meliori, scilicet divina, erant muniti) *Ministri Puritani, in delinquentium crimina censura animadvertunt, ac eos pro libitu sacris interdunt.* Et quidni utrumque facerent? Delinquentes ipse statuis: quod in eorum igitur crimina pro meritis animadvertent, id ipsis laudi potius & gloriæ dare, quam vitio vertere debuisses. Prostratam certe & amissam in tua ecclesia disciplinam magis te deslere, quam ipsius instaurationem nostris exprobrare deceret.

MDLXXX.

Edmundus Grindallus, Archiepiscopus Cantuariensis, apud Reginam in offensa fuit, eo nomine, quod piis Ministrorum conventibus, *Prophetis* tunc dictis, faveret. Ratio istorum conventuum hæc fuit: In oppido quodam celebriori convenire, indicta die, e vicinia undique Ministri solebant, ubi in frequenti cœtu assignatum sacre scripturæ locum explicabant, initio facto a junioribus usque ad seniores: dein gravis quidam Theologus, muneri pridem designatus, singula a cæteris seu male, seu bene dicta percurrens, hæc laudabat, illa miri censura notabat: precibus vero cœtum & auspicabantur & claudabant. Vix dici potest quantos, & quam lætos fructus ecclesiæ reddidere istæ exercitationes. Ministri ignavi ad diligentiam ipso pudore incitabantur; seniores operam dabant ut junioribus virtute, scientia, & usu rerum pariter ac ætate anteirent; juniores ad ea, quibus suos cœtus recte instituerent, optimis monitis & exemplis erudiebantur; omnes denique mutuis auxiliis adjuvabantur. Reginæ vero hæc minime arrisere; immo nescio qua levitate permota, verebatur ne Concionatorum numerus nimium augeretur; saltem Grindallo id verita videbatur.

barur. Modestam igitur, sed argumentis gravissimam epistolam ad Reginam exaravit, in qua id genus exercitationes vindicat, earumque usus fufius explicat. Reginam etiam monet, ne deinceps in rebus ad religionem spectantibus, perinde ac in civilibus, quasi *ex auctoritate* ageret. Papæ, inquit, Romani vox est, & plane Antichristiana; *Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas*. Hinc liquet verissima esse, quæ de Reginæ ingenio supra tradita sunt, nostrosque Reformatores ad regiam voluntatem magis, quam ad antiquitatem attendere coactos.

Ministri Cantiani ab Archiepiscopo Whirgisto vexati, quod Articulis, nulla lege jussis, sed suopte ingenio excogitatis, subscribere recusarent, Secretiori Reginæ Concilio libellos supplices obtulere. A variis etiam regni partibus, plurimæ de Pastoribus ejectis querelæ ad illos deferrebantur. Pro Ministris igitur operam suam, literis ad Archiepiscopum datis, nobilissimi viri interposuere, sed frustra; ille enim atrocior & insolentior factus, rationem vexandis hominibus Anglis novam iniit. MDLXXXIII

Viginti quatuor Articuli, omnes satis verbosi, summa sublimitate, & stylo Inquisitoribus Pontificiis usitato, conscribuntur. Ministros hisce omnibus, quæstionum forma exhibitis, Archiepiscopus *ex mero officio* respondere jubet. Illis interim nullum Articulorum exemplum conceditur, nullus iis præmeditandis & perpendendis locus relinquitur; sed singulis istis, admodum captiosis interrogationibus, illico respondere tenentur.

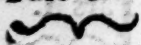
MDLXXXIV

Burleius, regni Thesaurarius, Ministrorum querela permotus, Commentariensem, seu, ut hodie loquuntur, *Registrarium*, Londinensem arcessit, postulatque ut sibi articulorum copiam faceret. Mox vero, illis perlectis, sententiam suam in literis ad Archiepiscopum ita aperit: "Articulos perlegi, eosque adeo captiose scriptos, tot membra & adjuncta complectentes comperi, ut hominibus illaqueandis, infidiandis, & fraude innectendis, tot præsto esse vel *Inquisitioni Hispanica* interrogatiunculas vix crediderim. Jure canonico consultos hæc omnia defendere posse novi; sed Clementiæ tuæ pace dixerim, cribrum hoc juridicum & canonicum, quo excernuntur miselli Ministri, nec utilitati nec emendationi inservire. Ni Papisticæ vel Hæreticæ cujusdam praviratis manifesti essent, subtilibus istis respondere quæstionibus, meo quidem judicio, haud tenerentur. — Nimis sapit, ut mihi videtur, *Romanensium Inquisitionem* hæc for-

Vid. Fall. L.
9 p. 155.

"mula,

Pars I.

In Vit. Cart-
wr.

“mula, in delinquentium aucupium potius quam refor-
“mationem excogitata,”

Prodiit hoc anno Rhemenfis Novi Testamenti versio, Pontificiis ubique conspurcata dogmatis. Eorum refutationem esse necessariam eruditi judicabant. Immo ipsa Regina haud parum de ea re sollicita videbatur; siquidem, uti narrat Clericus, ad Bezam scripsit, hortans ut opus illud in se reciperet. Rescripsit autem Beza, se mirari serenissimam Reginam id extero homini suadere velle, præsertim cum ipsa in ditione sua haberet virum, *quo sol viderit doctiorem neminem*. Rogatus autem quisnam ille esset, tandem nominabat Thomam Cartwrightum, odiosum illum, munere depositum, carcere & dicteriis adversariorum solummodo dignum. Mox Valsinghamius, Secretarius regius, amicissimis literis hortatus est Cartwrightum ut sese operi accingeret; & ne quid Cartwrighto in libris coemendis, vel amanuensibus comparandis deesset, ipsum munere centum librarum nostræ monetæ donavit, aliosque operi necessarios sumptus suppeditaturum se promisit. Creditur ipsa Regina, cujus consiliis intimus fuit Valsinghamius, istius facti conscia, ipsosque sumptus suppeditasse. Mox Cantabrigienses Whitakerus & Fulco, alique summi tunc temporis Theologi, ad Cartwrightum literas conjunctim dedere, enixe petentes ut opus aggrediretur. Idem a ministris Londonensibus, aliisque factum est. Dum Cartwrightus hisce stimulis, & cupidate tuendæ veritatis urgeretur, rumor ad Whitgifti aures pervenit. Ussit invidum animum si-ve honos jam suo adversario delatus; si-ve victoria, quam vidit præstantissimo viro ex isto congressu paratam; si-ve quod suam ipsius eruditionem posthabitam crederet, cum nemo esset, qui ipsum rogaret ut opus in se reciperet; si-ve denique quod suam auctoritatem, venia prius ab ipso minime petita, neglectam putaret. Cartwrightum igitur ab isto opere desistere, Archiepiscopus sic satis pro imperio jubet. Sed quid, obsecro, ad Archiepiscopum attinebant, quæ Cartwrightus in suo musæo contra Pontificios hostes meditaretur, aut scriberet?

Adversarii nuperrime, regnante Jacobo secundo, hoc exemplum denuo, ut postea videbimus, renovabant. At quis non miratur vanam hominis petulantiam? Quid enim? nullone responso opus erat? Contrarium sane uno ore clamabant omnes eruditi. Si igitur opus erat, cur prohiberetur Cartwrightus? Operi forsan impar videbatur.

fur. Ita sentiat, cui lubet; ego Whitgiftum sua experientia melius edoctum, qui vir fuerit Cartwrightus, crediderim. Pars I.

At si acies illi minime committenda, quidni eam ipse Whitgiftus instrueret? vel si jam minus Rhemensibus, quam olim Puritanis respondere vacaret, quidni alium fortiozem pugilem quæreretur? Cartwrightus autem, cum unum illum hostem tota Rhemensium caterva formidabiliorem deprehenderet, incepto opere diu destitit; sed postmodum, illustri cujusdam viri hortatu, illud denuo aggressus est, quod tamen ad umbilicum nunquam duxit. Typis autem mandabatur A. 1618. tam Whitgifto quam Cartwrighto jam mortuis. Sed cum ultima auctoris manu nunquam expoliturum esset, & Ms. per plurimos annos neglectus jaceret, a tineis blattisque corrosus; ea, quam alioquin ab auctore sperare licuerit, perfectio desiderari videbatur.

“Attamen, inquit Fullerus, defectus isti non Lib. ix. pag. 172.

“obstiterunt, quo minus tam perfectus & absolutus
“prodiret iste liber, ut Rhemenes ei respondere nunquam ausi sint. Uno verbo, nullus unquam pugil
“Anglus, ubi fidei dogmata tractat, majori vel fortitudine, vel successu Romanenses hostes adortus est & profligavit.” Magnum profecto ab adversario elogium!

Lib. x. p. 3.

Dixerit forsitan quis Fulconem, hortante Whitgifto, responsum eruditum adornasse. Adornavit, fateor, egregie & erudite, sed Whitgifto minime morem gerens. Fulco ipse inter ceteros Theologos Cantabrigienses Cartwrightum ad scribendum incitabat. Sed cum illum iniquis Whitgifti minis deterritum deprehenderet, & responsum necessarium judicaret, calamum arripuit, suos interim monens lectores, ut Cartwrighti opus magis absolutum expectarent. Attamen cur potius Fulconi Puritano homini, quam Cartwrighto opus illud mandaret Archiepiscopus? Puritanum fuisse testatur Hicmannus his verbis; “Fulco maluit Collegium deserere, & in privata domo victum & cubile suscipere, quam superpelliceum induere.” Idemque a Strypio fusius confirmatur.

Apol. p. 72.

Hist. Refor.
P. 44.

MDLXXXV

Inferior Senatus ordo nonnulla corrigere in melius conatus est. Qualia autem fuerint, & qui se gesserint tunc temporis Episcopi, ex Whitgifti ad Reginam epistola patebit. “Domus inferior, inquit, legem cuivis permittentem, quacunque anni tempestate, pro suo arbitrio
“matrimonium contrahere, rogant, & suis suffragiis
“confirma-

Pars I.

Resp. ad Ad-
monit. pag.
228.

MDLXXXVI

MDLXXXVII

Hicm. Apol.
P. 92.

Full. 1. ix.
p. 189.

"confirmarunt. Hoc vero antiquis Canonibus apud nos semper receptis, adversatur, atque id in se contrahit, quod probri & offensionis causam ministrabit, quasi ecclesia errato esset adhuc patrocinata." Vigilantissimus hic Archiepiscopus optima cautione usus est, ne ecclesia Anglicana magis quam Pontificia errori obnoxia censeretur. Viderint hinc iudices, quibuscum luctamur ingenii, & quid in causa sit quod nulla pacis ratio adhuc intrinsece poruit. Verum enimvero huic ipsi Whitgisto, cum Episcopi munus nondum fuisset adeptus, nec dulce ex his legibus lucellum percepisset, displicuit, quod matrimonium certis quibusdam anni temporibus contrahere prohiberetur. Sed pergit: "Meditantur etiam quandam de curiis ecclesiasticis, & de Episcoporum visitationibus legem; quo fieri potest, ut jurisdictio Episcopalis & Juris civilis studium funditus evertantur. Præterdunt immodicorum Fœdorum sive præmiorum moderationem; cum tamen illa præmia haud alia sunt, quam quæ jam longo tempore dari consueverant; & majora petentibus lex dudum lata gravissimam poenam minatur."

Babingtonus a Ballardo Jesuita instigatus, Reginam Elizabetham occidere secum statuerat. Pontifici interim, metum sibi a Puritanis injectum causantes, *Associationem* seu confederationem inter se moliebantur. Puritanos autem, post perpetratam a Babingtono caedem, nefandi sceleris accusare decreverant. Exemplum istud dignum memoratu visum est, quia saepius postea renovatum habebimus.

“ *Missa est a Domo inferiori Parliamenti ad Dynastas*
 “ *petitio, quæ postulavit, ne teneantur Ministri jura-*
 “ *mentum ullum præstare, quod per statuta Regni non*
 “ *præscribitur expresse, excepto juramento contra Simo-*
 “ *niam; ne quæ iis creentur molestiæ ob omissos aliquot*
 “ *ritus, & portiones præscriptas in libro Liturgico; ut*
 “ *omnes suspensi, aut deprivati ob solam non subscriptio-*
 “ *nem restituantur; & ne liceat Episcopis excommunica-*
 “ *re, ex mero officio, pios & doctos concionatores, nullius*
 “ *notorii criminis, aut manifestæ heterodoxiæ convictos.*”
 Rogabatur etiam lex de Nonresidentiis & Pluralitati-
 bus coercendis. Hisce autem sese opposuere pro virili Epis-
 copi, sed veriti ne in Senatu operam suam frustra impende-
 rent, Reginæ supplicem libellum obtulere, in quo gravem
 & miserabilem ecclesiæ calamitatem augurantur & deplo-
 rant, & ne lex illa jubeatur opem illius implorant. Plu-
 rimæ

prima ex illa lege oritura reipublica, ecclesiis Cathedra- Pars I.
libus, Academiis, Regina, ipsique denique religioni in-
commoda, annexo indice bene longo, enumerant. Unde
haud injuria Graius, vir Patricii ordinis, in concertatione
de ea re inter Optimates orta, questus est Episcopos esse
reformationi lucri causa inimicos.

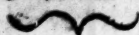
Palam damnat Burnetus, quæ illi mordicus ruebantur. Hist. Refor.
"Permanent, *inquit*, & nimis etiamnum in usu sunt Vol. II. in
" plurimæ, pessimis seculis natæ, & a quibusdam etiam præf.
" Pontificiorum ecclesiis dudum rejectæ, pravæ consuetu-
" dines, viz. Pluralitates & Nonresidentiæ, atque ejus
" generis alia; adeo ut fas sit dicere, nonnulla a Ponti-
" ficiis corrupta, sed quæ adjunctis sibi emolumentis com-
" mendata veniunt, nondum penitus esse expurgata, ut-
" ut de aliis levioribus, aut magis dubiis reformandis
" sumus vociferati—Horum pudet Pontificiam ecclesiam,
" impudentissimam licet: ubique per totam Galliam co-
" ercentur. Maria Regina, vigente tunc in Anglia su-
" perstitione Papistica, illarum abolitionem molita est.
" Quod vero inter Protestantes, & in ecclesia tam bene
" reformata etiamnum comparent, dedecus est profecto,
" in quo nos merito erubescamus."

Quidni igitur & Elizabethanos Episcopos rubore suffu-
sos fuisse oporteret? Cur & in hisce reformationem odio
haberent, cane pejus & angue? Si tunc apud Episcopos
hæc Burneti sententia valuisset, certe diremptæ fuissent,
& in æternum topitæ nostræ lites; proinde illis solis me-
rito tribui debent. Sed ad Auctorem jam redeo.

Posthæc nulli Ordini parcent, neque dignitati. Libellos famosos in Episcopos edunt. Pag. 24.

Libellos famosos vindicare non est meum. Et licet
sævitiā ac tyrannidem Episcoporum, præsertim Whig-
gisti, gravissima fuisse irritamenta noverim, (quod sane
agnoscent omnes, qui ea habebunt perspecta) haud tamen
ad probra & convicia confugere mea sententia oportuit.
At nec adversarios, quæ inde ortum habuerint, nobis ex-
probrare decet. Nam si par pari referendum esset, haud
minus probrosa, non tantum in nostros, sed & in omnes
reformatos, ab Hierarchicis scripta facile ostendi possent.
Sed præter omne jus & æquum est, id omnibus tribuere
Puritanis, quod ab uno aut altero obscuro & anonymo,
ex ima forsan plebe, vel minime a Puritanis agnito scri-
ptore diceretur. Notat Clericus, Cartwrighto valde dis-
plicuisse satyricum, & acerbum stylum libri ab Auctore

Pars. I.

Pag. 25.

mémorati, cui titulus; *Martinus Prælatorum Malleus*, Quem & ipse Cartwrightus, in edita sua contra *Susclivium* Apologia reprehendit.

At Auctor queritur istos libros, eo ipso tempore prodiisse, quo classis Hispanica genti nostræ, religionique exitium intenteret.

Attamen cum Puritanis minime arriserint illa probrofa scripta, quid ad illos attineant non video. Sed & id insuper notandum in istorum scriptorum, quicumque tandem sint, excusationem; quod gravissima Episcoporum vexatione oppressi scripsere. Jam quam facile in Auctorem sua ipsius verba retorqueantur? *Isti persecutioni per se satis indignæ, nequitia cumulus accedit, quod eo ipso tempore grassaretur, quo classis Hispanica genti nostræ, religionique exitium intenteret.* Sed pergit:

Talia audentibus fiduciam fecerunt, Leicestrensis, Valsinghamius, Cnollissius, alique aulici; qui ecclesiæ patrimoniis avidè inhiantes, haud temere præsumebant, si Episcoporum collegium a Schismaticis everteretur, prædam satis opimam se brevi occupaturos.

At temere profecto præsumunt adversarii, sibi licere illos omnes convitiis proscindere, qui a sua sententia vel minimum recesserint. Labefactata est historiæ fides illo, quo sæpissime abrepti sunt scriptores, partium studio. Vix ullam fidem merentur, qui de Imperatoribus *Iconomachis* scripsere Monachi, cultus imaginum propugnatores acerrimi. Nec sane digni majore fide sæpissime nostri adversarii, qui suis affectibus veritatem posthabent. Sed cum extra dubium fere sit, illos omnem laudem meritos fuisse, qui vel ab adversarum partium scriptoribus laudantur; videamus quid de istis aulicis tradat Fullerus. De Valsinghamio certe, & Cnollisio nihil nisi honorificum locutus est. "In nemine, inquit, Presbyterianorum fau-
"tore, magis quam in Valsinghamio, conjunctæ fuere
"probitas & sapientia. De illo idem fere dicere licet,
"quod de seipso D. Paulus: *Quamvis pauper, multos*
"tamen divites reddens. Cum unicam haberet gnatam,
"divitias neglexit; sed multos, hoc est, totam gentem
"Anglicanam, sua prudenti rerum administratione
"dirabat."

Cnollisius, regnante Maria, religionis gratia patriam fugit, & in Joannis Calvinii familiaritatem receptus est; inde, ut scribit Fullerus, alienatum ab Episcopatu animum semper gessit; atque eo solummodo nomine illum reprehendit.

hendit. Leicestrensem, fateor, criminis ab Auctore nostro objecti insinuat. Quo autem jure id fiat, me plane inscium profiteor; at si merito, haud sane in nostri magis, quam reformati nominis dedecus cedere potest, quod aulici quidam, spe prædæ permoti, reformationem flagitarent.

Whitgiftus, ut diximus, Cartwrightum, ne contra Rhemeneses scriberet, vetuit. Ne autem frustra essent mandata, alio modo cautum est ne scribere posset. Unus & triginta Articuli, *inquisitionis* more, contra Cartwrightum exhibentur, quorum singulis juratus respondere juberetur. Articuli illi frivoli & valde inepti erant; viz, quod in Anglia Diaconus pridem constitutus, denuo sive Antwerpia, sive Medioburgi, sive alibi in exteris regionibus, ad alium gradum, ritibus a nostris diversis ordinatus fuisset; quod aliam (sc. *Presbyterianam*) disciplinam ibi stabiliisset; quod alios Anglos ipse ordinasset; quod in externis degens regionibus, Liturgia Anglicana non usus fuisset, sed ad illarum gentium ecclesias se potius conformasset; quod suo servo, scortandi convicto, publicam poenitentiae formam suoapte ingenio præscripsisset; &c.

At cum apud nos nemo seipsum accusare teneatur, Cartwrightus Articulis respondere noluit. Contra omne jus igitur, indicta causa, pro insigni sua clementia illum in carcerem detrudunt. Verum hic se interposuit, literis ad Reginam scriptis, Jacobus serenissimus tunc Scotiae, postea magnæ Britanniae Rex.

“ Quum audiam, *inquit*, apprehendi Cartwrightum, Udallum, aliosque Ministros Evangelii intra regnum vestrum, quorum eruditionem, fidelesque labores in ecclesia, viri credibiles nobis commendârunt; non obstante quod dissensus eorum ab Episcopis, aliisque vestris Clericis, effecerit ut tibi displicuerint, impræsentiarum non possumus (perpendentes officium illud quod debemus afflictis ob conscientiam in ista professione) efficacibus obnixisque literis nostris nosmet non interponere, ne durius hanc ob causam tractentur; orantes vehementer, ut, nostrum gratia & intercessione, placeat vobis permittere ut liberentur de præsentibus angustiis, omnibus accusationibus, & processibus exinde natis; respicientibus tum priora eorum merita in annunciando Evangelio, tum simplicitatem conscientiarum in hac defensione, grandeque scandalum quod sine

Vertente Hic-
manno in A-
pol. p. 70.

" dubio sequetur, si hanc ob causam ulterius ardetur.

" tur.

Tanta fuit tunc temporis illorum virorum fama, ut Regem doctissimum mererentur intercessorem, utut acerbe & indigne domi tractarentur. Cartwrightus autem nihilominus mansit aliquamdiu carcere inclusus. De altero illo, cujus in epistola Regia mentio facta, Auctor nostro in iis quæ proxime sequuntur agit.

Udallus alter Minister Puritanus, quod in Dialogo suo serenissimæ Reginae, in rebus sacris, imperio calumnias affinxerat, capite damnatur: Udalli verba, propter quæ capite damnabatur, ita se habent. " Quis absque pudore vos " (Episcopos) omnis esse iniquitatis fontes negare potest? " Vestra enim disciplina homines quovis more, præterquam vere Christiano, vivere finit. Certe tutius est " Pontificios sectari, vel Anabaptistas, vel aliam pravisimam sectam, quam veritatem & pietatem. Turpem " id genus vitam in Anglia, imo forsan in Episcopi ædibus, mihi per viginti annos secure satis agere liceret. " Usque adeo vera sunt, quorum vos incusat Dialogus, " nuperrime in vestros editus, & a vobis publice combustus; quod in tuendos honores vestros & dignitates toti incumbatis, etiamsi id vestris, innumerisque " aliorum animabus ruinam & perditionem intentet.

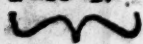
Hæ sunt illæ horrendæ & capitales Udalli calumniæ, in quibus de Regina ne γῆν quidem. Et sane testimoniis haud constabat luculentis, Udallum libri istius fuisse auctorem, ut fateatur Fullerus: & si certissime constitisset, quaham lege, in capitis, seu vitæ discrimen adduci potuit? Sed curatissimis Archiepiscopi precibus morte eximitur. At qui fieri potuit, ut Archiepiscopi precibus morte eximeretur, qui revera, si Fullero fidem habeamus, nunquam est exemptus? Res ita se habet: Udallus capite damnatus in vinculis obiit, carceris angustis forsan & mœrore confectus, atque ea tantum ratione publicum suspendium evasit. Vir profecto insignis, & cui, adversariis iudicibus, multa debet ars concionandi, ab eo feliciter exculta & ornata; cui durum istud nunquam obligisset fatum, ni iniquos iudices, & adversarios humanitatis fere expertes nactus fuisset. Utrum supplicii sumendi dies clementia ulla singulari differretur, necne, incertum est. Attamen utcunque id sit, Whiggisto certe minime acceptum referri debet. " Fertur, inquit

" *Fullerus, Gualterum Rawleighum Equitem pœnæ dilationem*

"tionem procurasse, eaque ratione viam ad veniam impetrandam munivisse." Uno verbo, si Udalli crimen capitale merito haberi debeat, quid opus est ut adversarii sese purgare contendant? At si præter veritatem odiosam aperte prolata, vel levissimum esset, vel nullum potius viri doctissimi & pientissimi crimen, poenitentia magis, quam conficta istiusmodi excusatio, ipsos deceret.

Gualterus Traversus, spectatæ cum pietatis tum eruditionis Minister, qui a Rege & Ordinibus una cum Cartwrighto in Scoriam invitatus fuerat, ut in Academia Andreana munus professorium obiret, a munere concionatorio cessare jubetur. Traverso nec suos accusatores videre, nec seipsum defendere permissum. Inauditus autem silere jubetur; idque maximo, quicum potuere adversarii, dedecore & contumelia factum. Cum enim die quadam Dominica convenisset cœtus, & Traversus suggestum jam conscensurus esset, a trioboli quodam homine porriguntur Archiepiscopi Whitgifti literas, ulteriori concionandi venia ipsi interdicentes. Quod Traversum publica ista pro cœtu contumelia laceessere voluit, extra dubium est. Sed sunt qui structas etiam suspicantur a vafro homine insidias, ut scilicet graviore poena in delinquentem Traversum animadvertere posset, si ipsius mandatum cœtus commodo posthabuisset, & obsequium tam inopinata & improvisa imperanti minus præstiterit. Quicquid sit, Archiepiscopus, pro singulari suo erga gregem affectu, concionatorem, qui Traversi vice fungeretur, misit neminem. Sed ludificata concio dimissa est, & sine sperato animarum pabulo domum rediit. Tres prætexuit Archiepiscopus isti prohibitioni causas, quarum prima, quam externos scire expedit, hæc fuit; quod Traversus non esset Minister rite ex more ecclesiæ Anglicanæ ordinatus. Non enim ab Episcopo, sed a Presbyterio Antwerpiensi ordinatus fuerat. Sic solent adversarii aliorum omnium ubique Protestantium ordinationes irritas, & Pontificiorum ratas & validas habere. De qua re ita Hornbeekius, citante Hickmanus, Apol. p. 19. "Nihil intolerabilius, quam si ordinati in ecclesia Romana ab Episcopis recipiantur ἀναμνηστικῶς, ideo quod ab Episcopo nempe ordinati; ordinatis vero a Presbyteris, sua in discrimen vocetur ordinatio; imprimis dum hi admittunt ordinatos ab Episcopis in ecclesia Reformata, hos vicissim non

Pars I.

Pag. 26.

Throcmor-
toni Def.

“ oportet disputare de ordinatione facta in eadem eccle-
 “ sia a Presbyteris, tanquam si esset invalida ac nulla.

Jam Auctor noster aliam de Hacceto, Arthingtono, & Coppingero historiam aggreditur. Nonconformista primum fuit Haccetus, homo audax, sed valde indoctus, utpote qui ne prima quidem literarum elementa unquam didicerat; deinde in id sceleris prolapsus est, ut maledicta in Deum profunderet. Si id vitio nobis vertere velint adversarii, inique valde agunt. Quis enim nescit tritico permista esse in hoc seculo zizania? Inter optimos quosque sæpe latent pessimi. In Christianorum orthodoxorum albo recensebantur aliquando Simon Magus, Montanus, Marcion aliique plurimi in foedissimas hæreses deinceps delapsi. Immo inter Christi ipsius Apostolos numerabatur aliquando Judas, qui tamen Diabolus fuisse dicitur. Et si in nostram infamiam horrenda Hacceti impietas cedat, quidni & nefanda Hierarchicorum verberonum crimina iis pariter probro esse debeant. Taceo Laicorum, qualis Haccetus, taceo Presbyterorum aliquorum vulgarium flagitia: dicant adversarii, quidni & ipsis exprobrari debeat pæderastes ille infamis, & omnis nequitiae quasi epitoma Adertonus, qui cum Episcopus esset Waterfordiensis, nec dum munere suo depositus, dignum sceleribus suis præmium accepit, & publico suspendio vitam finiit?

At Coppingerus de atrocissima re Cartwrightum, Egertonum, & Wigintonum, Ministros tum Londini agentes, consulit. Illi subdole respondere, &c.

Jam videas quæ res agatur. Sed credat Judeus Apella, non ego. Etenim si Coppingerus id affirmaverit, qualem mereri potuit ille fidem? quis ipsi potius quam Cartwrighto, aliisque Ministris, viris integerrimis fidem præberet? Immo sordida ista calumnia a candidis judicibus, etiam Hierarchicis rejicitur. Nihil istiusmodi apud Fulleronum reperies. E contrario expresse testatur ille; “ Presbyterianos, haud minus quam Episcopalium quosvis, hominis impietatem fuisse detestatos, eosque ab Hacceto scelerato abhorruisse, qui Haccetum Nonconformistam prius amavissent.”

Porro Cartwrightus sui *Defensionem* contra Sutclivii calumnias exaravit, in qua omnia sibi objecta crimina liquido diluit, seque Hacceto nunquam favisse ostendit. Nec a se ipso tantum purgatus est Cartwrightus, sed & a Throcmortono, honesta familia oriundo; qui cum ep nomine,

nomine, quod huic conjurationi conscius esset, incusaretur, non se tantum, sed Cartwrightum etiam, scripta Apologia, defendit. Utamque defensionem legi, & ex ea Throcmortoni pauca hic describam. Narrat igitur judicem quendam forenses regni Cancellario dixisse: "Libellum accusatorium contra Throcmortonum Var-
"vici approbatum, rem esse nugatoriam, e qua se fa-
"cile expedire posset; Cancellarium vero non tantum
"privatim, sed & coram Regina, (quæ id Throcmortono
"per nuntium significavit, ut ei gratias ageret) & in Sena-
"tu professum, sese pro comperto habere Jobum Throc-
"mortonum virum esse probum." Porro ostendit qua
ratione isti scriptores ipsius, & Egertoni verba in alienum
sensum detorsere, iis quæ fraudem palam facerent prorsus
omissis. Testatur etiam seipsum a Cartwrighto ab initio
monitum, ut sibi a Coppingero, tanquam homine phre-
netico caveret; atque alia istiusmodi, quæ istorum histo-
ricorum fidem plane labefactant, non tantum narrat, sed
& sanctissimo, si juberetur, jurejurando confirmare pa-
ratum se profitetur.

De Brownio nihil dico; nihil enim ad nos attinet qui,
aut qualis esset, cum constet Puritanos plura in ipsius
errores scripsisse quam ipsos Episcopales. Quin & In-
dependentes Brownium, ut suarum partium coryphæum
minime agnoscunt. Rem totam longe aliter narrat Ho-
norijs Regius. "Ipse Brownius, inquit, in Angliam
"reversus errores suos revocavit, ac parochiam de manu
"Episcopi accepit. Vir impius, & dissolutissimæ vitæ,
"qui tandem ob æs alienum, cui solvendo non erat, in
"carcere decrepitis obiit." Penes ipsum fides sit; sed
si vera sint, major certe ab Hierarchicis suæ dignitatis,
quam morum bonorum cura habetur.

Pag. 27.

De statu ec-
cles. in An-
glia.

Omitto etiam Thascerum, Coppingium, Barovium,
& Grenovodum ab auctore memoratos, cum ipsorum
sententia Puritanis numquam arriserit. Sed dum cæde &
sanguine res ageretur, atrocius quam par erat in istos
animadversum fuisse dixerint, qui jam a persequendis
hominibus abhorre præ se ferunt.

Pag. 28.

Cartwrightum quamvis arcessitum, non adiisse Baro-
vium nemo est qui mirabitur, qui rem ipsam perspectam
habuerit; licet id ipsi vitio verat Auctor.

Pag. 29.

Displicuit valde Cartwrighto acerba & satyrica libello-
rum famosorum dictio; ut testatur non tantum Clericus,
sed & ipse in sua Apologia Cartwrightus. Immo in so-
lenni

Pars I.

Full. lib. 9.
p. 193.

lenni disceptatione a Puritanis habita conclusum est; " Istos libros imprimere, aut vulgare, aut ex illorum lectione voluptatem capere, pium decere neminem; quoniam multis referti essent fœde confictis, quæ si vera essent, prout narrantur, charitas tamen occultanda potius esse, quam vulganda suaderet." Et cum Cartwrighto constaret, adversarios summopere exoptare, & indagare, quamvis calumniæ occasionem, recte & prudenter fecit, quod cum Barovio, quem facti sui non pœnituit, sermones miscere etiam rogatus recusavit. Si Cartwrightus secus fecisset, quot editis obrunderemur clamoribus? Tunc sane Barovii consiliis eum vel auctorem, vel approbatorem fuisse, constanter affirmassent isti obrectatores, eumque in carcerem denuo forsan coniecissent. Adeo profecto verum est, innocentiam ipsam istis hominibus placere non posse.

/MDCIL

Hanc Episcoporum persecutionem, regnante Elizabetha, perpeffi sunt Puritani; qui ecclesiæ reformationem & pacem, diu hætenus desideratas instare sperabant, cum Jacobus, apud Elizabetham olim pro Puritanis intercessor & advocatus, gentis nostræ scepra capefferet.

Pag. 32.

Auctor noster Millemanam petitionem colloquio Hamptoniano occasionem dedisse contendit. Præcipuis enim petitionis capitibus recensitis, ita inquit: *Hæc Puritanorum postulata, ut nimis procacia, etsi Rex stomacharetur, tamen eatenus indulgebat, ut res istæ disputatione publica quamprimum excuterentur. Mox colloquium ad Hamptoniam aulam regiam indicitur.*

Vid. Lib. x.
p. 7. 21.

Sed si Fullero fides habenda sit, colloquium infecuta est petitionis oblatio, & historici fides in Auctoris narratione desideratur. Primum igitur de colloquio isto, & deinceps de petitione agemus.

Cum quæ tradit Nicholusius de isto colloquio, Barlovium auctorem habeant, & conficta & falsa sit ipsius narratio, lubet veram & certam ex Calderwoodo describere. Illam, jubente & adjurante Rege, ad Presbyterium Edinburgense scripsit Patricius Gallovius, qui colloquio interfuit, & Episcopus postmodum factus est. Ita igitur ille: " Vestras literas triduo ante colloquium Regi in manus tradidi. Postquam autem breves quosdam miscueramus sermones, de manifesta ecclesiæ depravatione, in epistola vestra memorata, & vestra verba explicuissim, a Rege certior factus sum, omnes depravationes Dei verbo dissonas aut contrarias emendatum iri. Prid. Id. Jan. indictum

“ indictum est colloquium, quo tempore Rex Episcopos,
 “ ad se accersitos, ut de omnibus in ecclesia cum in dog-
 “ matis, tum in ceremoniis, & disciplina depravatis de-
 “ liberarent, graviter hortatus est; jussit præterea, si
 “ qua sui erga Deum, aut Regem officii esset ipsis cura,
 “ ut deliberatione habita, ad se post triduum (i. e. die Sa-
 “ turni) redirent. Elapso isto triduo, ad regem redeunt,
 “ ipsique denuo interrogati renunciant, *Omnia se bene ha-*
 “ *bere.* Cum autem Rex, isto responso commotus, mul-
 “ ta in contrarium allegaret, illi in genua procumbentes,
 “ ipsum enixissimis precibus rogârunt, ne quid immutari
 “ permetteret; ne, *inquiunt*, Pontificii suæ contuma-
 “ ciæ pœnas ex legum præscripto dantes, & Puritani
 “ Nonconformitatis nomine sacerdotiis ejecti, se justam
 “ nobis insultandi causam habere existiment, quod illos
 “ ad eorum observationem vi cogere conati sumus, in qui-
 “ bus jam nosmet fuisse hallucinatos ipsi fateamur. (*Lau-*
 “ *dabili instituto, ecclesiæ pacem suæ famæ, & gloriolæ postha-*
 “ *bebant.*) “ Postquam autem Rex contra Episcopos per
 “ quinque horas disputasset, suumque de reformatione
 “ propositum innuisset, Episcopi dimittuntur. Die Lu-
 “ næ xviii. Cal. Jan. advocantur fratrum (*Puritanorum*)
 “ quinque; (*aderant etiam duo Episcopi, & sex, sive octo*
 “ *Decani*) a Rege rogantur quænam emendari flagita-
 “ rent, cui remisse & jejune responsum est. Post quatu-
 “ or horas in colloquendo occupatas, sinebatur istius diei
 “ colloquium. Die Mercurii, Cal. Jan. indictus est utrius-
 “ que partis conventus. Illis convenientibus, eorum,
 “ quæ Rex ipse corrigi volebat, præcipua capita recitan-
 “ tur, atque ita exitum habuit istud colloquium.”

Ista præcipua capita fuscè tradit in sequentibus. Quam
 vero illa, & hæc omnia, longe a Barlovii narratione abeant,
 cuius primo intuitu apertum. Joannes Rainoldus omni-
 bus sui ævi Theologis eruditionis laudè palmam præri-
 puit. At si Barlovium audias, & Rainoldum ita ut puri-
 dus narrat impostor, disputantemingas, caudex, stipes,
 asinus, plumbeus dicendus erit: ita frigida & insulsa
 omnia ipsi excidunt. Sed ipsum Barlovium tandem mo-
 ribundum suæ fraudis piguit, & in pœnitentiam actus, se
 Rainoldum, aliosque ipsius in colloquio Hamptoniensi
 socios, injuria affecisse fassus est; ut testatus est Henricus
 Jacksonus. Sparkius, qui colloquio interfuit, quanquam
 nihil dixit, & postmodum conformitatem, edito libro, de-
 fendit; Barlovium tamen Rainoldi famam valde læsisse
 asseveravit:

Vide Recog-
 nit. Certi-
 minis Epi-
 stolar. inter
 Heylyn. &
 Hickman. p.
 28, 29. Non-
 conf. vindic-
 cat. contra
 Durellum &
 Scrivenerum
 pag. 180, &
 seqq.

Pars I.

asseravit: idem questus est ipse Rainoldus. Longum esset hisce omnibus immorari. Anglicanum igitur lectorem ad auctores in margine laudatos remitto, in quibus plenius hæc omnia enarrantur.

In Christiana & modesta æqui colloqui propositione A. 1606. p. 29, 30.

Porro licet nemo sit, qui facile Barlovio fidem haberit; fatendum tamen est Rainoldum mirius, quam plerisque Puritanos, de nostris controversiis sensisse. Unde si Barlovius fide dignus haberetur, nostra causa ab isto colloquio parum læderetur. Sic enim mox testati sunt Ministri Puritani: "Plerique illorum qui pro Ministris stabant, nec ab iis sunt isti muneri delegati, nec eandem cum illis amplexi sunt in controversiis capitibus sententiam. Cum enim Ministri illos obsecrarent, ut contra res controversas, tanquam simpliciter & in se illicitas disputarent; responderunt, se id non posse, quoniam in alia essent ipsi sententia. Rogati ergo sunt, ut Regem certiores facerent, alios ex fratribus suis, magis quam seipsos persuasum habere, res illas illicitas esse; atqui id etiam recusarunt. Denique obsecrati ut perscripta exhiberent sua argumenta, quibus illas res adiaphoras esse probarent, vel argumentis, quibus absolute illicitas probare contenderent Ministri, responsum exararent; utrumque detrectarunt."

Pag. 33.

Narrat Nicholusius, Regem res quasdam nostrorum precibus indulgisse: v. g. ut Baptismi ritum soli sacris ordinibus initiati celebrare permittantur; cum, ante id tempus, apud nos usu receptum fuerit, moribundos infantes quemlibet virum, faminamve Christianam lavacro tingere.

Cypr. Angl. p. 27.

Res ita se habet: Permissa hominibus Laicis, & præcipue fœminis, baptizandi potestas Regi Jacobo valde displicuit. Cum vero inter Episcopos parum conveniret, quænam esset ecclesiæ sententia, ista verba [*legitimus Minister*] Rubricæ addebantur; & baptizandi potestas, cuivis prius concessa, ad legitimos jam Ministros restricta videbatur. Sed si Heylynus audiamus, "Major fuit in specie quam in re ipsa mutatio, cum plurimi insignes Clerici in ea sunt sententia, quisquis formam baptismalem recitare valeat, eum *legitimum* baptismi *Ministram*, extrema urgente necessitate, habendum." Et, ut verum fatear, ab ecclesiæ mente abluere haud videtur. Nulla enim Laicis, vel fœminis baptizantibus pœna irrogatur; & cum validus habeatur Baptismus ab illis administratus, quidni *legitimi Ministri* habendi sint? Id unum ab ecclesia attendi videtur, an Baptismus sit aqua administratus

Vid. ult. Rubric. in Priv. Bapt.

administratus in nomine Patris, &c. Unde Burnetus
Episcopus testatur, in ecclesia Anglicana minime rebapti-
zari, qui ab istiusmodi hominibus Baptismum susceper-
licet mos iste ecclesiæ parum arrideat. Circa hæc tempo-
ra, *inquit Fullerus*, Regi oblata est petitio Millemana,
in qua nihil esse a modestia & pacis studio alienum pu-
tavit. Et sane æquissima fuere Ministrorum postulata.
Sed mutata tum fuere usque ab initio regni Elizabethæ
tempora, mutata & Hierarchicorum sententiæ. Illi res
ipsas adversantes, earumque abolitionem sperantes, & Re-
ginam sui propositi adeo tenacem dolentes, obsequium
interim præstabant; hi vero Regem, res ipsas averfan-
tem, earumque abolitionem molientem, a suo proposito
dehortabantur, & contra Puritanos, eorumque postulata
incitabant. Sed pergamus: “ Anno secundo post Re-
gis adventum in Angliam, (*verba sunt Calderwoodi*) tre-
centi Ministri vel libertate concionandi mulctati, vel
beneficio privati, vel excommunicationis fulmine icti,
vel in carcerem coniecti, vel solum vertere coacti; &
restauratæ Papatus reliquiæ, quarum usus plerisque
in locis ante obitum felicissimæ Elizabethæ obsoleve-
rat. Superiorum temporum annales replicanti, repe-
rire non est graviolem, sub ullo principe fidem ortho-
doxam profitente, persecutionem. Cœpit anno sequen-
ti eadem in Scotia grassari, & in hunc usque diem
(*Ann. scil. 1623.*) durat. Episcopi vi & virrute ju-
risdictionis a Rege delegatæ, ceu celsæ Commissionis,
ordinariam occuparunt, eamque suffulciunt, optimos-
que quosque ejiciunt, & poliriam ecclesiæ optime sta-
bilitam, in quam Rex ipse & ipsi jurati sunt, mutant
& evertunt; & afficto piis & orthodoxis Puritanorum
nomine, per eorum latera puritas religionis & divini
cultus impetitur. Hoc Dolmanni Jesuitæ olim confi-
lium, subigendos Puritanos, dum Catholici viribus &
numero non modo ad æquilibrium crevissent, sed etiam
in lance adversa præponderarint.

Altar. Da-
masc. in ap-
præf.

Nōrunt omnes, disciplinam Presbyterianam dudum apud
Scotos fuisse lege stabilitam. “ Immo Rex ipse Jaco-
bus, in generali conventu A. 1590. habito, publicas
Deo gratias egit, quod isto ævo, quo lux Evangelii ef-
fulgeret, natus esset; & quod ecclesiæ, omnium in
toto terrarum orbe purissimæ, Rex esset. Genevensis,
inquit, ecclesia Paschæ & Natalitiorum rationem ha-
bent. Quo quæso jure? nullum habent Dei manda-
tum.

Pars I.

“tum. Quod vero ad vicinam in Anglia ecclesiam at-
 “tinet, ipsius cultus est Missa in Anglicano idiomate
 “male musicata, nec de vera Missa quid præter Eleva-
 “tiones deest. Vos igitur, Subjecti, Ministri, Doctores,
 “Seniores, Nobiles, Generosi, & Barones, vos inquam
 “omnes jubeo, ut vestram tueamini puritatem, & ut po-
 “pulum pariter doceatis & inciteris. Ad me vero quod
 “attinet, quamdiu vita & auctoritate regia instructus
 “fuero, illam propugnabo.

In oratione etiam An. 1598. habita: “Se nolle Episco-
 “pos Pontificios seu Anglicanos constituere professus est.”
 Immo A. 1603. jam Angliæ Rex renunciatus; “Deo gra-
 “tias egit, quod ecclesiam & regnum Scotiæ in tali statu
 “constituisset, & jam relinqueret, qualem nunquam a se
 “mutandum esse promisit, si modo subjecti sese pacare
 “gererent.” Et tamen Episcoporum Anglicanorum con-
 filiis mox cedens, non tantum in Puritanos Anglicanos,
 sed & in Scoticanos Ministros sævit. Immo & in frequenti
 utriusque Senatus conventu professus est; “se ecclesiam
 “Romanensem, licet in quibusdam corruptam & depra-
 “varam, tanquam ecclesiam Marrem habere, atque ita
 “se iis obviam latissime processurum, si iis occurrendi
 “in medio intervallo spes ulla foret.” Quam nollem hæc
 præstantissimo Regi excidisse! Immo si id in animo mi-
 nus habuisset, cum Hispanicis filiorum ambiret nuptias, Gal-
 licanarum postmodum exemplar, multa nos profecto
 mala devitasset. Non possum sane quin duo hic ani-
 madvertam.

1. Importunum Hierarchicorum studium, quo ad Hie-
 rarchiam & ceremonias suas promovendas incumbunt. His
 enim, priusquam omnes, quas ipsi retinuerunt Papatus re-
 liquias, aliis hominibus sive vi sive dolo obtruserint, nun-
 quam satisfit. Ita profecto suum primum Episcopatum,
 mox ceremonias in Scoticam ecclesiam induci curabant.
 Atque id notare jam ad externos omnes quam maxime at-
 tinet. Vobis, fratres, adversarii nostri valde adblandiun-
 tur; & si jam secundum ipsos judicium feratis, (quod
 Deus avertat) nunquam tamen vestrum rationem ha-
 bebunt, ni omnes ipsorum ineptias amplectamini, & in
 vestris ecclesiis stabilire serio incumbatis. Ad pristinum
 enim odium & inimicitias, mihi credite, ipsos brevi re-
 versuros experiemini. Ipsi Genevenses, ni ea lege, non
 ecclesia, sed pro usitato loquendi modo, turba Geneven-
 sis erunt Hierarchicis. Si cui perspectum sit illorum
 ingenium,

ingenium, ei haud mirum fuerit, istos, postquam Jacobum nacti essent Angliæ Regem, suis consiliis sic satis obsequentem, in alienam messem falcem nimis officiosam immittentes, tot novas res in Scotia molitos, & Scoticanos homines inter se committere, ausos fuisse. Bancroftus sane jampridem ἀλλοτρίοις πίσι κοπῇ, Scotorum rebus sese immiscens, Nortonum Bibliopolam, Anglum quidem, sed in Scotia commorantem, hominem mercenarium, pretio conduxerat ut sibi res Scotiæ proderet. Istum in finem omnia, quæ ab illo acriter indagari voluit, ad xxiiii. capitula summarum redegit; ut Nortonus ipse postmodum deprehensus, lachrymans confessus est, Interceptæ sunt etiam literæ Bancrofti ad Patricium Adamsonum, propter pessimos mores sacris interdictum, (qui postea moribundus, factorum suorum poenitens, abolutionem ingenti dolore a Presbyterio petiit, tandemque consecutus est) quibus hominem monet, ut Elizabetham Reginam omni laude in scriptis prosequeretur, & ecclesiam Anglicanam super alias omnes efferret; eumque comiter in Angliam invitat, ab Archiepiscopo Cantuariensi montes tantum non aureos ipsi promittens.

Pars I.

Vid. Heylyn
Cyp. Ang.
p. 63. & Hist.
Presbyt. p.
355. Calder.
Hist. p. 245.
& seqq.

Ibid. p. 258.

2. Et id notari hic velim; Acriores post Bancrofti etiam tempora factos fuisse adversarios. Hoc sane ex Hicmanni verbis abunde constat. "In nostra ecclesia Anglicana, regnante Jacobo, nonnulli a meris Presbyteris ordinati Sacerdotes, sese consecrandos Episcopos fistebant pro ecclesia Scoticana. Quærebat Lancelotus Andrews, Episcopus Eliensis, *An non deberent primo per Episcopum ordinari Presbyteri, ut gradus Episcopalis capaces fierent?* Responder Bancroftus episcopatus rigidissimus assertor; *Illud non omnino necessarium esse, ut per Episcopum constituerentur in ordine Presbyterorum, quum ordinatio per meros Presbyteros sit valida.* Cessit Eliensis, & confestim, nulla præeunte reordinatione, Presbyteri Scotici consecrati sunt Episcopi, contra quam fiebat nuper, in consecratione Jacobi Scharpii, quem Episcopi nostri (quasi prius fuisset rasa tabula) creârunt, 1° Diaconum, 2° Presbyterum, 3° Episcopum." Pergit auctor ille, atque aliud subnectit exemplum paulo recentius. "Petiit a Mortono Episcopo Dunelmensi Spalatenfis, dum apud nos ageret, ut dignaretur quendam in ecclesiis transmarinis ordinatum, denuo ordinare Presbyterum, quo liberior esset ei aditus ad Beneficia ecclesiastica.

Apolog. p.
18.

Pars I.

“fiastica. Rescripsit Mortonus, non posse illud fieri sine
 “gravissimo ecclesiarum Reformatarum scandalo, cuius ipse
 “auctor esse noluit. Utriusque historiae testem habeo
 “omni exceptione majorem; prioris, Spotswoodum in
 “Scotic. ecclesiae historia; posterioris, Dominum Calen-
 “drinum, ecclesiae Anglo-Belgicae apud Trinobantes Pa-
 “storem, in cujus manibus est ipsum autographum lite-
 “rarum Mortoniarum.”

Si quis vero exquirat, quales fuerint illi Scotici Episco-
 pi; eorum plurimos deprehendet moribus inquinatos, ali-
 os post susceptum Episcopatum in poenitentiam actos.
 Cum plura utriusque generis exempla suppeditet Calder-
 woodus, unum & alterum adscribam.

Cald. Hist.
 A. 1605. p.
 437.

“Georgius Gladstonus ab aula rediit Episcopus An-
 “dreapolitanus, licet jam prius juraverat se ejus ecclesiae
 “Episcopum nunquam futurum, propterea quod istius
 “sedis Episcopi omnibus semper fuerant invasi, & tristis-
 “simo fato perierant. Rediens vero perjurus, coram
 “istius ecclesiae Presbyterio, se fratrem abivisse, & fra-
 “trem pariter rediisse, palam professus est. Promisit
 “etiam, se nullam unquam in ceteros fratres potestatem
 “affectaturum, sed sui suffragii jure contentum, haud
 “minus, imo magis submisit sese quam olim gesturum.
 “Haec autem omnia subdole & falso promisit. Cum e-
 “nim rogarent aliquando ipsius intimi; qui mores
 “Presbyterii sufferre valeret? *Silere*, inquit, *illos callide*
 “*supplantabimus.*”

Pag. 570.

“Jacobus Nicholsonus Episcopus Castri Caledonii
 “Anno 1607. diem obiit. Illum moribundum valde poe-
 “nituit, quod Episcopatum obierat. *Deglutitus*, inquit,
 “*ille Episcopatus stomachum meum valde discrutiat*, & cum
 “testamentum conderet, se ipsum Episcopum nominare
 “noluit.” David Linseius intimus amicus, & postea E-
 piscopus Brichæus moribundi verba excepit; quæ & fu-
 sius, conscripto carmine, narrat. Ita autem animi ægri-
 tudinem describit:

*Solatur frustra conjux, solantur amici,
 Et medicum accersi sedulo quisque jubet.
 Sed dare solamen nemo, dare nemo salutem,
 Te præter poterit, Rex Iacobe, mihi.
 Quæ corpus gravat atque animam, tantum exime mitra
 Huic caput; hujus onus me premit, & perimit.*

Sed

Sed dum beati illi Episcopi suis lautitiis fruuntur, Presbyteriani a suis gregibus arcentur, vel a Rege accersiti, in aula detinentur inviti. Isto artificio Melvini fratres, aliique Ministri diu a patria & ecclesiis suis exulabant.

Melvini regio interesse sacello in festo Michaelis jussi sunt. Id eo proculdubio consilio factum, ut irritarentur viri istiusmodi spectacula averfantes. Dolentes ibi templi & altaris pompam, Regem & Reginam ad altare suas oblationes facientes conspexere. Interfuit etiam forte Germanus quidam, qui indignabundus in hasce voces erupit: "Ego nunquam vidi talem cultum. Nihil hic profecto deest de solenni Missa, præter adorationem consecrati panis." Andreas autem Melvinus ista occasione vanam altaris supellectilem descripsit, & perstrinxit elegantissimo hoc Epigrammate:

Cur stant clausi Anglis libri duo, regia in ara

Lumina cæca duo, pollubra cæca duo?

Num sensum, cultumque Dei tenet Anglia clausum;

Lumine cæca suo, sorde sepulta sua?

Romano & ritu dum regalem instruit aram,

Purpuream pingit religiosa Lupam.

Ministri illi postmodum Episcopis Anglicanis traduntur hospites, ab illis erudiendi & flectendi. Rogabant autem Ministri, ut a suis hospitibus liberarentur, neutris enim gratam esse istiusmodi consuetudinem dicebant. Respondit Bancroftus; *Hæc vere dixistis, & ut probos homines, quales estis, decet. Et profecto istiusmodi conjunctionem Collegis meis, ni Regem demereri studerent, minime arisuram crediderim. Post seria enim & prandia nosmet pictis chartis, sive alio ludo recreare solemus, vos autem magis estis scrupulosi.*

Id autem ea de causa animadverto, ut videant lectores quales sint adversarii nostri, qui dum contra Fratres Dissidentes sese Canonum, pietatem seu bonos mores minime spectantium, defensores acerrimos ostendunt; eos tamen, qui Clericorum sobrietatem præcipiunt, licet a seipsis conditos, flocci faciunt. Ille ipse Bancroftus Anno 1603. præses fuit Synodi, in qua atroces illi Canones contra nostros homines sunt compositi. Sed inter illos unus inventus est haud sane spernandus, cui titulus; *Vitæ sobrietas Ministris præcepta.* Hujus jam tribus vel quatuor ad summum annis elapsis, ipse Synodi præses nullam habebat rationem. Torum sane Canonem describere haud pigebit, cum sit revera utilissimus, nec ali-

MDCVI.

MDCVII.

Can. 75.

Pars I.

um fere in tota farragine qui cassâ nuce valeat comperiam.
 Sic autem se habet : “ Ministri œnopolia, aut caupo-
 “ nas (nisi propter congruas ipsorum necessitates) non fre-
 “ quentabunt, nec in iis cibum capient, aut ditent, (*for-*
 “ *jan delitescant*) nec vero sordidæ alicui, aut illiberali
 “ operæ assuescent, nec potationibus & crapulæ se de-
 “ dent, *tempusve interdiu vel noctu otiose transigent, in alea,*
 “ *chartis pictis, tesseris, aliisque ludis illicitis exercitati;*
 “ sed horis omnibus opportunis, vel scripturis legendis aut
 “ audiendis incumbant, vel alii cuiuspiam studio aut exer-
 “ citio laudabili vacabunt; ea semper facientes, quæ ad
 “ probitatem & virtutem spectent, seduloque operam dan-
 “ tes ut ecclesiam Dei promoveant; memores nimirum,
 “ debere se reliquis omnibus vitæ innocentia præluere,
 “ populoque universo ad vitam recte & pie instituendam
 “ exemplo esse; sub pœna sanctionum ecclesiasticarum,
 “ quas pro delicti qualitate severius illis infligendas præ-
 “ cipimus.

— Sed quis custodiat ipsos

Custodes?

Bancroftus in cæteris acerrime canones urgebat, & mi-
 sellos homines horrendum in modum persecutus est. Mer-
 catorem & Ministrum, ideo quod seipsum sub jurisjurandi
 religione accusare nollent; eorumque advocatum Nico-
 laum Fullerum, virum in sua professione valde eruditum,
 quoniam ipsorum causam strenue egisset, in carcerem
 conjecit. Fullerum homo implacabilis inde eximi nun-
 quam passus est, sed ad necem usque in arcta custodia
 detinuit. Perduravit constanter, regnante Jacobo, Hie-
 rarchicorum sævitia, Puritanique indies ab Episcopis
 vexabantur.

MDCX.

Fuller. Hist.
lib. 10. p. 56.

MDCXXIII.

Præf. Histor.
Scot. Eccles.
Cald.

David Calderwoodus solum verrere coactus, in Hol-
 landia suum *Altare Damascenum*, sub ficto Edwardi Dido-
 clavii nomine edidit. Eruditum valde & nervosum li-
 brum Rex ipse diffiteri nequibat. Cum enim cogitabun-
 dum aliquando Regem conspiceret Episcopus quidam,
 si quid ipsi molestum esset interrogavit. Respondit Rex
 se vidisse & legisse *Altare Damascenum*. Ne id, obse-
 cro, Episcopus, tibi curæ sit, nos enim isti libro respon-
 debimus. Rex autem, commotior factus, inquit; cui,
 bone vir, respondebis? Præter scripturam enim sacram,
 Patrum testimonia, & certissima argumenta, nihil in to-
 to libro invenies. Haud malum profecto Regis auguri-
 um; nunquam enim hactenus isti libro responsum ruse-

re

re Episcopales, sed cum respondendo impares essent, aliam aggressi sunt viam. Calderwoodus diuturno jam morbo decubuerat, ipsumque diem obiisse ferebatur; confestim ergo Calderwoodi moribundi palinodia editur. Illam conscripsit Patricius Scorus, qui bona sua decoxerat, & Regis gratiam captare voluit. Rex autem, ut testatus est postea Scorus, ipsum incitabat, & materiam suppeditabat. Sed detecta statim est hominis fraus, cujus vel impostorem impudentissimum puduit, cum Calderwoodum etiamnum in Hollandia superstitem esse certissime constaret. Scorus autem sperans mendacium homicidio regi posse, in Hollandiam trajecit, Calderwoodum ubique interficendi studio exquirens; sed illum aliquamdiu in patriam fuisse clam reversum audiens, ipse quoque domum rediit. Lepida autem hæc historia ab ipso Calderwoodo superstitite traditur.

Pars I.

Hist. Eccles.
Scot. p. 302.

Jacobo mortuo (ex intermittenti febre, an ex veneno incertum) successit filius Carolus; quo regnante, Episcoporum tyrannis & persecutio horrendum in modum sæviere. Sed Auctorem sequamur.

MDCXXV.

Hoc primum imperitante, Leitonius acerrimus Puritanus, librum atrocem edidit, in quo populum ad Episcoporum sanguinem petendum incitabat; & serenissimam Reginam Cananitam, & Hethorum filiam appellitabat. Scelerati scripti convictus, auribus mutilatis, immanis audaciæ pœnas dedit. Aciores fuisse nonnullos ex utraque parte novimus. At quam infirma est illa causa, cui defendendæ istiusmodi consiliis opus est? Si quem inveniunt libellulum acerbius ab adversa parte scriptum, clamitant, indignum facinus! & Puritanis generatim id exprobrantes, cœlum ipsum clamoribus fatigant. At cum scriptores, quibus ipsi scatent innumeris, haud minus atrocibus, proferimus, nihili faciunt, illisque capita blandi demulcent. Sit sane Leitoni liber, quem nondum videre contigit, quam maxime atrox. An nuperorum scurrarum, non exterorum, qualis fuit Leitonius, sed domesticorum, Oxoniensium, Sacheverili, Matheri, Tillii conciones minus atroces dixerit? Episcopi quam plurimi, patriæ & libertatis civilis proditores, cum ecclesiasticam tum civilem tyrannida stabilire moliebantur. Unde quibus religio aut libertas cordi fuere, enixe optabant, ut fuorum factorum rationem reddere cogerentur; atque in ea postmodum sententia fuere Senatores, qui & illos sua censura notabant. At quam levia sunt verba, licet atrocissime

Pag. 34.

Pars I.

scripta, si ad facinus ipsum admissum comparentur. Lel-tonus populum ad Episcoporum sanguinem petendum scripto incitabat; Episcopi Puritanorum sanguinem dudum sitiverunt, & reipsa profuderunt. Attendat etiam Auctor, quis prior læserit. Sed *serenissimam Reginam Cananitam, & Hethorum filiam appellitabat*. Intemperanter illa dicta, & minus esse decora fateor. Sed si rem ipsam, & manifestum scriptoris sensum spectes, haud injuria dicta dabis. Nihil enim aliud, opinor, voluit, quam quod Regina esset Pontificia, Reformatæque religioni hostis infensissima, eamque pessundare moliretur. Quæ quidem verissima sunt, ut nōrunt omnes. Immo ex illo fonte profluxere, quas etiamnum deslemus innumeras miseras. Conferantur & ista cum calumniis & diceriis recentiorum Clericorum, quibus Regem Gulielmum, optimum principem, & verum Patriæ Patrem, onerârunt, & sane pluma leviora deprehenduntur.

Pag. 34,
35, 36.

Queritur jam Auctor noster exortas controversias *de die Dominica, & de prædestinata hominum salute*.

Ut nostrarum rerum tunc temporis status recte intelligatur, sciendum est, Laudensium factionem id in animo habuisse, ut Papismus, non plane Italicus, sed Anglicanus de novo instauraretur. Hinc innumeras superstitiones & idololatrias renovare, & ablatam a Pontifice Romano tyrannidem, sibi ipsis integram servare contendebant. Nec id temere ex Puritanis scriptoribus, sed ex amplissimorum Senatorum orationibus in Senatu recitatis, ex iis quæ acta & probata sunt in Laudi condemnatione, & ex Heylyni aliorumque Episcopaliū scriptis, tradimus. Interim ut suo proposito facilius, & citra tumultum viam sternerent, dum in Puritanos summa barbarie & crudelitate sævirum est, suppressi sunt libri quotquot in Pontificios conscripti. Episcoporum enim Sacellani, a quibus nisi venia prius impetrata esset, librum nec novum emitte, nec olim impressum typis iterum describere licuit, neutrum cuiquam permiserunt, priusquam ipsi librum perlegissent, & expurgatorio suo artificio omnia in Pontificios dicta delevissent, aut saltem castigassent. Libri tamen Pontificij, vel eorum superstitioni promovendæ plurimum inservientes, nullo prohibente, sunt typis mandati; omniaque ex Pontificiorum fere sententia sunt disposita & ordinata. Altaria ubique eriguntur, corporis versus ea inflexio præcipitur, aliaque innumera, Papisticam prorsus superstitionem redolentia, injunguntur; & in eos omnes, qui ista capes-

sere

ferè jussa noluerunt, immanem in modum sævitum est. Porro Pontificii Arminianismum hæreseos nostræ præsentaneum remedium fore arbitrantur, & se tutius istud virus disseminare posse sperantes, catervatim ea de causa huc convolârunt. Nec illos spes fefellit, brevi enim altas egit ista doctrina radices, lætosq; pro expectatione sua fructus exinde reportârunt, ut ex intercepta Jesuitæ cujusdam epistola, & tristissima experientia compertum. Brevissimo enim temporis curriculo, innumeros Clericos contagium pervaserat & corruerat. Tam faciles Pontificiis se præbent, qui Puritanis sese ostenderunt rigidos & morosos. Reperti tamen sunt inter Episcopos & Presbyteros nonnulli, egregii veritatis & pietatis patrones, qui huic doctrinæ, in ecclesiam Anglicanam recens inductæ, obviam ivere, eamq; plaudentibus piis, suis scriptis refutârunt. Sed cum novatores sibi ab isto decertandi genere metuerent, callidum consilium, a Jacobo secundo postea iteratum, cepere; Regemq; Carolum, apud quem plurimum valebant, hortati sunt, ut suam jam interponeret auctoritatem, atq; istorum Theologiæ capitulorum tractationem prorsus prohiberet. Annuit Rex, prospiciens, ut putabat, & ut subdoli illi futurum suadebant, subjectorum suorum paci & concordia. Inde de suis certi consiliis, atq; insolentiores facti, pro suo libitu omnia peragunt. Calvinistis omnia cum rostra tum præla occluduntur; Arminianis vero & Pontificiis utraq; libera & aperta: & cum Calvinista suam mentem, licet summa cum modestia aperiens, spretæ regis auctoritatis argueretur, & pœnas daret ingentes; Arminiani omni periculo & metu vacui, suam doctrinam, additis in adversam partem convitiis & contumeliis, ubiq; disseminabant. Atque ita tandem verus illa, a prima Reformatione suscepta doctrina, recentioribus male feriarum commentis cessit. Sed & alio usi sunt consilio prorsus Pontificio, quo insciam & improbitatem introducerent, quibus mentes hominum ad superstitionem quamvis amplectendam paratæ redduntur. Quippe prohibebantur conciones pomeridianæ diebus Dominicis, & quævis aliæ in cæteris hebdomadæ feriis. Juebantur autem Ministri pueros Catechismum recitantes audire diebus Dominicis post meridiem, sed Catechismi explicationem addere nefas habebatur. In istarum concionum pomeridianarum locum succedere ludi & tripudia, ex antiquorum (Christianorum an Ethnicorum parum interest, modo antiquorum) usu ori-

Vid. Nichol. p. 82

Pars I.

unda. Hunc in finem regium edictum, istam profanationem permittens, emittitur, Ministrisq; omnibus parochialibus publica istius edicti lectio iungitur. Quis jam turbas & tumultus ex istis innovationibus ortos mirabitur? Vix sane alias evenire potuit, nostra præcipue gente, in qua quotquot pietatem amant, summo odio Pontificiorum religionem, & quæ eo spectant, averfantur.

Inter Hierarchicos & Puritanos, a prima Reformatione usq; ad hæc circiter tempora, nulla unquam de fidei dogmatis lis intercessit; ut res ipsa clamat, & plures Hierarchici scriptores, nominatim *Carletonus* & *Crackanthorpius*, hic Presbyter, ille Episcopus ecclesiæ Anglicanæ, expresse testantur. Proinde omnes insequentibus tumultus ecclesiasticis Episcoporum innovationibus, atq; iis, quæ contra libertatem publicam nefarie moliri sunt, merito tribui possunt. Quod ad Puritanorum de die Dominica doctrinam attinet, haud alia fuit, ac quæ olim ab Hierarchicis fuerat recepta; quod ex Homiliis abunde constat, & precatiuncula illa, post quarti in Decalogo præcepti recitationem, in Liturgico libro addita: "Domine miserere nostrum, & flecte animos nostros in hujus præcepti observationem. At quis, obsecro, cœtum istis verbis Deum precari doceret, qui mandatum ipsum putaret a Deo abrogatum? Immo cum Rainoldus in colloquio ad aulam Hamptoniam habito, diem Dominicam, invito edicto regio, profanari quereretur, istiusq; vitii correctionem flagitaret; viri judicium unanimi omnium suffragio comprobatum fuisse dicitur. Sed & id mihi simillimum veri videtur, quod etiam ex Hierarchicorum scriptis confirmare possum, eos novis istis consiliis suam potestatem stabilitum ivisse. Religiosam enim diei Dominicæ observationem, non ex Dei mandato pendere, sed eodem, quo festa sua & jejunia, niti fundamento voluerunt. Maluerunt igitur diei sacræ profanationem, quam suorum institutorum neglectum, juxta laudabile istud antiquorum exemplum, *Mat. xv. 6.* Numquid Laudi consilio hæc facta sint, vix operæ pretium est inquirere. Certe eo tempore nihil fere, illo vel inscio, vel improbante, gestum. Si vero mala fuerit ista Regis administratio, culpa ex legibus Anglicanis in Laudum recidit, qui edictum regium evulgavit, & ad alios transmiserit, cum potius Regem ab istis consiliis dehortari debuisset. Cujusmodi autem esset Laudi sententia, ex modo, quo Richardsonum, Judicem forenses, propter inhibitam diei Dominici profanationem,

tionem, & compressos tumultus, tractabat, optimè colligitur. At putat Auctor edictum istud *quodammodo defendi posse*. Sed cum nulla in argumentis ipsius vis insit, si *quodammodo* tantum defendi possit, *quodammodo* etiam damnari posse dicamus. Et profecto bene fecere Puritani, qui publicam edicti lectionem recusarunt; pari saltem, si non & longe meliori jure, eo quo Hierarchici nuper edictum regium, regnante Jacobo secundo, populo prælegere noluerunt. Deniq; exteros, cum Calvinistas tum Arminianos, appellamus omnes, perlectis Anglicanis articulis, sententiam ferant, quinam potius sint damnandi; num Puritani, qui istis subscribentes, Calvinisticam amplectuntur Theologiam; an Hierarchici, qui Articulis, Calvinismum aperte propugnantibus, Arminianum affingunt sensum, iisq; in alienum sensum detorsis subscribunt.

Quædam inter Regem & Parliamentum, de libertate populari moventur lites: regiis partibus proniores sunt Episcoparii, pro populo stant Puritani. Pag. 36.

Regiis partibus proniores fuere Episcopales, quia ipsorum partibus Rex ipse pronior fuit. Ad proprium enim commodum magis, quam ad causæ meritum attendunt. Qui enim regiis tunc temporis partibus proniores fuere, simili postea inter Regem Jacobum & populum de civium libertate exorta lite, pro populo stabant. Sed attendite: eccum jam auctorem suas partes excusantem, nostrasq; perstringentem.

Sed nulla unquam Tribunitia potestas tot in republica incendia excitavit, populumq; res novas motiendi tot furiis excitavit, quot Puritanorum, pudet dicere! Ministri. At hujus pace censoris, quinam novas res moliti sunt, qui Regi & legibus, an qui Regi contra leges obedire populum docebant? Quinam incendia excitarunt? qui populi jura inique temerata defenderunt, an qui prius in suis concionibus illa funditus delere contenderunt? Res sane notissima est, Hierarchicos Ministros in suis concionibus legum & libertatis civilis subversionem primum molitos, ex Puritanis vero neminem eam controversiam, nisi ab adversariis laceffitum, tractare aggressum. Et cum Rex Carolus libertatem popularem nunquam, nisi Ecclesiasticorum patrocinio & auxilio fretus, attentasset, næ isti incendiariorum laudem imprimis merentur. Sed pergit auctor:

Quorundam e nostris in hac re maxima erat culpa, quod gregem suum Principi obedire docerent, subjectius fortasse quam liberæ nostræ gentis legibus comprobatum sit. Jam mihi me-

Pars I.

rito gratularer, quod adversarii non sint omnis culpæ expertes. Porro Auctoris ingenuitatem summa laude dignam censerem, ni istam suorum maximam jam agnitam culpam illico extenuare, & in dubium vocare videretur. Sed quæ in eorum excusationem adferat, videamus.

Sed hoc fit, inquit, eo tempore, quo hominum animi utrinque plus satis ferverent. Si utrinque, cedit id quidem tam in Puritanorum Ministrorum, si quod hic sit eorum vitium, quam in Hierarchicorum excusationem. At unde petenda est istius fervoris origo? Quinam primi istam rem tractarunt? fit ab hominibus Theologis, legum civilium haud admodum peritis: Puritanos forsan Ministros homines Theologos haud dixerit. Sed si essent Hierarchici legum civilium haud admodum periti, cur nimis curiosi sese istis immiscuerint? At præterquam quod isti Clerici ingentem legum civilium scientiam præse ferebant, res ipsas non ut civiles sed Theologicas tractabant; suaq; dogmatum portenta, horrendum dictu!, Deum ipsum habere auctorem, & ab omnibus sub æternæ damnationis poena credenda esse, omni cum asseveratione contendebant. fit cum Christiani fratres, dulcissimiq; amici, in mutuam eadem sanguinemq; irruituri essent. At unde nobis impendebant ista mala? Quosnam adversarii causantur auctores? Puritanos, qui leges civiles defendebant; an alios, legum civilium haud admodum peritos, & multo minus amantes? Adversarii gregibus exteriorem suam doctrinam eo profecto tempore inculcârunt, quo summa cura inculcandum esset, si unquam, contrarium. Actum est de civium salute & libertate; actum de Senatus conventionibus, & in miserrimam gens libera redigitur servitutem, cum primum Regi liceat absq; Senatu vectigalia populo suo irrogare; & si quando Rex id inceptet, tunc omnes, quibus respublica curæ est, contra obniti tenentur. Cum leges civiles, cum populi jura & immunitates in discrimen veniunt, tunc defensoribus opus est; quod tandem, regnante Jacobo secundo, facti sunt adversarii, vetus illud Puritanorum renovantes exemplum. Et quamvis bellum civile mala tristissima secum ferat, servituti tamen, quæ iis tristiora inducit, præferendum est. Jam si pio errori unquam condonandum sit, huic saltem ignosci debet; per quem summum reipub. incendium restingui, impendentemq; ecclesiæ ruinam evitari intendebatur. Quid facies sane istis hominibus, qui suorum errores pios appellant, ab adversariis autem bene & recte facta

facta pro pessimis habent criminibus? At sit error iste pius, illisq; condonandus; consentibus culpam, quam modo & merito dixisti maximam, faciles ignoscimus. Sed Puritanis, quod leges civiles defenderent, nullo, ne pio quidem errore seductis, tu minime ignoscis. In hoc sane gloriamur; hoc, pace adversariorum, in æternum nostrum honorem ceder, quod Ministri leges & libertatem communem vindicatum ivere. Quod si Hierarchicos spectes, ex illo grege oriundi sunt, qui mortalium primi nostris hominibus servile jugum subire suadebant, qui Senatus jura in dubium vocabant, qui Regis potestatem absolutam, & nullis legum cancellis inclusam prædicabant, gravissimæq; Regis tyrannidi, & foedissimæ populi servituti viam parabant.

Ea ratione se compararunt Manwaringius & Sibthorpius, spurcissima illa post natos homines, & memoriæ maxime execrandæ capita. At dixerit forsitan quis privatos illos fuisse homines, eorumq; exemplum in cæterorum Clericorum opprobrium trahi minime debere. Audiamus ergo ipsas Synodos Anglicanas, cum Cantuariensem tum Eboracensem, quæ suis calculis A. 1640. eorum sententiam comprobârunt. " Celsissimus, inquit, & sacerrimus Regum ordo est juris divini; quoniam Dei ipsius est institutum, quod primariis juris naturalibus legibus nititur, expressisq; cum Veteris tum Novi Testamenti testimoniis certissime firmatur. Præstantissimo huic ordini suprema potestas a Deo ipso in sacra scriptura traditur, &c. Hæc si vera sint, non tantum respUBLICÆ exteræ Aristocraticæ & Democraticæ, sed & Senatus Britannicus Dei instituto repugnant. Paulo inferius hæc habent: " Si subjecti contra Reges suos arma vel ad nocendum, vel ad regendum, quavis simulatione ferant, resistunt ad minimum potestatibus a Deo ordinatis; & quamvis minime invadunt, sed resistunt tantum, ipsi sibi condemnationem auferent, ut illos docet S. Paulus. Atque hanc egregiam doctrinam, sive, ut cum auctore loquar, istos pios errores, Parochi postmodum in Canone suos greges docere jubentur. Hinc gloriari solebant, hanc ecclesiæ Anglicanæ esse doctrinam, eamq; magna cum ostentatione sibi solis vindicabant. Atq; id merito quidem, & citra nostram invidiam. Sed post immutatam sub Rege Jacobo secundo sententiam, parcius istis clamoribus aures nostras obtundunt, qua de causa ingentes Deo O. M. gratias & agimus, & habemus.

Horrenda

Can. I.

Hortenda illa Hibernica internecio hoc anno accidit, in qua Reformatorum ducenta millia trucidabantur. Sicarii se regia auctoritate munitos præ se tulerunt. Multi id falso & inique ab illis factum putabant; qui tamen postea sententiam suam mutârunt, cum Marchio Antrimensis, illorum parricidarum coryphæus, Carolo secundo regnante, confiscati sui patrimonii restitutionem imploraret. Dux Ormondienfis, & Concilium Hibernicum ipsi tanquam perduelli patrimonium abjudicârunt; ille vero in Angliam trajiciens, ad Regem ipsum causam suam detulit, constanter asseverans se citra Regis Caroli primi consensum & auctoritatem nihil fecisse. A Rege igitur illustres quidam viri, ipsi a secretioribus Consiliis, inquirere jubentur, quæ suæ asseverationis testimonia haberet. Post factam autem inquisitionem renunciârunt; “ se “ pro comperto habere, illum nisi ex regio consensu & re- “ scripto nihil fecisse.” Carolus ergo, scriptis ad Ducem Ormondiensem & Concilium Hibernicum literis, Marchioni suum reddi patrimonium jubet. Sed Mazarinus, alii- que nonnulli proceres Hiberni, ulteriorem cupientes rei confirmationem, Marchionem ipsissimas Regis literas in medium proferre coram Senatu coegerunt. Nec dici potest quantum ista cædes moderatorum hominum animos a Rege abalienaret, quod nec diffitetur Comes Clarendonius in historia sua nuper vulgata; qui tamen Regem facti fuisse conscium diffitetur, istamque famam appellat calumniam, omni veritatis specie destitutam: majorine vero ratione, an confidentia id dicat, penes alios esto Judicium. Quicquid sit, Anglis metum incussere vehementem cum ipsa strages, tum parricidarum minæ; qui se brevi, interemptis prius Protestantibus pauxillulis in Hibernia residuis, in Angliam trajecturos, regnique Ordines, & Protestantes Anglicanos pariter tracturos aperte denunciabant.

Quæ in Auctore sequuntur, ad rem nostram minime faciunt. Quis sane nescit dueros belli civilis semper fuisse casus? at duriores, ut dixi, sunt servitutis. Ea igitur omitto, ut & plebeculæ tumultus & convicia, quorum defensionem in me nunquam recipiam; licet id hic vere dici potest, eos Episcoporum sævitia laceffitosis ista perpetrâsse. Sed cum Auctor noster falso & inique Burgesium accuset, id obiter notabo. Ita igitur ille:

Burgesius Minister Puritanus, quod argumentis parum potuit, plebe tumultuante aggressus est. Isto instigante

Part. I. 238.

Pag. 38.

Et duce facto, immanis e civitatis fece coalita turba fores Parlamenti obsidet, Et clamore ingenti in Episcopos sublato, eorum necessarios Et amicos strepitu Et minis circumfremens, a libertate suffragiorum deterret.

Pars L.

Hoc sane purum purum Auctoris figmentum. Neminem adhuc historiæ nostræ scriptorem, qui istiusmodi quid de Burgesio tradit, videre contigit. Nihil tale Heylynus, Fullerus, Clarendonius memoriæ prodidere. E contrario istius agminis dux fuit Richardus Wiseman, Eques, qui & in tumultu lapidis jactu cæsus est.

Mox duodecim Episcopi, dum de atroci injuria conqueruntur, in vincula conjecti sunt.

Id quidem jubente Senatu factum: nec est, qui hodie ipsorum actum, sive *Protestationem*, ut legibus nostris consentaneum defendat. Certe ne ipse quidem Clarendonius. De Laudo integrum sit unicuique judicium. Superstitiosum admodum, insolentem, & truculentum fuisse hominem, omniumque nostrorum malorum primum fontem, extra dubium est.

Jam in Anglia permiscetur omnia, Et civili sanguine fœdantur. Nec mirum, cum bellum geratur civile. Nec ipsis quidem templis parcitum est. Si milites templa spoliaverint, id quidem istiusmodi hominibus haud inusitatum; atque id nuper a militibus nostris post Hocsterensem partam victoriam factum. Sed & insuper notandum, fœdata valde fuisse nostra tunc temporis templa, retentis, vel de novo invectis, ornatus specie plurimis superstitiosis nugis; quibus forsitan non parcitum est. Hinc sane illæ lachrymæ!

Pag. 39.

Inspectantibus Et exhortantibus Puritanis Ministris, fenestrarum vitrum, summorum artificum manibus elegantissime picturatum, confringitur.

Si Ministri Puritani id fecerint, quod tamen nunquam legi, si etiam citra tumultum, ego sane ad laudem eorum & gloriam pertinere existimo. Summum enim est ecclesiæ reformatæ dedecus & opprobrium, idololatricas in templis suis retinere picturas; qualis fuit Sarisburiensis illa, Deum Patrem sub forma senis exhibens, versus quam anus poplitem flectere solita observabatur. Hanc postea Sherfieldus confregit, cui, a Laudo Archiepiscopo misere vexato, multa mille librarum tandem irrogabatur. Vellem ut adversarii hic nobis ostendant, qua sese antiquitate tuentur. In nullo Christianorum antiquorum templo, præterquam villæ Anablathæ, tales ullæ fuisse picturæ

Part I.

Epist. ad
Joan. Hieros.

picturæ deprehenduntur. De Anablatha vero ita Epiphanius: "Inveni ibi velum pendens in foribus ejusdem ecclesiæ, tinctum, atque depictum, & habens imaginem Christi vel Sancti cujusdam. Non enim satis mirum cuius imago fuerit. Cum ergo hoc vidissem, in ecclesia Christi contra auctoritatem scripturarum hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi consilium custodibus ejusdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent, & efferrent.— Precor ut jubeas Presbyteros ejusdem loci suscipere velum a latore, quod a nobis missum est; & deinceps præcipere, in ecclesia Christi istiusmodi vela, quæ contra religionem nostram veniunt, non appendi. Decet enim honestatem tuam hanc magis habere sollicitudinem, ut scrupulositatem tollat, quæ indigna est ecclesia Christi, & populis qui tibi crediti sunt." Cum vero istud Epiphanii exemplum summam apud Homiliarum nostrarum scriptores laudem mereatur, non est quod Auctor noster istius renovationem Puritanis vitio vertat. At summorum artificum manibus elegantissime picturatum erat vitrum istud. Dic ergo juxta illos antiquos, Mat. xxvi. 8. Quorsum perditio hæc? Tu pretii, Puritani veri honoris & cultus Sospitatoris rationem majorem habebant. Cæterum cum res pravæ & exitiales destruendæ veniunt, nulla artificum, a quibus sunt confectæ, nulla elegantix, nec pretii ratio est habenda, Act. xix. 19.

Vestes sacerdotales sacrilege direptæ sunt, & in pulvinaria, & lectorum stragula resictæ.

Cessabat jam priscus illarum vestium usus, merito igitur novam induebant formam, ni comburendas potius cenferet Auctor noster, quod de pannoso & detricto superpelliceo Presbyter quidam suasisse dicitur, ne sacra scilicet vestis profanationem pateretur. Pari quidem honore habebantur tunc temporis vestes abrogatæ, quo trita & laceræ etiamnum haberi consueverunt. Sed hæc aliaque ab Auctore memorata, si vera sint, haud tamen beligerantibus inusitata: pariter sane, si non & longe turpius, milites Episcopales in bello Bavarico, & ad propugnaculum Sanctæ Mariæ se gessere.

Pag. 40.

Jam de solenni Liga, seu fœdere agit Auctor noster. Fallitur autem, cum dicit; Puritanos se verbis conceptis asstringere, ut quantum in ipsis esset, enitentur Episcoporum ordinem de stirpe convellere, & omnia in ecclesia secundum Presbyteratus Scotici disciplinam refingere. "Cum enim, inquit Bax-

terus,

"terus, in Westmonasteriensi Theologorum conventu,
 "solennis Liga, Ordinum jussu, in considerationem ve-
 "niebat, Synodus de quibusdam, & præcipue de voce
 "Prælatia hæsitabat. Burgesius Prolocutor, Garakerus,
 "aliique quam plurimi palam professi sunt, sibi valde
 "arridere moderatum antiquorum Episcopatum, in quo
 "Præses quidam fixus & constans, una cum suo Presby-
 "terio ecclesiam regebat; quamvis Episcopatum Dioce-
 "sanum Anglicanum improbarent, secundum quem u-
 "nus Episcopus, sine ullo Presbyterio, sed curiæ Can-
 "cellarii Laici ope adjutus, omnes cum Presbyteros tum
 "ecclesias in sua Dioecesi existentes, & civili plane modo,
 "innumeris civilibus adscitis Ministris, primarum æra-
 "tum ecclesiis ne fama quidem notis, gubernat. Hinc
 "disceptatio in conventu consecuta est; dum Theologi
 "nonnulli, præcipue Scotici, omnem prorsus Episcopa-
 "tum averſari sunt; alii moderatum exoptârunt. Hi,
 "ni verba, mutatione facta, ad suam sententiam accom-
 "modarentur, foedus ipsum chirographo comprobare
 "noluerunt. Illi tandem cessere, & parenthesis, illam de-
 "scribens quam improbârunt Prælatiam, inserta est, ad
 "hunc modum: [i. e. ecclesiæ regimen per Archiepisco-
 "pos, Episcopos, Decanos & Capitula, Archidiaconos,
 "omnesque alios ecclesiasticos Ministros, illi Hierarchiæ
 "coherentes.] quæ omnia simul sumpta, istam deline-
 "abant ecclesiastici regiminis formam, quam *Prælatiam*
 "dicebant, sed veterum Episcopatum minime attingunt.
 "His ita constitutis, utriusque ordinis Senatores suam
 "primi fidem astrinxere. Ad Dynastas concionem ha-
 "buit Thomas Colemannus, qui foederis verba recita-
 "vit, eaque publice & coram cœtu ad hunc modum ex-
 "plicuit: *Per Prælatiam non omnem Episcopatum volumus,*
 "*sed illam solummodo ejus formam, quæ hic describitur.*" Ha-
 "ctenus Baxterus, qui & in ipsorum sententiam facile
 "cessit, quibus plerique in Anglia Presbyteriani dicti etiam-
 "num astipulantur, nostram abrogari, veteremque reno-
 "vari Episcopatus formam exoptantes. Nostram autem de
 "Episcopatu Anglicano sententiam suis Suffragiis firma-
 "turos omnes externos sperârim,

Hoc Puritanici Parlamenti edicto, omnes fere Episcoparii
 ministeriis suis abrogati. In ipsa civitate Londinensi cxy.
 Parochi ejecti; in cæteris civitatibus provinciisque aliquot
 millia. Si hæc vera essent, Episcopaliū tantum ex-
 emplum sequebantur. Sed aliter res sese habuit, eorum
 enim

Pars I.

enim plurimi propter nefanda crimina sunt ejecti. Nonnulli, fateor, sed pauci ea occasione muneribus sese abdicare jussi sunt. Porro nec fide hic dignus est Heylynus, quem unicum habet Nitholsius suæ narrationis auctorem.

Pag. 41.

Jam auspiciis Parliamentariis Puritanorum Conciliabulum indicitur. Episcopi omnes ab eo abacti; (Fallitur Auctor, Usserius, Westfordius, Prideauxius, & Brownriggius Episcopi, omnes ad Synodum sunt convocati) Episcopariis aliquibus in speciem advocatis; qui eo, quod Rege invito Synodus congregata sit, abnormem Concilio omnino fastidiebant. Adjungebantur aliquot e Brownistarum sive Independentium familia, propterea quod eorum gratiam observantiori obsequio ambiendam Puritani existimarent, ex quo populi studia indies magis magisque accendi in eos, cum suo damno senserint. Addamus & quæ habet Auctor infra huc spectantia. Quidam ex Erastianorum secta adjungebantur, quibus nec Episcopatus, nec Presbyteratus prorsus cordi erat, omne ecclesie regimen accipere parati, quod Parliamentum jussisset. His Laici aliquot admixti sunt; e superioris domus Senatoribus Pembrocæ Comes & Dominus Saius; ex inferiori domo Uvitalochus & Johannes Seldenus. Ista hominum farrago primum concessum Calendis Julii agebat.

Pag. 45.

Conventus ille, nec ex Episcopaliū, nec ex Presbyterianorum more convocatus est; nemo tamen ex spectatæ eruditionis & pietatis viris conflatum, citra modestiæ dispendium inficias ibit. Senatores religionis instaurationem meditantes, Theologorum ope & consilio indigebant; atque ea de causa cum Synodus, quæ Canones sua auctoritate conderet, minus arrideret, ipsi Theologos delegerunt. Cumque eos in varia studia scissos viderent, omnes cujuscunque tandem partis rationes expendi voluerunt. Hinc viri singularum partium præstantissimi a Senatoribus deliguntur, & ad conventum convocantur. Plurimi fuere tunc temporis Erastiani, quibus olim gens nostra valde scatebat. Dicitur & ipse Whitgiftus, acerrimus licet Puritanorum hostis, sua auctoritate librum Erasti typis mandari in Anglia permisisse, in eoque nitide compacto & deaurato, sua manu scripsisse: *Intus quam extra formosior*. Sed pauciores, post excogitatum Hierarchiæ Jus Divinum, istius sententiæ patroni inventi sunt. De Independentibus fusius agit Auctor, qui ab isto Brownio, cujus Auctor meminit, se suam traxisse Originem haud faciles dabunt. Res ipsa, ni fallor, ita se habet:

bet: Dum ab Episcopaliſibus in omnes Diſſidentes atrocius ſævirum eſt, multorum animos a ſe, ſuaque cultus ratione valde abalienârunt. Puritani omnia primum precibus, ſupplicibus libellis, &c. tentanda, & diſceſſum ſummopere cavendum cenſebant. Aſt illi, feſtinantius forſan quam par erat, ſegreges cœtus congregare inceperant. Ita ſaltem Puritanis videbatur; ſed cum mihi dubium valde id ſit, meum iudicium non interpono. Quicquid ſit, eorum plurimi, Cottonus, Eliotus, Hookerus, aliique pientiffimi proſecto viri, dura Episcoporum perſecutione miſere fatigati, patriam & dulciſſimas domi ſedes fugientes, in deſertas & incultas Americanas oras ſeſe contulere. Ibi in tuto ab Episcoporum ſævitia cœtus ſuos erudientes, diſciplinam minime ſpernendam inſtituebant.

Convicium plane eſt falſiſſimum, *Independentes Hutchinſonam inſpiratam* exiſtimâſſe, ipſamque *individuum Cottoni comitem & adjutricem fuiſſe*. Fatendum eſt Ainfworthio, aliſque veruſtiſſimis iſtarum partium ſcriptoribus, quædam excidiſſe, non tantum ſubtiliter, ſed & acriter dicta; quæ ab hodiernis quidem *Independentibus* minime defenduntur. Immo jam in rebus ad diſciplinam eccleſiaſticam pertinentibus, a nobis tantum diſſentiunt, minuiturq; indies iſte diſſenſus. *Æquum* proſecto eſt Spanhemii Iudicium. “*Pſeu- doindependentes, inquit, Angli cum piis & orthodoxis Independentibus, qui ſola diſciplinæ eccleſiaſticæ forma a Presbyterianiſibus diſſentiunt, minime ſunt confundendi.*” Quod vero hiſce Laici quidam admixti ſunt, id in noſtra patria nequaquam novum. Henrico enim octavo, & Edvardo ſexto regnantibus, delegati ſunt viri triginta duo, partim Clerici, partim Laici, qui canoſas, conſtitutiones, & ſtatuta provincialia, & ſynodalia examinaſſent & corrigerent. Immo eccleſiaſticas ad eundem modum partim ab Episcopis, partim a Laicis Senatoribus quotidie ferri leges videmus. Non eſt ergo quod admixtos Laicos iſti conventui vitio vertat. Sed ad acta conventus una cum Auctore progredimur.

Diu deſudatum eſt; multum operis & olei profundeſcebatur; & tandem pariebant Catechiſmum pueris elementariis ediſcendum: minime vero; ſed in eorum uſum qui in religione jam multum profecerant. Compertum eſt experientia, Cateheticum docendi modum cæteris omnibus in promovenda rerum cognitione præſtare: unde omni ævo in uſu fuit. Conventus igitur omnium commodo proſpiciens, non

tantum

Pag. 43.

Elench. Con-
trovers. p. 90.

Pag. 45.

Pars I.

rantum Catechismum breviorē pueris elementariis ediscendum, de quo postea; sed & alium paulo longiorē & pleniorē, in cæterorum gratiam confecit; quæ ratio innumeris, cum exterorum tum Hierarchicorum Theologorum exemplis commendatur. Ut Anriquiores omittam, certe Usserius Archiepiscopus, spectati iudicii & pietatis vir, Catechismos varios edidit; brevissimum unum paginarum xxxiv. in 12°. compactum; alterum paulo longiorē paginarum lxi, qui una compinguntur; tertium, pagg. ccccl. i in fol. Immo infinitum pene foret, omnes nominare Theologos Episcopales, qui catecheticas suas institutiones evulgârint; quarum plurimæ in molem, ei conventus de quo jam agimus, æqualem, si non & ampliorem excrescunt. Catechismus enim iste paginas tantum lxxxix continet in, 12°. complicatas. Iniqua igitur est ea Auctoris censura: *sed, currente rota, in tantam molem amphora exierat, ut illum auctores vix risus hominum effugerint*; (Cachinnones narrat petulantes, qui ea in suis laudant, quæ rident in aliis) dum ea tenellis memoriis mandari juberent, quæ conditores ipsi, per plures annos ab hominibus professoriis dictata, chartis exceperant. Nescio quid damni acceperit Auctor noster ab istis hominibus professoriis, quos, omni arrepta occasione, spernit & ludibrio habet. Quid ad rem attinet, quibus sub auspiciis illa, si modo vera & apta, edocti sint? At illud vult Auctor, istos misellos Theologos, nullo ingenio ornatos, nihil nisi ex chartis scribere potuisse. Et si illud sit revera, ut ab auctore haberi viderur, infortunium omnibus Calvinianis commune, non video quid in Westminsteriensis conventus Theologorum defensionem dici possit, cum illos Calvinianos fuisse satis sit compertum. Invisa Calvinii dogmata contra Jesuitas, & novitiam Laudensium factionem tuebantur: hoc illis minime ignoscendum. An non ita se res habeat, jam videre.

Verum iis eo minus ignoscendum erat, quo maxime tortuosa Theologia lemmata de predestinatione divina, de secreta Dei voluntate, &c. ipsis e ludo discipulis discutienda proponerent, ad quæ doctissimorum Theologorum ingenia semper fere obnubilantur & fatiscunt. Scilicet id in Calvinianis hominibus pessimum est vitium, quod ab Arminianis quotidie factum summam meretur laudem. At id quaecumque sit vitium ab Hierarchicis etiam edocti sunt. Res illas itidem tractat Catechismus Edvardi sexti auctoritate divulgatus. Item alius A. 1607. editus, & una cum ipsis

Bibliis

Bibliis compingi solitus. Immo & in vulgari Hierarchi-
corum Catechismo discunt Pueri, spiritum sanctum *san-*
ctificare omnem electum Dei populum. Sed pergamus:

Propterea librum in compendium redigi Synodus jubet. At
vero ardui hi Theologiae loci, jam perfunctorie tractati, novis
nebulis suffunduntur. Catechismus minor in puerorum &
tyronum gratiam conscriptus est. Quas autem vult ne-
bulas, me plane inscium profiteor. Vix crediderim ele-
gantiorē religionis summam, tam breviter comprehen-
sam, usquam terrarum extare. Omnia clare & distincte
explicata sunt, & eo ordine, quo nihil fere concinnius, dis-
posita. Conferant modo exteri istum Catechismum cum
Liturgico, haud sane illorum iudicium reformidamus.
Extat Latine, & Græce ab Harmaro traductus. Quo
autem honore a viris doctissimis & præstantissimis acceptus
fuerit, testatur Hicmannus, narrans; "Cum missum
" est exemplar hujusce Confessionis Petro Molinæo, re-
" scripsit reverendus senex se nunquam perfectiorem vi-
" disse: nec minus honorifice de eo sensit Usserius."

Apol. p. 71

De Directorio non est quod multis agam. Cum enim
ab Auctore reprehendatur eo tantum nomine, quod *in*
illo omnes precum formulæ in Liturgiæ Anglicanæ odium exu-
lant; certissimum est indicium librum valde fuisse per-
fectum & utilem.

Pag. 46.

Exinde multum temporis in ordinanda ecclesia conteritur;
simul & in curiis parochialibus, cum classicis, tum nationalibus
constituendis. Sed in tota hac re luditur tantum opera. Ete-
nim Angli nostri omnis dominatus impatientes, hunc utique
ægre recipiunt. At non ludebatur opera, cum in locis
quam plurimis reciperetur, ut Auctor mox ultro fateretur.
Londinenses profecto huic capistro colla inferunt plerumque ala-
ciores, neque repugnantes multum municipales quidam. Sed
rarissime ullibi gentis pagani istiusmodi dominos deperibant.
Dudum observârunt Hierarchici scriptores Parkerus &
Goodmannus, nostris partibus proniores esse urbanos & mu-
nicipales, quam paganos. Cumque reconditas istius rei cau-
sas investigarent, tandem nimio negotiationis incremen-
to debere id acceptum referri statuunt. Paganis scilicet
hominibus, improbo suo labore quotidie fatigatis, minus
vacabat ad ecclesiæ disciplinam & ceremonias attendere;
cum municipales contra otio abundantes, suæ curiosi-
tati magis indulgerent. In gratiam igitur ceremoni-
arum, quæ caræ essent vel uno obolo emptæ, Senatores
nostros orant supplices, ut pro insigni sua sapientia subitum

ingruenti malo remedium excogitarent. Tanto Hierarchici tunc ceremoniarum amore flagrabant, ut florentissimam reipublicæ mercaturam illis posthaberent. Quod & alias insigni gentis damno factum.

At vero quamvis in multis pagis tunc temporis (ut etiam hodie fit) inventi sunt nostrorum partium homines; haud tamen diffitendum est illos fuisse pauciores: quod multis de causis evenire poruit. Illos enim stupidioris ingenii esse, & minus ad res serias attentos norunt omnes. Deinde in vicis & pagis maxima fuit, durante Laudi tyrannide, diei Dominicæ profanatio, quando se totos voluptatibus & ludis pagani dederunt. Hinc cum hominum ingenium ad voluptatem potius proclive sit, quam ad pietatem, ægre passi sunt jugum pietatis suis collis imponi. Nec antiquitatis studiosis id mirum videbitur. Ita enim olim cum Christiana fides, sub auspiciis Imperatorum Romanorum eam amplectentium, ubique per urbes brevissimo temporis spatio diffunderetur; qui in pagis habitarent, omnium ultimi in sua superstitione perstiterunt. Atque inde qui a religione Christiana alieni essent, ab Augustino passim, ut ab aliis etiam Patribus, Pagani dicuntur. In nostrum igitur haud magis, quam in veterum Christianorum dedecus & opprobrium, cedere debet istiusmodi paganorum iudicium. Illos ergo missos facientes, ad Auctorem nostrum redeamus.

Hæc sacra, eversa ecclesia, aliquandiu obtinebant, Presbyterianis Ministris ad sacerdotia omnia ditiora promotis. Si ipsis conditio lautior tunc contigit, adversarios tamen haud decet illos lividis oculis intueri, cum tot mala, ipsis instigantibus, dudum perpeffi sint. Et cum sacerdotia opimiora tanto studio ab Episcopariis ambiri soleant; non video qua ratione Auctor id nostris vitio det, si quando ea consequerentur; præsertim cum tanto studio & diligentia munera sua excolerent, ut greges potius quam seipfos pavisse, & sacerdotia illa vel ditissima optimo jure meruisse viderentur. Vera pietas vix unquam, ut opinor, in posterioribus hisce seculis sæliciora incrementa cepit. Interim haud diffitemur nonnulla fuisse tunc temporis male administrata, quæ turbido rerum statui, autoritæque, qua pollebat Cromwellius, enormi tribui debent. Hinc quibusdam parochiis præfecti sunt opifices sectarii: quod nostris invitis & dolentibus factum. Quod vero Puritani terrena aut quaterna raperent sacerdotia, nunc primum audio. Vel

lem ut Auctor, quod affirmat, testimoniis fide dignis confirmaret; Ministros scil. Puritanos (i. e. Presbyterianos, sectarios enim non moror) plura eodem tempore sacerdotia opima, & tanto intervallo a se invicem distantia occupasse, ut omnibus commode inservire nequirent. Notum est in Angliâ usque adeo tenues esse quarundam parochiarum redditus, ut alendo Pastori minime sufficiant; hinc sæpe fit ut duabus contiguis unus Presbyter præficiatur; nec id unquam, quod sciam, a Puritanis damnatum. Sed pro summo crimine semper habebatur, & si quid video optimo jure, unum aliquem Presbyterum duo aut plura opima sacerdotia, unum in septentrionali, alterum in meridionali, tertium vero in orientali forsitan regni parte sortiri; quorum omnium redditus ipsi quidem percipere liceat, cum unum tantum administrat, reliquis Curatorum, vili pretio conductorum, fidei commissis.

Sed dum tantis lautitiis fruerentur beatuli isti, Episcopi ac Episcopales Theologi sordibus ubique fere conflabantur. Quippe tritis lacerisque togulis fanatico vulgo in ludibrium cedebant; ad ditiorum mensas victum precarium sortiti, aut prima literarum elementa vili stipendio docentes.

Illorum nonnullos ejectos fuisse, pios sane & eruditos viros, valde dolemus. Sed illi haud magno fuere numero. Propter inquinatissimos enim mores majori parti munera sunt adempta. Horrer animus meminisse, quæ in eorum plurimos allata, & sanctissimo jurejurando interposito, probata sunt vitia; quæ in gentis, adversariorumque ipsorum honorem, in præsentia tacebimus. At certe egregia, & omni laude digna, Senatus nostri tunc temporis clementia fuit; qua singulis Ministris, quacunque demum causâ ejectis, quintam stipendii partem, lege in eam rem lata, integram manere curabant. Si ad sequentia autem tempora progrediamur, longe diversum Episcopaliū ingenium deprehendemus. A. 1662. cum, conversione rerum facta, Presbyteriani ecclesiis summo sunt, Episcopales, omni exuta misericordia, ne hilum quidem stipendii iis concesserunt; contra vero ex urbibus, municipiis, suisque domibus, lege A. 1665. sancita, exulârunt; & deinde, dirissima grassante persecutione, vexati, in vincula coniecti, bonisque spoliati sunt. Sed condonandi sunt illi, qui seipso præstent etiam Episcopariis, & ὁμοδόξοις haud sane benigniores. Cum enim depellerentur nuper Episcopi & Presbyteri, propterea quod receptis ecclesiæ dogmatis

Pars I.

adhærentes, Regi Gulielmo fidem spondere recusarent; (quam tamen, si ista dogmata vera fuissent, spondere honeste non poterant) nulla stipendiorum parte frui permittebantur.

At cum postea compertum sit eos se, familiasque suas, etsi labore satis misero sustentare; ne ludos ullos aperirent earum partium homines, novo sævitie exemplo vetitum est. Esto sane id verum, sit sævitie exemplum; at qui novum dici potest? Evolvat modo Auctor suæ ecclesiæ canones, nominatim Synodi A. 1603. habitæ, novumque istud exemplum haud dicet. Ne Puritani enim ullos aperirent ludos, a Synodò vetitum est. Et si novum fuisset quidem, omitti tamen ab Auctore debuisset, quoniam a suis partibus mox A. 1662. renovatur.

Can. 77.

Vid statut.
Uniform.

De Caroli Regis cæde Auctor in sequentibus sermonem instituit. De illa autem re, utpote notissima, nihil in præsentia dicam. Sed cum Puritanos, quasi post perpetratam cædem in pœnitentiam actos, perstringat; istam calumniam refellere haud gravabor.

Pag. 49.

*Ita igitur Auctor: Tanto exporrecti facinore, jam in pœnitentiam agi videntur Puritani; an patriæ miseras, quas suis tumultibus intulerant, an infractam suam & pene amissam potentiam, verius dolerent, haud adeo exploratum est. Joanni Mil-
tono, cui istorum temporum notitia certissima obligit, si habenda sit fides; Independentium odio a sua consuetudine recesserunt.*

Satis exploratum est, ut ex ante dictis ostendimus, quibus hominibus isti tumultus adscribi debeant. Satis etiam exploratum omnibus, præterquam Auctori sui que similibus, quibus nihil latere potest, mentium scrutatoribus, quid maxime Presbyteriani dolerent. Res ista ita se habet: Cromwellius, & qui ei addicti sunt, cum Regis parricidium meditarentur, Senatores plurimos, suis consiliis minus faventes, vel contrudebant in carcerem, vel Comitibus excluderant; hinc alij sibi metuentes ea deseruere. Inde Senatu pro Cromwellii libitu deformato, Rex Carolus nullo negotio capitis reus peragitur. Ministri vero Londinenses, cum primum id observârunt, Declarationem chirographis LVIII. comprobata typis vulgârunt, in qua suam sententiam publice in hunc modum profitentur. "Quod ad
" ea attinet, quæ Westmonasterii hodie aguntur; ex quo
" tot Senatores, alij vi, alij incarceratione Comitibus seclusi
" sunt, alique ex metu ea ultro deseruerunt, nec ulterius
" obtinet, quæ olim, inter superiora & inferiora
" Comitibus unanimitas, nobis prorsus omnia displicent:
" quoniam

“ quoniam tantum abesse putamus, ut valida sint aucto-
 “ ritate munita, ut potius certam minari videantur im-
 “ mutationem, si non & subversionem *fundamentalis* con-
 “ stitutionis & politiæ hujus Regni; ut eam appellare
 “ nos docent perillustres inferiorum Comitiorum Sena-
 “ rores, in sua declaratione, a. d. xv. Cal. Maii 1646.
 “ In qua (si mentem recte capiamus) certiores nos red-
 “ dunt, se eam nunquam immutatu-ros. Immo nosmet
 “ officio, quod Deo, religioni, Regi, Ordinibus, & reg-
 “ no debemus, obstrictos existimamus, ad profitendum
 “ coram Deo, Angelis, & hominibus, Regis parricidium
 “ (nunc agitatum, ut valde verendum est) pro hodierno
 “ judicii modo, nulli verbo Dei, nullis Reformatæ reli-
 “ gionis (ne vel minima adhuc regii sanguinis gutta con-
 “ taminatæ) dogmatis, nec *fundamentali* regni constitu-
 “ tioni & politiæ, esse consentaneum; sed iis omnibus,
 “ uti iurijurando fidelitatis, Protestationi III. Non.
 “ Maii 1641. factæ, & solenni *Ligæ* & foederi esse con-
 “ trarium.” *Inde omnes monent*, “ sibi a perjurio cavere,
 “ supplicesque Deum rogare, ut hominum impetum re-
 “ primere dignetur, ne regii sanguinis reatum in se reg-
 “ numque nostrum consciscerent.

Cum publicum sit istud factum, & Puritani suam sen-
 tentiam illo ipso tempore, haud sine ingenti suorum capi-
 tum periculo, subscriptis nominibus, palam facerent,
 quid opus est ad Miltonum confugere? Et quid tandem
 ponderis habet illius testimonium? Miltonus Presbyte-
 rianorum mentes explorans, quos sæpius ut adversarios
 perstringit, hic iniquissima sententia ex conjecturis lara
 damnat. *Si Milto*no istorum temporum, non tamen abdi-
 torum animi recessuum *notitia certissima contigit*. Si
 Episcopales istiusmodi declarationem, tunc temporis
 Londini inter medios hostes vulgâssent, quot laudes a suis
 partibus reportâssent, qui ipsorum fidelitatem ad cœ-
 lum usque evexissent. Sed illis solenne est id in nostris si-
 nistre interpretari, quod in suis immensum in modum
 laudant. Porro ex illo Miltoni loco liquet, istam declara-
 tionem ante perpetratam Caroli cædem fuisse vulgatam.
 Sed parum opus est Miltoni verba describere, quum res
 ex ante dictis satis certa sit. Unum tantum addam: Si *Mil-*
tono certissima illorum temporum notitia contigit, eumque
 pro teste fide digno habuerint adversarii; certe Carolum
 Regem sæpiissime male & falsis coloribus depingunt. Le-
 gantur modo ista duo Miltoni capita, quartum scilicet &

Pars I.

Pag. 50.

duodecimum *Defensionis* primæ. Si vero de Rege, quidni & de nostris iniquum fuisse testem concedant?

Quod multæ exortæ sint sub interregno hæreses, Presbyterianis inique exprobratur. Sæpe id fieri solet, si qua eveniant ecclesiæ prospera. Diabolus scilicet, calidus ecclesiæ hostis, tunc maxime, cum bonum Dei semen feritur, ad sua etiam zizania ferenda incumbit. Dolo ipsius consilio attribuendum est, quod pullulantes hæreses, & concitata turbæ, florentissimum religionis statum, omni data occasione, deturpaverint. Hinc piorum mentes cruciantur; alii, cum jam prope erat ut Christianismum amplecterentur, incerti & dubii iterum redduntur, nostræque religioni ex hisce præjudicata infensiores evadunt. Quis nescit gravissima damna nascenti adhuc Christianæ religioni ab innumeris hæresibus exortis illata? Porro non tantum tumultus, sed & foedissima Arrianorum hæresis, Imperatorum ad Christi fidem conversionem comitabatur. Hinc multæ Gentilium de religione nostra querelæ. Nec secus Pontificii Munsterianorum & Anabaptistarum tumultus, innumerasque hæreses post Lutherum exortas, ipsi Reformationi vitio vertunt; quos æmulantes adversarii, istas, quas semper detestandas duximus, hæreses nobis objiciunt. Nec mirum si tunc temporis exortæ sint variæ hæreses, cum civile bellum sæviret, & milites, alique imperiti homines, religionis negotiis sese adeo immiscuerint. Immo non defuere, qui tunc subdolo consilio homines nostros inter se committere contendebant. Nec id tantum a Pontificiorum emissariis, sed ab aliis etiam, illorum nequitiam æmulantibus, factum. Sic Hieremias Taylerus, Dunensis & Connerensis postea Episcopus, Anabaptistarum causam tunc strenue agebat. Quo autem consilio id fecerit, lectores ab Hierarchico scriptore, quam a me discere mallet. Ita igitur G. Wallius, vir eruditus, cui multa debet gens nostra ob Historiam Pædobaptismi, ab eo nuper elegantissime conscriptam: "A plerisque creditur id callido, & Pontificiis hominibus sæpissime usitato consilio fecisse, quo lites inter ecclesiæ Anglicanæ adversarios suscitaret. In hunc finem uni sectæ (*sc. Anabaptistarum*) argumenta suggessit, quibus alias ad incitas redigeret." Quamvis autem nascentia hæreseos semina religionem gravi damno afficerent, nemo tamen veram pietatem tunc valde increvisse, salvo pudore, negabit. Et profecto si pietas ea tempestate altas radices egisset, cui tanto studio

Hist. Pæ-
dobapt. P.
270.

dio in moribus hominum corrumpendis mox sub Carolo elaboratum est? Proinde si hæretica dogmata, tunc temporis in vulgum sparsa, Presbyterianis attribui debeant; quibusnam, obsecro, ascribamus, quæ post *aurea ecclesiæ Anglicanæ secula* natæ, in hodiernum usque diem, haud minus hæreticæ & perniciosæ opiniones ubique fere scatent? Si numerus recte iniri posset, vix pauciores nunc dierum, quam olim in nostra patria hæreticos esse credo. Id vero omnibus notum, una cum Hierarchia, omne genus vitiorum, olim suppressorum, ipsaque hæresi forsan turpiorum, increbuisse.

Presbyterianos parricidio Caroli primi sese opposuisse superius vidimus. Post perpetratum etiam scelus, filio ipsius, Carolo secundo, eos fidelem præstitisse operam mox deprehendimus. Cum enim Cromwellius omnes juberet regimen monarchicum ejurare, novæque reipublicæ suam fidem spondere; eorum plurimi recusarunt, atque cives, ne in Cromwellii verba jurarent, hortati sunt: cum ex Hierarchicis interim inventi sunt nonnulli, qui non tantum id fecerunt, sed & præscriptum jusjurandum manuscriptis quibusdam argumentis defenderent; ut tradit ocularus testis Baxterus. Speciosum colorem rei fœdæ variis argutiis, & multa circuitione usi, inducebant. Tunc primum excogitata est illa distinctio, (*scil. de facto, non de jure*) omnibus Scholasticorum distinctionibus longe subtilior, cujus beneficio reipublicæ, sine Rege & Optimatibus stabilitæ, fidem dederunt. Illorum exemplum denuo repetitum, quando plurimi Hierarchici, jurejurando interposito, Gulielmum tertium Regem agnoverunt; scilicet Regem *de facto*, non *de jure*, ut jam profiteri haud erubescant, Jesuiticam de amphiboliis, seu, ut hodie appellant, *equivocationibus*, sententiam probe edocti, & in sanctissimis rebus homines admodum ludicri.

Deinde Presbyteriani Scoti Carolum arcescunt, ipsique regium diadema ultro offerunt, quod & capiti imponunt, postquam in solennis *Ligæ* & fœderis verba jurasset, & satis amplam patris vitiorum confessionem edidisset. Hinc Cromwellius Scotos confestim bello aggreditur. Convenire tunc nonnulli ex Presbyterianis Ministris Anglis, & de optima ratione pecuniam in Regis usus corrogandi secum deliberarunt. Proditis autem ipsorum consiliis, in summum discrimen venere. Ex illis duo solum vertentes, suæ saluti prospexere: octo in turrem Londinensem sunt conjecti; inter hos *Christophorus Love*, spectatæ

Pars I.

admodum pietatis vir, qui capitis damnatus, intrepido animo dirum supplicium, una cum alio quodam honesto viro, consilii consorte, subiit.

Post mortem Cromwellii, republica jam variis fluctibus jactata, Presbyteriani denuo Caroli restitutionem strenue meditantur. Georgius Boothius & Thomas Middletonus, viri equestris ordinis, in provincia Cestrensi exercitum conscripsere. Sed cum ubique fere eorum, qui Regis partes secuti sunt, fides turpissime desiderabatur, illi a Lamberto devicti sunt, & in fugam versi. Monkius autem ex Scotia in Angliam exercitum ducens, se monarchicæ rectioni hostem, & liberam rempublicam velle, palam professus est. In urbem vero Londinensem receptus, Ministrorum Presbyterianorum suasionibus sententiam permutavit, & a regiis partibus deinceps stetit. Verere & trunco illo Senatu mox dimisso, novus indicitur. Illis coeuntibus, solenne ante omnia jejunium statuitur. Ab inferioris Ordinis Senatoribus designati sunt Gaudenus, Calamius, & Baxterus ista occasione concionatores, qui omnes in suis concionibus Senarum, ut Carolum reducerent, vehementer hortabantur & incitabant. Postridie igitur, scilicet Cal. Maii A. 1660. ut Rex revocaretur, ab omnibus uno ore decretum est. Quapropter Theologos quosdam Presbyterianos, aliosque nonnullos honestos viros, qui ex Hollandia domum deducerent, ad ipsum miserunt. Rex Carolus eorum adventum expectans, habensque perspectum, spem reditus sui prorsus omnem in ipsis esse collocatam, callido consilio pientissimos homines delinire & demereri studebat. Res suas igitur ita comparabat, ut Ministri advenientes, & in conclave admissi, se quasi illorum adventus inscium, in proximo preces fundentem, & fidem reformatam, optimumque animi propositum coram Deo profitentem exaudirent. Tum illi omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas suas, qui haberent Regem tali ingenio præditum. Dein, edicto edito, "conscientiis dubitantibus libertatem promittit, opinionem suam, quæ ab aliis quis diversum sentiat, fraudi futuram nemini confirmans, si modo regni pacem non disturbet. Proinde quæ Senatus post maturam deliberationem, de plena istiusmodi *indulgentia* primo quoque tempore decerneret, se sua auctoritate corroboraturum pollicetur." Multa etiam promittebant Hierarchici, quorum omnium postea, nescio quo Lethes haustu potati, prorsus

prorsus sunt obliti. Testatur enim Batesius, cui certissima istarum rerum notitia contigit; eos omnes simultates, sub universæ concordie & pacis fundamento, sepulturos spondisse. Nemo, opinor, Carolum Pontificium rediisse hodie dubitat. Sed nondum satis firmatam sibi apud populum judicabat auctoritatem, ut Presbyterianos tuto conculcare posset; eaque de causa nostris litibus componendis, serio operam ab initio dedisse videtur; ut ex edicto de rebus ecclesiasticis, 8º. Cal. Nov. edito, liquet. Sed cum exulceratos Episcopariorum animos omnia potius perpeti paratos, quam querimoniis nostris quicquam concedere,prehendit; Presbyterianos citra periculum se jam opprimere posse existimans, mutatis consiliis, omnia deinceps pertentavit, quo lites & inimicitias nostras in Pontificiorum gratiam foveret, & in omne ævum prorogaret. Multa Rex in edicto proxime memorato nostris gratissima concessit, qui proinde amplissimis verbis illi gratias egere. Sed cum fore sperarent, ut edictum illud a Senatu sancitum, vim legis obtineret, illos frustrata est spes. Aulici enim omnes (extra dubium Principis jussu) ne ea res conficeretur, strenue sese in Senatu opposuerunt. Hinc omnia retrorsum acta, & in Caroli restitutores atrocissimis legibus sævitum est; ut haud male ominatus est dudum Miltonus, inquiens; "Væ vobis (Presbyterianis) imprimis, si unquam stirps Caroli regnum posthac in Anglos recuperabit: in vos, mihi credite, cudetur hæc faba, &c." Sed ad Auctorem redeamus.

Iterum ecclesiæ Anglicanæ effulgere Numinis favor; & nostris hominibus, deserviente prioris fortunæ procella, aurea sæcula renidere. Nemiñi mirum esse debet, si quæ adversariis aurea, nostris ferrea habebantur sæcula. Si cui Ovidii verbis ista sæcula, depingere libeat, aptissima iis de ætate ferrea inveniet poetæ verba.

*Protinus irrumpit venæ peioris in ævum
Omne nefas; fugere pudor, verumque, fidesque;
In quorum subiere locum fraudesque, dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Victa jacet pietas.*

Sed nihil de ætate aurea habet, quod istis temporibus conveniat, ni quis id tunc verum fuisse dixerit:

— Jam flumina nectaris ibant.

Pars I.

Orat. funeb.
in Baxter.

Def. contr.
Salm. cap.
10.

Pag. 58.

In Apparatum Historicum.

E tenebris vinculisque (nescio quibus, ni vinculis constrictos dixerit, cum in optimos cives sævire illis haud permittitur) *erepti sunt Episcopi; suis ovibus Pastores red-diti; (& plures a suis abacti) pristino decori restitutis templis, (erectis de novo, ut crediderim, altaribus, &c.) & ecclesiæ possessionibus e sacrilegorum manu ereptis.* Si propter empras ecclesiæ possessiones homines sacrilegi dicendi sint, plurimi certe Episcopaliū etiamnum sunt sacrilegi.

Puritanicis Ministris sacerdotia contra ecclesiæ ius invadentibus, etiam illis qui scriptis, concionibus, & auctoritate perduellium causæ inservierant, non modo nullum irrogatur supplicium, sed occupatis beneficiis biennio frui indulgebatur.

Puritanici Ministri in beneficia præter morem Hierarchicorum cooptati sunt; at illa ratione sola tunc gregibus prospici potuit. Num Puritanicos ergo decebat ecclesias Ministris destitutas relinquere, ne ecclesiæ canones, nil dico quales, violare viderentur? Et quamvis lege cautum est, ut biennio suis beneficiis fruerentur; atamen nimis officiosi, & intemperantes Hierarchici, illos nonnullis in parochiis graviter vexabant, immo & beneficiis privabant. Ex omnibus autem beneficiis ejecti sunt, quibus Hierarchici, qui tunc in vivis erant, quibuscunque tandem de causis prius depulsi fuerant.

Interea studebant nostri, quo pacto inter se & Puritanos dissidia componi, & res controversæ amicissime, colloquio inter se habito, disceptari possint.

Quo studio ducti sunt, ex mox dicendis constabit. Hisce enim contraria ipse Auctor in Episcoporum excusationem mox scribit. *Neque profecto, rebus imperii jam satis firmatis, aliquid potuerit Episcopi, nisi ex aulæ præscripto, agere. Ibi paci studere, idem haberi ac fanaticè insanire. Ex quo fonte hæc derivata fuissent, seri tandem didicimus.* Probe hæc dicuntur, & ut virum ingenuum decet; nisi quod in Episcoporum plurimis desiderabatur non tantum potestas, sed & voluntas. At quomodo, obsecro, studebant adversarii, quo pacto inter se & nostros dissidia componi possent, cum vano terrore permoti ne fanaticè insanire viderentur, atque aulæ gratiam captantes, paci studere ne quidem auderent? Si paci igitur vere studerent, quid opus est illa excusatione? Si vero excusatione illa indigeant, illos componendis dissidiis minime studuisse res ipsa clamat. Immo tantum aberant a pacis studio adversarii, ut e contrario studerent quo pacto, nostris offensionis causa oblata, dissidia dilarent, perpetuarentque. Hinc multa con-

Vide Calamii Comp.
p. 349. 372.

Vid. p. 61.

consulto

sulto & de industria in pejus mutata, ut postea videbimus.

Eadem de causa regio jussu, colloquium Londini, in adibus Sabaudiensibus habendum, instituitur.

Significat hic Auctor, colloquium istud Episcopariorum studio & desideriis tribuendum; sed id falsum est. Colloquium quidem in edicto superius memorato promittebatur. Sed cum progressu temporis Rex certior factus esset, se voti compotem fore, etiamsi lites nostræ durarent, colloquium quidem indixit, ut speciosorem suis consiliis obduceret colorem, minime vero in istum quem simulârunt finem, nimirum ut lites nostræ dirimerentur. In isto colloquio primas partes inter Episcopales tenebat Gilbertus Sheldonus, Episcopus tunc Londinensis, postea vero Archiepiscopus Cantuariensis, qui aulae consiliis intimus, omnia pro Regis libitu administravit. Ex illius igitur dictis nostri Ministri, qualem exitum habiturum esse colloquium, statim ab initio conjecturam fecere. Cum enim jam convenissent delegati, Fruenus Archiep. Eboracensis nostris affirmavit, se quæ essent tractanda parum intelligere; Episcopum vero Londinensem, Regis voluntatem magis perspectam forsân habere, & proinde ad loquendum magis esse instructum. Episcopus igitur Londinensis, arrepto sermone, *colloquium istud non a suis, sed solummodo a nostris*, qui mutandam flagitarent Liturgiam, *desideratum* dixit; addens porro se haud quicquam acturos, priusquam nostri, quæcunque objicerent, & quas in Liturgico libro fieri immutationes & additiones vellent, omnes scripto exhiberent. Hoc consilio moras nexuit, quo facilius, re infecta, elaberetur quadrimestre spatium, ultra quod indictum colloquium ex jussu regio protendi nequiret: oritura etiam inter nostros exinde dissidia forte speravit. Quicquid esset, nostri enixe rogârunt, ut singula, amica consultatione instituta, perpenderentur, eo facilius & expeditius utrisq; perspectam fore alterius partis sententiam dicentes; cum longius foret scribendi opus, nec satis accommodatum ad colloquii finem, nimirum ut convenientes de Liturgia deliberarent, & singula expenderent. Perstitit autem Londinensis propositi tenax; cessere nostri, multasq; Liturgiæ maculas notârunt, quas, utpote infra tractandas, hic loci sciens omitto. *Exiles quasdam fuisse queritur Auctor. At si maculae*, quid ni repurgandæ essent, etiamsi *exiles*? An non Liturgia, quam adeo depereunt, ita repurgata, in opus valde perfectum

&

Pars I.

Pag. 60.

& absolutum evaderet? At infinitas fere maculas notabant. Id Auctor nostrorum morositati, ego Liturgiæ ipsi, iis scateni, acceptum refero. Sed pergit:

Liturgiæ nostræ, quam omnes exteri Theologi suscipiunt, & cum primis laudant, Richardus Baxterus tam iniquus fuit, ut veteribus exauctoratis formulis, ipse novam Liturgiam, nullo præeunte vetustatis exemplo, confingere ausus sit. Suavi suo de exteris somnio sese delectare Auctori integrum sit. De Baxtero autem sic se res habet: Cum nostris Ministris Liturgiæ Anglicanæ forma minime arderet, facilius novam de integro componi, quam veterem emendari posse autumabant. Cum cæteri igitur istud munus Baxtero demandassent, sic secum rem cogitabat vir reverendus: Si paci studere velimus, Liturgiam ita exarare oportet, ut nemini, omnes Liturgias non prorsus averfanti, displiceat; hoc vero vix aliter fieri potest, quam si preces, rejectis omnibus dubiis & controversis, ipsissimis sacrae scripturæ vocibus exprimantur. Itaque cum sacris literis instructissimus esset, brevi nobile pensum absolvit, singula apto & concinno ordine disponens. Attamen id factum queritur Auctor, nullo præeunte vetustatis exemplo. Sed si me audiat, a verustate sibi caveat. Vix enim testimonia corradi possunt futiliora iis, quæ in Liturgiæ defensionem infra ab illo exhibentur. Porro Baxterus Episcoporum correctioni & emendationi suam Liturgiam summisit. Sed futile opus, tamq; arroganter susceptum, Episcoparii omnes uno ore damnant atque aspernantur. Futile opus dixerit nemo, qui opinione non valde præjudicata legerit. Nec arroganter susceptum dici potest, cum amicam colloquutionem respuerent Episcoparii, omniaque a nostris desiderata scripto exhiberi juberent. Auctori autem condonandum est, quod Baxteri opus asperneretur, qui pari contumelia exterorum etiam Liturgias prosequatur. Vesanus certe est iste adversariorum fastus & insolentia, quibus suam tantum Liturgiam laudari lubentes patiuntur, aliasque omnes sive exterorum sive popularium damnant & aspernantur. Et enim illam Baxteri, de qua hic agimus, damnatam fuisse prius a plurimis Episcopalibus, quam visam & lectam, haud levis fuit viro doctissimo suspicio. Ministri una cum Liturgia petitionem, in qua pacem supplices petebant, Episcopis obrulere. Uno verbo, quod ad pacem spectaret, nihil reliquisse intentatum videntur. Sed frustra erant; longe enim alia dudum meditati sunt consiliorum Regis participes.

Quod

Quod hoc Colloquium tam male successisset, omnem sane culpam Baxterus in nostros homines rejicit. Et sane merito, cum ne unam quidem alicujus momenti facerent concessionem. Nec mirum, cum Episcopi, homines dedititii, omnia aulae jussa capefferent, quod & Auctor in sequentibus non diffitetur. Si Pontificiis aulae consiliis sese Episcoparii æque ac Presbyteriani opposuissent, hoc colloquium utilissimum exitum sortitum fuisset.

Quod a Morleio & Gunningio quædam ferocius & insultius dicta agnoscis, ingenuitatem laudo. Nicholsonius, a Baxtero laudatus, inter delegatos non numerabatur: quocunq; igitur temperamento verba fecit, nihil ad rem nostram attinet. Gaudenus regionum consiliorum inscius viderur, nec apud Collegas multum valuit ipsius auctoritas. Audivi autem Pearsonium in Gunningium infelicis istius colloquii exitus culpam rejicere solitum. Sed jam suos it Auctor excusatum.

Neque profecto, rebus imperii jam satis firmatis, aliquid potuerunt Episcopi, nisi ex aula præscripto, agere. At quidni æque potuerunt, ac Presbyteriani? Quodnam ipsis gravius, quam nostris, periculum impendit? Hinc discant exteri, quam flexibiles sint adversariorum animi; quam mansuete, cum in rem suam videatur, sese aulicis demulcendos præbere possint, quos feroces & truculentos experti sunt fratres Dissidentes. Attendite jam quibus vinculis constricti, nihil agere potuerunt. Ibi paci studere, idem haberi ac fanaticæ insanire. Quid ergo? an cessat Dei mandatum, Heb. xii. 14. si modo sit aulicis speretum? Non ea mens Paulo, qui parvi fecit, quod a Festo pro insaniente haberetur, Act. xxvi. 24. Nec, posthabito ullo Dei præcepto, aulae gratiam captavit. At Episcopi, nescio quo fanaticæ insanix terriculo perterriti, se totos Pontificiis consiliis obsequentes dedunt. Sed ex quo fonte hæc derivata fuissent, feri tandem didicimus. Sic sero sapiunt Phryges. Vos autem id tandem, etiamsi sero, didicisse gaudemus. Sed vix credam colloquio delegatos, qui Regis sententiam probe callebant, ipsum fontem non habuisse perspectum. Haud sane adeo stupidi fuere, quos contemnit Auctor, Presbyteriani, quibus mox suboluit quid Rex Carolus machinaretur.

Hiscæ accedere, quod Episcopis, si quid in hac re deliquissent, (certe gravissimum fuisse eorum delictum in dubium vocari nequit) atque in aliquibus (potius in omnibus) minus quam par erat faciles fuerint, eo magis ignoscendum sit,

Pars I.

fit, quo eorum animi, gravissimis injuriis nuperrime laceffi, nondum satis deferbuissent. Gravissimis injuriis per multos annos Episcopi Puritanos lacefferant, quamobrem si potestate exercendæ suæ tyrannidis destituti, ipsi injuriis laceffuntur, nullam habent querimonix causam, qui priores læserint. Sed libenter discerem, quantum temporis Clericis Anglicanis sufficiat, quo animi eorum tandem deferbeant, ut æquis animis peropportunam occasionem expectemus, & adventantem arripiamus. Adhuc fane longe abesse videtur, nihilque fere spei nobis de illo reliquum.

Sed nemini fere mortalium bilis moveri non potuit, quod in hoc colloquio ille, cui præcipue disputationis partes demandatae sunt, Richardus Baxterus impotentis animi æstibus res omnes perturbaret, atque irritas daret; quodq; vocibus acerbissimis, putidissimisq; cavillationibus Episcopales Theologos usq; lacefferet.

Utinam Auctor id exemplis ostendat. Mihi enim historiam colloquii legenti nihil istiusmodi occurrit. Immo manifestum est Hierarchicorum bilem movisse, non impotentis animi æstus, sed nimis valida viri doctissimi argumenta, quibus respondendis cum sese imparesprehenderent, impotentis animi æstibus revera permoti, quicquid in buccam venerit deblaterabant, quo famam illius læderent. Hinc putidissima a Piercio, delegatorum uno, de occiso homine, aliisq; criminibus mendacia in vulgus spargebantur, quæ omnia Baxterus facile refellit. Quorum autem interesset res omnes perturbare & irritas reddere, ex iis quæ supra dicta sunt, cuius facile est conjecturam facere.

Neque concoquere potuerunt summæ auctoritatis viri, istas res non tam rogari, quam exigi & juberi; In isto colloquio parem omnes delegati sortiti sunt auctoritatem. Sed Presbyteriani nihilominus paci studentes, supplicem valde petitionem, ut antea diximus, Episcopis obtulere, præsertim ab hominibus, cum doctrina, tum dignitate longe infra se positis; Videtis jam quid valeat servile partium studium, quo fit ut res ipsæ non ex suo pondere æstimentur. Sed, ut verum fatear, nihil video, quod despiciere potuerint in Presbyterianis delegatis Hierarchici. Dignitate fuisse infra Episcopos positos non diffitemur; at si rei ratio inquiratur, haud aliam invenietis, quam quod hi Episcopalem dignitatem ambiissent, & jam affecti essent, quam illorum nonnulli (Baxterum volo & Calamium) ultro oblatam recusarant. Quod ni factum, cæ-

teris

teris forsan tam doctrina quam dignitate pares existima-
ti fuerint. qui & in excidium Hierarchiæ suæ capita reli-
giose devovissent, & quasi ante aras jurassent; In excidium
Hierarchiæ Anglicanæ eos jurasse, quo etiam sensu id
fecerint, supra diximus. Sed quod proxime sequitur,
vix credibile videtur. qui dominantem tyrannidem, per se
satis seivam, toties pro rostris contra eos exacuissent & inci-
tassent; E contrario Baxterus, dominante tyrannide, E-
piscopaliū ejectioni sese opposuerat, quod & in collo-
quio fassus est Waltonus Episcopus Cestriensis. quique eo-
rum Beneficiis per quindecim annorum spatium, eis fame pene
confectis, saginati essent. Ex superioribus temporibus con-
vicium facile retorqueri posset; ut ex ante dictis liquet.
Sed id tantum hic noto; Episcopariorum invidiæ & livori
attribui oportet, quod diremptæ non fuerint tunc tempo-
ris nostræ lites.

Haud multo post tempore Synodus convocatur. Narrat
Peircius (a superius memorato, infensissimo Baxteri hoste,
diversus) " multum operis & studii impensum, ut Sy-
" nodus ex ferocibus ecclesiasticis constaret; atque ea
" de causa nonnullos exclusos, nonnullos modis valde illi-
" citis fuisse electos. Porro ista Synodus haud statim
post Caroli restitutionem convocabatur. Veriti enim
sunt, ut notat Baxterus, ne inferioris ordinis Clerus iis,
qui impotentiori essent animo, minus faveret. Sed cum
plurimi ejecti essent, & invalesceret sententia de invalida
ordinatione a Presbyteris facta, jam suis rebus magis
confidebant Episcopales, satisque tuto convocari Synodum
posse autumabant, votique compotes fiebant ferociores.
In variis enim regni partibus jus suffragii omnibus a
Presbyteris, viginti retro annis post Episcoposejectos, or-
dinatis denegatur. Unde ferocientium, ut ita dicam,
Synodus non immerito dici potest. Quo autem pacis
studio ducerentur, exinde liquet, quod ne Apocryphas
quidem lectiones omittendas esse concederent; sed dis-
ceptatione in Synodo habita, putidissimæ Belii & Draco-
nis fabulæ legendæ tum primum jubebantur; seu in ec-
clesiæ ædificationem, seu vero in animorum ab istis le-
ctionibus alienorum exulcerationem, nihil dico. Et
cum Allenus Sheldonum in Synodo vehementer urgebat,
ut Liturgia ita emendaretur, ne cui sobrio scrupulus hæ-
reret; a sua sententia desistere admonitus est, quoniam
quæ fieri deberent, dudum esset conclusum. Fertur e-
tiam Sheldonum de nostris ita fuisse locutum: " Cum
" jam

In libro,
cui titulus
Actio Cause
N. C. a Con-
formista con-
scripta, Part.
I. p. 37.

Cal. Comp.
p. 170.
Bates. ibid.

Pars I.

Pag. 64.

“ jam exploratam habeamus ipsorum sententiam, efficiemus ut perfidi & veteratores ab omnibus habeantur, si ad nos transeant.” Proinde cum Comes Mancunienſis, Regis Camerarius, Conformitatis conditiones, lege Uniformitatis præſcriptas, quereretur adeo eſſe duras & rigidas, ut verendum eſſet plurimos Miniſtros eas minime accepturos : Reſpondit Sheldonus ; At ego contra, ne eas accipiant, vereor.

Liturgiã ita limatam auctoritate ſua Parliamentum confirmat, omni Clero ei aſſentire ſubſcriptionis religione adaſto.

Liturgiã ita limatã, ſeu potius novis ſordibus, ut lectione *fabulæ de Belo & Dracone*, aliisq; nonnullis conſpurcatã, omnes Clerici, ni ſuis cedere Beneficiis vellent, ante 9. Cal. Septemb. aſſentire jubentur. At vero libri iſtius divulgatio paucis tantum diebus præfixum ſubſcriptionis tempus præceſſit. Unde queſti ſunt ex noſtris nonnulli, ſe ideo ejectiones, quod non ſubſcripiſſent libro, quem nec viderant, nec videndi copia concedebatur. Immo a ſcriptore quodam politico affirmatur ; “ haud quadrageſimum quemque ſubſcribentium illum, cui tam plenum aſſenſum & conſenſum præbebant, librum videre potuiſſe.” Probe novi quo argumento Auctor noſter ſuarum partium Clericos defenderit : viz. *Quod res erat a legibus plane & religioſe juſſa*. At ſi verum fate-
retur, dixerit potius, ſuis Beneficiis privari iis religionem fuiſſe. Et cum de Puritanis mox dicat ; quod *partim pudori conſulentes, & palinodiam exoſi ; partim renitentis conſcientiæ ſcrupulis evicti, Beneficiis Auguſti Cal.* (potius 9. Cal. Sept. ſcil. feſto Bartholomæi, ut olim Gallicorum Martyrum ſanguine, ita nunc Anglicanorum Confeſſorum ejectione claro) *ut lex jubet, privantur* : id, inquam, de Hierarchicis minime dicendum, qui pudori haud conſulerent ; ſed expulſis omnibus ſcrupulis, conſcientia ſic ſatis ductili, libro nondum viſo ſubſcripſere.

Sed operæ prærium eſt exteris callidas iſtas exhibere artes, quibus effecere Hierarchici, ut lex adeo immanis a Senatu ferretur. Egregiam iſtius rei narrationem tradidit Yarringtonus, vir probus fideque dignus, qui præter ea, quæ variis epiſtolis aut teſtibus confirmare potuit, ſe nihil ſcripiſſe teſtatur. Nec quiſquam, quod ſciam, narrationis fidem labefactare conatus eſt. Ita igitur ille.

Cum

“ Cum regium de rebus ecclesiasticis edictum multis,
“ cum Clericis tum Laicis displiceret, illi omnia, quibus
“ Regem Senatūque ad severissimas leges ferendas in-
“ citarent, experiri secum statuebant. Multi etiam professi
“ sunt Clerici, sese effecturos ut lex tandem conciperetur,
“ quæ omnes, quotquot in regno fuere, Puritanos conclu-
“ deret; & si qui invenirentur, qui vel ægre tandem, ut
“ assensum ei præberent, animum inducere possent, se
“ curaturos, ut novis subscribendi conditionibus onerata
“ prodiret, ne quam omnino utilitatem ex ea caperent.
“ Ut meditatum igitur scelus effectum darent, conjura-
“ tionem quandam, quasi a Presbyterianis in xxxvi Co-
“ mitatibus, ut vocant, initam, suopte ingenio confingunt.
“ In agro Vigornienſi, Eques execrandæ memoriæ varias
“ conscripsit literas, Baxteri & Sparrii, Ministrorum
“ Presbyterianorum, chirographa, horrenda sane im-
“ postura, mentiens. Istarum literarum fasciculum tra-
“ dit Richardo N— (qui postea rem totam detexit) Co-
“ lio cuidam deferendum. Colius, jam antea probe edo-
“ ctus, fasciculum ad Irenarcham derulit, narrans se illum
“ sub sepe reperisse a circumforaneo quodam mercatore
“ Scoto ibi derelictum. Aperitur fasciculus, perle-
“ guntur literæ Baxteri, scribentis se multas, & bene
“ armatas copias, in præstitutum tempus paratas habe-
“ re; Sparrii vero, narrantis se quingenas nostræ monetæ
“ libras, in Yarringtoni usum apud amicum deposuisse.
“ Mox conjuratores, quasi inscii & attoniti, clamitant
“ & vociferantur, indignum facinus! omnium fidem te-
“ stantes, quasi Hannibal ad portas esset; cohortes civi-
“ cas contrahunt, iisque urbem Vigornienſem ea ipsa
“ nocte complent. Sparrium vero, Oaslandios, Moorū,
“ Brianū, aliosque Ministros, item Yarringtonū, plu-
“ rimosque Laicos in carcerem detrudunt. Illi in deci-
“ mum usque diem in arcta includuntur custodia. Sed
“ cum milites excubiarum agendarum tæderet, ipsisque
“ quid ageretur suboleret, domum redire volebant. E
“ carcere igitur nonnulli, argento emuncti, emittuntur.
“ Sed Sparrius, Oaslandii, & Yarringtonus, in diversor-
“ rio Vigornia, vinculis constricti manebant. Et ne vin-
“ ctis custodes deessent, ecclesiæ Cathedralis Dignitarii,
“ ut vocantur, milites lx. conscripsere, illisque dupli-
“ cata, qui Curatis raro dimidia tribuunt, stipendia
“ numerarunt. Atque in honorem Cleri, cohors illa *Cle-
“ ricalis* nominabatur. Præter excubitores singulis vin-

In Apparatum Historicum.

"ctis assignatos, habebatur etiam in foro curia milita-
 "ris. Omni sane memoria dignum est, quanta cum for-
 "titudine & militari virtute sese gesserint illi viri ma-
 "gnanimi: cujus rei egregium specimen jam accipiant
 "lectores. Pauperculus quidam ex Oaslandii grege se-
 "nex, ad militem accedens, percontatus est, qui valeret
 "Oaslandius. Miles intrepide respondit, Oaslandium
 "esse perduellem, &c. Id sedulo negavit senex, Pasto-
 "remque suum vindicare conatus est. Confestim igitur
 "ad curiam magno fervore rapitur. Præfectus autem
 "curiæ fuit Apparitor, (*In curiis saltem ecclesiasticis munus*
 "*ei obtigisse, quæ sequuntur fidem facient*) qui iracundia
 "commotus, constringi statim quadrupedem jubet, &
 "Presbyterianæ conjurationis conscium fuisse crimi-
 "nans, dirissimos, ni fateretur, cruciatus minitatur. Illu-
 "strissimi præsidis contumelias pertulit misellus senex,
 "ipsique ne verbum quidem respondit. Ille autem com-
 "motior inde factus, incendiarios militum funiculos ar-
 "dentes inter senis digitos, usque dum caro ad ossa ab-
 "fumeretur, teneri jussit. Tandem autem ab R. N. su-
 "perius memorato, detecta est tota ista conjuratio. Ejus-
 "rei uxor Yarringtoni eum, in custodia adhuc detentum,
 "certiorem fecit. Ille confestim, qui in carcerem
 "conjecerant, actionem intendit. Et e vinculis postea
 "ereptus Londinum venit, Comitemque Bristolii exo-
 "rat, ut Regi significaret, quibus præstigiis ministro-
 "rum ejus conjurationes confingentium deciperetur. Pro-
 "vincialium ergo præfectorum vicarii in Concilio regio-
 "se se sistere jubentur, ubi objectum crimen diluere co-
 "nati sunt; in quem finem petierunt, ut alios etiam,
 "qui ruri essent, consulere liceret. Sed ne ulterius inda-
 "garetur horrenda nequitia, Eques quidam illius parti-
 "ceps, Yarringtono læsæ Majestatis dicam impingit.
 "Yarringtonus autem a Comite supra dicto adjutus, &
 "regio mandato liberatus, sycophantis dicam vicissim
 "scribit. Post sex autem menses testes conducti sunt, qui
 "Yarringtonum Majestatis accerferent. Sed in judicio
 "abolvitur, ex testibus quodam suum testimonium, ju-
 "risjurandi religione firmatum, quinque librarum pretio
 "emprum fuisse fatente." Quæ in cæteris Comitibus
 "similiter gesta fuerunt omitto, cum ea omnia enarrare
 "longum esset, & lectores ex hisce, qualia fuerint, facile
 "conjecturam facient. Horum autem omnium unum erat
 "propositum, ut Regi & Senatoribus Presbyterianorum
 "terrorem

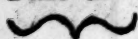
terrorem incuterent, eorumque animos in nostros, tanquam seditiosos homines, accenderent. Nec perfidos & perjuros homines spes sua fefellit. Rex enim ipse, ut etiam Senatores nonnulli istius consilii participes, ea arrepta occasione, acriter nostros in Senatu accusantes, iis duras illas leges extorserunt; quippe hisce artibus partem Senatorum paulo tantum majorem in suam traxere sententiam, ecclesiaeque istud, in quo etiamnum gloriantur adversarii, stabilimen consecuta est.

Auctor furiosam Quatomonarchicorum rebellionem proxime tradit. Sed cum nostri, hand minus quam adversarii, sicariorum male sanorum dogmata & facinus averfantur, non video quid ad rem nostram attineat. Pag. 65.

Aliam etiam subnectit, nescio qualem, conjurationem, cujus nullam adhuc in quovis scriptore historiam videre contigit. Novimus autem id in more tum fuisse, conjurationes primum confingere, & deinde in alios rejicere. Sed hæc, cum ad nostros nequaquam spectent, prætermitto.

Fam Ministri Puritani caterique Nonconformistæ, lege illa nuper lata, templis interdicti, in privatis Conventiculis conciones habere. Id quidem fecere, antiquorum Christianorum morem æmulantes, qui privatos conventus agebant, cum publicos habere minus tutum esset. Frequentissimi tunc temporis nostrorum cœtus, ea tantum ratione *Conventicula* dici debent, qua & olim sub Imperatoribus Ethnicis veterum Christianorum cœtus ita dicebantur. Sed maledicas adversariorum linguas facile patimur. At si qui sunt cœtus malo sensu ira appellandi, illi certe sunt, quibus schismatici homines conveniunt, qui tyrannicam dominationem affectârunt, aut in ecclesiæ perniciem suas cervices isti jugo submiserunt. Frequentissimos fuisse ab initio regni Caroli secundi nostros cœtus, fateretur Auctor; quod sane verum est, nec priusquam impietas & omne nequitiae genus invalescerent, infrequentes facti sunt. Sed cum nostros frequentes, suosque frigescentes pene cœtus viderent adversarii, ad Pontificia arma & consilia sese contulere; atque hinc lex lata est *de Conventiculis comprimendis*, ut Auctor agnoscit. Quas pœnas irrogaret lex ista vere narrat; sed falsum est quod addit: *Verum hæc lex ob nimiam severitatem incassum recidit.* Bonis enim spoliati sunt, & vexati miserum in modum, vi istius legis, non tantum Ministri, sed etiam Laici. Immo cum potestatem in delinquentes animadvertendi Irenarchis solis, absque duodecim Juratis, ut alias mos est, lex con-

Pars I.

MDCLXV.

Pag. 67.

ret; illi, qui plerumque infensissimum in nostros gerebant animum, alacres sese operi sibi demandato accingunt; & ne quid esset misellis hominibus, ab Irenarchis vel iniquissima sententia damnatis, remedium, lege lata, cautum est.

Horrenda hoc anno grassata est pestis, qua singulis fere hebdomadis decem circiter millia hominum Londini perire. Sed occæcati & obdurati homines Dei manum haud viderunt, nec summi Numinis iram sunt veriti. Ordines enim nostri hoc ipso anno Oxonii, (cum Londini convenire nequirent) legem severissimam in nostros tulere. Sed audiamus, si placet, Auctorem:

Sed ut plerumque hominum infortunia eorum animos effratos & procaces reddunt, (Quod plerumque fieri notat Auctor, adversarii sine dubio tunc temporis futurum sperabant, quo speciosus suæ sævitæ color facilius obduci posset. Sed cum sese spe sua deceptos deprehenderent, nulla data a nostris occasione, immanem legem ferebant) e Pastoribus exauctoratis nonnulli incusantur, (subornatis testibus, ut supra vidimus) quod verbis minacibus in ecclesiam & Monarchiam pro rostris iterum intonassent. Si mollius accipias, quædam ab iis dicta sunt liberius & inconsultius, quam par fuit a subiectis partibus dici, aut inter imperitantes audiri. Nihil tale ab ipsis revera factum est: probatione igitur hæc indigent, priusquam fidem mereantur. His etiam in crimen vertebatur, quod in delectibus Parliamentariis agendis, curam nimis officiosam adhiberent, adeoque eorum diligentia effectum esset, ut, in mortuorum Senatorum loca, sufficerentur plerumque homines voluntatis a Monarchia & Episcopatu alienæ. At in quam, obsecro, legem peccarunt, qualemcunque adhibuerint diligentiam? Dissidentibus profecto, nihil peccantibus, auferebantur subiectorum jura; cum Pontificiis, quibus jus suffragii denegatur, suam in persuadendis aliis diligentiam adhibere etiamnum permittitur. Sed hæc sunt gratis dicta. His causis impulsus Senatus sanxit, ne quis Minister Nonconformans intra quintum a civitate ulla, vel oppido celebriori, lapidem commorandi locum habeat, nisi conceptis verbis juraret, &c. Jurisjurandi formam mox paulo plenius, quam apud Nicholsium legitur, proferemus. Interim non abs re erit observasse, verba legis, ad quæ respexit, cum hæc scriberet, ita se habere: "Ne intra quintum lapidem ab ulla civitate, municipio, vel oppido in quo deliguntur Senatores; vel quovis loco, ubi olim

" Benefi-

“ Beneficia ipsis obrigissent ; vel in quo vel unicam, post legem Uniformitatis latam, concionem habuissent, commorandi locum haberent. ” Certum est legem hanc eo consilio latam, ut miseris homines novis doloribus cumularent. Si enim a nostris in Senatorum delectu sibi præcavere volebant, quid opus erat in locis, ubi olim Beneficia habuissent, commorandi libertatem Ministris adimere ; idque omni anni tempestate, cum Senatores essent minime deligendi ? Lex ipsa per se quidem gravissima, illorum tamen culpa, qui ea quæ præciperet exequi curabant, longe gravior evasit. Cum enim Ministri nonnulli sedes, ultra quinque miliaria accurate dimensa, sibi quævisissent ; ea tamen fallacia, quod ex legis intentione miliaria non secundum accuratam mensuram, sed vulgi sermonem numerari debebant, inde depelluntur. Tanta autem fuit illius legis sævitia, ut apud posteros vix fidem obtineret, ni immortalia dedecoris monumenta in publicis actis extarent. Conceptis autem jurisjurandi verbis profiteri tenebantur ; “ Se illicitum habere ulla specie contra Regem arma fuscipere ; simulque eam perduellione plenam sententiam, quod auctoritate regia, contra Regem ipsum, seu ipsius delegatos, munus sibi demandatum exequentes, arma ferre liceat, se detestari ; denique nunquam se vel in ecclesia, vel in republica, ullam politiæ mutationem conaturos. ” Si fidem istiusmodi Regi Jacobo secundo Hierarchici præstitissent, frustra fuerant Belgæ & Arausiæ Princeps nostram salutem moliti. Immortales autem Deo O. M. gratias habemus, quod doctrinam, in quam prius essent jurati, ultro reliquerint, cum primum sibi ipsis pariter ac nobis gravissimum imminere periculum perspexerunt. Sed pergit Auctor :

Nonconformistæ plerique in hoc Sacramentum adiguntur. Ex duobus scil. millibus quadraginta circiter in ista verba jurârunt. Viginti quidem id Londini fecere, postquam iudices, eorumque unus pro tribunali, mollissimo sensu legem fuissent interpretati ; totidem etiam in cæteris regni partibus. Sed aliquibus nostrum, simul & eorum, sagacioribus aulæ ejus artes tum primum suboluerunt. Nostri dudum sane suboluerant, quæ jam omnibus satis patefactæ sunt. Et tamen Sheldonus, Archiepiscopus Cantuariensis, Wardus, Episcopus Sarisburiensis, primarii inter Episcopos viri, sese acerrimos hujus immanitatis & nequitiae patronos ostenderunt. Sed Comes Clarendonius, præcipuus hu-

Pars I.

Vir. Part.
Hl. p. 20.

jus mali, omniumque nostrarum fere miseriarum fons, brevi postea in perpetuum exilium missus, dignas dedit suæ sævitiae poenas.

De illo ita Baxterus: "Divinae providentiae illustre fuit exemplum, quod, qui in omnibus rebus gerendis primas tenuisset, & Nonconformistas tanta sævitia tractasset, a suis intimis olim amicis in exilium ejiceretur; cum illi, quos persecutus erat, omnium mitissimos sese judices præstarent, eorumque nonnulli suis etiam suffragiis ipsum adjuvarent. In summum autem proborum commodum cessit illius casus. Homines enim in conjurationes pellicere, easve suapte ingenio confingere, & tum, sparso de conjuratione rumore, innocuos in multis regni comitatibus cives in carcerem conjicere, usitatum ei fuit artificium. Unde nemo de sua incolumitate securus esse potuit. Quamvis autem postea legum severitas magis magisque creverit; cum tamen ex legum norma cognoscantur causæ, quid expectandum sit certiores sumus. Notatu etiam dignum est, illum ipsum, qui tam sedulo ferendæ legi, qua Ministri, qui jurejurando præscripto sese astringere nequeunt, municipiis, &c. exulant, operam navasset, in exilio scripsisse, se nunquam Regi gratiosum fuisse, ex quo Senatus Oxonii habebatur": *quando scilicet lex illa horrenda lata est.*

MDCLXXI.

Hoc anno ad finem vergente, nostrorum jura, a Senatu inique ablata, regia tantum indulgentia restituuntur. Illa autem a nobis accepta Nicholusius stomachatur.

Pag. 69.

Occasionem, inquit, tam turpiter oblatam, avidè arripiunt omnes Nonconformistarum familie. At si ingenue scripsisset, non nostris, quod occasionem arriperent; sed suis, quod nostri ea indigerent, exprobrare debuisset. Quidni, obsecro, eam etiam avidè arriperent? Si quis latronem spolians, mihi quæ mea sunt reddat, an non recipere liceat? Jure isto, Deum pro uniuscujusque mentis præscriptione colendi, excidere nequeunt boni Cives. Lex erat in se iniquissima. Quidni igitur libertatem, jure naturali & sacra pagina concessam, amplecteremur? Quænam vero, aut quibus hominibus, injuria istis nostrorum consiliis est facta? Si adversariorum ingenium spectemus; haud prius sua res agitur, quam summa vociferatione exterorum opem & auxilium implorant. Quibus igitur argumentis ostendi potest, Dissidentes solos tam inoroso esse debere animo, ut libertatem ipsis jure debita-

ram respuerent? Vix sane Auctoris mentem capio, ni nostros sacrum cultum, quem Deo per plures annos, legibus invitis, & atroces pœnas irrogantibus, exhibuissent, jam propter regiam indulgentiam prorsus omisisse velit.

Post Cal. Febr. summorum Ordinum comitia habentur. Edictum illicitum omnium suffragiis damnatur.

Cum in Senatu, num edictum Regis legibus contrarium fuerit illicitum, in quæstionem veniret, jam alia sane de libertate populi res agebatur. Qui libertatem igitur a Rege concessam acceperant, acres tamen libertatis civilis contra absolutum Regis imperium propugnatores sese ostenderunt. Senatus autem, post damnatum Regis edictum, de lege, qua Dissidentes pœnis & molestiis levarent, deliberârunt. Sed cum legem illam nunquam absolverint, nostros severissimarum jam ante latarum legum animadversioni, sine regiae indulgentiæ asylo, exposuerunt. Istas leges Magistratus inferiores nonnulli summo cum rigore executi sunt, sed plerique æquius sese comparârunt, idque, ut Auctor ait, *per plures* (i. e. duos, vix sane tres) *annos*.

Anno enim MDCLXXIV. Rex Episcopos ad se arcessens, ab iis postulat, ut, qua ratione religioni optime prospici posset, consilium darent. Illi, quibus jam in antecessum *aule artes suboluisse* dixerat Auctor, post multas consultationes habitas, Regem hortantur, ut suum edictum rescinderet, & leges in nostros latas executioni mandari juberet. Dictum factum; id statim Rex novo edicto præcipit. Itaque nostris vexandis adhibentur *Delatores*, pestilentissimum hominum genus, ære alieno & innumeris vitiis obruti, quorum, licet Hierarchicis addicerentur, jam ipsos pudet adversarios. Illi operi nefario quidem, sed curiis ecclesiasticis, summis illorum patronis, admodum quæstuoso latantes. sese accingunt. Vix dici potest, quot Nonconformistarum familias pessunderunt, plurimorum perjuriarum manifesti, sed a Magistratu sæpe defensi. At vero qui humanam effugere, divinam in plurimis locis ultionem experti sunt; tristisque eorum exitus alios, ne perditorum hominum æmularentur exemplum, monebat. Sed cum nequitiae administri raro desunt, hisce decedentibus alii in eorum loca surrogantur.

Cum Hierarchici gratiam, qua valerent apud populum Fratres Dissidentes, invidis oculis intuerentur, novum cepere consilium, quo illos omnibus deridendos propinarent. Hinc eorum scripta rimantur; quæ forsân

Pars I.

Pag. 69.

minus caute dicerentur, verbis exaggerant; quæ satis commodo sensu intelligi possent, in alienum detorquent; quæ vera & aperta erant, si suis dogmatis minus consentirent, risu & sannis excipiunt, nec ipsi religioni parant.

Controversiam jam aggreditur Nicholus, haud tam inter Anglicanam & nostras ecclesias, quam inter furiosos quosdam Hierarchicos & sobrios homines, cum Conformistas tum Nonconformistas agitaram. De ea non opus est multis agere; pervolarunt ubique in erudito orbe Oweni scripta. Num Antinomianus habendus sit necne, inde judicent fratres; inde etiam de Vincentio, & Jacombio, qui cum Oweno in eodem grege numerantur ab Auctore, conjecturam faciant. Nunquam Owenus, aut reliqui *populum suum docebant, Christum eorum loco ita legem complevisse, ut etiam pravissimo & fœdissimo cuique* (minime vel credenti, vel resipiscenti) *cælos promeruerit.* Sed quæ Sherlocus in nostris criminatus est, defendit Edvardus Polhil, vir honesto genere natus, & qui stirpis gloriæ præstantiorem addiderat pietatis & eruditionis, qui & in Episcopali communione ad extremum vitæ halitum permansit. Majorem habuit ille religionis, a Sherloco admodum læsæ, quam amicitiae, qua erat cum illo conjunctus, rationem; & erudito proinde scripto hominem redarguens, pietatem vindicavit. Idem & alii ex nostris fecerunt. Sed cum facerías suas ostentaret falsus (ut sibi videbatur) homo, Alsopus, nostrarum partium Minister, præstantissimo ornatus ingenio, calammum arripuit, qui res serias graviter tractans, jocanti tamen cachinnoni tam lepide & argute respondit, ut sibi a suis postea armis metuerit Sherlocus, nec Alsopo unquam respondere ausus est. Integram autem Alsopus, iudice etiam Scuthio, infensissimo nobis hoste, victoriam reportavit. Et sane non nostri tantum, sed Episcopales etiam nonnulli, ut Southius & Edvardius, eum religionis gravissime violatæ reum peragunt. Nec possunt sine horrore quidem legi, quæ ab audaci homine, elato supercilio, dictantur. Unum exemplum proferre non gravabor, quo de aliis iudicium fiat.

Dixerat Owenus; "Deum justitiam sibi esse naturalem, in Christo palam fecisse; quoniam in eo ostenditur, peccatorem, nulla interposita propitiatione, Dei vindictam effugere non posse." Quis sane nescit hanc plurimorum Theologorum esse sententiam? Qui inter ceteros contrarium tuentur, numero longe pauciores sunt.

Ad

Ad meipsum quod attinet, eam pro verissima habere lubens profiteor. At falsam esse ponamus: an hominem Theologum jocos & fannos profanos rem gravem & arduam tractare decebat? Id tamen fecit Sherlocus, qui ista Oweni verba citans, ita inquit.

“ Id est, Deus ita est justus, ut peccatum, priusquam
 “ justitiæ satisfiat, remittere nequeat. Hæc vero justitiæ
 “ notio est prorsus nova, nec a scriptura, nec a lumine
 “ naturali patefacta. Injurias & delicta, nulla exacta
 “ satisfactione, remittere, actum esse bonitatis omnes
 “ adhuc existimârunt; nullamque hic subesse injustitiam
 “ suspicari sunt. Qui nullam vult, priusquam suam vindictam explevit, remittere offensam, a justo tantum abesse habitus est, ut pro truculento & fero duceretur.—
 “ Sed quamvis horrenda sit hæc justitiæ vindicantis descriptio, rem tamen totam, jucundissima divinæ erga peccatores patientiæ explicatione, resarcit. Jam enim, ut addit Owenus, *ipsissima Dei natura in Christo conspicitur amor & benignitas*. O Felicem mutationem!
 “ Qui modo totus fuit justitia, jam factus est purus purus amor. Sed unde, quæso, fit hoc totum? In aperto est rei ratio; scilicet (si libere loqui fas sit) quia Dei justitia in morte Christi jam satiata est, ejusque in peccatum vindicta expleta. Atque ita demum certi esse debemus, Deum, haud secus ac vindictæ studiosum videmus, lenito tandem animi furore, fore valde benignum. Ita enim honorifice valde de Deo verba facit: *Quæcunque divinæ lenitatis fieret indicatio, haud ampla nobis inde proveniret consolatio, ni alia etiam Dei attributa (justitiam puta, & in peccatum vindictam) suos actus fuisse plenissime sortita revelaretur*. Id est, Deo ipsi, quocunque ederet suæ gratiosæ erga peccatores bonitatis promissa, priusquam ipsius vindictam esse satisfiatam constaret, fidem habere noller. Quæ profecto talem nobis exhibet divini amoris & lenitatis ideam, qualem nunquam edocti essemus, ni homunciones quandam cum Christo familiaritatem, omnibus, quas luminis naturalis & Evangelicæ revelationis beneficio habemus, ideis repugnantem, præ se falso tulissent. Huc tandem redit rei summa: Deus totus est amor, postquam seipsum vindicta satiavit; ceu alias dici solet; Diabolus ipse, si modo placatus, est admodum benignus.”

De cognitione Christi p. 27.

Pars. I.

Hic est ille Sherlocus, ab Auctore tot elogiis ornatus. Idem etiam affirmat nullam, præter politicam, inter Christum & fideles intercedere conjunctionem; qui aliam ullam, cujus spiritus sanctus, aut fides sit nexus, simulent, omnes pro deridiculo & delectamento habet. Qui in concionibus peccatores docent, necesse omnino esse se miseros & perditos absque Christi ope sentire, priusquam salutari fide in ipsum credere possint, ludos facit. Porro si sterquilinum istud convertere esset animus, istiusmodi innumera nullo negotio corradere possem. Sed pium lectorem sine dubio horum satietas dudum cepit. De Sherloco autem, & id genus hominibus, alibi forsitan ex Edvardio agendi locus dabitur.

De Jencino & Grovio in præsentia nihil dico, cum neutrius scripta ad manum habeam. Sin autem ex aliis defensionis Nicholsianæ partibus, conjectura hic etiam facienda esset, ipsius vel iudicio, vel fidei parum tribuerem. Et quia Jencinus arcta, qua religionis ergo ab Hierarchicis detenebatur, custodia peremptus fuit; vereor admodum ne Auctor noster ideo virum carpat, quo suorum infamia minuatur.

Conjuratio nefaria Pontificiorum detecta erat MDCLXXVIII. In illam cum accuratam Senatores mox instituerent investigationem, Rex comitia dissolvit. Sequenti anno, novus indicitur Senatus; sed illum etiam, cum prioris vestigiis insisteret, Rex dimittit.

MDCLXXX.

Hoc anno alius denuo convocatur Senatus. Pontifici jam ad vetera sua confugiunt consilia. Illarum partium Proceres, quo melius suam veram, propter quam in turre Londinensi inclusi sunt, conjurationem occultarent, aliam Presbyterianis attribuendam astuta fallacia confinxere. Vix dici potest, quam avide istam occasionem arripuerunt innumeri Clerici, ut suum virus non tantum in nostros, sed & in omnes externos Presbyterianos evomerent. Richardus Thomsonus, in nostris terris haud rara avis, in concione quadam Bristolii, ubi ecclesiæ Administer erat, habita, ita suos auditores instituit: “ Presbyteriani homines sunt ad istum modum comparati, ut vel Diabolum ipsum eorum puderet. Sacrificulis & Jesuitis sunt peiores, & minus tolerabiles. Frater Presbyterianus, ut talis, haud minus perduellis est, quam Sacrificulus quivis, aut Jesuita. Presbyteriani *Marianam* ipsum nefariis institutis anteire videntur. Calvinum horrendum de interficiendis Regibus dogma omnium
“ primus

“ primus prædicavit. In alia autem concione, ita mentem suam ingenue professus est. “ Multi de conjuratione sparguntur rumores, sed præter Presbyterianam nulla extat conjuratio.” Certissima Pontificiorum conjuratio apud hunc hominem nullam, sed a Pontificiis Presbyterianorum nomine conficta maximam fidem merebatur. Nec sane mirum, cum & aliquoties alibi testatus fuerit; “ Se Missæ sæpius interfuisse, & prope fuisse ut in Pontificiorum castra transfret; & si sibi æque constaret de aliis nonnullis illorum dogmatis, ac de illis justificationis, confessionis auricularis, poenitentiae, extremæ unctionis, christmatis in Baptismo, se tam diu ab ecclesia Romana, quam & vere Catholicam dixit, se junctum manere minime voluisse.” Hæc omnia coram Senatu inferiori variis testibus sunt confirmata. Unde omnium suffragiis decernitur; “ Richardum Thomsonum Clericum regiam Majestatem publice infamasse, seditionem pro concione docuisse, Reformationem fugillasse, & Papismum adjuvisse, dum Papistica dogmata traderet, & Pontificiorum conjurationem dissimularet, eam in Protestantes rejiciens.” Et ni quorundam animi ea Thomsoni sententia nimis adhuc inficerentur, qui verbosè describunt & exaggerant conjurationem, ut dicitur, Rianam, istam Pontificiorum tam breviter non absolverent.

De Senatusconsulto, quo exhæredandus erat Dux Eboracensis, omitto dicere, quoniam non male de eo Auctor. Id unum hic noto; nullum adversariis nuper, cum, multis exhæredatis, Hannoniensis Princeps illustrissima hæres renunciaretur, & *lex de corona Angliæ hæredibus Protestantibus addicenda ferretur*, hæsisse scrupulum; quæ mens si olim ipsis fuisset, multa profecto gens nostra pericula & miseria evitârat, quæ importuno illorum Regem & Eboracensem demerendi studio attribui possunt.

Lex etiam de *Comprehensione*, ut dicitur, eodem Senatu rogabatur. Sed cum Regi minus arriderent acta, eos, solutis Comitibus, domum misit. Hanc tamen sententiam declarârunt: “ Dissidentes poenis lege jussis afficere, esse jam civibus grave & molestum, & rem Protestanticam infirmare, in Papismi commodum cedere, & reipublicæ pacem in discrimen adducere.” Et tamen Hierarchici, cum tam grave, censente Senatu, rei Reformatæ periculum immineret, nostros acriter persecuti sunt. Et quasi haud satis miseriæ infligerent leges, afflictiis

Pars I.

fictis hominibus, tanquam seditiosis & schismaticis, &c. in scriptis suis libellis insultarunt. Hoc ipso anno Stillingsfleetus, concione coram Prætorè Londinensi habita, & mox publici juris facta, istam gloriolam aucupabatur. Et cui mirum, ferocioris animi Hierarchicos in nostros atrocius sævisse, cum non modo Rex juberet, sed & eruditi viri, qui olim modeste se gesserant, eos instigare viderentur. Eodem sane anno, incredibile dictu! Dissidentibus, in una parochia commorantibus, multæ ad quatuordecim millia librarum Anglicanarum irrogantur. Vincentius etiam, vir integerimus, concionatorque nostrarum partium celeberrimus, eo solum nomine quod Evangelium prædicaret, seditio- nis accusatus, & in trimestri Irenarcharum, ut in nostra gente mos est, conventu, (ad quos tamen ejus rei judica- tio proprie non pertinebat) inique admodum, Juratis scil. qui illis obnoxii essent delectis, damnatus, relegari ju- betur. At causæ tandem cognitione, magna pecuniæ summa, ad alios judices delata, postquam diu in arcta custodia asservatus esset, clementia Regis, Procerumque aliquot favore absolutus est.

MDCLXXXIII Sequitur jam apud Auctorem conjuratio, ut vocatur, Riana; foeda haud dubie, ut ab Auctore describitur, fa- bula, quæ apud sanos quidem homines fidem nunquam meruit, sed omnibus jam deridicula habetur. Thomas Sprattus Episcopus Rossensis, qui istius conjurationis hi- storiam conscripsit, & ab Auctore laudatur, suam post Gulielmi adventum apologiam dicam, an palinodiam exaravit? Notatu autem digna sunt illius verba, in sui defensionem scripta. “Cædi eorum, (*scilicet qui propter confictam conjurationem sunt perempti*) “quam prævenire “non potui, ne minimo quidem adjumento fui. Imo “mortem eorum, & præcipue illam nobilissimi Russelii “deslevi, postquam a reverendo Decano Cantuariensi de “probitate ejus insigni, odioque falsitatis, quod in ani- “mo semper concepsum habuit, certior factus eram.” At si ea fuisset, quam Auctor narrat, conjuratio, dignus fuit Russellius, digni fuere omnes horrendæ nequitiae af- fines, (quos tamen Senatores inique trucidatos fuisse de- creverunt) non tantum internecino omnium proborum odio, sed etiam atroci, quod perpeffi sunt, supplicio; nec Sprattus ulla defensione vel excusatione indigeret. Porro idem Episcopus testatur suum scriptum a Jacobo Rege perlectum, & variis in locis immutatum, prius- quam

Epist. ad
Comit. Dor-
set. 2. p. 8.

Ib. pag. 7.

quam typis mandaretur. Quid igitur certi ex istiusmodi historia elici potest? Id mihi verisimillimum videtur, illustres istos tunc temporis viros, ut etiam Episcopos postea, aliosque optimates sub Rege Jacobo, cum tam reipub. quam religioni ruinam intentari viderent, pari fuisse de utraque sospiranda consilio usos. Aut igitur hos quoque damnasse, aut illis pepercisse debuit Auctor. Sed Nicholus, qui alibi humanioris animi speciem affectat, hanc rem tractando ferocis Ecclesiastici personam induit.

Effexia, inquit, *Comes conjurationis postulatus, creditur secleris conscientia mortem sibi conscivisse.* Ain' id credi? sed a quibus? A Pontificiis forsan dixeris. At sua ipsorum consilia melius sunt edocti, quam ut id revera credant, quicquid in contrarium simulent. Imo a viris reformatæ fidei & sobriis creditur. Haud adeo sunt stiptes illi, ut *Effexia* Comitem sibi ipsi utrasque jugulares discidisse, & deinde novaculam sanguine stillantem e fenestra ejecisse, atque mille alia æque absurda credant. Uno verbo, præter Pontificios & effrænatos Hierarchicos, nemo est, qui hodie id credere præ se ferat. Atque id quidem illi suam nequitiam occultandi, hi Dissidentes calumniandi studio faciunt.

Antonius Shastoburia Comes, qui conjuratorum princeps dicebatur, statim post detectum scelus trans mare fugam ornat, & in exilio moritur. Vitæ illius Pontificii jam sæpius insidias struxissent; & cum ipsi abunde constaret nullum apud Anglos haberi innocentia perfugium, aulam vero sua omnia consilia, iniquis iudicibus, & delectis Juratis, qui ejus voluntati obsequenter, constitutis, quo jure qua injuria dare effecta; recte sane fecit, quod suæ saluti fuga consuleret. Quam vellem & *Russelium* istius consilii fuisse participem. Ille sua innocentia nimium fidens, oblatam fugæ occasionem ultro respuit; & cum se patriæ incolumem servare potuisset, tristissimum fatum a truculentis interfectores sibi arcessit.

Absit sane, ut hujus conjurationis crimen singulis Nonconformistis impingamus, quorum pauci fortasse, ante publicam ejus detectionem, ne fama quidem audierant. Ingentes Auctori gratias agunt propterea Nonconformistæ, ingentes etiam habent defunctorum manes, quod cum eos conjuratores fecerit, fatuos tamen fuisse neget. At si verum fateri volumus, quæ bella hac narratiuncula tradit Auctor,

Pars I.

Hist. Conj. a
Tho. Spratt.
Epif. Roff.
script.

ctor, nulli mortalium, priusquam ea commenti essent
aulici, vel fama audierant.

*Quod vero Oweno, Medo, & Griffino, Ministris Puritani
innotuerit, testantur ipse Monmouthius & Gulielmus Carstarus,
homines in hac re omni exceptione majores. Si quid revera
durum, & atrox testatus fuisset, vir ille admodum reve-
rendus Carstarus, humanæ imbecillitati id potius tribu-
endum esset, quam nostris hominibus exprobrandum.
Quid enim? an non contra omne fas & æquum, im-
mani sævitia, cujus memoriam, si saperent adversarii,
obliteratam cuperent, extorta est illa confessio? Certe
nescio illustriusne sævitiae suæ, & tyrannidis exemplum
ediderint Hierarchici feroces & Pontificii, consiliis tunc
temporis conjunctissimi. Primo enim in carcerem hic in
Anglia per plurimas hebdomadas eum concluserunt, nec
tamen in judicium vocarunt. Deinde cum nulli ad-
fuerint idonei testes, quorum testimonio alicujus delicti in
Anglia admissi, de quo solo hic cognosci licuit, reus per-
ageretur, ipseque remedium lege præscriptum adhibe-
ret, supplicesque regio (ut dicitur) Banco libellos offerret,
postulans ut de sua quam primum causa cognosceretur,
vel ipse interim vadimonio obstrictus e custodia liberaretur;
utrumque recusantes, in Scotiam eum miserunt,
causantes perpetrata ab illo quædam in isto regno crimina,
in quo tamen multis tunc elapsis annis ne quidem fuisset.
In causa revera fuit, quod in neminem hic in An-
glia per tormenta inquiratur; sperabant autem sese nefan-
dis Scotiae cruciatibus desideratam conjurationis confes-
sionem viro integerrimo extorsuros. In Scotia igitur pro
tribunali sistitur Carstarus, ubi regium Advocatum in-
terrogavit, si quod ipsi delictum objectare posset in Sco-
tia admissum? Respondit ille, nullum prorsus. Petiit
ergo Carstarus, ut de aliis omnibus inquirere supercede-
rent, cum de illis solis cognosci permitterent & leges reg-
ni, & regium, quo in Scotiam mittebatur, Rescrip-
tum. Respondit Advocatus, necesse esse eum singulis
ipforum interrogatiunculis juratum respondere, vel hor-
rendos cruciatus, alios ex aliis, ad necem usque subire.
Nova tum conficta fuit cruciatus machina, qua ambo
pollices adeo sunt compressi & contusi, ut ossa vix me-
dullam intus continerent. Istius cruciamenti vim fere
per sesquihoram sustinuit, utroque mox brachio ex an-
gore admodum intumesciente. Postridie ad aliud educi-
tur supplicium, quod tamen priusquam subiret, visum
est*

est novas quasdam, & magis honestas ipsi offerre conditiones, quas proinde accepit. Ipsi mox confessionem typis mandarunt, sed mutilam valde, eam enim plenam evulgare pudor prohibuit. Unde se insigni affectum esse injuria queritur; quod & futurum, regio Consilio, priusquam ederetur prædixerat. Porro quam dederant Carstaro fidem, minime præstiterunt, quod & vir quidam illustis, qui tunc temporis magistratum gessit, post faustam Guljelmi tertii inaugurationem, ingenue fassus est, & suo chirographo comprobavit. Unde & in publica regni Archiva relatum est: *Reipublicæ fidem Carstaro datam fuisse violatam.*

Jam vero si quid revera truculentum fassus esset, barbaris hominibus morem gerens, quis sanus id magni faceret? Sed nihil dixit de Puritanis istis Ministris, cujus virum probum & bonum civem pudeat. Perlegatur modo ipsa Carstari confessio, nusquam sane dicit, *Oweno, Medo, & Griffino innotuisse, Regem scloppetii glande esse transfigendum, cum ædes Rianas in via Novosorensi curru præterveheretur; Eboracensem Ducem a sicariis confodiendum; Annam Eboracensis Ducis filiam sordido matrimonio collocandam, nequa ejus soboles regnum affectaret; magni sigilli Custodem, & Judicum plures suspendio primum mulctandos, & refertis pellibus, pro tribunalibus Westmonasteriensibus collocandos, &c.* Hisce plane contraria testatus est, ut cuivis confessionem legenti illico patebit. Porro & amicus quidam meus, qui adhuc in vivis est, optimæ & spectatissimæ fidei vir, Medum, cui olim perfamiliaris erat, contrarium sæpe asseverantem se audivisse narrat. Illud vero confessus est Carstarus, a nonnullis optimis viris deliberatum fuisse, qua potissimum ratione respublica & religio ab extremo, quo tum versabantur, periculo eripi possent. Id jam Puritanis exprobrari gloriamur, Hierarchicos vituperatores, qui similem tamen a suis postmodo consultationem, sub Jacobo secundo habitam, jactitant, nihil morantes. Et si Puritanici illi Ministri fuissent hujus conjugationis convicti, unde est quod Medus, vir doctus, concionatorque peritissimus, artem scilicet tum erudiendi, tum flectendi auditorum animos optime callens, (a me quidem nunquam sine honore nominandus, utpote cujus tutelæ pupillus olim commendatus sum) a Rege ipso absolutus est? Denique & id hic lectores monitos velim; *Historiam conjugationis Rianæ*, quæ Spratti Episcopi Rossensis nomine circumfertur, plurima in se falsa & putida

Pars I.

Pag. 76.

complecti; quod se certo certius scire, humanissimis ad me datis literis, significavit ille ipse Carstarus, illustre hodie & ecclesiæ, & Academia Edinburgensis ornamentum.

Theses Londinenses sub id tempus prodire, quo summum periculum rei reformatæ imminuit, eo quod responsum, haud minus quam ipsæ Theses, intempestivum videri potuit, nec scribere nostris tutum fuit. Tunc sane gloriam consecuti sunt insignes illi Hierarchicorum pugiles. Contra Benj. Calamium scripsit De Laune, Anabaptista minime indoctus, qui propterea in carcerem statim est coniectus, ubi, morbo ex arcta custodia contracto, mortuus est. Nec Calamius, licet seipsum responsi percupidum in Thesi sua ostendisset, unquam tamen hominem e vinculis eripere conatus est. Simili fato Jencinus, Bamfieldus, Ralphsonus, alique multi in summum adversariorum dedecus & opprobrium periere. Nec prætermittenda est famosa illa, atrocitate rei notissima, & per omnes fere pervulgata, in Roswellum criminatio; qui læsæ majestatis falso insimularus, & subornatis testibus, capite damnatus, tantum non Martyris gloriam consequebatur. Hinc adversariis nostris immanem sævitiam ita exprobrat, Comes Castlemani scriptor Pontificius.

Cit. lib. cui tit. Eleutheria. p. 76.

“ Inauditum est Pontificios unquam, perinde atque Episcopos, ejusdem fidei homines fuisse persecutos, aut contra illos, qui omnium severissimam profiterentur pietatem, inquisitionem stabiliisse. Et quamvis Episcopi de sanguinolenta, sub Maria Regina, persecutione Pontificios postulent, constat tamen eam ab ipsorum persecutione longe superari. Sub Maria enim ducenti, aut trecenti morte sunt affecti; ipsorum vero persecutione triplex, atque etiam eo major, numerus facultatibus, vita, aut libertate sunt privati; cum tamen fuerint eorum plerique (*quod sane notatu dignissimum*) ingenii & sententiæ prorsus ejusdem cum istis Protestantibus, qui sub Episcopis Marianis passi sunt.”

At cum ille Pontificius sit, alium indubitatæ hic fidei testem dabo, Mortonum scilicet sub Jacobo & Carolo primis Episcopum, qui, ut nostris Ministris sese legibus submittere persuaderet, illo usus est argumento: “ Illa tantum justa & valida meæ concionandi libertatis periclitandi causa habenda est, propter quam vel vitam ipsam æque libenter in discrimen mittere debe-

rem.

“rēm. Nonconformistæ suppliciis quæ proxime ad mortem accedunt, immo ipsa morte eorum plurimi fuere affecti; dum scilicet in carceribus obiere, vel lethales morbos ibi contraxere. A quibus requiretur eorum sanguis?” In promptu sane est responsio. Sed post istius Episcopi tempora, adauctus est valde illorum, sive Confessorum, sive Martyrum numerus. Atque hæc breviter monere volui, propterea quod adversarii Theses illas tanquam non convellendas ubique venditare solent, earumque laudibus aures omnium obtundunt; quarum tamen præcipuæ responsa rulerunt, & forsitan etiam ferent. Et sane cujusmodi sint illæ Theses, ex Auctoris defensione facili conjectura assequi possunt exteri, cum ex iis optima quævis in suum opus transtulit. Certe si libere loqui fas sit, quando a vero controversiæ statu parum aberrant, dogmaticum, ut aiunt, scribendi genus, ipsis, nescio quo facto, dudum solenne, argumentorum vim & efficacitatem longe superat.

Sub idem tempus Galli religionis causa exulabant. Horum multi huc convolârunt, fraternam Anglorum opem implorantes. Egregium tunc adversarii amicitiae suæ, prolixique in fratres animi specimen edidere. Cum enim satis amplam pecuniæ summam, tam a suis quam nostris, in communem fratrum usum collegissent; nemini exulum benevolentiae istius fructum percipere permittunt, qui Eucharistiam ex usu Anglicano in ecclesia Gallica, quæ est Londini in loco *Sabaudia* dicto, haud prius cepissent; quod & ecclesiæ istius Pastores chirographis suis testari tenebantur. Hoc autem utrum *φιλανθρίας*, an immanitatis & perfidiæ plus sapiat, alii judicent.

De Bello Monmuthiano jam acturus est Auctor. *Fuxta Tantoniam stativis habitis, ad eum ex omnibus Nonconformistarum sectis milites confluunt, eorum plures fortasse, si felicioribus auguriis processerat, in verba ejus jurare parati.*

MDCLXXXV.
Pag. 78.

Putabant ex Nonconformistis multi, Ducem Monmuthium ex legitima uxore fuisse Carolo natum, & ideo a patre tanquam spurium abdicatum, quo Pontificiis gratiam faceret. Illis ergo eo facilius ignoscendum, quod errore decepti, oblatam excutiendi tyrannidis jugum, & libertatem recuperandi occasionem arriperent, per viginti annos misere ante oppressi, & vexationibus fatigati. Vel si nostris minime remittendam esse illam noxam dixerint; vapulent etiam ipsi, qui ne millesimam nostrarum

Pars I.

strarum ærumnarum partem experti, ad Arausiæ Principem confugerunt, ipsius opem implorantes, suamque vicissim ipsi promittentes. Sed attendite ut suos demulceret.

Sed nostri homines egregia fide tum Principem tutabantur; Egregia profecto illorum fides, qui Principem, quem sibi autumabant obnoxium, tutabantur. Insignis fuerat illorum fides, si cum sibi adversantem deprehenderunt non deseruissent. malebantque inter ancipitia versari, nutantemque salutem sub Pontificio Principe sortiri, quam sceptrum Anglicana impuro sanguine fœdari. Inter ancipitia revera versatos mihi extra dubium, & res ipsa postea comprobavit. Veruntamen cum id ipsi tunc non deprehenderent, sed Regem sub nomine Jacobi Justî, summis laudibus semper eveherent, haud gratias merebantur, quod regiis partibus proniores essent. Neque Regem, haud quicquam adhuc mali meritum, citra summam turpitudinem a suis deserendum existimabant. Qui pulcherrimæ urbis in cineres redactæ, & conjurationis Pontificiæ historiam probe callet, haud ita dixerit. Sed nihil adhuc mali in Hierarchicos speciatim commisserat, & dum Dissidentes solos opprimeret, citra summam turpitudinem a suis deferri non potuit. Accedebat his causis, quod spem non levem foverent, Jacobum Regem ad speciminis, quod adhuc diderat, normam regnum deinceps compositurum; (scilicet Hierarchicos protecturum, eosque solita sævitia nostros persequi permissurum) pie admodum conjectantes, generosum Principem bonitate indolis immanis superstitionis truculentiam evicturum. Cujus fuerit indolis ex ea, qua Dissidentes tractabat truculentia, liquebat. Sed si recte Auctoris mentem capiam, id pie conjectabant, ipsum nostris infensum, suis benignum perrecturum.

Pag. 80.

Vid. p. 90.

Qua ratione in Monmuthianos debellatos sævirum est, bene notat Auctor. Sed cum postea Guiliamsium, ut olim nostrarum partium patronum, nobis objiciat, videant lectores quid ad suos excusandos hic afferat.

Ad munus hoc (in Monmuthianos animadvertendi) adsciscitur Georgius Jefferius Eques, acerrimus, uti præ se ferebat, ecclesiæ Anglicanæ propugnator; homo duri oris, ac indomiti spiritus, & cujus teterrima truculentia odium omne a Pontificiis in nostros transferre, maxime opportuna videbatur. Volupe profecto mihi, pariter ac adversariis foret, si a se in Pontificios odium transferre possent. Sed id revera haud possunt, cum non tantum Jefferius, sed

&

& Kirkius, aliique isti feroces quasi Anthropophagi, omnes in ecclesiæ Anglicanæ communione, nulla censura notati, obiere. Jefferii ope Hierarchici in exequendis suis consiliis valde sunt adjuti; in Roswello damnando, Baxtero mulctando & in carcerem mittendo, aliisque quam plurimis;

Quorum animus meminisse horret, luctuque refugit.

Et sane non tantum ab illis, sed aliis etiam innumeris Hierarchicis, in nostros atrocius, usque ad finem Anni 1686. sævitum fuit.

Undecim Judicum Hierarchicorum sententiam merito vituperat; quod si ad decretum Oxoniense animum advertisset, Academicos & Clericos haud infimæ notæ dudum, Carolo secundo regnante, *sævissimæ dominationis fundamenta jecisse* facile percepisset.

Pag. 81.

III Id. Aprilis Rex, edicto vulgato, integram suæ religionis exercendæ cuique potestatem concessit. Nicholus de cœtibus nostris ista occasione frequentatis nos postulat. Sed cum parem ejus criminationem jam antea depulimus, eam hic prætereo, & ad datum supra responsum lectores remitto. Inde sua consilia palam fecit Rex Jacobus, & Hierarchicorum jura & redditus attentavit; ut apud Auctorem videre est. Sed quid hoc ad nostros? Id statim nos docet.

MDCLXXXVII.

Pag. 82.

Vid. Nichol.
pag. 69.

Nonconformistas plerisque interim adeo nihil tetigit tam dira nostra calamitas, ut per omne id tempus cum nostris persecutoribus summa necessitudine conjungerentur, eosque studiosissimo obsequio excolerent.

Putida hæc profecto calumnia. Præter unum forsan & alterum Ministrum, nescio an ulli tunc temporis in aula versarentur. Illi licet omne commercium cum Pontificiis, ut se tunc aula habebat, effugere non potuerunt, cum iis tamen summa necessitudine minime conjuncti fuere. Ad Regem Jacobum Lobio facillimus quidem aditus fuit, qui quantum potuit res nostras curabat. Et propterea, ni adversarii eum in aula se male gessisse ostendant, mihi laudem meruisse videtur. Illorum autem calamitatem nostros tetigisse, infra ex Burneto ostendam. Sin autem *non tetigisset*; qua fronte Hierarchici id nostris objicere possent? Hierarchici, inquam, qui, regnante Carolo primo, cum Pontificiis fuere conjunctissimi, cum Laudus, cæterique istius factionis homines, summo studio Pontificiæ Reginæ gratiam captabant; qui studiosissimo obsequio duos Pontificios Reges, Carolum & Jacobum persecuti sunt; quorum plurimi cum Pontificiis in Se-

natoribus

Pars I.

natoribus deligendis, in conjurationibus nostrorum nomine confingendis, in atrocissimis legibus ferendis & exequendis, *summa necessitudine fuere conjuncti*; quos, cum per viginti annos & ultra, Beneficiis, penatibus, urbibus & municipiis exuleremus, a perjuris delati, ab iniquis Irenarchis, & judicibus vexati, spoliati, & sæpe ad mortem usque in vinctulis squalidi; quos, inquam, tunc adeo nihil tetigit tam dira nostra calamitas, ut non tantum *persecutoribus nostris summa necessitudine conjuncti essent*, sed ipsi etiam persecutores. Porro quinam fuere *Legati Ecclesiastici*, Hierarchici an Puritani? quinam Regi a secretis Consiliis? in aula Hierarchicorum an Puritanorum major erat numerus? Imo nonne feroces ecclesiastici etiamnum cum Pontificiis conjunctissimi sunt? Sed en novam Auctoris criminationem!

Pag. 85.

In magno hoc scribendi (contra Pontificios) bello, in quo tam feliciter a nostris pugnatum est, singuli ex Nonconformistarum gentibus ore stabant obturato.

Scriptorum contra Pontificios ornatissimorum famæ detrudere nollem, & præcipue cum istam provinciam ultro arripiebant, ejusque administratæ gloriam sibi ipsis integram servare omni studio & artificio contendebant. Sed iniqui sunt admodum adversarii, cum nostrum silentium vitio vertant. Nostram enim opem oblatam tunc recusabant, qui jam de silentio clamirant & vociferantur. Scripserunt revera ex nostris nonnulli, quorum scripta typis mandari non poterant. Hierarchici enim, penes quos erat Nonconformistarum in Pontificios scripta imprimendi veniam dare, vel ob eam causam, cum alia nulla suppeteret, quod a Nonconformistis elaborata essent, eam denegârunt. Si quid igitur hic culpæ deprehendis, certe tuos homines, haud vero nostros inculcare oportet. At fingamus adversarios tam nefario artificio gloriam minime fuisse consecutos, nostros tamen, quod tum siluerint, criminari non debent. Vellem enim ut secum reputent, quibusnam tribuendum sit, si ministri Puritani minus essent ad scribendum parati, a vinctulis & tenebris nuperime erepti, familiis & musæis, quibus diu exulârunt, vix reddituri, omnisque auxilii fere inopes; quos Hierarchici depradatores libris spoliârunt, vel, ne prædæ essent, aut in suos alendos vendere, dura necessitate coegerant. Porro si nostri aulæ gratiam captantes scribere omiserunt, quo jure adversarii id vituperabunt? qui dum nostri gravissima persecutione premerentur, etsi jam *subolerent*, ut antea

antea dixerat Auctor, *aulæ artes*; ejus tamen gratiæ & favori inhiantes, ipsi prorsus filebant: vel si qui essent, illique sane quam paucissimi, qui de immani persecutionis sævitia conquerentes, Hierarchicos ad pacem & concordiam hortati sunt, in Clericorum odium certissime inciderunt; quibus ideo, ut in aliis rebus secum consentientibus, minime pepercerunt, sed eadem, qua nostros, styli acerbitate persecuti sunt. Sed quæ sit Auctoris sententia, abunde constat; scilicet Hierarchicis liberum esse sese totos pro aulæ arbitratu componere, nostris vero id nullo modo licere. Deinde id unum ab Auctore scire cupio: quibusnam magis a Pontificiis artibus metuendum fuit, nostris an suis? Vellem sane ut posteris tradat eorum nomina, qui a nostris in Pontificiorum castra, ecclesia Anglicana haud prius salutata, recta transfugerunt. Pontificii ab Hierarchicis, non a nostris, quos superstitionem suam maximo odio habuisse noverant, desertorum segetem sperarunt & adepti sunt. Ad illos ergo in Pontificios scribere potissimum attinebat. Denique cum Pontificios demerendi gratia retenta sunt plurima, quæ jam in controversiam veniunt; nihil nostræ causæ felicius accidere potest, quam si adversarii sint in Pontificia controversia quam maxime exercitati. Quo enim longius ab iis recedant, eo propius ad nos acceditur; & proinde istam gloriam, licet subdole assumptam, iis invideri nollem.

Rex postmodum de rescindendis legibus *pœnalibus* consilium cepit, ut narrat Auctor; cujus mox in nostros convicia pro more sequuntur.

Pag. 86.

Fam quisnam esset animo tam humili & plane demisso, qui sub ignominiosis istis ducibus Pontificiis stipendia mereri, non prorsus fastidiret & aspernaretur? Hierarchici sane, "qui (ut Auctoris verba usurpem) nihil nisi ex aulæ præscripto egerunt; ubi paci studere idem fuit, ac fanaticæ insani- re." Hierarchici, qui sub istis ducibus stipendia merentes, leges pœnales primum in nostros tulerunt. Hierarchici, qui Reges ad persequendos Dissidentes sæpius incitantes, illorum jussa libentissime capeßere. Hierarchici sub Jacobo II. judices, & Episcopi; Hallius, Watsonus, Parkerus, Sprattus, &c. *Quis tam excors, & omni animi consilio destitutus, qui sibi pateretur tam futilibus artibus imponi, & tam inanibus blanditiis palpari? Quis tam perditæ nequam & profligatus, qui atrocissimum hoc reipublicæ incendium, & legum omnium ac sacrorum vastitatem, non solum permetteret, sed immane facinus auxilio sublevaret? Hierar-*

Pag. 87.

Pars I.

chici, ut dixi, id fecerunt; qui cum Pontificiis confociati, non de una in se iniqua lege, sed de libertate civium abolenda, ipsisque adeo delendis, consilium ceperunt. Id fecere ecclesiæ Anglicanæ Clerici, qui Pontificiis, in conjurationibus Presbyterianorum nomine confingendis, vel divulgandis, auxilio fuerunt; qui cives Protestantes spoliando, rem Reformatam in nostra patria admodum labefactarunt.

Veruntamen hoc ipsum, utcunque insanum ac impium, fecerunt Nonconformistæ, cum eorum familiis, innumeri fere; & scelerato conatui non tantum non obstiterunt, sed gratia, consilio, & laudibus promoverunt. Si id fecerint, vetus Hierarchicorum, ut vidimus, exemplum imitati sunt. Sed quomodo se tunc gesserint Nonconformistæ, narrabit Burnerus Episcopus; qui istius temporis res satis perspectas habuit, & Apologiam ecclesiæ Anglicanæ tunc scripsit, ad persecutionis studium, cujus insinolata est, spectantem, ut præ se fert inscriptio. Postquam autem multis fidem facere conatus est, ecclesiam Anglicanam si ex incumbente emergeret procella, ad pristinam persequendi consuetudinem nunquam reversuram; ita inquit: "Imo si quid huic veritati penitus confirmandæ deesset; Nonconformistarum ipsorum pars præcipua & maxima, in præsentis temporis articulo sese tam præclare & prudenter gerentes, æquissimo jure nostram amicitiam adeo meruere; ut data opera censendi fuerint totum orbem ecclesiæ Anglicanæ insensum reddere voluisse, si qui ejus obliti fuerint, aut ipsis, cum penes nos fuerit, otium & gratiam non rependant."

Sed Auctor noster quævis temere comminiscitur & effutit. Ita etiam in sequentibus ait: *Fam, dum pro libertate communi stant nostrorum Presbyterorum plurimi, e Beneficiis ejecti, ac ex alieno vivere coacti; horum Ministri primarii intra aula delicias splendide vivere, aurem Principis superbe tenere, & sua conferre consilia ad leges illas evertendas, in quibus cum ecclesiæ Anglicanæ spes & solatium, tum omne Reformati hominis apud nos præsidium reponi videbantur. Lobius Puritanus Minister, & Pennius Quacerorum princeps, adeo Regi fuerunt a conciliis intimi, & ad amicitiam validi, ut si qui a Principe deprecarentur peterentve aliquod, horum gratia se primum adjutos voluerint.*

Ejecti sunt, ut narrat, Presbyteri nonnulli, paucissimi sane, si ad nostros a suis hominibus A. 1662. ejectos comparantur. Sed nostri primarii Ministri splendide vixere:

vixere: scil. qui jam ultra viginti annos Beneficiis ejecti fuerant, & alieno vivere coacti. Quinam autem sunt illi nostri Ministri? Singularis homo est Lobius, Pen-
nium Tremulum cum addas, haud plures fuisse e no-
stris Ministris ostendis. Quid enim nobis cum Tremu-
lis? Profecto pro uno ex innumeris Puritanis Ministris,
ego longe plures, ex pauciori Episcoporum numero, tunc
temporis aulae obnoxios nominare possum. Sed cum suo-
rum mores serio reputaverit, id in se spectatum vitio
haud vertet. Et si Lobius certam tunc rerum gestarum
cognitionem habuerit, Hierarchici turpissime Jacobo Regi,
cum primum nostris favere prae se ferebat, morem gere-
re studebant. Id enim ipse Lobium testantem audi-
vi. *Sed ad leges forsan evertendas sua consilia contulit.* In
ea, fateor, fuit sententia, legem illam quae *Testa* dicitur,
& quam Auctor describit, a Senatu rescindi debere,
& tuto posse. Nec deerant profecto istius sententiae ar-
gumenta quaedam speciosa. Lex enim illa non tantum
multis Nonconformistis fuit iniqua; sed & sanctissima
Christianae religionis mysteria profanandi, dum impii
quavis & scelerati ad ea percipienda saepius adigerentur,
occasionem dedit. Putarunt ergo nonnulli cum Lobio,
legem aequitati & pietati contrariam, prima data occa-
sione, esse abrogandam, & unumquemque suam opem ad
eam rem conferre teneri. Quinimo licet id ea, qua po-
litici solent, ratione consideratum, haud periculo forsan
vacaret; si tamen qui tulerunt legem in Deum peccâ-
runt, illos qui eam, cum possent, abrogare nollent, cul-
pa haudquaquam immunes esse existimabant. Et sane
a lege Dei, ne male faciamus ut bonum eveniat, vera-
mur. Porro Lobius etsi Regem in religionis negotio to-
to coelo aberrare certissime sciret, in consiliis tamen satis
apertum esse putabat. Quapropter cum hic par Reforma-
tae fidei praesidium amplissimis verbis sponderet; ille hac
spe deceptus, nimis forsan credulum, ut res postea com-
probavit, sese praebebat. Sin autem Lobius in errorem
magis quam culpam hic incidisse dicatur, majorem no-
strorum partem aliter sensit, ut ex Burneto vidimus,
certissimum est. Sed nec dum finitus Orestes. En igitur ali-
am criminationem!

*Mox e singulis pagis vicisque Nonconformistae Laici, quasi ex compacto agentes, turpibus blanditiis Principem deliniunt. Sic sane delinire solent deliniti. Hoc Reges nostri in ad-
versariis saepius experti sunt, & adversarii in nostris simi-*

Pars I.

liter experiri potuerunt. Sed si homines Laici, in pagis & vicis degentes, duro operi affueti, legum parum periti, a dura & longa persecutione, benevolo, ut putabant, principis animo liberati, & libertate tam inopinato concessa valde lætati, liberatori incaute & immodice gratias agerent, ipsique fidem, supra quam debebant, falsis forsitan sed speciosis argumentis adducti, sponderent; num id scelus in omne ævum inexpressibile haberi debet? Homines sumus, a nobis nihil humanum alienum putare debemus. Errasse nonnunquam suos Auctor fatetur, ego sæpius probavi. Qui veniam petunt, & dare vicissim oportet.

Pag. 90.

Guliamsum cur nobis exprobre, nulla subest causa. Hierarchicus fuisse dicitur, & si mercede conductus nostram aliquoties causam egerit, quid ad nos attinet, si sub aliis deinde ducibus stipendia meruerit? Id revera in Hierarchicorum, qui istiusmodi homines fovent, potius, quam in nostrum opprobrium apud æquos iudices cedere necesse est.

MDCLXXXVIII

Postquam summi Ordines Gulielmo & Mariæ, illustrissimis Principibus, regni scepra detulissent, Presbyteriani Ministri, factorum nuper ab Episcopalibus promissorum memores, Regem & Reginam supplicibus libellis adiere, utrumque, ut inter Protestantes suæ ditioni subjectos firmissima consociatio & pax stabiliretur, enixissimis precibus rogantes; ad quam amplectendam sese paratissimos esse professi sunt. Illi gratissimum opus in se læti recipiunt. Mox Legati, quos Auctor memorat, constituuntur. Sed ut verbo rem totam absolvam; "Obstinatum

Vide p. 94.

Animady, in
lib. cui tit.
Immunitates
Synodi.

Pag. 93.

"(verba sunt Burneti) nullis, quibus concordia efficere-
tur, cedendi mutationibus consilium in causa fuit,
quamobrem ab incepto opere destiterunt."

Dolendum profecto est, *Tillotsonum* consilium istud de lege, *Comprehensionis* dicta, rejicienda Regi unquam dedisse. A Synodo pacis conditiones nunquam sunt sperandæ; utinam igitur Senatus denuo rem istam aggrediretur. Porro operæ pretium forsitan esset, delegatorum consultationem luce tandem publica ab Episcopis donari, ut ea ab utraque parte perlecta; tum quæ illi possunt concedere, & data occasione concedent; tum quemadmodum nobis arrideant conditiones ab iis concessæ, omnes sci-
ant.

Controversia inter Hierarchicos agitata ad nostras lites parum attinet, ni verum sit, quod plurimis dudum suboluit,

suboluit, eam ex effrenatorum quorundam Clericorum metu ortum habuisse. Illi enim veriti, ne supra laudatum illud pacis consilium denuo renovatum, ad umbilicum tandem perduceretur, istos tumultus, quibus otio tantæ rei gerendæ necessario destituti sunt, concitasse creduntur. Atque ita de lana caprina altercari, & seipso omnibus sobriis & sapientibus deridendos præbere, quam viam pacis inire malebant.

Jam totus Christianus orbis æquum ferat judicium, utrum nos, quantum in nobis erat, enixi fuimus, quo infelices istæ inter nos & Nonconformistas lites dirimi potuerint: Hæc legens peroraturum jam forte Auctorem sperabam. Sed ex quo hæc scripta sunt, nova quædam evenerunt; quæ, cum in rem suam putaret, deinceps adjecit. Et ni me fallit conjectura, in suo opere condendo poetæ fere monito paruisse videtur:

— nonumque prematur in annum.

Quod de suis autem prædicat, id de nostris haud minori saltem jure affirmari licet. Nec est quod Christiani orbis judicium hac in parte reformidemus. Dicat igitur, qui volet, æquus modo & idoneus sit rerum æstimator, unquamne nos paci conciliandæ defuimus? Dicat etiam, an non ii potius schismatici censendi sunt, qui durissimas consociationis condiciones, in Pontificiorum officinis fabricatas requirant, vel etiam amplectantur; quam nos, qui tuto & illæsis conscientiis eas amplecti non possumus? Nec profecto ullam gloriolam nostro discessu aucupamur, sed Deum ex verbi sui præscripto colere tantummodo contendimus. Frustra igitur quasi gloriolæ studiosi sequentibus verbis nos insinuat: *quod cum assequi, inquit, non possumus, tenentur profecto illi, benevolentiam istam tam grata memoria prosequi, ut quovis modo, posthabitis gloriolæ studiis, nobiscum pacem inirent.* Fallitur, inquam, hic Auctor, iisque studiis suos fuisse non raro ductos in superioribus ostendi. Sed & in conclusione, quam statim elicit, haud minus decipitur. Si enim iniquæ sint conditionis pacis, permutari, vel ipsis judicibus, debent. Ad nos igitur eos potius, posthabito non tantum gloriolæ, sed & omnis emolumenti studio, accedere æquum est.

Sed præstat ipsum audire. *Nostrum enim quamplurimi, in eorum gratiam, clarissimorum multorum fratrum, quibuscum summa olim necessitudo, & domesticus usus fuit, amicitia pene exciderunt. Neque beneficium tantum unquam pos-*
sunt

Pars I.

sunt rependere, nisi nostram communionem repetendo, qui tam gravi impendio eorum consortium efflagitavimus.

Viros fuisse olim, atque etiamnum esse inter eos nonnullos, pacis amantiore lubenti animo agnoscimus, quorum benevolentiam gratissima memoria semper retinebimus. Nostros, illis invitis & dolentibus, ejectos, spoliatos, in carceres detrufos, & miserrime vexatos novimus. Illorum favori & clementiæ, miserorum haud leve aliquoties solamen tribuendum esse, grati confitemur; pientissimamque operam, quam in sopiendis nostris litibus, & conferendis de ratione pacis inter nos ineunda consiliis, posuerunt, admodum suspicimus. Et cum idem studium semper sumus professi, eorum necessitudinem & fraternum amorem ultro amplectimur. Quæ igitur de Hierarchicis, ut nostrorum malorum fontibus diximus, aut infra dicenda habemus; illa de fervidioribus, & impotentis animi hominibus, plerumque intelligi volumus. Sed cum illis innumeris gens nostra scateat, & pacis cultores, numero longe pauciores, ne hilum adhuc profecerint, sed pristinus controversiæ status etiam hodie permanet; ignoscet spero Auctor, si pacem, quam is suadet, conscientia præscriptioni, cui obsequentes tot perpeffi sumus mala, nunquam antefereamus. Et ni turbulenti isti, pacem semper averfari, schismaticorum nomine sunt insigniendi, quid tandem schisma haberi debet? Porro *totus jam Christianus orbis æquum ferat judicium*, an non sobriis & pacatis Hierarchicis mutanda sint consilia? an non schismaticorum consortium deferentes, ipsi ad nos redire potius, quam nostros ad se arcessere debeant?

Sed utcunque hæc pia quorundam voluntate destinata fuerint, tamen semper fere pravorum consilio præpediebantur. Id quidem verissimum credo; a suis enim hominibus id factum, ut ostendit Burnerus, a nostris vero nequaquam, licet in eos Auctor noster omnem mox culpam rejiciat. *Per totum enim id tempus, inquit, quo nostræ curæ omnes cogitationesque versarentur, ad instaurandam cum Dissidentibus concordiam, eorum fervidiores aliqui, præcipiti furore acti, ecclesiam atrociter dictis factisque laceffere non desinebant.* Quinam, obsecro, fuerunt illi? Quæ de Edwini facto, & contra Burscovium scripto hic narras, longo intervallo istas de pace curas secuta sunt, nec illas igitur præpedire potuerunt. At quicquid fecerint ignoti homines, Fratres Dissidentes sua optima consilia, supplicibus

Regi

Regi & Reginae oblati libellis, publice testati sunt. Sed Auctorem, funestum illud Edwini facinus atris coloribus depingentem, jam audiamus.

Humfredus Edwinus Eques, Londini nuperus Prætor, eorumque sacris addictus, (sed ne amplissimi muneris questu arceretur, nostræ communioni quandoque admistus) in summum legum & magistratus urbani opprobrium, augustissimæ civitatis insignibus instructus, sordidum petebat Conventiculum, &c.

De Conformitate, ut dicitur, occasionali infra agemus. Jam ab Auctore libenter discerem, in cuiusnam legis opprobrium id factum est. Legibus enim nostris Prætori Londinensi, haud minus quam cuivis ex infima plebe, de libera religionis electione cautum est. Ipse, suis etiam insignibus instructus, nostros cœtus frequentare nulla lege prohibetur. Deinde qua ratione in urbani magistratus opprobrium, id factum dici potest? Si enim Prætori quovis Reformatorum cœtus adire permissum est, quidni & sui honoris insignia secum deferre liceat? Opprobrium potius foret, si ipsi ea loca petere liceret, ubi insignia deferre nefas esset. Insignia ista sua bona forsitan censet ecclesia, vel ab Episcopo quodam forsitan sacrata, in nullo præterquam in Episcopali cœtu comparere debere. Sed quæ tanta est eorum sanctitas, ut citra profanationem in sacrum Reformatorum cœtum inferri nequeant, quæ per profanas quotidie gestantur plateas? At iis instructus sordidum petebat Conventiculum. Mihi certe cum conviciatore convicii agere, nec vacat, nec libet. Quod religiosos autem cœtus, nullis legibus contrarios, turpissimo Conventiculorum nomine infamare sustinuit Nicholsius, id tum in divinæ, tum humanæ legis opprobrium a se factum intelligat: divinæ dico legis, quod cœtus ad normam a Deo in sacris literis præscriptam, detractis vanis hominum commentis, compositos contumelia affecit; humanæ vero, quod iidem cœtus a supremo Magistratu permitti, &, sanctione etiam addita, muniti sunt. Sed non raro usu venit, ut, qui malam causam susceperint, cum argumentis destituuntur, ad maledicta confugiant. Cum vero ædes, in quibus veteres Christiani suos cœtus celebrabant, Conventicula olim, testibus Arnobio & Lactantio, vocarentur, hanc auctoris contumeliam æquis animis patimur. At istud Conventiculum in quodam artificum Londinensium diversorio habitum fuit. Et quid inde? Quænam Dei lex in istiusmodi locis sacros agere conventus prohibuit, ubi homines mercaturæ

Lib. 4. sub fin.

Inst. lib. 5. c. 11. De mort. Persec. c. 15, 34, 36, 48.

caturæ causa nonnunquam convenient ? Dic, obsecro, ubi in sacra scriptura Christianis Deum colere, nisi in locis a communi usu separatis, ejusque cultui solum dicatis, nefas habetur ? Cur a nostris igitur hic magis peccatur, quam ab antiquissimis olim Christianis, qui in *scholam Tyranni*, in agros & ædes quascunque se congregarunt ? Ubinam præcipitur templa Christianorum ab Episcopis esse sacrandæ ? Aut quo valido satis argumento vestris templis majorem, quam nostris, sanctitatem inesse probabis ? Veruntamen licet rei cardo in eo minime vertatur, operæ tamen pretium, saltem exterorum gratia, esse potest hic observasse, ædes, in quibus celebratur cœtus quem frequentavit Edwinus, nulli nisi sacro usui inservire, nec sordidas esse sed revera pulcherrimas : adeo male a nonnullis suæ fidei consulitur, dum aliorum famam lædere cupiunt.

Pergit Auctor : *Atrox facinus a suis scripto mox defenditur* ; Nec difficilem sane defensor cepit provinciam, cum præter inania convicia, & frigidam declamatiunculam nihil in contrarium adducitur. Sed cætera audiamus : *ratione hac arroganter allata, quod scito Parlamentario (i. e. lege quæ de Toleratione nuper lata erat, qua ipsorum sacra permittebantur) ipsorum religio æque ac nostra stabiliretur.* Religio, quam libere profiteri cuivis conceditur, & in qua exercenda singuli legibus defenduntur, sancita recte dicitur. Auctor, si quid video, illam tantum religionem, quæ maximis augetur immunitatibus & emolumentis, stabilitam ducit. Quod profecto idem est, ac si quis lanificium, quod plurimis indultis gaudet immunitatibus, unicum esse in nostra patria sancitum artificium affirmaret. Episcopalis, fateor, religio sola olim sanciebatur. Sed rescissis Draconicis istis legibus, quibus eam profiteri omnes tenebantur, novisque conditis, suum cuique judicium permittentibus, quo jure nostram religionem sancitam negabit ? Et qualis est illa lex, quæ omni sanctione pœnali destituitur ? Hisce similia, minimeque ab iis disjungenda, postea tradit. Imo ex ista lege (de Toleratione) *Nonconformistis quibusdam sanioribus in tantum crevit animus, & insolentior est factus, ut iisdem, ac nostra, legibus sua sacra sanciri non raro gloriarentur* ; (Et quis sanus id inficias ibit, cum utraque sunt scito, ut ais, *Parlamentario sancita* ?) suam religionem juxta esse, atque nostram, gentilem & patriam ; quam scilicet unicuique in nostra gente, vel patria profiteri integrum est. Sed ad gravissimam hanc nuper exortam li-

etiam animum advertite. Ambigitur enim quænam sit religio nostra gentilis & patria. Vos opem ferite, Clarissimi Viri, summum enim hinc hisce hominibus imminet periculum; quod etiam post exortam controversiam haud parum adauctum est. Ex quo enim tota insula una gens facta est, & communis omnium Britannorum patria, Presbyteriana eodem quo Episcopalis sensu, facta est religio gentilis & patria. Et quis jam tristes horunce hominum casus non fleret? Sed totam quæstionem, sane lepidissimam, Auctori nostro accurate indagandam & pertractandam relinquo. *suaque Conventicula esse veram ecclesiam Anglicanam ostentantes.* Male hoc dicis. Illud tantum affirmamus; nostros cœtus revera ecclesias fuisse Anglicanas, & jam esse Britannicas. Cujus sententiæ veritatem, si ageretur, facile esset ostendere. Sed ad scriptum illud contra Burscovium, cujus supra mentionem fecimus, jam Auctor venit.

Deinde prodiit liber (uti insanus auctor ementitur) sub omnium Nonconformistarum nomine editus, contra Robertum Burscovium, qui libellum de Schismate doctissimum scripserat. At auctor ille nihil ementitus est; sed cum in Nonconformistas Laicos Burscovius scripserat, ille, quæ Laici contradicere possent, sub epistolæ ad Burscovium forma ostendit. Videris quid valeat ἀμετρία τῆς ἀνδολεχίας. Burscovius ille, ab Auctore laudatus, certe stylo vel quovis scurra indigno usus est, si ea scripserit, quæ ab adversario ex ipsius opere citata invenio. Cujusmodi sunt: "Quod ab Hierarchicis dissentire homicidio, sive idololatria pejus sit; quod eorum, (*horresco referens!*) qui Dei filium crucifixerunt, reatum æquet; quod hoc modo a Catholica ecclesia, Christoque ipsius capite, nosmet ipsos separavimus; quod ipsis Pontificiis sumus longe deteriores." At libellus iste, revera famosus & improbissimus, ab Auctore nostro doctissimus appellatur; cum is contra, qui modestum responsum exaravit, auctor insanus dicitur. Sic,

Non sani esse hominis, non sanus jurat Orestes.

Hic (scil. liber) tam fœdis in ecclesiam Anglicanam convitiis refertus est, ut nullus antequam scurra tam incesto ore vel privatum aliquem lacerârit. At fœdioribus jam prius Nonconformistas lacerârat, ut vides, Burscovius. Imo tute ipse fœdioribus non tantum Nonconformistas omnes, sed & externos sæpius lacerâsti. Vitam nostrorum Ministrorum ut paganica pejorem insectatur; Dolens ille de multis affirmat, eos paganis haud meliores esse, quod sane nemo hic

terra-

Vide p. 246,
247, 248.

Pars I.

terrarum degens nescit. Et si id exemplis doceri velis, in promptu sunt. *absolutionem & penitentiam profane subfannans*; Locus a typographo male notatus, sese librum inspicienti non obtulit, nec eum exquirere operæ pretium duxi. *orationem, qua in Eucharistia utimur, exorcismum appellitans*. Nescio quo errore male notantur & ista loca, sed in unum forte incidi. Dixerat Burscovi-
us genuflexionem in percipienda Eucharistia ideo juberi, quia a Ministro cum supplicatione in manus traditur. Liturgicæ voces ita sonant: "Corpus & sanguis Christi
" *um* corpus & animam in æternam vitam salva conser-
" vent." Respondet adversarius: "Quod tu supplica-
" tionem nominas, sacerdotalis potius benedictio, aut
" exorcismi quoddam genus, cum sit singulis percipien-
" tibus repetitum, appellari debuit." Omitto ultimum locum a Nicholfio citatum, cum pagina in margine memorata de ista re nil tractet.

Jam ad *Anna* serenissimæ Reginæ tempora devenimus, quam omnes pii, tum domi tum foras, suspiciunt & venerantur. Ab *Anna*, communi quasi fœderis & amicitia vinculo, conjuncta sunt regna & respublicæ, quotquot fere Reformatam fidem amplectuntur. Ab *Anna* duas potentissimas gentes, in unum regnum & populum, suæ ditioni subjectum, nexu firmissimo consociatas videmus. Magnum omnino opus & arduum, & quod prudentissimorum hominum consilia sæpius antea eluserat. Ab *Anna* igitur quidni, litibus nostris diremptis, eam etiam pacem, toties frustra ab aliis tentatam, inter Britannos suos conciliatum iri spem foveamus? Quid enim desperandum, cum Reginam pientissimam, Deo, civibus, exterisque omnibus tam caram & gratam habemus? Atque hoc unum sane restare videtur, quo *Anna* ut perfectissimum pacis & concordie nomen, feris nepotibus celebrandum tradatur.

MDCCI.

Sub regni initio, vitam reverendi viri Richardi Baxteri in compendium redegit Edmundus Calamius, eruditus, fatente Auctore, Nonconformista Minister, cujus scripto nonnulla in hac historica parte debeo. Adversarii duo præcipue istius summarii capita, nonum scilicet & decimum, stomachabantur. In priori Ministrorum, qui A. 1662. ejecti fuerant, indicem, commentariis de vitis & scriptis illorum passim adjectis, insigni industria contexit, eosque *vetulos*, ab Auctore per contemptum dictos, æternæ memoriæ commendavit. Ad-

ver-

versarii in apertum proferri majorum suorum malefacta ægre tulere. Veruntamen cum optima fide usus sit Calamius, nihil hinc molestiæ ipsi creârunt, in scriptis suis quædam generatim nonnunquam perstringere, quam singula accurate excutere, satius existimantes. Decimo capite, ex Ministrorum ejectorum scriptis, ipsorum argumenta summarim & breviter tradita, & concinno ordine disposita, exhibet. Historicum etiam ab hac parte agit, non tam sua quam aliorum argumenta in medium adferens. Utrum caput adversarios redderet commotiores, incertum. Sed cum hic argumentis, licet historice tantum narratis, res ageretur, litigandi occasionem, ut autumabant ipsi, pulchram sibi oblatam avidè arripiunt, Calamiumque magnis animis adoriuntur. Inter alios duo minime indocti, & moderati animi viri, Ollysius & Hoadleius, in eum stylum acuerunt. At cum diversum, ut solent adversarii nostri, quibus quot fere homines tot sententiæ, tramitem insisterent, Calamius ipsorum argumenta inter se commisit, & eruditis scriptis editis, adeo strenue & perite causam nostram defendit, quicquid in contrarium de illa *jugulata* & *confossa* oggan- niat Nicholus, ut non tantum ipsi, sed etiam adversariis, qui illi ansam præbebant, maximas gratias habeamus. Et si famæ credere liceat, ferocium Clericorum quamplurimis parum arrisere Ollysii & Hoadleii scripta. Hi enim extenuendis *Conformitatis* conditionibus commodiori quadam interpretatione operam dantes, nostros, quod omnia in sequiorem pertraherent partem, incusabant; illi vero conditiones, pro nostro fere more intellectas, defendi debere contendunt. Nos autem eorum scriptorum cum eruditionem, tum temperatum ingenium suspicientes, eo nomine, quod tam duram cepissent provinciam, vicem dolemus.

Quæ scribit Nicholus de libello quodam, *ementito titulo*, & *Hierarchici ferocientis larva assumpta*, tunc temporis edito, a veritate hæud multum abludunt. Attamen cum is nec scripti occasionem, neque auctoris consilium explicet, non abs re forsitan erit utrumque breviter enarrare. Res igitur ita se habuit. Hierarchici feroces fidem Regi Gulielmo sanctissime spondentes, cum tamen, quasi in aliena religione enutritum, & Presbyterianis amicum, infensissimo odio persecuti sunt. Illud, vix antea quidem celatum, jam, mortuo Rege, aperte ostentabant. Cum enim Anna scepra capefferet, illi se suam jam vindictam exple-

Pars I.

expleruros, omnesque Nonconformistas protrituros, ex male perspecto prudentissimæ & clementissimæ Regina ingenio sperabant. Hinc atrocissimæ conciones haberi, sanguinaria scripta pervolare, & confingi quæcunque Regina & Senatus odium in nostros concitarent. Imo vilissima non raro plebecula, Clericorum sic satis æmula, nostris Ministris in publicis placeis minitabatur & insultabat. Hæc omnia, ut Christianos decuit, æquo animo tulimus. Advertens vero Laicus quidam quo spectarent, veram Hierarchicorum indolem palam facere hoc artificio conatus est. Quæ ab Hierarchicis ferocibus in vulgum indies spargebantur, in unum perbreve commentariolum collegit, eorumque veram sententiam personatus haud inepte explicuit. Nec atrocius sane dicta in isto libello, quam in concionibus nonnullis Oxoniensibus extant, quæ totæ cædem & sanguinem spirant. Callidi, sed, ut verum fatear, minus honorifici consilii scriptor brevi pœnas dedit. Hinc Regiam a furiosorum studiis alienam omnibus compertum fiebat. Ex eo patefacta indies magismagisque pientissimæ Regina consilia nostros quidem in lætitiâ, adversariorum autem ferociores in desperationem conjecere. Jam enim sanguine, quem sitierunt, ore & faucibus illorum erepto, omnis consilii & auxilii inopes, mœrore pene sunt confecti.

De *Communione*, uti vocatur, *occasional*, in iis quæ proxime sequuntur, agit Auctor. Rem ipsam paucis explicabo. Ex quo Hierarchici, furore schismatico acti, nostros ejecerant, haud una eademque de illorum communionem fuit nobis omnibus sententia; quod in tanto hominum numero vix aliter evenire potuit. Quidam Conformistarum communionem, ut prorsus illicitam, damnârunt & refugerunt; alii rursus, etsi Ministris ut inique ejectis adhærerent, & Episcopales schismatis optimo jure postulandos censerent, eos tamen non tantum ut fratres amplexi sunt, sed eorum etiam sacris se tuto & honeste immiscere nonnunquam posse existimârunt; modo legitimos suos Pastores non defererent, nec conscientia suæ vim facerent. Hinc cœtus illorum aliquando petierunt, eorumque more Eucharistiam perceperunt. In ea enim fuere sententia, Eucharistiam flexis genibus percipere, non esse in se illicitum; quamvis rigidam gestus præceptionem, qua abacti sunt homines pii diversum sentientes, omnes omnino uno ore damnârunt. Num licitus

citus sit ille gestus, nec ne, meum judicium hic non interponam. Illi saltem, ut dixi, licitum putârunt, nec ullam proinde suis conscientiis vim intulere. Qui pro illicito gestu habebant, Apostolici præcepti temperamentum æmulabantur: *Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto; & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum assumpsit.* Et cur fratrem, si sibi constet sui actus ratio, condemnare debeamus? Plurimi igitur Pastores, etiam qui gestum dubium vel illicitum censebant, suum tamen cuique integrum judicium permisere. Atque id quidem laudo. Porro iste mos nostrorum plurimis, a factæ secessionis initio, dudum ante excogitatam istam legem, quæ *Testa* appellatur, in usu fuit. Nec in animo unquam habuit Senatus, sibi a Nonconformistis, sed a Pontificiis tantum, ista lege cavere. Quamvis enim, qui legem primi rogabant, cœtus nostros minime frequentârunt; eos tamen benignum erga nos animum fovisse, strenuosque libertatis nostræ fuisse patronos, satis notum est. Lex ipsa, ut ante dixi, est valde iniqua, qua facerrimum Eucharistiæ institutum pessime profanatur; & si saperent adversarii, iisque cordi esset Christiani nominis honos, ejus abrogationem dudum flatigâssent. Sed inventi sunt, ex quo *Anna* regnum adepta est, nefarii homines, qui veterem renovare persecutionem, & cives Anglicanos inter se committere molientes, eo consilio hanc denuo legem, novis quibusdam difficultatibus onustam, rogabant; quo Dissidentes iis irretirent laqueis, ut sive magistratum recusarent, sive inirent, gravissimis mulctis irrogatis, grandi pecuniæ summa eos emungere possent.

Falsum est, quod affirmat Auctor: *Proceres unanimis sententis rem* (Conformitatem scil. occasionalem) *improbâsse.* Nonnullis, fateor, id minus placuit; sed alios, illosque non paucos, in diversa fuisse sententia nemo nescit, qui legem etiam rogatam improbârunt & rejecerunt. Sed cum moderata quorundam nostrorum consilia, non tantum furiosis Clericis, sed Nicholsio & mitioribus viris adeo displiceant; videant Nonconformistæ, videant exteri judices, an non ab ipsorum communione prorsus abstinere satius esset. Nicholsius infra Presbyterianos laudat, quod *in ecclesiam Anglicanam mentem fovant, quam olim benigniorem.* At hic loci id ipsum *rem fœdissimam* appellat. Et profecto, si quid video, quo propius ad eos accedimus, & benigniori mente prosequimur; eo magis nos spernunt, damnant, & maledicis linguis proscindunt.

Pars I.

Jam liceat mihi cum Auctore dicere; *cedo quoniam arbitrum*, an non Hierarchicis solis nostræ lites acceptæ referri debeant? Pacem profecto nos omnes poscimus. Eam, cum primum ablata fuerint iniquæ conditiones, lubentissimi amplectemur. Sed si nulla earum speranda sit mutatio, de pace quidem & concordia conclamatum est. Deo enim obedire, quam hominibus malumus; nec conscientias unquam, quibuscunque id suadentibus arbitris, violare audebimus. *Comprehensionem*, ut unicam ad pacem viam, semper expetivimus. Si eam nolint adversarii, sibi habeant, per nos licet, Liturgiam, disciplinam, cæremoniasque suas decantatas. Illorum interim obstinationem dolemus, atque id unum monemus, ut quiescant porro, & intemperantibus linguis, & scriptis laceßere desinant. Id si fecerint, ferociorum forsân Clericorum brevi defervesceat ira, mitescent animi, & perficietur opus piis omnibus diu desideratum.

Sed cum adversarii ad exteros provocant, liceat mihi clarissimorum virorum famæ consulere. Vos jam, Fratres, cepere arbitros, vestrumque judicium petunt. Sed latet anguis in herba. Si enim vestra ab illorum sententia vel transversum unguem, ut aiunt, disceßerit, cælum ipsum clamoribus opplebunt; & sicut Auctor Calvino, sic vobis omnibus totus grex, mihi credite, *falcem nimis officiosam alienæ messi immissam* exprobrabunt. Immo illud Nicholfii exteros appellantis scriptum, tanquam nimis officiosum privati hominis opus, ultro damnabunt. Ne igitur opera vobis incassum cedat, utinam exploratum esset, priusquam de litibus nostris cognoscatis, adversarios nostros sententiæ a vobis ferendæ rationem habituros. Si enim vestro judicio eas dirimendas permittant, de exitu haud erimus solliciti. Sed ab importunis hominibus seduli cavete, ni omnes eorum ineptias concoquere potestis. Qua enim mente præditi sint, ab hoc uno scriptore discite. Exterorum Liturgias spernit, ut eo impensius suam laudare, iisque commendare possit. Eo spectat quoque desideratum ab illo Concilium, quo scil. Liturgiæ, disciplinæ, & cæremoniis Anglicanis ad exteras etiam ecclesias aditus pateat. Nec, quicquid iis concesseritis, unquam satis habebunt, ni in ipsorum verba juretis, vestræque adeo ecclesiæ ad ipsorum normam per omnia effingantur. Hujus rei exemplum illustre in Scotica ecclesia, sub Jacobo Rege accidit, ut supra memoratum fuit; nec alia in promptu desunt. Ecclesiæ
Scotiæ,

Vide p. 12.

Vide p. 15,
17, 122.

Scoticæ, Regnante Carolo ejus nominis primo, Liturgia nostræ similis, & in nonnullis majori superstitione referata, obtrudebatur. Quæ sane quot, quantosque dedit tumultus! Scoti Episcoporum jugum postea excusserunt, idque non tantum ipsi, sed Rex etiam Carolus secundus abjuravit; qui tamen redux factus, hortantibus indubie Hierarchicis, sædam tyrannidem denuo revocatam cæde & sanguine stabilivit. Nec ipsi quidem Pontificii, Scotticarum rerum potiti, Hierarchicos sævitia superare potuissent. Similiter ecclesia Hibernica a Carolo Primo, seu potius Laudo, dolente admodum & renitente Usserio, Anglorum ritus accipere juberetur. Porro Laudus, Archiepiscopali insula ornatus, acerbissimum tyrannum egit, domi omnibus exteris, foras Anglis, sese ad Anglicanæ ecclesiæ mores & ritus componere coactis. Quis vero ab iniquo, & valde arroganti hominis imperio non plane abhorret? Si exteris enim in nostra patria ab Anglorum institutis recedere nefas sit, cur non & Angli rursus in aliis nationibus versantes, ea præstare, quæ apud illos usu recepta sunt, teneantur?

Oecumenicum Concilium expetit Nicholusius. At cum Pag. 121. istiusmodi Concilium, priusquam inter omnes Reformati orbis Principes & respublicas de eo convenerit, celebrari nequeat; is minime illud suadere debuit, qui Regem Jacobum propterea proscindit, quod, cum *jurgis illis* Vide p. 146. (uti vocantur) *Quinquarticularibus* tota fere Europa exardesceret, summa pace perfrui potuissent nostri, si juxta antiquorum scripta, & suorum majorum instituta, studia Theologica temperassent; neque Rex literatus, posthabito purpure decore & sollicitiore reipub. cura, ad otia Academica descendisset, & lites inter Belgicos Professores natas, in suas ditiones intulisset? Quidni igitur exteris magistratibus metuendum sit, ne lites inter Anglicanos Theologos natæ, in suas ditiones ejusmodi Concilio induci possint? Concilium enim, eo temporibus Jacobi magis generale, haud nunc dierum est sperandum.

Spernit Auctor nostros decessores, *Vetuli*, inquit, *isti*, qui Pag. 118. per tot annos nos internecino odio infectati sunt, (pariter scilicet ac oves lupos solent) ecclesiamque nostram tam diu, uti memoravimus, vexarunt, (gravissima forsan persecutione) omnes pane feto concesserunt; & juniorum quamplurimi, qui in eorum ministeria cooptati sunt, non ita paternarum inimicitiarum sunt hæredes, quin sæpiissime dignentur nostros homines blande alloqui, familiarius adire, atque non raro eorum

Pars I.

necessitudine uti. Nec ea dedignari sunt *vetuli* illi, cum tuto potuerint. Si quid autem nos juniores Ministri fecimus, quod adversariis arrideat, gaudemus, atque id iis gratum acceptumque fuisse gratiam habemus. Verumtamen id ægre nos habet, quod nos ideo laudare videtur, quo majoribus graviolem infamiam inurat. Sed quicquid obstrepat Auctor, sui que similes, pientissimi pariter & doctissimi illi viri æterno honore & laude afficientur. Clericorum necessitudo olim periculosa fuit, ne nostri, ab illis proditi, in carcerem conjicerentur, vel saltem ne ipsi Clerici sibi infamiam ea ratione crearent. At si id ageretur, Clerici, qui Dissidentium necessitudinem non modo ipsi diffugiunt, sed & cœtus suos ad eundem modum instituunt, nominatim proferri possent.

De cæteris, ut a nostra lite alienis, nihil dico, ad Auctoris *Defensionem* properans.

A D D E N D A.

P Ag. xvii. vers. 24. post illa, plebis sententia fuisse gestas, adde: Nec ab hujusmodi Senioribus abhorrebant, qui in nostra patria religionem primi instaurabant. Certe Cranmerus alique illi optimi viri, quibus Edvardus sextus legum ecclesiasticarum recognitionem delegaverat, (quorum indicem lector, Part. III. c. 3. p. 268. inveniet) Seniorum ex plebe longe majorem rationem haberi voluerunt, ut sequentia illorum verba ostendunt: “ Consecris precibus vespertinis, ad quas ab omnibus post concionem in propriis ecclesiis attendendas concursus erit, “ principalis Minister, quem Parochum vocant, & Diaconus, si forte præsentés fuerint, vel, absentibus illis, “ Ministri vicarius, & Seniores, cum populo rationem pecuniarum ineant ad pios usus sepositarum, quomodo “ possint rectissime collocari, & ad idem tempus disciplina reservetur: quorum enim publica fuit aliqua perversitas, quæ communem in ecclesia offensionem incurrerit, ad peccatorum cognitionem revocentur, & eorum pœnas publice dent, ut ecclesia illorum salutari correctione conformetur. Deinde Minister cum Senioribus nonnullis secedens consilium capiet, quomodo cæteri, quorum pravi mores esse dicuntur, & flagitiosa vita deprehenditur, primum fraterna quadam charitate, juxta Christi præscriptum in Evangelio, conveniantur a sobriis & frugi viris, quorum monitis si se ipsi cor-
rexe-

Reform. leg.
ecclesiast. tit.
de Divinis
Offic. cap. x.
p. 45.

“rēxerint, Deo gratia diligenter est habenda: quod si
 “perrexerint in scelere, poenarum ea sunt acerbitate com-
 “prehendendi, quam Evangelio videmus illorum con-
 “tumaciæ præparatam esse.

Pag. LXVIII. vers. 17. post verb. deprehendentur, adde:
 Postquam hæc scripseram in illum Leironi librum, & sa-
 tis accuratam supplicii, quo affectus est, historiam forte
 incidi. De utroque igitur aliquanto fusius hic agam,
 quo Auctorem inconsulte admodum Leironi mentionem
 injecisse ostendam. Quod ad librum attinet, male dici-
 tur *populum ad Episcoporum sanguinem petendum in eo inci-*
tasse. Plurima quidem mala & misérias enumerans, quæ
 Hierarchiæ accepta referre debemus, Senatum, quo me-
 lius genti ab iis in posterum caveri posset, ad illam peni-
 tus extirpandam summopere incitat & hortatur; sed
 Episcopos generatim, solo muneris sui nomine, etsi nihil
 in rempub. deliquissent, capite plectendos, ni fallor, nus-
 quam affirmare sustinuit. Altera Auctoris criminatio
 ad illa Leironi verba respicit: “Eorum, quæ a Deo
 “enixe petebamus, quartum fuit, ut nuptiæ Hispanicæ,
 “quæ Principi Carolo apparabantur, irritæ redderen-
 “tur, & ut is incolumis ex Hispania domum rediret.
 “Deus, sua misericordia permotus, precibus nostris an-
 “nuit; tantum vero abfuit, ut debitas pro utroque be-
 “neficio gratias ageremus, ut curam & sollicitudinem de
 “digniori consorte ei inveniendâ omitteremus; unde
 “Deus illum, qui *Ægyptiam* jam prius devitârat, *Hetho-*
 “*rum filiam* ducere sivit.” An vero *Cananitam* etiam
 appellet, nescio. Sin autem ad dicam illi impactam at-
 tendamus, longe aliam acerbarum vexationum, quas
 pertulit, causam fuisse percipiemus; quam Edmundi
 Ludlovii verbis jam plenius describam. Ita igitur ille:

“Leitonus, Medicinæ Doctor, XIII. Cal. Mart. A. 1629.
 “e templo (quod *Dominicanorum* dicitur) egrediens, e-
 “dicto curiæ, quam *Celsæ Commissionis* vocant, compre-
 “henditur; & ad Laudi Episcopi ædes abripitur; indeque,
 “nulla disquisitione prius instituta, ad carcerem *Novæ*
 “*Portæ* appellatum delatus, in vincula conjicitur, ubi a
 “vespere diei Martis ad meridiem Jovis absque victu
 “remansit, in squalidam cavernam detrusus; in qua per
 “quindecim hebdomadas, a pluviae nivisque injuriis mi-
 “nime tectum, detinent, uxori, cæterisque ejus amicis
 “aditu ad eum interdicto, nec non edicti, quo in carce-
 “rem conjectus est, exemplari (quod tamen lege regni pe-
 “tenti

Pag. 172

Epist. ad
Hollingw.
p. 22.

Pars I.

Vid. Præf.
P. I.

tenti tradi debebat) denegato. Postea apud Camera
 Stellata curiam nomen ejus deferunt, ea de causa, quod
 librum emilerit, cujus inscriptio: *Sionis Actio contra*
Præfules. Respondet Leitonus, se quidem, Senatu con-
 veniente, A. 1628. ejus libri capita scripsisse, eaque, a
 quingentis viris, quorum plurimi ordinis erant Sena-
 torii, approbara, typis mandandi animo in Hollandiam
 trajecisse: quingentos vel sexcentos tantum libros fuisse
 impressos: se vero, solutis Comitibus, in Angliam re-
 diisse, nec ulla exemplaria secum attulisse, immo ne
 ulla omnino in publicum prodirent, operam dedisse.
 Quæ autem Leitono ex libro ejus, in memorata dela-
 tione objiciebantur verba, ita se habebant: *Populum*
Dei in ulla gente, quæ Evangelium profitetur, graviori
persecutione opprimi, quam in hac nostra insula, & præ-
sertim post mortem Elizabethæ Regina, non legimus. Quæ
 quidem verba sua esse agnoscebat, eaque defendens
 affirmabat: *Rem illam experientia nimis esse comproba-*
tam, cum Episcopi quam plurimis Ministris, aliisque pri-
vata sortis hominibus, vitam & victum ademissent; quo-
rum multos in carceribus languescentes periisse, alios buc-
illuc vagari, familias inopia & merore obrutas relin-
quere coactos: his etiam accedere, quod, fidelibus, ab
actis Pastoribus, gregium suarum animæ in discrimen ad-
ducerentur. Aculeata hæc & pungens veritas. Itaque
 Laudus in rabiem actus, judices obsecravit, ut homi-
 nem, qua possent, gravissima censura notarent. Qua
 sane in re ei morem præclare gerebant, illud supplicii
 Leitono constituentes; ut, amputatis auribus, fisso naso,
 vultuque stigmate inusto, collum numellis infereretur,
 ad postem deinde alligatus cæderetur loris, & librarum
 deniq; Anglicanarum decem millibus multatus (quam
 pecuniæ summam ei minime suppetere noverunt)
 quoad viveret, in carcerem conclusus maneret. Eques,
 qui cum nobili quodam viro adstabat, de supplicii im-
 manitate querens, ac Præsulibus ea ratione ad honesti-
 oris conditionis viros probrosis istiusmodi pœnis & cru-
 ciatibus afficiendos viam aperiri significans, ab eo re-
 sponsum tulit: *Hoc tantum fieri in terrorem; se vero*
nolle, ut eam sententiam executionem unquam habi-
turam esse quis crederet. Laudus autem nihilominus
 voti compos factus est. Illo enim supplicio vi. Cal.
 Decemb. affectus est Leitonus, idque summa cum cru-
 delitate. Aures enim truncatæ sunt, nasus fissus, fa-
 cies

cies candentibus ferris adusta; tum vero ad postem
vinctus, tribus loris tanta sævitia cæsus est, ut ipse post
decem tandem annos rei narrationem scribens, singu-
los ictus carnem abstulisse, seque pro certo ab illius
supplicii angore & molestia nunquam vivum liberatum
iri, testaretur; deinde per duas fere horas die gelida &
nivali in numellis collocatus sterit. Postquam autem
tam immaniter illum tractassent, in curru, qui propterea
ab amicis parabatur, ad carcerem vehi minime permit-
tentes, sæva tempestate lintre redire coegerunt. Post
hæc in locum cœnosum admodum & lutulentum, in
quo nec ab imbribus nec nive tutus esse potuit, per
decem hebdomadas concluderunt; inde per menses vi-
ginti duos in arctissima custodia detentus fuit; carceri
denique per decem vel undecim annos inclusus remansit,
purum nunquam aerem ducere permissus, donec tan-
dem a Senatu, mense Nov. A. 1640. fortunate libera-
tus est. Cum primum autem, libellos supplices Sena-
tui oblatos curandi causa, in publicum prodiret, pe-
dum, oculorum, & aurium usu deficiebatur." Hacten-
us Ludlovius; cujus verba plenius descripsi, quo Lau-
dum Archiepiscopum mali originem ad vivum depinge-
rem; quem tamen Nicholus miris laudibus effert, ad-
mirandam vitæ ejus pietatem, cum summa doctrina conjunctam,
prædicans; *ac præter intempestivum fervorem, quod in illo*
culpetur, nihil videns; quem etiam cum magno ecclesiæ ge-
mitu capite plexum fuisse affirmat.

Vid. Nich.
pag. 39.

Pag. LXXIX. vers. 18. *post verba*, adjutricem fuisse, *adde*:
Sed cum Cottonus sese ab hac calumnia responso admo-
dum modesto defendit, ejus defensionis, a me nuper per-
lectæ, capita summatim hic tradere non pigebit. Hutchin-
sona igitur cum sua familia in Novam Angliam appulsa,
satis benigne illic accipiebatur, utpote, quæ in Veteri
prius Anglia apud viros probos & pios in honore fuisset,
& jam religionis causa profuga, laudabilem in promoven-
da pietate operam collocare crederetur. Mulieribus enim,
quæ a Ministris in concionibus tradebantur, privatim in-
culcare solebat. Postea illos contemnere incipiebat, pra-
vas quasdam opiniones sectans, quas callidis artibus dis-
seminare studebat. Hæc aliquandiu Cottono latuere, nec,
qui fuit hominis candor, & ingenium parum suspicax,
cum ea dogmata ab Hutchinsona intimisque ejus amicis
minime agnoscerentur, rumoribus qui de ea sparsi fue-
rant, statim fidem præbebat; licet alia interim observa-
ret,

Ratio Con-
gregational-
Ecclesiarum
explicata.

ret, de quibus, cum valde sibi improbarentur, privatim, sed graviter eam admonebat. Haud multo post a vicinis quibusdam Ministris Hutchinsonam pravas illas opiniones, tanquam a se agnitas, propagare audiens, cum muliere & sociis ejus denuo egit, opiniones illas falsas esse, seque earum auctorem, vel approbatorem inique perhiberi affirmans. Illi contra sese nec eas opiniones amplecti, neque ei unquam attribuisse responderunt. Cottonus ad fratres suos hoc eorum responsum mox deferens, num accusationem suam idoneis testibus confirmare possent, rogabat? Cum hi igitur se unum tantum testem adducere posse dicerent, duoque ad minimum ex S. scripturæ legem necessarii viderentur, ab iis consilium petiit, quid faciendum suaderent, quorum monitu, publicis concionibus in illa dogmata acriter postea invehit. Hinc hæretica mulier, quo melius suam nequitiam occultaret, Cottonum aliud publice, aliud clam profiteri aiebat. Placuit tandem Ministris, Cottono in primis eam sententiam comprobante, Synodum convocari. Colliguntur mulieris opiniones octoginta numero, quæ Synodo proponuntur excutiendæ, de quibus Cottonus coram Synodo illam suam sententiam testatus est: "Earum nonnullas esse in Numen maledicas, alias hæreticas, alias falsas, atque omnes fere incommode expressas." Hutchinsona igitur iis postea renunciare jubetur. Atque id quidem fecit, sed perfida & scelerata mulier se eas nunquam amplexam fuisse addebat. Cujus impudentissimi mendacii multis testibus convicta, Cottoni & totius insuper, præter mulieris filium, cœtus suffragiis ex ecclesia ejiciebatur. Quapropter cum res ita se habuerit, quis sane eam *Independentes inspiratam* judicasse, vel *individuum Cottoni comitem & adjutricem* fuisse dicat?

VINDICIÆ

Fratrum Dissidentium

In *ANGLIA.*

PARS SECUNDA:

In qua G. Nicholsii Defensionis Pars prior,
de Fidei dogmatis agens, expenditur.

INTRODUCTIO.

Pars II.

Plerisque hominibus in more positum est, ut, quæ semel amplexi sunt, sive dogmata sive consuetudines, illa deinceps, veri & iusti ratione posthabita, mordicus teneant & defendant. Id vero maxime fit, cum exinde lucri quid vel percipitur vel speratur. Testatur omnis ævi experientia, nunquam defuisse illarum rerum defensores, quæ a summis potestatibus jussæ, externa emolumenta sibi habuerint annexa. Præsto sunt semper flexibilis animi homines, qui omnia magistratus jussa capeffentes, defendentes, & lau-

L

dantes

Pars II.

Við Nicholf.
p. 349.

Við Nicholf.
p. 341.

dantes, ipsi animos addunt. Quæ ab ipso præcipiuntur prava, illi tanquam bona, vel tolerabilia saltem tuentur. Immo dum pacis studium prætexunt, quæ ipsi pro ~~deceptis~~, alii vero pro illicitis habent, ut ~~longa vetustate~~ ~~reuerenda~~ laudant, eorumque injunctionem, dissidia necessario parituram, suis calculis non raro comprobant. Ni in nostra controversia hæc locum habuerant, dudum rejecta fuissent plurima, de quibus contenditur, inutilia, dubia, & illicita; nec ferri etiamnum potuisset, sed dudum in melius correctæ fuisset disciplina nostra ecclesiastica; quæ, fatentibus Episcopalibus, non talis est, qualem boni homines esse optarent, cujusque vitia cuius primo intuitu sese ostendunt. Ni lautissima Beneficia, ut dicuntur, & amplissimos honores sperarent Clerici, in suadendis potius summis potestatibus, ut, sublatis dissidii causis, pax ecclesiæ restitueretur; quam in conviciandis fratribus, & detorquendis veterum & recentiorum scriptorum verbis, quo suæ causæ speciosorem aliquem colorem obtenderent, operam suam collocarent. Sed omnibus notum est Poetæ dictum:

————— *Quid non mortalia pectora cogis,
Auri sacra fames?*

1 Tim. vi.
30.

& venerandum magis Apostoli effatum: *Radix omnium malorum, amor pecuniæ.*

Hæc autem eo animo dicta intelligi velim, ut videat Auctor, quam facile retorquetur ejus exordium. Mihi enim extra dubium est, Episcopalium quam plurimos aliis argumentis inductos, sese Hierarchiæ dedere, eamque tueri; & dum non vident se ipsos esse revera schismatis manifestos, istius quodam metu perculsi, illa ferunt, quæ aliter ferenda haud censerent. Non nostrum est reconditos hominum sensus, Dei solius judicio subiectos, scrutari. Unusquisque Deo actionum suarum rationem redditurus, de aliis ex charitatis lege sentire debet. Si quid in hanc legem deliquerint nostri, eorum ab illa parte defensionem nunquam in me recipiam. Sed Auctor noster, dum spectat festucam in oculo fratris, trabem quæ in suo est haud animadvertit, seque moniti Servatoris immemorem ostendit: "*Ejice primum trabem*

Matth. vii.
3--5.

"ex oculo tuo, & tum despicias, ut ejicias festucam ex oculo fratris tui. Sed Auctorem ipsum audiamus.

Pag. 126.

Mihi negotium hoc penitus inspicienti semper vero similimum visum est, homines istos, qui funestissimæ ab ecclesia Anglicana secessionis duces se profiteri, ac tot tantaque

crimina

crimina nobis impingere voluerunt, haud alia fere ratione ad rem adeo turpem perpetrandam inductos fuisse, quam ut suo discidio speciosiores aliquem colorem obtenderent, potius quam quod ea, quæ nobis ita graviter objecerunt, ipsi penitus atque ex animo crederent.

At vero quid nobis lucri ex isto discidio? Qua tandem ratione discidium res adeo pulchra nobis videri potest? Siccine comparatum esse credis nobis ingenium, ut una discidii causa tot crimina vobis objecerimus, vel tot multas, direptiones, & incarcerationes, aliquando ad necem usque, nos ipsi passi simus? His discidii fructibus non tantopere oblectabamur, ut anxie & magno labore circumspiceremus, si quis esset *speciosior color*, quem nostro discidio obtenderemus. Homines dum sumus, miseria, opprobria, calumnias, & vexationes non possumus non averfari. Nec adeo rationis expertes fuimus, ut graves, quibuscum per tot annos conflictati sumus miseria, per se spectatas, laurissimo vitæ generi, quo vos fruimini, prætulerimus. Immo, ut olim majores nostri, sic nos etiamnum Deum O. M. restari possumus, non alia nos inductos ratione a vobis sejunctos esse, quam ut illæsas servaremus conscientias, Deoque officium, ex verbi præscripto ipsi debitum, præstaremus. Quid enim? an non, sopita tandem persecutione, paucis contenti vivimus; cum tamen vestris insistentes vestigiis opima Beneficia, Præbendas, Decanatus, & Episcopatus vobiscum pariter sperare possemus? At cum Nicholusius se hic exploratorem gesserit, & *abditos animorum recessus* scrutatus fuerit, idque ex conjecturis vero absimilibus; velim ut in memoriam revocet sua ipsius verba, p. 142. quæ cum alibi in medium adduxerim, hic iterum describere superfedens, progredior.

Fam vero ne hisce fraudibus, quibus texendis vix unquam parati artifices defuerunt, vulgo imponi potuerit, ratione quadam exquisita & singulari, a nostris Theologis cautum est, qui in ecclesiæ defensionem, libros quamplurimos doctissimos & elegantissimos, sermone patrio, conscripserunt.

Quales sint isti libri, ex hoc Nicholusii scripto exteri fratres facile judicium ferent. Illorum enim succum & sanguinem in suum opus transtulit, nonnullis etiam de suo additis. Certe si quid dandum sit judicio hominis, in hac controversia mediocriter (ut ita de me loqui fas sit) versari, & qui ad eam accessit animo ecclesiæ Anglicanæ proniori, præter fucum & speciosum turpissimis

rebus sæpe fraudulenter obductum colorem, in istis scriptis vix quicquam reperiās. Nostra argumenta, probe & candide intellecta, diluere raro aggrediuntur; sed, quæ ipsi pro nobis confinxere, vel miserum in modum detorsere, iis satis feliciter respondent; atque inde, quasi insigni parta victoria, triumphos agunt. Id ipse nuper expertus sum, in epistolis a Doctore Wells contra me scriptis. Utrum vero hæc temere dicantur, necne, ex Nicholſio fiat conjectura.

Nihili sunt, quæ Auctor in suæ ecclesiæ laudem congeſſit; ideoque breviter tantum attingam. *Agitur, inquit, de fama & existimatione ecclesiæ omnium, quotquot in Reformato orbe videntur, insigniſſimæ: Memor sis, quæſo, tui muneris, & cum advocatus tantum sis, judicum sententiam paulisper expecta; illis forſan longe aliter videbitur. ecclesiæ, quam labefactare & ſedibus evertere, exquisitiore cura ſemper ſe exercuit tyrannis Pontificia: Pontificiæ tyrannidi invidioſum eſt vel nomen Reformatum. Eccleſias omnes, modo Reformatas, lividis oculis intuetur, & internecino odio proſequitur. Certe qui Gallicarum, Sabaudicarum, Bohemicarum, Hungaricarum, Polonicarum, & e Germanicis plurimarum eccleſiarum ſtatum perpenderit, facile agnoſcet Pontificios nullam non exercuiſſe curam, qua illas labefactarent & ſedibus everterent. Et ſi ad eccleſiam Anglicanam labefactandam exquisitori cura incubuerint, id potiùs ſpei, qua lactabantur, ampliſſimorum reddituum, quam Anglicanæ Reformationis perfectioni tribui poteſt. eccleſiæ, quæ Reformati nominis maximum propugnaculum ſemper exiſtimata eſt. Veruntamen libenter ab Auctore hic diſcerem, quo ſenſu hæc de eccleſia Anglicana dicantur. An quod regnum incolit omnium Reformatorum potentiffimum? Eo proſecto ſenſu eccleſia Scoticana, ipſique Nonconformiſtæ ſunt huius propugnaculi haud contemnenda pars. Sed adverſarii callido conſilio, prout ſua intereſſe videtur, eccleſiam & regnum modo diſtinguunt, modo confundunt. Si ergo diſtinguamus, & eccleſia Hierarchica in ſe ſpectetur, qua ratione eſt Reformati nominis maximum propugnaculum? Num ex ritibus, an fide; ex iſis quæ habet peculiaria, an quæ ſunt illi cum cæteris Reformatis eccleſiis communia, iſtam exiſtimationem meruit? Si rituum nomine iſtiusmodi propugnaculum eſſe Auctor dixerit; exteri, qui indignantes eos repudiârunt, in tali nunquam, mihi crede, gloriabuntur propugnaculo. Si*

fidei

fidei rationē propugnaculum dicendam esse velit; ingentes ab hac parte, ei laudes deberi, quod multos & insignes Reformatae fidei pugiles aluit, haud negem: sed ni exteris iniqui esse volumus, de illorum ecclesiis idem agnosci debet. Et si ad fidem in ecclesiae Angl. Articulis expressam respiciant fratres, vereor admodum, ne tuique similes, quorum causam in hac priori Defensionis parte suscipis, ejus proditores potius quam defensores audiatis. Neque exteros, credo, fugit, fuisse aliquando hujus propugnaculi custodes, qui id Pontificiis dedere molirentur, inter Pontificiam & Anglicanam ecclesias con-sociationem meditati. Sin autem propugnaculum esse velit ecclesiam Anglicanam propterea quod, ut mox addit, *de fœdissima Romana superstitione, toties triumphos gloriosissime egerit*; quidni id etiam de aliis ecclesiis dicatur, quæ similiter triumphose egerunt, minus quidem fastuosæ, sed nulla tergiversationis infamia notatæ? Una igitur, quod sciam, ratio superest, qua gloriosum propugnaculi nomen merito jure ecclesia Anglicana sibi vindicare queat; scilicet quod sit omnium ecclesiarum Reformatarum bellicosissima, armisque in utramque partem, sive ad suos propugnandos, sive ulciscendos alios, prout res postulat, semper instructa & parata. Eo quidem sensu propugnaculum esse, sui potius quam Reformati nominis, tristi experientia edocti sumus.

Introductione hactenus considerata, jam ad priorem Defensionis partem progredior; cujus singula capita, quæ ad nostras lites revera spectent, ordine excutiam; mea-que ita disponam, ut iis Auctoris respondeant.

CAPUT I.

De Pontificiis erroribus ecclesiae Anglicanae ascriptis.

DE hac criminatione pauca quædam notabo, priusquam singula ab Auctore dicta expendam. Pag. 130.

1. Anglicanam ecclesiam esse Papisticam nunquam diximus. Longe enim alia res est, cum nonnullos in ista communione Papisticorum dogmatum insimulamus. Hoc sane exemplis abunde firmare possem, si non adeo apertum esset, ut nec Auctor ipse inficias ire sustineret, ut infra videbimus.

*Id. p. 139.
140.*

L 3

2. Dicimus

2. Dicimus reformationem Anglicanam minus perfectam esse, quam eam exterorum; propterea quod Angli nonnullas Papismi lacinias, ab exteris penitus reje-
ctas, etiamnum retinent.

Per Papismum autem intelligimus totam illam erro-
rum, superstitionum, vel cujuscunque depravationis
congeriem, quæ in ecclesia Papistica locum habet. Duo
igitur volumus; unum, res ipsas, quas Papismi lacinias
dicimus, esse pravas & abnormes; alterum, eas Pontificiis
in usu esse, & ab ipsis ad nos fuisse traductas. De poste-
riori nulla lis est; id enim fatentur Hierarchici. De
priori igitur tantum contenditur. Hinc liquet ad rem
nostram parum attinere, quæ habet Auctor, p. 137.

3. Papismi lacinias convicii causa nequaquam iis ob-
jecimus, cum & ita appellaverint Episcopaliū nonnulli,
ut alibi notatum fuit; sed ut illos eo magis ad eas radi-
citus evellendas incitarem. Cum enim ipsi fateantur
ecclesiam Papisticam esse omnium corruptissimam, quid-
ni & imitatione indignissimam agnoscant? Cur corrup-
tissimæ, obsecro, potius quam Reformatarum ecclesiarum
similitudinem affectent? Porro, ecclesia ista olim habe-
batur Antichristiana, ut patet ex Homiliis, & ex ipsa
Liturgia Anglicana, priusquam eam in Pontificiorum
gratiam mutavit Laudus Archiepiscopus; ut ostendit
Heylynus. Imo, fuere olim, atque etiamnum sunt, ex
Episcopalibus gravissimi & doctissimi scriptores, qui ec-
clesiam Romanam illam ipsam esse *metetricem*, in Apoca-
lypsi depictam, affirmare non dubitant. Quod si verum,
æquum est, ut, inanibus ejus ritibus sedulo abactis, com-
munitatem illius prorsus omnem devitemus. Si inter-
pretibus istis fidem habeamus, ita nos monet Spiritus S.
*Exite ex ea, popule mi, ne participes sitis peccatorum ejus, &
ex plagis ejus accipiatis.* Ex hoc igitur argumento nostro,
utur immerito invidiæ insimulato, istos ritus iniquo con-
silio retineri plane ostenditur. Nam quod Episcopales hic
afferunt, prorsus futile est, nec ullam omnino vim habet:
nimirum, hæc olim in usu fuisse. Fuere quidem, sed in
omnium spurcissima ecclesia, a qua sunt traducta, & fo-
dissima superstitione inquinata; nec ulla eorum vestigia
in sacra pagina, unica tum fidei tum cultus norma, com-
parent. Qui ab istius igitur ecclesiæ superstitione abhor-
rent, pessimo consilio ejus similitudinem vel ipsi affectant,
vel aliis injungunt. Citra ullam enim necessitatem fra-
tribus proponunt, vetante interim Apostolo, *ad quod im-
pingant,*

Vide etiam
Nicholl. p.
134.
Cypr. Angl.
p. 118.

Apoc. xviii.
4.

Rom. xiv.
13.

pingant, aut offendant, illorumque mentibus malam sui suspicionem ingerunt. Dicuntur quidem hæc esse Papismo antiquiora. Sed facilis est responsio. Nam primo, de eorum plurimis id falsum plane est. Deinde, Papismus paulatim adolevit, multisque constat superstitionibus non uno seculo natis, quarum nonnullæ, a parvis & sic satis vetustis ortæ principiis, temporis progressu accrevire; quo magis a parvis istiusmodi principiis, & primis nascentibus superstitionis seminibus, nobis cavendum est. Ita intelligendi sunt veteres Puritani, cum Papismi reliquias ecclesiæ Anglicanæ obijciunt: eorumque vestigiis inhærere ab hac parte nulli erubescimus. Nec sane est, quod Nicholus opprobria & convicia nobis exprobrat. Qualia enim sunt, quæ a suarum partium hominibus in nostros quotidie effunduntur! Fanatici dicimur, Cathari, Puritani, Perduelles, Schismatici, de quorum salute conclamatum, Papistis pejores, Judaizantes, Turcizantes. Hisce conviciis nos jam solos fere lacerant, qui, viginti circiter abhinc annos, omnes ubique Presbyterianos externos pariter tractabant. Si ad hæc comparentur, quæ a nostris, opinionum suarum vel maxime tenacibus & asperrimis, exciderint, levia sunt. Cujusmodi autem ea sint, quæ ab Auctore proferuntur, jam videbimus.

*Dixit Gilbius, vestes & ritus in ecclesiâ Anglicana usitatos, esse pompas carnales, mendicas, & Antichristianas. Grande nefas! Si Apostolus ceremonias Judaicas, licet a Deo ipso olim præceptas, carnales appellare non veritus sit; quidni Gilbius ceremonias Papisticas, a Deo nunquam institutas, ita nuncuparet? Si ille Judaicas ceremonias infirma & mendica elementa, quidni hic Papisticas ceremonias pompas mendicas dixerit? Et si vere Papisticæ erant, Antichristianas etiam esse haud negassent Episcopales, Gilbio æquales, qui omnes uno ore Papam esse Antichristum dicebant. Ita Episcopus Ridleyus, acerri-
mus aliquando ceremoniarum patronus, cum invitus admodum superpelliceo induebatur, in Episcopum Romanum, & vestitum istum vehementer invehens, illum Antichristum, hunc ineptum, abominandum, nec histrione dignum appellabat. A Iuella Episcopo vestes, &c. Papismi reliquæ; ab Hornio, alio Episcopo, Papisticæ dicuntur; ut ex Burneti literis alibi notavimus. Quidni igitur Gilbius eas, Papales ineptias, Romanas reliquias, Antichristi lacinias, & Papismi transformati feces esse diceret? Cartwrighti, seu potius Admonitionis verba, non*

Heb. ix. 10.
vii. 16.

Gal. iv. 6.

Fox vol. III.
p. 500.

Pars II,

Citant. Whi-
gist. in Re-
spons. pag.
205.

Io. p. 210.

recte & candide citat Auctor. Sic enim se habent:
 "Sicut nomina Archiepiscoporum, Archidiaconorum,
 "Episcoporum, Cancellariorum, sunt ex Papæ Romani
 "officina, una cum suis officiis traducta; ita regimen
 "per illos administratum ex *Jure canonico*, præci-
 "puo Papæ adminiculo, est Antichristianum, Diabo-
 "licum, & S. scripturæ contrarium." Fatetur Whit-
 gistus, quicquid in *Jure canonico* sacræ scripturæ repu-
 gnat, esse Antichristianum & Diabolicum. Et sane isti-
 usmodi regimen S. scripturæ verè repugnare infra, ni
 fallor, ostendam: sed utinam interim ea mollius dicta
 fuissent. Duo autem proxima, quæ ab Auctore afferun-
 tur, exempla, cum præter odiosam veritatem nihil in se
 continent, transeo. Sed *Liturgia Anglicana abusus su-
 perstitiosum esse*, dixit quis, & *idololatricum*. Superstitio-
 nem redolere præscriptas cæremonias semper diximus;
 nec id cuiusvis, serio attendenti, mirum videbitur. Quod
 vero *idololatricum* addit, ex nimio, quo librum ipsi profe-
 quuntur affectu, interpretari debet: sicut Apostolus avari-
 tiam idololatriam nuncupat. Et cui Episcopaliū
 mores non ignorantur, id a veritatis specie minime ab-
 ludere facile concedet. De cæteris, cum ad dogmata
 spectent, hic nihil dico, sed ad verba Auctoris pro-
 gredior.

Pag. 131.

Non credunt ipsi, puto, Adversarii, quæ nobis obijciunt
scelera. Fallitur Auctor; quæ objecimus, certo credimus.
 Et si id nobis in mente fuisset, ut Hierarchicos invisos red-
 deremus, longe alium institissemus tramitem.

Pag. 132.

Nuperrime tamen, fatendum est, nos ab istiusmodi convi-
 ciis parcius petitos fuisse; Quam vellem, ut nobis vicissim
 id dicere liceret! Pari profecto odio, & similibus, quibus
 olim, conviciis, nos petunt Adversarii; & quod non simi-
 li etiam, qua olim persecutione, nos opprimunt, Deo
 gratiam habemus. Sed falsum est, quod statim addit:
*non ideo quod nunc minus esse, quam tunc fuisse causæ ad
 tantam calumniam Adversarii existiment*; Si res ipsæ spe-
 ctentur, easdem quidem Papismi lacinias etiamnum re-
 tinent; sin autem ævi ingenium attendamus, id nonni-
 hil immutatum esse nobis merito gratulamur. Initio
 enim regni Elizabethæ innumeri sacerdotes, qui Pontifi-
 ciorum superstitionem sub Maria publice amplexi erant,
 veteres opiniones sine dubio retinebant, licet sacerdotiis
 suis cedere nollent. Et quo spectarent plurimorum Epis-
 coporum & Clericorum studia, regnante Carolo primo,
 nobis

nobis extra dubium est. Sed eos hodie Pontificiis magis adversari lubentes & læti agnoscimus. *sed quod tam fatuum mendacium nemo nunc dierum est qui crederet; cum sciant cuncti, qua vi, quo ardore, qua constantia Pontificios dudum prosequeremur; cum & quibus partibus faverent isti, in summo omnium civilium divinarumque rerum discrimine, nemini ignotum esse potuerit.* Nemo nostrum est, qui etiamnum haud credat, Papismi esse revera lacinias, quas majores nostri ita nuncupabant. Quod egregie autem contra Pontificios scripserint Theologi Hierarchici, regnante Jacobo secundo, nemo est qui in dubium vocabit, vel honorem ipsis ab hac parte debitum invidet. Sed iniquissime nobiscum agitur, qui ut tergiversantes hic inducimur, sicut alibi ostensum. Qui oblatum ultro auxilium respuebant, nobis, re jam peracta, quod desideraretur, vitio vertunt. Si Pontificiorum partibus favissemus, unde evenit, quod nostris sacris addictos nullos, ex Hierarchicis vero multos in suam superstitionem pertraxerint? Sed tam odiosæ criminationi quid causæ subest? Id scilicet quod nonnulli ex nostris, cum Rex Jacobus dirissima Hierarchicorum persecutione nos eripuisset, isto beneficio, tanquam amico animo collato, sunt decepti, illique gratias amplissimis verbis egerunt. Cæterum non soli Nonconformistæ hac fraude delusi sunt. Hierarchici enim, quamdiu in cœrus, ædesque nostras Rex eos immitteret, bonaque nostra diripiendi libertatem concederet, omnes fere *Jacobi Justi* nomine eum prædabant; immo exemplo etiam præeuntes, verbis haud minus amplis Carolo & Jacobo secundis gratias egerant. Sed quod ipsis, id nostris minime licebit. Ita scilicet quorundam hominum mentes occæcat *φιλανθρία*! Reputet etiam secum Auctor, quibus partibus favebant Hierarchici, cum nostros Ministros ejiciebant, spoliabant, duris vexationibus premebant; vel cum senatusconsultum de exhæredando Duce Eboracensi rejiciebant Episcopi, cætera etiam Clericorum turba id uno ore damnante. Aut enim longe fallimur, aut ad rem reformatam hæc nequaquam facere potuerunt.

Sed si nostra ecclesia ita ad Papismum vergat & propendeat, cur illi, qui primi ejus quasi fundamenta jecerunt, Cranmerus, Ridleyus, Latimerus, alique sanctissimi viri, a Pontificiis adeo horribili supplicio sublati sunt? Cur, apud eos, non pro amicis conjunctissimis & necessariis habiti sunt?

Non video quid hisce futilius dici potest. Anglicanam

Vid. p. 79.

Pars II.

nam ecclesiam a Pontificiorum esse longe diversam, apud nos semper fuit extra controversiam. Innumeris illorum viris eam esse repurgatam fateamur, & Deo gratiam habemus. Nec tamen affirmare veremur, quasdam in ea esse retentas veteris fermenti reliquias, quæ ulteriorem emendationem postulant. Sanctissimi illi Martyres licet plurima, non tamen omnia perviderunt; & multis in melius correctis, quædam tamen prava, a Pontificiis accepta, retinuerunt. Quid ergo? Num ideo credendi sunt cum Pontificiis conjunctissimi? Lepidum profecto Auctoris somnium! Falluntur egregie quibus ita visum est, eosque Pontificiorum indolem prorsus ignorare necesse est. His enim nihil satis est, si vel latum unguem ab ipsorum superstitione discedatur, aut si tyrannis sua vel minimum labefacteretur. Quamvis igitur non omnes Papismi lacinias, cum tamen plurimas, easque foediissimas superstitiones, & idololatrias eliminassent, durumque tyrannidis jugum excussissent, quid mirum eos adeo horribili supplicio a mactigiis istis affectos? Quæro autem, ullæne Papismi reliquiae in prima Liturgiæ editione sub Edvardo sexto locum habebant? Si id concedat Auctor, quod nemo eam evolvens negabit, quid egregio hocce argumento eliciet? Pontificiis enim primas ipsorum curas haud minus displicuisse, quam secundas, quibus multæ de novo Papismi sordes abstergebantur, nōrunt omnes. Nostra reformatio, ut alibi notat Auctor, a summis Ordinibus facta est; sed plurimi ex omnibus ordinibus, mente sua pristinis opinionibus implicata, gloriosum opus pro virili impediverunt, ut ex historia istius ævi liquet. Hinc illæ Papismi reliquiae in ecclesia Anglicana reformata ortum habuere. Nec potuerunt ex animi sententia reformationem perficere, qui summopere in ea re contendebant. Sed purida est Auctoris calumnia, quam nobis affingit, ac si putaremus illos sanctissimos viros vix latum unguem a Pontificiorum sacris abscessisse. Existimamus enim eos longe ab iis abscessisse, & longius, si per tempora & vitam licuisset, abscessuros fuisse.

Si ita sordibus Pontificiis nostra fadentur omnia, cur nos potissimum petunt sanguinolenti istorum errorum propugnatores? Si res olim gestas a majoribus nostris vere accepimus, in infami illa conjuratione sulphurea, non Puritanorum Ministros, non nobiles paucos eorum fautores designabant infami hostes; sed inaudita crudelitatis specimen parabant ii, in Regem, ecclesiae Anglicanae acerrimum defensorem, in Episcopos simul omnes,

*nes, & Proceres illos, qui nuper, viva Elizabetha, ecclesiam
hanc tot bonis legibus firmarant & ornarant.* Part II.

Salsum hominem! Credit ille Pontificios in immani
ista, quam meditabantur, strage, Puritanis parci-
turos. Vellem id ab Auctore liquido explicari, quò scilicet ar-
ificio Puritanicorum Nobilium, cum Hierarchicis in se-
naculo permistorum, saluti prospicere potuerint, cum
ædes ipsæ, in quas convenissent, pulveris pyrei ictu con-
vulsæ ruerent, & omnes uno impetu in sublime raperen-
tar. *Et si res gestas a maioribus nostris vere acceperimus, id
consilii ceperant conjuratores, quo post perpetratum
scelus Puritanos, tanquam auctores ejus accusatos, statim
trucidarent. Porro, si Pontificii, ut indicare videtur,
nihil unquam in nostros moliri sint, quomodo in illo-
rum consilia ejiciendorum Ministrorum, & insequentis
persecutionis culpa rejicitur? Sed en alterum ejusdem
futuris argumentum.*

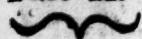
*Aut si probe nos meminimus, quando, imperante Jacobo se-
cundo, Reformatae fidei caput ipsum vitamque petebant Jesui-
tae, non scholares Puritanos e suis seminariis arcebant; in no-
stra sola Collegia involabant; nostros alumnos deturbabant,
iisque beata illa otia perpetuo interdicare volebant.*

Profecto vix scio, Pontificiis an Hierarchicis majores
gratias hic debeamus; illisne quod non auferrent, quæ
non habuimus; an his qui, pro insigni sua clementia,
effecerunt, ne quid fere esset nobis reliquum, quo præ-
donum cupiditas ad nos spoliandos incitaretur. *Si vestros
alumnos deturbarent, iisque beata otia in Collegiis academi-
cis interdicere, ea re vestrum profecto exemplum re-
novabant.*

Quæ de Fido Comino & Thoma Hertho proxime sequun-
tur, conficta esse mendacia, ex innumeris indiciis tam
certo scimus, quam quod maxime. Id clare ostenditur
in erudito ad Scotti Theses de precum formulis responso;
cui, cum ego nuper adversarium meum Wells, eos memo-
rantem, remitterem, ipsumque, ut istius scriptoris argu-
menta dilueret, vehementer provocarem; nihil respon-
dit, nisi quod nescivisset ipse tale quid a nostris homini-
bus unquam fuisse scriptum; nec istas fabellas vindica-
re conatus est. His igitur, ut ullo prorsus responso in-
dignis, supersedeo. Lector autem olla hac dignum oper-
culum in fine hujus capituli inveniet.

Jam Auctor argumentatur ex Articulis, ad quos cre- Pag. 135.
dendos tuendosque non tantum Clerus omnis, sed singuli in
Acade-

Pars II.

Academias admissi, subscriptionis religione se astringunt. Illi extra omnem, inquit, dubitationem evincunt, tantum nostram religionem a Pontificia, quantum calum a terra, distare.

Cum conclusionem non negemus, de iis unde efficitur parum solliciti sumus. Argumentum tamen est prorsus invalidum. Articuli enim Anglicani tam ab Arminianorum, quam Pontificiorum dogmatis abhorrent; & proinde ecclesia Anglicana Pontificiis æque ac Arminianis scaterere potest. Deinde si qua insit huic argumento vis, Montacutium, Heylynium, Thorndicum, & Parkerum etiam defendet, qui *ad articulos credendos tuendosque se, pariter ac cæteri Clerici, subscriptionis religione adstrinxerant.* Illos autem placita quædam Pontificiorum libris suis intexuisse infra faterur.

Vid. p. 140.

Cum Auctor noster a proposito suo longe aberrer, nec nostram sententiam oppugnet, fas est, ut eam hic plenius explicem. In ea igitur sumus sententia: Dei voluntatem, in sacris literis patefactam, unicam esse omnis sacri cultus normam; hominibus vero novas Deum colendi rationes confingere, vel confictas admittere, & ad usum revocare nullo modo permitti. Cum igitur cultus sacer depravatus fuerit, & sordes in eum irrepserint, adeo ut religionem instaurare necesse sit, ad primam institutionem reverti, ad quam, tanquam ad amussim, omnia exigenda, & ex qua sola sunt corrigenda, oportere judicamus. Sed quod omnia sine discrimine sint respuenda, quæ sunt Pontificiis nobiscum communia, nunquam credidimus, nedum diximus. Quæ ad vitæ usum, quæ ex Dei mandato sunt necessaria, nunquam sunt rejicienda; quæ vero sacro cultui admista sunt, nequaquam necessaria, aut utilia, sed temporis progressu facta sunt, si non & ortu fuissent, superstitiosa & idololatræ, illa prorsus eliminanda censemus. Idque duabus de causis: nimirum, in maiorem superstitionis detestationem; & ne ea retinentes, imperitos homines in superstitionem inducamus. Sic antiquissimus signi crucis usus ab omni superstitione non fuit immunis, ad longe autem maiorem superstitionem temporis progressu viam munivit; adeo ut in Baptismo retentus, Hierarchicis etiam contagionis ejus aliquid affricuerit; quod ex Auctore ipso meridiana luce clarius reddam. Superstitiosum est Baptismum, citra istud additamentum administratum, ut mancum sacramentum diffugere. Et tamen id de quibusdam

Vid. Calvini
Epistol. ad
Protest.

Vid. p. 258.

busdam Hierarchicis verum esse Auctor ipse non diffite-
tur. Unde si hujus signi usus, ut in ecclesia Anglicana
obtinet, non esset per se superstitiosus, cum tamen in
imperitis hominibus superstitionem alere deprehendatur,
rejici eum oportet. Videte jam qualia ex nostra senten-
tia consecratoria elicere contendat.

Cur non, inquit, omnia indignabundi aspernantur & ab-
jiciunt, quæ vel levi aliqua superstitione inquinantur. — Pag. 137.
Non proinde abjiciunt sacros codices, quia ad superstitionem
suam tutandam eos detorquent Pontificii; aut, quod execra-
bilius est, ad maleficia perpetranda convertunt venefici.

At quis non videt rationem inter hæc longe diversam
esse? Ex Dei enim mandato sacros codices retinere &
legere tenentur omnes; sed ritus superstitiosos conserva-
re adeo nullo mandato jubemur, ut contra eos abjicere
doceamur.

Haud inter atrociora crimina numerari existimant, quod
ipsorum quidam quavis die Dominica ecclesiasticos cætus ibi
celebrent, ubi sex reliquos dies tripudiis & choreis levissimi
juvenes puellæque indulgent.

Dic, quæso, clare & aperte, an tripudia & choreæ locum
ipsum profanare, & sacro cultui minus idoneum reddere
tibi videntur? Si id dixeris, vellem ut nos doceas, qua
ratione ipsi juvenes puellæque, templa scilicet spiritualia,
non profanentur, & propterea a vestra communione arce-
antur? Imo si locum, quidni & diem Dominicam profa-
nare contendas? Hierarchicis aliquando aliter visum
est, cum ista tripudia, vel ipsa die Dominica, permitte-
rentur, ipsique regium ea de re edictum populo præle-
gerent. Nos sane nullum, sub Novo Testamento, vel san-
ctum vel profanum locum, extra ipsum usum, agnoscimus.
Sanctas ad Deum manus in quovis loco attollere permissum
est. Et quamvis loca, in quibus res sacras peragimus,
ut profana nobis nonnunquam objiciunt; probe tamen
scimus eos aliud inter disputandum, aliud vita agere. Ipsi
enim, cum usus venerit, in locis profanis suos agunt con-
ventus. Prope Cantabrigiam in mediis nundinis, &
sub dio, quotannis id fit. Nec ipsi Cantabrigienses tem-
plum, B. Mariæ dictum, a Comitibus academicis in eo
habitis, innumerisque dicteriis, scommatis, & jociis sæpe
haud castis, palam recitatis profanari, aut sacris con-
ventibus sine nova consecratione ineptum reddi credunt.

1 Tim. xi. 8.

Sed quorsum ad nos pertinet illud Ezechiae exemplum, nisi Pag. 137.
in parem nostri laudem?

Dispari

Pars II.

Dispari prorsus ratione ab Ezechia, & ab adversariis res gestas esse liquebit, si ad sequentia attendamus.

1. Multis ante Reformatam religionem seculis, apud Pontificios signi crucis; ut Ezechiae ævo, apud Judæos ænei serpentis, superstitiosus & idololatricus usus invaluerat.

2. Ezechiae, conservato æneo serpente, æque ac Hierarchicis, signo crucis retento, in promptu fuisset superstitionem & idololatriam cohibere. Hucusque exempla ad amussim conveniunt: videamus & in quibus discrepent.

3. Ezechias, ut omnem superstitionis & idololatriæ occasionem amoveret, serpentem æneum confregit & penitus abolevit. Angli contra crucis signum in Baptismo, crucifixi imaginem in templis quam plurimis etiamnum retinent.

4. Serpens æneus ab origine fuit a Deo ipso præscriptus; & cum primarius ejus cessârat usus, illustre Divinæ potentiae & bonitatis monumentum remansit. At crucis signum nunquam a Deo præscriptum, nulli laudabili usui inserviens, nullum Divinæ potentiae aut bonitatis monumentum merito haberi potest. Hinc speciosior erat Ezechiae, quam Episcopalibus causa, cur, signo manente, abusus tantum vetaretur.

5. Ezechiae factum ab omnibus, Hierarchicorum vero adeo a nemine laudatur, ut non tantum ab aliis quam plurimis Reformatis, immo & a suarum partium nonnullis damneretur, sed vel ipsi Pontificii, quos demereri student, illud derideant. Sed pergit Auctor.

Nos omnes illos ecclesiasticos ritus expunximus, qui aliquam superstitionis speciem præ se ferebant: Hoc sane pernegatur. Nemo enim nescit signandi ritum, inter Pontificios usitatum, aliquam superstitionis speciem præ se tulisse; nec tamen eum expunxerunt. Imo videant lectores, an non ritus hujus retinendi causa, ab Auctore a libi allata, superstitionem aliquatenus sapiat? "Neque quippiam, inquit, minus hac in re facere potuimus; nisi Domini & Salvatoris nostri hæc sacra quasi insignia vellemus prorsus obliterare, & Mahumedanis ipsis atque Ethnicis rem gratissimam facere." Et etiamnum præsto sumus & accincti cæteros foras pellere, quam primum nobis innotuerit, quod populus noster exinde causam aliquam arripiat in idololatriam relabendi. Quod olim factum, id denno fieri potest; & prudentium est cavere ne fiat. Qualem vero ansam hæc Montacutio, Parkero, aliisque præbe-

præbebant, vobis dudum innotuit. Et quid ni plebi vestræ præcaveatis, ne, si non in idololatriam, at in superstitionem tamen relabantur? At vero in hanc relabendi eos causam arripere, ex tuis verbis antea ostensum est. Porro, quare populo vestro tantum, cur non & exteris etiam omnem amoveatis idololatriæ occasionem? Illi quidem basilicas vestras intrantes, idololatræ plane affectu, si non & gestu, crucifixi imaginem, super altare collocatam, suspiciunt & venerantur.

In ecclesia nostra repurganda non tam considerabant Reformatores, quæ Pontificii sui erroribus & superstitionibus fœderant, sed ne in posterum fœderentur.

Quidni Ezechias, eodem usus consilio, æneum serpente integrum servâisset, non tam considerans, quid Israelitæ suis erroribus & superstitionibus fœdâssent, sed ne in posterum fœderent? Sed egregia hæc repurgandæ ecclesiæ ratio Ezechiam fugit, cujus imperfectum scilicet exemplum non tantum in parem, ut modo dixisti, sed in maiorem etiam vestri laudem cedat. Infirma est autem ratio quam statim adjicis: Nos minime, uti sub Ezechie imperio Judei, finitimorum idololatriæ sumus addictiores; cum immanem eorum superstitionem execramur omnes, & eane pejus ac angue odimus. Angli, cum primum renasceretur apud nos purioris religionis cultus, Pontificiorum idololatriæ revera addictiores erant, & metu potius quam amore permoti, Reformatorum sacra frequentabant; ut in priori parte notatum fuit. Si quam igitur hujus rei rationem habere præ se ferant Episcopales, quidni & tum habuissent? Porro superstitionem haud adeo execrari videntur, qui Baptismum sine signo crucis pro manco sacramento habent. Et sane omnium fere hominum ingenium ad superstitionem potius proclive est, quam ad purum cultum: unde nimia hic cautio vix adhiberi potest. Certe si maiorem adhibuissent Reformatores, vix credederim in tanto discrimine religionem reformatam in patria nostra superiori seculo versari potuisse.

Dixerat Auctor superius, Pontificiorum emissarios Puritanorum Ministros sæpiissime e mentitis, ac totos ad oris corporisque eorum habitum compositos, coram populo Puritano, contra illorum ecclesiam, plaudente cœtu, acriter invecos fuisse.

Pag. 133.

De Tremulis, & istiusmodi sectis, id verum sit, nec ne, haud scio, nec inquirere operæ pretium est; at de Presbyterianis

Pars II.

rerianis cœtibus gratis dicitur, usque dum Auctor noster non confectis mendaciis, qualia sunt illa de *Comino* & *Hetho*, sed firmissimis argumentis illud probet. Ponamus autem, quod tamen factum non agnoscimus, vafros homines simpliciorum quorundam animos decipientes, Pastoris absentis vice aliquando functos fuisse; nullus tamen unquam cœtus Puritanus Pastorem habuit Pontificium, quales, aut saltem haud admodum dissimiles fuere, non pauci in ecclesia Anglicana rectores & Episcopi. Montacutium & Parkerum Episcopos, Heylynium & Thorndicum Presbyteros Pontificiis, in gravissimis controversiæ capitibus, nimium favisse ultro faterur. Ego alios nonnullos ejusdem farinae homines addam, & deinde, quæ Auctor in suorum excusationem affert, expendam.

Fuller. H.
E. lib. xi. p.
131.
Heylyn. Cyp.
Angl. p. 366.

Montacutius episcopatum summo suo amico & fautori Laudo, Archiepiscopo Cantuariensi, acceptum referebat. E-
vectus autem est Montacutius ad episcopatum Cicestrien-
sem. A. 1628. ad Norvicensem vero A. 1638. Cum igitur
Laudo ingenium hominis, ex scriptis prius in lucem
emissis innotuerit, quo colore ipse etiam excusari potest?
Sed præstat aliorum verbis hominem depingere. Primus
igitur audiatur Robertus Abbotus, Episcopus postea Sa-
risburiensis; qui, cum esset in academia Oxoniensi
Regius Professor Theologiæ, & Vicecancellarius, contra
Laudum, qui pro rostris in Presbyterianos omnes prius
invectus erat, eosque cum Pontificiis nequitia merito
exæquari dixerat, publicam concionem habuit; in qua

[Renunciatio
divers. dog-
mat. Ponti-
fici. Auct. R.
R. Lond.
1680. Hey-
lyn. Cyp.
Anglic. pag.
66, 67.

mentem suam ita aperuit: “ Nonnulli partim Roma-
nenses sunt, partim Angli, prout se tulerit occasio;
“ quibus merito quis dixerit: *Nostri estis, an adversario-*
“ *rum?* Hi, specie veritatis tuendæ, & invehendi in Pu-
“ ritanos, fidei & religionis stabilitæ quasi jugulum pe-
“ runt. Dum vero Puritanos in concionibus sugillant,
“ Parsonsi & Campiani, amborum Jesuitarum, monitis
“ parent. Cum enim illi in Angliam trajecissent, & ju-
“ venes aliquot literatos ad suas partes pellexissent; hisce
“ metuentibus ne beneficiis exciderent, si sententiam su-
“ am palam facerent, consilium dederunt, ut in Purita-
“ nos vehementer inveherentur, quod satis futurum
“ dixerunt.— Ne causari possunt, se ideo, quod Purita-
“ nos proscindunt, Pontificios esse habitos; quoniam e-
“ nim Pontificii revera sunt, ideo in Pontificios nihil di-
“ cunt. Vel si forte eveniat, ut aliquid in illos efferant,
“ quam

“quam lenissime id faciunt, multa circuitione & variis
 “ambagibus usi, haud secus ac si metuerent, ne illis
 “molestiam crearent. Imo haud alia reprehendunt,
 “quam quæ Pontificius in Pontificio reprehenderet. v. g.
 “captiosas sermonis ambiguitates, civilem Papæ aucto-
 “ritatem, aut quorundam forsitan in numen maledicta.
 “Sed in articulis de libero arbitrio, justificatione, con-
 “cupiscentia post Baptismum, quod non sit peccatum, de
 “justitia inhærenti, & salutis certitudine, Pontifici
 “transmarini eos sibi vindicare possunt; quique domi
 “*Recusantes* dicuntur in iis jam gloriantur. In omni-
 “bus etiam articulis, semper in Pontificiorum confinio
 “adeo versantur, ut facilis fuerit, prima occasione ob-
 “lata, ad eos transitus. Quod vero attinet ad dictum
 “illud, *quod Pontificii non sunt Presbyterianis peiores*, acu-
 “leos quidem habet, quales abesse vellem. Plurimæ enim
 “sunt ecclesiæ transmarinæ, quæ Religionem nostram
 “tuentur, & tamen Presbyterianam regiminis formam
 “approbârunt & amplexati sunt.— An non Christo te
 “ita compellare liceat? Quis tu? Romanus an Anglus?
 “Pontificius, an Reformatus, an hybrida ex utroque
 “genere compositus? Ordinatione Reformatus, in articu-
 “lis de libero arbitrio, de justitia inhærenti, &c. Ponti-
 “ficius? Eucharistiam percipis ut Reformatus, in do-
 “ctrina eucharistica Pontificius? Quid, tibi duplices
 “esse cœli videntur? Si sint, facesse hinc, & in altero
 “teipsum collocato, nam cœlum, in quo ipse sum, nun-
 “quam intrabis.”

Similiter Josephus Hallius, Episcopus postmodum
 Norvicensis, Laudum, in epistola ad eum scripta, ita
 alloquitur: “Utinam scirem in quo certo loco inveni-
 “endus sis, tunc etiam quo collineam scirem; jam vero
 “solis conjecturis locus est. Hodie te ostendis in Ponti-
 “ficiorum castris, cras in nostris, perendie intermedi-
 “um, & utrisque adversum. Adversarii te putant a
 “nostra parte stare, nos ab illorum; tua conscientia
 “te ab utraque, & a neutra stare deprehendit. Adu-
 “lari non est meum. Indoles hæc tua est omnium
 “pessima. Fervor & frigus suos habent utrumque
 “usus; sed tepor, nisi ad nauseam stomacho faciendam,
 “nihil valet. Qui in rebus divinis fervidi sunt, grati-
 “am & favorem consequuntur; qui frigescunt pror-
 “sus, mitiorem sententiam expectent. Horum interme-
 “dii eo sunt peiores, quo propiores sunt ad eam, quam

M

— tamen

Vid. Heylyn.
 Cyp. Angl.
 P. 54.

“ramen non assequuntur virtutem. Quo usque vacil-
 “labis indifferens? Secundum alterutram decernas par-
 “tem, & scias tandem quæ sit, & esse debeat animi sen-
 “tentia. Abjice vel pennas vel dentes, & a vesperilionis
 “forma abhorrens, aut volucris, aut gradiens sis bestia.
 “Vacillantem & incertum mori, rem esse horrendam
 “ipse dabis. Si, ut stabiles simus & fixi, nos anniti oporteat,
 “quando tute incipies? Si necessario incipiendum,
 “quidni & extemplo? Cum exitiale sit re quapiam ca-
 “rere, ejusque adipiscendæ opportunitas admodum in-
 “certa sit, morasnectere est periculosum. Exclamat
 “Deus, ut Jehu: *Quis mecum facit? Quis?* Ad eum
 “tandem ex fenestra respicias, illamque, quæ te tam
 “diu fascinavit, Jezabelem des præcipitem.”

De Laudo tot verba nunquam fecissem, ni constaret omnia per multos annos ad ipsius nurum administrata, innumerisque tunc temporis Clericos in ipsius verba fuisse quasi juratos. Qui nihil sane omittebant, quo Pontificios sibi devincerent, quibuscum sine dubio, si per tempora licuisset, haud gravate in unum corpus coaluissent. Hinc, durante Laudi tyrannide, suppressi sunt quotquot fere libri in Pontificios exarati erant.

Cantuari-
 ensis fatum,
 P. 1, 3.

Addam hic historiam, ex Prynno depromptam, quæ ista contagione corruptam admodum ostendet Academicam Cantabrigiensem. Adamus, in academica quadam concione, in hunc modum sermonem instituit. “Confessio specialis, & si tulerit occasio, actualis, (sin minus, actualis ejusdem intentio) omnia delicta, quæ a nobis post Baptismum admittenda meminimus, sacerdoti aperiens, est ad salutem necessaria; scilicet necessitate præcepti & medii. Idcirco absque istiusmodi confessione, secundum ordinaria & revelata salutis media, a Christo instituta, nulla salus datur. Et cum Deus cuiusque peccati hostis sit, nullum nobis remittet, si sacerdoti confitentes peccata nostra, vel unum aliquod reticeamus scientes & volentes. Brownriggus Academicæ tunc temporis Vicecancellarius, postea Episcopus Exoniensis, qui Pontificiam superstitionem *cane pejus* & angue revera oderat, graviter offensus, hanc publicam concionatori palinodiam injunxit; ut pro cœtu confiteretur ea esse prava, periculosa, verbo Dei nequaquam subnixa, & doctrinæ ecclesiæ Anglicanæ contraria. Cum vero concionator Vicecancellario morem gerere recusaret, indicto Præfectorum Collegiis con-
 “ventu,

“ventu, quæstio disceptatur, canendane esset illa palinodia. Colliguntur Doctorum suffragia; ex iis autem hos septem habuit concionator suffragores, Cosinum, Lanium, Sternium, (postea Episcopos) Smithum, Cumberum, Martinum, & Edenum.” Hæc Prynnius. Porro, de Cosinsio illo memoriæ proditum est, “quod in basilica Dunelmensi altare marmoreum Cherubinis adornatum erexit, epomidasque duas comparavit, quarum una depictam Trinitatem, Deumque Patrem sub senis specie; altera Crucifixum, Christique rufam barbam promittentis, & pileo cæruleo induti imaginem exhibuit. In festo autem Nativitatis ducentos cereos circa altare collocari & accendi curavit. Psalmodiam, conciones & antecedentem & subsequentem, prohibuit. De Gaspare, Balthazaro, & Melchiore, tribus illis regibus Colonienfibus, antiphonam ipse composuit; cultrumque, quo secaretur panis Eucharisticus, consecratum paravit. Smartium, istius ecclesiæ Præbendarium, superstitiones istiusmodi averfantem, easque in concione damnantem, dirissimum in modum vexavit. Scripsit etiam librum, cui titulus; *Collectio precatationum privatarum, sive Horæ orationis*; ubi præter rationem ex Horariis Pontificiis sumptam, aliaque plurima plane Pontificia, septem agnoscit Sacramenta.”

Laurentius affirmat, “Christi corpus esse in Eucharistia essentialiter, substantialiter, & vere præsens.”

Kelletus Christi præsentiam in Eucharistia talem esse dicit, “ut Eucharistia ipsa adorari debeat; lectoremque, si id demonstratum videre cupiat, ad Bellarminum remittit.”

Gothofredus Goodmannus, Episcopus Glocestriensis, testamento suo se Pontificium palam professus est. Taceo jam Montacutium Episcopum, quem fatetur Auctor Pontificiis fuisse prioniorem: taceo Neilium Wintoniensem, Montanum Londinensem, & Peircium Bathoniensem Episcopos: taceo innumeros alios inferioris ordinis Clericos, qui Pontificiis sub Carolo primo favebant. Illos, inquam, in præsentia taceo, bene longum interim istiusmodi tunc temporis Episcoporum, seu Presbyterorum indicem, si quis postulat, proferre paratus. Imo, Carolo secundo regnante, Episcopum habuimus Asaphiensem, qui cippo inscribi iussit: *Ora pro anima mea*: ut de Parkero, Watsono, aliisque nihil dicam. Ad Auctorem igitur jam revertamur.

Pars II.

Fuller. H. E.
Lib. xi. pag.
173.Heylyni Cypr.
Ang. pag.
173.Conc. in Ctr.
habit. p. 18.
cit. lib. qui
inscrib. Renunc.
quorund. error.
Pontif. p. 4.
In Tricen. p.
637. citant.
eod. p. 5.Heyl. Cypr.
Angl. p. 446.Vid Collect.
lect. orat. in
Comitiis infer.
de Pontific.
conjur.
ratione habit.
Lond. 1681. p. 6.

Pars II.

Pag. 139.

Ob ea, inquit, quæ illi (Montacutius, Thorndicus, &c.) Pontificiis concesserunt, de corporali Christi in Eucharistia præsentia, de cultu sanctorum & imaginum, de Papatu ab idololatriæ crimine repurgando, unanimi nostrorum Theologorum sententia damnantur. De hodiernis Theologis id verum sperârim; sed de iis, qui Montacutio æquales fuere, falsissimum est, ut jam ostendi, plenius olim, volente Deo, si provocârint Hierarchici, ostensurus.

Vid. p. 344.

Quod non Synodali nota in eos animadversum fuerit, causa profecto hæc erat; partim quod lege apud nos receptum sit, nullum actum Synodalem fieri, nisi regia licentia prius concessa; Videtis jam qualis sit illa ecclesia, tot laudibus ornata, quæ sibi ab hæreticis, superstitiosis, & idololatricis Episcopis cavere, eosve ulla, nisi Rege jubente, censura notare nequit. Fidemne habetis Auctori affirmanti; nunquam aliam politeiam sapientius instructam? Porro, an non Synodos habuerint, Montacutio, Heylyno, & Thorndico viventibus, regia ista licentia munitas? Quidni igitur in eos Synodali nota animadversum fuerit? Hæc itaque nihili sunt. partim quod istorum plerique non tantum regias partes olim egregie adjuvârunt; Quis non videt hic Nicholsium dormire? Si enim illi officium suum Regi præstando, gravissimum veritati & pietati illatum damnum, ex adversariorum sententia compensare potuerint, certe Regi, quam Deo ipsi obsequendi studiosiores sese ostendent. sed in aliquot Theologiæ locis operam maxime laudandam collocâssent. Quid hoc ad rem? Idem etiam de innumeris scriptoribus Pontificiis verum. Nulli sunt hæretici, qui omnem omnino veritatem rejiciunt. Si quam ergo laudandam operam in tuenda veritate collocârint, nullane censura, Auctore judice, digni habendi sunt, cum pravissimis quæ foverunt dogmatis, imis quasi sedibus religionem everterint, & disjecerint? Auctor mox Montacutium, cum Puritanorum tum Episcopariorum, sublati contra eum querelis, misere fatigatum scribit. Quod sane verum, si Episcoparii intelligantur illi, qui a Laudi consiliis alieni essent; sed de Laudensium, quorum magna tunc temporis copia suppetebat, querelis, contra eum sublati, nihil a majoribus accepimus.

Pag. 140.

Ac licet, regnante Carolo secundo, parum nisi ex aule præscripto agere potuerunt Episcopi, tamen Heylynum & Thorndicum, quasi opinionum novandarum crimine convictos, a summis ecclesiæ muneribus arcebant.

Ab

Ab Episcopatu scilicet eos arcebant, qui paucissimis hominibus concedi potest. Sed quamvis non summa, haud infimæ tamen dignitatis munera adepti sunt. Et si illos arcuissent Episcopi, cum parum nisi ex aulæ præscripto agere potuerint; quidni & Montacutium similiter a summis muneribus arcebant, cum res omnes ecclesiasticas pro suo libitu administrarent? Sed eos revera arcebat Rex ipse Carolus, qui alioquin ad summos ecclesiæ honores, vel invitis Episcopis, evehere potuisset. Et licet Parkerum jam spernat Auctor, nec immerito, si plurima ipsius scripta spectentur; ex inferiori tamen Clero neminem olim magis in deliciis habuerunt. Mirari aliquoties subiit, Auctorem, qui Montacutii & Heylyni scripta tantopere laudet, Parkeri tamen scripta parvi pendere. Nec, inquit, *præter aculeate & mordaciter dicta, aliquid notabile in se admisit.* Quisquis sane legerit, quæ scripsit de Deo, & de Lege naturali, haud gravate agnoscat, illum etiam in aliquot Theologiæ locis operam maxime laudandam collocasse. Sed cum omnes sint ejusdem criminis manifesti, temporum etiam, in quibus scripserint, habenda est ratio. Parkerum, quia sua emisit, quando ecclesia, ut Nicholusius credit, in summo discrimine versabatur, odit. Sed de Montacutii & Heylyni ætate, quam depereunt Hierarchici, nihil nisi bonum dicendum. Et forsan ideo etiam cæteros commendat, quo, salvo pudore, Heylynum laudare videatur; qui licet mendacissimus sit, cum adversariorum historiam tractat, Auctori tamen, in Historico suo Apparatu conscribendo, summo usui fuit, amplissimamque calumnarium copiam suppeditavit.

CAPUT II.

De Socinianismo ecclesiæ Anglicanæ attributo.

CUM in multis Theologiæ capitibus Sociniani cum Arminianis consentiunt, tum in hiis omnibus, in quibus Theologos Episcopales, ut male sentientes, reprehendi Auctor noster in margine hic queritur; scilicet de libero arbitrio, gratia divina, justificatione, & sanctorum perseverantia. De illis autem singulis ad sequentia capita, quibus ea ordine prosequitur, dicturi, pauca tantum de Socinianismo proprie dicto hic loci notabimus.

Pag. 141.

Pars II.

Vid. vit. ejus
ab Ep Tay-
ler. concript.

Gravissimum merito habetur Socianismi crimen, quod ego nemini tribuerem eo tantummodo nomine, quod in memoratis capitibus Arminianorum tueretur sententiam. Licet enim dudum observatum fuerit, Arminianos nonnullos nimis ad Socinianorum castra appropinquare, illisque favere; qua de re Episcopus Bramhallus, & ipse Arminianus, ex Belgio in Angliam rediturus, Remonstrantes Ministros admonuit; fatendum tamen est, eorum plurimos ab infandis istis dogmatis abhorrere.

Numquid Socinianismus ulla ex parte ecclesiae Anglicanae jure attribui possit, meis quidem verbis nihil dicam, ne id ex invidia & calumniandi cupiditate ortum habuisse adversarii existiment, Utar igitur hic verbis Edwardii, haud semel supra laudati, qui suos homines tergiversari aegre ferens, piis & eruditis scriptis, veterem ecclesiae Anglicanae fidem nuper tutatus est. In nostratium gratiam vernacula quidem lingua scripsit; sed optandum esset nonnulla illius opera in Latino etiam extare sermone, ut ab exteris eruditis legerentur. Id sane me hoc onere, priori Defensionis Nicholsianae parti respondendi, fere levasset; lectores enim ad ejus scripta satis esset remittere. Pauca vero ex illo excerpta, & in Latinum sermonem traducta hic exhibebo.

Verit. Redux
P. 491.

“Horum *Rationalistarum* (ita appellat istos Theologi, qui omnes Evangelicas veritates suae rationis modulo metuntur) quidam in libro de cognitione Dei, horrenda quaedam habet de justitia divina, Christi satisfactione, gratia divina, & justitia imputata.” Indigitat Sherlocum, cujus scripti specimen luculentum jam in prima parte dedimus.

Ibid. p. 492:

“Chillingwortho vacillabat & incerta fuit sententia, ut ex libro ejus de *Fundamentalibus* cuivis manifestum est, ubi se totum ad Sociniani habitum & formam componit.—Nec ignotum est, in quas partes sub extremam vitae partem propenderet. Unde nec a vero abluit, qui eum in Unitariorum numero recensuit.—Nimia rationis humanae praedicatio Christianae religioni admodum perniciofa fuit, falsisque coloribus eam hominibus exhibendi occasionem dedit; ad pravas etiam tum Deistarum, tum Socinianorum opiniones viam muniisse certum est.—Periculosissimum paucis abhinc annis capturi eramus experimentum, cum nonnulli religioni revelatae detrachere, naturalemque summopere evehere moliebantur. Quod cum Unitarii animadver-

“ animadverterent, ansam arripientes, de S. S. Trini-
 “ rate & Christi satisfactione dogmata acrius impugna-
 “ runt. Audaci horunce hominum incepto primam, ut
 “ mihi videtur, occasionem præbuere, qui se *Rationales*
 “ Theologos jactabant. Iis sanè acceptum referri debet,
 “ quod in eo res nostræ sint statu. Rationem enim ni-
 “ miis laudibus efferendo, id malum nobis attulere,
 “ Unitarios enim suo exemplo incitârunt, ut illi etiam
 “ in suis *κρυφαῖς δόξαις* idem molirentur. Unitarii cer-
 “ te merito sese victores futuros, istosque Theologos, qui
 “ rationem perinde ac ipsi, per aliquot annos tanquam
 “ Deam quandam coluissent, mutos saltem & tacentes,
 “ si non & sibi faventes fore sperare potuissent. Sed ad-
 “ miranda Dei bonitate effectum est, ut spe sua excide-
 “ rint. Sæpius insigne hoc divinæ providentiæ opus ani-
 “ mo meo recolo; eos scil. qui ex professo de ratione
 “ summopere gloriarentur, nostramque Theologiam, eâ
 “ adjutrice, vitiatum, magnamque Novi Testamenti
 “ partem destructum ivere, a suo instituto, Sociniano-
 “ rum scriptis, eodem prorsus modo sese jactantium, avo-
 “ cari. Theologorum nostrorum, qui in Arminiano-
 “ rum castra transierunt, scripta evolvendo facile est
 “ conjicere, quousque processuri fuissent, ni præpotens
 “ Dei manus moram injecisset. Notabile hoc eventum
 “ serio & diligenter admodum contemplatus sum; lecto-
 “ remque moneo, ut ipse animum advertat, atque sa-
 “ pienti & misericordi Deo gratias agat, quod homi-
 “ num animos gubernavit & direxit, effecitque ut Uni-
 “ tarios præcipue impugnarent, qui causam eandem, ni
 “ ab illis prius fuisset suscepta, forsan defendissent.”
 Porro observat vir doctus, mutatum fuisse a Theologis
 istis disputandi rationem, illosque, qui Socinianismi latius
 serpendi ansam prius dederant, ei postea præcipue obvi-
 am ivisse. “ Unde, *inquit*, suspicari licet, non tam eo
 “ nomine illos sese Unitariis opposuisse, quod eorum
 “ sententiam averfarentur; quam quod aliis quibusdam
 “ causis minus sibi arriserint: forsan quia plerumque se-
 “ paratam communionem optant; vel Hierarchicam ec-
 “ clesie Anglicanæ disciplinam odio habent; vel deni-
 “ que quia ipsis præripere, quod aggressi sunt opus, vo-
 “ luerint. Sed si res ipsa in se spectetur, dicendum est,
 “ *Rationalistas* illos ad amplectenda Socinianorum dog-
 “ mata esse omnium paratissimos. Summa est horum
 “ convenientia, propterea quod utrique humanam ratio-

Ibid p. 493

Pars II.

Confer quæ
idem habet
in *Conciona-*
to, p. 44,
& seqq.

Pag. 143.

nem tantopere venerantur. Socinus, inquit nuperus Cantuariensis Archiepiscopus (*Tillotsonum vult*) inter præcipuos ratiocinatores merito numeratur, fuitque revera vir insignis. Nec redarguendus est, nisi a fortioribus rationibus, si modo exquiri possint. Quod sane indicat eas excogitari non posse, sed Socini argumenta illis omnibus, quæ in contrarium proferuntur, esse fortiora. Admiranda prorsus hæc sunt, a Præsule in ecclesia reformatæ & orthodoxa scripta. Inde vero liquet hæc duo hominum genera ex compacto agere, & alterum esse quasi alterius echo." Atque ita ad hoc totum fere caput, non meis, sed eruditi Episcopalis verbis respondi.

Pag. 144.

Ouenum & Fencinum criminatur Auctor noster, quod essent in Antinomianismi facies delapsi. Quo autem jure id faciat, exteri fratres ex Oueni scriptis Latinis, quæ ipsis in pretio esse novimus, facile judicabunt.

Concionat.
in præfat. p.
16.

Perro argumentatur Auctor ex Articulis, quibus ex animo subscribunt Clerici. Sed si qua inest huic argumento vis, convincet profecto Clericos non tantum a Socinianismo, sed & ab Arminianismo alienos. Audiatur hæc de re supra laudatus Edwardius.

"Cur Socinianis dogmata de Trinitate, Christique satisfactione impugnare minus liceat, quam nobis ea de prædestinatione, imputata Christi justitia, necessitate specialis & supernaturalis gratiæ, certaue regeneratorum perseverantia conculcare? Nos ab hac parte auctores habent; nec est, quod ipsis nostrum exemplum sequentibus succenseamus. Interpretationibus, & expositionibus fidei nostræ capita nos ipsi evertimus, variisque perversis scholiis dogmata nostra corrumpimus. Incepto, in quod per quadraginta vel quinquaginta annos incubuimus, etiamnum perstamus, adversarios hoc pacto prævaricari docentes." Hactenus Edwardius, jam Auctorem denuo audiamus.

Pag. 145.

Sed si nos cum Socinianis tam arctissima necessitudine conjuncti simus, cur non iiscum armis suis decertarunt? Cur non istam bellandi provinciam sibimet ipsis decreverunt? Cur immanem hanc Hydram suis ipsorum stylis non petebant? Cur acerrimos hos, & maxime formidandos hostes, nobis tam perfido (uti volunt) militi subigendos relinquebant?

Fuere quidem ex nostris, qui in Socinianos scripserunt. Quod vero id nuper parcius fecerunt, duo sunt in causa.

causa. Nam, quos immanis ista hæresis pervasit, ex ecclesia Anglicana fere egressi, sacra illius, si modo ulla, frequentare soliti sunt. Hi autem cum verus odium retinentes nostra scripta spernunt, nec legere dignantur, minus forent iis utilia. At nostri in Socinianismum minime propendunt; nec iis antidoto opus est, qui ea peste nequaquam tacti sunt. Sed, quod præcipuum est, experientia nos docet, uti notavit etiam Edwardius in iis, quæ supra ex eo adduximus, opus illud Hierarchicis esse utilissimum; qui, quo magis Socinianos impugnent, eo propius ad veram & Evangelicam veritatem accedunt. Atque idcirco istam provinciam illis merito jure relinquendam existimamus.

CAPUT III.

De Gratia Irresistibili.

JAM ad controversias Arminianas progrediendum est. Pag. 146.
De iis autem cum multa egregie scripserint nostrates, & fratres ubicunque gentium exteri, actum agere plane viderer, si ego in hanc arenam descenderem. Nam a me aliquid dici posse, quod ab aliis haud prius dictum sit, vix aut ne vix quidem sperare licet. Et si fratribus non præsto esse responsa putarem, ad ea omnia Auctoris argumenta, quibus divinam gratiam, prædestinationem, &c. evertere conatur, insigni sane injuria illos afficerem. Adeo enim frigida & jejuna sunt, ut, qui in exteris Academiis studia Theologica vel primis, ut aiunt, labris degustârunt, ad ea facile respondeant. Quænam igitur in se verior sit, nostra, an adversariorum sententia, penes arbitros, quos cepit Auctor, esto judicium. Lis autem, quæ nunc agitur, hæc est: quænam scil. ecclesiæ Anglicanæ sit de hisce rebus sententia. Illam dico, quam Clerici omnes sanctissima subscriptione se veram habere profitentur. Qualis autem ea sit, ex Articulis, Homiliis, & Liturgia ecclesiæ Anglicanæ ostendam, additis identidem quorundam celeberrimorum scriptorum, præcipue Reformatorum, suffragiis, cum ad eos Auctor etiam provocarit.

Obrestor hic omnes ubique Calvinistas, num ipsi ad suam sententiam enarrandam, ulla, iis, quibus Hierarchici subscribunt, magis expressa & clara verba excogitare valeant?

Pars II.

Vid. p. 143,
144

ant? Obtestor etiam Remonstrantes ipsos, omnesque alios, quotquot sunt ubique gentium eruditi, a nostra sententia alieni, an Clerici Anglicani, dum in his controversis Theologiæ capitibus illorum sententiam tueantur, Articulis istis, Homiliis, & Liturgiæ bona fide subscribere videantur? &, an non ipsi chirographis suis iis assentire recusarent? Sed quo clarius rein totam intelligent exteri, subscriptionem ipsam explicabo; quam ita supra descripserat Auctor: *Singuli de nostro Clero, antiquam sacris ordinibus sint initiati, coram Episcopo chirographis suis sanctissime testantur, se singulis ecclesiæ Anglicanæ confessionis Articulis ex animo subscribere: qui & intra tres menses a sua ad aliquod Beneficium promotione, ejusdem confessionis Articulos omnes coram astante plebe perlegunt, ac fidem suam iis consentaneam esse iterum affirmant.*

Articuli ecclesiæ Anglicanæ bis editi sunt; Annis 1552. & 1562. Posteriori tantum editioni, postquam a Synodo recogniti erant & emendati, Clerici subscribunt. Sed cum priorem etiam editionem citatam inveniant lectores, id tantum ad explicandam Reformatorum sententiam a me factum meminerint. Homiliarum duo libri sunt diversi, prior sub Edvardo, alter sub Elizabetha conscriptus. Qui Articulis autem subscribunt, eadem opera homiliis etiam assentire intelliguntur. Articulus enim 35. ex Synodi versione ita se habet: "Tomus secundus Homiliarum, quarum singulos titulos huic Articulo subjunximus, continet piam & salutarem doctrinam, & his temporibus necessariam, non minus quam prior tomus Homiliarum, quæ editæ sunt tempore Edvardi sexti. Itaque eas in ecclesiis per Ministros diligenter & clare, ut a populo intelligi possint, recitandas esse judicavimus." Deinde sequuntur Homiliarum nomina. Denique, libro Liturgico sequentibus verbis subscribunt: "Ego A. B. declaro assensum & consensum meum, haud fictum, iis omnibus ac singulis, quæ in Libro, cui titulus; *Liber precum communium, & administrationis sacramentorum, aliorumque rituum atque ceremoniarum ecclesiæ Anglicanæ, una cum Psalterio, seu Psalmis Davidis, iis interpunctionibus distinctis, quibus cantari aut recitari debent in ecclesiis: itemque; Forma & modus concrandi, ordinandi, ac faciendi, Episcopos, Presbyteros, & Diaconos; continentur, aut ab illo præscribuntur.*"

His ita positis, expendam primum, quæ habet Auctor ad nostram controversiam spectantia, & deinde sententi-

am

am ecclesiæ Anglicanæ certissimis testimoniis palam faciam.

Pars II.

Pag. 146.

Sciant, inquit, isti nos Arminianismi vocem istam aspernari. Ut lubet profecto; de voce parum contendimus, modo de re ipsa constet. Nam omnes præcipui Theologiæ loci, de quibus fortasse subtiliter multa dixit Arminius, non solum a nostris Theologis, rationibus conquistis, disputati, sed Synodis nostris accurate determinati & finiti sunt, multis ante annis, quam Arminius vel in lucem esset editus. At vero quis nescit illas controversias ante natum Arminium dudum agitas? In Pontificia ecclesia jam antea viguerant ista dogmata. Unde Abborus & Hallius, hic Norvicensis, ille Sarisburiensis Episcopi, Papisnum potius quam Arminianismum Laudo ejusque similibus exprobrarunt. Id unum hic contenditur, illa dogmata, Arminiana postmodum dicta, a Reformatoribus nostris, omnibusque ante Laudum Episcopalibus, pro falsis habita, atque iis contraria in Articulis, Homiliis, & publicis concionibus fuisse tradita.

Nos, quando autoritatibus agendum est, ad nostros Tyn dallos, Cranmeros, Latimeros, Hooperos, doctissimos Theologos, & beatissimos Martyres provocamus: Illorum auctoritatem nunquam refugiemus. Quanquam haud ægre ferent, ut spero, si alios etiam doctissimos Theologos, & beatissimos Martyres iis adjungamus; Frithos scilicet, Barnesios, Ridleios, Bradfordos, &c. ad Synodorum nostrarum decreta & Liturgiarum formulas appellamus: Nosque ab hac parte habent haud gravate consentientes, non admodum solliciti, quæ in exterarum Academiarum umbra disputationibus huc illuc trahuntur, aut supercilio Professorio ibi dictitantur. At quid tantum in Auctorem commiserunt exterorum sive Professores sive Academiae? Ni sane in ipsum insigniter deliquissent, quos cepit arbitros, haud ipse perstringeret. Quidnam autem sit illorum delictum me prorsus fugit, nisi id tandem pro crimine habeatur, quod exteri Professores, ad imbuendos Calviniana, ut dicitur, Theologia auditorum animos, summa diligentia incumbunt, illisque non tantum a frigidis, sed & speciosioribus quibusdam Arminianorum cavillationibus cavent. Viderisne, celeberrimi Professores, unde tam male auditis? & quid, si vestrae famæ consulere velitis, vobis restat faciendum? Ponite, si placet, supercilium, quo, Hierarchicorum opinione, intolerabili elati estis, dum juvenutis Academicæ institutionem Theologiam

gicam vobis arrogatis. Sinite potius imperitos juvenes tuo Marte, non vestris præceptis, in hac disciplina erudiri, Hierarchicorum in nostris Academiis modestiam æmulantes, quorum plurimi ab eo fastu abhorrentes, neminem Philologiam & Philosophiam ante edoctum, ad Theologiam addiscendam præceptore indigere putant; & systemata omnia Theologica pro deridiculo habent. Si ita vos gesseritis, non minus lætam, quam nobis excrevit, Arminianismi segetem brevi speretis; in eam enim partem nos omnes, depravata Adami progenies, natura propendimus.

Pergit Auctor: *Quando jurgiis illis, ut vocantur, quinquarticularibus tota fere Europa exardesceret, summa pace perfrui potuissent nostri, si juxta Patrum antiquorum scripta, & suorum majorum instituta, studia Theologica temperassent: Eleganter id dictum! Summa nimirum pace perfrui potuissent nostri, si modo omnes in una eademque fuissent sententia. Id ego in dubium vocare nequeo; sed & de exteris etiam verum sperârim. Incommode autem accidit, ut omnes nostri Theologi ex suorum majorum institutis studia Theologica tunc temporis temperarent. neque Rex literatus, posthabito purpuræ decore, & sollicitiore reip. cura, ad otia Academica descendisset, & lites inter Belgicos Professores natas, in suas ditiones intulisset. Quis Auctoris vanitatem hic non miratur? Regem literatum, propter Hierarchiam & ceremonias in colloquio Hamptoniensi defensas, in cælum evehit. "Serenissimi, inquit, Principis doctrina atque acumen, quæ per totam hanc disputationem ostendebat, omnem annalium fidem exsuperant. "Quippe solus ipse, suis pæne tacentibus Theologis, singulas Puritanorum contra ecclesiam cavillationes, validissimis argumentis, & omni exceptione majoribus, jugulat ac evertit." Et alibi, ecclesiæ Anglicanæ acerrimum Defensorem eum appellat. Jam vero eundem Regem, ecclesiæ Anglicanæ de rebus fidei sententiam, non minori doctrina & acumine defendentem, atrocius proscindit. Jam Rex literatus, posthabito purpuræ decore, & sollicitiori reipub. cura, ad otia Academica descendisse, & lites inter Belgicos Professores natas, in suas ditiones intulisse dicendus est. Si hæc (scil. nullo supercilio professorio dictitata) vera sint, dolendum omnino esset, Regem Jacobum ad Synodum Dordracenam Delegatos suos mississe. Præter paucos enim viros, gravi censura notatos, vel bona fama destitutos, summo consensu omnes Clerici, ante habitam istam Synodum, Calviniana dogmata defenderant. Et ex hi-*

istoria

vid. p. 33.

vide p. 133.

storia Articulorum Lamberhanorum, qui A. 1595. scripti sunt, Semipelagianorum dogmata ab illustrissimis Prælibus & Doctoribus damnata fuisse abunde constat. Porro, si Rex Jacobus, sese litibus inter Belgicos Professores natis immiscens, beatam nostram pacem interturbaverit; haud tamen Auctorem id dicere oportuit. Quidni enim Belgicæ, aliæque exteræ ecclesiæ ex nostris litibus sibi a pari infortunio meruant? Vellem tamen, ut vel unum dogma ostendat Auctor, a Delegatis nostris e Synodo reportatum, quod ipsi prius ad eam non secum detulissent.

Fatendum est, nos non omnia cum Contraremonstrantibus sentire; neque in rebus Theologicis opinari, Belgicorum conciliorum autoritate adductos; sed rerum ipsarum pondere evictos, & quod a sacra scriptura aut antiquis Patribus, aut magnis nostris in hac ecclesia Anglicana antecessoribus eadem dicta fuerint, pro certo habere. En hominis modestiam! qui exteris supercilium Professorium modo exprobravit. Facebant hinc Contraremonstrantes, stupidi homines, qui Belgicorum, nescio qualium, conciliorum auctoritate ducti, nihil præclarum & eximium spirant; sed antiquorum Patrum ignari, ad rerum ipsarum pondus, aut ad sacram scripturam parum attendunt, nec in verba jurant magnorum in ecclesia Anglicana antecessorum; qui scil. soli sunt populus, quibuscum omnis sapientia sit moritura. Job xii. 23

Quidni, obsecro, Belgica concilia apud Belgas eandem, quam Anglicanæ Synodi apud Anglos, auctoritatem fortirentur? Certe Synodo Dordracenæ quæ merito, seu ex recentioribus, seu ex veteribus post Apostolorum tempora, præferri possit nescio.

Sed quomodo gratia Divina tam graviter a nostris hominibus læsa est? Si Articulos confessionis nostræ inspiciamus, nihil ad gratiam Dei stabiliendum plenius & distinctius dici posse judicabimus. Gratiam Dei ab Articulis læsam haud dicimus, qui illis subscribimus, eosque fere soli, proh dolor! in Anglia hodie tuemur; sed ab Hierarchicis, qui, cum Articulos chirographis suis approbare profitentur, ab iis tamen longissime dissentiant, eam violari contendimus. Pag. 147.

Haud sane cum adversariorum nonnullis pro oraculo credimus, istam gratiam a Deo datam, tam immensa vi humanos affectus & voluntates subigere, & secum rapere, ut nulla hominum obstinacia & perversitate possit impugnari & imminui; nec hominibus oscitantibus tribui, dum otio penitus

Pars II.

Expos. Artic.
in Præf. p. 8.

In Latino
Comentar. p.
130.

In operib. p.
84.

Ibid. p. 57.

Oper. p. 65.

tus obtorpescent, & feriatam vitam semper agant. Haud admodum speramus, nos gratia Divina quasi turbina quodam in celos rapi, & ad Beatorum sedes improvisos evehi, nullo nostro labore expenso, aut conamine exhibito.

Ita quæ stabilitur in Articulis gratia Divina, ab hominibus læditur, dum rem gravem & seriam tractantes in scurriles ineptias delabuntur. Et cum magni olim in ecclesia Anglicana antecessores, nonnullique etiamnum insignes Hierarchici Calvinianam sententiam amplexi sunt, eam ita pervertere & contemnere Anglicanæ ecclesiæ Theologum minime decebat. Quod a Cl. Burneto, licet eadem dogmata tueatur, ediscere potuisset.

“Quorundam, inquit, nostrorum audacia, qui in concionibus, aut alias Calvinianos perstrinxere, ab aliis, qui licet in eadem sententia, animo tamen mitiores & sermone prudentiores essent, sæpius & graviter reprehensa est.” Jam quænam sit ecclesiæ Anglicanæ sententia, iis, quæ dixi, testimoniis ostendam.

Primus audiatur Joannes Frithus, vir doctissimus, & A. 1534. Martyrio coronatus. De quo ita Foxius: “Rationes, argumenta, atque e Doctoribus petita testimonia (Joannis Frithi) singula commemorare, ut im-
“mensi esset negotii, ita nec valde necessarii; præsertim
“cum Archiepiscopus Cantuariensis (Cranmerus) in suo
“adversus Wintoniensem Apologetico, idem abunde præ-
“stitisse videatur. Hinc contracta maxima præsidiorum
“materia, quibus adversus eum utitur; nec scio an ul-
“li magis auctori hujusce doctrinæ fidem acceptam de-
“buit Archiepiscopus, quam huic adolescenti.” Frithus vero ille, Calvinianam ubique sententiam firmans, hæc habet: “Testatur D. Paulus nos gratia servari;
“idque non ex nobis ipsis oriri, sed Dei donum esse
“affirmat. Non ex operibus, inquit, ne quis gloriatur,
“De qua re Augustinus: Non erit gratia ullo modo, nisi
“fuerit gratuita omni modo, Unde argumentor; nec o-
“peribus fidem nostram præcedentibus, nec eam subse-
“quentibus; sed gratuito Dei dono salutem nostram esse
“tribuendam: quem ex sua misericordia, quos eligit,
“servare; quos vero rejicit, ex arcano & dispensante
“suo consilio damnare, certo scimus.”

“Fides est Dei donum, quod pro suo arbitrio dat,
“1 Cor. XI. Si non hodie, cras forsitan dabit.”

Secundus testis sit Tyndallus, qui A. 1536. Martyr obiit, quem Nicholusius etiam appellat. “Vera fides, inquit, ab
“hominis

“ hominis ingenio nequaquam oritur, nec eam assequi in
 “ alicujus potestate situm est, sed est merum Dei donum,
 “ nobis nec merentibus, nec petentibus gratiose infusum;
 “ estque (sicut Paulus ait *Eph. 11.*) Dei donum, & gratia,
 “ quam Christus nobis paravit, atque adeo virtute ple-
 “ na & efficax est, homines renovans & regenerans, atque
 “ etiam immutans, & ad novam naturam & vitam con-
 “ vertens, ut homo ipse cor suum sentiat penitus muta-
 “ tum, & longe aliter quam olim se habere. Jam enim
 “ id amare potest, quod antea non potuit, sed odio ha-
 “ buit; quod prius abhorrebat, id jam ipsum delectat;
 “ quodque olim non potuit non amare, id jam odio
 “ habet.”

“ Qua ratione quicquam in Dei conspectu bene agere
 “ possumus, dum Diaboli sumus servi & captivi, qui
 “ nos totos occupat, nostraque corda adeo devincit, ut
 “ Dei voluntati consentire nequeamus? Nemo ergo bene
 “ agendo S. Spiritum praevenire potest. Eum primum
 “ accedere, hominemque legis tonitruo expergescere &
 “ terrere, necesse est, &c.—Videmus igitur Deum solum,
 “ qui omnia in omnibus agit, hominis justificationem &
 “ salutem efficere; immo, sicut aqua in vas infunditur,
 “ ita ille, sponte & pro libera sua voluntate, non prop-
 “ ter merita nostra, fidem & divinæ legis studium, viref-
 “ que ad eam exequendam nobis infundit.”

Ibid. p. 45.

Vid. etiam
p. 306.

Infinitum esset, si omnia hujus Martyris testimonia
 congererem. Hæc satis clare mentem illius indicant.

Proximus testis erit Barnesius, A. 1540. Martyrio affe-
 ctus; qui integrum librum de ea re edidit, quem in-
 scripsit; *Liberum hominis arbitrium, post Adæ peccatum,*
 suis viribus ad nihil nisi ad peccandum in Dei conspectu valet;
 ubi omnibus nervis ad Calvinianam sententiam firman-
 dam incumbit.

Vid. opera
ad calcem o-
perum Tyn-
dal. p. 266.

Jam ad Edvardi sexti tempora deveniemus. Hic re-
 stes habemus Homilias circa annum 1549. Articulos A.
 1552. & Catechismum A. 1553. vulgatos.

Homiliarum auctores ad hunc modum rem tractant:
 “ S. Paulus in locis quam plurimis nos ad vivum depin-
 “ git, cum primum nati sumus, filios iræ Dei appellans:
 “ dicit insuper nos non esse per nosmet ipsos ad quic-
 “ quid bonum cogitandum idoneos; & multo minus be-
 “ ne loqui aut agere posse.”

Lib. prior
Hom. de mi-
seria homi-
nis. p. 8.

“ Sospitator noster Christus dicit, præter Deum ne-
 “ minem esse bonum; & seorsum ab illo nos nihil boni

Ibid. p. 9.

“ præstare

Pars II

Ibid. p. 10.

Ibid. p. 11.

Ex Art. A. 1552. octavus; sed in iis 1562 novus, quibus subscribunt Clerici.

Art. A. 1552. decimus.

Art. A. 1562. decimus, sed omittit. ejus prima pars in iis. An. 1552.

Vox negans, non, Typographi, ut

credo, incuria, prætermentem Articuli deest apud Nicholsium, qui illum citat, p. 148.

“ præstare posse : item neminem nisi per illum ad Patrem accedere posse.”

“ Nos ipsi pomi Sylvestres sumus, nec ad poma edenda valemus. Ejusmodi etiam tellus sumus, quæ præter herbas erraticas, urticas, tribulos, sentes, æram & lolium nihil ferre potest. Fructus nostri in quinto ad Galatas capite enumerantur. Nec fidem, nec caritatem, nec spem, nec patientiam, nec castitatem, nec quicquid denique bonum nisi a Deo habemus. Hinc Spiritus S. non hominum fructus hæc virtutes dicuntur.”

“ Per nos ipsos, & a nobis ipsis, nullam bonitatem, opem aut salutem habemus; sed contra, peccatum, damnationem, & mortem æternam.— Facti sumus omnes immundi, nos ipsos, vel alii alios eluere nequimus. Natura iræ divinæ filii sumus, nec divinæ gloriæ filios & hæredes nosmet reddere possumus. Oves sumus errantes, sed ad ovile revertere extra nostram est potestatem : tanta est nostra imperfectio & debilitas.” Hactenus prior Homiliarum liber. Jam videamus qualis in confessionis Articulis expressa sit sententia.

“ Peccatum originis non est, ut fabulantur Pelagiani, in imitatione Adami situm, sed vitium & depravatio naturæ cujuslibet hominis, ex Adamo naturaliter propagati; qua fit, ut ab originali justitia quam longissime distet, *ad malum sua natura propendeat*, & caro semper adversus Spiritum concupiscat, unde in unoquoque nascentium iram Dei, atque damnationem mereatur, &c.”

“ Gratia Christi seu S. Spiritus, qui per eundem datur, cor lapideum aufert, & dat cor carneum. Atque licet ex nolentibus, quæ recta sunt, volentes faciat, & ex volentibus prava, nolentes reddat; voluntati nihilominus violentiam nullam infert, & nemo hac de causa cum peccaverit, seipsum excusare potest, quasi nolens aut coactus peccaverit, ut eam ob causam accusari non mereatur aut damnari.”

“ *Ea est hominis post lapsum Adæ conditio, ut sese naturalibus suis viribus, & bonis operibus, ad fidem & invocationem Dei convertere, ac preparare non possit. Quare absque gratia Dei, quæ per Christum est, nos præveniente, ut velimus, & cooperante dum volumus, ad pietatis opera facienda, quæ Deo grata sunt & accepta, nihil valemus.*

“ Opera

“Opera quæ fiunt ante gratiam Christi, & Spiritus ejus
 “afflatum, cum ex fide Jesu Christi non prodeant, mi-
 “nime Deo grata sunt, neque gratiam, ut multi vocant,
 “*de congruo* merentur. Immo cum non sint facta, ut
 “Deus illa fieri voluit & præcepit, peccati rationem ha-
 “bere non dubitamus.”

“— Qui tam præclaro Dei beneficio (*prædestinatio-
 nis*) sunt donati, illi Spiritu ejus, opportuno tempore ope-
 “rante, secundum propositum ejus vocantur, vocatio-
 “ni per gratiam parent, justificantur gratis, &c.”

A. 1553. prodit Catechismus, regia auctoritate munitus,
 quem omnes ludorum magistri suos discipulos docere ju-
 bebantur. In eo autem leguntur illa : “Prima, & præ-
 “cipua, & proprie loquendo verissima, nostræ justifi-
 “cationis & salutis causa est Dei benignitas & amor,
 “quo nos, ante jacta mundi fundamenta, in suos elegit.
 “Deinde vocatione per prædicationem Evangelii Jesu
 “Christi, cum Spiritus in nos infunditur, dignamur.
 “— Ab eodem Spiritu dimanant nostra sanctificatio,
 “amor erga Deum & homines, justitia, vitæque integri-
 “tas. Et, ut verbo dicam, quicquid honestum, sanctum,
 “verum aut rectum nobis inest, vel nobis fieri potest,
 “id totum a dulcissima ista petra, ab uberrimo isto fon-
 “te benignitatis, amoris, electionis, & immutabilis de-
 “creti Dei defluit. Ipse causa est, cætera omnia fru-
 “ctus & effecta.”

Cui jam dubium esse potest, quænam fuerit nostrorum
 Reformatorum de hac re sententia? Sed cum Auctor
 noster ad eorum nonnullos figillatim provocet, illorum
 etiam sententiam aperiam.

Narrat Strypius in suis *de Cranmero Commentariis*, non-
 nullos qui Reformatam fidem amplexi erant, Maria ré-
 gnum auspicante, liberi arbitrii fuisse patronos, rejici-
 entes dogma de absoluta prædestinatione; Ridleium
 autem ea occasione librum *de divina Electione & Præde-
 stinatione* scripsisse; item alium ejusdem argumenti a
 Bradfordo exaratum fuisse, quem ad Cranmerum, Ridlei-
 um & Latimerum misit; qui omnes suo consensu appro-
 bârunt. De Cranmeri igitur, Ridleii, & Latimeri sen-
 tentia dubitare non possumus, si modo quæ fuerit Brad-
 fordii constiterit. Librum autem illum Bradfordi, il-
 lustrissimorum Martyrum testimoniis comprobaturum,
 apud me esse existimo. Cujus inscriptio ita se ha-
 bet: *Brevis & nervosa defensio doctrinæ de sancta Dei Ele-*

Pars II.

Art. 12. An.
 1532. An.
 1562. 13.

In-utroque
 Editione 17.

Lib. 3. cap.
 14.

Pars II.

Electio & Prædestinatione, ex primo capite Epistolæ S. Pauli ad Ephesios petita, per J. Bradfordum. Cui annectitur Liber alter de Electione & Libero Arbitrio, eodem auctore. In utroque libro sententiam Calvinianam strenue propugnat. De libero arbitrio speciatim hæc habet :

“ Si liberum arbitrium bene intelligere velimus, nota-
 “ tanta est, quæ inter vitam, quam in prima creatione
 “ habuimus & perdidimus, & eam, quam a natura jam
 “ ante regenerationem habemus, intercedit differentia.
 “ In prima nostra creatione vitam habuimus, non tan-
 “ tum cum creaturis, sed & cum Deo ipso. Hanc Adamus
 “ penitus perdidit, ut manifestum fecit, quando aufugit,
 “ & se ab aspectu Dei abscondit. Hanc vitam tam no-
 “ bis quam sibi amisit ; & propterea sacra scriptura nos
 “ mortuos vocat. Quod vero ad hanc cum Deo vitam
 “ attinet, nullam omnino habemus ad illam voluntatem,
 “ multo minus liberum arbitrium. Qui enim volunta-
 “ te ulla is præditus sit, qui ipse mortuus est ?— Volun-
 “ tas nostra, ratione Dei, vitæque quam cum ipso habe-
 “ mus, perinde ac nos ipsi, mortua est.”

De Symbolo
 Art. 3. citan-
 te Hicman-
 no, Recognit.
 Certam. E-
 pistol. p. 86.

Fox. Vol. 3.
 p. 100, &c.

Pariter Hopperus : “ Credo primum hominem, Sata-
 “ næ astutia & vādamēto deceptum, ex illa præstantia
 “ qua Deus eum creaverat, libero suo arbitrio cecidisse.
 “ Vāstris enim serpentis monitionibus obsequens, dotes,
 “ quas a Deo acceperat, ita prorsus perdidit, ut ex sapienti
 “ fieret stolidus, &c. Totus est carnalis, fervus, capti-
 “ vus, & sub peccato venditus. Istiusmodi arbitrio li-
 “ bero, seu, ut verius dicam, servo, jam in hac vita præ-
 “ ditus est.” Et in emissâ Declaratione, Papisticum de
 libero arbitrio dogma rejiciunt illi omnes egregii viri,
 tunc Christi causa in carcerem conjecti, Robertus Farrar,
 Episcopus Menevensis ; Joannes Hopperus, Vigorniensis ;
 Rollandus Taylerus, Joannes Philpotus, Joannes Brad-
 fordus, Joannes Rogersus, Laurentius Sanderus, omnes
 postea Martyres ; Milesius Coverdallus, Episcopus Exo-
 nientis ; Edvardus Cromius, & Edmundus Laurentius.

Jam ad Elizabethæ Reginae tempora descendamus. Ar-
 ticulorum tunc temporis mentem superius ostendi : jam
 ex Homiliis tunc eyulgatis ecclesiam Anglicanam Calvi-
 nianam fuisse docebo.

Homil. de E-
 leemosynis,
 p. 160.

“ Deus ex misericordia sua & favore erga eos, quos
 “ ad æternam salutem ordinavit, peculiari permors,
 “ suam gratiam illis speciatim ita exhibuit, eamque illi
 “ tanto cum fructu perciperunt ; ut, quamvis filii iræ &
 “ perdi-

" perditionis, propter vitam flagitiosam prius viderentur,
 " jam tamen Spiritu Dei in iis, ut sint divinæ voluntati
 " & præceptis obsequentes, potenter agente, externis suis
 " actionibus, & vita, misericordiæ scil. & charitatis opē-
 " ribus, (quæ nisi a Spiritu Dei, & peculiari ipsius gra-
 " tia provenire nequeunt) se absque dubio esse filios Dei,
 " æternæ salutis destinatos demonstrent. Quemadmo-
 " dum igitur sua improbitate & vita flagitiosa, homini-
 " bus quidem, qui ex specie externa iudicium ferunt,
 " improbari & rejectanei prius apparebant; ita nunc
 " obedientia, quam Dei voluntati præstant, misericordia,
 " & tenera sua commiseratione (quibus se Deo, omnis
 " misericordiæ fonti, similes ostendunt) se esse filios
 " Dei, & ab ipso ad æternam salutem electos palam fa-
 " ciunt. Sicut enim bonus fructus, quod arbor bona
 " sit, in causa non est; sed arborem ipsam bonam esse
 " oportet, priusquam bonos fructus edere valeat: ita
 " bona opera non sunt causa, quæ homines bonos reddit;
 " sed ipsi primum Spiritus & gratiæ Dei in iis efficien-
 " tia boni fiunt, & proinde bonos fructus producant.

" Spiritus sanctus, ipseque solus mentes hominum
 " vivificat, cordibus eorum motus bonos & sanctos, Dei
 " voluntati & mandato consentaneos, excitans, quales a
 " prava & perniciosa illorum natura oriri nunquam ex-
 " perirentur. *Quod genitum est ex Spiritu, Spiritus est.*
 " q. d. Homo sua natura carnalis est, corruptus, pra-
 " vus, flagitiosus, nec Deo obediens, cui ne minimum
 " quidem restat bonitatis, sed omni pio & sancto animi
 " motu inanis, malis cogitationibus & turpissimis operi-
 " bus se totum dedit. Quod vero attinet ad opera Spi-
 " ritus, fructus fidei, misericordes & pios impulsus, si
 " qua horum ipsi suppetant, a Spiritu sancto tantum pro-
 " veniunt, qui solus nostram sanctificationem efficit, no-
 " vosque homines in Christo Jesu nos extruit.

Homil. pro
 festo Pente-
 costes. pag.
 209.

Joan. III.

Et si singulorum Episcoporum & Presbyterorum scrip-
 ta perscrutemur, illos omnes uno ore, uno consensu, Cal-
 vinianis dogmatibus suffragatos inveniemus. Ne unus,
 opinor, istius ævi Anglicanæ ecclesiæ scriptor, Calvinia-
 nam Theologiam impugnans, gravem censuram effugit.
 Lires quædam circa A. 1595. in Academia Cantabri-
 giensi ortæ sunt. Barreus quidam in Calvinum aliosque
 externos Theologos, eorumque dogmata, habita con-
 cione, acriter invehit, quem palinodiam canere coe-
 gerunt Cantabrigienses; quapropter trans mare fugiens

Pars II.

Pontificiis sese adjunxit. Ea autem occasione Archiepiscopus Whitgiftus, alique nonnulli Episcopi, & Presbyteri congregati, brevibus quibusdam Thesis ecclesiæ Anglicanæ doctrinam explicabant. Theses illæ novem sunt, *Articuli Lambethani* dicti, ab Archiepiscopi palatio *Lambethæ*, in quo scripti sunt. Horum Articulorum septimus ita se habet: “Gratia salutaria non tribuitur, non communicatur, non conceditur universis hominibus, qua servari possint si velint.” Octavus vero his verbis concipitur: “Nemo potest venire ad Christum, nisi datum ei fuerit, & nisi Pater eum traxerit; & omnes homines non trahuntur a Patre, ut veniant ad Filium.” Noni hæc est sententia: “Non est positum in arbitrio aut potestate uniuscujusque hominis servari.”

Anno 1615.
Art. 33.

Idem plane sonant Articuli confessionis Hibernicæ ecclesiæ, qui insuper addunt: “Omnes a Deo electi suo tempore cum Christo inseparabili nexu conjunguntur, vi Spiritus sancti efficaci & vivifica, qui ab ipso, tanquam a capite, ad unumquodque mystici corporis ipsius integrum membrum derivatur: atque ita cum Christo copulati, vere regenerantur, & Christi omniumque ipsius beneficiorum participes fiunt.”

Huc etiam plurimæ in libro Liturgico preces spectare videntur.

Collecta pro
Dominica 5.
post pascha.

“Domine, a quo bona cuncta procedunt, largire nobis supplicibus famulis tuis, ut, quæ bona sunt, sancto tuo inflatu cogitemus, & te clementer dirigente, præstemus.”

Pro Domin.
prima post
Trinit.

—“Quia sine te nihil boni præstare potest mortalis nostræ naturæ infirmitas, gratiæ tuæ auxilium nobis largire, ut in exequendis mandatis tuis, & voluntate & factis tibi accepti simus, &c.”

Dominica 7.
post Trin.

“Domine virtutis omnis & potentiae, bonorum omnium auctor & largitor, cordibus nostris amorem nominis tui infere, veræ religionis incrementum in nobis promove, iis, quæ bona sunt, nos innutri, & innutritos clementissime custodi, &c.”

Orat. in Con-
firmat.

—“Qui das velle & præstare quæ bona sunt, & tuæ divinæ Majestati accepta, &c.”

Collect. post
oblat.

“Actiones nostras singulas, Domine, clementissimo tuo favore præveni, & perpetuo auxilio prosequere, ut, omnibus operibus nostris in te inceptis, continuatis, & finitis, sanctum tuum nomen glorificemus, &c.” Denique pueri in Catechismo docentur, “Spiritus sanctum sanctificare omnem electum Dei populum.”

Et

Et post Decalogum explicatum, puerum ita alloquitur Catechistes: " Mi puer, hoc scias, te ex te ipso ista præstare non posse, neque in Dei mandatis ambulare, & ipsi servire, *absque gratia ipsius speciali*, &c. "

Nec defunt alia ejusmodi innumera. Sed ex hisce exteri conjicient, quo animo scriptus fuerit liber Liturgicus, & quænam sit vera ecclesiæ Anglicanæ sententia; de qua hic quæritur, non de ea Patrum, qui Augustino antiquiores fuerunt. Fatendum est quidem, Patres incautius nonnunquam de variis fidei dogmatis fuisse locutos, hæresesque veritatem exquisitius indagandi non raro ansam dedisse. Ante natam Pelagianam hæresin, non tantum prioris ævi Patres, sed & Augustinus, alique Pelagio æquales, incaute talia dixerunt & scripserunt, qualia postmodum a se dicta aut scripta nolebant. Accuratus igitur Augustinus, & qui eum subsecuti sunt Patres, dogmata a Pelagio in controversiam vocata tractârunt. Et cum Auctor *commenta Pelagianorum pro insani* habeat, id illum fateri necesse est. Sed mirum mihi videtur, Augustinum ad suas partes pertrahere illum conari. Certe Burnetus, qui in eadem ac Auctor sententia est, eam diversam ab Augustiniana fatetur. " Doctrinam, *inquit*, ecclesiæ Græcæ sector, a qua Augustinus discens novum systema commentus est. Existimârunt multi S. Augustini doctrinam in locis admodum controversis, de Dei decretis & gratiæ efficacia, in nostris Articulis adeo manifeste expressam esse, ut propter illam rationem a Theologis nostris, quorum pars longe major in diversa esse creditur sententia, minime exponerentur. Haud negandum est Articulos ex sententia Augustini conscriptos videri.— Admodum verisimile est, Articulorum auctores decretum absolutum voluisse. " Primus locus, ab Auctore ex Augustino citatus, extat in *Libro octoginta trium Quæst. Quæst. 68.* quem plenius describam, unde an num Nicholsii sententiæ faveat, facile erit judicium ferre.

Exposit. Artic. in Præf. p. 6.

Ibid. p. 1.

Expos. p. 168.

" Et quoniam nec velle quisquam potest, nisi admonitus & vocatus, sive intrinsecus, ubi nullus hominum videt, sive extrinsecus, per sermonem sonantem, aut per aliqua signa visibilia; efficitur ut etiam ipsum velle Deus in nobis operetur. Ad illam enim cœnam, quam Dominus dicit in Evangelio præparatam, nec omnes qui vocati sunt venire voluerunt, neque illi qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec illi

Pars II.

In quæst.
ipsa, & in
Retract.

“debent sibi tribuere, qui venerunt, quia vocati vene-
runt, nec illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribue-
re, sed tantum sibi, quoniam ut venirent, vocati erant in
libera voluntate. Vocatio ergo ante meritum voluntatem
operatur.” Id sane non negabunt Calviniani, qui volun-
tatem liberam esse facultatem, eosque omnes, qui vocati ve-
nire nolunt, id libere nolle affirmant. Augustinus in *Re-
tractationibus*, ad 68. illam quæstionem respiciens, ita
scribit: “Nam est misericordia Dei etiam ipsam præve-
niens voluntatem, quæ si non esset, non præpararetur
voluntas a Domino. Ad eam misericordiam pertinet
& ipsa vocatio, quæ etiam fidem prævenit.” Illam vo-
cationem altæ & profundæ ordinationis esse dicit.

Auctoris candor desideratur, cum Libri prioris quæst.
secundam ad *Simplicianum* citat. Quæ enim de illa quæ-
stione scripserat postea retractabat. Verba illius sic se ha-
bent: “In cuius quæstionis solutione laboratum est
quidem pro libero arbitrio voluntatis humanæ, sed
vicit Dei gratia. Nec nisi ad illud potuit perveniri,
ut liquidissima veritate dixisse intelligatur Apostolus;
*Quis enim se discernit? quid autem habes, quod non acce-
pisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepe-
ris?* Quod volens etiam Martyr Cyprianus ostendere,
hoc totum ipso titulo definivit, dicens: *In nullo glori-
andum, quando nostrum nihil est.*” Extat locus apud
Cyprianum *Test. ad Quir. Lib. III. c. 4.*

De peccar.
mer. & re-
miss. Lib. II.
c. 17.

Denique non tantum Augustinus, sed & Calviniani
omnes in hominem rejiciunt culpam duritiæ & obfirma-
tæ pervicaciæ, qua gratiam Dei respuit. Et si inspicatur
postremus ille apud Auctorem ex Augustino locus, ad
propositum eius parum attinere liquebit. Nam ita se ha-
bet: “Nolunt homines facere quod justum est, sive quia
latet an justum sit, sive quia non delectat. Tanto enim
quidque vehementius volumus, quanto certius quam
bonum sit novimus, eoque delectamur ardentius. Ig-
norantia igitur & infirmitas vitia sunt, quæ impe-
diunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus
bonum, vel ab opere malo abstinendum. Ut autem
innotescat, quod latebat, & suave fiat, quod non de-
lectabat, gratiæ Dei est, quæ hominum adjuvat volun-
tates: quæ ut non adjuventur, in ipsis itidem causa est,
non in Deo, sive damnandi prædestinati sunt propter
iniquitatem superbiæ; sive contra ipsam suam super-
biam iudicandi & erudiendi, si sint sint misericordiæ.”

CAPUT

CAPUT IV.

De certitudine Salutis.

Questio hæc de fidelium certitudine suæ salutis a proxima de prædestinatione pendet. Si enim vera sit Calvinianorum sententia de prædestinata electorum salute, & si dentur certissima electionis indicia, quidmi electi de sua salute certi esse possint? Mitto igitur quæ hic congeffit Auctor, non nostros tantum, sed & externos fugillans. Quapropter, iis omnibus exterorum fratrum iudicio relictis, id unum hic quero, quænam sit ecclesiæ Anglicanæ sententia? & an non recentiores Hierarchici suorum decessorum dogmata ab hac parte repudiârint? Testimonia eodem ordine, quo in superiori capite, præferam.

“Matthæus, Zaccheus, latro, Maria Magdalena, an non omnes electi sunt? & tamen priusquam a Spiritu

Jo. Frith,
p. 93.

“Sancto illuminati, & a cœlesti Patre ad Christum attracti essent, id nesciverunt. Nemo de alterius electione

“certus esse potest; sed per fidem suam, & exequendæ

“Dei legis studium, scire quis potest se esse electum.”

“Fides in Christo primum conscientiam de remissione

“peccatorum certiores reddit, & nos ab æternæ damnationis metu liberat; dein Dei, ejusque legis amore in (qui

“cordis justitia est) in cor inserit. Amor bona opera

“in membris producit, eaque sunt externa sive membrorum justitia.”

“Homo nihil bonum efficere potest, priusquam remissa sibi esse peccata credat, &c.”

“Si fidem justificantem habeam, efficit ut credam Deum, cœli & terræ creatorem, non tantum omnium

“communem esse patrem, sed etiam meum, idque per favorem, quem Christus mihi paravit; a quo favore

“nec cœlum, nec terra, nec tribulatio, nec persecutio, nec mors, nec inferi me separare possunt.”

Et sane fidem justificantem & salutarem haud aliter definiebant omnes Reformatores. Ita sæpius Homiliæ sub Edvardo sexto: “Diaboli omnia fidei capita, &

“quæcumque sunt in Veteri & Novo Testamento scripta credunt; quod tamen non impedit, quo minus iidem, Christianæ fidei expertes, damnati permaneant. Germana enim & vera fides Christiana non ea est, qua

Tyndallus,
p. 225.
Vid. etiam
p. 268.

Ibid. p. 321.

Farnesius
p. 235.

Hom. de Salute homin.
p. 111. p. 20.

Pars II.

Art. 17. in
utraque edi-
tione.

Catechism.
sub Edvard.

“ sacram tantum scripturam, dictaque fidei capita vera
“ esse credimus, nullam certam spem & fiduciam in Dei
“ promissis habentes, fore, ut per Christum ab æterna
“ condemnatione liberemur.— Quia ratione qui flagi-
“ tiosam agit vitam, Christumque in operibus abnegar,
“ ista vera fide præditus esse quæat, utpote certa spe &
“ fiducia in Deum, peccata sua propter Christi merita
“ remitti, in Dei gratiam se restitui, & regni cœlorum
“ per Christum fore participem? ”

“ Prædestinationis & electionis nostræ in Christo pia
“ consideratio, dulcis, suavis, & ineffabilis consolationis
“ plena est vere piis, & his qui sentiunt in se vim Spi-
“ ritus Sancti, facta carnis, & membra quæ adhuc sunt
“ supra terram mortificantem, animumque ad cœlestia
“ & superna rapientem; tum quia nostram de æterna salu-
“ te consequenda per Christum plurimum stabilit & con-
“ firmat; tum quia amorem nostrum in Deum vehe-
“ menter accendit.”

“ Ad hanc ecclesiam pertinent illi omnes, qui vere
“ Deum verentur, colunt, & invocant, sedulam, quo
“ pie & sancte vivant, operam dantes: item omnes,
“ qui integram spem & fiduciam suam in illo ponen-
“ tes, æternæ vitæ beatitudinem ab eo certo expectant.
“ Quotquot vero sunt in hac fide stabiles, præelecti, præ-
“ destinati, & ad æternam vitam ante mundum conditum
“ ordinari fuere. Cujus rei testem habent intra se, in
“ cordibus suis, Christi Spiritum, auctorem, arrham,
“ certumque fidei pignus; quæ sola fides Dei mysteria
“ percipere valet, sola cordibus pacem affert, solaque ju-
“ stitiam, quæ in Christo Jesu est, apprehendit.”

Cranmeri, Ridley, & Latimeri de hac re sententiam,
Bradfordi liber, quem ab iis approbatum fuisse supra
diximus, palam faciet.

“ Fides in iis, qui adulta sunt ætate, est divinæ ele-
“ ctionis demonstratio.—Ne simus curiosi, Dei Majesta-
“ tem & gloriam scrutantes, aut quoquo modo scrupu-
“ lis de salute nostra indulgentes, quibus tamen satis su-
“ imus addicti. Nec est quod Diabolus magis conatur.
“ Istis artibus homines ad desperationem & Dei odium
“ adducit. De salute tua dubites semel, & deinceps
“ dubitare pergas, nec amplius quid a te rogabit. Pri-
“ ma hæc tentatio, quicum Christum aggressus est; *Si tu*
“ *filius Dei sis, &c.* Primum etiam & præcipuum hoc,
“ quod in Dei electos jaculatur telum. Sed sicut Chri-
“ stum

“stum minime vicit, ita nec membra ejus vincet. Ar-
 “mati enim sunt scuto fidei, quo omnia ejus ignita ja-
 “cula extinguunt. Deum nocte dieque laudant; quo-
 “modo igitur perire possunt?”

Latimerus in suis concionibus sæpe fidem, tanquam certam beneficiorum expectationem definit.

“Vera fides non consistit in historiarum cognitione.
 “Historias in V. & N. Testamento scriptas veras esse cre-
 “dere, non est viva & salutaris fides. Diabolus ipse hi-
 “storiis fidem habet, & tamen est, & in æternum mane-
 “bit condemnatus. Veram igitur, vivam, & salutarem
 “fidem habere oportet; quæ in eo ponitur, ut cre-
 “dam Christum meorum peccatorum causa mortuum
 “fuisse. Tali fide ipsum omniaque ipsius beneficia ad
 “me attraho. Res ipsas, generatim spectatas, credere
 “non sufficit; v. g. Christum sub Pontio Pilato passum
 “fuisse; sed credere necesse est id mei gratia factum, ut
 “mea omniumque in ipsum credentium peccata sua mor-
 “te expiaret. Hac fide præditus nunquam decipiar.
 “Hæc fides difficulter acquiritur, mulrique ejus prorsus
 “inopes, se tamen eam acquisivisse putant.”

“Fides nostra non tantum generalis, sed specialis esse
 “debet. Diabolus ipse fidem generalem habet. Cre-
 “dit enim Christum in mundum venisse, Deumque ho-
 “minibus reconciliasse; scit peccata remissum iri; se
 “vero istius remissionis participem fore, vel sua ipsius
 “peccata esse remittenda, id minime credit. Genera-
 “lem quidem ille fidem habet; sed unumquemque no-
 “strum specialem habere, necesse est. Ego pro me ipso,
 “sanguinem ejus mei causa fuisse effusum, credere
 “debeo. Cum Christus ait; *Venite ad me omnes, qui*
 “*fatigati estis & onerati, & ego faciam ut requiescat;*
 “Christum me ad seipsum accersere, ut veniam, & ab
 “eo vitam æternam accipiam, mihi credendum est.”

Similiter Hopperus: “Quod ad fidem attinet, non
 “est opinio tantum seu cognitio, sed plena, & certa de
 “Dei in Christo promissis persuasio; ex qua fide omnis
 “pietas, omniaque bona opera oriuntur, quicquid vero
 “exinde ortum non habet, peccatum est. Hanc fidem
 “Omnipotens Deus in vero suo & fideli populo duobus
 “modis, intrinsecus scilicet & extrinsecus confirmat:
 “intrinsecus per Spiritum Sanctum, qui una cum nostro
 “spiritu nos filios Dei esse testatur; extrinsecus vero per
 “verbi præconium, & Sacramentorum administratio-
 “nem,

Conc. prima
 in orat. Do-
 min. p. 167.

Domin. pri-
 ma Advent.
 P. 229.

Conciorum
 quinta in Jo-
 nam c. 111.
 sect. 6.

Pars II.

1b. Concione
santa.Idem in
Expositione,
Psalmor. 23.
62, &c.Hom. Eliza-
bethæ pro
Parasc. mag.
P. II. p. 187.Artic. Lam-
bethæ sextus.Articulus
Hibernic. 33.

nem. — Corda nostra, cum peccati onere nosmet oppressos sentimus, sursum ad cœlum evehere, ibique per fidem Christi corpus mactatum, sanguinemque pro nostris delictis effusum apprehendere, & virtutem, efficaciam, & vim meritorum Christi animabus nostris per fidem applicare, atque eo modo a periculo, condemnatione, & vindicta Dei securos nos reddere debemus. — Interna præparatio (sc. ad Eucharistiam) est, cum mens hominis, panem & vinum res sensiles percipientis, ad cœlum elevatur & attollitur, ipseque per fidem persuasum habet, sese promissorum & gratiæ Dei, propter merita & mortem Christi esse participem; perinde ac Sacramentum, quo firmantur Dei promissa, sensuum ope participat: nec magis dubitat de interna amicitia, necessitudine, pace, amore, reconciliatione, & paterna misericordia & commiseratione per Christum, fidei beneficio; quam de eo, quod externo modo divinæ misericordiæ pignora ore percipiat.

“ Christianus per Spiritum Dei id testimonii pectore suo habet, se ita a Deo ad æternam salutem electum & destinatum, ut quicquid agant mundus, caro, Diabolus, aut peccatum, de electione, gratiæ, virtute, & veritate Dei certus maneat: item se nunquam condemnationi fore obnoxium, sed iterum recuperatum iri, quocunque demum modo labatur.”

Homiliæ Elizabethæ tempore scriptæ ita fidem describunt, ut sit: “ Certa fiducia & securitas in Dei misericordia posita; qua persuasum habemus, Deum peccata nostra remisisse & remissurum, nobisque reconciliatum esse, e vinculis condemnationis liberasse, & in electorum suorum numerum denuo admisisse, propter merita, non nostra, sed mortis & passionis Christi.”

“ Homo vere fidelis, id est, fide justificante præditus, certus est plerophoria fidei, de remissione peccatorum suorum, & salute sempiterna per Christum.”

“ Per fidem justificantem non intelligimus generalem assensum religionis Christianæ capitibus, atque istiusmodi de veritate verbi divini persuasionem; sed specialem benignorum Evangelii promissorum applicationem, in animarum nostrarum consolationem; qua fide Christum, una cum omnibus ejus beneficiis, apprehendimus, stabili & secunda fiducia præditi, fore, ut is sui filii causa nostrum misereatur; adeo ut vere fidelis

“ de

“ de peccatorum suorum remissione, & sempiterna per
 “ Christum salute, certissimam fidem habeat.”

Denique in Catechismo liturgico, pueri similiter ad
 istiusmodi fidem erudiantur. Interrogatus enim puer;
 “ Quid potissimum doceris in his fidei articulis?
 Responder; “ Doceor credere in Spiritum Sanctum, qui
 “ me omnemque electum Dei populum sanctos efficit.”

Quæ adduxit Auctor Reformatorum nostrorum testi-
 monia, istiusmodi certitudinem de qua commendatur thimie
 evertunt, si modo incautum forsitan istum Latitheri locum
 in concione populari excipias; qui tamen prædestinati-
 oni divinæ & certitudini salutis, cum Bradfordum legeret,
 parum inimicus erat. Neque illum fidem justificantem alie-
 ter, quam ceteros Reformatores definire solitum, modo
 ostensum fuit. Nec sane magis ad rem sunt, quæ a
 sanctis Patribus transcripsit; ut cuius primo intuitu
 liquet.

Vide Barroii
 Palinodiam
 art. 1, & f.
 apud Fuller-
 rum; Hist.
 Cantab. p.
 150.

CAP. V.

De universali Redemptione & Prædestinatione.

Eccelesiam Anglicanam, Calvinianam de Prædestina-
 tione doctrinam olim fuisse amplexam, sequentia
 ostendent testimonia.

“ Si per electionem in conspectu ejus sumus κατὰ τοὺς
 “ heu! quam sumus occæcati & ingrati, opinantes illum
 “ in igni Purgatorio nos velle torquendos! Nonnulli for-
 “ san vitæ capiunt, quid sibi velit, nos in conspectu ejus ju-
 “ stos esse, cum singuli sint peccatores, 1 Joann. 1. atque
 “ idcirco Apostoli mentem aperiunt. Res sane est ma-
 “ nifesta, absque peccato vivere in terris neminem;
 “ quod tamen non impedit, quo minus omnes in Christo
 “ ante jacta mundi fundamenta electi, in conspectu
 “ Dei sint omni labe peccati immunes.”

Frithus. p.
 10.

“ Ex mera Dei gratia, quam nobis in Christo, & propter
 “ Christum exhibet, præstantissima, quæ ad animas
 “ nostras spectant, donâ proveniunt; cujusmodi sunt,
 “ prædestinatio, electio, vocatio, justificatio. Et quam-
 “ vis Morus carminibus suis mentis oculos vobis per-
 “ stringat, ut a recto tramite aberretis, dum vos illud
 “ docere conatur, Deum nos ante mundum conditum
 “ ideo prædestinasse & elegisse, quia bona opera præsti-
 “ turos

Id p. 24.

Pars II.

Id. pag. 92.

Tyndall. p.
48.

Id. pag. 80.

Pag. 259.

Vid. p. 329,
& 380.Barnesius,
p. 278.

“turos præsciverat; candelam tamen accendam, qua ista nebula dispelli possit.” Et proinde S. Paulum, & Augustinum pro electione absoluta citat.

“Gratuita est Dei electio, nec fidem sequitur; sed contra fides electionem sequitur, sicut scriptum est: *Crediderunt, quotquot erant ad vitam æternam ordinati.*”

“Apostolus, 9, 10, & 11, capp. *ad Romanos*, de divina prædestinatione agit, unde fit, quod credimus, vel non credimus; quod a peccato liberamur, vel non liberamur. Per quam prædestinationem nostra justificatio & salus, non in nostra, sed, quod omnium maxime necessarium est, in Dei potestate sita sunt. Adeo enim sumus debiles & incerti, ut si a nobis penderent, nemo unquam servaretur; sed a Diabolo sine dubio deciperemur. Jam vero Deus certo scit, suam prædestinationem sese nunquam frustraturam; nec potest quis ei resistere, aut impedimento esse. Hinc igitur spem & fiduciam contra peccatum habemus.”

“Quos Deus ex tota humani generis multitudine elegit, misericordiam & gratiam in Christo iis destinans, his Spiritum suum mittit, qui mentis oculos aperiat, & miseram suam conditionem iis ostendat.—Deinceps ne desperantes Deum fugiant, suavissimis suis in Christo promissis eos solatur, certiores reddens Christi causa illos accipi, peccata remitti, electos & filios Dei, & cum Christo æternæ vitæ cohæredes esse factos. Atque ita per fidem pacem erga Deum habent.”

In alio libro unum capitulum ita inscribitur: *De modo & ordine nostræ electionis*: quo eandem prorsus tradens doctrinam, ait: “Deus primum suos electos eligit, non illi ipsum; ut legere est, *Joann. xv.*” Et sane passim in scriptis suis de prædestinatione ita loquitur.

“Scholastici scire cupiunt, quænam sit electionis & reprobationis causa. Joannes Duns Scotus, partim a corrupta ratione, partim ab invictis D. Pauli scriptis ancipiti cogitatione distractus nescit, solamne Dei voluntatem, an quædam antecedentia nostri merita, electionis esse causam fateri oporteat; tandemque statuit utramque sententiam defendi posse. Bonaventura inscienter statuit, causam, quæ electionem mereatur, præcedere posse.—His autem omnibus unum oppono D. Paulum; qui multa opera, & per invicta scripturæ testimonia & exempla, nullam aliam præter Dei voluntatem dari causam probat: & propterea Esayi & Jacobi

“ Jacobi exemplum allegat, quod priusquam nascerentur,
 “ vel quicquam aut boni, aut mali fecissent, Jacobus
 “ electus fuit, Esavus vero rejectaneus. Quodname eviden-
 “ tius exemplum dari potest? Quid sibi volunt ista Pauli
 “ verba, *priusquam nascerentur* &c. nisi ut certa staret Dei
 “ electio? An non omnia omnino merita, sive *de congruo*,
 “ sive *de condigno*, tollit; Deique consilium unicam electi-
 “ onis esse causam affirmat?”

“ Deus est qui sua misericordia nos servat, atque in
 “ eo nobis suam charitatem, & immensum amorem com-
 “ mendat, quod sua voluntaria benignitate permotus,
 “ cum periissemus, nos servavit, regnumque æternum
 “ nobis paravit. Et sane cœlestes hos omnes thesauros
 “ nobis non ex meritis, seu bonis operibus nostris, (a no-
 “ bis enim ipsis nulla habemus) sed gratuito & ex mera
 “ misericordia largitur.”

“ Iis virtutibus, quæ ex fide exoriri debent, electionem
 “ nostram certam esse & stabilem ostendamus.”

“ Prædestinatio ad vitam est æternum Dei propositum,
 “ quo ante jacta mundi fundamenta suo consilio, nobis
 “ quidem occulto, constanter decrevit eos, quos elegit ex
 “ hominum genere, a maledicto & exitio liberare, atque
 “ ut vasa in honorem efficta, per Christum ad æternam
 “ salutem adducere. Unde qui tam præclaro Dei benefi-
 “ cio sunt donati, illi, Spiritu ejus opportuno tempore o-
 “ perante, secundum propositum ejus vocantur, vocationi
 “ per gratiam parent, justificantur gratis, adoptantur in
 “ filios, unigeniti Jesu Christi imagini efficiuntur con-
 “ formes, in bonis operibus sancte ambulant, & demum
 “ ex Dei misericordia pertingunt ad sempiternam feli-
 “ citatem.”

“ Quotquot sint in hac fide stabiles, ante mundum
 “ conditum ad vitam æternam fuere electi, prædesti-
 “ nati, & ordinati. — Quicquid in nobis est, aut a no-
 “ bis fit justum, sanctum, verum, & bonum; id totum
 “ a jucundissima hac petra, ab uberrimo hoc fonte, ut-
 “ pore benignitate, amore, electione, & immutabili Dei
 “ proposito ortum haber.”

De Cranmeri, Ridley, Latimeri, & Bradfordini sententia
 constat ex libro sæpius memorato, a Bradfordini quidem
 scripto, sed a cæteris etiam approbato. Finis libri pro-
 positus est ostendere; “ Deum æternum, Patrem clemen-
 “ tissimum, (*sunt Bradfordini verba*) ante mundum con-
 “ ditum, ex sua ipsius misericordia & libera voluntate,
 “ in

Homil. sub
 Edv. de mi-
 seria hom.
 p. 11.

De fide, p.
 28.

Artic. 17. in
 utraq; edit.

Catechism.
 sub Edvardo,

Pars II.

in laudem suae gratiae & gloriae, non omnes, sed quosdam ex Adami posteris in Christo elegisse, quos ad aeternam vitam praedestinavit, & in suo tempore vocat, justificat, & ad gloriam perducit; unde nunquam peribunt, vel ad extremum in exitium suum aberrabunt. Hanc sententiam esse veram, & manifesto Dei verbo consentaneam, ope Spiritus ejus Sancti adeo aperte ostendam, ut nemo unquam Dei homo illi ex ejus verbo resistere, multo minus eam confutare valeat.

Porro Ridleius eadem, qua Bradfordus, occasione, contra quosdam liberi arbitrii patronos, qui absolutam praedestinationem negarunt, librum de Dei electione & praedestinatione scripsit, ut supra notatum. Idem in epistolis, quae in Foxii Martyrologio extant, passim Dei electorum meminit.

Conc. in Do-
min. septuag.

Foxii Mar-
tyrol. Vol. 3.
p. 352.

Vide Foxii
Martyr. Vol.
3. pag. 550,
551.

Latimero Calvinianam de praedestinatione sententiam non displicuisse ex concione quadam videtur, qua auditores, ne eam pervertant, monet. Extat etiam Bradfordi epistola, in qua, ex occasione epistolae quorundam contra electionem scriptae, suam de ea re fidem profiteatur, eosque monet, Philpotum ad illorum epistolam respondurum, seque idem facturum, si tempus suppeteret, illique id postularent. Unde constat, eandem fuisse Philpoti & Bradfordi sententiam. Quod & ulterius patebit ex Philpoti verbis, cum sexrum quaestoribus sisteretur: ubi egregium habemus de istius aevi Doctoribus testimonium. Ita igitur quaestores sups alloquitur Martyr: Quis vestrum est hodie, qui Calvini, Genevensis ministri, Institutionibus respondere valeat? Respondet Sa- versanus: Bellus profecto ille manticulariorum, & perduellium fugitivorum turbae minister! Atque id tibi narro, talem nuper inter illum, ejusque sectatores ortam esse de praedestinatione contentionem, ut urbem fugere coactus sit. Cui Philpotus: Certo scio te sancto illi viro, sanctaeque ecclesiae, cujus est minister, impie conviciari, pro more tuae ecclesiae, quae cum adversariis solide respondere nequeat, eos conviciis & confictis rumoribus obruit. Quod enim ad praedestinationem attinet, non aliam amplectitur sententiam, quam omnes ecclesiae Doctores, ut sacris literis consonam, approbant.

Hopperi testimonium egregium jam ante habuimus capite superiori: unum vero aut alterum locum hic addam.

Electi

"Electi Dei ita destinantur, ordinantur, conservantur, & custodiuntur, ut nihil eos e manu Dei rapere possit."

"Credo Patrem Jesu Christi filii sui, per Spiritum Sanctum, ex libera sua voluntate, ante jacta mundi fundamenta suos elegisse, quos ad vitam æternam prædestinavit, ut filii ipsius adoptati fiant, &c."

"Deus misericordia sua & favore erga eos, quos ad æternam salutem ordinavit, peculiari permotus, suam gratiam iis adeo representavit &c." Vide supra Cap. III. p. 166. ubi integrum locum, ad hanc rem valde accommodatum, descriptum invenies.

"Dei potentia & sapientia cogunt, ut ipsum agnoscamus omnipotentem, invisibilem, in cœlis & terris dominantem, omnia sibi subiecta habentem; qui etiam sibi a consiliis esse, vel suorum factorum rationem percontari, nemini permittit. Quod enim liber, id ipsi agere licet, nec est qui ei resistere potest; omnia enim secreto suo judicio, ad suam voluntatem efficit, etiam impium, ut ait Salomon, ad damnationem."

"1. Deus ab æterno prædestinavit quosdam ad vitam, quosdam reprobavit ad mortem. 2. Causa movens, aut efficiens prædestinationis ad vitam, non est prævisio fidei, aut perseverantiæ, aut bonorum operum, aut ullius rei, quæ insit in personis prædestinatis; sed sola voluntas beneplaciti Dei. 3. Prædestinatorum præfinitus & certus est numerus, qui nec augeri, nec minui potest. 4. Qui non sunt prædestinati ad salutem, necessatio propter peccata sua damnabuntur."

"Deus quæcunque in tempore fiunt, immutabili suo consilio ab æterno ordinavit; ita tamen, ut creaturarum ratione præditarum voluntati nulla vis inferatur; nec causarum inferiorum seu libertas, seu contingentia auferatur, sed potius firmetur." Mox addunt, quæ in Articulis Lambethanis, & iis Synodi Anglicanæ habentur.

Denique, eadem ubique in libro Liturgico comparet sententia: ut quæ sequuntur, ex eo allata, ostendent.

"Electum tuum Populum redde exhilaratum."

"Omnipotens Deus, qui omnes electos tuos conjunxit isti in una communione, & societate mystici corporis Domini nostri Jesu Christi, &c."

"Doceor credere in Spiritum Sanctum, qui me, omnemque electum Dei populum sanctos efficit."

Par. II.

In Psalm. 77.

In Symbol. Art. 11. ut cit. in Certaminis epistolæ inter Heyl. & Hermann. recognit. p. 87. Homil. sub Elizab. de elemosyn.

Homil. pro hebdom. rogat. dicta. p. 219.

Prov. XVI.

Artic. Lambethani. Vide Barreti palinod. Art. 6.

Artic. Hibern. 11.

In Matut. & vespert. prec. Collecta in die omnium Sanctorum. Catechism.

"Sup-

Pars II.

Ord. pro se.
pul. mort.

Pag. 159.

“ Supplicamus, ut pro ingenti tua benignitate, numerum electorum tuorum brevi adimplere velis.”

Et cuinam jam mortalium in dubium venire potest ecclesiæ Anglicanæ sententia? Lectoribus suis fucum faciunt, qui eam in scriptis suis Calvinianam esse negant. Expendamus autem, quæ Auctor noster in suæ sententiæ probationem adduxerit.

Primum, inquit, doctrinæ suæ jacet fundamentum, quod Christus pro omnibus hominibus mortuus fuerit. Ut verum fatear, haud iniquo jure id dicere videtur; absolutam vero non esse Dei prædestinationem eam affirmare, hinc minime sequitur. Utrum divina prædestinatio ab universalis redemptionis dogmate, ut Usserius, Davenantius, Prestonus, Amyraldus, Dallæus, & Baxterus illam explicant, labefacteretur, necne, penes alios esto judicium, meum sane haud interponam. Id tamen constat, illos Theologos, uti omnes Anglicanos & Bremenses ad Synodum Dordracenam delegatos, tam prædestinationem, quam universalem redemptionem propugnasse. Cum igitur non defint tot magni nominis Theologi, qui utrumque dogma amplectuntur; qui alterum tuentur, alterum necessario rejicere male colligitur. Certissimis, ni fallor, argumentis ecclesiam Anglicanam prædestinationem agnoscere probavimus; quapropter si disjuncta prorsus, & contraria ea dogmata esse Auctor velit; se suosque inter se repugnantibus solenniter subscripisse, confiteri tenebitur.

Deinde cum nostra ecclesia verbis conceptis & expressis dicitur, decrevisse Deum prædestinatos maledicto liberare; certum est eam a rigida eorum Theologia, qui Supralapsarii dicuntur, palam dissentire. Si hæc vera sint, quid tamen ad rem conferant, non video. Sublapsarii enim Divinam prædestinationem, haud minus quam Supralapsarii, sedulo tuentur. Sed quæ Auctori certa, re ipsa invalida prorsus est sequela. Nemo enim Supralapsariorum negaret, Deum decrevisse prædestinatos a maledicto liberare. Statuunt enim, Deum primo decrevisse in iis benignitatem suam palam facere; deinde sese, quo magis illa benignitas in eorum salute eluceret, lapsum illorum permissurum. Summatim igitur hæc tradentes, ab isto loquendi genere nunquam abhorrent.

At si Auctori fidem habeamus, ecclesia Anglicana nihil sanxit de reprobatione impiorum. Consulatur autem lector locum ex Homiliis proxime citatum; item Articulos quatuor

quatuor priores Lambethanos prius memoratos, & ex
iis iudicium ferat.

*Perplexum hunc maximeque vexatum Theologiae locum su-
pra fatetur; & tamen plurimis eum sannis & scommat-
is tractat, quæ non tam a me responsum, quam seriam
ab ipso poenitentiam postulare videntur. Sed reliqua au-
diamus.*

Denique nostra ecclesia haud ullam singularem hominum Pag. 161.
*prædestinationem tuetur; quos Deus (uti quidam volunt)
absque ulla fidei operumve prævisione, ut suas delicias & perdi-
lectos, ad omnia cælorum gaudia & amenitates præordinavit.
Rem aliter se habere supra ostendi. Docet nos profecto,
certum numerum hominum, ope firmissimæ fidei, & vitæ san-
ctissimæ, per Christi sanguinem Deo acceptæ, ad cælorum
gaudia perventurum: qui numerus, ut quam celerrime possit
impleatur, & felicissimæ resurrectionis quam primum par-
ticeps sit, precibus nostris publicis instamus: quodque nos
in hunc numerum recenscamur, dum vitam sanctam transi-
gimus, suavissima spe animos jubet erigere.*

Nemo est Calvinianus, qui statuit Dei electos, eos scilicet
qui ad ætatem adultam pervenerint, absque vera fide,
cujus ope sanctam suscipiunt vitam, ad cælorum gaudia
perventuros; licet propter prævisam fidem electos ne-
gent. Sed cum Auctor agnoscat certum esse servando-
rum numerum, certum etiam damnandorum eum con-
cedere necesse est, ni quosdam mediæ conditionis, vel
omnium nascendorum numerum incertum esse statuerit:
& proinde *haud jam magis ei sicco pede de impiorum repro-
batione controversiam transire, quam aliis, qui ex fidei &
operum prævisione homines electos negant, licebit. Si
enim ex electione Dei certus sit eorum, qui ad cælorum
gaudia pervenient, numerus; ex eapse electione eorum
etiam, qui ad ima tartara deicientur, numerus certus
esse debet. Sed Auctor hic ambigue loqui videtur, ver-
baque illius ita intelligi possunt, ac si inter singulares ho-
mines, & certum hominum numerum, qui ad salutem e-
liguntur, distingueret. Sin autem id velit, & singulares
homines electos neger, libenter discerem, quomodo ser-
vandorum certum esse numerum dixerit? Ex præscientia
Dei certus dici nequit, quia eodem modo singularem
hominum salutem certam esse necesse est. Restat igitur ut
ex decreto, voluntate, & gratia Dei certus sit ille numerus.
Jam quidnam est discriminis, utrum certo tantum ho-
minum*

Pars II.

minum numero, an certis quibusdam hominibus, Deum suam gratiam impertire decrevisse dicamus? Hinc facile quis conjiceret, si nulla alia suppetent argumenta, ecclesiam Anglicanam fuisse olim revera Calvinianam, & ex Calvinianorum mente conscriptos esse Articulos fidei, Homilias, & librum Liturgicum; alioquin enim cur Arminiani, parum germana ecclesiae Anglicanae soboles, suam sententiam aperte proferre detrectarent?

Ad antiquos scriptores mox provocat. Quorum multos quidem in diversa a Calvino fuisse sententia concedimus, nec ipse diffitetur Calvinus, ut eum citat Nicholus, *Institut. Lib. 3. c. 22. non cap. 23.* ut apud illum male expressit typographus. Attamen nec eos omnes, quos ad suas partes pertrahere conatur Auctor, cum eo revera facere, nec in locis ex iis adductis id loqui, cujus gratia ab eo proferuntur, mox ostendemus. Sed cum neminem ante Augustinum nobiscum de electione sensisse affirmare non dubitet, unum & alterum testem primo in medium hic afferam, qui contrarium demonstrent. Primus igitur sit Clemens Romanus.

Epist. i. ad
Corinth. c. 2.

Ἀγῶν ἦν ὑμῖν ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ὑπὲρ σωσῆς τῆς ἀδελφότητος, εἰς τὸ σώζειν μετ' ἐλέους καὶ συνειδήσεως τὸν ἀειδμένον ἡμῶν ἐκλεκτὸν αὐτῶν. Id est: Vobis per diem ac noctem sollicitudo erat pro universa fraternitate, ut cum misericordia & conscientia salvaretur numerus electorum Dei.

Ibid. c. 8.

Πάντας ἔν τῃς ἀγαπητῆς αὐτοῦ βολόμενοι μελανοίας μεταχειρίν, ἐσήειξε τῷ παντοκράτορι βολήματι αὐτῶν. Id est: Omnes itaque dilectos suos volens paenitentiae fieri participes, omnipotente sua voluntate firmavit.

Ib. c. penult.

Ὁ παντοπότης Θεός, καὶ δεσπότης ἡμῶν παντῶν, καὶ Κύριος πάσης σαρκός, ὃ ἐκλεξάμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ εἰς λαὸν ၑειέσιον, δῶκεν πάσῃ τῇ ψυχῇ, ὁππότε κλημένη τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἅγιον ὄνομα αὐτοῦ, πίσιν, φόβον, εἰρήνην, ὑπομονὴν, μακροθυμίαν, ἐγκράτειαν, ἀσνείαν, καὶ σωφροσύνην εἰς εὐαρέσῃσιν τῷ ὀνόματι αὐτῶν. Id est: Inspector omnium Deus, spirituum dominus, herus universae carnis, qui elegit Dominum Jesum Christum, & per eum nos in populum peculiarem, omni animae, quae invocaverit magnificum & sanctum nomen ejus, det fidem, timorem, pacem, patientiam, equanimitatem, continentiam, puritatem, & temperantiam, ut nomini ejus grata sit. Haec ab antiquissimo scriptore ex Calviniani cujuscvis, ni fallor, animi sententia dicuntur.

Hunc

Huc etiam spectare videntur & alterius Clémentis verba: Πρὸς τὸν κόσμον καὶ ἀπολλῶνς ἡμεῖς, οἱ τῷ θεῷ ἐσαυτῷ, ἐν αὐτῷ πρῶτον γεγεννημένοι τῷ Θεῷ. Τὸ Θεῷ λόγῳ τὰ λογικὰ πλάσματα ἡμεῖς. Id est: Nos autem sumus ante mundi constitutionem, qui eo quod esse oporteret, in ipso prius Deo geniti sumus. Dei verbi sumus nos figmenta ratione prædita.

Alius testis sit Novatianus, qui, referente Hieronymo, grande volumen de Trinitate scripsit; vir profecto summi acuminis & ingenii, & si rigidam de lapsis sententiam excipias, nullius hæretici dogmatis a veteribus infirmatus. Hic Christi Deitatem ex verbis illis probans; & nunc honorifica me gloria, quam habebam apud te priusquam mundus esset; hæc habet: "Deus est igitur, quoniam ante mundum fuit, & gloriam ante mundum tenuit. Nec prædestinatio ista dicatur, quoniam nec posita est; (scil. in eo sacri codicis loco) aut addant hoc, qui hoc putant; sed væ est adjicientibus, quomodo & detrahentibus positum. Non potest ergo dici, quod non potest adjici. Sublata ergo prædestinatione, quæ non est posita, in substantia fuit Christus ante mundi institutionem. Verbum enim est, per quod facta sunt omnia, & sine quo factum est nihil. Quoniam & si in prædestinatione dicitur gloriosus, & ante mundi institutionem fuisse prædestinationem, ordo servetur, & ante hunc erit multus numerus hominum in gloriam destinatus. Minor enim per istam destinationem Christus cæteris intelligitur, quibus posterlor denotatur. Nam si hæc gloria in prædestinatione fuit, prædestinationem istam in gloriam novissimus Christus accepit. Ante enim prædestinatus Adam esse cernitur, & Abel, & Endoch, & Noë, & Abraham, & reliqui cæteri. Nam cum apud Deum, & personarum & rerum omnium ordo digestus sit, ante hanc prædestinationem Christi in gloria, multi prædestinati fuisse dicentur.

Sed haud nova est accusatio, Augustinum a veterum scriptorum sententia recessisse: quod olim ipsi objecerunt Pelagius, Cœlestius, Julianus, alique istius hæreseos patroni, quibus ille passim in scriptis suis respondet. Et sane licet priusquam oriretur Pelagianæ hæresis, de libero arbitrio & gratia divina, antiquiores scriptores quædam minus caute dixerint; alias tamen, ut ex variis Irenæi, Cypriani, Ambrosii, Chrysostomi, & aliorum testimoniis is ostendit, verissime locuti sunt. Lectores igitur

Pars II.

Clem. Alex.
Admonit. ad
Gent. p. 5.

De Trin. 24

Contra duas
Epistol. Pe-
lag. ad Be-
nific. lib. 4.
Cont. Pelag.
& Cœlest-
ium de gra-
tia Christi.
Contra Juli-
anum. lib. 1.

tur brevitatis gratia ad Augustinum remittens, ad testimonia ab Auctore allata transeo, quorum plurima, ut supra dixi, Calvinianæ sententiæ minime adversantur; ea scilicet omnia quæ nec fatum tuentur, nec divinam præscientiam tollunt.

Parum candide Ruffini, Pelagiani prorsus hominis, si fides Hieronymo, translationem, pro vera Origenis sententia citat. Tam sublesta enim fide ea versio facta est, ut nemo quæ sint Ruffini, quæ Origenis certus esse queat. Et quamvis Hieronymum in suas partes trahere cupiat, nemo est qui nescit eum contra Pelagianos, & satis ex mente Augustini scripsisse. Certe locum istum ex Hieronymo ad Hedibiam contra Calvinianos perperam adducit. Licet enim ista verba, ab orationis contextu separata, ira sonare videantur; tota tamen *questio* adeo est Antipelagiana, quam quæ maxime. Accipite, quæso, pauca: "In quo (*sc. Apostoli loco ad Rom. ix. a comm. 14. ad. 29.*) quidam volentes Dei servare justitiam, ex præcedentibus causis dicunt electum in utero Rebeckæ Jacob, & abjectum Esau; sicut & Hieremias, & Baptista Joannes eliguntur in utero, & ipse Apostolus prædestinatur in Evangelium antequam nascatur. Nobis autem nihil placet, nisi quod ecclesiasticum est, & publice in ecclesia dicere non timemus." Legatur, amabo, tota *questio*.

Adv. Pelagi-
anos, l. 3.

Et in alio loco: "Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Quando dicit, nemo potest venire ad me, frangit superbientem arbitrii libertatem; quod etiam si velit ad Christum pergere, nisi fiat illud quod sequitur, nisi Pater meus cœlestis traxerit eum, nequicquam cupiat, & frustra nitatur. Simul & hoc animadvertendum, quod qui trahitur non sponte currit; sed aut retractans & tardus, aut invitus adducitur."

Epist. ad
Damas. de
Seraph. &c.

Item alibi, cum nondum exorta esset hæresis Pelagiana: "Quoscumque vocaverit, statim facit subsistere, quod satis claret exemplis, in vivente Matthæo Evangelista, & in Lazaro quatrigeno jam mortuo; qui statim ut sunt vocati a Domino, & ille sepulchrum avaritiæ reliquit, & ille suæ mortis."

Respons. ad
capit. Gall.
ad cap. 8.

Invitus etiam citatur Prosper, ut integrum illum locum, item verba, quæ paulo inferius habet, inspicienti patebit. "Unde alia creatione, alioque principio
renovari

“renovari egemus in Christo; in quo sumus nova crea-
 “tura, novumque figmentum; & per quem nobis, nul-
 “lis bonis, & multis malis meritis præcedentibus, dona-
 “tur, ut simus ex vasis iræ vasa misericordiæ”

Prosper, uti & Fulgentius, qui proxime adducitur, homines ad peccatum prædestinatos negant, sed ad bona opera prædestinatos nonnullos utrique affirmant. Loc-
 cus Fulgentii est, *Lib. 1. cap. 22. ad Monimum*: qui
 mox *cap. 24.* hæc habet, parum, ut crediderim, ad
 Auctoris gustum: “Deus itaque omnia hominum ope-
 “ra, five bona, seu mala præscivit, quia eum latere ni-
 “hil potuit; sed sola bona prædestinavit, quæ se in fi-
 “liis gratiæ facturum esse præscivit; mala vero futura
 “opera illorum, quos non prædestinavit ad regnum, sed ad
 “interitum, præscivit potentissima Deitate, & ordinavit
 “provida bonitate: & quia præscius fuit, quod eadem
 “mala non solum ipse facturus non esset, sed nec homo
 “in quantum ei humiliter adhæsisset; in eo nobis insu-
 “perabilem potentiam præscientiæ suæ magis ostendit,
 “quia nec in malis prædestinationem justitiæ suæ vacare
 “permisit, &c.” Sed hæc de antiquis Patribus dicta
 sufficiant: jam videamus quo jure cæteros Reformato-
 res cum Calvino dissensisse affirmat.

Cum hac, inquit, tot Martyrum & sanctissimorum viro-
 rum frequentia sentiebant & ipse Lutherus & Melancthon,
 magna illa Reformationis lumina; qui etsi secus aliquantulu-
 lum prius opinati sunt, demum tamen, cum Christiana since-
 ritate, veteris sententiæ palinodiam cecinerunt, & inter om-
 nes Reformatores, absolutæ prædestinationis patronum unicum
 Calvinum reliquerunt. Id falsum esse, ex omnibus supe-
 rius memoratis Reformatorebus nostris patet; quibus
 addi possunt illustrissima illa Bucerorum, Martyrum,
 Fagiorum, Zanchiorum, Viretorum, Farellorum, Gual-
 terorum, Bullingerorum, & aliorum nomina; qui om-
 nes, quales profecto & quanti viri! cum Calvino de præ-
 destinatione consenserunt. Sed Lutherus & Melancthon
 sententiam Calvini deseruere. Eadem, opinor, fide hæc
 dicit, qua Prosperum & Fulgentium ab Augustino dis-
 sentientes supra induxit. Attamen quia nec Lutheri Vi-
 sitationem Saxonicam, nec Melancthonem ad manum ha-
 beam, nec Auctor ipsorum verba in medium protulerit,
 alius scriptoris testimonio utar. Lampadium volo, qui
 in continuatione historiae Pezelii illa habet: “Philippus

Pag. 166.

Pars II.

Pag. 409.
citante Hic-
man. in hist.
Quinquartic.
exarticulata,
pag. 449.

“ rigidiſſime olim, ſi quiſquam alius, de prædeſtina-
“ tione ſcripſit in *Locis comm.* A. 1523. Poſtea cum vi-
“ deret infirmos duris Lutheri phraſibus offendi, & per-
“ duelles eas paſſim cippo affixas ad inflammandum E-
“ vangeliū traducere & calumniari, mitigavit ſenten-
“ tiam ſuam; ut qui ſatis eſſe puraret, auditores deduci
“ ad Chriſtum, vitæ librum, & tanto magis fructus fi-
“ dei depoſceret & urgeret, *vix.* concordiam & chari-
“ tatem. Neque tamen ob hanc ſobrietatem ab Ortho-
“ doxis unquam eſt repudiatus aut condemnatus, neque
“ ipſe propterea a ſeverioribus ſyntheticis alienior fuit,
“ ſed ad Bezam, ſe per omnia cum Geneveſibus Ortho-
“ doxis facere, ſcribit.”

CAPUT VI.

De Perſeverantia.

DE electorum perſeverantia quid ſentiat eccleſia Anglicana, ex ante dictis facile eſt percipere. Qui Calvinianam enim de electione ſententiam amplectuntur, illorum etiam de perſeverantia dogma eos rueri neceſſe eſt. Pauca igitur hic ſufficientia testimonia.

Pag. 55.

Frithus ſæpe abſolutam electionem aſſeverat, & ſuam ſententiam de hac controverſia ita aperit: “ Quicumque
“ in hac fide decedit, in pace requieſcit, noviſſimumque
“ diem expectat, quo Deus ſuis impertiet fidelibus; *i. e.*
“ ſuis electis (ſoli enim electi fideles, & fideles electi
“ ſunt) gloriæ coronam, quam omnibus ipſum amanti-
“ bus paravit.”

Tyndal. p.
260.

“ Dei electi ita cadere nequeunt, ut nunquam reſur-
“ gant; quia Dei miſericordia eos ſemper comitatur,
“ ut e malo eruat.”

Barnesius,
p. 235.

“ Fides me ex carnali beſtia hominem reddit ſpiri-
“ tualem; ex puero damnato coeleſtem filium; ex Dia-
“ boli ſervo Dei libertum, a lege, peccato, morte, Dia-
“ bolo, omnique miſeria pernicioſa immunem.”

Id. p. 246.

Et in alio loco, de eccleſia Chriſti inviſibili agens, quam a viſibili diſtinxerat: “ Qui ſit, *inquit*, ut eccleſia
“ Dei tam certo iudicio utatur, vocemque Chriſti ab
“ omni alia diſcernat, nec in iudicando errare queat?
“ Ideo ſane, quia eam elegit Chriſtus, & a Deo eſt
“ edocta, ut *inquit* Præceptor noſter Chriſtus; & quia
“ interna

“ interna Dei unctione, omnem veritatem docente, frui-
 “ tur, atque adeo errare non potest.”

“ Vera Christiana fides non est res mortua, vana, aut
 “ sterilis; sed perfectæ virtutis, & stupendæ vis & effi-
 “ caciæ, omnes pios affectus, & bona opera produ-
 “ cens.— De fide sic loquitur Christus: *Qui in filium*
 “ *credit, habet vitam æternam; qui vero non credit in fi-*
 “ *lium, vitam non videbit, sed ira Dei super eum manet.*
 “ Idemque duplici asseveratione confirmat: *Amen, amen,*
 “ *dico vobis, quicumque in me credit, vitam habet æternam,*
 “ Cum igitur qui in Christum credit, vitam habet æter-
 “ nam, necessario inde sequitur unumquemq; hanc fidem
 “ habentem, bona etiam opera, sedulumque divinis
 “ præceptis obsequium præstiturum. Quorum enim ope-
 “ ra mala sunt, vitæque improba, & Dei præceptis mi-
 “ nime obsequens, illorum absque poenitentia non est
 “ vita æterna, sed æterna mors; ut Christus ipse testatur,
 Matt. xxv. 46.”

Nihil iis, quæ ex Articulis & Catechismo Edvardi in
 superiori capite notavimus, in hanc rem clarius dici
 potest. Mihi properanti lectorem eo remittere licebit,
 Consulat etiam in duobus præcedentibus capitibus Hop-
 peri, Homiliarum Elizabethanarum, & libri Liturgici
 testimonia. Addam autem illud Bradfordi, a Cranme-
 ro, Ridleio, & Latimero approbatum.

“ Certum est, *inquit*, omnes non esse electos, quia
 “ non credunt omnes. Qui enim in Dominum credit
 “ similis erit monti Zioni. *b. e.* nunquam dimovebitur.
 “ Si enim dimoveretur, *i. e.* ad extremum perit, sine dubio
 “ nunquam vere credidit.— Adeo certa est electio, ut
 “ electi & prædestinati ad vitam æternam nunquam pe-
 “ reant, vel in exitium suum deerrent; ut Aposto-
 “ stolus hic ostendit. (*sc. Ephes. 1.*)— Siqua esset electio-
 “ rum, & ad vitam æternam prædestinatorum condem-
 “ natio, ipsorum peccatis necessario esset tribuenda.
 “ At quem tunc locum haberet laus gratiæ Dei, quæ
 “ electionis divinæ finis est?”

“ Vera, viva, & justificans fides, & Spiritus Dei justifi-
 “ cantis, non excidit, non evanescit in electis, aut fi-
 “ naliter, aut totaliter.”

Hæc est ecclesiæ Anglicanæ de prædestinatorum perse-
 verantia fides, quam olim impugnare nemo impune co-
 parus est; ut ex historia Barreti & Symsoni liquet.

Articulus 9.
 Lambethan.
 Hibern. 38.
 Vide Barretii
 Palinod. Art.
 2, 3.
 Item Fuller;
 Hist. Cantab.
 p. 162.

Pars II.

Declar. contra Vorst. p. 15. citant. Laudensium autocatacris. p. 19.

Pag. 168.

Notatū digna sunt Jacobi Regis verba de eo, qui Arminiana dogmata ecclesiæ Anglicanæ attribueret voluit. "Non erubescit ita crasse mentiri, ut affirmet hæreses libro suo expressas a professione ecclesiæ Anglicanæ non dissentire:" & propterea Bertium appellat, *gnaviter impudentem* & *ferrei oris*.

Jam ad Auctorem redeo, qui sententiam ecclesiæ Anglicanæ de perseverantia primum explicat. Attamen vel Theologum Remonstrantem, vel quemvis alium, nisi prorsus Pelagianum, istiusmodi explicationis, ni fallor, puderet; in qua ne levissima divinæ opis aut gratiæ mentio injicitur. *Exhortantur illi suos auditores, ut in via salutis iter, quod feliciter instituerant, constanter tenere pergant, &c.* Quis Pelagianus tantundem non diceret? scilicet unumquemque in hanc rem operam suam impendere debere. Exhortantur pariter & suos auditores Calviniani, eosque simul monent, ut a Deo auxilium, sine quo nihil agere valent, sedulo implorent. Porro Deum auxilium illud electis suis libenter præstare affirmant, nec invita, ut vidimus, ecclesia olim Anglicana. Auctor significare videtur, Calvinianos parum esse de pietate sollicitos, nempe qui *satis existiment, ut ad sanctitatem tantummodo desultoriam aspirent, duntaxat per intervalla Dei præcepta observantes, reliquo vitæ suæ tempore ad inhonestas voluptates reservato.* Quæ cum turpissima sit calumnia, quasi hoc tamen parum esset, ea turpiorem sequentibus verbis statim adjicit.

Fatendum sane est, nos eorum sententiæ minime accedere, qui putant inquinatissimos homines cum sanctissimo Deo singulari quadam necessitudine conjungi; & hesternis fortasse populis scortisque languidos, modo in electorum numero recensentur, recta via ad cælum ituros. At quinam sunt illi, qui sententiam istam de cælo inquinatissimis hominibus parente tuentur? vel qui ullum hominem absque sanctitate Deum visurum affirmant? Neminem hujus opinionis patronum novi, ni forsan ii tales existimentur, qui salutem æternam de quovis homine sepulto, necdum excommunicato, etiamsi turpissimo, ex Christianæ charitatis regulis, ut ipsi volunt, sperant. Veruntamen Auctor quasi sui oblitus, non ita multo post adversarios suos aliter sentientes inducit, de Davidis & Solomonis in vitia lapsionibus agens. Verba suo loco mox adducemus; interim vero, quia in argumento suo ex connexa illa comminatione, *Ezech.*

xviii. 24. magnam inesse vim putet, simili exemplo nullam habere ostendam. Deus certo certius eos omnes, qui cum S. Paulo naufragium fecerunt, incolumes servare decreverat, ut testatur Paulus. *Adstitit mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servo, dicens; ne metue, Paule, oportet te Cesari sisti: & ecce gratificatus est tibi Deus omnes qui tecum navigant.* Et tamen ipse centurioni & militibus mox dicit: *Nisi isti in nave manserint, vos servari non potestis.* Quidni ergo Deus pari modo loquatur, et si suos ad æternam salutem in via sanctitatis perducere statuisset? Nec major est sequentis argumenti vis. Calviniani enim omnes negant eos, qui in petrosa semen receperunt, fuisse unquam revera fideles, vel electos. Ad Davidis & Solomonis delicta jam venit.

Act. xxviii. 23, 24.

Comm. 31.

Quæro, inquit, quid si hi mortui fuissent, antequam amissam Dei benevolentiam recollectissent? quomodo sua inhaerenti illa gratia & electione æterna adjuti fuissent? Nam nemo sanus unquam putabit, quod ab impuris istis voluptatibus, ad beatorum gaudia tum fuissent evecti. Sed, dicunt adversarii, ante suam resipiscentiam, ut morerentur isti, Deus pati volebat. O Theologiam vere theatralem! Quid enim hoc aliud est, quam poetarum insulorum ritu, Deum in machinam inducere, & ad suas stabiliendas ineptias, quibus ipsi pares non sunt, Numinis potentiam adhibere?

Pag. 170.

Deploranda sane res est, videre in quam temeritatem & dementiam homines sese præcipitant, qui, ut Apostolus ait, *supra id quod scriptum est*, sapientiam affectent. Rebus enim facerrimis, ut videmus, non parcant, vel ipsam Dei gratiam & potentiam, cum ex re sua existimant, non tantum frigide & insulse irridere, sed confictis etiam & spurcissimis appellationibus lacerare haud dubitantes. Vellem ut Auctor nobis dicat, ex qua schola hanc suam convitiatricem Theologiam didicerit, & an non ex Doctoribus Pelagianis? Non ex Petro certe, qui Dei electos ait, *ἐν δυνάμει Θεοῦ ὁρροῦµένους διὰ πίστεως ἡµῶν σωτηρίαν*. Non ex Paulo, qui longe aliter rem gravissimam tractat. Dicat libere, numquid Theologiam theatralem existimat, si quis affirmet, Deum, ut moreretur Petrus ante poenitentiam, pati noluisse? Quænam tunc fuisset precum Sospiratoris vis & efficacia? Dicimus Christum similiter pro omnibus interpellare vere fidelibus. Quinam igitur est hic *Θεὸς ὑποµονῶν καὶ ἐλεηθεῖς*? Sed ad Tyndallum, ad quem provocat, eum remitto,

1 Pet. I. 5.
Eph. I.

Pars II.

p. 260.

M. p. 295.

remitto. "David, *inquit*, per totum illud tempus, ab adulterio cum Bethsaba commissio, ad Nathanis usque Prophetæ reprehensionem, nec fidem suam, nec erga Dei mandata amorem amisit, haud magis quam sanam mentem amittit, qui dormit. Deus Davidi, cum deliquisset, iratus est, sed eum minime odit"

De Unitat.

p. 111.

De veteribus ante Augustinum minus sum sollicitus. Tam inconstanter enim hic loquuntur, ut de vera illorum sententia haud facile sit judicare. Plurimos eorum liberum arbitrium nonnunquam nimis laudibus exesse fatendum est; & tamen alias veriore sententiam amplecti videntur. Sic Cyprianus haud male: "Nemo existimet bonos ecclesia posse discedere. Triticum non rapit ventus, nec arborem solida radice fundatam procella subvertit. Inanes paleæ tempestate jactantur, invalidæ arbores turbinis incursione evertuntur. Hos execratur & percutit Joannes Apostolus dicens: *Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.*" Sed de veterum sententia lector, ut dixi, Augustinum consulat.

Pag. 173.
in marg.

Unum denique restat, ut hoc capitulum absolvam. Argumentatur ex Homiliis & libro Liturgico ad hunc modum: E quibus liquido claret, quod cum ecclesia nostra omnes baptizatos esse in statu salutis censeat, & cum multi ex iis deinceps impii sint; illius sit sententia, quod homines semel justificati possint ex gratia excidere. Nota est Augustini, Prosperi, aliorumque antiquorum sententia, qui inter justificados & prædestinatos distinguebant; nec omnes justificados prædestinatos esse statuebant; illos quidem posse, hos vero non posse ex gratia excidere dicebant. Et ad summum Augustini tantum doctrina in istis locis traditur, qui prædestinatum aliquem, vel electum non perseveraturum nusquam dicit. Istius sententiæ origo erat, quod omnes baptizatos renatos & justificados putârunt. Quam sententiam etiam amplexi sunt Paræus, Robertus Baronius, Forbesius, Davenantius, qui omnes Calviniani fuerunt. Et si quis cum Articulis Homilias & librum Liturgicum conferat, is ex Augustini quidem, nequaquam vero ex Arminianorum mente, illos omnes confectos facile percipiet,

Vid. Witsium de efficacia Baptismi Sect. 7, 8, 9.

CAPUT VII.

De Justificatione.

SI quod aliud fuerit dogma, de quo omnes Reformatores
tum domi tum foras inter se consenserint, de justifica-
tione certe consenserunt. Quæstio hic est, num ex sola
fide, an ex fide & operibus justificemur? Prius tuentur
Articuli, Homiliæ, &c. posterius vero hodierni plerique
Doctores. Sed ea quæstione fere prætermissa, ad aliam
transit Auctor, de qua nemo Calvinianorum unquam
dubitavit, nimirum numquid fideles pie & sancte vivere
oporteat? Hanc vero, quæ Calvinianis omnibus est in con-
fesso, ita tractat, ac si cum Antinomianis sibi res esset, a
quorum sane opinionibus nos haud minus, quam ipsi
Episcopales, abhorremus. Quis autem unquam Theo-
logus ita locutus est: *si modo nobis imputemus personales*
Christi virtutes? Dixerint quidem Antinomiani: *fidem*
non esse medium & instrumentum, sed tantum signum justifi-
cationis, eamque a tergo sequi. Quid hoc ad nostros?
quid ad Contraremonstrantes, quibus in hisce Theologiæ
capitibus ecclesia Anglicana ex adverso opponitur? Por-
ro, quis unquam Calvinista vitæ sanctitatem reprehen-
dit? Ipse Burnerus haud diffitetur, inter utramque par-
tem convenire; "Nos summo studio & diligentia ad-
niti debere, quo corda nostra emundari, etiam verba
& actiones recte ordinari possint." Sed certissimis re-
stimoniis ecclesiam Anglicanam omnino ab hac parte Cal-
vinianam fuisse ostendam.

Pag. 175.

Vide p. 118.

In Præf. ad
Expos. Art.
p. 8.

Nicholsius Calvinianos bonis operibus inimicos esse,
eodem prorsus modo criminatur, quo Pontificii doctissi-
mis olim Theologis & Martyribus nostris id crimini da-
bant. Ita Frithus: "Rastellus bona opera nulli usui futura
præstanti, nec ullum inde incommodum aut damnum
provenire, si omittuntur, a me doceri falso perhibet;
quoniam illa nos in conspectu Dei justificare negavi."
De qua re sanctissimus Martyr ibidem fusius agit, & plu-
rimis ostendit, bona opera esse utilia, etsi justificare ne-
queant. Et alibi: "Ubi fides adest, nullum attribui
potest peccatum."

F. 75.

Id. p. 86.
Vid. p. 704

"Apostolus in iv. ad Romanos nonnulla, quæ objicie-
bantur, explicare aggreditur. Primo autem obscura &
tortuosa

Tyndal, p.

44.

Pars II.

“ tortuosa proponit argumenta, quæ illis, qui suis operibus justificari volunt, in usu sunt. Hi enim, cum hominem sola fide absque operibus justificari audiant; Quid, inquiunt, nullane præstanda sunt hominibus bona opera? Immo si fides sola justificat, quid opus est quenquam ad bona opera incumbere? Apostolus igitur Abrahami profert exemplum,— concluditque eum, sine operibus, & ante quævis opera, fuisse justificatum.”

Idem. p. 45.

“ Constat ergo, fidem solam ante ulla opera justificare; inde vero minime sequitur, hominem ad bona opera præstanda non teneri. Sed contra opera recte instituta fidem necessario, ut solem splendor, comitantur, quæ & Paulo dicuntur fructus Spiritus. Ubi Spiritus est, ibi semper est æstas, ibi boni fructus (sc. bona opera) reperiuntur.”

Pag. 126, & seqq.

Barnesius integrum hac de re composuit librum, quem ita inscripsit: *Fides sola justificat.*

Pag. 180.

Homiliæ utriusque editionis hac doctrina plenæ sunt. Quæ Auctor etiam ex Homiliis citavit, certo certius Calvinianam esse ecclesiæ Anglicanæ sententiam probant; & iis, quæ ipse tradit, p. 178. e diametro, ut aiunt, opponuntur. Certum tamen est nonnullos Clericos ab hac, cui subscripserunt, doctrina longissime recessisse; qui omnibus sub vitæ tandem finem resipiscentibus & credentibus, qualiscunque sit eorum fides, quoniam bona opera ipsis necessario defunt, omnem prorsus salutis spem adimunt. Ita Painius, aliique, qui etiamnum in vivis sunt, quorum nominibus parco. Interim tamen mi ipsi de Ethnicorum quorundam salute minime dubitant. Hac autem occasione facere non possum, quin ut laudatum & approbatum ab Homiliarum auctoribus Chrysostomi (ut iis videtur) locum describam. “ Multos quidem offendes, qui quamvis sermonem veritatis non acceperint, & foris sint; operibus tamen pietatis, ut apparet, sunt conspicui. Invenies viros misericordes, clementes, justitiæ cultores; qui nullos ex operibus fructus recipiunt, quia summum opus deest. Enimvero cum olim Judæi dicerent Domino: *Quid faciemus, ut opera Dei præstemus?* Respondit eis: *Hoc est opus Dei, ut credatis in illum, quem misit ille.* Vides, quomodo fidem opus vocavit. Igitur simul atque credideris, operibus etiam ornaberis. Non quod defint opera, sed quia per seipsam fides plena est operibus

Sermo de fide, lege, & S. S.

“ bonis.”

“ bonis.— Nihil extra fidem bonum.— Et ut quadam
 “ similitudine utar; similes mihi videntur, qui operibus
 “ bonis florent, & Deum pietatis ignorant, reliquiis
 “ mortuorum, pulchre quidem ornatis, sensum vero
 “ pulchrarum rerum non habentibus.— Fidem absque
 “ operibus esse non oportet, ne vituperetur. Verun-
 “ tamen sublimior est fides quam opera. Sicut enim
 “ hominibus, qui id nominis merentur, opus est, pri-
 “ mum ut præcedat vita *naturalis*, deinde ut enutri-
 “ antur:— ita spes in Christum vitam nostram *spi-*
 “ *ritualem* necessario antecedit, quæ postea bonis ope-
 “ ribus est alenda. Fieri potest ut vivat aliquis, qui non
 “ nutritur; non vero ut is nutriatur, qui non vivit.—
 “ Opus quidem habet anima operibus ali, ante opera
 “ tamen fides primum induenda est. Vivum fuisse ali-
 “ quem, qui opera justitiæ sine fide præstiterit probare
 “ non potes. Fidelem autem absque operibus possum
 “ monstrare, & vixisse, & regnum cælorum affecutum.
 “ Nullus sine fide vitam habuit. Latro autem cre-
 “ didit duntaxat, & justificatus est (*addit interpret, quem*
 “ *sequitur Homilia*, a misericordissimo Deo) neque hic
 “ dicas defuisse ei tempus, quo juste viveret, & honesta
 “ faceret opera. De hoc enim non contendo, illud unum
 “ asseverans, solam fidem per se salvum facere. Nam si
 “ supervixisset, fideique & operum fuisset negligens, a
 “ salute excidisset. Hoc autem nunc contenditur, fidem
 “ per se salvum fecisse, opera vero per se nullos unquam ea
 “ præstantes justificasse.” Hisce ita citatis, mox addunt:
 “ Audivistis Chrysostomi sententiam, unde videre est,
 “ nec fidem idoneam sortitam occasionem, absque ope-
 “ ribus esse posse, nec opera absque fide ad vitam æter-
 “ nam valere.”

Homil. de
bonis operi-
bus, par. I.

Possim innumera nostrorum Reformatorum sub Ed-
 yardo, & Elizabetha testimonia hic congerere; sed cum
 id supervacaneum videatur, addam tantum quæ hac de
 re in Articulis Confessionis traduntur.

“ Justificatio ex sola fide Jesu Christi, eo sensu, quo
 “ in Homilia de justificatione explicatur, est certissima
 “ & saluberrima Christianorum doctrina.”

Art. II. A.
1552

“ Tantum propter meritum Domini & Servatoris no-
 “ stri Jesu Christi, per fidem, non propter opera & me-
 “ rita nostra, justi coram Deo reputamur. Quare sola
 “ fide nos justificari doctrina est saluberrima, ac conso-
 “ lationis plenissima; ut in Homilia de justificatione ho-
 “ minis fufius explicatur.”

Art. II. A.
1562

“ Bona

Pars II.

Art. 12. A.
1562.

Not. in Matt.
xxvi. 72.

Art. 18. in
utraque edi-
tione.

Exposit. p.
271.

Art. 12. A.
1552. 13. A.
1562.

Epist. ad Co-
rinth. I. c. 32.

“ Bona opera, quæ sunt fructus fidei, & *justificatos* sequuntur, quanquam peccata nostra expiare & divini judicii severitatem ferre non possunt; Deo tamen grata sunt & accepta in Christo, atque ex vera & viva fide necessario profluunt; ut plane ex illis æque fides viva cognosci possit, atque arbor ex fructu judicari. Hæc autem immane quantum a Whitbii, S. Petrum amarissimo fletu & citissima poenitentia, peccatum suum expiâsse statuentis, sententia distant.

“ Sunt & illi anathematizandi, qui dicere audent unumquemque in lege aut secta, quam profitetur, esse servandum, modo juxta illam & lumen naturæ accurate vixerit; cum sacræ literæ tantum Jesu Christi nomen prædicent, in quo salvos fieri homines oporteat.”

Clariff. Burneti candor in hoc Articulo explicando admodum desideratur. Distinguit enim inter servandum *per legem aut sectam*, & *in lege aut secta*. Et cum in Anglicano exemplari priori modo verba reddantur, vult illos tantum execrandos, qui unumquemque hominem *per legem aut sectam*, quam profitetur, servari dixerint; sed de iis qui *in lege aut secta* servari affirmant, nihil dictum in Articulo contendit. Sed Latinæ editionis, quæ haud minoris est auctoritatis, ejusque interpretationem prorsus evertit, nullam mentionem injicit. Et si dubia esset mens Articuli, eam satis explicaret alius Articulus; *de operibus ante justificationem*; quæ scilicet sine fide dari nequeunt.

“ Opera quæ fiunt ante gratiam Christi, & Spiritus ejus afflatum, cum ex fide Jesu Christi non prodeant, minime Deo grata sunt, neque gratiam, uti multi vocant, *de congruo* merentur. Immo, cum non sint facta, ut Deus illa fieri voluit & præcepit, peccati rationem habere non dubitamus.”

Egregia profecto Apostolici Patris, Clementis Romani, sententia nequaquam est hic omittenda. Πάντες ἐν (scil. Judæi) ἐδοξάσθησαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ δι' ἔργων αὐτοῦ, καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἧς καὶ ἐργάσαντο· ἀλλὰ διὰ τοῦ θελήματος αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς ἐν διὰ τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κληθέντες, καὶ δι' ἐαυτοῦ δικαιοσύνην, καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας σοφίας, καὶ σωτέως, καὶ εὐσεβείας, καὶ ἔργων, ὧν καὶ ἐργασάμεθα ἐν ὁσιότητι καρδίας· ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως, δι' ἧς πάντας τὸς ἀπ' αἰῶνος ὁ παντοκράτωρ Θεὸς ἐδικαίωσε. Hoc est: Illi ergo omnes gloriam & amplitudinem consecuti sunt, non per seipso, aut opera sua, aut justas actiones quas fecerunt;

fecerunt; sed per voluntatem ejus. Et nos igitur ex voluntate illius in Christo Jesu vocati, non per nos ipsos justi effici-
 ~~~~~
 mur, neque per sapientiam nostram, aut intelligentiam, aut pietatem, aut opera quæ in cordis sanctitate præstitimus; sed per fidem, per quam cunctos, qui unquam justi fuerunt, justificavit omnipotens Deus.

Pars II.

CAPUT VIII.

De Originali Peccato.

Ecclesiæ Anglicanæ de hoc fidei capite sententiam, ex Articulis cæterisque ejus publicis scriptis in margine ostendit Auctor; quo lectorem remitto. Quæritur autem hic, utrum ea generatim accepta vera sint, necne, quæ de hodierno Clero narrat, scribens: Nos itaque
 Pag. 182
 majorum instituta in retinenda illa de originali peccato doctrina tuemur & propugnamus; sacre hujus veritatis, in qua totius religionis fundamenta jacta sunt, acerrimi assertores sumus.

Hiscæ plane contraria affirmat sæpius laudatus Edvardius. “Dogma, inquit, de originali peccato, sive deplorando lapsus Adami in omnes ejus posteros effectum, quamvis totius religionis Christianæ sit basis & fundamentum, quo sublato ipse Christianismus corrui-
 “nuper tamen e suggestis Anglicanis fere ejicitur, & verendum est, ne brevi obruatur prorsus oblivione.”
 Atque alibi, de eadem doctrina agens, illa habet. “Scio istiusmodi sermonem plerisque nostris Theologis pro deridiculo esse & delectamento. Cur enim, inquit, nos affligeret, quod peccatum aut vitium non est? Quod Adamus sit lapsus, nos in culpa non sumus; id ipse viderit. Quod ad nos attinet, quæ ipsi admittamus, peccata & vitia præstare tantummodo tenemur. Et proinde illos originis suæ reatum in precibus confitentes nunquam exaudies.”

Concionat.
Par. I. p. 40.Verit. Re-
dux, p. 312.

Nec abludit Cl. Burnetus, qui postquam Calvinianam sententiam explicuit, sic loquitur: “Hæc explicatio ad Articuli verba exactius quadrat; cum hanc, ab Augustini ævo vulgo receptam, illorum etiam a quibus confecti sunt Articuli, sententiam fuisse constet. Sed aliis multis Theologis dura videtur & incomprehensibilis. Immo Deum homines criminis a se nunquam commissi reos agere, eorumque animas, propter

Exposit. Art.
p. 114.

“id

Pars II

Ibid. p. 116.

“ id quod ipsorum actus non fuit, in æternum punire,
 “ divinæ cum iustitiæ tum benignitati repugnare vi-
 “ derur.— Qui istam impugnant sententiam, haud ne-
 “ gant Articulo asperrimo sensu intellecto esse conso-
 “ nam; nec dubitant quin auctores, qui in ea essent
 “ opinione, istum verborum sensum in animo habue-
 “ rint. Addunt autem nos ad subscribendum articulis
 “ secundum grammaticum verborum sensum tantummo-
 “ do teneri. Quoniam igitur verba, *ira Dei & damna-*
 “ *tio*, omnium in Articulo durissima, mitiorem sensum
 “ admittere possunt; (hujus enim vitæ supplicia eo no-
 “ mine in sacro codice appellantur) putant divini favo-
 “ ris jacturam, mortis decretum, vitæ hujus misérias, &
 “ facultatum nostrarum corruptionem, *iram Dei & dam-*
 “ *nationem* merito dici posse.”

In Ephes.
3.

Porro, ut Taylerum Episcopum omittam, Whitbius nuper
 hanc de originali peccato doctrinam labefactare conatus
 est. Nonnulla ejus verba hic describere non pigebit. “ Pa-
 “ tres antiqui communiter affirmant, non posse peccatum
 “ originem suam isti naturæ, in qua nati sumus, simplici-
 “ ter acceptam referre, sed τῇ ἐκλογῇ, i. e. electi-
 “ oni & consensui voluntatis; eosque, qui nos ex sola
 “ naturæ nostræ a parentibus derivatione peccatores esse
 “ contendunt, Deum qui naturæ auctor est, peccati e-
 “ tiam facere auctorem. Idem & ab illis factum vide-
 “ tur, qui peccatum per generationem propagatum, in-
 “ fantemque ex origine sua esse proprie peccatorem sta-
 “ tuunt. Deus enim est, qui istum generationis huma-
 “ næ, quem nec generans, nec generatus, corrigere po-
 “ test, ordinem stabilivit; & per illius benedictionem
 “ increscit genus humanum & multiplicatur. Et sane
 “ ratio nos docet nasci, aut non nasci, in nostra pote-
 “ state haud situm esse; nec id in nobis crimen esse,
 “ aut iræ Dei nos obnoxios reddere posse, cujus effugien-
 “ di potestatem non habemus.”

Fertur etiam idem Whitbius oblatum sibi Decanatum
 Sarisburiensem ideo recusasse, quod Articulis, & specia-
 tim huic de peccato originali, bona fide subscribere ne-
 quivit. Post subscriptionem enim olim factam senten-
 tiam mutasse dicitur. Meum hic non interpono judici-
 um, rectene & candide, quæ ex pristina subscripti-
 one in ecclesia munera sortitus est, retinere voluerit,
 cum jam illos ipsos, quibus subscripserat, Articulos esse
 falsos putaret. Mirum autem viderur, quod ferunt, si
 verum

verum sit, eum scil. ultro tandem Decanatū ambuisse, quem antea recusaverat, etsi in nova sua de peccato originali sententia adhuc perstaret.

Addam hic etiā Edwardii verba: "Recens auctor (*Whitbius*) peccati Adami imputationem, ejusque propagationem per generationem negat, Immo qui concupiscentiam sive propensionem ad peccandum, nisi in actum erumpat, peccatum esse negant, plerique omnes, (quorum sic satis amplum habemus numerum) doctrinam de originali peccato irrident." Et tamen *concupiscentiam peccati in se rationem habere*, discretis verbis affirmat Articulus; cui, solenni sua subscriptione confirmato, contrarium plane in concionibus & scriptis defendere conantur. Cujus prævaricationis exempla plurima dabit Edwardius.

Verit. Red.
p. 311.

"Concupiscentia, inquit Painius, libido, & desideria carnis non sunt peccata.— Appetitus, & carnalia malorum & illicitarum rerum desideria, revera mala & vitiosa nec sunt, nec esse possunt.— Libidines istæ & desideria carnis in ipso Sospiratore locum habebant. Atque id ipsum probare contendit ex *Hebr. iv. 15. In omnibus tentabatur, quemadmodum & nos.*" Horrendum dictu! Nulla tamen censura unquam, quod sciam, notatus est, "Lucasius affirmat peccata *venialia*, sive *infirmitatis*, ut loquuntur, nihil prorsus peccati in se continere."

Concionat.
pag. 88.

Audiamus eundem Edwardium, hanc doctrinam etiā alibi tractantem. "*Φθνημα σαρκός* est inimicitia adversus Deum, immo legi Dei ne subjici quidem potest, *Rom. viii. 7.* Hinc concludendum, esse prorsus vitiosum. In eo enim ipsa peccati natura & notio posita est, quod legi divinæ repugnet. Huic assentire doctrinæ noluere olim Pelagiani, nec eam admittit ecclesia Pontificia. Ex sententia enim Concilii Tridentini, concupiscentia peccatum non est, & execratio in eum denunciatur, qui contrarium statuit. Alii etiā nonnulli, qui Protestantium nomen sibi vindicant, in eadem sunt sententia, hominumque ad vitia inclinationem peccatum non esse aiunt." Ita sane ex insignioribus nostris Theologis quidam dixit: "Quanquam hinc ortum habeat peccatum, hætenus tamen peccatum nullum est. Similiter & alius: Libidines sunt peccati radix, sed non ante fiunt peccata nostra, quam

Ibid. p. 90.

Verit. Red.
p. 282.

Goodmann.

Whitbius in
Jac. I. 14.

Pars II.

“ iis consensum præbeamus: atque hæc doctrina a Cle-
 “ ro nostro plerumque est recepta.”

Pag. 184.

Lib. III. c.
III. Sect. 1.

Remonstrantium sententiæ defensionem in me suscipere existimari nollem, si dicam injuriam iis a Nicholfio factam, cum illos acriter contendentes infelix Adami peccatum sibi solum nocuisse exhibeat. Limborchii verba, in loco ad quem sequenti pagina Auctor respicit, ita se habent: “ Adamus, utpote generis humani radix, omnes
 “ posteros iisdem malis, quibus ipse obnoxius fuit, in-
 “ volvit. Non enim credendum, Adami peccatum ipsi so-
 “ lum nocuisse: qui dicitur error fuisse Pelagii: sed &
 “ omnia mala, in quæ ob peccatum incidit, etiam ab ip-
 “ so in posteros propagata sunt.” Nec Arminius in loco ab eo citato id contendit; cujus hæc sunt verba: “ Per-
 “ verse dicitur peccatum originale reum mortis facere,
 “ quum peccatum illud pœna sit peccati actualis Adami,
 “ quam pœnam præcedit reatus, i. e. obligatio ad pœnam
 “ lege denunciata.” Vide etiam Thef. 31. Sect. 9.

Pag. 189.

Epof. pag.
303.

Nescio cur Augustino atrocem, ut appellat, de damnandis pueris in baptizatis sententiam speciatim attribuat. Multi enim Augustino longe antiquiores verba Christi apud Joann. III. 3, 5. ita intellexerunt, ac si nemo sine Baptismo salutem consequi posset. Atque id ab iis, qui ad Patres semper provocant, notari velim. “ Facendum
 “ est, inquit Burnetus, exortas fuisse seculis valde anti-
 “ quis quasdam de Baptismo doctrinas, a quibus assen-
 “ sum retinere licet. Verba Sosipitatoris ad Nicodemum
 “ ita explicabantur, quasi Baptismum ad salutem omni-
 “ no necessarium esse significarent.” Patrum testimonia hic proferre supervacaneum esset, cum res sit notissima. Absolutam Baptismi necessitatem tuentur Irenæus Lib. III. c. 19. Cyprianus, Lib. III. Testimon. Sect. 25. Epist. Jubai. pag. 208. Vid. & ibid. Concil. Carthag. sententiam quintam, &c.

Tria sequentia Auctoris capita, ut minime ad controversiam nostram spectantia, prætermitto; scil.

IX. De necessitate credendi S. Trinitatem.

X. De Sacramentorum efficacia.

XI. De vocatione Ministrorum.

Quod hæc autem excipit, cum nonnulla in se contineat, quæ operæ pretium est observare, ad illud progredior.

CAPUT

CAPUT XII.

De Divina Præscientia, statu Beatorum, &c.

Quis, inquit Nicholſius, vir ſanctus, aut fide ulla, aut pietate ſpectatus, ferre poſſit homines Theologos, quorum præcipuum eſt, idque a Deo ipſo assignatum, munus, ad hominum mentes ſapientiæ, & bonitatis divinæ cognitione inſtruendas & erudiendas, officium ſuum tam turpiter diffugientes, ut ſcientiam divinam uſque ad humanam fere ignorantiam deprimerent; aſſererentque res contingenter futuras, vel ipſum Deum haud omnino præſcire; aut ſaltem quod talis ſit in Deo ſcientia, rem eſſe Chriſtiano homini creditu non admodum neceſſariam. Credatne quis hæc legens, apertum & manifeſtum divinæ præſcientiæ hoſtem ab eccleſia Anglicana ferri? Et tamen id faciunt. Et enim Tho. Taylerus eccleſiæ Anglicanæ Presbyter & Parochus, quatuor abhinc annis, in libro quodam de duobus Fæderibus, typis mandato, doctrinam divinæ præſcientiæ, ut accerrime, ita & impune impugnavit. Immo haud veretur ille ſcriptor affirmare; “æternam rerum fortuito, vel (ut loquuntur Logici) contingenter futurarum præſcientiam contradictionem in ſe continere.” Porro idem contendit; “Deum precari, poſita prædeſtinatione, ex fato & neceſſitate provenire; poſita vero præſcientia, nullius eſſe uſus & momenti.”

Pag. 202.

Pag. 121, & ſeq.

Ibid. 131.

Quorundam Clericorum egregia de vita futura effata noravit Edwardius.

“Non invenio, inquit Tillotſonus, de animæ immortalitate & ſtatu hominis futuro dogma expreſſis verbis uſquam in Bibliis eſſe traditum.”

Concionat.
Part. 1. pag.
150.

In dubium vocat Scotus, an non alium poſt mortem probationis ſtatum nonnulli ſortiantur.” Quæ ſententia a Steynone acriter defenditur.

Ver. Red.
pag. 444.

“Tillotſonus ait, nos vix ſcire, quomodo cruciatuum infernalium æternitas divinæ juſtitiae, aut bonitati convenire poſſit.—Indicat divinæ juſtitiae & bonitati repugnare, ut Deus peccatores in omne ævum miſeros redderet.—Affirmat etiam Deum non teneri ad comminationes ſuas exequendas:” a qua ſententia partem abludunt Lucasius & Whitchcorus.

Concion.
Part. 1. pag.
130, 131.

Ibid. p. 132.

CAPUT XIII.

De Magistratu non resistendo.

SI Episcopalis is esset animi candor, quo se præditos esse adeo studiose nobis persuadere cupiunt, gravissimum suorum ab hac parte errorem ultro & ingenuè faterentur. Clerici enim per multos annos id unum fore sibi in votis esse ostenderunt, ut, potestate nullis limitibus circumscripta Regibus nostris concessa & confirmata, civibus in vilissima mancipia depreffis omnia jura adimerentur. At Nicholusius, haud sibi consonans, modo horrendum dogma defendere, modo suos, quod illud olim defenderint, excusare videtur; mox vero a suis omnem culpam amover, & quod alibi excusat, jam prorsus diffiteri præ se fert. Sed ipsum audiamus.

Pag. 206.

Sed ut gravissimæ huic calumniæ respondeatur; dicimus, quod horum criminum, qualiacunque sint, nonnulla toti nostræ ecclesiæ, haud solum absque jure, sed absque aliquo vel levissimo colore, impinguntur. Quippe apud nostros homines, æque acres inveniuntur libertatum civilium propugnatores, ac ipsi adversarii nostri ex suis partibus possunt ostendere. Recte sane dicit in præsentī tempore, inveniuntur. Bene novimus immutatam fuisse viginti abhinc annis ecclesiæ doctrinam; quibusque olim argumentis allekti atrocem illam sententiam defenderunt, iis ipsis perimoti (sic more hominum evenit) jam prorsus contrariam tuentur. At inventi sunt, dicat quis, sub Carolo & Jacobo secundis nonnulli. Inventi sunt, fateor, paucissimi aliquot Clerici, qui nobiscum tunc temporis senserunt. Sed ut Montacutius, Heylynus, Thorndicus, & Parkerus, Papistis erroribus imbuti, quo minus ecclesia Anglicana ab iis aliena haberi debeat, censente Auctore, obstare nequeunt; ita nec tres forsā quatuorve Clerici, qui a cæteris omnibus dissenserunt, quin ecclesiæ Anglicanæ doctrina habeatur, Magistratui nulla unquam de causa resistendum esse, prohibere debent. Immo istam ecclesiæ suæ doctrinam esse, Clerici tunc gloriari solebant. Nec eos tantum minorum gentium, sed etiam celeberrimos, & summæ in ecclesia dignitatis intelligo. Et si qui hodiernam sententiam tunc defendere auderent, acerbissimam fratrum suorum odium in se concitabant, & diris

diris poenis multabantur. Hujusce rei exemplum præbuit Samuel Johnsonus, ea de causa munere suo depositus, in carcerem conjectus, & flagris, ridente & gaudente interim Clero, (haud ignota loquor) nefandum in modum cæsus. Porro non tantum quotidianæ Clericorum conciones, sed & alia argumenta hanc totius ecclesiæ sententiam merito dicendam esse probant. Nam a Synodo decreta fuit, A. 1640. ut supra in Historica parte ostendi. Huic etiam subscribere omnes & singuli Clerici; quod Auctor infra minime diffitetur. *An oportuit, Vid. p. 216.* inquit, ecclesiæ Anglicanæ, qui tum erat, Clerum aliud populum docere, aliud chirographo suo testari? Et ni ea habenda sit ecclesiæ doctrina, cui omnes Clerici subscribunt, unde, quæso, de ea nobis constare potest? Sed cum Auctore pergamus.

Et egregia istorum fortissimorum virorum virtuti debemus, Pag. 207. quod religionem juraque civilia intemerata acceperimus. Si Laici sint illi fortissimi viri, haud diffitemur innumeros fuisse istiusmodi in ecclesia Anglicana, quibus Clericorum artes & versutia erant perspectæ, & doctrina eorum valde odiosa. His plurimum debemus; de quibus etiam forsitan hic loqui videatur, si ad ultima hujus capitis verba attendamus. *Si regni ordines populi immunitates & privilegia, lege lata, vellent imminuere; quæ ratione sperari potuerit, ut eadem ab imbecillo sacerdotum grege vindicarentur?* Et tamen cum quæstio sit de ecclesiæ Anglicanæ tunc temporis sententia, ad Doctores, & quid ab iis docetur; nequaquam vero ad indociles & immorigeros Laicos attendere oportet. Auctorem igitur, quicquid alibi scribat, de Clericis hic sermonem instituere verisimile videtur. Quæ cum ita se habeant, quid de istiusmodi hominibus sentiendum est? Dum in portu enim, ut dicitur, se navigare existimarent, Regemque benigno erga se animo affectum experirentur; tunc Magistratui vel quavis causa haud resistendum esse ad ravim usque clamantes, misellis nostris hominibus, qui insanum istud dogma concoquere nequirent, infernales cruciatus minitabantur, omnesque inferioris ordinis Magistratus contra eos commovebant; clementiam eorum ab hac parte imitantes, quorum Propheta meminit. *Diebant animæ tuæ, abjice te ut transeamus; quibus exponebas tanquam humum corpus tuum, & tanquam plateam transeuntibus.* Veruntamen haud citius periculum sibi a Jacobo secundo imminere sentiebant, quin statim quasi tot

Jes. LI. 23.

Pars II.

Protei, ad omnes formas induendas parati, pristinam doctrinam repudiantes, nova iniere consilia. Ex quo tempore Magistratui, si libertatem & jura civilia invadat, resistere non modo licitum, sed & gloriosum habetur. Quis non videt, tunc maxime opus fuisse, ut egregie istius sententiæ veritatem suo exemplo confirmassent? At sagacioribus horum fraus dudum suboluit, nec quod ab iis factum est, præter expectationem evenit. Scilicet ita solent istiusmodi legis interpretes, qui onerant homines omnibus difficilibus portatu, cum ipsi uno ex digitis suis illa minime attingant. Sed Auctori suos excusare haud sufficit, ni putidis etiam calumniis nostros petat; atque idcirco addit: cum in summo istarum rerum (religionem vult & jura civilia) discrimine eorum plerumque fides fæde desiderabatur. At quænam, obsecro, nostrorum fides deerat? Scilicet quam Jacobus Rex, invitis legibus, nobis concesserat libertatem, non respuimus. Id verum fateor, quod & facilem defensionem admittit. Nihil enim, præterquam quod nobis jure naturali debebatur, ab eo accepimus. At fides forsan erga ecclesiam Anglicanam desiderabatur: illam scilicet ecclesiam, quæ nobis raro admodum fida fuit: illam, quæ nostros omnes, innocuos quidem cives, & Christianos fratres, longa persecutione fatigatos, funditus delere conata erat. At qualem unquam dedimus, quam non liberavimus etiam fidem? Res ita se habet: cum nostram libertatem adepti essemus, Regisque consilia in apertum quotidie magis proferrentur, sibi que jam valde metuerent nostri persecutores, ne pristina illorum sævitia exulcerati, cum Pontificiis contra ipsos consilia sociarem; ultro ad nos accesserunt, ut præterita omnia oblivione delerentur obsecrantes, quorum sese jam poenitere asseverabant, Pontificiosque aulicos in culpa fuisse: sese vero jam paci unice studere, & certissime effecturos, ut amoverentur prorsus quæ conciliationi & consociationi hætenus impedimenta fuissent, si modo, spretis aulæ blanditiis, ipsis fidelem in eligendis Senatoribus tunc operam navarem, Deusque annueret votis, & ex istis nos malis eriperet. Dictum factum; magno animo fidem obligamus, quam, ut ex Burneto in prima parte notavi, præclare præstitimus. Sed, ut dicam quod res est, illorum fides nobis data etiamnum fæde requiritur.

- Sed quomodo, obsecro, ad ecclesiam Anglicanam spectant civiles istæ controversiæ? Cur non in hisce rebus liceret partes utraque

utraslibet, si non plane iniqua sint, pro suo cujusque arbitrio assequi. Ad ecclesiam Anglicanam spectant, quia dogma illud, de Magistratu non resistendo, inter ea numerabatur, quibus omnes assentiri, & chirographo suo comprobare tenebantur. Idcirco autem *utraslibet partes* rueri non licuit, quia altera revera falsa, iniqua, & valde perniciosa fuit.

Cur Conformista magis tenerentur popularem auram promovere, quam astringuntur Nonconformista regalem purpuram ornare? Utrique veritatem amplecti, suosque coetus in ea erudire debuerunt. Quamobrem si vera sit illa doctrina, bene fecerunt, qui plebem eam docebant; perfide vero, qui eandem iterum dedecentes, Principi Arausiaco postea favebant: at si falsa sit, ut revera est falsissima, qui eam dessemminabant, defendebant, suoque chirographo confirmabant, temerarii homines, reipub exitium intentantes habendi sunt; schismatica erit & illa ecclesia, quæ Ministros suos falso dogmati subscribere jubens, omnes qui id recusarent, a muneribus suis arcebat. Sed Auctor a vero controversiæ statu longe aberrat. Dicimus enim tum Conformistas, tum Nonconformistas, omnia Regis pariter ac civium jura defendere teneri. At Clerum Anglicanum, eo nomine, quod Senatus potestatem destructum ivere, merito damnamus.

In nostra enim gente, præsertim regnantibus duobus Carolis, cum hæ controversiæ maxime agitate erant, potentes in studia contraria plerumque scindebantur. Bene sane, & in summum reipub. commodum cessit, quod non omnes infanirent, sed nonnulli reperirentur, quibus cordi erat publica salus. Sed quid hoc ad rem? Quia *potentes in contraria studia scindebantur*, licuitne, obsecro, vestris falsissima quævis dogmata propagare, Regemque docere subjectos sibi opprimere, & vectigalia absque Senatus consensu exigere? Ideone dicendum putastis, ad Regem tanquam unicum Dei in nostris terris vicarium jure divino attinere, reipub pro suo libitu administrare; qui utcumque suos opprimat, diripiat, spoliet, & perimat, nemini præterquam Deo sit obnoxius; & cui nemo in sua ditione resistere possit, quin æterni supplicii periculum statim subeat. *Qui in amicitia Principis valentiores erant, muneribus reipublica amplissimis augebantur.* Idonea quidem excusatio! scilicet dum de reipublicæ salute agitur, Clerici interim totos sese ad Regis & aulicorum gratiam componentes, falsa & perniciosa dogmata coniungunt & disseminant.

Pars II.

Sed ob eam rem, e cæteris multi invidia permoti, gratiosis istis insidiari non desinebant; & succedendi illis in suis muneribus spe erecti, eos a cura publica quoquo modo amovere conantur. Si id verum esset, non video, quemadmodum Clericorum, prava & iniqua dogmata disseminantium, causa hinc adjuvari possit. Sed dum ecclesiæ excusationem parat, Optimates, & proinde gentem ipsam summa injuria afficit. Unam enim horum partem Regi turpiter blandientem, & gratiæ illius captandæ studio injustum & tyrannicum dominatum illi vindicantem; alteram vero, priori quidem adversantem, sed sola invidia, & illis in suis muneribus succedendi spe, ad id permotam statuit. At mihi quidem haud dubium est plurimos fuisse, qui sine ulla invidia istiusmodi adulatores ab omni reipublicæ procuratione excludere conati sunt, ea tantummodo de causa, ne quid damni ex illis caperet.

Deinde ad partes suas firmandas, & numero augendas circumspiciebant. Quid mirum sane? Sic solent omnes, qui intentatam reipub. ruinam deprehendunt. Neque eorum astutis circumveniri ulli mortalium, libentius se patiebantur, quam Nonconformistæ. Ad horum voluntates conciliandas nullum prætermittebant officium; omnibus modis, voce, oculis, gestu, alloquio, suffragiis, eos studebant demereri. Apud hos de rebus publicis male administratis liberius conqueri; sortis eorum abjectioris se misereri, ac fore longe eminentiorem exoptare; denique opem suam, consilium, & gratiam polliceri. Istæ artes statim sapientibus omnibus tam bene notæ sunt, ut simul ac ambitiosus quispiam e gratia Principis exciderit, sciebant eum Nonconformistarum patrocinium statim suscepturum.

Haud mirum si a callidis & astutis circumveniantur, & decipiantur homines probi, & simplicioris ingenii. Id nostris aliquando evenisse non diffitemur. A Carolo & aulicis non tantum, sed a Clericis etiam plurima promittentibus, nosmet sæpius circumventos novimus. At non nostri solum, sed & Hierarchici nonnunquam circumventi fuerunt, ab astutis scil. & versipellis Pontificiis; & si tantum circumventi fuissent, nec injusta quædam ipsi perpetrassent, haud vitio vertendum putarem. Id autem jam quæritur: numquid Nonconformistæ, ab aulicis decepti, prævum aliquod dogma amplexi sint, vel suo chirographo confirmarint? Si honestis artibus Regis vel aulicorum gratiam captassent, seu Conformistæ, seu Nonconformistæ, id laudi ducendum. Sed quod homines
Theologi,

Theologi, & ecclesiæ Doctores, se totos, opiniones, conclusionesque suas ad Regis & aulicorum voluntatem componerent, summum profecto dedecus est habendum. Quæ de artibus adulatoriis, quibus ad gratiam Dissidentium caprandam usi sunt Aulici, Auctor narrat; scil. *voce, oculis, gestu, &c.* cerebri sui commenta sunt, ornatus, non veritatis gratia dicta, atque adeo responso prorsus indigna. At *suis suffragiis eos demereri studebant.* Quod Auctor vitio, id ego laudi duco. Eos scilicet demereri studebant, qui a tyrannide, & dogmatis eo spectantibus, civiumque persecutione abhorrentes, legum & libertatis civilis defensionem susceperant. Quibus reipub. salus con-
di fuit, illi semper nostros suffragiis suis adjuverunt. Porro si *de rebus publicis male administratis conquesti sunt;* id haud injuria factum omnes æqui judices agnoscent. Nec mirum, si, regnantibus Carolo & Jacobo secundis, istiusmodi libertatis patroni apud eos parum gratiosi fuerint. Sin autem ad nostra tempora oculos convertimus, qui jam Reginæ gratiam amittunt, ad quosnam, obsecro, ad Nonconformistas, an potius ad effrenatos Hierarchicos se conferunt?

Fam si nostros homines jure criminabantur isti, quod Principum gratiam benevolentiamque plus æquo solebant captare; an non pari jure de iis conqueri possumus, quod seditiosorum civium malis artibus se toties patiebantur illudi, & ad res novas molientes concitari? At quinam sunt seditiosi isti cives, aut quas novas res moliti sumus? Auctor hæc suo apte ingenio confingit, quæ proinde nulla refutatione indigent.

Pag. 202.

Neque tantum non inficiamur, sed quodammodo gloriamur; quod credamus nos magistratus potestatem, ac vim legum a Deo O. M. profluxisse; non omnem suam authoritatem ex eo traxisse, quod a populo juberentur. Nemo in dubium vocat, veram & justam magistratus potestatem a Deo profluxisse: quam enim magistratui tribuunt politici scriptores, in omnium manibus a Deo in statu naturali positam statuunt. Quod magistratus igitur generatim potestatem haberent, & leges in totius societatis utilitatem ferrent; id a Deo, naturalis luminis & scientiæ auctore, provenisse facile conceditur: eam vero potestatem primo ad singulares quosdam homines delatam, & deinceps hæreditario jure descendisse, qui pro arbitrio suo subiectos bonis spoliare, aut trucidare, contra omne æquum & justum possint, nemini obnoxii; hæc sunt quæ negamus. Si eam, quam a Deo accepit potestatem, popu-
lus

Pars II.

Ius Regibus concedat, potestas illa a Deo profluxisse dicenda est; sed absolutam & tyrannicam potestatem, nec populo a Deo, nec Regibus sive a Deo, sive a populo unquam tributam fuisse contendimus. Et si quid habeat Auctor, quo ostendat certis quibusdam hominibus jus regium, nulla ratione habita electionis vel consensus populi, ex Dei voluntate concessum adhærere, id libenter audire volumus. Sed cum injustæ & tyrannicæ dominationi tantummodo resistendum doceamus, quam nec ipse postea defendit, hæc ad rem nostram parum attinent. Et ni a populo creantur Reges, a quo, obsecro, creari dicendi sunt? Ubinam delegationis hujus tabulas, quibus a Deo speciatim designantur, exquiremus? Si ad Dei providentiam recurramus, unde legitimum ab injusto diadematis possessore discernamus? Uno verbo, cum Deus nulla lege rectionis formam, vel ipsa magistratuum capita designavit, cuivis populo utrumque eligere liberum relinquitur.

Maxime enim improbamus eorum opinionem, qui putant omnia fuisse orta imperia ex pacto nescio quo originali, inter magistratum & populum longis discordiis fatigatum inito, ut rem non solum ridiculam, sed ut impium quoddam commentum, ex fœtidis Epicureorum sentinis extractum. Haud sane opus est ad fictas longarum discordiarum fatigationes confugere. Societates enim inire, & de quadam administrationis forma consentire ipsa natura homines doceret. Sed quem Auctor improbat originalem contractum, eum quam maxime probare debet. Alioquin enim qua ratione Jacobus secundus potestatem regiam amittere potuit? aut quo jure populus Anglicanus illi resistens, Regi Gulielmo sceptrum derulit? aut qua denique specie Auctor huic fidelitatem concepris verbis spondere potuit? Conventio nostra priusquam Gulielmum Regem renuntiabant, Jacobum contractum originalem, inter Regem & populum initum, violasse declararunt. Si nullus igitur istiusmodi contractus unquam fuisset, quo pacto a Rege Jacobo violari; aut Anglicani imperii sceptrum ad alium jure deferri potuit? Sin autem fundamentum, quo immortalium illorum nominum Gulielmi & Mariæ, adeoque ipsius serenissimæ Annæ jus nititur, penitus inspicimus; haud aliud sane deprehendemus, quam quod subjectis, Regi originalem contractum violanti resistere, aliumque designare liceat. Sed haud mirum veteris fermenti aliquid etiamnum residere; quod nuperrime totam
ferre

fere Cleri Anglicani massam corruperat. Id interim gaudemus, a nugacibus illorum sophismatis nil valde metuendum, modo ipsi cum suis rebus in discrimen veniant. Etenim si quando id fiat, quicquid in contrarium concionentur, scribant, aut jactent, quin statim iterum, tergiversantes, & resistendo sibi praevalentes, ut haud ita pridem, eos videamus, nemo, opinor, dubitat. Aliam enim dum in tuto, aliam cum in discrimine res suas versari videant, pro re nata, doctrinam amplectuntur, isti bonae fidei optimi patroni. Sed *res est ridicula* scilicet, Regem omnibus legibus non esse solutum, nec rempub. in ejus commodum duntaxat creatur, pro suo arbitrio delere posse. At longe aliter majoribus nostris, viris prudentissimis, visum est; qui sane ni pactione istiusmodi Regis potestatem cancellis aliquot concludi curassent, qua ratione libertatem suam, aut ulla jura populus tueri ac conservare posset? aut unde sit, quod in Regibus nostris inaugurandis, ut ad illa conservanda jurejurando se astringant, exigimus? At est *impium hoc commentum, ex fatidis Epicureorum sententiis extractum*. Tunc ita amplissimum regni conventum, qui religionem, libertatem, & rempub. ipsam nobis conservavit, imo cui talem Regem, & Reginas acceptos referre debemus, rei non tantum *ridicula*, sed & *impii commenti, ex fatidis Epicureorum sententiis extracti, insimulas*? Tunc, qui in ipsorum verba jurasti? Remitto te jam ad Lockium, omninum politicorum scriptorum facile principem: remitto ad Hoadleium, a te ipso alibi laudatum, qui nostram sententiam egregie explicuit & defendit. Nostram merito dixi sententiam, qui ab ea quam ipse tuetur, ne per latum quidem unguem discedimus; cum Clerici interim, *Nonjurantes* dicti, (quibuscum etiam olim plerique omnes consenserant) ei se capitales hostes professi sunt. At cur Epicureorum sententias nobis exprobrat, qui alibi Pontificiorum sententias, a nobis objectas, usque adeo stomachatur? Si quid falsi veritati cuiuspiam immiscuerit Epicurus, an ideo nos veritatem ipsam rejicere oportet? In Physicis longe alium insistimus tractum, quidni & in Politicis, & Ethicis idem liceat? Et si Epicurus, ut refert Laertius, nihil in se, sed tantum post pacta conventa, justum vel injustum esse statuerit, immane quantum a nostra sententia discedit. Sed quid multis opus est? Frivolis ejus cavillationibus dudum obviam ivit doctiss. Lockius; cui Auctor, si ab hac parte se congressui parem reputet, respondeat.

Pars II.

At quærit tandem Nicholſius: Quid ad ſtabiliendam tyrannidem hæc dogmata conferant? Id ſtatim videbitur; conſitentem enim reum mox habebimus. Sed rationem ſubjungit: Quippe ille qui bonos Principes ſumma colit obſervantia, (& qui non colit mille furcis dignum judicamus) immanes tyrannos poteſt cane pejus & angue odiſſe. Hæc inter ſe repugnantia non eſſe, nemo ſanus inficias ibit; vel cum Auctore haud agnoſcet, quod plurimi viri clariff. qui ſereniff. noſtræ Principi fidem & obſequium maxime promptum & expoſitum habent, acerrimi noſtrarum libertatum vindices ſemper extiterunt. Veruntamen alios etiam novimus, qui ſuo commodo omnia merientes, ſeu boni ſint Reges, ſive tyranni, nihil penſi habere videntur; ſed prout erga ſe, ſuasque res diverſo modo affectos ſentiant, eos aut colunt, aut acerrimo odio proſequuntur.

Sed hæc omnia ſunt tantum præludia; jam ad certamen ipſum descendimus. Accipite autem ab Auctore quod nos revera objicimus. At noſtrum aliqui non ita pridem, cum in libris, tum in concionibus ad populum habitis, edocebamur, haud licitum eſſe vel contra ipſos legatos Principis, eſſi iniquiſſimam dominationem affectantis, arma omnino ſuſcipere. Fidem veſtram, Judices, jam obteſtor! Nihilne ad ſtabiliendam tyrannidem dogma iſtud confert? Vide-te nunc quid respondeat.

Sed meminerint iſti, hæc ab iis excidiſſe, cum de poteſtate regia controverſia maxime incaluiſſent; cum furor popularis a ſeditioſis hominibus commotus, Regi ac eccleſiæ exitium minitaretur; Sed meminerit Auctor iſtam controverſiam nunquam agitatam fuiſſe, nedum incaluiſſe, ni mercenarii Clerici horrendum dogma tam Regem, quam populum edocere conati fuerant. Peſſima igitur hæc deſenſio. Quid enim? Clericisne falſa & pernicioſa dogmata, dum incaleſceret ejusmodi controverſia, diſſeminare licuit? Certe quo magis incaleſcat controverſia, eo major cautio adhibenda eſt. Sin autem hæc, ſi non ad Clericorum deſenſionem, ſaltem ad excuſationem, regnante Carolo primo, conferre aliquid videantur; quid de infequenti regno dicemus? Illam enim doctrinam Clerici, etiam ſub Carolo ſecundo, haud minus in vulgus ſpangebant, quamvis nullus tunc temporis furor popularis a ſeditioſis hominibus, ſive Regi, ſive eccleſiæ exitium minitaretur. Sed revera ex quo primum hæc doctrina a ſordidis hominibus divulgari cœpit, rempub. in extremum periculum adduxit. Et ſi populus Anglicanus politicis iſtiuſmodi

modi concionatoribus parentes, Regem Jacobum obsequio, ab iis adeo laudato, coluisset, quo dudum in statu res nostræ fuissent, nemini dubium esse potest. Suos igitur homines vel Regem, vel populum malo dolo decipisse, Auctorem fateri necesse est. Sed pergit: cum denique a Parlamento lege sancitum esset, ne contra aliquem a Rege deputatum, qualicunque de causa, armis insurgeretur, quod & omnes ad ministerium admittendi subscriptionis religione affirmare tenebantur. Jubente igitur Parlamento, quævis (seu vera, seu falsa, parum ad rem) subscriptionis religione affirmare licet. Obtestor jam omnes ubicunque gentium fratres, ut libere dicant, an non impia & illicita fuit illa Hierarchicorum subscriptio? an non & iniquæ fuere ab hac parte Conformitatis conditiones? an non pro vere catholicis Pastoribus habendi sunt ministri, qui a muneribus suis se potius amoveri passi sunt, quam ut eas amplecterentur? an non denique illi schismatici sunt, in Christi ovile per januam minime ingressi, qui tam iniquis modis ecclesiastica munera compararint? Si quæ sint illicitæ Conformitatis conditiones, schismatis insimulandi sunt, vel ipsis Episcopalibus sæpe id fatentibus, non qui eas repudiant, sed qui accipiunt. Libenter scirem qua ratione a se, suisque hoc nomine impactum schismatis crimen Auctor removebit.

Jam usque adeo crimen est, nullo supplicio expiandum, quod homines Theologi, rerum civilium parum periti, rem a legibus tam plane & religiose jussam vellent defendere? Hæccine est ea tuorum, cujus paulo supra spem fecisti, defensio? Quis non frigidam & jejunam excusationem, vel potius facti deprecationem esse dicet? Si enim Clerici rerum civilium parum essent periti, cur iis sese immiscebant? cur summam earum scientiam præ se ferebant? At rem istam non tanquam civilem, sed religiosam tractabant. Quis sibi temperare potest, in memoriam revocans, quo fastu & insolentia, horrendum dogma, tanquam verissimum Dei oraculum prædicarunt, omnibus, qui ei sese opponerent, æterna supplicia e sacro codice intonantes. Porro si rem a legibus tam plane & religiose jussam defendere, nulla veri aut falsi habita ratione, licitum sit: quid est, quod aliquando eodem jure defendi nequeat? Hoc artificio Clerum Anglicanum, Pontificios errores sub Maria amplexantem & defendentem, excusare possit: res enim erat a legibus æque plane & religiose (hoc est impie) jussa.

Sed jam in alios culpam rejicit. Cur non, inquit, adhære-

ret illa, si qua fuerit labe, viris illis gravissimis, jurisque scientissimis, qui rem tam fœdam Senatusconsulto sanciebant? Adhæsit sine dubio sancientibus; adhæsit etiam illis, qui non tantum ei subscripserunt, sed gravissimos illos viros eam primo docentes, non minus acriter postea defenderunt, quam si pro aris & focis decertassent. Sed enim: *An oportuit ecclesiæ Anglicanæ, qui tum erat, Clerum aliud populum docere, aliud chirographo suo testari?* Nequaquam certe. Sed cum dogma illud maxime sit pestiferum, testimonio suo comprobare non oportuit. Verum parati sunt istiusmodi palpatores in quævis Senatus verba jurare, quibus populi aures deinceps perpetuo obtundunt. Constat illis actus sui ratio. *Fubet plane & religiose Senatus; & hominibus potius quam Deo obediendum est.* Sed quærit adhuc: *Si regni Ordines populi immunitates & privilegia, lege lata, vellent imminuere; qua ratione sperari potuerit, ut eadem ab imbecillo sacerdotum grege vindicarentur?* Eadem sane ratione, qua tum a nostris, qui isti doctrinæ subscribere noluerunt, tum postea etiam a suis, regnante Jacobo secundo, vindicata sunt, ea vindicare debuerunt sacerdotes. Aliud est jura populi vindicare non posse, aliud ea perfide prodere. Regni Ordines tum illam, tum alias etiam plurimas leges, Clericorum monitis tunc morem gerentes, condebant; a quibus jam digno præmio remunerantur, qui dum sibi defensionem parent, ipsos Ordines ultro accusant.

Priorem *Nicholsianæ Defensionis* partem breviter percurrimus. Quam falso autem & inique ecclesiam Angl. in præcipuis quibusdam fidei capitibus, a Calvinianorum sententia dissentire affirmavit; qua etiam inconstantia, & mentis levitate, controversiam de Regis potestate tractavit, ex iis, quæ dicta sunt, satis, opinor, manifestum est. Ad alteram igitur partem jam transimus; ubi quam strenuum Hlerarchiæ & rituum defensorem se præbeat videbimus.

VINDICIÆ

VINDICIÆ

Fratrum Dissidentium

In *ANGLIA.*

PARS TERTIA:

In qua G. Nicholfii Defensionis Pars posterior, Hierarchicorum Disciplinam & Cultum vindicans, examinatur & refellitur.

CAPUT I.

De Episcoporum Regimine.

E controversiis fidei capitibus in superiori parte satis actum fuit. Nam hæc ad lites nostras minus attingere videntur, cum Calvinismus adeo nemini, quo minus Anglicanæ confessionis Articulis, & Homiliis subscribat, impedimento esse possit, ut illum potius requirant. Controversiæ autem cardo in eo quidem vertitur, quod jam in considerationem venit. Haud enim ecclesia propter germana ipsius de rebus fidei scripta, sed

Pars III.

Pars. III. sed novatores quidam, nomen ejus falso venditantes, a nobis *irregulias* crimine notantur. At ecclesiae ipsi (quam non immerito videbunt judices) vitio revera damus, quæ jam obtinent disciplina & cultus. Auctor in posteriori hac Defensionis suæ parte, primo loco Hierarchiæ patrocinium suscipit. Et cum Episcopales nusquam, quam ab hac parte, jactantiores se ostendant; immo cum eorum plurimi non tantum nobis, sed & omnibus exteris Reformatis, propter repudiatos Episcopos, infamiæ notam inurere soleant; operæ pretium est litigantium sententias hic in antecessum plenius enarrare.

Episcopales igitur, licet de origine & fundamento suæ Hierarchiæ in varias sententias abeant; plerique tamen omnes, præsertim hodierni, tres esse ministerii sacri ordines constanter affirmant. Horum infimo, Diaconorum, baptizandi, S. scripturam, Homilias, & preces populo legendi, Presbyteris in distributione mysteriorum eucharisticorum operam præstandi, concionesque, si Episcopo visum fuerit, in Novum Testamentum habendi potestas tribuitur. Illis etiam specie quidem, sed non re ipsa, pauperum curam committunt. Medio Presbyterorum, conciones habere, preces legere, Sacramenta administrare, & absolutionis sententiam pronunciare permittitur. Supremo autem Episcoporum, quorum singuli singulis ecclesiis præficiuntur, baptizatos confirmandi, Ministros ordinandi, ecclesias denique pro suo arbitrato moderandi potestas conceditur. Dioecesi pro ecclesia infimæ speciei habent, singulisque in suis ecclesiis Episcopis administrationis summam tribuunt; Presbyteri vero per parochias, ex quibus conflatur Dioecesis, sive Episcopi ecclesia, distributi, delegatorum tantum munere sui Episcopi defunguntur. Valde immutatus fuit seculo proxime elapso de hac re controversiæ status. Reformatores enim nostri antiquissimi, ex lege divina inter Episcopum & Presbyterum nihil interesse autumantes, neminem, a Presbyteris prius ordinatum, quo Presbyteri munus in ecclesia Anglicana obire liceret, novam sub Episcopi manu ordinationem subire coegerunt.

Quod vero ad nos attinet; non omnem omnino primatum damnamus. Si Hierarchici, ut inter Presbyteros, ex institutione æquales, unus quispiam ordinis gratia emineret, & in superiori loco collocatus, Episcopus speciatim nominaretur, & licitum & utile esse tantum affirmassent; nos sane nunquam experti essent adversantes,
nec

nec ea de causa ab iis segregatos. Quis nescit exteras ecclesias, Presbyterianæ gubernationi assueras, suos habere in Synodis & classibus moderatores, aut prolocutores, &c. quos necessarios esse experientia constat? Et si in nostris ecclesiis istum locum, non tantum pro tempore, sed & durante vita, vel proba illorum administratione, tenuissent, nullam crediderim inde oriundam fuisse litem. Immo tantum fuit nostrorum pacis & concordiae studium, ut si Episcopi suorum Presbyterianorum ope & consensu ecclesias moderari fuissent astricti, id ferre, quam a publica sui muneris functione arceri, maluissent. Ita enim secum reputarunt; sibi satis fore, si, consecratione, qua Presbyteriani in Episcopos creari censentur, tanquam re nihili aliis relicta, concessam a Domino potestatem ipsi sartam rectam servare possent. Hæc igitur nostra est sententia; confictam prorsus esse, nec usquam in sacris literis traditam, Episcopatum inter Presbyterum & Episcopum distinctionem; Christumque unicum esse in sua ecclesia Monarcham, qui nullam in ecclesia monarchicam rectionis formam instituerit. Haud opus est ad firmandam nostram sententiam multis uri argumentis. Anglicanos lectores ad epistolas meas, vernaculo sermone contra cl. Wells scriptas, remitto. Eam rem abunde ibi tractatam invenient, quibus nunquam fuit respondendo meus adversarius; sed conclusionem identidem negans, de iis interim unde efficeretur parum sollicitus, lectores suos misera cantilena, de promiscuo & ambiguo nominum Episcopi & Presbyteriani usu, millies repetita fere enecuit. Quod vero ad externos attinet fratres, quos omnes habemus *quodlibet*, non is sum, qui illis parum perspecta esse, quæ non minus suam quam nostram sententiam tueantur argumenta, vel levissimam suspensionem moveam. Taceo itaque Dominum ascendentem, in sua ecclesia, tunc unica, Hierosolymis aristocraticam administrationem instituisse, paremque undecim Apostolis in illa moderanda potestatem delegasse. Taceo eam ipsam formam Ephesi, Corinthi, Thessalonica, Philippis, & in omnibus ecclesiis in N. T. memoratis obtinuisse. Taceo Divum Paulum Timothei ordinationem Presbyteriano nominatim tribuere. Taceo nullam, ne levissimam quidem, in N. T. istiusmodi sacrorum munerum mentionem fieri, quæ Sacramenta administrandi; non vero ecclesiam regendi, & Ministros ordinandi potestatem præbeant. Taceo de-

Q

nique

Pars III.

Vindiciæ Ec-
clesiæ Scotica-
næ, p. 310.

niquē duos tantum Ministrorum ordines in S. pagina, tertii vero ne nomen quidem comparere. Repugnantiam quandam in adversa sententia non male suspicatus est celeberr. Burnerus, cujus egregia verba lectori exhibere non pigebit. "Quod ad eam, inquit, sententiam attinet, diversa esse Presbyteri & Episcopi munera, mihi fateor haud esse admodum certam & manifestam. Et cum Sacramentorum administrationes pro sacrorum munerum præcipuis & summis habeam, quibus illæ concreduntur, non possum non agnoscere in supremo muneris ecclesiastici ordine collocatos." Hæc sane, atque alia innumera, quæ pro instituti mei brevitate omitto, exterorum rectionem ecclesiasticam multo melius, quam Anglicanam, sacris literis consonare ostendunt. Et si vera sint, quæ cum exteris communiter sentimus; is Presbyterorum jura violabit, & iniquissimam dominationem affectabit, qui sibi soli, exclusis Presbyteris, omnem in ecclesia potestatem vindicare aggredietur. Sed audiamus Auctorem nostrum, qui, illis prius recitatis, quæ a nobis obijciuntur, ita mox sermonem instituit.

Pag. 120.

Sed sciant obtrectatores isti, eum, quem ita improbant ordinem, a Servatore ipso institutum fuisse; ac, cum Apostolos Christus ante ascensionem suam Spiritu Sancto afflaverit, & potestate ligandi & solvendi donaverit, tum primum Episcopalem dignitatem illuxisse. Sed hæc facilem responsionem admittunt. Nam,

1. Episcopus & ecclesia, ex Episcopaliū sententia, Relata sunt. Quum una igitur tantum ecclesia tunc temporis fuit, unus etiam tantum Episcopus hac ratione esse potuit; cum tamen undecim in ea Episcopi, pari honoris & potestatis consortione præditi, sunt a Domino instituti. Prima certe illa ecclesia, a Sospitatore ipso Hierosolymis fundata, mihi semper visa est omnium optima, ad cujus exemplar aliæ semper exprimi & effingi debuerunt. Illam jure merito matrem dixere Patres in Synodo C.P. Cyrillum testantes esse Episcopum, τῆς μητρὸς ἀπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, τῆς ἐν Ἱερουσολύμοις. i. e. Hierosolymitanæ ecclesiæ, matris omnium Ecclesiarum. Nec abludit Irenæus, qui citatis istius ecclesiæ verbis, ex Act. iv, 24. mox addit: "Αὗται φωναὶ τῆς ἐκκλησίας, & ἡ πᾶσα ἐρχηκεν ἐκκλησία τὴν ἀρχὴν αὗται φωναὶ τῆς μητροπόλεως τῆς καὶ τῆς διαδήκης πολίτων. i. e. Hæ voces ecclesiæ, ex qua habuit omnis ecclesia initium: hæ voces civitatis magnæ N. T. civium. Ita vertit verus Interpres. Similiter

Theodorit.
H. E. Lib. v.
cap. 9.

Lib. 111.
cap. 12. p.
116.

Tertul-

Tertullianus: "Omne genus ad originem censeatur, necesse est. Itaque tot ac tantæ ecclesiæ, una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes prima & Apostolicæ, dum una omnes probant unitatem." Ecclesia quo suæ origini magis congruit, eo purior & perfectior est habenda. Ecclesiam autem Hierosolymitanam cæterarum omnium fuisse originem, omnibus in confesso esse debet. Et proinde non male Hieronymus in ista Prophetæ verba; *Quia de Sion exhibit lex, & verbum Domini de Hierusalem*; ad hunc modum commentatur: "Sed & in Hierusalem, inquit, primum fundata ecclesia, totius orbis ecclesias seminavit.— Et pulchre non dixit; *in Sion & in Hierusalem erit & manebit lex Domini*, sed egredietur; ut de illo fonte omnes nationes doctrina Domini significet irrigandas." Et cum Auctor Apostolos omnes pari potestate, in illa prima ecclesia, præditos negare nequeat; non video, quid ad plenam certamque rei probationem ulterius desideretur.

In Esai. 11.
3.

2. Apostolos omnes fuisse Episcopos facile concedimus, qui omnes etiam Presbyteros esse Episcopos affirmamus. Duo in Apostolis spectanda veniunt; primo eorum Apostolatus, quod munus ipsis fuit peculiare, nullis successoribus postea mandandum; deinde ordinarium ipsorum officium, in quod, cum per omne ævum in ecclesia esset duraturum, alios suffici oportuit. Auctorem igitur probare oportet, Apostolos fuisse ex Anglicanæ Hierarchiæ forma Episcopos, vel ratione ordinarii muneris non fuisse ejusdem, ac sunt Presbyteri, ordinis. Apostoli nunquam Presbyterorum nomen detractabant, vel dedignabantur. 1 *Petr.* v. 1. 2 *Epist. Joann.* 1. 3 *Epist. Joann.* 1. Et si quid video, nomen illud in S. literis istiusmodi Ministros, qui in singulis ecclesiis plures & pares erant, semper significat. Episcoporum itaque, sive Presbyterorum ordinem, tunc temporis a Christo institutum, iubens agnosco. Ordinem dixi, unum scilicet, cum Presbyter & Episcopus idem prorsus in novo fœdere sonent. Alterius autem cujuscumque ordinis (si Diaconatum excipias) institutionem adversarii, si id quidem possint, in S. literis usquam ostendant.

Priusquam hæc missa faciam, non abs re forsan erit, de egregia ista Auctoris in margine observatione nonnihil dicere, qua verba sua, jam in medium allata, confirmari auctorat. Ita igitur se habet: *Quæ sane res*

Pars III.

(h. e. ligandi & solvendi potestas) pulchre notatur a scriptore *Quæst. in Vet. & Nov. Testamentum*. "Nemo ignorat Episcopos Servatorem ecclesiis instituisse. Ipse enim priusquam in cælos ascenderet, imponens manum Apostolis, ordinavit eos Episcopos."

Dividitur iste Liber in centum & viginti septem Quæstiones; unde Auctori lectores suos non tantum ad librum sic satis longum, sed & ad ipsam quæstionem, addito numero, remittere facillimum fuisset. Mihi vero inquerenti locus non statim occurrit, nec sedulo illum indagare operæ præteritum putabam. Quantumvis enim pulchrum sit, quod ab isto auctore notetur, nihil tamen ad Nicholfsii causam attinet. Quis dubitat Apostolos a Domino Episcopos esse ordinatos? Nos certe non id tantum, sed & nullos alios, alterius cujuscunque ordinis, aut gradus, Ministros ab illo designatos contendimus. Porro cum ex istius scriptoris sententia, inter Episcopum & Presbyterum, nisi quod Episcopus sit primus Presbyter, nihil intersit; & cum Presbyter & Episcopus in sacris literis idem sit: quis non videt, allatum ab Auctore testimonium ipsius sententiæ quam maxime repugnare? Adverte, quæso, animum ad illius verba: "Presbyterum autem intelligi Episcopum probat Paulus Apostolus, quando Timotheum, quem ordinavit Presbyterum, instruit qualem debeat creare Episcopum. Quid est enim Episcopus, nisi primus Presbyter, h. e. summus Sacerdos? Denique non aliter quam Compresbyteros hic vocat, & Consacerdotes suos. Numquid & Ministros Condiaconos suos dicit Episcopus? Non utique, quia multo inferiores sunt. Et turpe est iudicem dicere primicerium. Nam in Alexandria, & per totam Ægyptum, si desit Episcopus, consecrat Presbyter." Et si verum sit, quod ab eruditis creditur, Hilarium Diaconum istarum *Quæstionum* fuisse Auctorem, uti & *Commentariorum in Epistolas Paulinas*, quæ inter Ambrosii opera extant; *Episcopi & Presbyteri unam tantum ordinationem* is agnoscit. Sed si cui dubia sit ejus scriptoris sententia, adeat Blondellum, eam egregie explicantem.

In 1 Tim.
111.

Apol. p. 47.
& seqq.

Sed revertimur ad Nicholfsium, Apostolos ipsos, in primariis civitatibus a se conversis, suas cathedras tenuisse, scribentem. Cum Apostoli essent *διδάσκαλοι*, & ad divinam voluntatem patefaciendam semper instructi & parati, illis obedire tenebantur ecclesiæ. Unde extra dubium est, illos, ad quascunque pervenere ecclesias, earum

rum negotia administrasse. In primariis autem quibusdam civitatibus suas cathedras tenuisse, vel in illis sedes suas, tanquam ordinarios ipsarum rectores, eos figere solitos; de eo valde dubitamus. Immo eruditissimus Barrovius, (*citra modestiæ dispendium*, quicquid Auctor mox in contrarium dicat) in aureo de *Primatu Papæ* libro, illud omnino negat, istamque sententiam plurimis argumentis evertit. Si quid a veteribus in contrarium dici videatur, id crederem eorum erga suas ecclesias affectui tribuendum; etenim quo maiorem ecclesiis suis gloriam accerferent, illarum originem ab insigni quodam Apostolo, tanquam suo Episcopo, petere iis usitatum. Sic D. Petrus primum Antiochenus, deinceps vero Romanæ ecclesiæ Episcopus, suos etiam in utraque ecclesia successores ordinasse perhibetur. Quæ si vera sint, nescio cur res adeo improbanda olim videretur, si Episcopus, relicta una sede pauperiori, ad ditiores se conferret; vel si suum successorem, ipse ordinaret, *h. e.* duos Episcopos, vel Monarchas in una ecclesia constitueret. Uno verbo, Apostolos alios ordinasse in singulis ecclesiis Presbyteros fateamur, sed Episcopos etiam designasse, ordinis a Presbyteris diversi, qui id maxime velint, nunquam tamen probabunt. Sed qui se gesserint Apostoli, ex Clemente, ejusdem ætatis scriptore, infra notabimus. Interim vero Auctorem sequimur, addentem eos, *alios deinde in Apostolicum, aut quod tunc idem erat, Episcopale collegium cooptasse.*

Pag. 82. & seqq.

Si Episcopus eodem hic sensu, quo semper in S. scriptura, intelligatur, minime negamus Apostolos *alios in Episcopale collegium cooptasse*; & cum Apostoli omnium primi fuere Presbyteri sive Episcopi, per me sane *collegium* illorum *Episcopale* Auctor appellet. Sed quid hoc ad rem nostram? Ostendere debuit, Apostolos nonnullos ordinasse in ecclesia Monarchas; illud enim est, quod a nobis negatur. Nec Patrum, sed Novi Testamenti hic testimoniis decertandum. Quis nobis Cyprianum, Theodorum, aut Rabanum Maurum, certam veritatis normam posuisse demonstrabit? Illorum auctoritatem, quandocunque lubet, rejiciunt Hierarchi; quidni & idem, si quando a S. scriptura recedunt, nobis liceat? Nec tamen Cyprianum bona fide citat, cujus verba ita se habent; "Meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos & præpositos Dominus elegit; Diaconos autem, post ascensum Domini in cœlos, Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui

Pars III.

“ & ecclesiae ministros.” Notandum est, Cyprianum nequaquam dicere Episcopos & praepositos esse Apostolos, ut Auctor, ordinem verborum invertens, eum dicere fingit. Non cum Auctore dicit; *Episcopos & praepositos*, (i. e. *Apostolos*) *Dominus elegit*; sed Apostolos, i. e. Episcopos & praepositos elegit: scilicet quia Apostoli praeter Apostolarum, (munus sibi solis peculiare, aliique nemini ab ipsis committendum) ordinariorum Episcoporum vel Presbyterorum personas sustinebant. Unde quaecunque jura, immunitates, & promissa ad Apostolos ratione ordinarii sui muneris pertinerent, illa omnia ad omnes Episcopos & praepositos pariter pertinere intelliguntur. Porro cum Cyprianus unum tantum, scil. Apostolorum, sacrum munus a Christo institutum; alterum vero Diaconorum, ab Apostolis designatum, agnoscat, & tamen Presbyterum ab Episcopo distinguat; sine omni dubio & Presbyteros & Episcopos esse Apostolorum successores existimavit. Certe Irenaeus modo Episcopos, modo Presbyteros ita appellat. Crediderim igitur Cyprianum id voluisse; Christum tunc temporis & Episcopatus, & Presbyteratus munera instituisse. Conferatur Epistola Firmiliani, Cypriano aequalis & familiaris, quae ex Graeca a Cypriano Latina facta creditur. “Necessario, inquit, apud nos fit, ut per singulos annos seniores & praepositi in unum conveniamus, ad disponenda ea, quae curae nostrae commissa sunt.— Quando omnis potestas & gratia in ecclesia constituta sit, ubi praesident majores natu, (h. e. *Presbyteri*) qui baptizandi, & manum imponendi, & ordinandi possident potestatem.” Si vero ea sit mens Cypriani, Episcopos & Presbyteros tunc fuisse a Christo institutos, quando suos Apostolos elegit; quid ad nos attinet, nisi quandam inter eos distinctionem, a Christo etiam factam, probare possint?

Confer. Lib.
II. cap. 2,
5. & L. IV.
c. 43.

P. 219.

P. 221.

In 1 Tim.
III,

Sed, Theodorito testante, τὸς νῦν καλούμενος ἐπισκοπὴς, Ἀποστόλους ὀνόμαζον. Scilicet ea est Theodoriti, quinti seculi Episcopi, conjectura, quam nullis antiquiorum Patrum testimoniis firmat, sed ex verbis Apostoli elicit. Si nulla igitur vis ipsius argumento infir (uti nullam inesse mox, de Epaphrodito agens, ostendam) palam est ipsius auctoritatem haud magni faciendam. Er sane multo minus, apud omnes aequos judices, valebit Rabani Mauri auctoritas; qui cum noni seculi scriptor sit, recentioribus potius scriptoribus, quam antiquis est annumerandus. Sed quo tempore, & qua occasione, Apostoli

Apostoli alios in suum collegium Apostolicum, sive Episcopale cooptaverint, jam ostendere conatur: nimirum, cum latius diffunderetur Evangelium, quam ut a cura paucorum prospiceretur. Itane verò? Erubescant igitur jam tandem Angli, qui tot millia animarum in Anglia, & in utraque India, unius Episcopi Londinensis curæ committant. Unus jam sufficit tantæ Diocesi Episcopus; quidni igitur duodecim toti Christianorum orbi tunc suffecissent? Etenim si hominum numerus, quorum animarum cura illius fidei conceditur, in numerum Apostolorum ducatur; summa, ni fallor, totum tunc temporis Christianorum numerum non tantum adæquabit, sed & longe superabit; Et tamen citra modestiæ dispendium dicam, quemvis Apostolorum haud minus, quam Episcopum Londinensem, tantæ provinciæ fuisse idoneum.

Jacobus, qui cognominabatur Justus, in sanctissimum hunc ecclesiæ honorem titulumque evehctus est. At modo dixit; Episcopalem dignitatem primum illuxisse, cum Christus Apostolos Spiritu Sancto afflaverit; Jam vero Apostolum fingit in Episcopalem, sanctissimum ecclesiæ honorem evehctum. Atque ita tandem Episcopi, Apostolorum successores, in altiori quam sui decessores gradu & honore collocantur. De isto Jacobo plurima prorsus admiranda a veteribus narrantur. Photius vult eum *δεσποτικῆν χρεῖαν*, de manu Domini, unctionem sacram & Hierosolymitanum Præsulatum accepisse. Nicephorus Calistus primo ab ipso Sospitatore; deinde vero, ex nonnullorum sententia, ab Apostolis ecclesiam Hierosolymitanam ei commissam fuisse tradit.

Si quis nostram causam a veterum de Jacobo testimoniis læsam esse credat; sciat ille, nos parvi pendere illam, quam petunt ex Hegesippo historiam; quæ adeo futilis, puerilis, & mendax est, ut prudentem aliquem & eruditum virum sive Reformatum, sive Pontificium, vix hodie invenias, qui fidem ei præbere dignetur. Si quis narratiunculam istam probe confutatam videre velit, adeat Josephum Scaligerum, qui eam plurima manifesto falsa complecti demonstravit. Quæ notavit hic non repetam, unam & alteram ex anilibus ejus ineptiis proferre contentus.

1. Tradit Hegesippus, Scribas & Phariseos Jacobum in templi Hierosolymitani fastigio collocasse, ut errorem populi, Jesum esse Christum credentis, reprimeret. Quis vero id credat? Scribas & Phariseos impios fuisse, &

Pag. 221.

Epist. 117,
P. 158.Animadv. in
Euseb. Chr.
p. 178. Item
Valesii not.
in Euseb.

Pars III.

sceleratos merito quis dixerit; sed adeo ineptos & hebetes fuisse, ut Jacobum, fratrem, discipulum, & Apostolum Solipitatoris, ipsi maledicturum sperarint, nemo sanus persuaderi sibi patietur. Hoc enim perinde esset, ac si quis speraret sese Papæ Romano unquam persuasurum, ut basilicæ Divi Petri fastigium conscendens, plebem Romanam moneret, ne sese ulterius pro Christi in terris vicarie, sed pro vero Antichristo, in prophetis libris prædicto, haberet.

2. Jacobum a Scribis & Phariseis ex altissimi templi summitate præcipitem datum, & mox flexis genibus orantem, a fullone quodam occisum, atque in eodem loco sepultum narrat. Sed quis nescit Judæos, qui ex sua lege non tantum se ipsos, sed & loca sancta a quovis cadavere inquinari noverint, neminem intra urbem, nedum prope templum sepeliri permisisse? Jacobum igitur atrocissimo odio, & nefaria cæde, propter egregium illius de Christo testimonium, a se trucidatum, in sanctissimo loco humari nequaquam passi fuissent.

3. Denique addit nugator iste; cippum illius suo tempore prope templum adhuc manere. At hoc absque novo miraculo verum esse nequibat. Cum enim funditus deleretur templum illud, prout Christus prædixerat, *ne lapis quidem super lapidem relictus est*. Qua ratione igitur, in tanta loci vastatione latere, & salvus esse potuit ille D. Jacobi cippus? Apage nugas! Qui istiusmodi confingere, vel confictis fidem habere potest, ipse sane nullam meretur. Quapropter de Jacobi Episcopatu, ex istiusmodi Auctore, quid certi statui possit? Dicat forsitan quis: Quid ergo, tot tantisque scriptoribus ecclesiasticis, de Jacobo pariter uno ore testantibus, omnem fidem derogabis? Certe si, ut simillimum veri videtur, illi omnes utramque, tam de Episcopatu, quam Martyrio ejus, historiam uni isti Hegesippo acceptam referant, haud magna ipsis facta erit injuria. Sed ut ingenue dicam quod sentio: cum Hierosolyma urbs esset insignis, totiusque Judaici & Christiani nominis metropolis, ab utrisque valde frequentata; utile forsitan Apostolis & necessarium visum est, ut ex eorum numero unus aliquis ibi perpetuo commoraretur. Si quis igitur Jacobum ex istiusmodi quadam causa ibi sedem fixisse, & illius Ecclesiæ præcipuum fuisse doctorem & moderatorem, veteresque, ansa exinde arrepta, cum Hierosolymitanæ ecclesiæ Episcopum nominasse dixerit, nullam ea de re ipsi litem moverem. Ne quis vero

vero me hoc modo Monarchicæ ecclesiæ gubernationi viam struere existimer, addo; singulos Apostolos in unaquaque ecclesia, majorem quam cæteris Presbyteris potestatem, non ordinarii sui muneris, quod aliis sibi successuris tradi oportuit; sed extraordinarii ratione sortitos fuisse; nimirum quod a Christo ipso electi fuerint, & *δεσποδοι*. Immo Jacobo soli, exclusis cæteris Apostolis, concessum fuisse ecclesiæ istius regendæ potestatem, ut credam, animum inducere non possum. Nihil potuit Jacobus, quod cæteri etiam non potuere. Et si eum ut Apostolum spectes, immane quantum ab Episcopo discrepat; si vero ut ordinarium N. T. Administrum, ita Presbyter erat, ut & cæteri Apostoli; nec solus regendam illam Ecclesiam, absentibus reliquis Apostolis, accepit, sed sibi adjunctos habuit alios Presbyteros, ipsi in Presbyteratu, si Domini ipsius electionem excipias, æquales.

Huic (Jacobus) Stephanum Protomartyrem, Diaconi ritum, morem gessisse, a sanctis Patribus perhibetur. Veruntamen quinam sunt isti Patres, a quibus hoc perhibetur. Vide, inquit, Ignatii Epist. ad Trall. Quid hoc monstri! Spurcissimus nebulo, & Patrum corruptor, jam inter Patres, & quidem sanctos, numeratur. Etenim quæ de hac re in ea epistola leguntur, non germana Ignatii verba, sed interpolata sunt. Quapropter aut mendacem illum nugatorem nimio affectu & honore prosequitur Nicholus; aut non tantum adversarios, sed etiam externos judices, tanquam indoctos, & stupidos homunciones contemptui habet, quos tam aperta fraude deludi speret.

Ad eundem fere modum Epaphroditus honore Apostolico, teste sancto Paulo, auctus est; qui ob hanc rationem Philippensium Episcopus a Theodorito, atque ipso Hieronymo vocatur.

Theod. in
Phil. 11. 25.
Hier. in Gal.
1. 19.

Nomina Ministrorum N. T. sæpe a sacris scriptoribus in vulgari suo sensu usurpantur. Ita voces *διακον* & *πρεσβυτερος*, hæc senem, illa quemvis famulum sonat. Similiter & *αποστολος* nuncium simpliciter aliquando significat, Joann. XIII. 16. Istum sensum non tantum exteri interpretes, sed & nostrates, licet Episcopales, agnoscunt; ut in loco proxime memorato, & 2 Cor. VIII. 23, etiam in illo præmanibus, Phil. II. 25. Licet enim appellatio ista, *αποστολος* *Ἰησοῦ Χριστοῦ*, non tamen ea altera, scil. *αποστολος* *ὑμῶν*, seu *αποστολος* *ἐκκλησιῶν*, necessario aliquem sacro munere ornatum indigitat. Jam vero Epaphroditum revera fuisse in nostro sensu *αποστολον*, i. e. Philippensis ecclesiæ nuncium, ipse sanctus Paulus nos docet,

Pars III.

docet, cap. iv. 18. Expletus sum, inquit, acceptis ab Epaphrodito, quæ a vobis missa sunt. Immo idem in loco, de quo agimus, significare videtur. Sed necessarium duxi Epaphroditum, fratrem & adiutorem ac commilitonem meum, ὑμῶν & ὑπόστολον, quique mihi subministravit quibus opus erat, ad vos mittere. Illa enim verba, qui mihi subministravit quibus opus erat, non tantum ostendunt Epaphroditum fuisse in nostro sensu ὑπόστολον, sed & vocis explicandæ causa addita videntur. Semoto igitur omni partium studio, nihil ex illo loco elicere possunt, ni, aliunde petitis argumentis, eum in suo sensu fuisse Ἀπόστολον prius demonstrent.

In Præf. p.
316.

Cl. Whitbius ingenue faretur, ex verbis Apostoli concludi non posse, Epaphroditum Philippensium fuisse Episcopum; id tamen verum credit, Theodoriti, Chrysostomi, & Theophylacti testimoniis frerus. Sed non est quod illorum auctoritati in re tali multum tribuamus, cum utrum ex antiquorum testimoniis, an ex locis quibusdam N. T. male expositis, id affirmaverint, incertum videri possit. Porro nec Chrysostomus, nec Theophylactus istam interpretationem, tanquam certam, sed tantummodo ut conjecturam venditant, eum non Episcopum sed tantum doctorem Philippensium fuisse conjicientes. Sic Theophylactus: Τῷ ἑστί τὸν παρ' ὑμῶν ὑποστέλλοντα πρὸς με, ὑμῖν χαρίζομαι δι' αὐτοῦ ὅτι ἦσαν σέλιαντες αὐτῷ τὰ πρὸς χρείαν. ἢ ὑμῶν ὑπόστολον, τὸν διδάσκαλον ὑμῶν φησίν. h. e. Eum, qui a vobis ad me missus est, dono vobis; per ipsum enim ei miserant, quæ ad illius usum pertinerent. Vel vestrum Apostolum, præceptorem seu, doctorem, vestrum dicit. Similiter Chrysostomus: Τῷ ἑστί τὰ ὑμέτερον ὑμῖν χαρίζομαι, ἢ τοι τὸν ὑμέτερον ὑμῖν πέμπομεν, ἢ τὸν ὑμᾶς διδάσκοντα. i. e. Vestra vobis donamus, vel vestrum hominem ad vos mittimus, vel eum qui vos docet. Sed expendamus, quæ laudatus modo Whitbius in locum commentatur.

“Vox illa, inquit, ὑπόστολος, in N. T. nisi ad eos designandos, qui vel proprie loquendo erant Apostoli Domini, vel insignes Evangelii Administri & præcones, nunquam usurpatur. Sic Titus, & frater S. Pauli, quæ frequens est S. Timothei appellatio, (vid. notam in Hebr. xiii. 23.) sunt Apostoli ecclesiarum, 2 Cor. viii. 22, 23.” Vir doctus sane cum hæc scriberet, aliud egisse videtur, nam nulla omnino extat in locum istum ad Hebr. nota. Deinde licet in verbis jam citatis, eorum, qui per fratrem,

fratrem illum, a S. Paulo, 2 Cor. VIII. 23. memoratum, S. Timotheum intelligunt, sententiam amplecti videatur; in locum ipsum tamen commentans, veterum sententiam, qui S. Lucam fuisse statuunt, defendit. Sed cuius verba inspicienti patet Apostolum, præter Titum & Timotheum, five Lucam, alium quendam, si non & plures ἐκκλησιῶν ἀποστόλους memorare; & proinde, cum quinam illi sint prorsus nesciat, vocem illam nunquam aliter usurpari temere affirmat. Sed pergit:

“Andronicus & Junias, qui diu Evangelium prædicarunt, dicuntur ἐπίσημοι ἐν τοῖς Ἀποστόλοις” Sed unde id constat? Quis est, qui testatur eos diu Evangelium prædicasse? De Junia quidem id valde est incertum, cum utrum vir, an mulier fuerit haud constet. Chrysostomus, Theophylactus, Oecumenius, ut etiam Origenes, Hilarius Diaconus, Pelagius, Primasius, Beda, Haimo, & Remigius, non Juniam, sed Juliam legerunt, mulierem fuisse credentes; ut testatur Doctiss. Blondellus. Iniquissime profecto Patres appellant, qui paucissimis fulti testimoniis, Epaphroditum Philippensem Episcopum statuunt; & contra tot gravissimorum virorum testimonia, uni forsan Dorotheo, futili scriptori, Juniam virum fuisse & Evangelii præconem affirmanti, fidem habent. Ille, fateor, Juniam Apamiæ in Syria Episcopum fuisse testatur; sed si qua fide dignæ habeantur ipsius ineptiæ, Epaphroditus non Philippenfis, sed Adrianæ, five Ariadnæ Episcopus est dicendus. Demus autem Andronicum & Juniam fuisse insignes Evangelii prædicatores, Episcopi tamen proprie dicti non fuerunt. Si enim S. Paulum id voluisse putemus, tres simul fuisse Romanæ ecclesiæ Episcopos necesse est; hisce enim duobus tertius quidam ex antiquorum catalogis erit addendus. Quam vero id adversariorum sententiæ repugnet, nemo nescit.

Porro Theodorus, ad quem Auctor noster provocat, haud alia, quam ea verborum Apostoli, auctoritate permotus, Epaphroditum Philippensium Episcopum vocat, ut ex ipsius verbis constat. Ἀπόστολον ὃ αὐτὸν ἐκκλησεν αὐτῷ, ὡς ἔμπειρον αὐτῷ ἐμπειρισμένον ὡς ἔδιδον, ὅτι ὑπὸ τούτων ἐτέλουν, οἱ ἐν τῇ προοιμίᾳ κληθέντες ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι δουλοῦσι τὴν ἰάξιν πληρεῖς. i. e. Eum autem ipsorum Apostolum vocavit, ut cui esset illorum cura credita: ut clarum sit sub eo fuisse eos, qui in principio dicti sunt Episcopi, Presbyterorum scilicet ordine constituti. Eodem

Apol. p. 107.

In Philip II
25.

Pars III.

dem spectant illa verba, quæ ab Auctore ex eo citantur. Locum vero male indicat; non enim in hunc versum, sed in cap. i. ver. i. ea Theodorus scribit.

In Gal. cap.
i. v. 19.

Expendam jam Hieronymi testimonium, qui certe Epaphroditum Philippensium Episcopum nusquam vocat; immo in ea videtur fuisse sententia, meros Presbyteros, sive sacerdotes, dictos nonnunquam Apostolos. Sed ut certior sit Hieronymi sententia, verba ejus plenius exhibebo. "Quod autem exceptis duodecim quidam vocentur Apostoli, illud in causa est, omnes qui Dominum viderant, & eum postea prædicabant, fuisse Apostolos appellatos, ut ad Corinthios scribitur: *Qui visus est posthæc illis undecim, deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt; deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus.*" Sequuntur jam quæ citat Auctor: "Paularim vero, tempore procedente, & alii ab his quos Dominus elegerat, ordinati sunt Apostoli; sicut ille ad Philipenses sermo declarat, dicens; *Necessarium autem existimaui Epaphroditum, &c.*" Quid vetat, quo minus omnes divini verbi prædicatores, ex mente Hieronymi, Apostoli dici possint? Si hisce conferantur, quæ in versum primum istius capituli commemoratus est Hieronymus, mens ejus diutius in dubio esse nequit. "Ad distinctionem, inquit, eorum, qui mittuntur ab hominibus, & sui, qui missus est a Christo, tale sumpsit exordium: *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem.* Ἀπόστολος autem, h. e. missus, Hebræorum proprie vocabulum est, quod Silas quoque sonat, cui a mittendo Missio nomen impositum est. — Quatuor autem genera Apostolorum sunt: unum quod neque ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum & Deum Patrem; aliud quod a Deo quidem est, sed per hominem; tertium quod ab homine, non a Deo; quartum quod neque a Deo, neque per hominem, neque ab homine, sed a semetipso. De primo genere potest esse Esaias cæterique Prophetæ, & ipse Apostolus Paulus, qui neque ab hominibus, neque per hominem, sed a Deo Patre & Christo missus est; de secundo Jesus filius Nave, qui a Deo quidem Apostolus constitutus est, sed per hominem Moysen; tertium genus est, cum hominum favore & studio aliquis ordinatur, ut nunc videmus plurimos non Dei judicio, sed redempto favore vulgi in sacerdotium sub-

rogari;

“rogari; quartum est Pseudoprophetarum, & Pseudo-
 “apostolorum.” Quis jam non videt omnes sacerdotes,
 Dei judicio ordinatos, ex mente Hieronymi esse secundi
 generis, & Apostolos dici posse? Epaphroditum ergo or-
 dinatum fuisse, & sacro quodam munere ornatum, pu-
 tavit Hieronymus; atque id quidem nemo ex aliis Apo-
 stoli verbis verisimile esse negaret: sed ab Hieronymo
Philippensium Episcopum vocari, ut Auctor noster conten-
 dit, falsissimum est; nec liquet Hieronymum de ea re ali-
 quid omnino cogitasse. Argumentum enim ab Apostoli
 nomine nihili est, id enim a Tertulliano tribuitur Phi-
 lippo, utpote a Deo misso, licet in collegium Apostoli-
 cum cooptari non potuerit, cum Diaconus tantum esset.
 Sed cum Auctore pergamus.

De Bapt. c.
 18.

*Idem honos Tito est delatus, qui ecclesiarum Apostolus vo-
 catur; (de vocabuli istius sensu satis jam dictum puto)
 cui & res sacrae Cretensium, cum Episcopali potestate, decer-
 nuntur.* Hæc Hierarchicorum placitis haud consentiunt.
 Sæpe enim contendunt, unaquæque urbs, sive ecclesia,
 suum Episcopum habeat oportere. Ita Hammondus:

“καὶ ἐκκλησίαν, i. e. in unaquaque ecclesia unum Pres-
 byterum sive Episcopum ordinabant. Atque adeo

In Act. xiv.
 23.

“*χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ ἐκκλησίαν, & κατὰ τὴν πόλιν*, Tit. i. 5. idem sunt; cum una-
 quæque urbs, suum haberet Episcopum, atque ita ec-
 clesia diceretur.” Hinc Titus non Episcopus, sed Archi-
 episcopus ipsi habetur; & Presbyteri, a Tito ordinandi,
 sunt Episcopi proprie dicti. Et vulgare est Hierarchi-
 corum effatum, Episcopum & ecclesiam esse *Relata*, &
 in quavis ecclesia unum tantum oportere esse Episco-
 pum. Cæterum Nicholus Titum (quem tamen Ar-
 chiepiscopum non vocat) plurimarum ecclesiarum Episco-
 pum statuit, atque idcirco *Ecclesiarum Apostolum* nuncu-
 pat; & mox imperium ad ecclesias ordinandas ei permissum
 contendit, per Presbyteros a Tito ordinandos, eos, qui
 sunt inferioris ordinis, intelligens. Velim jam, ut liquido
 ostendat, si possit, pluribus simul ecclesiis unum unquam
 præfuisse Episcopum; vel unam ecclesiam (excipio Ca-
 tholicam) a pluribus fuisse conflatam. Quæ scribit Au-
 ctor, a stylo Novi Fœderis prorsus abhorrent. Ne unus
 quidem est in N. T. locus, in quo Christiani duarum vel
 plurium urbium ecclesia, numero singulari, ac si una esset
 vocantur. Unius urbis Christiani, *ecclesia*; sed regio-
 nis, *ecclesiæ* perpetuo appellantur. Sic legimus non
 ecclesi-

Vide Proleg.
 in Titum.

Pars III.

ecclesiam, sed ecclesias Judææ; Gal. i. 22. 1 Thef. ii. 14. Macedoniæ; 2 Cor. viii. i. Asiæ; 1 Cor. xvi. 19. Galatiæ; 1 Cor. xvi. i. Gal. i. 2. In quorum ultimum locum bene commentatus est Hieronymus, dicens: "Quod autem ait, *ecclesiis Galatiæ*, & hoc norandum; "quia hic tantum generaliter, non ad unam ecclesiam "unius urbis, sed ad totius provinciæ scribat ecclesias; " & ecclesias vocet, quas postea errore arguet depravatas." In nupera mea cum Wells concertatione, negaveram ullius ecclesiæ, præterquam Catholicæ, & quæ unius urbis est, mentionem in N. T. factam. Duas in responso suo vir doctus in contrarium allegavit. Altera fuit ecclesia Corinthiaca, quæ, ut ipse suaviter somniabat, omnes per totam Achaïam cœtus Christianos in se complexa est. Atque id ex verbis Apostoli 2 Cor. i. i. expiscari voluit: *Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, una cum omnibus sanctis qui sunt in tota Achaïa*. Ita quæ Apostolus expressis verbis distinguit, ille confundere conatus est. Sed nemo unquam credet, omnes Achaïæ cœtus Christianos in una Corinthiaca ecclesia fuisse comprehensos, qui ne Cenchræensem quidem cœtum eam complexam fuisse adverterit. Cenchræis enim, qui tamen portus fuit Corinthiacus, & juxta urbem, ecclesiam, ab illa separatam, constitutam fuisse ostendit Apostolus, Rom. xvi. i. Altera ecclesia, ab adversario meo allata, Cretenfis fuit; quæ tamen nunquam in S. scriptura memoratur. Et qui Titum Episcopum tantum dicent, eos etiam Cretenfium unam tantum fuisse ecclesiam dicere oportet. Sed Nicholsius illum vult Episcopum fuisse, & tamen Cretenfium plures fuisse ecclesias contendit. At si Tito soli in ea insula, pro Auctoris sententia, Episcopalis potestas fuerit concedita, quid tandem cum Titus diem obierat, Cretenfibus faciendum esset? penes quos tunc novum Episcopum eligendi & ordinandi fuisset potestas? Vix credam Apostolos res ecclesiasticas ita disposuisse, ut singulæ ecclesiæ ordinem sibi traditum per se conservare non possent. Et si nulla alia subesset ratio, haud facile in Hierarchicorum sententiam concederem; ex qua nulla ecclesia ita constituitur, quæ sine exterorum ope suum statum tueri queat; sed, mortuo Episcopo, omnem ordinandi potestatem penitus amittit. Testantur ex veteribus Chrysostomus, Oecumenius, Theophylactus, & Theodorus, Apostolum uni viro tantam insulam committere noluisse; ut infra ostendam. Nec est qui, ab omni partium studio

studio solutus, Epistolam ad Titum legerit, quin statim videat illum ordinarium Cretensium Episcopum a Paulo nequaquam constitutum; sed propter necessaria quædam negotia, illo tempore peragenda, illic ab eo fuisse relictum. Apostoli varias regiones peragantes, Evangelicam primum veritatem annunciabant; dein ad fidem Christianam conversos in ecclesias formabant; & ex istis primitiis quosdam in Episcopos & Diaconos ordinabant, eos τῷ πνεύματι δοκιμάσαντες, ut cum Clemente R. loquar. Et tamen cum istiusmodi in Christiana religione tyrones, non statim a sua conversione ad sacrum munus defungendum idonei essent, varia institutione, exercitatione, & studio, temporis progressu ad id formandi erant. Unde Apostolus, dum eximia ista S. Spiritus dona adhuc vigerent, νεόφυτοι a sacro munere arceret, 1 Tim. III. 6. Jam vero cum Apostolus ad alias invisendas regiones properaret, Cretensibus Episcopos ordinare, atque alia quædam in ordinem redigere per temporis angustias nequibat. Tito igitur, itineris socio, ea mandat peragenda, Tit. I. 5. *Hujus rei gratia, inquit, dereliqui te in Creta, ut quæ desunt corrigas, & constituas oppidatim Presbyteros, sicut ego tibi ordinavi.* Non igitur perpetuum Cretensium Episcopum eum constituit, sed pro istius temporis ratione, rerumque necessitate in Creta reliquit, ut, istis negotiis gestis, ad se brevi rediret; ut liquet ex cap. III. 12. *Quum misero ad te Artemam, aut Tychicum, stude ad me venire Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.* Et si Titus ideo Cretæ Episcopus sit nuncupandus, quia ab Apostolo ibi relictus fuit; quidni & eadem ratione Dalmariæ Episcopus sit habendus, cum eo etiam ab Apostolo missus videatur, 2 Tim. IV. 10? Sed quæ restant apud Auctorem de Tito audiamus.

Non enim illi tantummodo vulgaris Presbyteri concredita est facultas, verbum Dei prædicandi, & Sacramenta administrandi; sed quoddam magis extraordinarium permissum est imperium, ad ecclesias ordinandas; si qua prava consuetudine corrupta sint, ad ea corrigenda & emendanda; & Presbyteros, qui ad singularum civitatum altaria deservirent, saceris mysteriis initiandos. Sed hæc omnia munera sunt plane Episcopalia, quæ nemo inferioris ordinis Mysta, absque gravissimo læsæ religionis crimine, invaserit. Hierarchicos quidem id statuere novimus. Sed Auctor id gratis affirmat, quod ei maxime erat probandum. Censet enim Presbyteros quosdam fuisse, quibus haud concessa esset ordinandi

Pars III.

ordinandi potestas; de quo tamen præcipue, ne solum dicam, contenditur. Attamen haud adeo faciles nos experietur, quorum assensionem fallacibus istiusmodi conclusivunculis capere speret. In summa, nego ullos ejusmodi Presbyteros usquam in S. literis memorari. Nam & eos a Tito constitutos, ordinandi etiam potestate præditos fuisse mox ostendam. Id interim hic notari dignum existimo; cum Christus non monarchicum, sed aristocraticum in ecclesia regimen (quod ex ante dictis, & Matth. xviii. 18, 19, 20. liquet) ab initio instituisse, Apostolos post ejus ascensum illud summo studio retinuisse; qui, ut ex Actis illorum videmus, nunquam soli, sed Presbyteris quibusdam comitibus stipati, terrarum orbem peragrans ecclesiastica negotia gesserunt. Unde minime credendum est, a Tito solo Presbyteros Cretensibus fuisse ordinandos. Titus primas, fateor, partes in omnibus tenebat; sed si illi soli res omnes concrederentur, cui bono Zenas & Apollos ab Apostolo una cum eo in Creta sunt relictæ? Vellem etiam attendant iudices, sese omnes gravissimo læsæ religionis crimine ab Auctore nostro notatos; utpote qui, cum inferioribus, si modo ullius, ordinis mystæ sint, munera plane Episcopalia invadunt. Et quis a iudicibus, sese tanti criminis reos confitentibus, condemnari gravabitur?

1 Tit. 111.
23.

Pag. 222.
in marg.

Sed ob has rationes dicitur Titus ab Eusebio, ὅτι ἐκρίθη ἐκκλησιῶν ἐπισκοπὴν εἰληχέναι, sortitum fuisse Episcopatum Crete. Atqui id ex vulgari Hierarchicorum sententia verum esse nequit, cum Episcopus unius tantum ecclesiæ Episcopus esse potest. Porro nec id tanquam certum & indubitatum tradit Eusebius, sed tantum ἰσχυρίζεται narrat. Quot vero conficta tunc temporis fuere memorata? Qualia sunt quæ habet Eusebius de Jacobo, ex Hegesippo; de Simone Mago, ex Justino, &c.? Et cum Eusebius auctorum suorum haud meminit, sed quæ fama tantummodo audivisset hic forsitan narrat, non est quod ejus auctoritatem magni faciamus; præsertim cum Felix, eruditissimus Oxoniensis Episcopus, & summus Episcoporum patronus, quam fidem innumera priscorum narrationum mereantur, dudum nos docuit. "Interim, inquit, non est dissimulandum, tantam fuisse primis seculis fingendi licentiam, & tam pronam in credendo facilitatem, ut rerum gestarum fides graviter exinde laboraverit; nec orbis terrarum tantum, sed & Dei ecclesia de temporibus suis Mythicis merito queratur."

Monitio ad
lect. ad fi-
nem oper.
Cyprian, p.
53.

Ad

Ad parem dignitatem erectus est Timotheus, cui ecclesiam Ephesinam moderandi potestas tradebatur. Post primam illam a Christo ipso institutam Hierosolymis ecclesiam, quæ omnibus exemplar esse debuit; nulla est, ad quam potius hodiernas ecclesias, tanquam ad normam, quam hanc Ephesinam exigere optamus. S. Paulus eam Presbyteris (quos & Episcopos nominat) in commune regendam tradidit; idque astante Timotheo, ut viri nonnulli erudiri summa probabilitate conjiciunt. Unde Timotheus primus Ephesi Episcopus, ut perhibent Episcopales, esse non potuit. Nec alia desunt nostræ sententiæ indicia, minima obscura. Uniuscujusque ecclesiæ Episcopum non passim vagari, sed sedem in sua ecclesia figere oportuit. At Timotheus haud diu Ephesi permansit; sed ad alias etiam ecclesias invisendas ab Apostolo missus, plurimas regiones peragravit; ut eodem jure Macedonia, Beroæ, Corinthi, vel Thessalonica, quo Ephesi, Episcopus haberi debeat. Et si Timotheus fuisset revera Ephesi Episcopus, unde est quod S. Paulus eum ibi permanere precaretur? Mandato magis quam precibus opus erat, si id Timotheo minus arrideret.

Nec obstant, quæ a Nicholsio, ex priori ad Timotheum Epistola, argumenta petuntur. Non enim a Timotheo solo peragenda erant illa omnia, ab Apostolo jussa; ei adjutores futuri erant Episcopi, jam olim in illa ecclesia constituti. Nec mirum videri debet, Apostolum Timotheo nominatim & soli ea præcepisse. Illius enim, multo usu & experientia edocti, dum adesset, prima & præcipua erat cura, qua cæteris præire debebat. Quæcunque autem jura Timotheo concederentur, eadem ante Timothei adventum Episcopis Ephesinis fuerant tributa, Presbyterisque omnibus sine ulla distinctione conveniunt; ut ex luculentissimis S. Scripturæ testimoniis constat. Nec alia desunt in N. T. istiusmodi loquendi generis exempla. Quæ ad Apostolorum collegium in commune pertinebant, illa nominatim Petro, tanquam Apostolorum πρῶτω, (ut appellatur, Matth. x. 2.) Sospi-
rator concessit & mandavit. Sic sane plurimi veterum ipsius verba interpretantur. Ita Theophylactus: 'Εἰ γὰρ καὶ πρὸς Πέτρον μόνον ἐτίθηται, τὸ, δώσω σοι ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις δίδωται. i. e. Quamvis autem Petro soli dictum fuit, dabo tibi; omnibus tamen Apostolis dabatur. Similiter Ambrosius: "Tibi, inquit, dabo claves cælorum.— Quod Petro dicitur, Apostolis dicitur." Nec abludit Au-

Act. xx.

Vid. 2 Tim.
iv. 21. Heb.
xiii. 23.
Act. xix. 22.
& xvii. 15.
1 Cor. iv. 17.
1 Thes. i. 1.
2.

Matth. xvi.
19. Joann.
xxi. 15, 16.

In Matth. vi.
19.

Enarr. in
Psalm. xxxviii.
sub fin.

Pars III.

In Joann.
tract. 118.Biblioth.
cod. 280. p.
1600.In Joann.
Homil. 87.

gustinus: "Sicut in Apostolis, cum esset etiam ipse numerus duodenarius, i. e. quadripartitus in ternos, & omnes essent interrogati, solus Petrus respondit; Tu es Christus filius Dei vivi; & ei dicitur; Tibi dabo claves regni caelorum; tanquam ligandi & solvendi solus acceperit potestatem; cum & illud unus pro omnibus dixerit, & hoc cum omnibus, tanquam personam gerens ipsius unitatis, acceperit." Sed clarius adhuc Phorius, qui verba Christi ita interpretatur, aliam Eulogii interpretationem rejiciens: *Εἰ γὰρ καὶ πρὸς Πέτρον εἰρηναίαι, ἀλλ' οὐκ ἐν πρῶτῳ τῷ κορυφαίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ὅτι μαθηταὶ ἢ τοιαύτη θεοσία ἐδίδότο.* i. e. *Et si enim Petro dictum est, veruntamen in persona coryphæi, & ceteris Apostolis talis potestas data est. Nec aliter Chrysostomus explicat verba Christi Joann. XXI. 15, 16. Καὶ τί δὴ πᾶσι τοῖς ἄλλοις παραδραμὼν, τέτρω δὲ τέτων διαλέγεται; Ἐκεῖθεν ἦν ὅτι Ἀποστόλων, καὶ σῶμα ὅτι μαθητῶν, καὶ κορυφὴ τῷ χορῷ.* Id est: "Quid tandem, aliis omissis, Petrum tantum de his affatur? Primarius erat Apostolorum, os discipulorum, & vertex chori." Jam vero si Hierarchicorum argumenta Timotheo in ecclesia Ephesina monarchicam potestatem vindicent; quidni Pontificii, haud dissimili ratiocinatione, S. Petro eandem in ecclesia Catholica potestatem tribuant? Quod Auctor de Timotheo, quidni & illi de Petro dicant?

Jam quorsum, quaeso, Apostolus praeclaris hisce monitis, de recte regenda ecclesia, instrueret Timotheum, nulla prae aliis auctoritate in ecclesia pollentem? Similiter dicere potest Pontificius: Quorsum, quaeso, Sospitator praeclaris istis monitis, de recte regenda ecclesia, instrueret Petrum, nulla prae aliis Apostolis auctoritate in ecclesia pollentem? Sed pergit:

Si non eminentiori gradu & ampliore potestate, quam ceteri Presbyteri ornatus fuerit; cur illi permissum est, non solum de criminationibus contra Presbyteros allatis cognoscere, sed etiam in eos rerum turpium convictos supplicia constituere? Jam dixi istam potestatem non soli Timotheo esse concessam. Jus regendi ecclesiam ad totum ejus Presbyterium pertinet; nec quivis est in ecclesia Presbyter aut Episcopus, quin Presbyterio de criminationibus contra eum allatis cognoscere, & in eum rerum turpium convictum supplicia constituere concedatur. Inter Episcopos autem Ephesinos talis fuit Timotheus, qualis inter Apostolos Petrus; qui, licet Apostolorum coryphaeus, in collegarum suorum

CAP. I. De Episcoporum Regimine.

231

Pars III.

Gal. II. 11.

suorum reprehensionem incurrere potuit. Et profecto, si quid singulare Timotheo & Tito, præ aliis Presbyteris fit tribuendum; id illis non tanquam Episcopis, sed Evangelistis, Ministris scil. extraordinariis, nullos in suo munere successores habituris, conveniet. Sed ut rem totam conficiam; certissime constat, Presbyteros a Timotheo in Ephesina, & a Tito in Cretenfi (ut Auctor vult) ecclesia constitutos, ordinandi potestate præditos fuisse; & proinde nec Timotheum, nec Titum in sensu Hierarchicorum fuisse Episcopum. Apud omnes tam Episcopales quam Presbyterianos in confesso est, gubernationis & ordinationis jura esse conjunctissima; si prius itaque hi Presbyteri habuissent, posterius etiam iis convenisse necesse est. Illos autem gubernandi potestate fuisse præditos, ex Apostolo liquet; qui, ut *Episcopus* ordinandus sit irreprehensus, &c. qui suæ domui bene præsit, qui liberos habeat subditos cum omni honestate, requirit; illam rationem subjiciens: Nam si quis propriæ domui præesse nescit, quomodo ecclesiam Dei curabit? Iis igitur concredita est ecclesiæ Dei cura, ejusq; rectores sunt ordinati; ut recte notat Hammondus, ea Apostoli verba sic interpretans: "Qui tantillæ provinciæ præesse nescit, ad munus rectoris in ecclesia Dei obeundum minime erit idoneus." Idem liquet de iis, qui a Tito ordinandi erant. Oportet, inquit Apostolus, Episcopum esse inculpatum, ὡς Θεὸς ἀκλόγητος. h. e. eodem Hammondo explicante; ut eum decet, cui administratio familiæ Dei concredita? In hac igitur sententia fuit vir doctiss. illos Episcopos fuisse proprie dictos, h. e. ordinandi potestate præditos; quocum fane assentimur.

1 Tim. III.
2. 4.

Ib. ver. 5.

Tit. i. 7.

Vid. primam Epistol. meam Anglice scriptam, ubi hanc interpretationem confirmavi.

Hæc sunt, judices, Hierarchicorum argumenta, ex sacris literis deprompta, quibus suam Episcopalem & exortem ὑπερῆχον stabilire, vestramque administrationis formam convelli posse contendunt. Presbyterianam rectionem his (quis credat?) relis dudum confossam gloriantur. Hisce confisi eorum plurimi, non nobis tantum, sed & vobis omnibus ubique Reformatis, ecclesiam, ministerium, Sacramenta, ipsumque Christianismum ademerunt; quo magis sibi ipsis & Pontificiis illæsa & intemerata omnia servarent. Miseret, si vera sint, quæ isti perhibent; vestrum me vere miseret, fratres, extra ecclesiam, & a via salutis longissime aberrantium. Tam clara luce circumfusi, oro ut jam tandem aperiatis oculos, & e pristina vestra densissima caligine emergatis. Craf-

Pars III.

vid. p. 77.

sis vestris erroribus excussis, nolite diutius dedignari, novos validosque ordines, a Præsulibus Anglicanis conferendos, suscipere; nec plebem vestram ficta auctoritate decipere, profana aqua polluere, & mentita Eucharistia farcire pergatis. Hinc conjecturam faciatis, qualia sint illa Hierarchicorum adversus nos scripta; quibus rarissime limatius quidquam, aut nervosius scriptum se vidisse, sua fide spondet Auctor. Ex uno discite omnia. Dudum certe non minus ipsis, quam nobis hæc deridicula fuissent, nisi alia diversi generis argumenta suppetarent, annexa volo emolumenta. Immo illi ipsi S. scripturarum auxilio diffidere videntur, dum tanto studio ad suum illud Patrum *κρησφύγιστον* semper se conferunt. Attendite jam quanta cum gloriatione Nicholus ad illorum scripta accedit.

Pag. 123.

2 Tim. III.
16, 17.

Sed si veterum scriptorum ecclesie monimenta repetantur, ibi Episcopalis dignitatis plena omnia inveniuntur. Si clare & aperte veritatem confiteri voluit, dixerit: Etsi parum subsidii a S. scripturis nobis sperandum sit, nulla; alicujus momenti testimonia ex iis suppetant, nihil tamen desperandum; iste enim defectus alterius generis testimoniorum si non dignitate, numero saltem abunde compensatur. Fac jam id verum esse, sint omnia veterum scripta Episcopalis dignitatis plena; hæccine nobis sunt vel fidei, vel disciplinæ norma habenda? Poteritne quid illorum auctoritate in ecclesia necessarium dici, de quo in sacro codice altum ubique silentium? Certe, si verbum Dei est unica disciplinæ ecclesiasticæ regula; si tota scriptura est divinitus inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia; ut perfectus sit homo Dei, (i. e. Minister Evangelicus) ad omne opus bonum perfecte instructus; non est quod, ea tacente, alios scriptores valde moremur. Quæ in illa non reperiuntur, si licita quidem sint, necessaria tamen esse non possunt. Porro ut libere dicam quod sentio; si qua ex veterum scriptis, quorum nulla in S. pagina extant vestigia, Apostolis in usu fuisse constaret, ut illa usque in ecclesia retineremus, nos ulla necessitate astringi haud existimo. Præter sacras enim literas, nullam habemus divinæ voluntatis revelationem. Nec Deus unquam præcepit, ut ad hominum haud *θεοπνεύσαντων*, antiquissimorum licet, sententiam, tanquam ad amussim, vel fidem vel disciplinam Christianam exigeremus. Quicquid in ecclesia ut veri rectique norma statuitur, vel cuivis de plebe patere debet, quo
sciant

sciant omnes se mandato Dei astringi. Atque id quidem de sacris literis, minime vero de veterum scriptis verum est. Quapropter quum res ita se habeat, Nicholsio cum veteribus suis, quos venditar, nuncium remittere possem; cum nihili sint, quæ ex S. pagina ad stabiliendam Episcopalem dignitatem protulit. Sed ne quam querimoniam causam habere se existimet, eorum etiam sententiam investigare conabor.

Id vero in primis hic notandum venit, Patres, si propter antiquitatem sint æstimandi, quo antiquiores, eo pluris esse faciendos, magisque valere apud nos illorum auctoritatem debere. Si hoc postulatum (quod sane æquissimum esse quis non videt?) concesserint Hierarchici, non est quod nostræ causæ a Patribus valde metuamus; vel quod illi, tanquam suæ patrocinantibus, in iis admodum glorientur. Duos enim antiquissimos nostræ sententiæ patronos habemus. Clementem volo Romanum, & Polycarpum. Monarchiæ ecclesiasticæ nulla in Clemente comparent vestigia. Nemo Presbyterianus nostram de hac re sententiam magis aperite & dilucide, quam Clementis verbis explicare potest. Quicquid habet de ecclesiastici regiminis forma S. literis omnino consonat. Unde haud minus in isto scriptore, quam in sacro codice interpretando variant Hierarchici: inter quos quot homines, tot fere de verborum ejus sensu diversæ sunt opiniones; ut facile esset ostendere, si ea res ageretur. Presbyteros ab Episcopis nusquam distinguit; sed idem prorsus apud illum, ut in S. scriptura, voces istæ sonant. Corinthiacam ecclesiam non uni cuidam, sed pluribus sive Episcopis, sive Presbyteris subjectam statuit. Corinthios contra Presbyteros seditionem moventes redarguit. Denique, ut alia omittam, duplicem tantum ministerii ordinem agnoscit. Καὶ ὡς ἐν τῇ πόλει κηρύσσοντες (Ἀπόστολοι) καθίστανον τὰς ἀρχαὶς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τὸ πνεῦματι, εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους ἢ μελόντων πισδεῖν. i. e. Apostoli igitur prædicantes per regiones & urbes, primitias earum, Spiritu cum probassent, in Episcopos & Diaconos eorum, qui credituri erant, constituerunt. Clementem sequitur Polycarpus, qui & duos tantum ordines in sua Epistola memorat. Δὲ δέον ἀπέχεσθαι ἀπὸ πάντων τέτων, ὑποτασσόμενοι τοῖς πρεσβυτέρῳ εἰς καὶ τοῖς διακόνοις, ὡς Θεῷ καὶ Χριστῷ. i. e. Quare oportet ab his omnibus abstinere, subjici autem Presbyteris & Diaconis, tanquam Deo & Christo. Si hisce igitur antiquissimis

Epist. 1: 42.

S. N. 1.

Pars III.

scriptoribus fides habeatur, Aristocratica rectionis forma ab ipsis ecclesiæ incunabulis obtinebat. Hanc etiam sententiam alii multi scriptores veteres confirmant. E quidem haud nego, unum quendam in singulis ecclesiis tunc temporis præ cæteris eminuisse Presbyterum, qui moderatoris vicem gereret. Quam consuetudinem adeo hodie non vituperarem, ut ex sacris literis haustam existimem; quemadmodum in peculiari lucubratione, olim forsân, si ut eam absolvam Deus dederit, emittenda, ostendere conatus sum. Interim primum illum Presbyterum, nec diversi a cæteris ordinis, nec ecclesiæ rectorem unicum, sive Monarcham fuisse contendo. Secundi seculi scriptores, fateor, Episcopi & Presbyteri nomina distinguere cœperunt, licet id non semper nec ab omnibus factum est. Quod nec diffiterur cl. Burnetus, scribens: "Propensior sum in illam partem, ut credam Episcopos & Presbyteros diversos fuisse ejusdem muneris gradus; quoniam nomina Episcopi & Presbyteri, in scriptura idem sonent, & a scriptoribus duorum primorum seculorum promiscue usurpentur." Nec ab ullis auctoribus adeo verustis firmatur illorum sententia, qui Episcopatum & Presbyteratum distincta Ministerii genera, sive diversos ordines fuisse statuunt. Nullus eorum est, qui Presbyterum aliquem, in Episcopi defuncti locum electum, nova manuum impositione ordinatum, vel consecratum fuisse testatur. Terti demum & sequentium seculorum scriptores id factum sæpe testantur; scilicet cum moris erat, ut homines muneribus non tantum a Deo, sed ab ecclesia quoque institutis initiarentur. Sic Lectoribus infra Diaconos positis, si non & Acoluthis & Subdiaconis, manus Cypriani ævo imponebantur. Sed ad Auctorem revertamur.

Vindicatio
Ecclesi. Scot.
p. 311.

Vid. Epist.
Cyp. 38, 39.
edit. Oxon.

Ep. ad Trall.
Sect. 2. ad
Phil. Sect. 8.

Ignatius enim. S. Petri discipulus, & qui cum Apostolis ipsis versatus est, trium ordinum in ecclesia meminit. Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum in iis locis meminit quidem Ignatius; ecclesiam vero regendi, Ministrosq; ordinandi potestatem, solis Episcopis concessam nusquam affirmat. Veruntamen e contrario plebem Christianam perpetuo monet, ut Episcopo & Presbyteris sese subjiciat; & proinde monarchicam in ecclesia administrationem revera rejicit. Nec mirum si, procedente tempore, primarii Presbyteri, quem totius Presbyterii constantem & perpetuum moderatorem statuo, potestas paulatim increverit, & supra modum adaucta sit. Immo quo

quo illi sanctiores sese ostenderunt, & in rebus ecclesiæ gerendis diligentiores; eo libentius reliqui Presbyteri, ut etiam plebs Christiana, præcipuam ecclesiæ curam illis permisere. Et cum Episcopus sit *nomen operis non dignitatis*, ut cum Augustino loquar, primusque ille Presbyter ad id præcipue incubuerit; hinc cœpit nomen illud, reclamantibus licet S. literis, tanquam ei proprium usurpari. Ad Ignatium autem quod attinet, etsi in locis ab Auctore nostro allatis, Episcopum a Presbyteris distinguat; eos tamen ordinis fuisse diversi, vel aliud per Episcopum, quam ut a nobis jam explicatum fuit, illum voluisse, nemo, opinor, unquam ostendere poterit. Sin autem in aliis ejus Epistolarum locis aliquid compareat, quod adversariorum sententiæ favere videatur; id partim Asiatico & turgido ejus stylo, partim similitudinibus, nullo sæpe judicio factis, tribui debet. Quid autem huc faciant, quæ plura de illo Auctor habet, audiamus.

Episcopum, quamvis juvenem, a Presbyteris ætate prove-
Etioribus summa observantia coli jubet. In cujus rei proba-
tionem, locum ex Epist. ad Magnesianos adducit, qui
Græce sic se habet: Καὶ ὑμῖν ὅ πρέπει μὴ συγχεῖσθαι τῇ
ἡλικίᾳ τῆ ἐπισκόπου, ἀλλὰ καὶ δυνάμει Θεοῦ πατρὸς πάντων
ἐν ἡμεῖς αὐτῶν ἀπονέμειν, καθὼς ἔγνωσαν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦ-
μα, ὃ προσειληφότας τὴν φαινομένην νεώτερον τάξιν,
ἀλλ' ὡς ὁρῶμεν ἐν Θεῷ συγχωρεῖν αὐτοῖς. Hæc ita vertit
Nicholsius: Sed & vos decet non familiaris ac superbe uti
ætate Episcopi, sed secundum virtutem Dei Patris omnem im-
pertiri illi reverentiam, quemadmodum novi sanctos facere
Episcopos, (leg. Presbyteros) non respicientes ad apparentem
juvenilem ordinationem, &c. Qui locus mihi sane est ob-
scurissimus. Primo enim, quid sibi volunt ista verba?
μὴ συγχεῖσθαι τῇ ἡλικίᾳ τῆ ἐπισκόπου. Vertit quidem
Auctor, ut vidimus; non familiaris ac superbe uti ætate
Episcopi. Sed quo jure id facit? Significat enim συγχεῖσθαι
couti, ut reddit vetus Interpres, scil. commercium habere,
vel commodato accipere; quorum neutrum hic locum habe-
re potest. Verbum couti legitur apud vulg. Interp.
Joann. IV. 9. 'Οὐ γὰρ συγχεῶν' Ἰσδαῖοι Σαμαρείταις;
quæ verba transfert: Non enim coutuntur Judei Samari-
tanis. Id dudum in notis observavit Vossius. Συγχεῖσθαι,
inquit, "in Actis Apostolorum (in loco deceptus est, ut
"jam ostendimus) est couti. Similiter in Gloss. vet. &
"in veteri interpretatione; sed & vos decet non couti ætate
"Episcopi. Hæc translatio obscura est, si vocabulum illud

Pars III.

“ ita reddatur; quod tamen aliter reddi nec debet, ne-
 “ que potest. Dicit autem Ignatius, non debere illos
 “ *couti*, i. e. tanquam *commodato* accipere, & ad se
 “ pertrahere ἐπισκοπὴν illam juvenis istius Episcopi.”
 Sed attendere debuit vir clariss. Ignatium dicere μὴ
 συγχέειν τῇ ἡλικίᾳ, non vero μὴ συγχέειν τῇ ἐπισκοπῇ.
 Porro verbis illis non Presbyteros, ut Auctori, & forsan
 Vossio videbatur, sed plebem alloquitur. Quo autem
 magis eam ad officium incitaret, quorundam mox
 Presbyterorum exemplum proponit. Sed haud verend-
 dum erat, plebem ad se istam ἐπισκοπὴν pertrahere po-
 tuisse. Si hac igitur vocabuli interpretatione rejecta,
 quod aliter tamen reddi posse diffiteretur Vossius, eam
 Auctoris amplectamur, certe dura admodum & insolens
 erit locutio. Deinde non minus obscura videntur &
 illa verba: ἡ περσεληφότας ἢ φαινομένην νεώτερον τάξιν.
 Quid enim? Annon voces νεώτερον τάξιν, novellam con-
 stitutionem potius, quam juvenis ordinationem sonant; quem-
 admodum Blondellus, aliiq; magni nominis viri reddide-
 runt? Denique περσεληφότας nove hic respicientes signifi-
 ficabit. Ponamus autem omnia ex Ignatii mente versa,
 quid hinc exculper Auctor quod ad rem suam faciat? Eo
 enim tempore ex merito, & non ex ætate, prout antea
 consueverat, si Hilario Diacono fidem habeamus, pri-
 mus inter Presbyteros locus concedebatur. Quid mi-
 rum igitur, ei, qui locum istum sortitus fuerit, præci-
 puum etiam honorem & reverentiam deferri? Presbyte-
 rianis certe res nova haud videbitur, quorum moderato-
 ribus, cujuscunque sint ætatis, illa semper tribuuntur?

Restat alius adhuc Ignatii locus, ex Epist. ad Philad.
 Verba sunt: “Ὅσοι γὰρ Θεὸς εἰσὶν καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔσται
 μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἶσιν. h. e. Quot enim Dei & Jesu
 Christi sunt, hi sunt cum Episcopo, &c. Sed id tantum
 vult, quamdiu Episcopus inculcate, & pro Sospitatoris
 mente, suo munere defungitur. Nec nobis in dubio est,
 an num istiusmodi Episcopo adhærere debeamus.

Fig. 223. Meminit περσελῶτες, i. e. Antistitis sive Episcopi, suo
 tempore in ecclesia presidentis, Justinus Martyr. Et in marg.
 “Ἐπειδὴ περσελῶτες τὸ περσελῶτι τῷ ἀδελφῶν ἀρῶν. Dein-
 de ei qui fratribus præest offertur panis. Περσελῶτες & ἐπί-
 σκοποι promiscue usurpantur a Dionysio, Corinthi Episcopo,
 Justiniani contemporaneo. Vide Euseb. Lib. IV. c. XXIII.

Falli hic videtur in auctore suo Nicholaius. Etenim
 verba apud Euseb. de Publio dicta, sua esse, non Diony-
 si

si apparet. Sin autem Dionysii essent, parum ad rem nostram facerent, ut mox liquebit. Ex citato Justinii loco, S. Martyrem duos tantum Clericorum gradus, *πρεσβύτεα* & Diaconos; & tria in ecclesia hominum genera, Præsidentem, Diaconos, & plebem agnovisse argumentatus est doctissimus Blondellus. Sed ut ingenue dicam quod res est; quamvis mihi semper placuit viri iudicium, cum in aliis ejus scriptis, tum in eruditissima *Apologia* adeo perspectum; nunquam tamen adhuc satisfacit ista verborum Justinii interpretatio. Cederim Justinum ecclesiam distribuere, in τὸν λαόν, τὰς Διακόνους, τὰς ἀδελφούς, & τὸν πρεσβύτεα ἢ ἀδελφῶν. h. e. plebem, Diaconos, Fratres, & fratrum Præsidentem. Per Fratres vero Presbyteros intelligo. Hunc vocis sensum S. scriptura in plurimis locis agnoscere videtur. Et cum nodos quosdam difficiles ab hac una observatione solvi posse existimem, haud pigebit unum ex multis locum in medium proferre. Rom. xvi. 23. *Erastus procurator urbis vos salutat, & Quartus Frater*. Quis Fratrem hic Christianum tantum sonare credat? Romani ex ipsa salutatione eum Christianum fuisse scivissent, nec opus fuerat ut Apostolus illos ea de re moneret. Gentilibus enim ecclesiam Christianam salutare haud erat in more positum. Unde haud facile, opinor, erit conjicere, ob quam aliam causam Quartus potius, quam Erastus, vel quivis alius Romanos salutans, ab Apostolo *Frater* appellaretur. Nec alia ratione hanc vocem a Justino usurpatam esse, ex ipso liquebit. Paulo enim superius dixerat: *ὅτι πάντες λεγόμενοι ἀδελφοὶ ἀγομεν*: scilicet Baptizatum. Jam vero si ἀδελφοὶ totum cætum denotent; quidni dixisset *ὅτι τὸν λαόν*? Sed cum addit *λεγόμενοι*, sine dubio nonnullos istud nomen singulari ratione sortitos indicat; similiter ac cum patulo infra, de Diaconis agens, inquit: *οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῶν διάκονοι*. Sed præter Presbyteros nulli sunt, quibus nomen istud speciatim tribui potest. Atque ita omnia sunt clara & facilia quæ sequuntur. Nec cuius mirum esse debet, Justinum *τὸ πρεσβύτεον ἢ ἀδελφῶν* meminisse, postquam nonnullos ita esse nuncupatos significasset. Ut hanc amplectar Justinii interpretationem, in causa præcipue est, quod alioquin unamquamque ecclesiam Justinii ævo, ab uno Episcopo vel Presbytero fuisse administratam statuere necesse erit. Justinus non de singulari quadam, sed de omnibus generatim Christianorum ecclesiis, per totam istam

Pars III.

Hier. 75. quæ
est Aeri. p.
908.

istam Apologiam agit. At si per *Frates* illic Presbyteri haud sint intelligendi, eorum apud Justinum nulla mentio fit; nec præter *πρεσβύτερα* & Diaconos, alium quemvis in ecclesia cujuscunque appellationis Ministrum invenies. Huic autem sententiæ omnis antiquitas refragatur. Scriptores enim ecclesiastici magna consensione testantur, plurimos semper fuisse in unaquaque ecclesia Presbyteros. Unum hic excipio Epiphanium, qui suam conjecturam, an somnium dicam, de more Apostolorum narrans scribit, Πλήθεις ἡ μὴ ὄντες, ἐκ εὐρέδουσιν ἐν αὐτοῖς πρεσβύτεροι καὶ διακόνου, καὶ ἡρέδουσιν ἐπὶ τῷ καὶ τόπον μόνῳ ἐπισκόπῳ. i. e. Cum magna multitudo deesset, non inventi sunt, qui Presbyteri constituerentur, unde in istiusmodi locis solo Episcopo contenti sunt. Nihil autem simile in N. T. invenio, & proinde Epiphanium ea in re falli, affirmare non dubitem. Attamen observationem ipsius, utpote strenui Episcopalis dignitatis vindicis, haud omittendam censeo. Verba ejus sunt: Πρεσβυτέρων γὰρ ἐγίνετο χρεία καὶ διακόνων διὰ τὸ ἥδη δύο τέτων τὰ ἐκκλησιαστικά δύνασθαι πληρῶσαι. Ὅπου ἡ ἐκ εὐρέδου τις ἀξιῶ ἐπισκοπῆς, ἔμεινεν ὁ τόπος χωρὶς ἐπισκόπου. Id est: Presbyteris & Diaconis opus erat, ab his enim duobus ecclesiastica negotia administrari possunt. Quare ubi Episcopatu dignus aliquis non inventus est, manebat iste locus sine Episcopo. Sin autem a Presbyteris & Diaconis negotia Ecclesiastica administrari possent, Presbyteri & regendi & ordinandi potestatem habebunt. Sed ut redeam ad Justinum: Diceret forsan quis, Hierarchiæ me defensorem agere, dum Fratrum, h. e. Presbyterorum *πρεσβύτερα*, ab illo agnitum contendam. Sed attendi oportet, me *πρεσβύτερι* primatum ordinis gratia, nullum vero in *Frates* dominatum tribuere. Ciceronis enim verba, de alia re dicta, hic commodè satis adhibeam. Cum multi pares dignitate fiant, unus primum solus possit obtinere. Vocem illam aliquando dominatione præditum denotare haud negarem; sed quod semper sit ita intelligenda falsissimum est. Nōrunt omnes, nonnullas in quavis lingua esse incerti sensus voces. Sic Princeps apud Latinos scriptores aliquando τὸν ἀρχόντα, aliquando simpliciter τὸν πρῶτον significat; ut in lite haud dissimili ostendit H. Casaubonus. Pariter & nos dicimus, τὸν πρεσβύτερα modo eum denotare, qui imperium habet in cæteros; modo illum, qui cum reliquis sit nequaquam dignitate superior, ordinis tamen gratia primum locum obtinet. Hujus sensus insignis

Exercit. xv.
cont. Baron.
15. Sect. 12.
pag. 333.

Pro Murell.

ne exemplum, & ad rem nostram valde accommodatum, dabiteruditiss. nuper Vigorniensis Episcopus, Stillingtonus.

Pars III.

"Ephori, inquit, Lacedæmoniorum pari erant potestate

Iren. p. 301.

"præditi; sed Ephorus ἐπώνυμος, licet nullum in cæte-

"ros haberet imperium, dicebatur tamen πρεσβυς ἢ

ἐφόρος." Denique etsi nullus dubitem, quin Justinī ætate

certus quidam homo esset e cæteris selectus, qui primum

locum inter Presbyteros obtineret; aut Justinī tamen

πρεσβυς non illum tantum, sed & illius absentis munere

fungentem, nimirum τὸν τῷ λόγῳ ἡγούμενον, denotare

Aq. XIV. 12.

debet; aut fatendum est tunc temporis a nemine præ-

ter πρεσβυτά preces offerri, vel Eucharistiam admini-

strari potuisse? Sed de Justino satis dictum puto: jam

ad alia Auctoris testimonia progredior.

Catalogos primævorum Episcoporum tradidit non solum Hege-

Pag. 224.

sippus antiquissimus scriptor; sed vir summus literatissimus-

que Dionysius Corinthi Episcopus. Hegesippi auctoritati par-

um tribuimus; hominem enim nimis credulum, & exigui

admodum judicii fuisse, ex narratiuncula de Jacobi mar-

tyrio liquet. Catalogos autem istos adco inter se differ-

re, ut nihil certi ex iis statui possit, vir magnus & litera-

rum laude celeberrimus Stillingtonus agnoscit. Sed pro

certo tantisper ponamus eos indubitata fidei esse, summo-

que consensu omnes, qui illos tradidere, scriptores conspi-

rare; haud inde Monarchas illos fuisse, vel in Presbyteros

imperium habuisse sequetur. Attendatur citatum mo-

do Stillingtoni exemplum. Electi sunt singulis annis,

qui rempub. gererent, Athenis novem Archontes, Spartæ

In loc. supra
memor.

vero Ephori quinque; parem potestatem omnes utrobi-

que sortiti sunt, sed unus tantum erat ἐπώνυμος, sive Ar-

chon sive Ephorus; a quo & annus nomen accepit, &

successiones sunt numeratæ. Idem in recensendis ec-

clesiasticis successionebus factum statui potest. Presbyte-

ros vero Episcopis subjectos, vel ab illis diversos fuisse,

adversarii exinde nunquam probabunt. Quamvis enim

successiones in ecclesia ita summatim sæpe tradantur, cum

longum esset singulos alicujus ecclesiæ Presbyteros enu-

merare; solent tamen Patres non tantum Episcopos, sed

& Presbyteros inter Apostolorum successores recensere,

quoties de iis generaliter agunt, nec istiusmodi compen-

dio opus habent; ut supra ex Irenæo notatum.

Notat in suo tempore trium Ordinum προπᾶς, sive pro-

cessus, Clemens Alexandrinus; asseritque Presbyteratum tan-

tum esse secundam in ecclesia dignitatem, nec sede primaria

honorari.

Pars III.

Apol. p. 35.

honorari. Clementis sententiam egregie & dilucide narrat cl. Blondellus, ostenditque illum duos tantum S. ministerii ordines agnoscere, & quem modo Episcopum ab Apostolo creatum dixerat, mox Presbyterum nominare. Sed præstat ipsum loquentem audire. “ Illum Christi servum, cujus curæ adolescentem commenda-
 “ verat, & Episcopi titulum adscripserat Joannes, ipse-
 “ met (sc. Clemens) Presbyterum vocat. Cum enim his
 “ Apostolum verbis usum asserat; ὁ ἐπίσκοπέ, ὁ ᾠδα-
 “ ἰαδὴκην ἀπόδο' ἡμῖν, ac paulo ante Joannem imita-
 “ tus scribat; ἐπὶ πάντων τῶν καθεστώτων προσβλέψας ἐπιτρό-
 “ πῳ, &c. τὸν, ἔφη, σοὶ ᾠδακατατίθεμαι: mox addit;
 “ ὁ ὃ πρεσβύτερος ἀναλαβὼν, &c.” Quod vero ad lo-
 cum ab Auctore citatum attinet, ubi Clemens illos in
 ecclesia *processus* Episcoporum, Presbyterorum, & Dia-
 conorum, μιμήματα ἢ Ἀγγελικῆς δόξης esse putat; no-
 stræ causæ abunde favet, ut Blondellum inspicienti fa-
 cile patebit. Clemens enim non tria, sed duo tantum
 Angelica pariter ac ecclesiastica ministeria agnoscit; ut
 ex hoc loco Clementis probatur: Καὶ ὁ ἑκκλησίαν,
 ὁ μὲν βελήτωρ ὁ πρεσβύτερος σώζει εἰκόνα ὁ ὑπηρε-
 τικὴν ὁ δὲ διάκονοι ταύτας ἀμφω διακονίας Ἀγγέλους τε
 ὑπηρετῶναι τῷ Θεῷ. Id est: Eam, quæ meliores facit, in
 ecclesia imaginem servant Presbyteri; ministratoriam Diaconi:
 ambobus his ministeriis Angeli Deo serviunt.

Scrom. Lib.
vii. p. 700,
701.

Duo hic insignia Clementis testimonia adjiciam, a Blondello omissa; quorum uno certissime docet Presbyteros pro ecclesiarum Pastoribus & rectoribus habitos, & proinde ex Hierarchicorum sententia ordinandi potestate fuisse præditos. Ita enim is, qui vulgaris Presbyteri munus in ecclesia Alexandrina obibat, de se sui que similibus loquitur: “ Εἰγε ποιμένες ἐσμεν, οἱ ᾧ ἑκκλησιῶν
 πρεσβυτέρους, καὶ εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ ποιμενοῦ τὰ ὃ πρόβατα
 ὑμεῖς. Id est: Si quidem pastores sumus, qui ecclesiis præsumus,
 ad imaginem boni pastoris; vos autem oves. Sin autem
 Episcopus sit solus ecclesiæ suæ Pastor & rector, prout contendunt Episcopales, qua ratione Clemens de se ita fermone instituire potuit? Alterum Clementis testimonium ostendit, Presbyteros benedicendi causa manus imponisse; quam potestatem cum ea altera ordinandi esse conjunctissimam autumant Hierarchici. Verba illius sunt: Τίνι γὰρ ὁ πρεσβύτερος ἐπιτίθησι ὁ χεῖρα; τίνα ὃ εὐλογήσει;
 ὁ ὃ γυναῖκα ὁ κεκοσμημένην, ἀλλὰ τὰς ἀλλοθείας τεύχας, καὶ
 οἱ αὐτῷ ἄλλην κεφαλὴν. Id est: Cui autem manum imponit
 Presbyter?

Pedag. Lib.
i. c. 6. pag.
99.

Pedag. Lib.
iii. c. 2. p.
248.

Presbyter ? cui autem benedicit ? Non mulieri, quæ ornata est, sed alienis capillis, & per illos alii capiti.

Pars III.

Jam ad Origenem Auctor transiit; sed cum locum haud indicat, de eo dicere superfedabo. Si cui veram Origenis sententiam videre lubeat, adeat doctiff. Blondellum. Apol p. 39.

Quod ad sequentium seculorum Patres attinet, in singulis illorum testimoniis expendendis lectorem non detinebo. Etenim quod contendit Auctor, Episcopos a Presbyteris tunc diversos fuisse habitos, id libenter concedo. At si Episcopi Anglicani, exemplum Cypriani sequentes, sine Cleri sui consensu nihil agerent, lites nostræ de Episcopatu brevi sopirentur. Hieronymum autem strenuum sententiæ nostræ defensorem fuisse satis notum est. Quapropter cum famam illius ea de causa haud parum lædere Auctor sustinuerit, illam paucis hic vindicare operæ pretium esse omnino videtur. De illo igitur sic scribit Nicholusius :

Unustandem inventus est Hieronymus, plusquam tribus seculis ab Apostolicis temporibus remotus, qui doctrina sua, qua plurima pollebat, nimis insolescens, & Diaconorum quorundam procacia, qui se Presbyteris anteferebant, paulo commotior factus, quo melius dignitatem sui ordinis contra arrogantes istos tueatur & amplificet, rem post homines natos inauditam asserit; Presbyteratum ab Episcopatu ordinem non esse diversum; Episcopumque tantum esse Presbyterum aliquem insigniorem, e cæteris electum, & schismatum tollendorum gratia aliis superpositum. Pag. 275.

Quam inique & falso Hieronymus primus nostræ sententiæ patronus dicitur, ex ante dictis satis patet. Sed quis non videt Nicholium ex præjudicata opinione hic loqui. Hierarchiæ enim fundamentum labefactans Hieronymus, doctrina insolescit; sed cum adversariorum interfit, Patris auctoritas doctrinæ æquiparatur. Cæterum vereor admodum ne Auctor noster, sua doctrina nimis insolescens, id affirmarit quod probare nequeat; nimirum Hieronymum, Diaconorum quorundam procacia paulo commotiorem factum, ea primum de causa nostram sententiam fuisse amplexum. Si de Hieronymi in hac re sententia ex epistola ad Evagrium tantummodo judicare liceret, hæc majori probabilitate dicta essent; sed cum in aliis suis scriptis idem tradat, unde constabit eum isthac occasione ad nostram opinionem perductum? Quibus argumentis ostendet Auctor noster, Hieronymum ante epistolam

Pars III.

stolam ad Evagrium, istamque a Diaconis datam occasionem; commentarios in Titum, epistolamque ad Oceanum, in quibus eandem prorsus ruetur sententiam, haud scripsisse? Et quamvis Nicholus Diaconorum quorundam procaciam meminit, quo majorem animi commotionis occasionem, tanquam a pluribus consociatis hominibus Hieronymo oblata, indicet; ipse tamen Hieronymus unus tantum hominis obscuri, de quo haud sine contemptu loqui videtur, mentionem injicit. "Legimus," inquit, in Esaia; *Fatuus fatua loquetur. Audio quendam in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, i. e. Episcopis anteferebat. &c.* Veruntamen nos haud tam Hieronymi auctoritate, quam validissimis ejus argumentis, quibus nunquam adhuc responsum fuit, ducimur.

Sed lepidum profecto est, quod in Auctore sequitur. *Sed tandem, sedatis his animi motibus, concedit ille, locis Apostolorum Episcopos successores fuisse; & quo ritu Aaron filiis suis praeiit, eo Episcopos Presbyteris suis praepositos esse affirmat.* In cujus rei confirmationem eandem illam epistolam ad Evagrium citat. Haecine est Hieronymi doctrina, qua plurima pollebat, ut in una perbrevis epistola plane repugnantia tradere credatur. Dum primam epistolae partem scriberet, commotior factus, *rem post homines natos inauditam, Presbyteratum scilicet ab Episcopatu ordinem non esse diversum asserere* audent; sed ad mediam perveniens, *sedatis nimirum istis animi motibus, Apostolorum locis Episcopos successores fuisse* affirmat. Quid ergo de postrema ejusdem epistolae parte, in qua Presbyter & Episcopus, aliud aetatis, aliud dignitatis est nomen, dicendum est? Ibine iterum commotior est factus? Sed haec Auctoris nugae ab Episcopo Anglicano responsum accipiant. "Lectorem, inquit, oro ut Hieronymi epistolam ad Evagrium percurrat; & proculdubio eorum mirabitur audaciam, qui, ut Episcopos & Presbyteros diversos esse comprobent, ullam illius partem proferunt, cum tota Epistola eo collineat, ut eisdem esse ostendat." Et si Hieronymus Episcopos Apostolorum successores nuncupat, verumne id de Presbyteris etiam negare existimetur? Qui nullam agnoscit inter episcopos & Presbyteros distinctionem, an non idem de utrisque statuatur necesse est?

Sed & alium ex Hieronymo locum adducit, quo constare possit, quid ille, *sedatis tandem istis animi motibus, concesserit.* Extat in epistola ad Heliodorum. Non est facile

facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium. Ita scil. mens Hieronymi diu ante sedabitur, quam ex Auctoris sententia commoveretur. Ignoscet mihi spero, si hoc inter cætera illius *παρεσφύρατα* recenseam. Clarum est sane epistolam illam ad Heliodorum ab Hieronymo admodum adolescente, dudum ante alteram ad Evagrium, fuisse scriptam. Quod & ipse testatur, scribens: "Dum essem adolescens, imo pene puer, & primos impetus lascivientis ætatis eremi duritia refrenarem, scripsi ad avunculum tuum, Sanctum Heliodorum, exhortatoriam epistolam, &c." Porro ex epistola ipsa liquet eum nondum fuisse sacris ordinibus initiatum, cum tamen illa ad Evagrium, fatente Nicholfio, ab Hieronymo jam Presbytero fuit exarata. Et quamvis verba illa, ab Auctore laudata, Patris mentem de nostra lite minime exprimant; ex aliis tamen ejus epistolæ verbis in diversa ab ea, cum postea ad Evagrium scripsit, opinione fuisse videtur. Dicam igitur quod res est: Hieronymus admodum adolescens, & pene puer, Hierarchicorum placitis favebat; sed cum jam ex ephebis excessisset, & Presbyter factus, in sacris literis multam operam & studium impendisset, quam propugnamus, sententiam veram agnovit; & in ea deinceps ad extremum vitæ halitum, quoad liquet, perstitit.

Epistola. vii.
ad Nepotianum

Sed addit Auctor: Idem in Lib. de script. Eccles. scribit, Jacobum continuo a Christi ascensione ordinatum Episcopum Hierosolymitanum. Hieronymus illic verba Hegesippi id tradentis in medium profert. Quod si recte capiatur, prout antea explicui, nostrorum nemo inficias ibit.

Citatur denique Hieronymi epistola ad Nepotianum, in qua ita loquitur: "Quod Aaron & filios ejus, hoc Episcopum & Presbyteros esse noverimus." Sed hæc traditæ modo Hieronymi sententiæ nequaquam adversantur. Ad eundem enim modum in ea ad Evagrium, ubi Presbyterorum & Episcoporum *ἱερωσύνην* strenue defendit, sermonem instituit, "Quod Aaron, & filii ejus, & Levitæ in templo fuerunt; hoc sibi Episcopi, Presbyteri, & Diaconi in ecclesia vendicent." Hinc doctiss. Hammondus argumentatus est, Hieronymum aut jus divinum Episcopatus tueri, aut sibi ipsi contradicere. Sed respondet Stillingfleetus: "Mens Hieronymi hæc est: Sicut Aaron & filii ejus, ratione sacerdotii legalis, Levitis erant superiores; ita jam Episcopi & Presbyteri, ex sacerdotii Evangelici ordine, Diaconis

Irenic. pag.
268.

Pars III.

Iren. p. 276.

“ Diaconis præficiuntur. Non enim inter Aaron & filios ejus sub lege, & Episcopos & Presbyteros sub Evangelio fit comparatio: Sed ut illic Aaron & filii ejus unam, & Levitæ alteram ~~negotiorum~~ partem efficiunt; ita hic Episcopi & Presbyteri Diaconis in ~~negotiorum~~ opponuntur.” Lector hæc alteri ad *Nepotianum* loco haud minus convenire facile percipiet. Hanc disceptationem de discrimine inter Episcopos & Presbyteros, quatenus ex Patrum scriptis lucem fœnerat, cl. ejusdem scriptoris verbis absolvam. “Crediderim, *inquit*, Medinæ sententiam, post exactissimam institutam disquisitionem, esse pro certa habendam; Hieronymum scil. Augustinum, Ambrosium, Sedulium, Chrysostomum, Theodorum, & Theophylactum, omnes cum Aërio pariter, Episcopos & Presbyteros primis ecclesiæ temporibus, & nomine & ordine eosdem fuisse sensisse.”

Jam alia res agitur. *Nicholsius* Episcoporum Anglicanorum titulos & honores vindicare aggreditur. Pauci sunt nostrarum partium homines, qui Hierarchicis ea de causa litem moverunt. Licet enim Episcopos istiusmodi muneribus & negotiis implicari, quæ mentes eorum necessario a rebus sacris aliorum trahant, nostris nunquam arriserit; cum tamen ex invidia id eis objici videretur, ea de re raro a nobis aliquid audiverunt; nisi cum Hierarchici ipsi ultro ejus mentionem injicientes, & argutias potius quam argumenta in illius defensionem afferentes, illud necessarium reddiderint. Neque Auctori ullam ab hac parte molestiam hic creâram, ni ipse prior mentionem ejus fecisset. Monitos autem lectores vellem, non hic in dubium vocari, an viris sacro muneri dicatis honor sit ne exhibendus. Eum plane hospitem esse in nostra controversia necesse est, qui ullum hic nobis scrupulum hærére suspicetur. Nec de eo sumus admodum solliciti, quod honorificentioribus titulis quidam ministri, eos ambientes, a cæteris distinguantur. Illos quidem honores, qui nobis nullo modo necessarii apparent, sibi habent, qui istiusmodi illecebris deliniuntur. Quæstio est igitur, de qua hic præcipue agitur; an ministri & præsertim illi, quibus solis, ex Episcoporum sententia, gregis cura conceditur, civilibus negotiis a sua functione alienissimis implicari debeant? Jam videamus, quid subsidii ab Auctore sit Episcopis sperandum. Ita igitur ille:

Sed,

Sed, objectantium pace, dicendum est; quod posteaquam Episcopi ad amplissimam hanc in ecclesia dignitatem se evehi passi fuerint, has honoris sui notas tesserasque nullo modo deberent effugere. Quis Hierarchicorum modestiam iustis laudibus efferre potest, qui scilicet ad amplissimas dignitates ægre se evehi patiuntur? Non ea sane est nostræ ætatis verecundia, quæ impediatur, quo minus homines oblatos honores amplexentur. Pauci sunt hodie qui non tantum oblatos non recusent, sed qui vel ultro non ambiant, omnique conatu ad illos consequendos adnitantur. Durum igitur & molestum Episcopatus opus invitos in se suscipere, specie quadam veritatis dici poruit; amplissima vero dignitate, quam una consequuntur, haud libenter ornari, quis credat? Sed causam accipite, cur has honoris sui notas tesserasque nullo modo debeant effugere; quæ sic se habet.

Etenim tituli ac compellationes honestiores sunt maxima auctoritatis propugnacula atque munimenta, quibus magistratus existimatio ac potestas quasi vallantur ac muniuntur. Nam cuiuslibet mortalium fere insitum est a natura, ut ab honorum fulgore deliniantur. Quippe viris honoratioribus libenter morem gerimus, dum occupatum ab aequalibus imperium cum supercilio fere rejicimus. Sapientissime igitur a legibus cautum est, ut amplissimis honoribus auferentur Episcopi, quorum munus est ecclesiæ Presbyteros arbitrato suo moderari. Si enim tum quoque in ecclesiastici vulgaris conditione permanserint, non solum suo Clero regendo non essent pares, verum iis pæne despiciatui essent.

Rem ipsam jam locutus est, nihil circuitione usus. At quales interim sunt Episcopi, despiciatui adeo obnoxii, ut sine illis honoris sui notis eum effugere nequeant. Ab antiquissimis certe Episcopis longissime diversi sunt; illi enim, nullis istiusmodi titulis ornati, cum existimationem, tum auctoritatem suam satis tuebantur. Exteris etiam in Reformatis ecclesiis Pastoribus haud minus dissimiles inveniuntur; qui gregibus suis minime sunt despiciatui, licet inter optimates haud recenseantur. Veruntamen credibile est Sospitorem nostrum hoc fugisse; vel eum Ministros, his auctoritatis propugnaculis & munimentis destitutos, futuros olim despiciatui haud prævidisse? Itane improvidum fuisse illum dicamus, ut suos ab isto incommodo nunquam rutos præstaret; immo ut e contrario illos ab his tam necessariis honoribus sibi præcavere morderet? Jesus autem quum eos advocasset, ait, scitis Principi-

Pars III.

4 Tim. II. 4.

802. l. III.

6. XXIII.

per gentium in eas dominari, & magnates potestatem exercere in eas. Verum non ita erit inter vos; sed quicumque voluerit inter vos magni fieri, esto vester minister; & quicumque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus; sicut Filius hominis non venit ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, & animam suam in redemptionis pretium pro multis. Sed Spiritatorem quidem, in eo quo hic humili debebat statu, Fratres Dissidentēs, vel vulgares Presbyteros imitari oportet; ejusdem vero jam in cœlis gloriosi & regnantis solos forsan Episcopos æmulos esse decet. Bene autem habet, quod Christus ipse suos alio modo sibi auctoritatem conciliare voluerit. Porro, cum Episcopi Anglicani non tantum sint istiusmodi honoribus insigniti, sed tanquam optimates & Senatores res arduas regni in Senatu tractare teneantur, quo jure illis vacare possunt? An id Timotheo Episcopo (ut ipsi volunt) licitum fuisse agnoscant? Mihi scrupulum injiciunt S. Pauli verba: Tu igitur tolerans esto afflictionum, ut bonus miles Jesu Christi. Nemo qui militat, implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat, a quo delectus est miles. Sin autem vera habeatur Episcopatum sententia, Episcopum dignitatis esse nomen verissime dixit Hieronymus. Sed Auctori feliciter cessit, cui veteres scriptores semper pro testibus præsto adsint.

Neque, inquit, plane novo more Dominorum titulis insigniuntur nostri Episcopi; nam ad hanc observantiam illis exhibendam, primævorum Christianorum exemplis, incitamur; quippe qui similes honores Episcopis suis, ut summis ecclesiæ magistratibus deferebant. In cujus rei probationem, Epistolam ad Julium, Episcopum Romæ, inscriptam τῷ Κλεοπάππῳ; Domino Beatissimo; aliaque nonnulla huic similia exempla in margine adducit.

Quis jam non vider nullam esse formam, quam non induit; nullum esse usum, cui non inservit, antiquitas? Quid est quod Auctor noster ex ea pariter tueri nequeat? Interim id mihi admirandum videtur, antiquiora exempla illum haud protulisse, cum ea in promptu essent. Quid enim? an Julium, Damasum, Ambrosium, & Augustinum, quarti demum seculi Episcopos, omnium primos honorifico Κλεοπ, sive Dominorum nomine insignitos credendum est? Dissimulare nequeo, longe vetustiora hujusce rei exempla extare. Ita enim Philippus Joann. xi. 21. Paulus & Silas, Act. xvi. 30. Κλεοπ appellantur. Vellem equidem nostrates id in memoria habere, ut si olim de nova vernacula Bibliorum versio-
ne

CAP. I. De Episcoporum Regimine.

247

Pars III.

ne cogitent, hæc loca emendari curent, blandaque illa, quæ jam legitur, compellatione, in magis honorificam, qua eos optimates fuisse significetur, mutata, vocem *Κύριε* non *Sir*, sed *my Lord* reddant. Certè Auctor noster ostendere debuit, Episcopos olim inter optimates fuisse recensitos, istamque compellationem non urbanitatis, sed dignitatis causa iis fuisse adhibitam. Nemo nescit vulgares homines, tam a Græcis quam a Latinis, ad istum modum compelli solitos. Fratres autem Dissidentes, haud minus quam Hierarchici, a Tremulorum rusticitate abhorrentes, non tantum Episcopis, sed & quibulvis ingenuis hominibus, urbaniores istiusmodi salutationes libenter tribuunt. Sed ut serio rem agamus; quænam est antiquitas ullius auctoritatis, quæ Episcopis nostris civiles honores & curas vindicet? Longe aliter Canones, Apostolici dicti, statuunt. *Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, κοσμητὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβάνειν ἐν τῇ μήνῃ κατὰ τὴν εὐαγγελίαν.* Id est: Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, nequaquam seculares curas assumat; sin aliter dejiciatur. *Ἐπιποῦν ὅτι μὴ χρεὶ ἐπισκοπὸν καθεῖναι ἐαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ περιστάσεων καὶ ἐκκλησιαστικῶν χρεῶν. ἢ περὶ τὸ ἐν τῷ τοῦ μὴ ποιεῖν, ἢ κατὰ τὴν εὐαγγελίαν ἰδεῖς ὅτι δύναται δυοὶ κνέοις διελθεῖν, καὶ τὴν Κυριακὴν ἀφ᾽ ἐκείνου.* Id est: Diximus quod non oportet, ut Episcopus se in publicas administrationes demittat; sed ecclesiasticis usibus vacet. Aut igitur persuadeatur hoc non facere, aut deponatur. Nemo enim potest duobus dominis servire, juxta Dominicam admonitionem. *Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, στρατὸν ἡ πόλιν, καὶ βελόμενον ἀμφοτέρω κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, κατὰ τὴν εὐαγγελίαν. Τὰ δὲ Καίσαρος, Καίσαρι καὶ τὰ τῷ Θεῷ, τῷ Θεῷ.* Id est: Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus militia vacans, & utrumque retinere volens, Romanum magistratum & sacram administrationem, deponatur. Quæ enim sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. Idem in Calcedonensi, Carthaginensi, Moguntino, & Tiburtino Consiliis decretum est. Insigne est etiam de hac re Cypriani testimonium. "Graviter, inquit, commoti sumus ego & collegæ mei, qui præsentibus aderant, & Compresbyteri nostri, qui nobis assidebant, fratres carissimi, cum cognovissemus quod Geminus Victor, frater noster, de seculo excedens, Geminium Faustinum, Presbyterum, tutorem testamento suo nominaverit; cum jam pri-

Vid. Sen. Ep. 3.

Can. 71

Can. 81;

Can. 83;

Epist. i. p. 17

Pars III.

dem in concilio Episcoporum statutum sit, ne quis de Clericis & Dei Ministris tutorem vel curatorem testamento suo constituat; quando singuli divino sacerdotio honorati, & in Clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim: *Nemo militans Deo obligat se molestiis secularibus, ut possit placere ei, cui se probavit.* Quod cum de omnibus dictum sit, quanto magis Clerici molestiis & laqueis secularibus obligari non debent; qui divinis rebus & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt. Et paulo post: Censuerunt, inquit, ne quis frater excedens, ad tutelam vel curam Clericum nominaret; ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro ejus dormitione celebretur." Atque ita ne mortui quidem, qui civilibus rebus sese implicandi Clericis occasionem dedissent, supplicium effugerunt; sed atrox eorum memoriae vulnus est inflictum. At longius progreditur Chrysostomus, cujus verba dignissima sunt, quæ ab Hierarchicis, qui eum aliosque veteres scriptores adeo crepant, observentur. Εγὼ δὲ, ἀλέων ἔδεν, λέγω δὲ τὸ πρὸς ὅσους ἔχειν τρεφὰς καὶ σκεπάζουσα, ἵνα μὴ περὶ ἑλκῶν ᾖ ἐν ταῦτα. i. e. Dico autem, Præsules nil præter victum & vestitum habere oportere, ne ad ista trahantur desiderio.

Hom. xv. in
i Tim. in
cap. v. 17.

Epist. II. ad
Nepot.

Porro cum Hieronymus, ut narrat Auctor, ad Augustinum literas mittens eas inscribat: Domino vere sancto, &c: manifestum est nomen Domini in laxiori & vulgari sensu intelligi debere; quo scilicet quemvis obvium, nobis ignotum, cujusve haud succurrit nomen, Dominum salutamus. Bene enim alibi Hieronymus: "Illud etiam dico, quod Episcopi sacerdotes se esse noverint, non Dominos.

Vid. p. 146.

Sed hæcenus de Patribus: ad recentiores scriptores jam descendamus, nostros scil. Reformatores, quorum auctoritatem Nicholus recusare non debet, qui alibi scripserit: Nos, quando authoritatibus agendum est, ad nostros Tyndallos, Cranmeros, Latimeros, Hooperos, doctissimos Theologos, & beatissimos Martyres provocamus. Hos autem singulos nostræ sententiæ testes & vindices proferam.

Oper. p. 124.

Familiam igitur ducet Tyndallus, qui in libro de obedientia Christiani hominis illis utitur verbis: "Ipsi Reges, Laicorum prudentium, sapientium, & erudito-

" rura

“rum ope adjuti, sua regna administrent. An non de-
 “decori, immo summo opprobrio ducendum est, nemi-
 “nem, præter Episcopos & præfules, qui, ad Evangeli-
 “um prædicandum ordinati, rebus terrestribus renunciâ-
 “runt, & iis sunt exempti, terrestri regno administran-
 “do idoneum & aptum reperiri posse.” Citatis etiam
 Joann. xviii. 36. Luc. xii. 14. & ix. 62. Matth. vi. 24.
 mox pergit. “Dimidiaras cujuscunque vires superat vel
 “Dei verbum prædicare, vel civile regnum administra-
 “re; alterutrum totum hominem postulat, nemo ita-
 “que utrumque recte exequi potest.” Atque alibi: “Cum regnum Christi non sit ex hoc mundo, neminem-
 “que ejus discipulum alijsmodi esse oporteat, ac erat
 “Christus ipse; Christi vicarii, ejus absentis regnum
 “administrentes, gregique præfidentes, nec Imperatores
 “esse, nec Reges, nec Duces, nec Comites, nec Equi-
 “tes, nec civiles Judices vel Magistratus, nec sub fictis
 “nominibus munere quocunque, quod vim aliquam con-
 “junctam habet, defungi debent, &c.”

Pag. 147.

Hæc Tyndallus, sequitur Cranmerus; qui in epistola
 ad Cromwellium mentem suam sic aperuit. “In princi-
 “pio religionis Christianæ Diotrephes, teste S. Joanne
 “in ultima epistola, gerere primatum in ecclesia avebat;
 “qui ex eo tempore plures habuit successores, quam
 “omnes Apostoli. Ab iis omnes fastuosi tituli, appella-
 “tiones honorificæ, & pompæ in ecclesiam introducta
 “sunt. Utinam cæteri Episcopi mecum consentientes,
 “omnibus istis titulis rejectis, munerisque nostri nomine
 “tantummodo retento, *Apostolos Jesu Christi* se vocari
 “vellent; modo, nomine non frustra ementito, ut ta-
 “les revera simus cura esset, nostrasque Dioceses ita ad-
 “ministremus, ut nec charta, nec membrana, nec plum-
 “bum, nec cera, sed plebis vita plane Christiana (sicut
 “Paulus de Corinthiis loquitur) *literæ nostræ* & signa
 “*Apostolatus nostri* forent.”

Strypii com-
 ment. de vi-
 ta Cranmer.
 in Append.
 p. 20.

Alius sit testis Latimerus, qui in concione de Aratro,
 ex Christi verbis, Luc. ix. 62. *Nemo manu aratro admota*
 & respiciens, &c. occasionem arripiens, comparisonem
 inter agricolam & Ministrum Evangelicum instituit; ubi
 inter alia multa egregie dicta illa etiam habet: “Ex
 “quo dominationis & otii cupiditas mentes hominum
 “occupârunt, divini verbi prædicatio, more Apostolo-
 “rum aratri plane contrario, in desuetudinem abiit. Apo-

Pars III.

“ stoli enim Evangelium prædicabant, sed non domina-
 “ bantur; jam vero dominantur homines, sed non præ-
 “ dicant.— Ex quo Præsules facti sunt optimates, con-
 “ quiescit illorum aratrum, nullum opus efficitur, plebs
 “ fame enecatur.” Mox, quæ in sui excusationem cau-
 “ santur, expendit. “ Aliis, inquit, negotiis implican-
 “ tur; hi in rebus regiis occupati, illi legati, alii a se-
 “ cretioribus consiliis, alii aulici, alii Senatores, alii præ-
 “ fides, alii cusorum præfecti. Age vero, hocine illo-
 “ rum est officium? — Episcopo suum munus deman-
 “ datur, ut gregem curet & custodiat, nec alieno muneri,
 “ quod totum hominem postulat, sese immiscere debet.
 “ Id aliis igitur, ad quos spectat, relinquere, & in pro-
 “ prio officio operam suam locare oportet; ut testatur
 “ Apostolus, ad Thessalonicenses scribens; *Unusquisque*
 “ *res suas agat, & ad suum munus attendat.* Ad Populum
 “ ergo concionetur sacerdos, civilibus rebus optimatum
 “ curationi relictis.”

In octav.
 Decal. Præ-
 cent.

Proximus testis erit Hooperus: “ Episcopi per qua-
 “ dringentos a Christo nato annos in suo munere de-
 “ fungendo, ad Dei gloriam, regnorumque, in qui-
 “ bus commorabantur, honorem toti occupati sunt.—
 “ Nostrorum vero Episcoporum tanta est, ut sibi vi-
 “ detur, sagacitas, ut ecclesiam simul & rempub. ad-
 “ ministrare valeant; cum tamen nemo, etiamsi perpe-
 “ tuo summam diligentiam adhibeat, ad alterutram cu-
 “ randam satis sit idoneus.— Non levis est Regum error,
 “ qui Episcopos hisce muneribus onerent. Antiqua
 “ ecclesia Episcopos, quales nos sumus, habuit nullos.—
 “ Si Episcopis quarta tantum reddituum pars integra ma-
 “ neret, satis esset; pars vero tertia ludorum magistris,
 “ & reliqua pauperibus & militibus alendis rectius im-
 “ penderetur. Si quem hæc offendunt, illi sua salus
 “ cordi non est, uti nec leges divinæ vel humanæ, qui-
 “ bus eorum quæ dixi veritatem firmare semper sum pa-
 “ ratus.”

Jam vero an non Fratres Dissidentes in hisce tantis
 viris, suæ sententiæ fautoribus, merito gloriantur? Ini-
 que igitur Auctor nos solos hæc objectantes inducit, quæ
 nostris Reformatoribus, quæ Ss. Patribus, quæ ipsi deni-
 que Sospitatori displicuere. Et quamvis ex Reformato-
 ribus nostris quatuor tantum testes adhibuerim, omnes,
 Auctore nostro judice, summæ auctoritatis viros; in-
 numeros tamen alios in ecclesia Anglicana Episcopos,
 Presby-

CAP. I. De Episcoporum Regimine.

Presbyteros, Martyres, aut Confessores addere potuissim. Cujusmodi sunt Frithus, Morsius, Bradfordus, Allinus, Coverdallus, Parkerus, Beaconus, Ailmerus, ne plures recenseam. Qui horum autem testimonia, lectu quidem dignissima, desiderat, is Prinnium adeat; cui omnia fere modo descripta accepta refero.

Hierarchici, ut dixi, quemvis Episcopum in sua Diocesi, sive, quod idem est, in sua ecclesia, solum esse moderatorem & pastoralis potestate præditum contendunt. Verum enimvero si monarchicam ecclesiæ administrationem a Christo institutam concederemus; cum tamen tam late pareant nonnullorum Episcoporum ecclesiæ, v. g. Londinensis, quæ Middlesexiam, Essexiam, Hertfordiensis agri partem, atque omnes Anglicanas in utraque India colonias complectitur; ullum mortalium tantæ ecclesiæ administrandæ parem esse, ut credamus nequaquam adduci possumus. Hinc mirum nobis videtur, Reformatos quosdam Doctores, qui ab Episcopo Romano imperium in ecclesiam abjudicârunt, suorum argumentorum oblitos, uni Episcopo Anglicano tantam potestatem vindicare. Hujus autem adeo absurdæ rei Auctor jam defensionem suscipit.

Quod vero attinet ad Diœcesium antiquarum angustias, nostrarumque nimis extensum spatium; quod spectat ad veterum Episcoporum potestatem, intra unum cœtum, ut isti volunt, conclusam; ad hæc nos paucis verbis ista respondemus. Errant sane, & vehementer errant adversarii, dum veterum Episcoporum potestatem, in unius viculi cœtusve angustias compulsam fuisse statuunt: Fatendum est, ex Fratribus Dissidentibus nonnullos in ea fuisse sententia, nullam singularem ecclesiam ultra unius cœtus limites protendi debere. Nec desunt speciosa quædam ejus sententiæ argumenta, ut ostendit vir clariss. & gentis nostræ ornamentum, in opere quodam aliquot abhinc annos edito, cui nihil adhuc responderunt Hierarchici. Sed quæ in *Actis Apostolorum* de ecclesia Hierosolymitana narrantur, mihi aliisque plurimis persuaserunt contrariam sententiam esse veriore, a qua ingeniosa & docta istius Auctoris argumenta nos adhuc dimovere nequiverunt. Quod ad me attinet; Christum Hierosolymitanam ecclesiam pluribus Presbyteris, dignitate & potestate æqualibus, regendam tradidisse existimo. Cujus exemplum Apostoli mox sequentes, in singulis a se constitutis ecclesiis idem fecerunt.

251
Pars III.

Antipathia
p. 361, &
seqq.

Pag. 228.

Disquisitio
de Constitu-
tione, Disci-
plina, Uni-
tate, & Cul-
tu Ecclesiæ
antiquæ.

Pars III.

Chrysoft. in
1 Tim. v. &
2 Tim. iv.
Idem ad Tit.
3.

In Concil.
Carthag.

fecerunt. Hinc unaquæque ecclesia ab uno Presbyterorum in commune concilio olim administrabatur. Ea ergo ratione definienda est ecclesia singularis, ut, quamdiu ab uno istiusmodi concilio res omnes curari possunt, una manere debeat; sed cum primum cœtus in tantum increverit, ut singulorum causæ ab uno concilio commode curari, vel omnes Presbyteri longis intervallis diffiti, ad res gerendas, quoties res postulet, in unum convenire nequeant, novam ecclesiam, novumque Presbyterorum concilium constitui oportet. Sed duos pluresve cœtus, in una urbe, vel in eadem vicinia positos, uni concilio subesse, & singularem ecclesiam efficere posse, mihi extra dubium est. Atque hoc etiam lectorem monitum vellem; eos qui in diversa sunt sententia, ob eam tantummodo causam sese ab Hierarchicis nunquam sejunxisse. Etenim cum Carolus secundus redux factus, ut Episcopi non sine ope & assensu suorum Presbyterorum ecclesias in posterum administrarent, promulgato edicto, se curaturum promitteret; nostri, qui utramque amplectebantur sententiam, gratias ei publicas egerunt, firmissimam brevi pacem exinde orituram sperantes. Sed hæc obiter. Auctor jam suæ sententiæ rationem subnectit; cum res sit notissima, antiquissimos in ecclesia Episcopos, per maximas provincias, summo cum imperio, rerum sacrarum arbitros fuisse. Timotheus non solum Ephesum permagnam civitatem, sed totam Asiam, quam jam vocamus Minorem, cum laude administravit. Titi imperio, tota insula Creta, tot urbibus celebrata, permixta est. Chrysostomum id velle existimat Nicholusius; Timotheum scilicet totius Asiæ, & Titum totius Cretæ Episcopos ab Apostolo constitutos; alioquin enim hæc nihil ad rem faciunt. Quæstio enim, quæ jam agitur, hæc est; an veterum ecclesiæ ejusdem fuerint amplitudinis, ac nostræ Dioceses? Qualemcunque autem Evangelistæ (quales erant Timotheus & Titus) in quibusvis ecclesiis potestatem habuisse dicantur; unamquamque ecclesiam suum sortiri debere Episcopum, omnes fatentur Hierarchici; nec quemvis jam Episcopum Episcoporum esse, ex mente Cypriani, eorum nonnulli contendunt. Quapropter si in Asia & Creta pluri mi fuerint Episcopi, plurimas etiam ex illorum sententia fuisse ecclesias necesse est. Et cum Episcopos nostros Timotheo & Tiro, non ut Evangelistis, sed Episcopis succedere arbitrantur, inquirendum restat, an in tota regione

gione five Asiæ, five Cretæ, se pro Episcopis gerebant : h. e. an in istis regionibus præter illos nulli essent Episcopi ? Quod si Auctoris mentem recte capiam, hic probare satagit. De re ipsa ex S. scriptura superius dixi. Jam verò quæritur, quænam fuerit Chrysostomi de hac re sententia. Plures autem fuisse præter Titum in Creta Episcopos illum existimasse certissime constat. Καὶ καθά-
 σης, φησί, καὶ πόλεις πρεσβυτέρους, τὸς ἐπισκόπους ἐλαῦ-
 θα φησί. i. e. Ut constitueres, inquit, per civitates Pres-
 byteros. Episcopos hic vult intelligi. Καθὰ πόλιν, φησίν.
 'Οὐ γὰρ ἐβέλετο πᾶσαν τὴν νῆσον ἐπιτετέφθαι ἐνὶ, ἀλλ' ἑκά-
 στον ἰδίαν ἔχεν φρονίδα καὶ μεμενᾶν· ἔτω γὰρ αὐτῷ τε τῷ
 καὶ πόνον καὶ φρονίαν, καὶ τὸν ἀρχομένους πλείονος ἀπολαύσεως καὶ
 ἐπιμελείας· εἴγε μὴ εἰς πολλῶν ἐκκλησιῶν πρὸς αἰσάν οὐ δι-
 δάσκαλος· ἀλλὰ χολάζοι μὴ μόνον, καὶ ταύτην
 καθάκοσμοι. i. e. Per civitates, inquit. Neque enim profecto
 volebat insulam totam uni viro permitti ; sed unicui-
 que propriam curam et sollicitudinem indici : ita enim ipsi
 laborem fore leviozem sciebat, et subditos majori diligentia
 gubernandos ; siquidem doctor non multarum ecclesiarum re-
 gimine distraheretur, sed uni tantum regendæ vacaret, eamque
 moribus ornaret.

Pars III.

In Tit. r. 51

Similiter Theophylactus : Τὸς ἐπισκόπους ἔτω ἐλαῦθα φησίν, ὡς καὶ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον. Κατὰ πόλεις καὶ φησίν.
 'Οὐ γὰρ ἐβέλετο πᾶσαν τὴν νῆσον ἐπιτετέφθαι ἐνὶ, ἀλλ' ἑκάστην πόλιν ἰδίον ποιμένα ἔχεν. ἔτω γὰρ καὶ ὁ πόνος καὶ φρονί-
 ας, καὶ ἡ ἐπιμελεια ἀκρεβέστερα. i. e. Episcopos hic ait,
 quemadmodum in Epistola ad Timotheum. Per civitates au-
 tem inquit. Noluit enim universam insulam uni commissam
 esse ; sed quamlibet urbem proprium habere Pastorem : sic e-
 nim labor levior esset, et cura exactior.

Ibid.

Nec aliter Oecumenius : Τὸν γὰρ ἐπὶ τὴν πόλιν κα-
 τὰς ἡσσαι ἐπισκόπους κατέλειπεν, ἐπίσκοπον πρῶτον ποιή-
 σας. — 'Οὐ γὰρ ἐβέλετο πᾶσαν νῆσον καὶ Κρήτην, μεγάλην
 ἔσαν, ἐπιτετέφθαι ἐνὶ ἐπισκόπῳ, ἀλλ' ἑκάστην πόλιν ἔχεν
 ἰδίον ποιμένα· πρεσβυτέρους δὲ, τὸν ἐπισκόπος καλεῖ. Id est :
 Hunc enim reliquerat, ut singulis civitatibus constitueret Epis-
 copos, quum eum prius creasset Episcopum. Neque enim vo-
 lebat totam Cretæ insulam, quæ magna erat, uni commissam
 esse Episcopo, sed singulas civitates suum habere Pastorem.
 Presbyteros autem vocat Episcopos.

Ibid.

Hinc liquet ex Chrysostomi, Theophylacti, & Oecu-
 menii sententia totam insulam imperio Titi, tanquam illi

us

Pars III.

Hom. X. in
2 Tim. in c.
sv. 10.

ius Episcopi, nequaquam fuisse *permissam*. Auctorem fefellerunt verba alia Chrysostomi in istorum commentariorum initio: Τῶν Παύλῳ συνόντων δόκιμον ἄνδρα ἢ ἐκ αὐτοῦ ἢ νῆσον ὁλόκληρον ἐπέτρεψεν, ἐκ αὐτοῦ παρ' ἑλλειπόντων ἀναπληρῶσαι προσέταξεν, (ἵνα γὰρ, φησὶ, τὰ λείποντα ἐμπειροθεύσῃ) καὶ τοσούτων ἐπισκόπων κείσιν ἐπέτρεψεν, ἐκ μὴ σφόδρα ἐδάσσει τὰνδεῖ. i. e. Unus ex Pauli sociis hic fuit, vir probatus: neque enim profecto illi integram insulam permisisset, neque ea quæ deerant præcepisset implenda, (ait enim, ut quæ defunt corrigas) nec tam multorum Episcoporum iudicium commisisset, nisi multum illi confideret. Atque eodem fere modo alibi loquitur. Hæc iis, quæ paulo supra ex eo attrulimus, minime repugnant. Affirmat enim S. Paulum haud totam insulam Tiro, tanquam ordinario & soli Cretensium Episcopo commisisse; sed in istum finem illic reliquisse, ut, insula peragrata, ecclesias in singulis urbibus fundaret, vel antea fundatas in ordinem redigeret, & Episcopos in illis ordinaret, aliaque, a quibus exequendis per temporis angustias impediretur Apostolus, primo quoque tempore perficeret: quæ cum peracta essent, is demum cuiusdam ex iis ecclesiis jam constitutis administrationem in se suscipere debuit. Lector de Timotheo etiam eadem vera esse existimet. Sin autem Timotheus Ephesi & totius Asiæ Minoris, ut Auctori videtur, Episcopatum gesserit; quid tandem de Smyrnenfi, Pergamensi, Thyatirenfi, Sardensi, Philadelphienfi & Laodicensi, ecclesiis Asiaticis dicendum est? Illas, heu! omnes, & quod maxime dolendum, earum Episcopos prorsus amisimus. Hæc Hierarchicorum placitis haud bene consonant. Nobilissimæ illæ, ab ipsa sacra scriptura memoratæ, ecclesiæ jam nullum præter Timotheum habebant Episcopum; nec Episcopus & ecclesia *Relata* erunt amplius dicenda. Immo Angeli Apocalyptici, dignitate sua privati, vulgares fient Presbyteri, quo magis Timothei Episcopi auctoritas & ecclesia adaugeantur.

Sed alia ex ecclesiæ historia exempla subjicit. Demetrio Episcopo provincia obtigit Alexandria, & Ægyptus tota. Euseb. H. E. L. VI. c. 1. [leg. c. 2.] Respicit enim ad illa verba: Ἠγεῖτο δὲ Ἀλεξανδρείας, καὶ τῆ λοιπῆς Ἀγύπτου λαΐτης, ὃς αὐτόδι παρεμίων τὴν ἐπισκοπὴν νεώσι τότε μετα' Ἰουλιανὸν Δημήτριον ὑπελήφει. i. e. Præfecturam Alexandriæ totiusque Ægypti obtinebat Lætus; sed episcopatum

parochi-

parochiarum quæ ibi erant, post Julianum adeptus est Demetrius. Sed vel Nicholusius, vel Eusebius egregie fallitur. Si enim unus tantum toti Ægypto præfuerit Episcopus; quomodo Dionysius, Demetrio post Heraclam proximus successor, ad Ægypti Episcopos, Cononem Hermapoleos, Ammonem Berenices, & Basilidem Pentapoleos, literas dare potuit? Immo Pamphilus & Eusebius in sua pro Origene Apologia, Demetrii aliorumque quorundam Ægypti Episcoporum mentionem faciunt. Plures igitur fuerunt in ista provincia Episcopi; sed Episcopus Alexandrinus per totam Ægyptum, Thebaidem, &c. negotia ecclesiastica, tanquam Archiepiscopus, administravit; ut notat Epiphanius, qui Episcoporum Ægypti etiam meminit, & rem totam dilucide explicat. Jam vero cum Hierarchici inter Archiepiscopi provinciam, & Episcopi ecclesiam distinguant; non est quod a priori definitos credamus ecclesiæ limites.

Euf. H. E.
Lib. VI. c. 47.
Lib. VII. c.
26.
Vid. Photii.
Biblioth. cod.
cxviii. pag.
297.

Her. lxxviii;
quæ est Me-
letian. Sed. 1.

Et Cyprianus latissime ecclesiæ præfuit, non solum per populosissimam urbem Carthaginem; sed per amplissimas Numidiæ ac Mauritaniæ provincias. Cypriani verba ita se habent: "Sed quoniam latius fusa est nostra provincia, habet etiam Numidiam & Mauritanias duas sibi co-hærentes." Cypriani ecclesia tam late patuisse, quam provincia in qua fuit, Auctori videtur. Quod quam sit insulsum, nemo in legendo Cypriano versatus non facile videbit. Certe Cyprianus alibi universorum Episcoporum in sua provincia, vel trans mare constitutorum; ut & Agrippini & cæterorum, Coëpiscoporum suorum, qui illo tempore in provincia Africa & Numidia ecclesiam Domini gubernabant; item Episcoporum in Numidia præsentium meminit. Sed quid multis opus? Complures fuisse Episcopos in Numidia, Mauritania, Zeugitana (in qua Carthago) ex Concilio Carthaginensi certissimum est. Qui de hoc dubitat, is eruditissimi Oxoniensis Episcopi notas in istud Concilium legat. Si Auctor noster non esset tam turpiter hallucinatus, vix notatu dignum putarem, omnes uniuscujusque provinciæ Episcopos convenire solitos fuisse, ut de rebus ecclesiasticis in commune deliberarent. Provincia igitur in qua fuit Carthago, Zeugitanam, Numidiam, & utramque Mauritaniam, atque in earum singulis multas Episcoporum ecclesias complectebatur.

Lib. iv. Ep.
8. quæ est 2.
in Edit. Oxon.

Epist. 43.

Epist. 71.

Epist. 72.

•Hactenus

Pars III.

Haecenus Auctor noster in causæ suæ defensionem nihil dixit; ad Socratis itaque & Sozomeni auctoritatem jam confugiens, ad quatuor ex illorum historiis loca nos remittit; quorum tamen tria apud illum in margine male imprimuntur. Sed cum mihi extra dubium sit, ecclesias urbanas ea ætate ex pluribus cœtibus fuisse conflatas, de istiusmodi testimoniis non est litigandi animus.

Pag. 229.

Defens. Epif.
Dioecel. p. 47.Apol. p. 224,
225.Not. in Euf.
H.E. Lib. VI.

p. 43.

Pag. 230.

Id autem hic obiter monendum duco; Auctorem nostrum non recte ex Cornelio & Optato, inter se collatis, collegisse; *singulis Presbyteris in urbe Roma proprias basilicas ad populum suum colligendum paruisse*. Presbyteri enim Romani non singuli, sed bini, suam propriam basilicam habebant; ut ex Hilario Diacono notavit Mauritius; qui & primus id observasse sibi videbatur, cum tamen dudum ante notarat Blondellus, plurimisq; exemplis probaverat. Unde Valesium Baronii ea de re sententiam, contra Blondellum, frustra defendere manifestum est.

Denique Auctor noster Hieronymum Episcopis ordinandi potestatem vindicare fingit; quod in notissima illa ad Evagrium epistola, in qua Episcopum & Presbyterum idem esse demonstrat, illis utitur verbis: *Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non faciat?* At Hieronymum, Patrum longe doctissimum, in tantilla epistola sibi ipsi haud constare quis credat? Æquum certe est, ut, qua commodissime scriptoris cujuscunque, præsertim eruditi, verba conciliari possint, eam explicationem amplectamur. Sed nodum in scirpo quaerit Nicholusius. Satis enim aperta est mens Hieronymi; qui cum ordinationem hic excipiat, non ad Christi præceptum, sed ecclesiæ consuetudinem respicit. Verba igitur ita intelligenda sunt, ac si dixisset: *Quid enim facit, (ex more hodie in ecclesia usitato) excepta ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non faciat.* Unde haud male Crocius, non ita pridem Episcopus Herefordiensis, scribit; “ frustra esse eos, qui ad jus divinum Episcopatus stabi-
“ liendum ex illa epistola argumenta petunt.”

Nuda Verit.

CAPUT

CAPUT II.

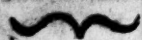
De Decanis & Capitulis.

SI quis potestatem, quam Hierarchici Episcopis tribuere solent, cum quotidiano ipsorum usu conferat, non levem inter eas res repugnantiam intercedere offender. Quamvis enim Episcopis solis imperium in ecclesiam addicent, Archidiaconis tamen & Decanis, Clericis; Cancellariis, & Commissariis, Laicis, amplam jurisdictionem concedunt. Et quod valde mirandum, utrinque antiquitatem prætexunt. Multa quidem hic congeffit Nicholusius, quæ cum a nostra controversia aliena videntur, breviorum refutationem exigent. Contendit autem in primis; quæ a nobis obijciuntur, ex invidia provenire. Puritanorum, inquit, nemo unquam contra ecclesiæ Cathedralis honores debacchatus est, priusquam suo schismate ad eas dignitates adipiscendas sibi metipsum omnem præcidissent: Quippe Puritanorum vetustissimi Humfridus, Vvitintonius, Foxius, ante schisma a Carturito susceptam Cathedrali purpura non invitati fulgebant. Cum Puritani primum ista munera reprehendere cœperunt, nondum omnem eorum spem sibi præciderant. Eodem enim tempore, ut & per multos post annos, istiusmodi muneribus ornati vixere Puritani, Humphridus & Foxius, si non & Whittinghamus. Admonitiones enim, ex Auctoris calculo, A. 1572. prodierunt; sed Foxius non ante A. 1587. & Humfridus A. demum 1588. diem obiit. Porro, si munerum istorum proventus, tanquam præmia in doctiss. Theologos, pro cuiusque meriti ratione conferrentur, Puritanis eo nomine nunquam displicerent. Sed id male habet: quod homines ignavi, nulla præclara indole, nulla industria supra cæteros conspicui, unde nihil egregium proficisci sperandum est, ad otiosam vitam agendam magna sæpe mercede, quæ in longe maiorem ecclesiæ & reipub. utilitatem elocari posset, conducantur: quod Parochi hoc modo a muneris ipsis demandati cura abstrahantur, dum per certam anni partem in Cathedralibus ecclesiis, ex Synodi jussu, commorantur: quod jura denique, quæ ad omnes ex æquo pertinent Presbyteros, his solis concedantur. Ita sane Decanus & Capitulum Episcopum eligunt, vel saltem id præ se ferunt: Rex enim proprie eligit. At quo jure id sibi,

Pag. 235.

Vide Fabler.

sibi, exclusis cæteris Presbyteris, arrogant? Iniquissime igitur adversarii primum Episcopos a Presbyteris, & dein Presbyteros a Presbyteris, nulla præeunte S. pagine vel antiquitatis auctoritate secernunt.

Sed quæ, in antiquis ecclesiæ monumentis, non plane hospes & alienus, non videt in seculis vetustioribus satis amplum Presbyterorum numerum, nostrorum Canonice ad instar, in civitate primaria circa Episcopum commoratum fuisse, eumque, tanquam Senatum aliquem, consilio adjuvâsse? Episcopalis Decanos suos & Capitula merito gratulamur, cum exinde Presbyterii usum perspiciant. In ea certam sententiam, in singulis olim Ecclesiis satis amplum fuisse Presbyterorum numerum; quem morem haud recte postea immutatum existimamus. Ab isto Presbyterorum cœtu, una cum suo Præfide, administratam fuisse olim ecclesiam, ex Ignatio, Cypriano, aliisque vetustissimis scriptoribus discimus; quod & Auctor ex testimoniis in margine suo additis confirmat. Sed quomodo cum iis, quæ in superiori capite de Episcoporum potestate tradidit, hæc consentiant, ipse videat. At vero quod Senatum illum ecclesiasticum ex quibusdam tantum in primaria civitate Presbyteris, nostrorum Canonice ad instar, cæteris omnibus ejusdem ecclesiæ Presbyteris exclusis, conflatum scribit, hanc suam opinionem argumentis quibusdam probare debuit. Nos enim in primis ecclesiæ seculis id unquam in usu fuisse prorsus negamus. Quapropter, aut ostendat Auctor, si possit, duo Presbyterorum genera in ecclesia veteri extitisse, ex quorum uno tantum confessus iste constabat, altero ex eodem excluso; aut maximum hodie Presbyterorum numerum honoris gradum, muneri eorum olim concessum, amisisse fateatur. Et si munera ista Canonice in eo, quo hodie sunt statu, spectentur; nullo profecto sensu, tanquam Senatus aliquis, Episcopum adjuvare dici possunt. Illorum enim magis, quam quorumvis aliorum, vel Presbyterorum vel Laicorum, consilium petere minime tenetur Episcopus. Nec Decani suis magis Episcopis, quam Episcopi Decanis, in potestate sua exercenda subji-ciuntur, quum munera & jurisdictiones sint distincta.

Quæ apud Auctorem sequuntur, nostram sententiam abunde firmant; Diœceses scilicet, sive ecclesias tantæ amplitudinis, uni Episcopo non esse committendas. Quod scribit autem Decanos & Præbendarios in vicinia Episcoporum suorum degere, quo auctoritate & consilio suo illis facilius,

facilius, pro re nata, adjumento esse possint, in ea re lectores fallit; illud enim nulla lege jubetur, nec in usu frequenter verum deprehenditur. Uno verbo, Episcopis, in administrandis ecclesiis, nullo modo inserviunt; unde Auctor in sequentibus rem aliter defendere conatur.

Sed etiamsi, inquit, in rebus Dioceseos administrandis, nihil horum prudentia Episcopos adjutus esset: Nobis certe nec Decanum cum Præbendariis Episcopum adjuvare, nec opem vel consilium eorum petere Episcopum teneri, ex ecclesiæ Anglicanæ constitutione, credibile videtur. Si res igitur aliter se habeat, clare & aperte ostendat oportet; alioquin enim quæ modo dixit supervacanea sunt habenda. Sed videamus cui usui revera sint, cum ecclesiarum administrationi inutiles reperiuntur, tamen e re foret ecclesiæ, ut talis Presbyterorum congregatio in capite Episcopalis ditionis haberetur, vel ad frequentius & sollemnius preces Deo offerendas: Tantane igitur mercede conducendi sunt homines, ut precibus intersint? In ecclesiis sane parochialibus, ubi duo aut tres Ministri pensiones accipiunt, preces satis frequenter offeruntur. Sed hic sollemnius offeruntur; scilicet, molli & delicatulo illo cantu, de quo in sequenti capite agitur, qui vel uno obolo emptus carus esset. ut omnia hic rite, ac ex instituto peracta, remotiorum provinciarum Pastoribus documento sint: Avertat omen clementissimus Deus! Cathedralibus saltem ecclesiis reservetur sollemnis iste cantus; quanquam & iis etiam rectius excluderetur. Sin autem una cum pessima Choristarum & Cantorum illuvie, quæ ipsi adhærescit, in parochiales etiam cœtus unquam serpsit, de pietate sine dubio actum est. ut certæ statæque diei horæ precibus addicerentur: Quasi id sine tot mercedibus solutis fieri nequiret. ut denique quicquid a Laicis in re orationum publicarum omissum sit, diligentiore Cleri observantia quodammodo refarciretur. Valde miror Auctorem nostrum & ab hac parte ad veteres non provocasse. Quis enim nescit majores nostros, nonnullis abhinc seculis, in ea etiam fuisse sententia, oportere Clericos, quo Deo pro populi peccatis fieret compensatio, sua merita in numerato habere? Quæstuosissima sane Clericis hæc doctrina, ut experiuntur etiamnum Pontificii. Quæ si vera & certa esset, prædicandam omnino gentis nostræ sapientiam & prudentiam existimarem; quæ tam scite, nequis forte his conductitiis meritis privaretur, publica mercede

Pars III.

Pag. 236.

cede prospexerit : nec fane beneficium istud, vel quovis pretio comparatum, carum haberem.

Sed insignis forsan est eorum usus propter conciones frequentes ; ut mox contendit Auctor. Non omnem profecto illorum ab hac parte usum negarem. Si quis autem concionum numerum cum præmiis constitutis conferat, operam illorum nimia mercede repensam, damnumque, quod iis civitatibus ex Cantorum, Organistarum, reliquorumque id genus hominum grege interim accrescit, nullo modo ab iis refarciri posse, haud gravate fatebitur.

Auctor jam ad Canonicos, tanquam Clericorum & Laicorum hospites, ad Gaii exemplum depingendos pergit. Sed quamvis id nondum idoneis testibus comprobatum audivi, excutere tamen nolo, cum res invidiæ & odii plena forsan videri possit.

Pag. 237.

Sed dignitatum Cathedralium ulterior usus deprehenditur, quod doctioribus Theologis quædam quasi præmia constituentur, &c. Eo quidem nomine vel maxime laudabiles censerem ; si pro cuiusque meritis revera essent collatæ. Sed id falsum esse ipse mox fatetur. Quod magnificentioribus, inquit, his ecclesiæ ornamentis aliquando insigniti sint, nulla egregia virtute præ ceteris notabiles ; id minime ecclesiæ nostræ culpæ dandum est, sed potius communi omnium gentium & ætatum vitio ; quo ambitiosi & projectæ audaciæ homines, se magnatum gratiæ insinuantes, gloriosa de se prædicant, bonisque & eruditis viris obrectantes, omnes suas curas & cogitationes versant, ut istos honores quam citissime adipiscantur. Cum igitur ignavis & indoctis hominibus aditus ad eos honores pateat, nec, ut aliter eveniat, ullo modo ab ecclesiæ cautum fit ; sine dubio ecclesiæ culpæ dandum est, quod homines indigni istos honores adipiscantur.

Pag. 238.

Unum adhuc restat Auctoris argumentum. Nisi Cathedralia hæc suppetere sacerdota, non haberemus apud nos, quo doctos externos Beneficio aliquo ecclesiastico augeremus. Isti enim in lingua nostra eloquenda vix unquam tam faciles sunt & expediti, ut iis Parochiarum cura & concionatorium munus permittenda sint. Sed ad has promoti honeste vixerunt advena plurimi, qui vel nostræ ecclesiæ amore, vel sui Regis sævitia, ad hanc insulam appulerunt. Miseram narrat Auctor rempublicam ! Quis credat Anglos hac sola ratione profugorum exterorum solatio prospicere posse ? Belgæ sane alique Reformati, etiam si nullos habeant istiusmodi Canonicos, permultos tamen Gallicanos fratres, religionis

causa

causa nuper profugos honorifice exceperunt & fovērunt.

Pars III.

Sed cum Decani & Capitula nullum, ut vidimus, antiquitatis parrocinium habeant, quærat forsitan quis unde originem suam traxerint? Id quidem Cl. Burnerus nos docebit. "Decani & Capitula, inquit, suam ab initio auctoritatem a Bullis Papalibus acceperunt, suamque jurisdictionem, vi exceptionis cujusdam in statuto xxv. Henrici octavi etiamnum retinent." Porro omnem Episcopalem jurisdictionem eos exercere affirmat. Quod, ut ante notatum, Hierarchicorum sententiæ quam maxime repugnat. Huic capiti magni Calvini verbis finem imponam. "Dignitates illæ Capitulares, quas vocant, nihil prorsus spectant ad veram ecclesiæ gubernationem; multo minus Capellaniæ, & reliqua fæx talium nominum. Quo igitur loco eos omnes habebimus? Certe & verbum Christi, & veteris ecclesiæ observatio eos a Presbyterii honore excludit. Presbyteros tamen se esse contendunt: sed detrahenda est larva: sic reperiemus totam eorum professionem alienissimam esse, ac remotissimam ab illo munere Presbyterorum, quod & Apostoli nobis describunt, & in prima ecclesia requisitum fuit. Omnes ergo ejusmodi ordines, quibuscunque titulis insigniantur, novitii quum sint, certe nec Dei institutione, nec antiqua ecclesiæ observatione suffulti, locum nullum habere debent in descriptione regiminis spiritualis, quod ore Domini ipsius consecratum ecclesia recepit. At si rudius & crassius me loqui malunt; quando Capellani, Canonici, Decani, Præpositi, & ejus farinae otiosi ventres, ne minimo quidem digito particulam ullam attingunt ejus officii, quod in Presbyteris necessario requiritur; non est ferendum ut falso sibi honorem usurpando, sanctam Christi institutionem violent."

Animadv. in
Atterb. Eib.
de Immunit.
Synod. p. 10.
Ibid. p. 11.

Instit. Lib.
iv. c. 5. Sect.
10.

T.

CAPUT

CAPUT III.

De Cantu & Symphonia in Ecclesiis.

TRia hic veniunt sedulo distinguenda, atque eo magis quod ab Auctore confunduntur: primum simplex cantus, quem a primordiis ecclesiæ in usu fuisse, & tum Sospitatoris exemplo, tum Apostolorum mandato niti dicimus: deinde cantus Cathedralis sive antiphonicus, quem nec utilem, nec admodum antiquum, utpote quarto seculo natum, judicamus: denique instrumenta musica inter canendum admista, quæ ævi longe recentioris, nimirum seculi demum tertii vel quarti decimi factum esse contendimus. Sed Auctorem audiamus.

Pag. 240. *Fam viderint isti, quam iniquo jure vocum numeros & organorum musicorum concentus improbant, quæ tacito quodam naturæ judicio comprobata sunt. Certe vocum numeros, sine quibus cantare nemo potest, minime improbamus.*
 Vid. p. 242. *Quid, quod Auctor ipse nos psalmorum cantu supra modum delectari solitos infra testatur? Sed cum illo pergamus.*

Ne persequamur, inquit, quæ de hisce rebus olim (antiquissimis scil. seculis) fabulabantur poetæ, de sylvis ferisque sequacibus, mortuisque ab inferorum sede repetitis; nostra etiam comperimus experientia, bestias sæpe immanes cantu flecti atque consistere: Mirum est Auctorem antiquos ecclesiæ scriptores, quos perpetuo crepat, in hac re omisisse. Etenim non tantum fabulosi poetæ, sed ex his etiam nonnulli id dudum notârunt. Ita Clemens Alexandrinus cervas & equos fistulis demulceri narrat. Sed notatu dignissimum est, quod ibidem adjicit; istiusmodi scil. instrumenta. *Θνελois μάλλον ἢ ἀνθρώποις καὶ ἀλλήλα.* Id est: *bestiis magis quam hominibus convenire.* Sed plures adhuc admirabiles musicæ effectus Auctor enumerat: ad dulces istorum sonorum inflexiones, ipsam barbariem mollescere: homines incultos & horridos sylvas suas & solitudines propter has deferere: gratissimos istos animi motus, ab harmonia concitatos, cum voluptate persentiscere, & nostris moribus pridem exotis hac dulcedine conciliatos, nobiscum conjungi & permisceri: &c.— Cum itaque rerum terrestrium consortio mens humana Dei amorem languidius concipiat, hisce opus est adminiculis ad affectus nostros accendendos, & fervidiore motu accelerandos. Musicæ magnam inesse vim, miraue voluptate

luprante homines afficere certum est, nec adeo sumus *musos*, qui id inficias eamus; sed an cultui divino conveniat, vel pios & spirituales affectus per se excitare possit, hic quæritur? Simplicem fateamur cantum Deo placere, & piis commovendis affectibus inservire, quia sub Novo Fœdere præcipitur; nec id, credo, cuivis homini Christiano dubium esse potest. Attamen ex generali de cantu mandato non statim sequitur, instrumenta musica esse in sacris adhibenda: id certe ex aliis argumentis probari debet. Nec satis est, quod ad animos nostros commovendos & exhilarandos valeant; non enim omnia ejusmodi in sacrum cultum ex nostro ingenio fas est introducere. Quis nescit homines similiter exhilarari, eorumque affectus a vino accendi? Et tamen in cultu divino, præterquam in Eucharistia, ubi præcipitur, usurpari nefas ducimus. Inania igitur sunt, quæ Auctor hic in suorum defensionem profert. Ni itaque Hierarchici animos nostros occulta quadam vi istiusmodi organis a natura insita, vel gratia quadam divina ea ut a Deo instituta comitante, ad res cœlestes & spirituales rapi probaverint; revera nihil agunt. Sed non abs re forsan erit hic asserere, quæ Auctor ad hanc rem maxime accommodate infra scripsit. "Religio, inquit, Christiana sua forma & venustate satis per se niter, ac quanto quis fucis meretriciis eam exornare studuerit, tanto de specie illius detraxerit."

Vid. p. 328.

His rationibus permota, antiqua Dei ecclesia musicos concentus suis sacris, in templo Hierosolymitano, ipso Deo probante, intermiscuit. Auctor profecto tota errat via. Non enim istis rationibus, sed solo Dei mandato permoti Judæi id fecerunt; quod S. scriptura disertissimis verbis testatur. *Restituerat autem Levitas in domo Jehovæ cum cymbalis, cum nabliis, & cum citharis, ex præcepto Davidis, & Gadis Videntis regii, & Nathanis Prophetæ: nam a Jehova præceptum illud erat per prophetas ejus.* Deus quicquam suopte ingenio in sacrum cultum introducere Judæos vetuerat. Hinc non tantum exemplar tabernaculi, omniumque utensilium Mosi exhibuit; sed cum extruendum erat templum Hierosolymitanum, ejus quoque speciem & omnia instrumenta Davidi per spiritum monstravit. Nemini igitur mirum videbitur, istum morem nunquam a Christo improbatum, cum a Deo ipso fuerit præscriptus ideoque, in rituum a Judæis innovatorum numerum minime referendus. Sed in spirituali cultu, quem sub

pag. 241.

2 Chr. xxix.
25. vid. etiam
Exod. xxv. 9.
40: xxvi. 30.
xxvii. 8.
Num. viii.
4. Deut. iv. 2.
v. 32. xii.
32. Jos. i. 7.
Exod. xxv.
1 Chr. xxviii.
2 comm. 11.
ad 19. confer
etiam 1 Chr.
viii. 13, 14.
cum xxx. 12.

Pars III.

Evangelio obtinere voluit, eum locum habere nequaquam hinc sequitur. Quæ vere autem objicimus, Auctor tandem proponit.

Sed Judaicæ legis ceremoniis jam abrogatis, has in maxime insignibus nostris conventibus symphonias, hydraulicorum concentus canoros, & virorum ac puerorum alternatas vocum inflexiones, Christianæ simplicitati non admodum consentire. His ita respondet: Sed qui hæc solent objicere, cur suo judicio se plane condemnari patiuntur? Nam ipsi psalmorum cantu supra modum solent delectari; neque tales psallunt, quales a Prophetarum ore profluxerint, sed in carmina quadam incondita, aut saltem non admodum elegantia detortos, & in numeros, etsi non optimos, in musicos tamen inflexos. Cantus, ut dixi, sub Novo Testamento præscribitur, hinc necessarij sunt numeri musici, quoniam aliter perfici non possit. Psalmos igitur Davidicos, non quidem Hebraicos, quales a Prophetarum ore profluxerint, sed in Anglicanam linguam versa oratione redditos, modulate canentes, divinis præceptis morem gerimus. At quo, obsecro, mandato divino musica instrumenta, in sacro cultu usurpata, defendi possunt. Sed nostra carmina sunt incondita, vel saltem non admodum elegantia. Cur autem adversarii id nobis porius, quam sibi ipsis objiciendum putarent, haud intelligo. Antiqua enim, sed valde ineleganti versione, illi plerumque in cætibus parochialibus utuntur; cum nostrorum interim plerique, ea jamdudum rejecta, magis accuratas recentiorum versiones poeticas in ejus locum substituerunt.

Pag. 242.

Fam quis adeo solers & subtilis est, qui satis apte explicare possit, cur sonorum musici alicujus instrumenti modulationes in ceremoniarum Judaicarum censum referrentur, non item humanæ vocis inflexiones, & verba carminum mensuris adstricta? Nulla quidem hic opus est subtilitate, cum ratio diversitatis per se satis pateat. Si enim utrumque in cæremoniis Judaicis olim annumeratum esset, neutrum eo quidem nomine sub N. T. adhiberi oportet. Altero igitur ut Judaica cæremonia repudiato, alterum ut Christi institutionem retinemus. Et sane cæcum esse necesse est, qui tubas, citharas, aliaque istiusmodi musica instrumenta, ad cæremonialem Judaicæ religionis pompam pertinere non videt. Hæc vero omnia cum lege ipsa abrogantur, ni peculiari denuo mandato præcepta fuerint. Porro, cum Auctor nos illicitum habere, psalmos Davidicos soluto sermone canere, mox indicare videtur;

videtur; a veritate longe aberrat. Id tantum dicimus, istiusmodi cantum adeo esse difficilem & delicatulum, ut vulgi captum longe superet, & proinde ad ecclesiæ utilitatem minime esse accommodatum.

Accedit his, quod cantui nostro more in ecclesia peracto, omnis fere antiquitas patrocinetur. Creditne Auctor nos eos esse, quibus tam facile verba dari possint? Si *omnis fere antiquitas* huic consuetudini, ut dicit, *patrocinetur*; cur ne verbum quidem ex ullo antiquo scriptore protulit? Hoc sane ab eo præter morem fit, qui alias veterum testimoniis, parum aut nihil sæpe ad rem facientibus, adeo nos obtundere solet. Sed hanc antiquitatis larvam, sub qua toties se ruto latitare sperat, mox detraham, cum musicorum instrumentorum usum in divino cultu valde recentem esse ostendam. Prius autem testimonia de antiphonis allata expendam.

Neque omnino improbabile est, vetustissimum in conventibus Christianis cultum psalmodia tali plerumque peractum fuisse; cum nihil aliud Plinius de iis in eorum congressibus memorat, quam ut hymnum secum invicem Christo, tanquam Deo, cecinerint. Plinii verba, ad quæ respexit, sic se habent: *Affirmabant autem hanc fuisse summam vel culpæ suæ vel erroris, quod essent soliti statò die ante lucem convenire, carmenque Christo, quasi Deo, dicere secum invicem.* Auctor hunc locum nunquam in rem suam esse putarat, ni mente partium studio valde impedita eum legisset. Nulli Criticorum, quos mihi sane confutere licuit, in istam epistolam commentantes, præter unum ex Italici Cleri familia Catanzum, de antiphonica canendi ratione ad hunc locum aliquid annotârunt; qui tamen, quæ ad antiquorum mores spectant, rarissime omittunt. Nicholusius istas voces, *dicere secum invicem*, idem vult sonare, ac *alternatim canere*. Ego vero tantundem esse puto, ac si dixisset, *simul dicere*; vel ut Vossius explicat: "Eo respicit, quod non solus caneret sacerdos, sed alii quoque *canendo se invicem provocarent*. Unde Tertull. in *Apol. c. 39.* postquam de Agapis dixerat, subjungit: Post aquam manualet & lumina, ut quisque de sacris scripturis, vel de proprio ingenio potest, *provocatur in medium Deo canere.*" Immo & in alio ejusdem scripti loco Tertullianus, Christianorum solennia ex hac Plinii epistola memorans, de antiphonis nihil dicit. Verba illius sunt: "Atque invenimus inquisitionem in nos prohibitam, Plinius enim

Pag. 242.

Lib x. Epist.
97.

Apolog. c. 24.

Pars III.

“ enim Secundus, cum provinciam regeret, damnatis
 “ quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsus, ipsa
 “ tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret,
 “ consuluit tunc Trajanum Imperatorem; allegans,
 “ præter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de
 “ sacramentis comperisse, quam cætus antelucanos ad
 “ canendum Christo & Deo, & ad confœderandam disci-
 “ plinam; homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam
 “ & cætera scelera prohibentes.” Ubi pro & Deo, legen-
 dum est, ut Deo; quemadmodum ex Plinio ipso, ut etiam
 ex Græca verborum Tertulliani apud Eusebium, tam in
Histor. Eccles. quam in *Can. Chron.* versione constar.

Plinii testimonium ab illo Socratis excipitur; qui nar-
 rat, Ignatium visionem Angelorum vidisse, Sanctam Trinita-
 tem hymnis antiphonis celebrantium; & secundum modum
 hujus visionis ad ecclesiam Antiochenam retulisse. Unde in
 omnibus ecclesiis hæc traditio servatur.

Egregia profecto causa est, quæ istiusmodi fabularum
 auxilio indiget. Certe Socrates ipse hanc narratiuncu-
 lam famæ, quam novimus valde mendacem, refert accep-
 tam; nec forsitan ipse veram credebat. Ita enim inquit:
 “ Οὐδ' ἔν ἐν ὁ πρὸς ἀντιφωνῶν ὑμνῶν λόγος ἐστίν. i. e.
 Et sic quidem de antiphonis hymnis fertur. Porro si vera
 esset, unde accidit quod de ea ne γερὺ quidem in Ignatii
 Epistolis extat, nec in quovis alio ante Socratem scripto-
 re. Socrati autem haud minus vel antiquum, vel ido-
 neum testem, Theodorum opponam; qui Flavianum
 & Diodorum hujus rei auctores fuisse scribit. “ Οὗτοι
 πρῶτοι διχῶν διελόμενοι τὸν πρὸς ψαλλόντων χορὸν, ἐκ δια-
 δοχῆς ἄδεν τὴν Δαυϊτικὴν ἐδίδασσαν μελωδίαν, ἣν τὸτο ἐν
 Ἀντιοχείᾳ πρῶτον ἀρξάμενον, πάντοτε διέδραμε, καὶ κατέ-
 λαβε τὸ οἰκουμενικὸν τὰ τέτραλλα. Id est: Hi primi psallen-
 tium choros duas in partes diviserunt, & Davidicos hymnos
 alternis vicibus canere docuerunt. Quod quidem tunc primum
 Antiochiæ fieri cæptum, inde ad reliquos pervasit, & ad
 ultimos usque terrarum fines perlatus est. Hoc vero circiter
 quarti sæculi medium accidit. Porro etsi Socratem uti-
 lissimum semper scriptorem habuerim, cum veterum
 tamen miracula & visiones narrat, vix fidem sæpe mereri
 existimo; & præcipue cum mecum reputo, quam in-
 eptam de Christi cruce ab Helena inventa fabellam, ut
 fide dignam, suæ historiæ inseruit. Sin autem ea, quæ
 de Helena habet, fidem haud merentur, multo minus
 quæ de Ignatio, a suo ævo longe remotiori tradidit. De-
 nique

Lib. VI, c. 8.

H. E. Lib. II.

c. 24.

Lib. I, c. 17.

nique in quanto discrimine versatur religiosus cultus, si ex istiusmodi incertæ fidei visionibus sit instituendus? Tertullianus longe aliter de iis sensit, ubi *ἡ ἀγγελία* *ἡ ἀγγελία* ab Apostolo damnata, Col. 11. 18. non de eorum adoratione, sed de cultu ex visionibus Angelicis derivato explicat. " Si autem, inquit, aliquos taxat, qui ex visionibus Angelicis dicebant cibis abstinendum; ne attigeris, &c. "

Pars III.

Adv. Marc.

Lib. v. c. 19.

Sed hujus moris in aliis ecclesiis vetustissimi etiam auctoribus perhibentur: Flaviano & Diodoro, utrisque tunc Laicis, haud vetustiores illius auctores inveniet. Nec

Pag. 243.

est quod Hierarchici in eorum altero, scil. Flaviano, perjurii postea convicto, admodum gloriantur. neque quispian antiquorum Patrum hujus consuetudinis meminit, quin eam summa laude dignam & pietatis plenam judicavit. In

Vid. Sozom.

Lib. vii. c. 3.

& 11.

hujus autem rei probationem Basilium, non de antiphonico, sed de simplici revera cantu loquentem laudat. Id ex locis ab eo adductis satis liquet, sed Basilium ipsum inspicienti clarius patebit. Extant loca Hom. in Psalmum primum p. 126. & p. 127. Quamvis autem Basilus hanc rem in locis citatis non tractet, fatendum tamen est illum strenuum alibi ejus advocatum esse; ut in epistola ad Clericos Neocæsarienses, quibus iste cantus fuit offensioni. Nec diffitetur Basilus veterem consuetudinem in sua ecclesia fuisse immutaram. Porro non tantum Neocæsariensis Clerus, sed & Augustinus istam consuetudinem haud summa laude dignam, & pietatis plenam judicavit. " Delectatio, inquit, carnis meæ, cui mentem enervandam

Epist. 63.

" non oportet dari, sæpe me fallit, dum rationem sensus non ita comitatur, ut patienter sit posterior, sed tantum quia propter illam meruit admitti, etiam præcurrere ac ducere conatur; ita in his pecco non sentiens, sed postea sentio. Aliquando autem hanc ipsam fallaciam immoderatus cavens, erro nimia severitate, sed valde interdum; ut melos omne cantilenarum suavitum, quibus Davidicum Psalterium frequentatur, ab auribus meis removeri velim, atque ipsius ecclesiæ; tutiusque mihi videtur, quod de Alexandrino Episcopo Athanasio sæpe mihi dictum commemini, qui tam modico flexu vocis faciebat sonare Lectorem psalmi, ut pronuncianti vicinior esset quam canenti. "

Confess. Lib.

x. c. 33.

Nec sane huic mori favere videntur illa Hieronymi verba: " Et canere igitur & psallere & laudare Dominum magis animo, quam voce debemus. Hoc est quip-

In Eph. v. 19.

Pars III.

“pe quod dicitur: *cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino*. Audiant hæc adolescentuli, audiant hi, quibus psallendi in ecclesia officium est, Deo non voce sed corde cantandum, nec in tragædorum modum guttur & fauces dulci medicamine colliniendas, ut in ecclesia theatrales moduli audiantur & cantica; sed in tenore, in opere, in scientia scripturarum. Quamvis sit aliquis, ut solent illi appellare, *κακόφωνος*, si bona opera habuerit, dulcis apud Deum cantor est. Sic cantet servus Christi, ut non vox canentis, sed verba placeant quæ leguntur; ut spiritus malus, qui erat in Saule, ejiciatur ab his, qui similiter ab eo possidentur, & non introducatur in eos, qui de Dei domo scenam fecere populorum.” At quid dixisset Hieronymus si cantibus, quales nostri sunt Cathedrales, unquam interfuisset?

Porro primos ecclesiæ Anglic. Reformatores, tam Clericos quam Laicos, nostræ sententiæ patronos sese ostendisse gloriamur. Illustrissimi enim & doctissimi viri, Cranmerus, Ridleyus, Poinetus, Goodrichius, Coverdallus, Hopperus, Cnighius, & Scorius, Episcopi; Latimerus, (olim Episcopus) Taylerus, Coxius, Parkerus, (Episcopi postea creati) Cookius, P. Martyr, Checus, & Joannes a Lasco, celebres Theologi; Petrus, Cecilius, Smithius, Taylerus, (Martyr) Maius, Traheronus, Lyelus, & Scinnerus, juris civilis Doctores; Halefius, Bromleius, Goodrichius, Gosnallus, Stamfordus, Carellus, Lucasius, & Brookius, Causidici; quibus, post legem ea de re a Senatu latam, legum ecclesiasticarum recognitionem delegaverat Edvardus sextus; canendi modum, ab Auctore tantopere laudatum, censura sua notârunt, & abolendum suaserunt. Sed ipsos loquentes audiamus: “In divinis capitibus recitandis, & psalmis concinendis, Ministri & Clerici diligenter hoccogitare debent; non solum a se Deum laudari oportere, sed alios etiam hortari, & exemplo, & observatione illorum ad eundem cultum adducendos esse. Quapropter partite voces & distincte pronuntient, & cantus sit illorum clarus & aptus, ut ad auditorum omnia sensum & intelligentiam proveniant. Itaque vibratam illam & operosam musicam, quæ figurata dicitur, auferri placet; quæ sic in multitudinis auribus tumultuatur, ut sæpe linguam non possit ipsam loquentem intelligere.”

Reformatio
Leg. ecclesi-
ast. in tit.
de Divinis
Officiis, c. v.

Atque hæc de cantu antiphono dicta sufficiant. Restat jam, ut de musicorum instrumentorum antiquitate quædam notemus. Illa autem in ecclesia olim Christiana non fuisse recepta, uno ore testantur omnes antiqui scriptores. Hinc enim omnia in Veteri Testamento de musicis instrumentis loca figurate explicant; ut mille testimoniis ex Clemente Alex. Basilio, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chrysostomo, multisque aliis facillime probari possit. Certe vix a risu tempero, nonnullas istiusmodi allegoricas eorum interpretationes legens. Sic *Decachordum* significare volunt *Decalogum*; ut incertus auctor, sub Hieronymi nomine delitescens, in commentariis suis in *Psalms* sæpius explicat. Sed lepidissima est ejus interpretatio illorum verborum: *Laudate eum in chordis & organo*. Quæ sic explicat: "Quod per ciborum abstinentiam retortis visceribus, concupiscentiisque evictis carnalibus, digni inventi sunt regno Dei ad concinendas divinas laudes." Sed majori gravitate Chrysostomus: Ὡσπερ ἔν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ πάντων ὀργάνων, οὕτως ἡμῖν ὁ Θεὸς κελεύεται, διὰ πάντων τῶν μελῶν ἀνυμνεῖν τὸ Θεόν, δι' ὀφθαλμοῦ, &c. Id est: "Quemadmodum ergo Judæi per omnia instrumenta Deum laudabant, ita & nobis præcipit eum per omnia membra laudare, per oculos, &c." Quibus similia habet Clemens Alexandrinus.

Præterea, veteres istis instrumentis in sacro cultu uti nefas habebant. Sic Auctor *Resp. ad Orthod.* inter Justiniani opera: Ἐρώτ. Εἰ ὑπὸ τῶν ἀπίστων περὶ ἀπάτην ἰδρῆθαι τὰ ᾠδῆματα, τοῖς δὲ ἐν νόμῳ εἰσηγῆθαι διὰ τῶν φρενῶν νηπιότητῃ; οἱ δὲ χερσὶ τέλεια, καὶ τῶν ῥηθῆντων τρέπων ἀλλοτρία παρειληφῆς μαθήματα, διὰ τὸ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις χτλ. τὰ ἐν τῷ νόμῳ νηπίως τοῖς ᾠμασι κέχρηται; Ἀπόκρ. Οὐ τὸ ᾄσαι ἀπλῶς ὅτι τοῖς νηπίοις ἀρμόδιον, ἀλλὰ τὸ μετὰ τῶν ἀφύχων ὀργάνων ᾄσαι, καὶ μετὰ ὀρχήσεως καὶ κροτάλων διὸ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις περαιοῦναι ἐν τῶν ᾠδῶν ἢ χρῆσις τῶν τοιούτων ὀργάνων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν νηπίοις ὄντων ἀρμόδιων, καὶ ὑπολείπειν τὸ ᾄσαι ἀπλῶς. Id est: Quæst. Si cantica fallendi studio sint ab infidelibus excogitata, & pro iis, qui sub lege vixerunt, propter mentis infantiam instituta; cur illi qui perfecta gratiæ dona & documenta, a prædictis moribus aliena, acceperunt, in ecclesiis tamen, perinde atque infantes sub lege, canticis utantur? Resp. Canere simpliciter non est puerile, sed canere cum organis inanimis, cum saltatione, & crotalis. Unde in ecclesiis istiusmodi organorum & aliorum,

Pars III.

In Ps. xxxii.
2. xliii. 4. &c.

Psal. cl.

In Psal. cl.

Pædag. L. ii.
c. 4.

Quæst. 107.

quæ

Pars III.

qua pueris conveniunt, usus est sublatus, & simplex cantus est retentus.

In Psal. CL.

In eadem etiam sententia fuisse videtur Chrysostomus; qui istorum organorum usum permissum propter Judaeorum infirmitatem potius, quam praescriptum putavit. Ita enim ait: Καὶ τὰ ὄργανα ἃ ἐκείνα διὰ τὸτο ἐπέτεροντο τότε, διὰ τε τὸ ἀδύνατον αὐτῶν. Sed rem aliter se habere, & musica instrumenta Judæis non tantum propter infirmitatem permissa, ut cum Chrysostomo censuisse etiam Isidorum Pelusiotam mox ostendemus, sed revera praescripta fuisse, ex multis sacri codicis testimoniis antea probavimus.

Comment. in
Esaiz, cap. v.
P. 956, 957.

Clemens Alexandrinus bestiis, quam hominibus, magis ea convenire putabat, ut supra dixi. Immo ipse Basilii, quamvis morem alternis vicibus canendi summo opere laudet & defendat, instrumenta tamen musica inutilia esse & noxia existimabat. Psalterium & citharam vituperans appellat, ἀρρήματα τοῦ Ἰσραὴλ, τὰ ἐκ τῆ γενεαλογίας Καὶν καὶ Ἰησοῦ. i. e. Inventa Jubalis, qui ex Caini nepotibus erat prognatus. Et non multo post: Τοιαύτης ἦν κιθάρας καὶ μουσικῆς ὁ Λάβαν οἰκεῖτο, μετ' ἧς ἐβόλετο ἡ ἀπέμπετο τῇ Ἰακώβ. Ἐν ᾧ ἀνῆγγεῖλās μοι, ἐξαπέστειλα ἂν σε μετὰ εὐφροσύνης, καὶ μετὰ μουσικῶν τυμπάνων, καὶ κιθάρης. Ἀλλ' ἀπεδίδρασκεν ὁ παλαιάρχης, ὡς ἐμπόδιον εἶσθαι πρὸς τὸ ἐμβλέπειν τοῖς ἔργοις Κυρίου, καὶ κατανόειν τὰ ἔργα τοῦ χειρῶν αὐτοῦ. Id est: Istiusmodi citharae & musices fuit amantior Laban, cum qua deducere optaverat Jacobum. Si enim, inquit, indicasses mihi emissem te cum lætitia, cum musicis tympanis, & cum cithara. Sed fugit eam Patriarcha musicam, ut quæ ipsi futura esset impedimento, quo minus opera Domini respiceret, & opera manuum ejus consideraret. Item paulo superius sic scribit: Τῶν δὲ ματαιοτεχνιῶν, ὅς κιθαρῳδικῆς, ἢ ὀρχηστικῆς, ἢ αὐλητικῆς, ἢ ἄλλων τοιούτων, παυσαμένης τῆ ἐνεργείας, τὸ ἔργον συναναθανίζεσθαι καὶ ὁλῶς κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνήν, τὸ τέλει τέτων ἀπώλεια. Id est: Vanarum autem artium, quales sunt citharistica, saltatoria, ars inflandi tibias, & aliæ ejusmodi, mox ut definit actio, ipsum una perit opus. Itaque revera secundum Apostolicam sententiam, horum finis est destructio.

Pag. 955.

Lib. II. Epist.
176.

Isidorus Pelusiotas, Basilio recentior, musicam Judæis propter puerilitatem a Deo concessam putavit. Ἐν θυσιῶν καὶ αἱμάτων ἠνέσχοντο τὸ Θεόν, διὰ τὸ ἡμῶν ἀνθρώπων τὸ τῆναι καὶ

καὶ ἐν πῶτῃ τῇ θάμνῳ εἰς τὴν μουσικὴν διὰ κινδύους καὶ
 λαλῆναι τελευμένης; Id est: Cum divinum Numen victimas
 & cruores ob puerilitatem, in qua tum homines versabantur,
 toleravit; quid miraris, eam quoque, quæ per citharam &
 psalterium celebratur, musicam tolerasse?

Quid, quod munera quædam ecclesiastica in Anglica
 na ecclesia istiusmodi hominibus demandantur, qui vel
 artis, quam profitentur & exercent, nomine ab ecclesiæ
 veteris communione arcebantur, si ab ea moniti non de-
 sisterent? Ita enim tradunt Constitutiones Apostolicæ:
*Si quis ad mysterium pietatis accedat, χορεύῃς, ἢ κινδα-
 εῖς, ἢ λυεῖς, ἢ παυσάδωσαν, ἢ ἀποβαλλέδωσαν.*

Lib. VIII. c.
 32.

Ex iis quæ dicta sunt satis constat, nulla unquam in
 pura ecclesia musica fuisse instrumenta. Antichristiana
 prius facta est, quam hæc sunt in usum illi recepta. Sero
 in vecta fuisse minime diffiteretur Bellarminus. “Secunda
 “cæremonia, inquit, sunt instrumenta musica, quæ in
 “ecclesia adhiberi cæpta sunt in sacro officio tempore
 “Vitaliani Papæ, circa A. 660, ut ex Pontificali refert
 “Platina; vel ut mavult Aimonius, *Lib. iv. de gestis
 “Francorum, c. 114.* post A. 820. tempore Ludovici
 “Pii.”

De Missa Lib.
 II. c. 15. I-
 tem de bon.
 oper. Lib. I.
 c. 17.

Nicholsius, opinor, haud diffitebitur ecclesiam Roma-
 nam tunc revera evasisse Antichristianam, etiamsi prio-
 rem organorum originem a Bellarmino positam fingamus
 veram esse. Huiusmodi autem antiquitatis, quæ Anti-
 christi temporibus non prior esset, Reformatæ religionis
 Theologum merito pudeat. Sed utramque a Bellarmino
 assignatam epocham falsam esse, & musicam instrumen-
 talem longe recentiore in Christiano cultu ortum ha-
 buisse, mihi extra dubium est. Quod enim ad Platinam
 attinet, is sane de illorum quæ traderet veritate dubitasse
 videtur. “Vitalianus, inquit, cultui divino intentus,
 “& regulam ecclesiasticam composuit, & captum ordi-
 “navit, adhibitis consonantium (ut quidam volunt) or-
 “ganis.” Deinde Pseudoaimonium testem adducit Bel-
 larmineus, “Aimonius enim ille Floriacensis, qui de Gestis
 “Francorum scripsit (ut tradit Caveus) circa A. 1000. post
 “natum Christum floruit, & suam historiam ab excidio
 “Trojæ ad Pipini Regis inaugurationem, seu A. Christi
 “752. perduxit. Quæ sequuntur enim, ac librum quin-
 “tum quartique partem constituunt, a recentiore quo-
 “dam scriptore adjecta sunt.”

In Vitali:

Hist. Liter.
 P. 597.

Pars III.

Secunda Se-
cundæ quæst.
91. art. 4. &
conclus. 4.

Citant. Hof-
mann. Lex.
in voc. Mu-
sica.

Apol. p. 139.

Ad hæc Thomæ Aquinatis tempore, A. scil. 1250. usum eorum in sacro cultu non obtinuisse ipse testatur, ita scribens: "Præterea in veteri lege laudabatur Deus & musicis instrumentis, & humanis cantibus, secundum illud, *Psal. xxxiii. Confitemini Domino in cithara, in psalterio decem chordarum psallite illi: cantate ei canticum novum.* Sed instrumenta musica, sicut citharas & psalteria, non assumit ecclesia in divinas laudes, ne videatur Judaizare. Ergo pari ratione nec cantus in divinas laudes sunt assumendi." Hisce haud dissimilia Auctorem nobis objectantem modo audivimus. Sed responder Thomas: "Ad quartum dicendum, quod sicut Philosophus dicit in *viii. Polit.* neque fistulas ad disciplinam adducendum est, neque aliquod aliud artificiale organum, puta citharam, & si quid tale alterum est; sed quæcunque faciunt auditores bonos. Hujusmodi enim musica instrumenta magis animum movent ad delectationem, quam per ea formetur interius bona dispositio. In Veteri autem Testamento usus erat talium instrumentorum, tum quia populus erat magis durus & carnalis; unde erat per hujusmodi instrumenta provocandus, sicut & per promissiones terrenas; tum etiam quia hujusmodi instrumenta corporale aliquid figurabant." In quem locum ita commentatus est Cajetanus: "Notandum tempore Thomæ Ecclesiam non usam organis. Unde hodie in ejus rei signum Romana ecclesia coram summo Pontifice non utitur. Et quidem apparebit, quod in ecclesiasticis officiis, ad quæ suscipiendæ divinæ interioris disciplinæ gratia convenimus, non sunt admittenda instrumenta musica; tantoque magis excludenda sunt, quanto divina disciplina interior excellentior est omnibus disciplinis humanis, hujusmodi instrumenta repellentibus.

Si quis forsan ecclesias nonnullas externas hic objiciat, verbis Hicmanni ei respondebo. "A plerisque (*ecclesiis Reformatis*) exulant, nec retinerentur in ecclesiis Lutheranis, nisi Lutherum suum deseruissent; qui, fidente Eckardo, *organa musica inter Baalis insignia retulit.* Quod adhuc maneant in quibusdam templis Belgicis, fit invitis Pastoribus. Nam in Synodo nationali Middelb. A. 1581. & in Synodo Holl. & Zealand. A. 1594, decretum est: *procurandam esse apud magistratum*

"abo-

“abolitionem organorum, & cantus organici in templis, etiam extra cultum, post aut ante conciones: adeo usum eorum in ipso cultu non ferunt istæ Synodi.”

De musicis instrumentis ecclesia etiam Anglicana minus honorifice olim sensit; ut ex Homiliis ejus liquet.

“Denique Dei ira incensa fuit, ac quotidie etiamnum

“incenditur, quoniam permulti variis de causis eccle-

“siam frequentare negligunt; vel quod adeo misere oc-

“cæcati sunt, ut de Deo ac pietate haud quicquam in-

“telligant, & si Diabolico suo exemplo aliis offensionem

“sint, nihil pendant; vel quod templum omnibus istis

“pulchris & splendidis spectaculis, quæ rude & crassum

“eorum ingenium olim delectabant, omnino repurga-

“tum videant; vel quod falsam religionem ejectam, ve-

“ramque denuo instauratam animadvertant. Quæ res in-

“fuslo ipsorum animo insulse sapit, ut mulierculæ cujus-

“dam exemplo docemur, vicinam suam ad hunc modum

“alloquentis: *Hei! mulier, quid nobis jam in templo re-*

“*stat negotii, cum omnes Sancti foras ablegentur; cum pul-*

“*cherrima ista spectacula, quæ in iis comparere solebant,*

“*jam omnia evanuerint; cum non amplius tibias, cantiones,*

“*& organa, ut olim, audire liceat?* Sed plurimum læ-

“tari & Deo gratias agere, dilectissimi, debemus, quod

“templa nostra hisce liberantur, quæ Deo valde displic-

“uerunt, illiusque domum & orationis locum adeo tur-

“piter fædârunt, &c.”

Plurimi etiam Clerici, in prima sub Elizabetha Synodo, A. 1562. habita, Parkero Archiepiscopo minime repugnante si non & hortante, instrumenta musica, omnemque istum magnificum & theatralem canendi apparatus, e sacro cultu amoveri flagitantes, ut id suaderet, Synodum fere adducebant.

Audiat denique Erasmi de cantu isto in cathedralibus ecclesiis usitato judicium. “Est quispiam Crasso a-

“varior, Zoilo maledicentior, vir tamen pius habetur,

“quod clara voce sonet eas preculas, etiamsi nihil intel-

“ligat. Obsecro, quid sentiunt de Christo, qui cre-

“dunt illum hujusmodi vocum strepitu delectari? Nec

“his contenti, operosam quandam ac theatricam musi-

“cam in sacras ædes induximus, tumultuosum diversa-

“rum, vocum garritum, qualem non opinor in Græco-

“rum, aut Romanorum theatris unquam auditum fuisse.

“Omnia tubis, lituis, fistulis, ac sambucis perstreperunt,

“cumque his certant hominum voces.—In sacram ædem,

“velut

Hom. de loc-
co& tempo-
re Orationis
Part. II. p.
131.

Stryp. Hist.
Reform. sub
Eliz. p. 283.
298, 299.

In 1 Cor. xiv.
19.

Pars III.

“ velut in theatrum concurritur ad deliniendas aures. Et
 “ in hunc usum magnis salariis aluntur organorum opi-
 “ fices, puerorum greges, quorum omnis ætas in perdi-
 “ scendis huiusmodi gannitibus consumitur. — Quæso te
 “ rationem ineas, quot pauperes de vita periclitantes po-
 “ terant ali cantorum salariis ? ”

CAPUT IV.

De Liturgia Publica.

PRIUSQUAM Auctoris argumenta, seu potius convicia
 excutiam, nostram de hac re sententiam breviter,
 sed dilucide explicabo. Dicimus igitur:

1. Certam & definitam orationis formulam per se non
 esse illicitam. Agnoscimus enim Sospitatorum nostrum
 orationem a se compositam; qua inter precandum uteren-
 rur, discipulis tradidisse. Immo imperitis hominibus, qui
 preces suo Marte concipere nequeunt, ut aliorum formu-
 las adhibeant auctores sumus.

2. Præscriptas precum formulas, uti & Homilias ne-
 cessarias esse, quum haud idoneus sit Pastorum numerus,
 qui ad preces vel conciones suas efficiendas ipsi valeant.
 Reformatorum nostrorum consilium ab hac parte lauda-
 mus, quo, conscriptis homiliis & precum formulis, po-
 pulo prælegendis, dolendæ Cleri inscitæ remedium quo-
 ad licuit adhibere voluerint.

3. Rem esse ecclesiæ valde utilem, ut Ministri preces
 nulli formulæ astricti Deo fundant. Ita enim hominum
 mentes natura comparatas novimus, ut ad rem sæpius
 repetitam minus attendant. Vitium esse illud haud diffi-
 temur, sed tam firmiter nobis adhærere videtur, ut nullo
 remedio, nisi cum ipsa mortalitate penitus expurgari pos-
 sit. Veruntamen omni interim ope annitendum est,
 quo magis animos nostros inter precandum attentos red-
 damus; in quem finem preces absque formula recitatæ
 nobis utilissimæ videntur; quo fit ut Ministros iis multa
 exercitatione sese assuefacere velimus. Hoc enim mi-
 nime spernendum pietatis incrementum asserre experien-
 tia docemur. Nam cum is haud facile cætui sine for-
 mula præire queat, qui domi precibus raro operam dat;
 hinc Ministri in pietatis studio sese assidue exercere, ne-
 cessitate quadam fere astringuntur.

4. Nullam

4. Nullam precandi formulam ab hominibus excogitari posse, quæ ad omnes repentinos casus sit accomodata; ideoque preces pro re nata conceptæ, etiam si præscriberetur Liturgiæ usus, prohiberi non debent. Id plurimi Hierarchici negant, sed Nicholſium habemus hac de re consentientem.

5. Spiritum Sanctum probis & piis hominibus orantibus opitulari, non tantum augendo eorum desideria, sed & aptam suggerendo desiderii materiem. Atque id diffiteri nequeunt, qui orantes petunt, *ut sancto Dei afflatu quæ bona sunt cogitare possint.*

Vid. p. 249.

Collect. Domin. 5. post pascha.

6. Nobis haud liquere Liturgiæ Anglicanæ usum, auctoritate ecclesiastica satis valida esse sancitum; cum Anglicanarum Synodorum constitutioni nec antiquitas, nec S. pagina patrocinetur.

7. Liturgiam Anglicanam rudem, indigestam, multis sæpius inaniter iteratis refertam, & ad sacrum cultum parum idoneam nobis videri. Exterorum quidem liturgias, quibus Deum continuata precantur oratione, ut pias & utiles suspicimus, & laude dignas censemus; nostram vero, qua dividuntur preculæ, partim a Ministro, partim a plebe recitandæ, plurimæq; breviculæ formulæ plus sæpe exordii & conclusionis, quam petitionis habentes, in unum quasi centonem male consutum sarcuntur, minime probamus. Quamvis igitur Presbyteriani gravis & bene ordinatæ Liturgiæ in sacris peragendis usum, dona sua exercendi Libertate interim concessa, pacis ergo non prorsus recusarent; ad Anglicanam tamen, ut nunc se habet, se astringi iniquum censent.

8. Denique cum istiusmodi sit ecclesiæ Anglicanæ Liturgia, nec Hierarchici eam emendari permittant; dicimus nobis male crimini dari, quod sacrum cultum in meliorem, & plebi magis utilem formam redigere conemur. Permulta quidem sunt paci concedenda, sed cum adversarii nullo pacis studio ducantur, quid obest, quominus divinus cultus de integro, spretis eorum ineptiis, in majorem ecclesiarum utilitatem restitui possit? Sed jam ad Auctoris nostri calumnias expendendas me converto.

Sed quo argumento satis valido probari potest, preces illas, quas in suis conventibus effundere solent adversarii, a Spiritu Sancto esse afflatas? Si enim in illis attendamus verba indecenter repetita, & dictiones non solum summa cum incuria neglectas & jacentes, sed etiam stolide plerumque effutitas; adco

Pag. 246.

Pars III.

adeo divino Numine minime dignæ sunt, ut earum sapientem quemvis hominem maxime puidisse deberet. Spiritum Sanctum Christianis Deum precantibus opem ferre testatur Apostolus, Rom. viii. 26. qui etiam in Spiritu Sancto precari jubentur, Jud. comm. 20. ipseque adeo Sospitator nos certiores reddit, Patrem petentibus suum Spiritum largiturum, Luc. xi. 13. Cur igitur Deum nobis, Spiritus auxilium ab ipso enixe implorantibus, quod promisit præstiturum dubitemus? Nec sane adversario, qui nostris forsan nunquam interfuit sacris, fidem habebunt æqui iudices. Qui Britanniam unquam invisere exteri, nullos uspiam in tota gente comparere magis sedulos pietatis cultores, quam nostram plebem, bene nōrunt. Cum igitur viris probis & piis, qui nostris quotidie interfunt precibus, longe aliter videatur, ipsique illas pietati suæ feliciter promovendæ inservire quotidie experiantur; non est quod inscii & malevoli calumnias moremur. Et si spiritus, ut dixi, non tantum desideria supplicantium accendat, sed & idoneam votis materiam nonnunquam suppeditet, cur opem illius ab alterutra parte respuamus? quod tamen faciunt, qui præscriptis sese formulis astringunt. Auctori, si quid ad rem dicere velit, probandum est; Deum Christianos, & nominatim Ministros, suo spiritu in istum, quem dixi, finem nunquam donare; aut saltem Nonconformistas eos esse, qui istius beneficii participes esse nequeant.

Porro, haud sibi hic constare videtur; testatur enim *Vid. p. 331.* alibi hodiernos Nonconformistas, “omnia fere dicere ornatæ & presse & sobrie, nec turpia illa in dicendo sibi quærere lenocinia, quibus inscitam plebeculam olim conciliabant. Nunc plerumque excogitata subtiliter & dicta graviter proferunt: arcent jam ab orationibus suis cuncta oblitterata, ac olentia, & rubigine infecta: omnes verborum sordes, hiantem compositionem, sensusque inconditos abigunt.” Hæc si vera sint de concionibus, quis credat in eorum precibus verba esse indecenter repetita, & dictiones non solum summa incuria neglectas & jacentes, sed etiam stolide plerumque effutitas?

Sed pergit: Si diligenter inspiciatur, quam diversam sapiant Theologiam istorum preces; quam eorum alii Deo supplicationes adhibeant, juxta Calvinianorum placita conceptas; alii Deum exposcant votis in Remonstrantium verba juratis; haud facile quisquam crediderit, quod, etsi Spiritus Sanctus ad pro-

Professorias illas subtilitates descenderit, vix tamen tam contraria & plane repugnantia opinaretur. Quinam, obsecro, sunt isti inter nos Remonstrantes? Sed Auctor forsan ad Tremulos vel Anabaptistas quosdam hic respicit. At si verum loqui velimus, etiam ipsi Remonstrantes in precibus offerendis plerumque sunt parum Remonstrantes. Si qua autem huic argumento vis inest, Hierarchici sibi ipsis omnem Spiritus Sancti opem necessario abjudicant. Eisdem enim Liturgiæ preces, alii ex Calvinianorum, alii ex Remonstrantium placitis intellectas, Deo offerunt. Sic in precibus ad sepulchrum recitatis, Deum ad hunc modum alloquuntur: "Supplices ut velis, pro ingenti illa tua benignitate, numerum electorum tuorum brevi adimplere, &c." Jam vero sunt qui statuunt a Deo nullos fuisse ob omni æternitate electos, qui hæc igitur audientes viros sancte & pie viventes denotatos imaginantur. Nicholus forsan, & si qui sint ὁμοῖοι, certum numerum incertorum hominum a Deo præfinitum intelligunt. Alii vero ex Calvinianorum sententia certos quosdam homines, æterno Dei decreto ad salutem destinatos, statim concipiunt. Quidni igitur, paucis mutatis, eodem jure quis dicat: Si diligenter inspiciatur, quam diversam sapiant Theologiam istorum (Hierarchicorum) preces; quam eorum alii Deo supplicationes adhibeant juxta Calvinianorum, alii juxta Remonstrantium placita intellectas; haud facile quisquam crediderit, quod etsi Spiritus Sanctus ad Professorias illas subtilitates descenderit, vix tamen (absit dicto impietas) tam contraria & plane repugnantia opinaretur? Sed reliqua audiamus:

Eorum aliqui in orationis initio plane infantes sunt, tussire, excreare, & vix tandem tarda quædam & præpedita proferre; deinde, quasi ex isto frigore paulatim solutos, acrius sermonem habere; mox quasi secundo æmne defluere, & quodammodo rapi. Quæ quidem optimo jure assignari possunt sanguini & spiritibus, nunc tardius, nunc celerius per corporis partes se diffundentibus: sed quis tam vecors & insanus est, qui putaret Spiritum Sanctum, non modo aliquando non posse ubertim & copiose eloqui, verum etiam sæpissime deformi modo frigesce, ac tussire & pituita laborare? Pro more Hierarchicorum hæc dixit. Nihil ipsis adeo sanctum, quin, si sua interesse existiment, pro deridiculo habebitur. Itane Auctori sugillandus videtur ipse Spiritus Sanctus, ut, si piis sed imperfectis hominibus, vel corpore

Pag. 247.

Pars III.

infirmis opem ferat, illi mox omnes veniant tribuendi, qui in ipsis defectus seu infirmitates conspiciuntur? Sed quidni hæc æque Auctoris, ac nostræ causæ obfint? Quis Christianus istiusmodi interesse precibus velit, in quibus offerendis Spiritus opem sperare nequeat? At vero tussæ & pituita Hierarchici, haud minus quam Nonconformistæ, omnium mortalium, iis consentibus, despiciatissimi, laborare possunt. Quo igitur hæc spectant, nisi ut omne prorsus Spiritus Sancti auxilium Christianis denegent, mihi fateor incompetum. Ex lege caritatis, nec sine certissimis indiciis, de aliis ferendum est iudicium; ideoque nec temere de aliquo præsumendum est, illum data opera inter precandum tussire. Qui autem istiusmodi incommodis premitur, commiseratione potius, quam diceriis foret prosequendus. At si quis forsan sit, seu ex Conformistis, seu Nonconformistis, qui de industria tussire vel excreare solet, illum graviter quidem errare, haud tamen divino auxilio ea de causa certissime destitutum esse dicerem.

— *Nemo vitii sine nascitur, optimus ille,
Qui minimis urgetur.*

Cic. de Or.
L. III. c. 61.
Vid. & L. III.
ad Her. c. 12.
Instit. Orat.
Lib. XI c. 3.

Vide A&.
XXVI.

At quid tandem criminis est, ab initio leniori, & deinde magis sonora uti voce? Haud id vitio vertunt, qui artem dicendi tradidere. In omni voce, inquit Crassus, est quiddam medium, sed suum cuique voci: hinc gradatim ascendere vocem utile & suave est: nam a principio clamare agreste est. Similiter Quintilianus: Proœmio frequentissime lenis convenit pronuntiatio. Nec facile crediderim Apostolum Paulum, licet Spiritu Sancto uberrime replem, ab omni in dicendo arte vel vocis, vel gestus ratione abhorruisse.

Quæ subito effunduntur preces, plerumque confusæ & salubre sunt, nullo fere ordine dispositæ, quid prius incipiat, quid deinceps sequatur plane in incerto relinquunt: multa in iis sunt obscura & difficilia, quæ in tanta orantis festinatione mens assequi nequit. Verum in Liturgicis precibus omnia sunt in aptos & dispositos locos digesta. Liturgicas quidem preces ita disponi posse haud negamus; sed alias etiam, sine formula recitatas, satis distincte & ordinate efferri posse contendimus; modo Minister in rebus sacris probe versatus sit & exercitatus, nec locutione valde infelici utatur. Immo sacro muneri defungendo is minime idoneus

neus videtur, qui precibus vel concionibus suis componendis revera sit impar. Quod vero in incerto relinquitur quid prius incipiat, quid deinceps sequatur, id auditoribus non est inutile, cum eo magis illos reddat sacro operi intentos. Et profecto mihi valde displicerent preces nostræ, si Anglicanæ Liturgiæ confusionem adæquarent.

Auditores nihil a Deo petere exiguntur, nisi quæ ipsi penitus & domi considerârunt: siqua intellectu paulo difficiliora sunt, ea, doctorum Theologorum commentariis pridem illustrata, in eorum manibus tenentur. Subitaneæ vero eorum preces homines in ambiguo relinquunt, an liceat eorum votis consentire, priusquam expenderint, an nihil fidei repugnans, an nihil Christianis moribus contrarium, an nihil petitu indignum suis orationibus Pastores immiscuerint.

Inter orandum adhibenda semper sunt verba clara & perspicua, quæ auditoribus adeo nullam moram injiciant, ut haud citius sint prolata quin statim ab iis intelligantur; quo fit ut utrum assensum iis, necne præbere debeant, citra ullam difficultatem mox innotescat. Nemini autem petitiones, quibus minime assentit, a Deo adscribuntur. Porro, si quis publicam Liturgiam, quam penitus & domi consideravit, iusta de causa improbaverit, quæ ab Auctore objiciuntur in se ipsum recident. Quemadmodum autem ab una parte, sicubi hæreant, doctorum Theologorum commentarii præsto sunt; ita etiam ab altera, ipsos doctos Theologos consulere possunt. Nec leve est Liturgiæ saltem nostræ incommodum, quod quæ olim apta fuerunt, sed jam inepta deprehenduntur, mutare piaculum habeatur. Res ipsa exemplis patebit. Adversarii, quibus nec religio nec consilia Jacobi secundi arripere, in summum se periculum adduci sentientes, omnia felicia & fausta Principi Arausiaco opem ferenti clam precati sunt, cum Liturgicis interim precibus publice utentes, Deum rogare præ se tulerunt; “ Regem Jacobum ita corroborare, ut omnes suos inimicos devinceret & debellaret.” Item, eodem regnante Deum orârunt; “ Ut famulum suum Jacobum, Regem & gubernatorem nostrum serenissimum, in vero suo cultu, in justitia, & sanctitate vitæ conservare & confirmare dignarerur.”

Prec. Mat.
& Vespert.

In Litan.

Talem enim suspensionem nemo a se penitus possit amovere, qui in nuperis Angliæ motibus meminert precum, quas tum effuderunt, extemporaneæ artis qui summi magistri esse vo-

Pag. 248.

Pars III.

luerunt; quam incondita, quam seditiosa, & pene blasphemata effutiverunt. De Sectariis & hæreticis quibuscumque hominibus, sacrum ministerium tunc temporis arripientibus, hæc vera fuisse nulli dubitamus. Sed quid ad nos istud? Ostendat Auctor istiusmodi aliquid in Presbyterianorum precibus locum habuisse. Quæ a maleficanis hominibus effutuntur, nobis qui ea detestamur inique crimini dantur. Si quid autem ex Auctoris argumento concludi possit, eadem sane ratione omnes conciones, præter præscriptas Homilias, abrogari debent. Sed de hac calumnia in prima parte satis diximus.

Sed precibus Liturgicis, quæ prius cognitæ sunt & perlectæ, quilibet prius assensum adhibere possit; singulasque suas cogitationes tantum in vehemente Dei efflagitatione impendere, ab omni rerum male petitarum metu liberatus. At quid si preces prius cognitæ, & cum doctorum Theologorum commentariis perlectæ, nostro assensu & usu indignæ videantur? Atque ita certe nobis videntur. Sed Auctor noster id incommodi, quo precum formulas præcipue premi iudicamus, haud attingit; nimirum, vagas & errantes hominum mentes ad eadem verba, millies antea recitata, difficulter admodum attentas reddi. Hinc Ministri vox nonnunquam mentis cogitata præcurrit; quod experiuntur illi, qui, post mortem alicujus ex regia stirpe, in precibus nominari soliti, pro eo tamen incogitanter Deum precantur. Quæ sane res ab idoneis & auritis testibus comprobari potest.

Jud. comm.
20.

Denique orationes Pastori improvisæ vix conventus sacri honestatem gravitatemque possunt tueri, excidentibus ex ore sic orantis sæpiissime ludicris, & homine Theologo indignis; magna quandoque exorta confusione & mentis caligine, quæ, ne prorsus sileatur, incongrua & male coherentia cogunt dicere, adeo ut risus & jocos hominum, vel minime levium, vix possit effugere. Sic solent nonnulli, quæ non noverunt, vituperare. Cœtus nostros Auctori parum cognitos vel hinc constar, cum ab illis alienissimi sunt risus & joci; ni forte intrent, qui res quasvis sacras pariter tractare sustinent. Sin autem vocibus minus aptis uterentur Pastores, risu tamen & jocis minime digni essent habendi, præcipue cum rudis sermo, nequid durius dicam, in antiquorum precibus locum habuerit; ut notat Augustinus, qui & prudenti monito ne rideantur istiusmodi Pastores præcavit. "His ergo, inquit, qui loquendi arte cæteris hominibus excellere videntur, cum veniunt ut Christiani

De Catechiz.
rudib. c. 9.
Tom. IV. p.
298.

“ ni fiant, hoc amplius quam illis illiteratis impertiri
 “ debemus; quod sedulo monendi sunt, ut humilitate
 “ induci Christiana, discant non contemnere, quos cog-
 “ noverint morum vitia quam verborum amplius devi-
 “ tare; & cordi casto linguam exercitaram nec confer-
 “ re audeant, quam etiam præferre consueverant. —
 “ Noverint etiam non esse vocem ad aures Dei, nisi a-
 “ nimi affectum: ita enim non irridebunt, si aliquos
 “ Antistites & Ministros ecclesiæ forte animadverterint vel
 “ cum barbarismis & solæcismis Deum invocare; vel ea-
 “ dem verba quæ pronunciant non intelligere, pertur-
 “ bateque distinguere.” Unde obiter notandum, Antisti-
 tum & Ministrorum tunc temporis preces nullis certis
 verborum formulis fuisse alligatas.

Si quid magis extraordinarium a Deo orandum sit; si
 qua solenniore ritu gratulatio habenda; de novis super hac re
 constituendis formulis, legum nostrarum autoritate, Episco-
 porum collegio potestas permittitur. Id identidem fieri gau-
 demus, sed de nimia non raro mora satis justam que-
 rendi causam offerri experientia comprobatur. Sic paucis
 abhinc annis sævissima & horrenda procella perterriti su-
 mus, quæ cum die Saturni accidit, Ministri Dissentien-
 tes ubique in cætibz sequente Dominica, coram Deo
 humillime prostrati, sua & gentis peccata uberius con-
 fidentes & descentes, ut iræ suæ æstum averteret enixissi-
 mis precibus instabant. Sed Hierarchicis aliquantisper
 expectandum erat, donec Episcopi convenientes formu-
 lam componerent, eamque typis mandarent. Hoc ex-
 emplum in Anglicano quodam scripto nuper adduxi,
 quo precum certa verborum formula solutarum utilita-
 tem ostenderem; sed nonnullos formulas tam perdere
 amare expertus sum, qui etsi negare non possent, omnino
 opus fuisse ut tota gens ea de causa Deum solenniter de-
 precarentur, necesse tamen fuisse, ut id citius factum es-
 set, quam peculiare preces, rei accommodatas, ab Epis-
 copis confici possent, potius inficias irent, quam vel hi-
 lum de Liturgiæ honore detrahere viderentur.

Aut si quid privatis hominibus a communis vitæ usu remo-
 tius aliquid acciderit; si quoquo modo oratu dignum sit;
 id Pastoris orationi, quæ concioni ejus præmittitur, haud
 incommode inseri potest.

Jam mihi gratulor, Auctorem, qui subitaneas preces tot
 conviciis modo oneravit, eas non prorsus esse inutiles
 agnoscere. Sed haud illum clam esse potest, nonnullos

Pars III.

in ecclesia Anglicana omnem omnino hujusmodi libertatem sublatam velle.

Restat jam ut Liturgiarum antiquitatem una cum Auctore indagemus. Nobis igitur, ut ait, affirmantibus *nullis in hac re primævæ vetustatis exemplis* Hierarchicos adjuvari, ita responder.

Pag. 249.

Si Apostolica solum intelligunt tempora, ultro fateamur nullas tales tum extitisse Liturgias, quales in posterioribus temporibus habebantur, nimirum curatorem in ordinem dispositas & limatius expolitas. Parum candide hæc dicuntur. Vellem ut aperte aut neget, aut affirmet conscriptas fuisse Apostolorum ævo Liturgias: si neget, fateatur Nonconformistas Apostolorum exemplum hac in re imitari: si vero affirmet, utinam idoneos istius rei testes adducat. Cum adversariis enim hic parum credulis colluctatur, quicquid tanquam ex Apostolicæ ætatis usu imitandum proponitur, tunc revera fuisse receptum, claris & indubitatae fidei testimoniis comprobari requirunt. At quid sibi volunt ista verba; *nullas tales tum extitisse Liturgias, quales in posterioribus temporibus habebantur?* Ullasne omnino Liturgias tunc temporis conscriptas extitisse putat? Quo igitur invido fato perire, vel perire potuerunt; cum haud minus quam sacra scriptura fuissent in omnium Christianorum manibus quotidie trita, parique ab ipsis diligentia posteris tradenda? Deinde quænam, obsecro, exegit necessitas ut, defunctis Apostolis, *in curatorem ordinem & limatius expolita* forent Liturgiæ, quam ipsis viventibus? Si quæ fuissent Apostolorum ætate Liturgiæ, eas, utpote ab Apostolis confectas, saltem recognitas, omnem sublequentium temporum expolitionem aspernaturas crediderim. Sed Auctori aliter visum. Atque hinc forsitan est, quod adversarii ad sequentes ecclesiæ scriptores, quam ad Apostolos provocare malunt. Ordo scil. sub Apostolis haud satis *curatus* fuit, sed *curatorem* a posteris reddi oportuit. Veruntamen nos illorum potius simplicem & minus accurratum ordinem, si exemplo suo hic prævissent; quam horum sedulam forsitan & elaboratam, sed nimis officiosam expolitionem æmulari exoptaremus.

His adminiculis haud admodum tum opus fuit, cum a viris Apostolicis, nondum cessante miraculorum potestate, preces in ecclesia non sine cœlesti numinis instinctu funderentur. Apostoli non tantum sui temporis, sed & subsequæ rationem habebant. Si istiusmodi igitur adminiculis opus fore intellexissent, illos Ecclesiæ usui & commodo prospicere voluiss-

voluisse haud dubitandum est. Porro creditne Auctor eos omnes, quibus precandi munus in ecclesia, viventibus Apostolis, concredebatur, ista miraculorum potestate præditos fuisse? Certe Apostolus id negare viderur. Quidni igitur illi, quibus ista potestas minime contigit, his adjumentis indigerent? Sin autem tunc temporis non requirebantur, cur hodie necessaria judicemus? Eam precandi facultatem multo usu & studio etiamnum acquiri posse, liquido ostendit eruditissimus Wilkinsius, Episcopus nuper Cestriensis, qui peculiarem de ea re librum edidit. Quapropter si studio & exercitatione comparari possit, Ministris omnibus indiscriminatim Liturgiæ usum injungi, haud magis hodie, quam Apostolorum ætate necessarium est habendum.

1 Cor. xii.
28, 29, 30.

Cum vis illa relanguit, tum primum oriebantur Liturgiæ justiores, & juxta nostram formam expletæ; multæque in iis describebantur orationes, ex divinorum virorum ore dudum excerptæ. Sed nulla unquam ecclesiæ ætas formularum in Dei cultu plane expers fuit. Si Liturgia omnino utendum sit, ea certe a Divinis viris profecta, cæteris omnibus foret præferenda. Sic solent adversarii suum Episcopatum, disciplinam, Liturgiam, cæteraque, quæ ipsis in usu sunt, tanquam Apostolica prædicare. Auctor supra illud Senatus elogium de Anglicana Liturgia retulit: "Quod nemini dubio esse possit, quin hujus operis authores Spiritus Sancti afflatu inspirati & adjuti fuerint." Et profecto quis de eo dubitandi locus relinquitur, si, quod jam tradit, verum habeatur? Non enim Reformatores nostri Liturgiæ auctores erunt amplius habendi; sed viri illi divini, qui preces in ecclesia non sine cælesti Numinis instinctu fuderunt, & ex quorum ore quæ in Anglicana Liturgia comparent, si non omnes, nonnullæ saltem sunt excerptæ. Sed qui sunt illi divini viri, ex quorum ore excerptæ sunt orationes? Qui scribæ? Quosnam das facti testes? Nos tardioris ingenii homunciones hujusmodi novis conjecturis assensum haud facile commodamus. Quum Auctor, quæ tam audacter affirmat, dilucide etiam probaverit, nostras lites eum statim dirempturum mea fide spondeo. Formulas enim minime recusamus Spiritus afflatu compositas, sed Anglicanas illas, alium plane auctorem, ni valde fallimur, redolentes. Et quidni Auctoris verba jam regeramus? "Sed quo ar-

Vid. pag. 9.

Vid. p. 246.

"in suis conventibus effundere solent adversarii, a Spiritu

Pars III.

“Sancto esse afflatus?” Porro cum dicat Auctor; nullam unquam ecclesiæ ætatem formularum in Dei cultu plane fuisse expertem; id verum fatemur, si de formulis canendi intelligatur. Non enim de ea re, vel etiam de oratione Dominica quæstio est. Sed quæritur, ullæne orationum ab hominibus compositarum formulæ, ad quarum ordinarium usum astringebantur ecclesiarum administratores, in primis seculis fuerint præscriptæ?

Pag. 250.

Ipsi Judæi, a quorum cultu in suam religionem multa transtulit Salvator noster, Liturgia publica in suis Synagogis utebantur. Et quid inde? An ideo Christiani etiam Liturgia uti tenentur? Quicquid Christus ab eorum cultu in suam religionem transtulit, id sedulo amplectendum putamus. Sed cum ipse unam tantum tradiderit formulam, quid ad nos attinent formulæ Judaicæ? Sed hanc ab Esdra, & Synagoga magna compositam fuisse, viri doctissimi perhibent. Quidni ergo in Canonicorum librorum numero recenseretur? Et profecto quicquid viri aliquot docti de hac re opinati sint; aliis, haud minori forsitan eruditione celebres, Judaica & anilis fabula, omni prorsus fide indigna videtur.

Hi inter initia cultus, more solenni, peccata populi confitebantur: mox præscriptis hymnis Dei beneficia commemorare: deinde statas quasdam lectiones ex lege Mosaica, vel Prophetis lectitare: tum, ut ipsi cum populo universo incolumes sint, Deum expetere: quibus rite peractis, eos Archisynagogus cum solenni benedictione missos facere. Quam hæc omnia plane Liturgica sunt, quis est qui non statim videt ac intelligit? Si Liturgica hæc sint, noster etiam cultus est plane Liturgicus. Hæc enim omnia, licet alio quidem ordine, in nostris cætibz locum habent. Quamvis autem minime dubitem Liturgiam Judæis in usu fuisse, hinc tamen id haud probatur.

Nec quispiam apud eos fuit magister admodum doctus & celebris, qui non suos discipulos orationem aliquam verbis conceptis enarratam, tanquam suæ scholæ peculiarem quandam tesseram edocuit. Et ad hunc morem compositus ipse Salvator noster, orationem, quam vocamus Dominicam, in suorum usum dictitabat; Quidni igitur cum nos Christum unicum & solum habeamus Magistrum, una illa ab ipso composita formula finis contenti, nec iis aliorum nosmet astringi patiamur? Nam quod adjicit Nicholusius: & in crucem sublatuꝝ Psalmum quendam Davidicum, tanquam precum formulam recitabat: ita quidem nonnullos conficere

cere novimus; sed haud admodum verisimilis est illa conjectura, nec video unde probari possit. At rem esse certissimam fingamus: haud inde sequetur, nos iisdem semper formulis, ab hominibus suo apte ingenio conscriptis, uti teneri. Absit sane ut cogitemus sanctissimum Sospitatorem eodem, quo nos miseri homunciones, morbo laborasse, vel iisdem, quibus nos, erroribus obnoxium, simili remedio ullo modo indiguisse.

De formulis in cantu usitatis nequaquam contenditur, quod nec Auctori latere potest. Omissio igitur Plinii testimonio, qui de cantu tantum loquitur, ad Clementem pergo.

Quid aliud Clementis praescriptus Liturgiæ Canon? scilicet, nisi orationis quædam formula? Si Clementis auctoritate stabiliri possit formularum usus, extra dubium erit, eas Apostolorum ævo fuisse usurpatas; cui æqualis fuit Clemens, eamque epistolam non tantum ante Joannis obitum, sed & priusquam nonnulla, si non omnia, ejus scripta edita essent, exarasse fatentur omnes. Sed nihil ille de precum formulis. Quo melius autem intelligatur locus a Nicholſio citatus, notandum est, diffidia in Corinthiaca ecclesia, & seditionem contra Presbyteros motam, epistolæ isti scribendæ ansam dedisse. Hinc Corinthios, ut omnia recte atque ordine peragerent, graviter hortatur, inquiens: Πάντα τὰς ποιῆν ὁφείλομεν, ὅσα ὁ θεὸς πότης ἐπιτελεῖν ἐκέλευσεν. Id est: Omnia ordine facere debemus, quæ nos Dominus jussit peragere. Atque ea de causâ ecclesiæ Judaicæ ordinem ipsis ob oculos ponit. Τῷ ἀρχιερεῖ, inquit, ἰδίαι λειτουργίαι δεδομένα ἐσίν, καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἰδίᾳ ὁ τόπος προσέτακται, &c. i. e. Summo sacerdoti sua munera tributa sunt, & sacerdotibus proprius locus assignatus est. Mox ergo illum, ad quem Auctor respicit, locum addit, Ἐκαστὸς ὑμῶν, ἀδελφοί, ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι εὐχαριστεῖτω θεῷ, ἐν ἀγαθῇ συνειδήσει ὑπαρχῶν, μὴ παρεκβαίνων τὸ ἐντολμένον τῇ λειτουργίᾳ αὐτοῦ κανὼνα ἐν σεμνότητι. Quæ verba ab Interprete ita optime vertuntur: Unusquisque vestrum, fratres, in suo statu gratias Deo habeat, in bona conscientia degens, non transgrediens præscriptam sui muneris regulam in honestate. Quid hæc jam ad precum formulas? Non levis est Auctoris hallucinatio, qui antiquissimum scriptorem ex hodierno loquendi modo interpretatur. Λειτουργία enim nec Clementis ætate, nec per multa post secula precum formulam.

Pag. 251.

Cap. 40.

Vide c. 44.

Pars III. iam denotabat. Pari errore Rhemenſes S. Lucae verba, *λεῖψεν γένων αὐτῶν*, dum *Missam* recitarent, reddi poſſe contendunt.

Act. XIII. 2.

Epistola ad
Mag.

Quid aliud una illa apud Ignatium precatio? Ignatii verba accipite: Μὴδὲ ὑμεῖς ἀνευ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων μὴδὲν πρὸς σέβετε μὴδὲ πειράζοντες εὐλογόν τι φαίνεσθαι ἰδίᾳ ὑμῶν· ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ μία πρὸς ὁμήγη, μία δέησις, εἰς νῆς, μία ἐλπίς, ἐν ἀγάπῃ, ἐν τῇ χάριτι τῇ ἀμώμῳ. Hoc est: Nec vos sine Episcopo & Presbyteris quidquam agite; neque operam detis, ut aliquid vobis seorsim rationi videatur consentaneum; sed in unum convenientibus, una sit oratio, una deprecatio, una mens, una spes in caritate, in gaudio inculcato. Eodem argumento probaret quis, Presbyterianos omnes Anglicanos formulis uri. Illis enim convenientibus, una est oratio, una deprecatio. Si enim Minister cætui orando præeat, atque omnes qui convenierint ipsius votis consentiant, certe una est precatio, si-ve suis, si-ve præscriptis verbis utatur. Ni Auctor summa testimoniorum inopia laborasset, haud tam frivola & a re prorsus aliena in medium afferre sustinisset. Ejusdem furfuris sunt & duo sequentia testimonia, quæ tamen breviter expendam.

Quid aliud Justiniani communes preces? Verba apud Justinum sunt: κοινὰς εὐχὰς ποιεῖσάμενοι: i. e. Communes preces facientes: quemadmodum ab Auctore in margine citantur. Ita Liturgia Anglicana nostro sermone *Common-Prayer* i. e. *Communes preces* nuncupatur. Unde Auctori indubium videretur, Justinum pariter de Liturgia quadam præscripta loqui. Veruntamen haud minus communes sunt & nostræ preces, licet nullis utamur formulis. Cur autem istæ preces dicerentur κοινὰι, Justinus ipse mox ostendit, scribens: ἔπειθ' ἀνίσταμεθα κοινῇ πάντες, καὶ εὐχὰς πέμπομεν. i. e. Deinde assurgimus omnes communiter, & preces offerimus. Si Justinus, vel quivis alius antiquus scriptor, de precationum lectione mentionem injecisset, ad rem quidem esset; sed preces, cujuscunque sint generis, non possunt non esse comprecantibus communes. Justiniani autem verba illa, εὐχὰς ποιεῖν, nostræ causæ magis, quam ea altera, κοινὰι εὐχὰι, adversariorum favent. Erasmus Warrenus haud infimæ notæ scriptor, in concione, quæ Liturgiam Anglicanam impensius laudat, verba Apostoli ποιεῖσθαι δέησεις de Liturgiæ confectione explicat. Quod si verum, quidni & Justiniani verba simili-

1 Tim. II. 2.

ter

ter sint intelligenda? Sed de Justino plura infra dicemus.

Pars III.

De Orat.

Quid aliud Cypriani publica oratio? Quam sint hæc responso indigna, Cypriani locum integrum legenti illico patebit. Cyprianus enim in orationem Dominicam, loco citato, ita commentatur: "Ante omnia pacis Doctor, atque veritatis Magister, singillatim noluit & privatim precem fieri, ut quis cum precatur, pro se tantum precetur. Non enim dicimus, Pater meus qui es in cœlis, nec panem meum da mihi hodie, nec dimitti sibi tantum unusquisque debirum postulat, aut ut in tentationem non inducatur, atque a malo liberetur, pro se solo rogat. Publica est nobis & communis oratio; & quando oramus, non pro uno, sed pro toto populo oramus; quia totus populus unum sumus." Quis jam non videt, quo sensu oratio a Cypriano dicitur publica & communis? Sed conferantur, quæ & alibi tradit, hisce gemina. "Unusquisque oret Deum non pro se tantum, sed pro omnibus fratribus; sicut Dominus orare nos docuit, ubi non singulis privatam precem mandat, sed oratione communi & concordi prece pro omnibus iussit orare."

Epist. xl p. 26.

Ad Liturgiarum auctores jam transit. De Gregorio Thaumaturgo proditum est, quod formularum orationis in ecclesia Neocæsariensi auctor fuerit, a quibus ne latum quidem unguem deinceps decedere ibi fas erat. Atqui id nusquam de Gregorio proditum est. Auctor quidem Basilium id affirmare existimat; sed non ea est mens Basilii. Disputat enim, in loco ab Auctore citato, contra illos, qui in efferenda doxologia istas voces, *ὁν τῷ πανδύμασι*, putabant minime ferendas. Ex antiquorum igitur scriptis id genus loquendi olim usitatum ostendit; primum ex Dionysii Alexandrini epistola, tum ex Origenis commentariis in Psalmos, deinde vero ex Africani Historici Epitoma temporum rem confirmans. Hinc ad Gregorium Thaumaturgum transit, quo multis prius laudato, ea de ecclesiis istius regionis mox adjicit, quæ Nicholus in rem suam esse putat. *Οὐ πρᾶξιν τινὰ, ἢ λόγον, ἢ τύπον τινὰ μυστικόν, παρ' ὧν ἐκείνοις κατέλιπε, τῇ ἐκκλησίᾳ προσέδθηκαν. Ταύτῃ τοι καὶ πολλὰ ἤν' παρ' αὐτοῖς τελευμένων ἑλληνιστῶς ἔχειν δοκεῖ, διὰ τὸ ἡ κατὰ κράτος ἀρχαιότερον. Οὐδὲν γὰρ ἡμῶν ἔχοντο οἱ κατὰ διαδοχὴν τὰς ἐκκλησίας οἰκονομήσαντες, ἢ μὲν ἐκείνων ἐσθρεδέοντων ὡς ἀδελφὰς αἰεὶ προσέδθηκαν.* Id est: Itaque non factum aliquod, non dictum, non formam ullam mysticam,

De Sp. S. c. 29.

Pars III.

mysticam, ultra quam illis reliquit, ecclesiæ adjecerunt. Imo hic multa, in his quæ apud illos aguntur, in ritibus videntur imperfecta, propter constitutionis antiquitatem. Neque enim sustinebant, qui in ecclesiarum administrationem successerant, additamenta quæ post illum adinventa sunt recipere: atque adeo ad receptum istius ecclesiæ morem provocat. Sed pauca ad hunc Basilii locum adnotare lubet.

1. Seculi quarti ingenium hinc liquido conspicitur; nimirum, in novis ritibus excogitandis mirum in modum tunc delectabantur, unde illi immensum in numerum brevissimo tempore credere. Basilius enim insignem quandam in plerisque ecclesiis mutationem, post Gregorii tempora, factam indicat.

2. Vix probabile est, Gregorium Thaumaturgum ullum precationum librum conscripsisse, quoniam ejus non meminit Basilius. Si quis enim hujusmodi liber tunc extitisset, unde evenit quod, cum Origenis & Africani scripta citet, de eo prorsus fileat? Nam ea demum ratione de Gregorii mente constitisset, quo lis inter Basilium & Clerum Neocæsariensem orta facile dirimi potuit. Nec credendum est Basilium ad ecclesiæ Neocæsariensis usum potius, quam ad ipsum Gregorii scriptum provocare voluisse.

3. Basilius nullius precum formulæ a Gregorio, vel quovis alio compositæ meminit. Veruntamen eadem argumentatione, qua adversarii ex isto loco solas Gregorii preces in Neocæsariensi ecclesia fuisse usitatas elicere conantur, ejusdem etiam homilias concionum loco in ea tantum prælectas fuisse probare liceat. Nam Gregorii verba non minus de concionibus quam precibus intelligi possunt.

4. Videant eruditi, an non Basilius alibi his plane repugnantia tradat? Certe cum Clerus Neocæsariensis cantandi morem a Basilio usitatum, sub Gregorio non obtinuisse quereretur; Basilius in responso suo, quibus testimoniis illud probare valerent eos percontans, addit: *καὶ ἐν τῶν ἐκείνου μετὰ νῦν διασωσάδε. i. e. Nihil eorum, quæ illi in usu fuerunt, ad hunc usque diem retinuistis.* Atque id ea tantum de causâ moneo, quo ostendam posteriorem istius libri De Spiritu Sancto partem viris doctissimis, si non spuriam, saltem interpolatam haud injuria videri.

De Paulo Samosateno, tanquam de monstro aliquo, notatur, quod hymnos antiquitus in ecclesia receptos, pro novis a se compositis commutaret. In cuius rei testimonium hæc Synodi Antiochenæ apud Eusebium verba, suppresso nomine, profert Auctor: Ψαλμοὺς ὃ τὰς μὲν εἰς τὸ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πάσαι, ὡς ὃ νεώτερος καὶ νεώτερον ἀνδρῶν συγγραμμά. At parum ingenue hic Auctor egit, qui nec totam sententiam protulerit, nec veram censuræ in Paulum Samosatenum causam assignarit. Etenim ex verbis statim sequentibus, sed ab Auctore omiſſis, non tam eo nomine, quod hymnos antiquitus in ecclesia receptos pro novis a se compositis commutavit; quam quod Psalmorum loco, qui in honorem Christi cani solebant, hymnos in sui ipsius laudem compositos in ecclesiam introduxit, eum pro monstro & portento quodam humani generis, habitum fuisse manifestum est. Verba Synodi sic se habent: οἱ ἑαυτὸν ὃ ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, τῇ μεγάλῃ τῇ πάρα ἡμεῶν, ψαλμοῦς γυναικας ὁρῶσιν αἰνῶν, ὧν καὶ ἀκυστας ἀντισφείζουσιν. Totam sententiam ita reddit Interpres: Quinetiam psalmos in honorem Domini nostri Jesu Christi cani solitos, quasi novellos & a recentioribus hominibus compositos abolevit. Mulieres autem, magno Paschæ die, in media ecclesia psalmos quosdam canere in sui ipsius laudem instituit; quod quidem audientibus horrorem merito incusserit. Sed quid hæc ad Fratres Dissidentes? Formulas olim inter cantandum usitatas hinc quidem apparet; sed quid opus est tanto labore id probare, de quo nemo dubitat? Sin autem non tantum hymni, sed & precum formulæ in ecclesiam tunc temporis reciperentur, eandem doctrinam utrique sine dubio continebant. Quapropter si Paulus Samosatenus hymnos, qui scdæ suæ hæresi repugnarent, ferre non potuit, nec preces certe retinuerit. Undeigitur evenit ut Synodus, quæ in hominis nequitiam propter hymnos abolitos tam graviter animadvertit, de pari in precibus tollendis crimine prorsus fileat? Mihi certe haud levis suspicio inde nascitur, nullam revera tunc fuisse præscriptam precandi formulam.

Constantinus non solum præmeditatas preces a militibus suis recitari iussit, sed in eorum usum quasdam formulas ipse, raro purpuratorum exemplo, composuit. Vide Eusebii vit. Const. Lib. IV. c. 17, 18, 19, 20. Id Constantini exemplum meritis laudibus efferre Fratres Dissidentes haud detrectant, qui & in publicis concionibus cætus suos ut istiusmodi adminiculis adjuti Deum precentur, qui aliter

ter

Pars III.

Pars III. ter non possunt, hortari solent. Unde & ex nostris nonnulli, ut Baxterus, Allenus, Howius, alique formulas illorum gratiam conscripsere. Numquid igitur in imperitorum hominum, & militum paganorum privatum usum formulas componi liceat, nullam litem adversariis movemus. Longe autem diversa nobis videtur quaestio, an omnibus ecclesiae Pastoribus una certa verborum formula inter precandum constanter & perpetuo praescribi debeat?

Pag. 252.

Apud Athanasium Liturgici hi versiculi leguntur: Εὐχόμεθα σοὶ ὦ σωτηρίας ἡμῶν Δοσεβεδάτῃ Αυγύστῃ Κωνσταντίνῃ. Cui statim populus universus una voce exclamavit: Χεὶρὲς Κοῦδῃ Κωνσταντίνῃ. Athanas. ad Imper. Const. Apol. Ut locus hic recte intelligatur, notandum est, Athanasium eo nomine accusatum fuisse, quod Imperatori Constantio apud fratrem Constantem maledixerat. Istam calumniam refellit Athanasius, eorumque qui tunc aderant fidem testans, ostendit se de Constantii salute sollicitum, eo modo fuisse locutum: μόνον γὰρ ἔλεγον Ἐυχόμεθα σοὶ, ὦ. Sed de Liturgia vel cœtu ecclesiastico ne verbum dicitur. Immo in turba viderur hæc locutus, dum plebem ad Deum pro Imperatoris salute precandum incitaret. Plebs vero, sive turba respondit: Χεὶρὲς Κοῦδῃ Κωνσταντίνῃ: simili scilicet ratione qua nostrates exclamare solent: *Viva Regina!* Athanasium autem hæc scribentem ne per somnium quidem, ut aiunt, de Liturgia cogitasse, sed turbæ potius vociferationem significare voluisse, verba illius quæ proxime sequuntur plane ostendunt: καὶ δειόμεναι ἵνα ἀγόμεναι.

Alter Athanasii locus, ex epistola *Ad solitariam vitam agentes*, ab Auctore citatus, non in epistola ipsa, quæ sane perbrevis est, nec duarum paginarum spatium excedit, sed in annexo tantum additamento reperitur. Describit autem eo loci, sive Athanasius, sive alius quis, miserum ecclesiarum ex Constantii edicto casum & acerbum quem id ipsis peperit luctum; querelas etiam, quas ubique ad Deum deferebant, Rhetorum more depingit, quales scilicet res ipsa postulasse videretur. Vix enim credo eum ipsissima formulæ alicujus verba tradere; nec probabile est ecclesiarum Administros illico convenire, talemque, quæ in omnibus obtineret ecclesiis, componere potuisse; & tamen de ecclesiis generatim loquitur. Ita se habent verba: Τοῦτον μὲν ἐν ὧν τὸ ἐξελθὼν καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀδύνατον πρὸς αὐτὰς ἵνα λαβὼν προθυμία μὲν ἦν ἐν

μαρτύριον, καὶ μᾶλλον μῖσος καὶ τὸ ἀσεβείας αἰρέσεως, πένθος δὲ ὅμως διὰ τὰς ἐκκλησίας, καὶ γενναγμὸς περὶ πάντων ἐκείνων πρὸς τὸ Κύριον φέσσαι, Κύριε, τὸ λαὸν σου, καὶ μὴ δῶς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τοῖς ἐχθροῖς σου, ἀλλὰ τάχυνον τὸ ἐξελεῖσθαι ἡμᾶς ἐκ χειρὸς ἀνέμων· ἰδοὺ γὰρ τῶν μὲν σε δευραπόνων ἐκ ἐφείσαντο, πρὸ δὲ Ἀντιχρίστου τὴν ὁδὸν ὡρα-
σιν ἀλζύνειν. Id est: Tale ergo iniquum illud edictum, quod a Constantio prodiit. Populi certe magna erat ad Martyrium promptitudo, ingensque odium adversus impiissimam heresin, & luctus per ecclesias, & gemitus omnibus ad Dominum vociferantibus; Parce, Domine, populo tuo, & ne des hereditatem tuam in vituperium inimicis tuis, sed festina ut eripias nos de manu iniquorum. Ecce enim famulis tuis non parcunt, & viam Antichristo preparant!

De formula illa Liturgica, quæ Sursum Corda vocatur, deque Trisagio memorat Cyrillus Hierosolymitanus. Cyrillo longe antiquiorem esse istam formulam, Sursum Corda, utpote a Cypriano memoratam agnoscimus. Sed quis non videt istam nequaquam esse precandi formulam. Similiter nostri Ministri nonnunquam, antequam preces incipiant, ita populum alloquuntur: Deum invocemus, vel precemur, nec tamen ideo precum formulis uti existimari volumus. Porro de Trisagio non contendimus, cum hymnus fuerit, ut non tantum res ipsa clamat, sed & verba Cyrilli ostendunt. Ἀγιάσαντες ἑαυτοὺς διὰ τῶν πνευματικῶν τέτων ὑμνων. Id est: Sanctificantes nos ipsos per spirituales ejusmodi hymnos.

Ex Constitutionibus Clementis, quarum ætas est admodum incerta, quæ multas etiam pro diverso temporum usu mutationes subiere, ut fateatur Pinus, nihil certi colligi potest.

Ex Concilio Laodicensi argumentatur Auctor, quæ jubet Hæreticos revertentes ediscere fidei Symbola: quod profecto ad precum formulas nihil quicquam attinet. Ediscunt & nostri non tantum fidei Symbola, sed & Catechismos. Sed alio etiam utitur istius Concilii testimonio, inquiens: Concilii Laodicensi Canon est: Ejusdem Liturgiae preces cum in matutinis, tum vespertinis temporibus celebrantur. At in margine Canonem paulo aliter reddit. Ipsas Liturgicas preces tum in matutinis, tum in vespertinis debere fieri. Sed in eodem hic errore, quo sæpius antea, versatur Nicholus. Vox enim λειτουργία in Canone, non librum preculis refertum, sed munus vel ministerium significat. Male igitur utrobique verba canonis vertit,

De Oration.
Dom. p. 152.

Bibliotheca
Nov. Tom. I.
P. 31.
Can. VII.

Can. XVIII.

Pars III.

vertit, quæ Græce ita leguntur: Τὴν αὐτὴν λειτουργίαν ἢ εὐχῶν πάντοτε, καὶ ἐν ταῖς ἐνδοταῖς, καὶ ἐν ταῖς ἐσπερίαις ὁφείλεον γίνεσθαι. Latine autem sic sonant: Idem precum munus, tum hora nona (i. e. tertia pomeridiana) tum vespere præstari debere. Id vero fit, five eadem, five diversa sint preces.

Oration. III.

De formulis ecclesiæ antiquis, suo tempore usitatis, loquitur Nazianzenus. Qui de Juliano dicit: Ὁρῶν, &c. Vicens doctrinam nostram dogmatibus quidem & cælestibus testimoniis magnam & excelsam esse, —ceterum majorem & insigniorem ob ecclesiæ formas (τύποις τῆ ἐκκλησίας) nobis traditis, atque in hunc usque diem conservatas. Deinde inter has formas memorat, εὐχῶν τύπον ἐν μέρεσι, alternatim (sive in partibus) precationum canendarum formam: formulas περὶ ἐλεείων, de Catechumenis examinandis; & τελεώσεως, Baptismi; καὶ ὅσα τῇ ἡμετέραι σαφῶς εἰν Ἀταξίας, & quæcunque sunt nostræ Disciplina. Hæc omnia Julianus Simia in paganismum suum introduxit. Bennetus vir doctus, & acerrimus Liturgiæ defensor, negat εὐχὰς ἐν μέρεσι posse denotare preces alternatim canendas. Ego cum Auctore nostro istam defendi posse interpretationem existimo; licet mihi idem sit, si altera Benneri admittatur. Etenim si Nazianzenum ex Nicholsii mente explicemus, ad novellum istius ævi Psalmos Davidicos cantandi morem, atque adeo ad hymnos potius, quam ad preces proprie dictas eum respicere manifestum erit. Sin autem, ut contendit Bennerus, preces diversis temporibus, alias initiatis solis, alias quibuscunque astantibus, recitari solitas, eum voluisse dicamus; etiam sic de formulis nulla mentio fiet; nisi id in voce τύπῳ forte lateat. Ast τύπος in Nazianzeno non tam formulam, quam regulam denotat. Quo etiam sensu ab Apostolo usurpatur: Ὑπὸ τῆς εὐαγγελίας εἰς ὃν παρεδόθη τὸν τύπον. Id est: Ex corde auscultastis ei formæ doctrinæ, in quam estis traditi. Ad quem locum Oecumenius: Τύπον δὲ φησι διδασχῆς, οἷον ὅρον καὶ κανόνα. Id est: Typum inquit doctrinæ, scilicet regulam & canonem. Ita etiam verbum τυπῶν idem sonat quod νομοθετεῖν, & cum eo tanquam ejusdem significationis paulo superius in eadem Homilia conjungitur. Quod τύπος autem apud Nazianzenum ita fit explicandus, ex eo liquet, quod de τύπῳ tam ἐκπερύφως καὶ ἐπιμνήσεως, &c. quam εὐχῶν loquitur. Et sane istum morem, five alternatim canendi, five preces pro varia & diversa cætus constitutione dispertiendi, Imperator a Christianis mu-

Vide Homiliam contra eos qui Die Paschæ jejunant, inter opera Chrysostomi.

mutuari potuit. Quod tamen de formulis præcùm dici nequit, quæ diu antea apud Gentiles in usu fuerant. Sed quo res clarius evadat, Nazianzeni verba plenius describere haud pigebit. Ὁρῶν γὰρ ἡμεῖς λόγον μέγαν ἔχοντα τοῖς δόγμασι, καὶ τὴν ἀνωθεν μαρτυρίαις, καὶ αὐτὸν παλαιόν τε καὶ νέον· παλαιὸν μὲν περὶ ῥήσεσι, καὶ τοῖς ὑπασφάπτεισι νοήμασι τὸ Θεότιμον, νέον δὲ τῇ τελευταίᾳ θεοφανείᾳ, καὶ τοῖς ἐκ ταύτης καὶ παρὰ ταύτην θαύμασι· ἔτι δὲ μείζων καὶ γνωσιμώτερον τοῖς ἀφροδεδομένοις, καὶ εἰς τούδε τετηρημένοις τύποις τὴν ἐκκλησίαν· ἵνα μηδὲ τὸτο ἀκακὲς γνῶνται, τί μηχανᾶται, καὶ τί ποιεῖ; μιμῆται Ραββίαν καὶ Ἀσσύριον. — Τὸτο δὲ καὶ ἔστι διανοηθεῖς, διδασκαλεῖα μὲν ἰδρύσασθαι καὶ πᾶσαν πόλιν ἔτοιμον ἦν, ἐρήματα τε καὶ περὶ δέας καὶ ὑφειδίας· Ἑλληνικῶν τε δογμάτων ἀναγνώσεις καὶ ἀναπλύσεις, ὅσαι τε ἡδὲ ῥυθμιζοῖς, καὶ ὅσαι τὸ ἐπικρύψας· διχῶν τε τύπον ἐν μέρει, καὶ τὸν ἁμαρτανόνην καὶ μέτρον ἐπιμιμήσεως, περὶ ἐλεῖων δὲ καὶ τελειώσεως· καὶ ὅσα τὸ ἡμετέρας σαφῶς ἔχον ἐπιστάσεις. Quæ ab Interprete ita vertuntur: Nam cum doctrinam nostram (sacram vult Scripturam, ut se ipsum explicat) dogmatibus quidem et cælestibus testimoniis magnam et excelsam esse perspiceret, eandemque veterem simul et novam; veterem, inquam, quantum ad prædictiones, ac sublucentia Deitatis sensa, novam autem ratione posterioris Dei adventus, ac miraculorum eorum, quæ tum ex eo, tum circa eum designata sunt; cæterum majorem et insigniorem ob ecclesiæ formas (i. e. regulas, five canones) nobis traditas, atque in hunc usque diem conservatas: ut ne hoc quidem ipsius malignam versutiam effugeret, quid comminiscitur, et quid facit? Rapsacem illum Assyrium imitatur. — Idem igitur hic quoque cogitans, scholas quidem in omnibus civitatibus, et sacraria, subselliaque, partim altiora, partim humiliora extruere parabat; profanorum etiam dogmatum lectiones et explicationes instituere, tam quæ mores componerent, quam quæ in abstrusiorum rerum tractatione versarentur: tum precationum alternatim canendarum formam, ac supplicii in eos qui peccarent, pro delicti modo, constituendi, initiationum item et perfectionis; atque omnia quæ nostræ haud dubie discipline sunt.

Nazianzenum excipit necessarius ejus Basilus, e cujus scriptis loca nonnulla Auctor in margine profert; de quibus ordine agemus. Is igitur de Liturgicis formulis locutus, dicit: Ὁὐκ ἦν ταῦτα ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Γρηγορίᾳ· ἀλλ' ἐπεὶ αὐτὸς ἀνελθὼν ἀς ὑμεῖς νῦν ἐπιτηδεύετε. Quæ verba ita

Epist. 63]

Pars III.

perperam vertit Nicholſius: *Neque hæ sunt Litaniæ magni Gregorii, neque illæ quibus vos utimini.* Antiphonica canendi ratio Neocæſarienſi Clero diſplicuit, quam in ea epiſtola tueri conatur Baſilius. Verba igitur allata duas ſententias continent; in quarum priori Baſilius Neocæſarienſes introducit objicientes, morem iſtum alternis vicibus canendi *ſub Gregorio Thaumaturgo in uſu non fuiſſe.* Quibus in altera reſpondit; *Neque illæ, quibus vos nunc utimini, ſupplicationes eo tempore obtrinebant.* Baſilii autem verba, prout jam explicuimus, & non ut Auctor illa reddidit, intelligi debere, vel ex eo manifeſtum eſt; quod alioquin iis, quæ paulo ſupra ex libro illius *de Spiritu Sancto* adduxit, omnino erunt contraria. Sed nullam hic deprehendo repugnantiam, quicquid de aliis forſan iſtorum ſcriptorum locis dici poſſit. Baſilius enim non ad voces inter precandum uſitatas, ſed ad modum ipſum precandi hic reſpicit. Vult igitur, illos inter & Gregorium precandi rationem longe diverſam interceſſiſſe. Nam hic lachrymis & afflicta mente, illi nulla pænitentia ducti; hic nunquam niſi fratri conciliatus, illi vero ira & odio æſtuentes Deum ſupplicare ſolebant. Ita enim in ſequentibus ſe explicat.

*Vid. Nicholſ.
p. 251.*

Καὶ ἐ κατηγορῶν ὑμῶν λέγω
ἡυχόμεν γὰρ πάντας ὑμᾶς ἐν δάκρυσι ζῆν, καὶ μελαινόει δι-
νεκῇ· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ἐδὲν ἑτέρων, ἢ λησυνόμεν ὑπὸ τοῦ ἁμαρτι-
ῶν ἡμῶν πλὴν ὅσον ἐκ ἀνθρωπίνους ῥήμασι, ὥσπερ ὑμεῖς,
ἀλλὰ τοῖς λογίοις τοῦ πανδύματος καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐξιλέμεθα.
Id eſt: Hoc criminandi ſtudio haud dico. Optarem enim vos omnes lachrymis & jugi pænitentia vivere; quandoquidem & nos nihil aliud facimus, niſi pro peccatorum noſtrorum remiſſione ſupplicamus; dempto eo, quod non humanis verbis, quemadmodum vos ſoletis, ſed oraculis Spiritus Deum noſtrum placamus. Quæ tantundem valent, ac ſi dixiſſet: “Non malevolo loquor animo, ſed ideo tantum vos ut Gregorio valde diſſimiles reprehendi, quo ad exemplum ejus in lachrymis & pænitentia ſequendum vos incitare. Quod ſi foret, cenſuram veſtram nunquam experiremur; qui ea ratione peccatorum remiſſionem petimus, Pſalmis Davidicis iſtum in finem utentes.”

Proximus Baſilii locus eſt a noſtra lite alieniſſimus. Verba ſunt: *Ὅτι δὲ ἐν τῇ προεσχαΐς κοινωνίᾳ πολλὸν τὸ κέρδιον φέρουσιν.* Vidi enim in precibus communionem multum fructum ferentem. Quis dubitat? At nulla forſan eſt in precibus, præterquam Liturgicis, communio. Cæterum quæ tunc precandi erat communitas, cum iſtis ad-

Vid. p. 249.

adminiculis haud opus esset ; sed viri Apostolici, nondum cessante miraculorum potestate, preces in ecclesia non sine cælesti Numinis instinctu fundebant ?

Nec magis ad rem sunt quæ in ultimo loco, ab Auctore memorato, scribit Basilii ; ubi antiquum morem laudandi Trinitatem ad sua usque tempora duravisse nos docet ; quod ex veterum scriptis etiam probat. Et profecto si qua contentio hujusmodi de Fratribus Dissidentibus oriretur, in promptu esset ex illorum etiam scriptis ostendere, quo modo, & quibus verbis Trinitatem laudare soleant, licet nullis astringantur formulis.

Sed quod Auctor affirmat *Basilium integram Liturgiam, in suæ ecclesiæ gratiam, composuisse ; id mihi parum liquet.* Basilii enim, alique istius ævi Antistites, arcana Christianæ religionis, & mysticas preces, omnes, sacris suis haud admissos, summo studio celabant.

Καλῶς ἐκείτοι δεδιδασμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζονται. ἃ γὰρ ἐδὲ ἐποπιδέν ἐξέσι τοῖς ἀμυήτοις, τῶν πῶς ἀν' αὐτὸς τῇ διδασκαλίαν δευαμβάνειν ἐν γὰρ μασι ; Hoc est : Pulchre quidem illi (sc. Patres) edocti ar-

Basil. de Spi.
S. c. 27.

canorum venerationem silentio conservare. Nam quæ nec intueri fas est non initiatis, qui conveniebat horum doctrinam publicitus circumferri scripto ? Multa ejusmodi in istius ævi scriptoribus occurrunt, unde vix probabile est Basilium ea scripto unquam prodidisse.

Hieronymus hujus Liturgiæ non meminit, qui etiam omnia Patris illius scripta haud enumeret, si quod tamen opus istiusmodi edidisset, quod ad publicum adeo ecclesiæ usum spectaret ; illud Hieronymum fugere potuisse, vel eum, cum ad notitiam suam pervenerit, de illo reticere voluisse vix est credibile. Sed præcipuum, ut mihi videtur, hujus sententiæ fundamentum sunt verba illa Nazianzeni, quibus ei ascribitur

In Catal.

εὐχὴν διαλέξαι. Sed notandum est Nazianzenum in eo loco Basilii scripta non ex professo enumerare, sed egregiam illius de ecclesia curam more oratorio enarrare. Unde nihil necesse est εὐχὴν διαλέξαι peculiare aliquod opus designare ; satis erit si sparsim in scriptis suis præcepta de recta precandi ratione tradat, quorum plurima etiamnum ibi comparent. Quapropter sexto demum seculo Liturgiam sub Basilii nomine confictam fuisse, non absurde quis credat. Atque hætenus quidem de Basilio ; cujus in hac controversia auctoritas, si eruditissimi Whistoni sententia pro vera habeatur, haud mag-

Vid. Caveum
Hist. Liter.
P. 194.

Orat. 20.

Vid. supra,
P. 14.

Pars III.

Pag. 253.

Hist. Lit. p.
798.

ni erit momenti ; nempe qui quarto seculo, haud diu ante initium Antichristiani ecclesiæ status floruit.

Alius formularum testis profertur Ambrosius. *Plurima*, inquit, *de hac re Ambrosius, qui & aliquot formularum Author ipse perhibetur.* Perhibetur quidem, sed falso, unde nec Pinius, nec Caveus, inter deperdita illius opera Liturgiam memorat. Lectu dignissima sunt Cavei verba. “ Quin nec desunt, qui nobis persuadere vellent, Missale Ambrosianum a S. Barnaba, primo (ut volunt) Mediolanensium Archiepiscopo, ejusdemque ecclesiæ fundatore fuisse adornatum ; a S. Mirocleto auctum ; tandem a S. Ambrosio in hodiernam formam redactum, ab eoque nomen traxisse. Sed nugas venditant, qui talia nobis somnia narrant ; nec vel levissimum ex veteribus testimonium proferre possunt. Primus, quod sciam, qui diserte meminit, est Walafridus Strabo, circa A. 842. qui *Lib. de Reb. Eccles. c. 12.* refert, Ambrosium Mediolanensem Episcopum, tam Missæ, quam cæterorum dispositionem officiorum, suæ ecclesiæ & aliis Liguribus ordinasse.” Sed quid de precum formulis ipse Ambrosius dicat videamus. Certe Auctor nunquam magis, quam in testimoniis ex hoc scriptore, ut præ se fert, proferendis, operam luit. Etenim ex quinque quæ adducit locis, primus tantum est Ambrosii, atque is a nostra controversia prorsus alienus. Veruntamen singula paucis expendere haud gravabimur.

De hymnis, inquit, *alternatis, vide Commentarios ejus in xv. Luc.* Sed quid hoc ad preces ? Hymnorum enim formulas licitas esse & utiles, nostrorum nemo est qui dubitet. Hujus autem moris non tantum meminit Ambrosius, sed in ecclesiam etiam Mediolanensem primus illum introduxit.

Reliqua omnia ex pseudepigraphis Ambrosii citantur, quorum duo, primum nimirum & ultimum, Hilario Diacono, qui jam Commentariorum in *Epistolas Paulinas* auctor creditur, accepta referri debent : scil. *De Orationis forma pro Regibus, Comm. in 1 Tim. cap. 11. Orationis pro Episcopo, Comm. in Rom. xv.* Attamen auctor ille, in neutro loco de formulis quicquam dicit. Ostendit quidem *ad 1 Tim. 11. 1.* quæ & qualia solita sunt Deum pro Regibus rogare. Pari igitur argumento Fratres Dissidentes, tum ex *Directorio*, ut dicitur, tum ex libellis aut gratulandi aut consolandi gratia Regibus nostris

stris identidem porrectis, precum formulas usurpare dicantur. Quæ enim pro Regibus a Deo petant, hic profidentur. In posteriori loco ita se habent scriptoris illius verba: "Dehinc orat (*Paulus*) ut adjuvetur in orationibus, ut evaderet manus Judæorum infidelium; non quia ipse minus mereatur, sed ordinem sequitur, ut ab ecclesia fiat oratio pro rectore suo." Si igitur Nicholfii mentem recte capiam, existimat fieri non posse, ut quis citra formulæ usum precetur; & proinde, ubicunque precum meminerint veteres, eos de formulis loqui.

De forma celebrandæ Synaxeos, *Id. de Sacr. Lib. IV. cap. 4.* Synaxeos formam ab hoc scriptore diserte tradi haud mirum videri potest; quippe qui iis vixit temporibus, quando jam formulæ irreperant. Ipsissima igitur verba exhibet, nec magis certum & expressum de re quapiam testimonium proferri potest. Si quis autem superius allata testimonia cum hisce conferat, insigne illicoprehendet discrimen; unde facilis est conjectura, longe alium fuisse veterum, ac recentiorum seculorum usum. Quidni enim alias utrorumque de formulis testimonia æque expressa comparerent? Sed nec Ambrosius, nec ei æqualis quispiam, istorum Librorum auctor fuit. Fateatur Pinius illos non esse Ambrosii factus. Riverus illos paulo ante Paschasium Radbertum, sc. circiter A. 840. editos putat; qui neminem etiam Paschasio Radberto antiquiorem istos libros citasse testatur. Caveus Card. Bonam, eandem fere cum Riveto sententiam tuentem, laudat. Burnetus seculis aliquot post Ambrosium eos scriptos fuisse judicat.

Forma de renunciando Diabolo, & aqua baptismali consecranda: *De Dig. Sacr. cap. v.* Hic Auctor carbones denuo pro auro venditat. Istius libri verus auctor fuit Gerbertus, vel Sylvester Papa ejus nominis secundus, qui ineunte seculo undecimo decessit. Atque id quidem fatetur Pinius; Mabillonius vero parenti prolem reddidit, & ex Ms. fide sub ejus nomine edidit. Notanda autem hic est doctiss. Cavei hallucinatio, qui de Ambrosio agens, opus illud ei vindicat; sed istum postea errorem corrigens agnoscit, an sitne Ambrosii merito dubitari posse, utpote in quo nihil succi & spiritus illius inesse videtur, laudatque Theophilum Raynaudum, qui Anselmum potius quam Ambrosium redolere putabat; et tamen de Gerberto scribens, Mabillonio id Gerberto vindicanti assentitur.

Crit. Sacr.
Lib. III. c.
xviii.

Hist. Lit.

Exposit. Artic.
p. 333.

Bibl. Nov.
T. II. p. 291.

Analec.
T. II. p. 216.

H. Liter.
p. 214.
In addendis
p. 758.

Ibid. p. 594.

Pars III.

Sed Auctor se *infinitem fore ait, si hic omnia insisteret, quæ de Liturgiis prodiderunt Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, caterique sequentium ætatum scriptores, per singulas ecclesiæ ætates usque ad Reformationem a Lutero susceptam.*

Vid. p. 60.

Nostram haud lædet causam, quicquid de formularum usu, e sequioribus istis ecclesiæ seculis, erui possit. Præterquam enim quod plurimæ tunc temporis depravationes in cultum irreperant, nos nunquam omnem Liturgiarum usum, tanquam illicitum, damnavimus. Narrat alibi Auctor Baxterum Liturgiam conscripisse, quam tum ille tum alii nonnulli ex nostris cum illa, qua nunc Hierarchici utuntur, commutari rogârunt. Voluit autem Baxterus, ut, plurimis Pastorum arbitrio permissis, ad eadem semper verba minime astringerentur; satis fore existimans, si ad sensum eorum, quæ in formula continebantur, intentum orandum attenderent. Quod & in nonnullis ecclesiis exteris fit, in quibus Pastores precibus nunc certa verborum formula expressis, nunc pro libitu variatis, sacra auspicantur vel claudunt. Sed ea profecto est nostra controversia, num Pastores, quibus Deus facultatem suas preces concipiendi largitus est, ita ad præscripta verba alligari debeant, ut nunquam fas sit ab iis discedere? Atque id quidem negamus; quod nec facile ostendent adversarii olim in ecclesia locum habuisse, etiam cum formulæ in usu esse cæperunt. Quid enim certius constare potest, quam Basilium, Chrysostomum & Ambrosium nullis formulis fuisse astrictos; si verum quidem esset, quod volunt adversarii, integras Liturgias eos conscripisse? Et sane a Concilio Carthaginensi tertio, A. 397. quo tempore formulæ in usu essent, suas eligere vel componere, iisque deinde uti cuique permittebatur; hac tantum conditione addita, *ut prius cum instructioribus fratribus conferret.* Quamvis autem istius ævi consuetudo a nobis haud magni fit, de ea tamen, quæ tunc recipiebatur, nullam adversariis litem intendimus. A nullo tunc temporis Concilio, vel Imperatore, eadem precandi formula omnibus, in quavis provincia Pastoribus præscribatur. Chrysostomus quidem modum precandi, in sua ecclesia usurpatum, in Homiliis ab Auctore citatis memorat; multisque tradit, sive preces quas pro Catechumenis offerebant, sive admonitiones precibus istis præcedentes. Sed etiam si formulis uteretur, quod non improbabile forsan videatur,

Cap. 23.

tur,

tur, nostra tamen parum refert, qui bene compositam formulam nunquam respuimus; etsi liberas preces, quum ecclesiæ idonei Pastores obtigerint, longe antefereudas esse putemus.

Sequitur Hieronymus, de quo ita Auctor noster: *De Psalmis alternatim recitatis, vide Hieron. ad Rust. Ep. 4.* Nec mirum, si istius moris meminerit, cum ab Ambrosio & Basilio usurpatum fuisse fatentur omnes. *Meminit Trisagii, in Epit. Stab.* Quis hic sit Hieronymi liber, nescio. Putâram errore typographico ita impressum, pro *Epitaphio Fabiolæ*: sed nec ita rem affecutus sum. Quicquid sit, *Trisagion* ad hymnos potius, quam ad preces pertinebit. *Memorat phrasas illas Liturgicas: Parce nobis, &c. Ne memento peccatorum nostrorum progenitorum. Miserere nostri, Domine: Comm. in Psal. xxxviii.* Commentarii isti in *Psalmos* Hieronymum auctorem non habebant, ut fatentur Pinius & Caveus. Præterea nihil tale in loco ab Auctore citato extat. *Laudat Hilarium propter compositam Liturgiam, & hymnorum librum, ad ver. Lucif.* At cur, obsecro, laudaret, si jam antea aliæ compositæ fuissent Liturgiæ? Nemo hodie Hierarchicus eo nomine Baxterum laudat, quod Liturgiam conscripserit, ab illa diversam quæ tum olim iis in usu fuerat. Sed verba ista Hieronymi libenter videre vellem, nihil enim hujusmodi in illo libro reperire possum.

Agmen claudit Augustinus: sub cujus nomine sequentia testimonia Auctor profert. *Loquitur de Liturgicis formulis, per universam ecclesiam observatis: Ad Jan. Ep. cxviii. & de Eccl. Dog. c. xxx.* Multa quidem de variis consuetudinibus *ad Januarium* scribens, tradit; sed de Liturgicis formulis ne verbum quidem in tota extat epistola. Porro alterum istum librum, *de Dogmatibus Ecclesiasticis*, ab Augustino non scriptum fuisse omnes agnoscunt; quod & in mea sane editione monent editores. Pars prima est Gennadii Massiliensis, scilicet ad cap. xxi. quæ exinde sequuntur, sunt recentioris cujusdam scriptoris. Speciatim caput xxx. ab Auctore citatum, tribuitur Celestino, & inter illa quidem extat, quæ ad ejus epistolæ finem attexuntur. Celestini enim Epistola duobus prioribus capitulis continetur, & quæ hæc excipiunt, sunt recentioris manus additamenta; hujus vero decimum caput alterius operis, *de Ecclesiasticis Dogmatibus*, est tricesimum. Porro Liturgicarum formularum in isto capitulo is, quisque sit, haud meminit.

Vid. Epist.
Celest. pro
Augustino,
inter opera
August. Par.
1535. Tom.
vii. p. 612,
613.

Pars III.

Cap. xxiii.

Orationes, quas semper ecclesia habuit & habebit: De Bon. [leg. Dono] Perseverantia, Lib. 11. memorat. Augustinus in isto loco ad precum ecclesiasticarum materiem, non vero formulam aliquam respicit. Verebantur nonnulli ne dogma de perseverantia homines in desperationem conjiceret. His obviam it Augustinus, inquires: " Atqui utinam " tardi corde & infirmi, qui non possunt, vel nondum " possunt scripturas, vel earum expositiones intelligere, " sic audirent, vel non audirent in hac quæstione dispu- " tationes nostras; ut magis intuerentur orationes suas, " quas semper habuit & habebit ecclesia ab exordiis suis, " donec finiatur hoc seculum. " At si de formulis age- retur, quis credat Augustinum somniasse illas ipsissimas, quæ tunc forsan in usu fuere, formulas, ab ipsis ecclesiæ exordiis fuisse usurpatas? Sed ipsum audite mentem suam fusius explicantem. " De hac enim re, quam nunc " adversus novos hæreticos, non commemorare tantum, " sed plane tueri & defensare compellimur, nunquam ta- " cuit in precibus suis; etsi aliquando in sermonibus ex- " erendam, nullo urgente adversario, non putavit. " Quando enim non oratum est in ecclesia pro infidelibus, at- " qui inimicis ejus, ut crederent? Quando fidelis quisquam " amicum, proximum, conjugem habuit infidelem, & non " ei petivit a Domino mentem obedientem in Christianam " fidem? Quis autem sibi unquam non oravit, ut in Do- " mino permaneret? Aut quis sacerdotem, super fideles " Dominum invocantem, si quando dixit; Da illi, Do- " mine, in te perseverare usque ad finem; non solum voce " ausus est, sed saltem cogitatione reprehendere? &c. " De communi oratione & Sursum corda omitto dicere, quo- niam in superioribus, ubi Cypriani testimonia expendi- mus, de iis satis dictum puto.

Pag. 254.

Vid. p. 15, 17.

Vid. p. 60.

Auctor jam ad Reformatores Lutherum, Calvinum, & Cnoxium descendit, quos omnes in suorum usum Liturgias conscripsisse observat. Sed horum Liturgiæ ab ipso alibi contemnuntur. Potuit iis Baxterum adjicere, de cujus etiam opere pari contumelia loquitur. Veruntamen non tam de Liturgia in se spectata, quam de Anglicana hic contenditur:

Sed addit; Neque scio an ulla in toto Reformato orbe sit ecclesia, quæ non precum formulis delectetur, iisque in pieta- tis negotio plurimum adjuvetur; Nonconformistis nostris pec- ciliarem hunc sibi honorem vendicantibus, ut soli eas despi- ciant & contemnant, At vero unde illi constat, nos despi- cere

cere & contemnere precum formulas? Quid unquam de Calvinianorum Liturgiis minus honorificum locuti sumus? Liberas quidem preces, si modo recte & bene sint conceptæ, melius quidem ecclesiæ utilitati servire existimamus; sed non inde statim sequitur, nos omnes omnino formulas despicere & contemnere. Porro id mihi valde mirum videtur, nullam in toto Reformato orbe Ecclesiam, quæ non precum formulis delectetur, iisque in pietatis negotio plurimum adjuvetur, notam esse Auctori. Certe cui adeo accurata ecclesiarum transmarinarum notitia contigerit, septentrionalis Britannia ecclesiam incognitam esse, vix credendum est. Quis vero nescit, eam nec formulis delectari, nec adjuvari? Ni ergo Scotica ecclesia pro vera & Reformata ab eo minime habeatur, ficta mihi videtur & simulata ipsius ignorantia. Sin autem verum fateri volumus, sincera pietas magis vigere nusquam deprehenditur, quam in ea Scotorum ecclesia, ex qua omnes precum formulæ exterminantur. Cum iis modo illos confer, qui Anglicana Liturgia tantopere delectantur; pudet sane, pigetque dicere, quantum interfit. Unde haud veritus est Edwardius, inter alia nuperæ consociationis commoda, hoc etiam referre: "Quod fratrum, quibuscum jungimur, exemplo, ad majorem cum disciplinæ, tum morum severitatem incitabimur." Sed pergit Auctor:

Quod vero ad invidiosum illud attinet, quo incusatur nostra Liturgia, nimirum; eam esse ex Pontificiorum libris extractam; huic calumniæ paucis respondebo. Liturgiæ nostræ scriptores nihil ex istis libris deprompserunt, nisi quod prius illi ab authoribus maxime antiquis acceptum referebant. Et si hæc temere & præter veritatem ab Auctore dici, pluribus exemplis facile esset ostendere; unum tantum brevitatis causa hic memorabo, quod omni, ut arbitror, veræ antiquitatis auctoritate destruitur. Dividuntur preces in Anglicana Liturgia, speciatim in Litaniam, partim a Ministro, partim a plebe recitandæ. Id vero nunquam olim, quod memini, in antiquis seculis factum fuit. Interlocutiones, ut *Sursum corda, habemus ad Deum*, apud Cyprianum; vel mutuas salutationes, qualis est ea, *Gratia & pax tibi, & cum spiritu tuo*; Chrysostomi ævo usitata, non hic intelligimus: sed precum istiusmodi partitiones, quæ hodie in ecclesia Anglicana locum habent; quas frustra quis apud veteres ecclesiæ scriptores quæsierit,

In Concione
de regn. con-
sociat.

Multa

Multa habemus, quæ in Græcis S. Basilii & Chrysostomi extant Liturgiis: plura ex Ambrosii & Gregorii Litaniis: Hæ omnes Liturgiæ sunt spuria, saltem non puræ. De tribus prioribus supra diximus. De Gregorii libro legatur Pinius, qui eum non talem extare, qualem scripsit Gregorius, sed multa esse deinceps addita, nec quæ sunt ipsius germana ab alienis certo distingui posse affirmat. Sin autem incorruptus ad nos pervenerit, indignus prorsus esset, quem Reformati æmularentur; ut ex aliis ejus scriptis, magna superstitione refertis, constare potest. plurima ex vetustis ecclesiæ formulis, passim apud antiquorum libros sparsis: quæ quidem volumina scripta multo sunt prius, quam Breviarium Romanum, aut Canon Missæ, excogitata fuerint. Ex quinti & sequentium seculorum scriptis, quo jam tempore turpis superstitio ecclesiam sædaverat, nonnulla in libros Romanensium Liturgicos traducta agnosco. Quamvis autem in hodiernum ordinem ii serius redacti sint, prima tamen illorum principia altius petenda sunt.

Denique nostra Liturgia omnes illas vetustas formulas, puras & inviolatas conservat; dum Romanorum illa, easdem quidem retinet, sed misere depravatas, & fædissimarum superstitionum admistione deturpatas. Non recte dicitur Liturgia Anglicana omnes vetustas illas formulas retinuisse. Plurimæ certe veterum cæremoniæ rejectæ sunt, quibus, si omnia libro Liturgico, ut volunt adversarii, peragerentur, certas formulas sine dubio adhibuerunt. Nihil enim antiqui chrismatis, vel lactis & mellis concordia, ut Tertulliani verbis utar, quam recens Baptizati prægustabant, vel albarum vestium, quibus iidem indui solebant, in Liturgia Anglicana extant. Porro ubinam comparent veterum orationes, cum oblationibus pro defunctis sine dubio conjunctæ? Ubi preces pro Angelo pacis, pro mora finis, aliisque multis hisce similibus, quorum veteres quidem meminerunt? Quamvis autem Romanensium Liturgias majori, quam eas antiquorum, vel etiam Anglicanam, superstitione abundare facile concedimus; ab omni tamen superstitione has esse liberas minime putamus, ut alibi notatum fuit.

Jam vero quis credat precum formulas in tribus antiquissimis ecclesiæ seculis fuisse injunctas, immo vel usurpatas quidem; cum adversarii, qui adeo accuratam inquisitionem instituerunt, nihil quod vel minimam veritatis speciem habeat, ex istorum seculorum scriptis, ad

ejus rei probationem in medium proferre queant? Frustra quis ibi quærit vel formulas ipsas, vel earum auctores; nihil de libris Liturgicis, de precibus scriptis, vel in ecclesia perlectis, ex iis ostendi potest. Immo multa gravissima in antiquorum scriptis sententiæ contrariæ argumenta habemus; quorum nonnulla hic adjiciam.

Primus igitur prodeat Hermas, scriptor antiquissimus. Cum ergo venerit homo, qui habet Spiritum Dei, in ecclesiam justorum, habentium fidem Dei, & oratio fit ad Deum; tunc nuncius sanctus divinitatis implet hominem illum Spiritu Sancto, & loquitur in turba sicut Deus vult.

Pastor. Lib.
III. Mand.
12. Sect. 1.

Justinus Martyr precandi rationem suo tempore in ecclesia usitatam ita explicat: 'Ο πρεσβυτέρως ἐυχᾷς ὁμοίως καὶ ἐυχαιεῖας ὅση δύναμις αὐτῷ ἀναπέμπει. Id est, vertente Joachimo Perionio. Tum is qui primum locum tenet, eodem modo preces, gratiarumque actionem pro virili mittit. Putant adversarii Justinum ad desideriorum ardorem in ista locutione tantum respicere. Sed id haud verisimile videtur. Etenim ὅση δύναμις tunc æque ad populum, quam ad πρεσβυτέρως pertineret; nec de eo speciatim ὅση δύναμις αὐτῷ dixisset. Sed illum locum cum alio conferamus, ubi de se suaque Apologia verba faciens, eandem illam locutionem adhibet. Καὶ διὰ λόγου ἔν, καὶ γήματος τῶ φαινομένου, ὅση δύναμις περιελάμβανον ὑμᾶς, ἀνδρῶν οἰδαμεν λοιπὸν ὄντες, καὶ ὑμεῖς ἀπισεῖτε. i. e. Quamobrem cum vos & ratione, & figura qua videtur, pro virili adhortati sumus, post hæc extra culpam nos futuros esse scimus, si minus credatis. Cum ergo locutio illa hoc loco ad Apologiæ constructionem spectet, quidni in altero ad precum compositionem similiter spectaret. Sed alium Justiniani locum allegant, ubi ὅση δύναμις, non de πρεσβυτέρως, sed de plebe preces fundente adhiberi dicunt. At tamen id haud mirum videri debet, cum de πρεσβυτέρως in isto loco nihil loquitur Justinus, sed de privatis tantum Christianorum precibus agit, quas plebs Christiana similiter domi fundebat. Sed integrum locum describam, quo clarius mens Justiniani pateat. Ἄθεοι μὲν ἔν ὡς ἐκ ἐσμὲν, καὶ δημιουργὸν τῶδε τῶ πάντες σεβόμενοι, ἀνενδεῖν αἰμάτων, καὶ σπονδῶν, καὶ θυμιαμάτων, ὡς ἐδιδάχθημεν, λέγοντες, λόγῳ ἐυχῆς καὶ ἐυχαιεῖας, ἐφ' οἷς προσφερόμεθα πᾶσιν, ὅση δύναμις, ἀινεῖτες μόνην ἀξίαν αὐτῷ τιμῶν τὴν

Apol. II. in
fine. p. 162.

Ibid. p. 139.

τὴν θραλαβόντες, τὸ τὰ ὑπ' ἐκείνου εἰς διαλεσχὴν γένόμενα, ἔπειτα διαπαντῶν, ἀλλ' ἐαυτοῖς καὶ τοῖς δεομένοις προσφέρειν, ἐκείνῳ δὲ εὐχαρίστας ὄντας, διὰ λόγου πομπᾶς καὶ ὑμνῶν πέμπειν, ὑπὲρ τε τῶν γεγρονέναι, καὶ ἥν' εἰς ἀρωγίαν πόρεαι πάντων, ποιότητων μὲν γενῶν, καὶ μετεβολῶν ὡρῶν, καὶ τῶν πάντων ἐν ἀφθαρσίᾳ γενέσθαι διὰ πάντων καὶ ἐν αὐτῷ ἀλήθειαν πέμποντες. τίς σωφρονῶν ἐχ' ὁμολογήσει; Quem locum ita vertit Perionius: Nos quidem non esse Atheos, qui universitatis hujus effectorem colamus; quem non egere cruore, victimisque, odoribus, qui ei incendantur, sicuti docti sumus, dicamus; quemque precibus & Eucharistia, in omnibus quæ offerimus, quantum animus noster capere potest, laudamus: cum hunc honorem eo dignum acceperimus, ea quæ ab illo ad victum & cibum procreata sunt, non igne consumere, sed nobis atque egentibus offerre; illi autem gratias agere, verbisque laudes & præconia tribuere pro beneficio procreationis, & pro copia eorum omnium quæ ad valetudinem pertinent, pro generibus rerum, pro vicissitudine temporum; atque rursus ut immortalitatem consequamur pro nostra in eum fide rogamus: quis suæ mentis non fatebitur? Nihil hic Justinus de publico Christianorum cœtu, sed de privato tantum earum rerum usu, quas Gentiles Deo offerebant, sermonem instituit. Dicit forsitan quis, Nihil hic oblationum, quæ certissime in ecclesia fiebant, meminisse. Ita quidem transtulit Pontificius interpretis ad suum propositum verba detorquens; sed præter Justinum mentem id sine dubio fecit. Verba enim ἐφ' οἷς προσφερόμεθα πάντων non ut Perionius reddidit, in omnibus quæ offerimus; sed propter ea omnia quæ edimus, vel quibus utimur, sonant. Atque hoc sensu verbum προσφέρειν in eadem Apologia denuo utitur Justinus.

Pag. 162. Ἐπὶ πάνσι τε οἷς προσφερόμεθα εὐλογεῖμεν καὶ ποιήσιν πάντων. Ubi etiam Perionius vertit: in omnibus quibus utimur. Nec aliter hic reddi debere primo intuitu patet. Pontificios quidem homines oblationibus suis Justinum patrocinium quærere, haud mirum est; quæ tamen in re ab eruditorum Reformatæ fidei virorum suffragiis eos adjuvari profecto nollem. Nec magis ad rem istam sunt alia Justinii verba. Ἀρξ' προσφέρειν, καὶ οὖν καὶ ὕδωρ. Non enim vult Justinus hæc Deo offerri, sed προσεῖναι, ut ex iis, quæ supra dixerat, liquido appareat.

Ἐπειτα προσφέρειν τῷ προσεῖναι καὶ ἀδελφῶν ἀρξ'.

Ibid. in fine.

Hactenus

CAP. IV. De Liturgia Publica.

305

Pars III.

Haftenus de Iuftino : ad eundem fere modum Ori-
genes : Ἀλλὰ τὸ ἓνα Θεόν, καὶ τὸ ἓνα υἱὸν αὐτοῦ καὶ λόγον καὶ
εἰκόνα, τοῖς καὶ τὸ δυνάσιν ἡμῖν ἰκεσίαις καὶ ἀξιώσεσι σέβο-
μεν, προσάγοντες τῷ Θεῷ καὶ ὁλοῦντας τὰς εὐχὰς καὶ εὐχαρι-
σίας, διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ. Id est : Sed unum Deum, &

Contr. Celf.
Lib. viii. p.
386.

unum ejus filium ac verbum imaginemque, quantum possu-
mus, supplicationibus & honoribus venerumur, offerentes Deo,
universorum Domino, preces per ipsius unigenitum. Et infra :

Pag. 402.

Ἀλλ' οἱ μὲν Ἕλληνες Ἑλληνικοῖς, καὶ Ῥωμαῖοι Ῥωμαϊκοῖς, καὶ
ἕτως ἕκαστος καὶ τὸ αὐτὸ διάλεκτον ἀρχέται τῷ Θεῷ, καὶ ὑμνεῖ
αὐτὸν ὡς δυνάσται. Id est : Sed Græci (scil. Christiani)
Græcis, & Romani Romanis, singulique precantur propria
lingua, Deumque celebrant pro viribus.

Sequitur Tertullianus, qui Christianos orantes ita de-
scribit : " Illuc (in Cælum) suspicientes Christiani, ma-
nibus expansis, quia innocuis, capite nudo, quia non
erubescimus ; deniq; sine monitore, quia de pectore, ora-
mus pro omnibus Imperatoribus, &c." Hierarchici in-
commoda Liturgiæ suæ id aliquando recensent, quod
oculi in librum defixi, eo facilius continentur, ne hinc
inde vagi oberrent. Quam vero hoc antiquissimorum
Christianorum usui dissonum reperitur, qui Sospitorem
æmulantes in cælum oculos intendebant ? Sed quæri-
tur, quis sit sensus istorum verborum : Sine monitore,

Apol. c. xxx.

quia de pectore ? Nos id voluisse Septimium existima-
mus, quod Christianorum preces non ex libro recitaren-
tur ; quia orantis pectus, id est mens, eas suggerebat.
Sed nostram interpretationem rejiciunt adversarii, de
pectore idem esse, ac memoriter, intelligentes. Verunta-
men ultra sententia anteferri debeat, videant judices.
Etenim si Christianis tunc temporis moris esset, præscrip-
tas quasdam preces, easque bene longas, (quales illorum
erant) memoriter recitare, Monitorem, seu, ut loquitur
Plinius, custodem dari, qui attenderet, sane quam maxime
opus erat ; cum nemo tam firma & fida memoria gau-
det, quin eum aliquando decipiat. Attamen quam fo-
ret indecorum, si, fallente memoria, is mutus staret,
cujus partes essent cœtui inter orandum præire ? Et re-
vera Monitor eum proprie notat, qui hærenti succurrit,
& dicenda suggerit. Unde istiusmodi homines in scena
& judiciis Monitores dicebantur. Hinc illud Ciceronis :
Non enim quero, quid tu dicturus sis. Video mihi non te,
sed hunc librum esse responsurum, quem monitor tuus hic te-

Joann. xvii.
1.

Hist. Nat. l.
xxviii. c. u.

Divinat. in
Verr.

net

Pars III.

Paneg. c.
xxiii.Bennet. Bre.
Histor. præ-
script. prec.
p. 99.Vid. Tertull.
de Anima c.
xv. Hieron.
Epist. ad Fa-
biol. Tom.
III. p. 38.Apud Gel-
lium, Lib.
VII. c. 2.

net. Eodem etiam sensu dixit Plinius: *Gratum quæ equestri ordinis decora honore nominum sine monitore signa- res.* Porro magister exercitiorum apud Romanos *Monitor* vocabatur. Atque inde nonnulli petunt Tertulliani explicationem; sed male. Nam Antistes hujusmodi *Monitoris* munus, in cœtu Christiano, sine dubio obibat. Eo igitur sensu dicere non potuit, *sine Monitore.* Sin autem nostra explicatio admittatur, nihil aptius dici potest. Perinde enim est, ac si dixisset: "Nullus est *Monitor* locus, qui oranti Antistiti verba suggerat; ejus enim preces non e libro ediscuntur, sed a pio & ardenti corde dis desiderio profluunt." Sed inquit, *pectus* sonat *memoriam*; nec in ea, quam vos illi affingitis, significatione unquam usurpatur. Mihi autem prorsus admirandum videtur, eruditos homines id unquam negare sustinuisse, quod omnes, in Latinis literis haud plane hospites non possunt non observasse. Veteres ecclesiæ patres cum Peripateticis & Stoicis in eo fere omnes consensisse, quod animi sedem in corde seu pectore collocarunt, satis notum est. Nec defuerunt ex recentioribus, cum Philosophis, tum Theologis haud pauci, qui eandem sententiam amplexi sint. Hinc *pectus* pro *animo* & *quavis ejus facultate*, non tantum apud ecclesiæ scriptores, sed etiam omnes fere, tam solutæ, quam strictæ orationis, auctores Latinos figurate usurpatur. Sic *apertum*, *fidum*, *amicum*, item *avidum*, *sordidum* *pectus* dicitur. Infinitus pene esset, si singula ex antiquis scriptoribus loca huc proferre aggrederer, ubi *pectus* eo sensu accipitur. Pauca igitur tantum in illorum gratiam, qui hoc negant, subjiciam. Ennius Annalium. Lib. XIII.

*Hannibal audaci cum pectore debortatur,
Ne bellum faciam; quem credidit esse meum cor
Suasorem summum, & studiosum robore belli.*

Plautus in Trinum. Act. I. Scen. II.

*Haben' tu amicum, aut familiarem quempiam,
Cui pectus sapiat?*

Terent. in Adelph. Act. IV. Scen. IV.

— Pectore

Consistere nihil consilii quicquam potest.

Cic. Lib. I. de Legibus: "Amicus per se *amari* debet *toto pectore*, ut dicitur." Liv. Lib. I. c. lix.
"Stupentibus miraculo rei, unde novum in Bruti *pectore*
"ingenium."
Horat.

CAP. IV. De Liturgia Publica.

307
Part III.

Horat. Epod. I.

—Et te vel per Alpium juga, &c.

Forti sequemur Pectore.

Manil. Lib. I. v. 715.

Inquiruntque sacras humano pectore causas.

Stat. Lib. IV. Sylv. Carm. VI. v. 33.

—Multo mea cepit amore

Pectora.

Sed expressis verbis rem explicat Quintilianus. “*Pectus est enim, quod disertos facit, & vis mentis.*” Ideoque imperitis quoque, si modo sunt aliquo affectu concitati, verba non desunt.” Et plenius adhuc Gellius: “*Qui sunt leves & futiles & importuni locutores, quique nullo rerum pondere innixi, verbis humidis & lapsantibus diffuunt; eorum orationem bene existimatum est in ore nasci, non in pectore. Linguam autem debere aiunt non esse liberam, nec vagam; sed vinclis de pectore imo, ac de corde aptis moveri, & quasi gubernari. Sed enim videas quosdam sic scatere verbis sine ullo iudicii negotio, cum securitate multa & profunda, ut loquentes plerumque videantur loqui sese nescire. Ulysses contra Homerus virum sapienti facundia præditum, vocem mittere ait non ex ore, sed ex pectore. Homerica, de quibus supra dixi, hæc sunt:*”

Instit. Lib. X. c. vii.

Lib. I. c. xv.

Ἄλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὅπα τε μεγάλην ἐκ στήθεσσι
Τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε ἐπὶ φύγεν ἔρκεσσι δόλων;

Id est:

Ast ubi jam magnum fudit de pectore vocem,
Dentis claustra tui vox qualis, nata, reliquit?

Il. γ v. 231.
Odys. a. v.
63.

Quæ sane, ut id obiter notem, alterum Benneti argumentum, quo vocem στήθεσσι a Græcis, quos imitatur Tertullianus, nunquam in eo sensu usurpari contendit, censente Gellio, prorsus refellunt. Sed vocabulo *pectus* ita etiam utitur Cyprianus: “*Anna—ecclesiæ typum portans—Dominum non clamosa petitione, sed tacite & modeste, intra ipsas pectoris latebras precabatur.*” Porro cum *pectus* fontem, seu thesaurum cogitationum Patres iudicarent, quorum plerique, ut diximus, animi sedem in eo collocabant, quidni de *pectore* in nostro sensu dicere

Bennet. ubi supra, p. 98.

De Orat. p. 140.

Pars III.

In Ezech.
c. XVIII.De Opific.
Dei. c. XVI.

De Orat. c. IX.

Ibid. cap.
XIII.De Spir. S.
cap. I. in fin.

dicere potuisset Tertullianus? Sic ab Hieronymo quidem appellatur, ubi de Publicano loquens, ait: "Pectus cutiebat pectus suum manu: h. e. pessimorum cogitationum thesaurum." Lactantius etiam, licet Academicorum sententiam, qui mentis sedem non in pectore, sed capite esse voluerunt, ad veritatem propius accedere existimaret; pectus tamen cogitationum quendam esse thesaurum agnoscit. "Viderur enim, inquit, mens, quæ dominatum corporis tenet, in summo capite constituta, tanquam in cælo Deus; sed, quando in aliqua sit cogitatione, commeare ad pectus, & quasi ad secretum aliquod penetrale secedere, ut consilium, tanquam ex thesauro recondito eliciat, ac proferat.

Sed præter Dominicam nullas tunc præscriptas fuisse preces, ex alio Tertulliani loco conjicere licet. In ea enim sententia fuisse videtur, quamvis alias orationes Dominicæ addere liceret, formulas tamen præscribendi jus uni & soli Deo convenire. Sic se habent ejus verba:

"Deus solus docere potest, ut se vellet orari. Ab ipso igitur ordinata religio orationis, & de Spiritu ipsius, jam tunc cum ex ore divino ferretur, animata suo privilegio ascendit in cælum, commendans Patri quæ Filius docuit. Quoniam tamen Dominus prospector humanarum necessitatum, seorsum post traditam orandi disciplinam, petite, inquit, & accipietis, & sunt quæ petantur pro circumstantia cujusque, præmissa legitima & ordinaria oratione, quasi fundamento; accipientium jus est desideriorum, jus est superstruendi extrinsecus petitiones, cum memoria tamen præceptorum, ne quantum a præceptis, tantum ab aurbus Dei longe simus." De pectore ergo orabant, i. e. de corde; cujus auditor est Deus, ut idem loquitur.

"Deus autem non vocis, sed cordis auditor est, sicut conspexor." His nonnulla ex quarti sæculi scriptoribus testimonia addam.

Basilii libera utebatur prece, ut ipse de se testatur. Προσδοχομένῳ μοι πρῶν μετὰ τὸ λαῦ, καὶ ἀμφοτέρως τὴν δόξολογίαν ἀποπληρῶντι, τῷ Θεῷ καὶ πατρί, νῦν μὲν μετὰ τὸ ἡμεῖς αὐτὸς σὺν τῷ πνεύματι ἁγίῳ νῦν δὲ διὰ τοῦ ἡμεῖς αὐτὸς ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἐπέσκηλάν τινες τοῦ παρόντος, ξενισάσαις ἡμᾶς φωναῖς κεχεῖσθαι λέγοντες, καὶ ἅμα πρὸς ἀλλήλους ὑπεναντίας ἐχέσαις. Id est: Nuper orante me cum populo, & utroque modo doxologiam absolvente, Deo Patri, interdum cum Fi-

lio ipsius una cum Spiritu Sancto ; interdum per Filium in Spiritu Sancto ; nonnulli qui adierant me reprehenderunt, dicentes me non tantum peregrinis vocibus usum, verum etiam inter se pugnantibus." Aliud etiam exemplum, huic Basilii haud dissimile, lector videat apud Theodoric. H. E. Lib. II. c. 24. & Philostorg. Lib. III. c. 13. Ex his igitur Basilii verbis constat, nullum certum verborum ordinem in Doxologiis tunc præscriptum fuisse ; & tamen illa, quæ in hymnis etiam locum habuit, & sæpissime, præsertim in ecclesiis Græcis, recitari solita est, (unde nonnulli Doxologiam a Christo ipso suæ orationi adnexam negantes, ex Græcorum usu in sacrum Matthæi Evangelium irrepsisse existimârunt) illa, inquam, si ulla omnino orationis pars, certa & præscripta fuisse videretur.

Similiter Ambrosius se ad determinatam verborum formulam minime astrictum putabat ; sed repentini casus, dum in media Synaxi precabatur, incidentis memin- nit. " Dum offero, inquit, raptum cognovi a populo " Castulum quendam, quem Presbyterum dicerent Arria- " ni. Hunc aurem in platea offenderant transeuntes. " Amarissime flere, & orare in ipsa oblatione Deum capi, " ut subveniret, nec hujus sanguis in causa ecclesiæ fie- " rer, certe ut meus sanguis pro salute non solum popu- " li, sed etiam pro ipsis impiis effunderetur." At pri- vatam fuisse istam orationem objiciunt. Sed id respu- unt Ambrosii verba, *in ipsa oblatione.*

Denique ut multa omittam, quæ Clarksonus diligen- tissimus scriptor de hoc argumento collegit, Epiphaniï testimonio huic capiti finem imponam ; qui ad Joannem Hierosolymitanum ita scribit : " Illud quoque audiens " admiratus sum, quod quidam, qui solent ultro citro- " que portare rumusculos, & his quæ audierunt sem- " per addere, ut tristitias & rixas inter fratres concitent, " te quoque turbaverunt & dixerunt, quod in oratione, " quando offerimus sacrificia Deo, soleamus pro te di- " cere : Domine, præsta Joanni, ut recte credat. Noli " nos in tantum putare rusticos, ut hoc tam apertè dice- " re potuerimus. Quanquam hoc in corde meo semper " orem ; tamen, ut simpliciter fatear, nunquam in alie- " nas aures protuli, ne te viderer parvi pendere, dile- " ctissime. Quando autem complemus orationem se- " cundum ritum mysteriorum, & pro omnibus & prote- " quoque dicimus : Custodi illum, qui prædicat veritatem :

Y

" vel

Epist. 53.
ad Marcellin-
nam.

Ita vertit Hi-
eron. inter
cujus opera
extat Epist.

“ vel certe ita : Tu præsta, Domine, & custodi, ut ille verbum prædicet veritatis : sicut occasio sermonis se rulerit, & habuerit oratio consequentiam. ”

CAPUT V.

De Signo Crucis in Baptismo.

NEC res a proposito aliena, nec lectori, ut spero, ingrata erit, si ut in superiorum capitulum nonnullis factum fuit; ita etiam hic tam Episcopaliū, quam nostram de hoc ritu sententiam prius sigillatim explicem, quam ad ea, quæ in defensionem ejus Auctor scripserit, consideranda progrediar.

An. 1603.
Can. 3c.

1. Sentiunt igitur Episcopales, signum crucis esse etiam *signum & tesseram meritorum Christi*. Ita enim a sequentibus Synodi verbis docemur. “ Quo quidem sculo, si quis huic signo se opposuisset, declaratus proculdubio fuisset pro hoste ac inimico nominis crucis; & proinde *meritorum Christi*, quorum illi *tessera & signum* adeo displiceret. ” Nos e contrario, cum Suspensor ipse istiusmodi tesseras in Sacramentis instituerit, nemini licere suoapte ingenio novas comminisci putamus.

In Oper. p.
63.

2. Aquam Baptismalem ad Spiritus Sancti virtutem tantum respicere existimant, ad Christi sanguinem non irem. Hinc Josephus Medus, Hierarchicus doctissimus, observavit, nunquam per totam formulam suam Baptismalem, ullius per Christi sanguinem lotionis mentionem esse injectam. Et notatu digna sunt Liturgiæ verba, quibus infanti baptizando peccati veniam perunt. “ Te, *inquiunt*, in hujus infantis gratiam invocamus, ut ad tuum sacrum Baptisma accedens, peccati remissionem per spiritualem regenerationem consequatur. ” Nos contra dicimus duplicem esse spiritualem hominum abluitionem, nimirum tam a labe, quam reatu peccati; illam per regenerationem spiritualem, hanc per sanguinem Christi effici; utramque vero externa abluitione significari & obsignari. Hinc mysticam meritorum Christi significationem, quam signo crucis ab Hierarchicis modo vidimus attributam, ad aquam Baptismalem revera pertinere judicamus.

3. In ea nonnunquam videntur esse opinione, ut aqua Baptis-

CAP. V. De Signo Crucis in Baptismo.

311

Pars III.

Baptismalis beneficia, quæ a Deo in nos conferuntur, ob-
 nat, ita signo crucis pactionem ex nostra parte, qua
 nosmet ei obligamus, exhiberi. Audiatur iterum Syno-
 dus: "Atque hoc crucis signum non modo ipsi, (*sc. pe-*
 "*teres Christiani*) idque cum ostentatione quadam sole-
 bant adhibere, quoties Judæis passim occurrerent; sed
 & liberos suos, cum Baptismatis aqua abluerentur, eo-
 dem signari faciebant, ut eos *per crucis symbolum illius*
 "*servitio dedicarent, cujus in Baptismo collata in ipsos bene-*
 "*ficia crucis nomine essent repræsentata.*" Quis hic
 non videt beneficia a Deo in Baptismo collata, ab in-
 fantium dedicatione, per crucis symbolum facta, sedulo
 distingui? Quo & alia ejusdem Canonis verba referri
 possunt. "Ecclesia Anglicana ejus signum in bap-
 zando usque retinendum censuerit, secuta nimirum
 ea in re primitivas & Apostolicas ecclesias, atque hunc
 characterem pro licita externa cæremonia reputans &
 honorifico symbolo, per quod infans illius obsequio,
 qui crucis mortem subiit, in perpetuum votus est &
 mancipatus. Nos autem Baptismum tameorum, quæ
 Deus adeo benigne nobis offerre dignatur, quam nostræ
 illorum acceptionis, ac promissionis qua nos ipsos ei ob-
 stringimus, pignus & tesseram esse credentes, nullum ali-
 ud ejus rei signum usurpari debere censemus.

Ibid.

4. Pontificiorum distinctionem inter gregem Christi,
 & ejus miliriam agnoscere videntur. In priorem enim
 homines per Baptismum admitti utrique fatentur; sed
 in posteriorem ut hi confirmationis, ita illi signi crucis
 beneficio adscribi volunt. Declarant hoc verba inter
 consignandum adhibita. "Infantem hunc in cætum gre-
 gis Christi admittimus, atque illum signamus signo cru-
 cis, in testimonium, quod ipsum posthac non pudebit
 fidem in Christum crucifixum profiteri, & sub ipsius
 vexillo contra peccatum, mundum, & Satanam viri-
 liter pugnare, fidelemque Christi militem & servum
 ad finem vitæ usque permanere." In quibus verbis illa
 tantum scil. *Infantem hunc in cætum gregis Christi admi-*
 "*ttimus*, ad Baptismum respiciunt, ut Synodus ea interpre-
 tatur; reliqua ad crucis signum pertinent, quod proinde
 pro *Christi vexillo* habetur. Christi igitur oves per Ba-
 ptismum milites per signum crucis fimus. Atque ita
 Hammondus symbolum crucis esse Christi vexillum
 affirmat: Deum per signum crucis gratiam conferre, &
 victoriam contra inimicos spirituales nobis obsignare

Can. 30.

Oper. Vol. II.
 P. 243.

Pars III. existimans; quemadmodum crucis imaginem Constantino Magno in signum victoriæ cælitus exhibuit. Hisce minime repugnat, quod *Dei beneficia in Baptismo collata* dicuntur. Etenim haud alia videntur designari beneficia quam regeneratio, peccati remissio, & in ecclesiam Christi admissio; reliqua vero, & ea speciatim, quorum ope in obsequio Christi præceptis præstando adjuvamus, huic signo tribui posse Liturgia ipsa satis aperte docet. Atque hanc symboli virtutem non tantum ab Hammond, sed etiam Hookero agnosci, in scripto Anglicano nuper edito pluribus ostendi. Veruntamen nos hic nullam distinctionem admittimus, & proinde confectum istud militiae symbolum rejicimus.

De Cruce, p.
73. & seqq.

Can. 30.

Pag. 57.

Nuda Verit.
p. 10.

De Cult. Lat.
Relig. p. 63.

Pag. 257.

5. Crucis signum ab ipsis ecclesiæ incunabulis in Baptismo adhibitum fuisse statunt Episcopales. Ita Synodus: "Honor ac dignitas crucis nomini acquisita, etiam signo crucis, vel ipsa Apostolorum ætate (neque enim contrarium ostendi potest) existimationem peperit honorificam; adeo ut Christiani haud multo post in cunctis actionibus suis eodem uti ceperint, &c." Nos autem rem aliter concipimus. Primum igitur valde probabile est hoc signum ab Hæreticis fuisse introductum, nempe a Valentinianis, ut in lucubratione paulo supra memorata fusius probavimus. — Ab iis acceperunt Montanistæ, quorum hæresi Tertullianus postea infectus, primus omnium ejus expresse & dilucide meminit, scilicet circiter A. 200. Deinde signi hujus usus a prima sua origine multa superstitione contanimatus fuit. Atque id quidem fateretur Crocius: "Invaluerat, inquit, in secundo seculo superstitio crucis & chrismatis." Denique nec in Tertulliani ætate, nec per tria prima ecclesiæ secula, in Baptismo locum habuit. Hoc olim affirmavit Dallæus, cujus sententiam nos nuper defendimus. In summa igitur, Baptismalem hujus signi usum pro quinti seculi, vel quarti saltem jam ad finem vergentis, figmento habemus. His autem ita explicatis, ad Auctorem nostrum me confero.

Sed in his animorum æstibus animadvertant, si placet, quam multarum ætatum intervallo frontibus Baptizatorum notabatur hoc signaculum, antequam ullis Pontificiorum erroribus inficeretur ecclesia. Hanc consuetudinem ante quartum seculum ignotam fuisse supra diximus, quando in multos errores ecclesia jam erat delapsa, qui in hodiernum usque diem a Pontificiis retinentur. Quid enim?

enim? an non de Martyrum reliquiis, cælibatu, hoc Pars III.
ipso signo, aliisque plurimis, turpissimæ superstitiones
tunc temporis irrepsent? Immo si a Tertulliano ori-
ginem ejus petamus, preces & oblationes pro defunctis,
quarum ipse passim meminit, haud minus antiquæ inve-
nientur.

Nam crucis Baptismalis, ut ritus in suis temporibus usita-
ti, meminerunt antiquissimi scriptores, Tertullianus, Cypri-
anus, Lactantius, Prudentius, Paulinus, Basilius, Chryso-
stomus, Augustinus; semperque laudabant ut sanctissimum
morem, & Christiana professione cum primis dignum. Hunc
ritum ab Augustino & Chrysostomo in Baptismo agnitum
concedo; nec in eorum, vel Prudentii, aut Paulini testi-
moniiis expendendis lectorem morabor. Cæteros au-
tem quo jure, tanquam causæ suæ patrocinantibus, Auctor
inducit videamus.

A Tertulliano igitur exorditur, cujus testimonium
nemo, ut opinor, magni faciet, qui librum istum de Co-
rona, quem citat Auctor, ab eo, postquam Montanistis
se addixerat, scriptum fuisse considerabit. In libro enim
de Baptismo, ubi cæremonias in eo usitatas ex professo tra-
dit, de cruce nihil dicit. Immo nec in altero illo de Co-
rona crucis Baptismalis meminit. Quinimo plurima
cum alibi, tum eo ipso loco a Tertulliano traduntur, ut
tunc temporis usitata; quorum ne levissimum hodie ex-
tat in ecclesia Anglicana vestigium. Unde haud abs re
forsan erit integrum hic locum describere. "Denique,
" inquit, ut a Baptismate ingrediar; aquam adituri, i-
" bidem, sed & aliquanto prius in ecclesia sub Antistitis
" manu, contestamur nos renuntiare Diabolo, & pom-
" pæ, & Angelis ejus. Dehinc ter mergitamur, amplius
" aliquid respondentes, quam Dominus in Evangelio
" determinavit. Inde suscepti, lactis & mellis concor-
" diam prægustamus: ex eaque die, lavacro quotidiano
" per totam hebdomadem abstinemus." Hactenus de
Baptismo verba fecit, nihil prorsus de cruce locutus. Jam
ad alia pergat. "Eucharistiæ Sacramentum, & in tem-
" pore victus, & omnibus mandatum a Domino, etiam
" antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu quam præ-
" sidentium sumimus. Oblationes pro defunctis, pro
" natalitiis annua die facimus. Die Dominico jejunium
" nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem im-
" munitate a die Paschæ in Pentecosten usque gaude-
" mus. Calicis, aut panis etiam nostri, aliquid decuri

De Coron.
c. 13.

Pars III.

“ in terram anxie patimur.” Deinde sequuntur verba a Nicholfio laudata. “ Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum atque exitum, ad vestitum, ad calceatum, *ad lavacra*, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacunque nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus.” Frustra erit, qui hæc omnia in ecclesia Anglicana quæsierit. Nemo ex ejus disciplina *ter mergitur*, vel *lactis & mellis concordiam prægustat*, vel *a lavacro post Baptismum per totam hebdomadam abstinet*. Nullæ hic sunt *pro defunctis oblationes*. Quod illi nefas, id hi gloriæ ducunt; scilicet *die Dominico de geniculis adorare*. Porro quid hæc, obsecro, ad ecclesiæ Anglicanæ consignationem? Laudat Tertullianus quotidianum Christianorum consignandi usum, de Baptismali prorsus silet; sed Angli hunc solum retinentes, alterum illum damnant, & dudum missum fecerunt. Fingamus jam Tertulliani auctoritatem alicujus esse momenti. Certe Hierarchici, priusquam Pontificiis, certissimum exinde argumentum pro sua quotidiana consignatione petentibus, satisfecerint, ad eam nos, salvo pudore, qui de Baptismali tantum contendimus, remittere nequeunt. Et si qua tunc fuisset in Baptismo consignatio, quis credat Tertullianum, qui *a Baptismate ingreditur*, nec eo loci ejus meminisse; nec in fine, ubi tot enumerat consignandi occasiones, de Baptismo fuisse locutum. Sed Auctor id ex verbis Tertulliani expiscari conatur, quod nemo hæcenus potuit. Existimare enim videtur, Tertulliani ista verba, *ad lavacra*, ad Baptismum spectare, quæ proinde diverso charactere imprimuntur. At si verba ista ita sint intelligenda, haud tamen Anglicanum usum cum eo Tertulliani ætate congruere probabunt. Quid enim tunc diceret Tertullianus? Scilicet, unumquemque, cum baptizaretur, suam ipsius frontem signaculo crucis terere solitum. Hoc autem ab Hierarchicis nequaquam fit. Non enim Baptizati ipsi, sed Baptismi administer in frontibus signum effingit. Porro si ea esset mens Tertulliani, admirandum prorsus est, cum hæc meliori ordine non dixisse. Etenim si in primo vel ultimo loco hujus ritus meminisset, haud adeo absurda forsitan ea interpretatio esset visa; sed in medio tot actionum quam maxime vulgarium, nulla distinctionis nota addita, venerandum hocce religionis nostræ Sacramentum collocare sine dubio noluit. Sed *lavacrum* nihil aliud hic loci, quam *balneum* sonat. Atque ita

CAP. V. De Signo Crucis in Baptismo.

315

Pars III.

ira paulo ante dixit, a lavacro quotidiano abstinemus: quo etiam sensu ab illo sapissime alibi usurpatur. Haecenus de Tertulliano, sequitur Cyprianus.

Ea parte corporis notatur (sc. Rex Ozias) *offenso Domino, ubi signantur, qui Dominum promerentur.* Minime autem hinc liquet signum crucis fuisse in Baptismo adhibitum; ut eruditiss. Oxoniensis Episcopus in locum observavit. Cyprianus enim non ad Baptismum, sed ad Ezechielis visionem, cap. ix. 4, 5. respexit, per notam illam, qua Deus ingementium frontes insigniri præceperat, signum crucis intelligens. Nam sic & alibi scribit.

De Unitat.
Eccles.

“Quod autem sit hoc signum, & qua in parte corporis positum, manifestat alio in loco Deus, dicens: *Transi per mediam Hierusalem, & notabis signum super frontes virorum, qui ingemunt & mærent ob iniquitates, quæ fiunt in medio ipsorum.*” Mens igitur Cypriani non male forsan sic exprimi possit: “Rex Ozias, offenso Domino, ea parte corporis notatur, qua Deus alibi apud Ezechielem illos, qui ipsi placent, signari iussit.

Ad Demetrianum.

Lactantius, qui proxime sequitur, vulgaris consignationis in locis ab Auctore laudatis, ut & alibi passim, meminit; sed de Baptismali nihil dicit. Liquet autem ipsum, de signo crucis agere, quod non in aliena, sed sua in fronte conscripserunt. Quod figura etiam Judaica, qua rem totam illustrat, aperte docet. Sic post priora illa verba ex eo allata statim addit: “Cujus rei figuram Judæi etiam nunc exhibent; cum limina sua de cruore agni notant. Deus enim percussurus Ægyptios, ut ab ea plaga immunes faceret Hebræos, præceperat his, ut agnum candidum sine macula immolarent, ac signum liminibus suis de sanguine ejus imponerent — Agnus candidus sine macula Christus fuit, i. e. innocens & justus & sanctus, qui ab iisdem Judæis immolatus saluti est omnibus, qui signum sanguinis. i. e. crucis, quæ sanguinem fudit, in sua fronte conscripserint.” Hæc Lactantius: penes quem fides sit, quæ de Judæis limina post exodum sanguine notantibus, de mystica hujus signaculi figura, & virtute ejus admodum salutaris scribit.

Lib. iv. de
ver. sap. c.
xxv.

Idem fere de Basilii verbis, quod supra de iis Tertulliani, dici potest. Primo enim non constat eum de Baptismali signaculo loqui. Immo ut de vulgari & quotidiana consignatione intelligi debeat, cum præfatio, tum

Pars III.

De Sp. S.
cap. xxvii.

Ibid.

Oper. Vol.
IV. p. 869.
de Confirm.In libro su-
pra memo-
rat.

sermonis ipsius series suadent. De signo enim acturus ita incipit : Ὅσον (ἵνα τὸ πρῶτον καὶ κοινοτάτῃ πρῶτον μνησθῇ) τῷ τύπῳ τῆς σταυροῦ τὰς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡλπιότας καθύψωται. Hoc est : Quod genus est (ut quod primum & vulgarissimum est primo loco commemorare) eos, qui in nomine Domini nostri Jesu Christi sperarint, signo Crucis signari. Dein alias hujusmodi consuetudines, quas non ex scriptura sed traditione tantummodo acceperant, enumerat. Id genus sunt preces orientem versus factæ ; item verba quibus in Eucharistia celebranda uterentur. Atque ita tandem ad Baptismum veniens, caeremonias ei adjunctas tradit. Εὐλογεῖμεν τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν καὶ βαπτίζομενον ὑπὸ ποίων ἐγγράφων ; ἐκ ὑποφωτισμένης καὶ μουσικῆς ψαλμοδίας ; τίς τὴν αὐτὴν τῆς ἐλάου καὶ χρίσεως ; τίς λόγῳ γεγραμμένῳ ἐδίδαξε ; τὸς τὴν βαπτίζεσθαι καὶ ἀνδρῶπον, πόθεν ; ἀλλὰ τὸ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι πρὸς Σάταν καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ πόδας ὅτι γεγραπτός ; Id est : Consecramus autem aquam Baptismatis, & oleum unctionis, & præterea ipsum Baptizatum : ex quibus scriptis ? Nonne a tacita & mystica traditione ? Ipsam porro olei inunctionem, quis sermo scriptus docuit ? Jam ter immergi hominem, unde ? Reliqua autem quæ fiunt in Baptismo, veluti renunciare Satanae & Angelis ejus, ex qua scriptura habemus ? At de signo crucis in Baptismo usitato ne unum hic extat verbum. Verum enimvero si de cruce Baptismali hæc essent intelligenda, haud minus Pontificiorum causa, quam ea Episcopaliū hinc adjuvabitur. Pontificii enim ex hoc ipso loco pro unctione argumentantur. Quo igitur jure Basilii testimonium contra nos urgent adversarii, qui cum a Pontificiis in ipsos profertur, idem rejiciunt ? Inique profecto cum Patribus agunt, qui auctoritatem eorum, prout ex re sua esse existiment, aut agnoscant, aut repudient. At dicet hic forsan quis : Hammondus certe chrisma, atque alios innumeros ritus inter adiaphora numerat, quæ ut laudabiliter adhiberi, ita & libere omitti posse, nullus dubitat. Sed nec ita Basilii censuram effugient. Si quid enim illius judicio tribui velint, ritus isti inter adiaphora numerari nequeunt. Ita enim ille : Τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς ἁγίας Ἀποστόλων ψαλμοδίας διαδοθέντα ἡμῖν ἐκ μουσικῆς ψαλμοδίας.

μετα' α'περ αμφοτερα τ' αυτην ιχυν' εχει προς ευσεβειαν. Και τετοις εδωκεν αντερεϊ, ος τις γε καιν' κτ' μικρον γυν' δεσμων εκκλησιασικων πεπειραται. Ει γδ' επιχερησαιμεν τα αγραφα η' εδωκ', ος ε' μεγαλην εχουσα τ' δυναμιν, εδραιωθαι, λαδοιμεν αν' εις αυτα τα κακια ζημιοντες το διαγγελιον, μαλλον δ' εις ονομα φιλον' περιεσυντες το κηρυγμα. Id est: Dogmata & instituta, quæ in ecclesia servantur, quædam habemus e doctrina scripto prodita, quædam autem ex Apostolorum traditione, in mysterio nobis per manus tradita. Quæ utraque parem vim habent ad pietatem. Nec his quisquam contradixerit, vel mediocriter in legibus ecclesiasticis versatus. Nam si non scriptas consuetudines, quasi haud magni momenti, repudiare aggredieremur, imprudentes Evangelium in suis præcipuis capitibus damno afficeremus, immo potius prædicationem ipsam ad nudum nomen redigeremus. Sed de Basilio satis, ni fallor, dictum fuit. In cujus verbis deceptus videtur Auctor. Nihil enim ex eis de signi crucis usu in Baptismo pro certo statui potest. Quid, quod librum istum de Spiritu Sancto, vel saltem posteriorem illius partem, in qua ea a Nicholsio citata leguntur, Erasmus, nonnullique Reformatæ fidei viri eruditi, Basilio male attributam suspicantur? Sed a margine ad Auctoris verba jam redeo.

Jam præter omne æquum bonumque est, ut nos piam consuetudinem, quæ pene mille & septinginta annos in ecclesia obtinuit, antiquaremus; eo solum nomine, quia nonnulli apud nos eandem probris incusant; Num res ita se habeat necne, omnes æqui iudices ex ante dictis sententiam ferant. Seculi admodum corrupti commentum fuisse mihi videtur. Et rem esse prorsus illicitam nos omnes uno ore dicimus. Sin autem ex mentis potius imbecillitate, quam vi argumentorum ita sentiamus, in charitatis Christianæ leges peccant, qui fratres a communione sua abigere, quam rem, suo quidem iudicio tantillam, nostro vero illicitam, tollere malint. Et profecto quid aliud flagitamus, quam ut conscientiæ præscriptionem sequi liceat, alios interim, quibus aliter videatur, quo minus opinione sua libere fruantur, minime prohibentes? Quis autem hanc conditionem haud æquissimam esse concedet? Eadem sane argumentatione Pontificii, qua adversarii nostri, in plurimis sese defendunt, omnemque reformationem averfantur. Cælibatus sacerdotum, in se spectatus, sine dubio licitus est & utilis, a Patribus in primis

Vide Cod.
cenfuram, p.
127.

Pag. 258.

Matth. xv.
1, 2, &c.
Marc. vii.
1, 2, &c.

Conf. Col.
ii. 20.

primis laudatus, & pietatis specie in ecclesiam investus. Quidni igitur Pontificii pari jure adversariis nostris obijciant, *præter omne æquum bonumque esse, ut eum tam diu in ecclesia receptum antiquent, quia nonnulli eum probris incusant?* Illis æque ac Episcopalibus in promptu est, rationes in se allatas *probrorum nomine infamare. Sed quæ sequuntur audiamus: cum etiam nostrorum plurimi, ut ritum sanctissimum & maxime venerandum, non tantum colunt, sed prorsus amant & depereunt. Etenim si adversariorum gratia abrogaretur crucis signum, incertum profecto est an propter hanc concessionem ipsi in ecclesiam nostram redirent; sed non omni plane dubio caret, num nostrorum aliqui Baptismum sic collatum, ut Sacramentum quoddam mancum, non prorsus diffugerent, aut fortasse ad Pontificiorum lavacra, tanquam magis rite & ex instituto ordinata, transvolarent. Haud sane incertum est, an Fratres Dissidentes propter hanc concessionem solam in ecclesiam redirent. Mea enim fide spondeo, illos, ni & aliæ fiant, non reversuros. Sed Auctori gratiam habemus, qui suorum quorundam animum ita ad vivum nobis depinxit. Id enim jam ex ipsius ore non pro convicio, sed certissima veritate haberi debet. Quis unquam posthac istam ceremoniam, quæ, fatentibus adversariis, in superstitione adeo opinionem plebem induxit, a nobis injuria improbari dixerit? Etenim cum adversarii nostri similifere, ac olim Scribæ & Pharisei, quos memorant Evangelistæ, consilio utantur; cum ex Apostolorum exemplo, tum etiam Christi ipsius monito, hanc crucis ceremoniam abolendam oportere contendimus. Magnis enim hisce auctoritatibus ducti, Deum colere ritibus non a se, sed ecclesiæ rectoribus præscriptis, etiam si per se sint innocui, nefas existimamus. Frustra, inquit Sospitator noster, *me colunt, docentes doctrinas, quæ sunt mandata hominum.* Sed respondent adversarii, tunc tantum in hujusmodi ritibus peccari, quando non ut adiaphori adhibentur, sed necessarii, & qui Deo per se placere possunt: hoc vero inter se & Phariseos interesse, quod illi ut necessarios, ipsi vero ut adiaphoros suos ritus injunxerunt. Veruntamen id saltem fateri eos necesse est, hunc de quo agimus, suis hominibus peccandi occasionem ministrare, qui non ut adiaphoro, sed valde necessario utantur; utpote quo sublato, Baptismum ut mancum Sacramentum diffugientes, ad Pontificorum lavacra transvolarent. Sin autem adversariis nostris repurgandi ecclesiam, quam non-*

nonnullorum pravis affectionibus gratificandi, potior esset cura; istiusmodi homines, superstitioni adeo dediti, & Reformata communione indigni, exquirendi potius essent, ut ejicerentur, quam tantopere deliniendi. Audiat Buceri judicium in re haud dissimili. "Si singulis parochiis idonei mittantur Doctores, piis hominibus grata erit ista vestium sublatio; impiorum vero gratia, si Christi servi esse volumus, nullo modo capranda est benevolentia, multo minus eorum ulla ratione sustentanda est superstitio."

Sed quoniam crucis signatio multa Pontificiorum superstitione olim sedata fuerit, hanc nostri Reformatores hisce maculis liberaverunt, & pristinae puritati postliminio reddiderunt. Vellem autem ut ostendat nobis Auctor, quo tempore, usque a prima sua origine, ab omni superstitione vacua dicatur. Certe si pristinus ejus usus purus haberi debeat, is non Baptismalis fuit, quem retinent Angli; sed vulgaris Pontificiis etiamnum usitatus. Atque id quidem agnoscit Burnerus. "Comperimus, inquit, primos Christianos crucis signum vel in aëre, vel in corpora sua effingere solitos. Postea vero cum divinam quandam vim istam ritualement actionem commitari opinarentur, in Baptismo etiam tanquam incantationis quoddam genus adhibebatur, Diabolum enim inter signandum ex baptizando egredi obtestabantur. Qui sane signi usus ipsam actionem sacramentalem & superstitiosam reddidit." Fatetur igitur, vulgarem signi usum Baptismali esse antiquiorem; hunc vero ab initio non tantum superstitiosum sed & sacramentalem fuisse.

Nullae enim occurrunt apud nos otiosae, in quovis leviculo timore, hujus signi impressiones. At quis nescit otiosas fuisse antiquissimas hujus signi impressiones? Laudavit modo Auctor Tertullianum, ut hujus signi patronum. Quæro jam, an non otiosae erant illae omnes ab illo memoratae impressiones: sc. ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum atque exitum, ad vestitum, ad calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad sedilia, ad cubilia? Si igitur otiosae sint, cur ad Tertulliani auctoritatem confugiunt? Si non sint, quidni eas, similiter ac Pontificii, etiamnum retinent? Opinio antiquorum Christianorum de miranda hujus signi efficacia admodum superstitiosa fuit. Audiat tantum Lactantius: "Neque accedere ad eos possint, (Dæmones) in quibus

In Censur.
c. ii. p. 458.
citant. Parker de Cruce Part. I. p. 129.

Dissert. iv.
p. 291. quæ est de Obligatione permanenti in communione Ecclesie.

Inst. lib. iv.
c. xxvii.

Pars III.

“ quibus cælestem notam viderint ; nec iis nocere, quos
 “ signum cæleste munierit, tanquam inexpugnabilis
 “ murus.” Hæc si vera sint, quis Pontificios homines
 quotidie ita munitos non dixerit felicissimos ? Minime
 dubitandum est, quin in quovis leviculo timore signum fron-
 tibus imprimerent, qui ita sentirent. Sin autem bonos
 istos viros sua de signi virtute opinio fefellerit, ipsorum
 auctoritas apud nos in hac re nihil valere debet. Sed cur
 in Baptismate retinetur, egregiam Auctoris rationem ac-
 cipite.

Pag. 259.

Neque quippiam minus in hac re facere potuimus : nisi
 Domini & Salvatoris nostri hæc sacra quasi insignia vellemus
 penitus obliterare, & Mahumedanis ipsis, atque Ethnicis rem
 gratissimam facere. Si Muhumedanis & Ethnicis gratif-
 sima dicenda est hujus signi abrogatio, Hierarchici illis
 dudum rem gratissimam fecere ; qui omnem extra sa-
 crum cultum, cui nunquam intersunt Mahumedani &
 Ethnici, usum ejus abrogârunt. Quæ a Pontificiis quo-
 tidie fiunt signationes, in ipsorum conspectum veni-
 unt ; Episcopaliū vero nunquam, utpote intra templa
 factæ. Adversarios hanc cæremoniam retinendo, Pontifi-
 ciis rem gratissimam fecisse multi putârunt ; sed exteros
 fratres qui illam abrogârunt, Mahumedanos & Ethnicos
 ea de causâ demeruisse, nunc primum ab Auctore au-
 dio. Deinde quomodo Salvatori hæc insignia attribui
 possunt ? Nos profecto nulla, ni ab ipso instituta, pro
 suis agnoscimus. Et quo majorem sanctitatem iis a se
 confectis homines arrogare cupiunt, eo magis illa ut fæ-
 da & abominanda averfamur.

Sed novum Sacramentum hac crucis signatione instituimus.
 Ita nos objicientes Auctor introducit. Quibus respon-
 det : Sed interim sciant isti, qui hoc objiciunt, morem hunc
 a Sacramenti natura, prout a nobis & omnibus Reformatis
 ecclesiis explicatur, toto cælo distare. Juxta enim nostram
 Theologiam, numquid Sacramentum esse potest, quod non a
 Christo ipso institutum fuerit ? Respicit Auctor hic ad Ca-
 techismi Liturgici definitionem, qua Sacramentum dici-
 tur, “ Extèrnum & visibile signum internæ & spiritua-
 “ lis gratiæ nobis datæ, ab ipso Christo institutum, tan-
 “ quam via qua illam accipimus, & tessera qua ejus
 “ certiores reddimur.” Hæc est profecto ecclesiæ Angli-
 canæ Theologia, in qua nihil sane improbamus. Sequitur
 enim hinc duo tantum esse N. T. Sacramenta ; cum to-
 tidem, nec plura, a Christo instituta fuisse satis ex sacris
 literis

CAP. V. De Signo Crucis in Baptismo.

321

Pars III.

literis pateat, & apud omnes quidem Reformatos in confesso sit. Nec adeo heberes & stolidi sumus, qui *novum Sacramentum a Christo institutum* adversariis objiciamus. Sed id iis crimini damus, quod ritum nulla divina præscriptione sancitum in ecclesiam introduxerint, cui cum Sacramenti quidem nomen denegent, eandem tamen vim & naturam per omnia fere tribuunt. Attamen cum Auctor noster ex eo ritum hunc pro Sacramento non agnoscere videatur, quod a Christo non fuit institutus, utinam aperte nobis diceret, an non ex Apostolorum institutione ortum habuisse existimat? Si ita se res habeat, nostro quidem iudicio erit Sacramentum, quod affirmat etiam Burnerus. Et profecto si *pene mille & septinginta annos in ecclesia obtinuerit*, ut Nicholus paulo supra asseverare non dubitavit; cui auctori, nisi aut ipsi Christo, aut saltem Apostolis ejus acceptum referamus, pro-
sus me fugit. Quemadmodum autem nodus iste expediri possit, ipse videat. Sed pergit, nec tantum ratione institutionis Sacramentum esse non concedit, sed etiam quod in ipsa Sacramenti natura præcipue requiritur, ei denegat. Olim certe Sacramentalem fuisse ex Burneto ostendimus. Sed Auctoris rationes audiamus.

In A. 269.

Si concedatur (quod sane nemo sanus ibit inficias) *quod hic sit aliquod externum quasi Sacramenti signum; quænam, obsecro, sit invisibilis illa quæ confertur gratia?* Signatur Baptizatus, "In testimonium, quod ipsum post-
hac non pudebit Christum crucifixum profiteri, & sub
" illius vexillo contra peccatum, mundum, & Satanam viriliter pugnare, &c." At quis Christianam fortitudinem invisibilem esse gratiam negabit? Quis, nisi Pelagianus, eam a Deo conferri dubitabit? Hujus igitur gratiæ pignus est signum crucis.

Form. pro Bapt.

Sed quærit adhuc: *An nostrum quispian unquam affirmavit, istud signum esse causam aliquam Divini influxus, aut medium (ut vocant) salutis æternæ?* Certe affirmarunt. Ita supra Hammondum statuere notavimus, Christum hujus signi opera gratiam largiri, & victoriam spiritualem suis obsignare, perinde ac olim Constantino incertum contra hostes suos victoriæ pignus exhibebatur. Quod si verum sit, non video quid obsit, quo minus signum crucis pro *æternæ salutis medio* habeatur. Immo si ex Synodi sententia sit meritorum Christi signum & tessera; vel denique si sit pignus Christianæ fortitudinis, ut revera ex adversariorum usu est; haud injuria quis
salutis

Pars III. salutis æternæ medium appeller. Sed aliud Auctoris argumentum accipite.

Polit. Ec-
cles. Lib. v.
Sect. 65.

Quodnam in hoc ritu pignus inesse nostri Theologi docuerunt, per quod aut spes Christianorum erigitur, aut fides reboratur? Insignem huic ritui virtutem tribuit Hookerus qui omnibus Hierarchicis in deliciis est: "Certe, inquit mens hominis quæ nondum in peccato obduruit, raro ad flagitiosum aliquod facinus admittendum instigatur, quin secreta naturæ monitio ipsi ignominiam tanquam obstaculum objiciat. Quæ phantasiæ palatium ingressa (cujus foribus [*i. e. fronti*] hoc sacrum signum est impressum, quod quicquid Christus effectum vel nos ipsi contra peccatum spondimus, in memoriam revocat) tacite quidem sed efficacissime Christianis, ut fugiant quicquid infamiam iis merito crederetur suadere nunquam desinit. Atque adeo in iis rebus quarum nos pudere oportet, singulis momentis, quantum opus est, officii nostri crucis ope fideliter admonemur." Plura hisce similia apud eundem scriptorem legi possunt. Sed redeo ad Auctorem.

Pag. 260.

Neque quicquam plus superstitionis in hoc nostræ ecclesiæ instituto notari possit, quam illa manus sublatione, qua Independentium cœtibus ascribuntur novi ejus sectæ socii. Cui enim magis sit idololatricum ac impium, aliquem in societatem Christianam cooptare, uno digito decussatim ducto, quam quinque digitis erectis? Quam dispar sit horum ratio, cuius inter se conferenti facile patebit. Independentibus in more positum est, neminem sine consensu plebis ad suam communionem admittere. Quapropter cum singulorum sententiæ de quovis candidato exquiruntur, quas vocis admurmuratione significari minus decorum foret, manuum sublatione, aut alia quadam ratione huic simili id efficitur. Sed in ea re nihil sanctitatis collocant, aut aliud quid a se fieri existimant, quam quod omnibus fere cœtibus in suffragiis ferendis usitatum est. Hinc novum Sacramentum iis nunquam objecimus. Nec Hierarchicis, quam iis, ab hac parte iniquiores sumus. Genuflexionem enim, quum vulgare sit reverentiæ signum, atque ea de causa ab illis in Eucharistia adhibeatur, novum Sacramentum nunquam diximus; licet rem ipsam haud admodum probamus, ut postea liquebit.

CAPUT VI.

De Susceptoribus in Baptismo.

UT verus hujus controversiæ status recte intelligatur, pauca sunt hic ante notanda.

I. Nulla inter nos lis intercedit, numquid res sic licita & utilis, cum Baptismum suscipiunt infantes, ut viri quidam probi & pii, Christianam fidem palam in ecclesia profitentes, spondeant sese, volente bono Deo, operam duros, ut infans cum primum per ætatem liceat, ad Christianam fidem & pietatem instituat. Id enim ultro fatemur, atque istiusmodi professionem & sponsonem a parentibus Baptizatorum quotidie exigimus.

II. Nec de eo contendimus, ane alii præter Parentes istud munus obire permittendi sint. In confesso est enim id multis de causis nonnunquam fieri debere : ut, si parentes mortui sint ; vel propter longinquam distantiam liberorum Baptismo interesse nequeant ; vel si sint adeo religionis Christianæ ignari, vel hæretica pravitate pessimisque moribus inquinati, ut ipsorum sponsio nullius momenti in ecclesia habeatur. Adhuc inter nos convenit, jam quid differat accipite.

1. Parentes citra distinctionem male ab hoc munere excludi judicamus. Primam enim & præcipuam infantium educandi curam parentibus a Deo mandatam esse censemus : quibus etiam tenellos eorum animos ad pietatem & virtutem informare maxime incumbit. Hinc valde necessarium videtur, ut parentes, qui ad hoc munus sint idonei, fidem suam in conspectu ecclesiæ testantes, operam in ea re sedulam polliceantur. Id vero per Synodi Canonem in ecclesia Anglicana non licet ; cujus verba ita se habent : “ Parentes liberorum suorum Baptismati interesse non inpellentur ; neque eisdem etiam permittetur, pro propriis infantibus ad sacrum fontem susceptorum loco respondere.”

Can. 29.

2. Baptismatis administri satis ampla indignos sponsores recusandi potestate præditi sint necne, dubitamus. Nemo enim sacrorum mysteriorum semel particeps factus, ab isto munere arceri potest. Immo qui nunquam ea perceperunt, pueri & puellæ, susceptorum loco nonnunquam respondent. Sed si res ex Canone solo spectetur ;

Ibid.

Pars III.

tur; quot sunt pessimis obruti vitiis, qui, collapsa hodie vera ecclesiæ disciplina, eorum fiunt participes? Qui breviculum Liturgiæ Catechismum, duabus vel tribus pagellis conclusum, recitare valent, ab Episcopo confirmantur, & deinde ad sacram Synaxin jus habent; nec ultra quatuordecim dies, quocunque se modo gesserint, ni minister ad Curias ecclesiasticas rem deferre, & multos erogare sumptus velit, ab illa arceri possunt.

3. De eo etiam quæritur; an non interrogationes & responsa, in libro Liturgico præscripta, sint prorsus absurda & inepta? Qualia autem sint infra videbimus; interim vero ad Auctorem revertamur.

Pag. 262.

Quod a primis Christianismi ætatibus sponsores quidam in Baptismo afforent, qui Baptizatorum fidem religiose in se recipiebant, eos sincere omnia ab Evangelio revelata credere, & subsequentes vitæ actiones juxta Christi normam directuros esse, omnibus antiquorum scripta evolventibus satis notum est.

Si res illa sit omnibus antiquorum scripta evolventibus adeo nota, nullo etiam negotio luculentissimis eorum testimoniis probari potest. Sed mihi quidem ea nondum videre contigit. Et quamvis ex lege caritatis credendum sit & sperandum illos, qui Christianam fidem profitentur, & vitam agunt inculpatam, *sincera omnia in Evangelio revelata credere, & subsequentes vitæ actiones juxta Christi normam directuros esse*; utrum tamen ita revera credant, & vitam directuri sint, necne, solus, cui omnium præcordia sunt aperta, scire potest Deus. Nec id quispiam citra insignem temeritatem, sua fide de alio spondebit, & præcipue de infantibus; quorum nomine solum istiusmodi sponsiones in ecclesia Anglicana locum habent. Quotiescunque enim Baptizantur, qui adulti sunt ætate, sponsores ut testes eorum, quæ a se credi profitentur Baptizandi, tantum spectantur: nihil vero de sincera illorum fide, vel subsequenti vita in se recipiunt. Unde si Nicholusius antiquorum morem nobis vere depinxerit, suos ab eo recessisse manifestum est. De Judæorum consuetudine nihil dico; quoniam de fæderis testibus, quales sunt quotquot Baptismo interfunt, nulla lis est. De iis etiam quæ proxime sequuntur satis antea dictum fuit. Ad reliqua igitur pergamus.

Accedit

Accedit his, quod susceptorium hoc munus in temporibus antiquis, & maxime piis inceptum, ad nostram usque aetatem (exceptis Anabaptistarum & Puritanorum, quibus nuper petebatur, calumniis) inculpatum perduravit. Hujus rei testem dat Justinum, sive Auctorem Resp. ad Orthodox.

Ἀξιῶνται ὃ ἦν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀγαθῶν, (scil. τὰ ἐρεῖν) τῇ πίσει ἣν προσφερόντων αὐτὰ τῷ βαπτίσματι.

Quæ verba ita reddit: Bonorum infantes per Baptismum, propter fidem adferentium, digni existimantur Baptismate.

Atque ita callide quidem bonos parentes ab adferentibus, i.e. susceptoribus distinguit. Sed Oedipo quodam conjectore opus est, qui nobis explicet, quid sibi velint ista verba:

per Baptismum digni existimantur Baptismate. Patet igitur Nicholsum vel suum auctorem parum intellexisse, vel mala fide ejus verba in alienum sensum detorsisse.

Enim scriptor iste, qui quinto vel sexto demum seculo vixit, de susceptoribus nihil dicit: Quæstio, de qua in hoc loco agitur, illa est: Ἐὰν τὰ τελευτῶντα ἐρεῖν ἐπαινον ἢ

Quæst. 56.

μέμφιν ἐκ ἔχουσιν ἐξ ἔργων· τίς ἡ διαφορὰ ἐν τῇ ἀναστάσει ἣν ὑπὸ ἀλλῶν μὴ βαπτισθέντων, καὶ μηδὲν προξάνων, καὶ ἣν μὴ βαπτισθέντων, καὶ ὁμοίως μηδὲν προξάντων; Id est:

Si pueris, qui moriuntur, laudem aut reprehensionem ex factis non habent; quæ differentia est in resurrectione eorum, qui baptizati sunt ab aliis & nihil egerunt, & eorum qui non baptizati sunt, neque quicquam egerunt eodem modo?

Respondet ille: Αὐτὴ ἐστὶν ἡ διαφορὰ ἣν βαπτισθέντων πρὸς τὰ μὴ βαπτισθέντα, τοῦ τυχεῖν μὴ τὰ βαπτισθέντα ἣν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀγαθῶν, τὰ δὲ μὴ βαπτισθέντα μὴ τυχεῖν ἀξιῶνται ὃ ἦν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀγαθῶν, τῇ πίσει ἣν προσφερόντων αὐτὰ τῷ βαπτίσματι. Id est:

Eorum qui baptizati sunt, & eorum qui non baptizati sunt, hæc dissimilitudo est; quod ii qui baptizati sunt bona ea, quæ Baptismus affert, consequantur; qui autem minus baptizati sunt, non consequuntur. Digni autem habentur iis bonis, quæ Baptismus affert, eorum fide qui illos Baptismo offerunt. Ita hæc recte a Perionio vertuntur, & sanus est eorum sensus, nec Fratribus Dissidentibus ullo modo displicet. Sed Nicholsius distinctionem hic ex cogitat, cujus nihil apud auctorem compareret.

Sequitur jam Tertulliani testimonium; Lib. de Bapt. c. xviii. Pro cuiusque personæ conditione, ac dispositione, etiam ætate, cunctatio Baptismi utilior est; præcipue tamen

Pars III.

circa parentes. Quid enim necesse est, si non tam necesse sponsores etiam periculo ingeri? Qui & ipsi per mortalitatem destituere promissiones suas possunt, & proventu male indolis falli. Ecce ut plane & expresse Tertullianus parentes a sponsoribus hic distinguit. Ita scilicet quemadmodum ab Auctore Respons. ad Orthodox. id factum super vidimus. Sed lectores suos ludos faciunt, qui veterum scriptorum verba ita pervertunt. Non enim dixit Tertullianus circa parentes, sed circa parvulos. Jam quid veritat quo minus ipsi parentes fuerint sponsores? Pomptus qualis erat tunc temporis sponsio? Unde Auctor notat ab ea quæ nobis hodie in usu est, illam diversam fuisse ostender? Nos enim in parvulorum Baptismo sponsores adhibemus, sæpissime parentes, nonnunquam & alios. Quid autem spondent? Nimirum sese, Deo permittente, pro virili curaturos, ut infantes ad Christi normam in fide & pietate enutrientur: quas sane promissiones destituere possunt per mortalitatem, vel proventu male indolis falli, nimirum spe sua & expectatione.

Biblioth.
Nov. part. I.
p. 102.

Lib. II, c. XIX.

Id. de Cor. Mil. cap. III. Inde suscepti, lactis & mellis concordiam prægustamus. Laudatur passim tam ab Hierarchicis, quam a Pontificiis, hic Tertulliani locum quasi de susceptoribus, vel patrinis (ut loquuntur) per certo ageret. Sed neminem adhuc vidi, qui vocem illam suscepti explicaverit. Pinus, in Gallica sua versione, eam prorsus omittit; cuius exemplum nuper in Anglicano libro, de Crucis signo in Baptismate, secutus sum, cum quid sibi veller, ut veram fatear, nihil certi statuere possem. Pinii verba sunt: Après cela on nous fait goûter du lait & du miel. Sed sperarem me jam Tertulliani mentem affecurum, quam idcirco paucis explicabo. Sciendum est igitur Tertullianum ad Romanorum morem alludere, qui infantes recens natos in terram deponebant, ut deinceps a patre tollerentur. Multa de hac re videre est apud Dempsterum in doctiss. suis ad Rosinum notis. "Infans, inquit, non habebatur legitimus, nisi pater præsens, vel, eo absente, procurator pro eo, infantem terra levasset, & sinui imposuisset. Itaque tollere infantem, est, suum agnoscere, alere in spe familiae, & heredem habere: non tollere; familia abjicere, abdicare, aut exponere." Quod multis ibidem confirmat. Notandum autem est, Romanis scriptoribus idem prorsus esse, infantem suscipere, ac, tollere; quod cuivis loca nonnulla ex Andria Terentii inter se conferenti.

CAP. VI. De Susceptoribus in Baptismo.

327

liquit. De Glycerii enim partu loquens Dāvus, ait: Pars III.
Act. I. Sc. III.

Quicquid peperisset, decreverunt tollere.

Et Mylis: Act. III. Sc. i.

Nam quod peperisset, jussit tolli.

At Pamphilus de eodem partu verba faciens, dicit: Act.
II. Sc. III.

Nam pollicitus sum suscepturum.

Et hunc quidem elegantem scriptorem legenti, suspicio
primum incidebat, Terrullianum ex eo recte explicari
posse. Porro eodem sensu dixit Cicero: *Beatissimi sunt qui*
liberos non susceperunt. Similiter etiam Claudianus, (ne
plures memorem) ut a Dempstero citatur:

Lib. v. Ep.
16. ad famil.

—De matre cadentem

Suscepi gremio.

Lib. i. in
Ruff.

Et:

Susceptum puerum redimita tempora Nymphæ
Auri fonte lavant.

Lib. ii. de
laud. Stilich.

Eodem fere sensu Tertullianus ista vocē alibi uti vide-
tur. “Ad quos (liberos scil.) *suscipiendos* legibus com-
pelluntur.” Et in alio loco: “Nonne vanissimas le-
ges Papias, quæ ante *liberos suscipi* cogunt, quam Ju-
liæ matrimonium contrahi, heri Severus exclusit?
Septimius ergo non ad patrinos, sed ad ipsum Deum hic
loci respicit. Atque id vult: Deum ipsum Baptizatos,
tanquam suos filios recens natos agnoscere, suo quasi
gremio imponere, & tenerrimo amore fovere. Elegan-
ter igitur, ut mihi videtur, dixit, *inde suscepti*; quo
scilicet significaret, eos non *de terra*, more Romanorum,
sed *ex aqua* sublatos esse. Atque hanc veram esse inter-
pretationem ut credam, suadet ritus iste, quem hic si-
mul memorat Tertullianus: *Inde, inquit, suscepti, lactis*
& mellis concordiam prægustamus. Hæc autem ambo re-
center natis dari solita, testatur Barnabas. Τί ἐν τῷ γά-
λα καὶ μέλι; Ὅτι πρῶτον παιδίον μέλειτι, ἔτα γάλακτι
ζωοποιεῖται. i.e. *Quare autem lac & mel? Quia infans*
primum melle, tum lacte viviscit. Ex eo igitur Barnabæ
loco, & quotidiano usu, tertii seculi Christiani ansam
arripientes, hanc cæremoniam Baptismo adjunxisse, non
absurde forsan existimentur. Lectu sane dignissima sunt,

De exhort.
Castit. c. xii.
Apol. c. iv.

Epist. cap. vi.

Pars III.

Adv. Mar-
cion. Lib. 1.
c. 14.

In loc.

Dial. adv. Lu-
cif. Tom. II.
p. 96.

Vol. IV. p.
683.

quæ in Barnabæ verba annotârunt viri doctiss. Cotelieri-
us & II. Vossius. Constat autem veteres eo animo ista
cæremonia usos fuisse, quo Deum vel Christum Baptiza-
tos, tanquam suos infantes agnoscere, & alere significa-
rent. Audiatur Tertullianus: "Sed ille quidem usque
" nunc nec aquam reprobavit creatoris, qua suos abluit;
" nec oleum quo suos unguat; nec mellis & lactis socie-
" tatem, qua suos *infantat*; nec panem, quo suum corpus
" repræsentat." *Infantat*, pro, *tanquam infantes nutrit*,
inquit Pamelius, & recte quidem. Ita enim explicat
Hieronymus: "Nam & multa alia, quæ per traditio-
" nem in ecclesiis observantur, auctoritatem sibi scripturæ
" legis usurpaverint: velut in lavacro ter caput mergi-
" tare: deinde egressos, *lactis & mellis prægustare concor-*
" *diam, ad infantie significationem.*"

Sequitur jam Cyrillus Alex. in cap. XII. Evang. Joh.
"Ο προσάγων ὡς αὐτὸ τὸ ἀμὴν ἀναφωνεῖ. i. e. Susceptor pro
infante Amen exclamat. Auctor noster haud levem mo-
lestiam mihi, testimonia ab ipso laudata quærenti, to-
ties creavit, cum facillimum ei fuisset, accuratori loco-
rum notatione, istum laborem magna ex parte lectoribus
suis levâsse; ut ignoscat mihi, spero, si nequeam quin
suspicer illum de industria aliquando hac in re eos fal-
lere voluisse. Sic satis longi sunt Cyrilli in cap. XII.
Evang. Joann. Commentarii: quidni igitur versum eti-
am indicâset, quo verba illius nullo negotio inveniri po-
tuissem? Ast verba illa in Commentariis in cap. XII.
haud extant, sed in cap. XI. comm. XXVI. nec ad rem
omnino faciunt. Locum paulo plenius describam.
"Οτε ὃ ἀρτιγενὲς προσάγεται ἐρέσθαι τὴ κατηχήσεως τὸ
χείσμα λαβεῖν, ἥτοι τὸ τὴ τελειώσεισθαι ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσ-
ματι, ὃ προσάγων ὡς αὐτὸ τὸ ἀμὴν ἀναφωνεῖ. Id est:
Cum recens natus offertur infans, ad suscipiendum instructi-
onis initiationisque chrisma, seu in sancto Baptismate perfe-
ctionis, qui adducit eum, pro eo respondet, Amen. Ita ver-
tit Interpres, nec male, si quid hic video. Sed Au-
ctor noster τὴ προσάγοντα, susceptorem versute reddit;
ac si ipse parens προσάγων esse nequireret. Porro cuius-
nam meminit Cyrillus sponsonis? An Anglicanæ similis?
Spondebatne ille προσάγων, infantem omnibus in Sym-
bolo Apostolico contentis assentiri, atque in Dei mandatis
per integrum vitæ curriculum dehinc ambulaturum?
Certe id spondent nostrates; sed longe aliter Cyrilli su-
sceptor,

sceptor, qui, finitis precibus Baptismalibus, pro infante Pars III.
respondit, Amen.

Augustinus Ep. xxiii. Offeruntur quippe parvuli ad percipiendam spirituales gratiam, non tam ab iis quorum gestantur manibus; quamvis & ab ipsis, & si [leg. si &] ipsi boni fideles sunt; quam ab universa societate sanctorum atque fidelium. Sed Augustinus etiam testis est, pios & fideles parentes a suis parvulis offerendis minime fuisse exclusos. Ita enim mox addit: "Videas multos non offerri a parentibus, sed etiam a quibusdam extraneis, sicut a dominis servuli aliquando offeruntur. Et nonnunquam, mortuis parentibus suis, parvuli baptizantur, ab eis oblatis, qui illis huiusmodi misericordiam præbere potuerunt." Atque de hoc Augustino lubentes assentimur.

Ultimo loco adducitur Pseudodionysius Areopagita, fædus impostor, cujus libri sunt plurima superstitione repleti. Sin autem verba illius diligenter considerentur, infidelium tantum parentum parvulos susceptoribus traditos fuisse percipiemus, fidelibus interim integra liberorum suorum cura permissa. φασὶ γὰρ, ὁ πᾶς θεὸς καὶ ἀληθεύς, ὅτι καὶ θεομὸν ἱερὸν ἀναγόμενα τὰ βρέφη, πρὸς ἐξὶν ἱερὸν ἡγούμενοι, πάσης ἀπολελούμενα πλάνης, καὶ ἀνείρε ζῶντος ἀπειράτα. Τῷτο τοῖς θεοῖς ἡμῶν καθυγεμόσιν εἰς νοῦν ἐληλυθὺς, ἔδοξεν εἰσδέχεσθαι τὰ βρέφη καὶ τόνδε τὸν ἱερὸν τέκνον, ὥστε τὸς οὐσιχὺς τὰ προσαγομένους παῖδες γυνάας, ὡς εἰδόναι τὸ πᾶν δὲ τινὲς μὲν μεμνημένων ἀγαθῶν τὰ θεῖα παιδαγωγῶ.

Eccl. Hier.
c. vii.

Hoc est: Aiunt enim, quod & verum est, infantes, si in lege sancta instituantur, ad sanctum animi statum perventuros esse, omni errore liberos, & sine ullo impurae vitae periculo. Hoc vero cum in mentem venisset divinis nostris institutoribus, placuit admitti pueros hoc sancto modo, ut parentes naturales parvuli oblatis filium uni ex fidelibus tradant, qui præclare in rebus divinis puerum erudiat. Hinc sane clarum est, per parentes istos naturales, infideles intelligi: alioquin enim quid opus esset ut alteri traderent, ex ratione hic allegata? Præterea liquet, illum susceptoribus solis integram educandorum istorum puerorum curam demandari voluisse: quo spectant etiam Maximi Scholia, & Pachymeræ Paraphrasis. Id si in nostra gente requiretur, consuetudo, quæ hodie in usu est, non diu permaneret: longa enim alia est plebis Anglicanæ de hac re sententia. Sed cum cl. Usserius argumentum hinc ducit,

Pars III.

Differt. de
Script. Dio-
nyf. Ar. sup-
posit. ad fin.
Histor. Dog-
mat. p. 287.

Pag. 264.

quo Dionysium supposititium esse scriptorem prober; non abs re, opinor, erit, priusquam hunc missum faciam, verba illius hic proferre. "Præterea, inquit, susceptorum in Baptismo meminit, quorum ne minimum quidem vestigium, multis post Dionysium lustris, ex ullo veterum scriptorum, seu Græcorum, seu Latinorum, ostendi potest; licet evidentissime cæremonias omnes in Baptismo usitatas describant."

Hactenus de testimoniis, jam ad alia Auctoris argumenta pergamus. Neque, inquit, ratio bona aliqua assignari potest, cur non, nostris etiam temporibus, nequid ex Baptizati ad incredulitatem defectione detrimenti caperet ecclesia, fide quorundam gravium virorum aut matronarum interposita, diligenter admodum caveatur. Pariter, inquam, cum parentes suos liberos olim offerre, suamque fidem interponere soliti fuerint; nulla ratio bona assignari potest, cur jam ab isto munere arceantur. Auctor ipse mox fatetur, ipsis incumbere præcipuam in re religionis edocenda curam. Quidni igitur eam spondere permittantur? Si reus ipse solvendo par sit, cur ejus chirographum recusantes, alium, decoctorem forsan, vadem requiramus?

Fatur, ut dixi, Auctor, præcipuam educationis curam parentibus incumbere; sponsores tamen usui esse contendit, si parentes, priusquam sua soboles adoleverit, fato fungantur; vel si in liberis educandis nimis negligenter & dissolute agant. At quid in deelicet? Parentum scil. sponsonem nullius esse momenti. Egregia profecto ratiocinatio! Sed unde constabit sponsores ea tantum conditione sese astringere? Hoc privatorum quorundam hominum commentum nusquam in libro Liturgico, vel Canonibus ecclesiæ traditur. Et si traderetur, nihil ad rem foret, ni major in sponsores admittendis cautio præscriberetur. Hisce igitur immorari nolo; sed ad nostra, quæ proponit Auctor, argumenta progredior.

Pag. 265.

Sed ridiculum est, aiunt, & perabsurdum, pueros infantes, quasi aliquid respondere potuerint, interrogationibus urgere. Argumentum ad pueros tantum, qui pro se respondere nequeunt, respicere videtis. Etenim cum Liturgiæ Anglicanæ interrogationibus, qui adulta sint ætate, & de se loqui possint, urgentur, nihil est quod improbamus, satis enim sunt ad rem accommodatæ. Immo si sponsores sedulam tantum operam in educando puero promitterent, hujusmodi interrogationes, quæ nobis etiam

am

am in usu sunt, illis nunquam vitio verteremus. Frustra igitur per integram paginam de interrogationibus Baptismalibus Auctor generatim agit, quasi illarum utilitas in dubium vocaretur. Iis ergo nuntium remittens, ad illam responsi partem, quæ nostram criminationem revera attingit, pergam.

Sed tandem sciant isti, nos ipsos infantes minime percontari. Ab eorum profecto sponsoribus, verbis antiquo ritu conceptis, sciscitamus: An istius infantis nomine Diabolo abrenuncias? An credis in Deum omnipotentem? An in hanc fidem baptizari lubet? At ex ipsa Liturgia iudicium feratur, ubi Baptismi administer susceptroribus, & susceptrices in illum modum alloquitur: — “Infantem etiam istum oportet per vos illius fidei iussores polliceri (donec ad eam ætatem pervenerit, qua possit hoc in se suscipere) Diabolo & omnibus ejus operibus se renunciaturum, constanter sacro Dei verbo crediturum, & obsequenter mandata ejus servaturum. Quæro itaque: Num infantis hujus nomine, Diabolo, omnibusque ejus operibus, & inani pompæ & gloriæ hujus mundi renuncias? Resp. Renuncio istis omnibus. Minist. Credis in Deum Patrem, omnipotentem, &c? Resp. Hæc omnia firma fide credo. Minist. Visne in hanc fidem baptizari. Resp. Id cupio. Minist. Num itaque sanctam Dei voluntatem, ejusque præcepta obsequenter servabis, & in iis omnibus vitæ diebus incedes? Resp. Faciam.” Quis jam adeo cæcus est, qui non videat Baptismi administrum infantes ipsos percontari? A quò, præterquam ab infante, quæri potest, *an velit baptizari?* Quis præter illum respondere potest, *cupio?* Sponsores enim jamdudum Baptismum susceperunt. Liquet igitur sponsores non proprie interrogari, sed ea de causa respondere, qui infantes pro se loqui nequeunt. Quod certe absurdum est, & puerile, atque Christiano cœtu & solenni Baptismatis instituto indignum. Hisce addi possunt Catechismi verba. “*Quæst.* Qui fit ut infantes baptizentur, quum ob immaturam ætatem ista (scil. pœnitentiam & fidem) præstare non valcant? *Resp.* Quia utrumque promittunt per sponsores suos, &c.” Et profecto infantium causam hac ratione Anabaptistis proderet videntur. Si enim expressa, & actualis pœnitentiæ ac fidei professio, ab unoquoque baptizando necessario exigenda sit, Pædobaptismus defendi non potest.

potest, cum vicaria professio nullo in sacra pagina fundamento nitatur.

Auctor jam ex more in rebus quibusdam civilibus usitato argumentatur. Politica autem quæ affert exempla a re, de qua hic agitur, adeo discrepant, ut si quidem nonnihil forsitan eam illustrent, usus tamen ejus nequam ex illis confirmari, vel legitimus ostendi possit. Sed paucis singula expendemus. *Ex vetere, inquit, Romanorum instituto, Ædilis in leges, intra quinque ab initio magistratu dies, jurare tenebatur: Valerius Flaccus forte impeditus est: datur alter, frater ejus, qui pro eo juraret: plebesque scivit, ut perinde esset, ac si ipse Ædilis jurasset.* Sed quid ad nos attinent istiusmodi subtilitates, quibus respublicæ suarum legum imperfectionem refarcire conatæ sunt? Non enim quid Senatus Romanus, sed quid ipse Sospirator in perfectissima sua lege decreverit, hic quaeritur. Et sane illud, in C. Valerii Flacci causa, vicarium jusjurandum, Romanis tunc temporis novum fuit & inauditum, ideoque, quo ratum haberi posset, singulare Senatus decretum requirebat. Quapropter ostendant nobis adversarii, quo in loco mos iste, de quo contenditur, a Christo Domino, perinde ut altera Senatu Romano, præscriptus fuerit, omnemque hanc litteram statim diriment. *Quotiescunque inaugurantur Reges infantuli, in vicem eorum juramenta legitima suscipiunt quidam ex Nobilioribus, ad hoc munus cooptati.* Regum inauguratio in eo quidem cum Baptismo congruit, quod uterque pactio sit; illa inter Regem & populum, hic inter Deum & homines. In priori igitur, si quando una pars vicarium istiusmodi jusjurandum ab altera tantummodo exigat, in eo acquiescere debet. Nec in posteriori simile quiddam locum habere negabimus, cum primum adversarii Deum, quocum fædus in eo facimus, vicarias illorum sponfiones unquam præcepisse, vel ipsi saltem haud ingratas fore significasse probaverint. *Quotiescunque inter Principes, cessantibus armis, de compositione agitur, in fædus initum, pro suis Dominis, jurant eorum legati.* Haud leve discrimen est inter hoc exemplum, & rem in cujus confirmationem adducitur. Legati enim ex Dominorum suorum consensu & auctoritate, mandata ab iis accepta exequentur; quod infantium Baptismati nec convenit, nec convenire potest. Præterea in omni jurejurando aut de præterito, aut præsentis tempore aliquid asseveramus; aut de futuro aliquid spondemus &

Liv. Lib.
xxix. cap.
ult.

pro-

promittimus. In illo certa rei cognitio, in hoc ut in nostra sita sit potestate requiritur. Si igitur legati secundum priorem formam jurantes, Dominos suos pactionibus confirmandis solennibus verbis consensisse religiose testentur, nihil est quod cuius scrupulum movere possit. Qua autem ratione jurajuranda, quorum præstandi potestatem jurantes non habeant, defendi possint; qui se ita obstringunt, videant. Libenter igitur vellem, ut adversarii vel in rebus civilibus ea licita esse prius nobis ostendant, quam susceptorum suorum sponfiones ex iis vindicare aggrediantur. Sequitur aliud exemplum, sed a proposito haud minus alienum. *Quicquid transigunt tutores, quod pupillis usui esse possit, id eorum nomine depascuntur.* Recte fane, nec vana est illa pactio. Si enim tutor pupilli nomine cum aliquo paciscatur, eodem tempore potestatem etiam, qua pupillum ad conditiones confirmandas adigere possit, illi concedit; sicuti Auctor in sequentibus verbis verissime observavit: *cumque adoleverint, idem ratum habere ipsi legibus tenentur.* Sed infantulum baptizatum, ut postquam adoleverit, articulis fidei assentiat, Diabolo, omnibusque ejus operibus renunciet, & in Dei mandatis incedat, quis, velit nolit, impellere potest?

At hujusmodi quid ab *Augustino* traditur & defenditur. Etenim, ut in margine notat Auctor: *Cur eæ res ab infantibus interrogarentur, cum rationem expetisset Bonifacius ab Augustino, Augustinus respondit: Sicut credere respondetur, ita fidelis vocatur; non rem ipsa mente annuendo, sed ipsius rei Sacramentum percipiendo.* Sed quemadmodum Bonifacius de hoc inquirens, difficillimam questionem proponere sibi visus est, ita vix credo Augustinum illi satisfecisse. Id enim vult Augustinus: Cum de parvulo responderetur, *credit in Deum*, ad fidei Sacramentum respici; parvulumque licet fidei incapacem, ideo dici, *credere*, seu, *fidem habere*, quia Sacramentum fidei percipit. Hanc autem Augustini explicationem adversariis minime arrisuram valde suspicor. Parvulus enim priusquam fidei Sacramentum, hoc est Baptismum, percepit, se credere per sponsores dicit. Sed ut antea monui, haud multum auctoritatis apud nos habent seculi quarti consuetudines. Postquam hæc scripseram, doctiss. Dallæum de Augustini sententia mecum pariter sensisse observavi; qui, descriptis Patris verbis, mox addit: "An hæc Bonifacio satisfecerint, nescio. Mihi quidem,

Pars III.

“ quidem, fateor, mira videntur. Quomodo enim si-
 “ dem habere parvulus, qui ad Baptismum offertur,
 “ ideo vere dici potest, quod ejus Sacramentum, i. e.
 “ Baptismum habeat, quo momento Baptismum non-
 “ dum habet? Imo, qui non alia de causa interroga-
 “ tur, nisi ut Baptismum, quo adhuc caret, consequi
 “ possit? Quasi nemo scilicet baptizari, nisi qui credit,
 “ debeat? Parvulus Ministro ad baptizandum offertur;
 “ Minister, veluti nefas putet etiam parvulum baptizare,
 “ nisi credat, quærit, & quidem a parvulo ipso, quod
 “ rei absurditatem auget, *an credat?* Tacite significans
 “ scilicet sibi eum, nisi credat, baptizare non licere. Hic
 “ susceptor, quo parvulus Baptismi compos fiat, respon-
 “ det, tanquam ejus fidedictor, sive fidejussor, parvu-
 “ lum *credere*. Dubitanti Bonifacio, qui susceptor id
 “ vere, certoque affirmare possit; respondet Augustinus,
 “ posse, etiam si parvulus fidei affectum nondum habeat;
 “ quia cum parvulum *credere* dicit, significat eum *fidei*
 “ *Sacramentum habere*. Nonne bella solutio? Atqui,
 “ inquam, illud, quod dicis *fidei Sacramentum*, parvulus
 “ non habet; neque si haberet, eum tibi ad baptizan-
 “ dum offerri necesse fuisset. Ergo & hoc ipso sensu,
 “ quem Augustinus affert in medium, susceptor menti-
 “ tur, *non credere*, i. e. *Sacramentum fidei habere*, par-
 “ vulum respondet.” Vide, si libeat, ibidem plura: ubi
 etiam hunc perabsurdum & pene ridiculum ritum, quarti
 sæculi figmentum, ex quadam antiquitatis cacozelia, ab
 eorum Baptismate, qui adulta essent ætate, ad illud in-
 fantium translatum fuisse ostendit.

Ad aliud argumentum nostrum Auctor jam progredi-
 tur. *Sed stipulatione quadam audaci promittunt patrini*
isti, infantulos baptizatos Dei præceptis per totam vitam mo-
rigeros fore. Jam responsum ejus accipite: *Verum per sti-*
pulationem hanc solum intelligi potest, quod susceptores omni
cura eniti debeant, infantes hos in Christi Doctrina institu-
ere, eosque ad pietatis studia per totam teneram ætatem ex-
hortari, & si quando a virtute descedentes conspexerint, a-
mice redarguere, & in melius corrigere. Certe si verba Li-
 turgica istum sensum admittere possent, de stipulationi-
 bus istis nequaquam contenderetur; hujusmodi enim ali-
 quas nos semper exigimus. Et tamen valde inconsul-
 tum foret eas stipulationes, quarum sensum esse apertissi-
 mum oportet, vocibus ad minimum dubiis & intricatis
 exprimi, quæ non tantum vulgi, sed & prudentium homi-
 num

num conscientis scrupulum injicerent. Veruntamen istum sensum nequaquam admittunt, ut ex ante dictis liquet. Neque hoc sane ea probant, quæ ex Officio Baptismi ab Auctore proferuntur. Prior enim *Exhortationis* pars nostram interpretationem firmat. "Quoniam, inquit Presbyter, infans iste per vos sponsores suos promissit se renunciaturum, &c. Meminisse vos oportet, vestri esse muneris ac officii, providere ut infans iste doceatur, &c."

Sed Auctor diutius se continere nequit, quin de prostratis, ut sibi videtur, hostibus triumphum agat. Hinc profecto, inquit, ecclesie nostræ, propter egregiam sapientiam, & singularem parvulorum curam, latissimus patet laudis & gloriæ campus; sed aliquem propter hæc vituperii locum vix ipsa invidia possit querere. Rem totam aliorum iudicio permittimus. Sed jactans hæc Hierarchicorum indoles in summum gentis dedecus & opprobrium cedit. Quis nescit Anglos, ubique fere apud exteros, superbos dici atque insolentes? Nec alia sane probabilior hujusce rei causa, mihi sapius eam reputanti, unquam sese obrulit; quam quod adversarii nostri innumeras ineptias, quibus scater Anglicanæ ecclesiæ constitutio, adeo in deliciis habeant & admirentur. Immo nostrates a teneris, ut aiunt, unguiculis illas omnes ecclesias, quibus hæc minus arrident, despiciere & spernere, in maximum cum pietatis tum charitatis Christianæ damnum, assuefunt. Sed, latissimo hoc laudis & gloriæ campo gloriosis militibus relicto, ad alia properabimus.

CAPUT VII.

De Confirmationis ritu.

CUM nec omnia, quæ de hoc argumento Auctor disputavit, a veritate abhorre judicemus, nec de paucis tamen ab eo prorsus dissentiamus; ne Andabatarum more pugnare videamur, sententiam nostram nonnullis brevibus capitulis primum explicabimus, ex quibus ea, quæ postea dicenda venient, haud parum lucis fænerari possint.

1. Non negamus rem esse valde utilem, ut, qui baptizati sunt infantes, fidem suam, postquam adoleverint, publice profiteantur, & sædus Baptismale coram ecclesia sua

Pars III.

Offic. pro
Confirm.

Vid. Heylyn.
Cyp. Angl.
p. 10.

sua ipsorum adstipulatione confirment. Nōrunt omnes, id nobis semper in confesso fuisse; & cum huc tantum spectent, quæ Auctor de Judæis ex Buxtorfio adduxit, ea, ut a re nostra aliena, omittam.

2. Si manuum impositio ut precantis gestus simpliciter consideretur, vel ut antiquus benedicendi modus, quo designatur ille, cui benedicitur; nec de ea sumus admodum solliciti. Sed id hic vituperamus, quod adversarii ea ut divinæ benevolentiae signo utantur. Ita enim Episcopus in precibus loquitur: “Supplices te rogamus pro his famulis tuis, quibus, sanctorum tuorum Apostolorum more, manus nostras imposuimus, ut hoc signo certiores fiant de tuo favore, clementia, & bonitate erga ipsos.” Hanc ceremoniam, ira usurpata, ad Sacramenti naturam nimis appropinquare putamus; atque eo magis, quod nonnulli confirmationem, non quidem ut Sacramentum ad salutem ordinario necessarium, sed tamen ut *Sacramentale quoddam* retineri affirmarunt.

3. Conditiones confirmationis nimis laxas esse existimamus. Confirmato enim illico ad Synaxim aditus patet; & iis quidem conditionibus, quas vel puer aliquis quinquennis facile præstare possit. Nihil enim aliud requiritur, nisi ut Decalogum, Orationem Dominicam, Symbolum Apostolicum, & cætera quæ in Catechismo Liturgico admodum brevi continentur, memoriter recitet.

4. Baptizatis manus imponi solitas jam inde a Tertulliani ætate fatemur; unde non est quod de recentiorum testimoniis multum laboremus.

5. Antiqua manuum impositio ab ea, quæ ecclesia Anglicana utitur, valde fuit diversa. Illa Baptismum comitabatur, hæc plurimorum annorum intervallo ab eo sæpe disjungitur.

6. Ipsum antiquum hujus ritus usum improbamus. Spiritus enim Sanctus externo & visibili hocce signo conferri credebatur; majorque illi, quam Baptismo, tribuebatur efficacia. Ita Tertullianus, qui veterum primus hujus ritus meminit: “Non quod in aquis Spiritum Sanctum consequamur, sed in aqua emundati sub Angelo, Spiritu Sancto præparamur. — Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans & invitans Spiritum Sanctum. — Tunc ille Sanctissimus Spiritus super emundata & benedicta corpora libens a Patre descendit.” Similiter Cyprianus: “Quod si secun-

De Baptismo, c. vi, & viii.

Epist. 73. ad Jubaian. p. 201.

“secundum pravam fidem baptizari aliquis foris, & remissam peccatorum consequi potuit; secundum eandem fidem consequi & Spiritum Sanctum potuit; & non est necesse venienti manum imponi, ut Spiritum Sanctum consequatur & signetur.”

Sed Auctor noster Apostolorum exemplum huic mori patrocinari affirmat. *Verum etiam, in hac retinenda cerimonia, ipsi Apostoli se nobis authores & duces præbuerunt. Quippe cum ad Apostolicum Senatum perlatum fuerit, Christianorum sacris initiatos esse Samaritanos; duo summi Apostolici ordinis viri statim ad eos legati missi sunt, qui super iis orarent, & ad Spiritum Sanctum iis conferendum manus imponent.* His autem respondeo: Apostolos ea Spiritum per manuum impositionem conferendi potestate revera præditos fuisse, qua adversarii, suos etiam Episcopos esse donatos nondum probârunt. Sin autem Episcopi Apostolorum potestatem sibi vindicent, quidni specimen ejus edant, ægros manuum suarum impositione sanantes? Certe aut tale quid suæ potestatis indicium nobis præbeant, quo fidem iis habeamus; aut saltem Pontificios pari ratione extremam unctionem, & confirmationem ab Apostolorum exemplo traxisse fateantur. Quamvis autem hæc Spiritus dona pro extraordinariis habeamus; attamen non tam illud urgemus, quam Apostolos, extraordinaria potestate præditos, hoc ritu ea communicasse. Præcipuum igitur nostrum scrupulum Auctor minime attingit, sed alium proponit:

Si dicatur hæc extraordinaria fuisse Spiritus dona, illis temporibus maxime vulgata: respondeant isti, qua auctoritate, quo exemplo probabile efficient, toti fere genti miraculorum edendorum facultatem fuisse oblatam? Etenim Paulus Apostolus id, ut rem maxime absurdam & absonam, acri interrogatione quasi vehementer pernegat. Num omnes linguis loquuntur? An Apostolico senatu dignum censi possit, ut duos primarios viros e suo gremio deligerent, ad conferendam toti promiscue nationi, cum bonis tum malis hominibus, miraculosam istam potestatem, quæ sane Christianæ religionis pars nulla est, neque ullo modo ad probitatem vitæ promovendam, quam unice spectat institutio illa, pertinet? Extraordinaria hæc fuisse dona, duplici argumento probatur: primum ex altero assimili de manuum impositione loco: Et cum Paulus iis manus imposuisset, venit Spiritus Sanctus in eos, & linguis loquebantur & prophetabant. Cum igitur extraordinaria hæc sunt Spiritus effecta,

Pag. 269.

Act. viii. 35.

Pag. 270.

I Corin. xii. 30.

Act. xix. 6.

Pars III.

secta, donum ipsum extraordinarium fuisse patet. Hunc locum mox laudat Auctor, sed suppressis ambobus istis Spiritus effectis. Deinde ni res ita si habuisset, Simon Magus nequaquam, pretio proposito, ab Apostolis rogasset, ut Spiritus impertiendi sibi potestatem darent. Ordinaria enim Spiritus dona, quæ non statim ut largiuntur, humano conspectui subiecta sunt, impii hominis admirationem minime excitassent, multoque minus aliis iis donandi facultas digna ei visa fuisset, quam pecunia sibi comparasset. Sed extraordinaria Spiritus dona omnium oculos feriunt; ita ut haud mirum sit Apostolorum potestatem, adeo conspicue patefactam, perditum hominem in sui tam desiderium, quam admirationem rapuisse. Immo Apostolos sua *χρησθεῖς*, non fidei robur addere, ut Hierarchici contendunt, sed extraordinaria Spiritus dona conferre voluisse, mihi inde satis compertum videtur; quod S. Petrus Cornelio & ejus sociis, qui jam ante Baptismum extraordinaria Spiritus dona acceperant, manus non imposuit, quod absque omni dubio fecisset, si ad fidem corroborandam necessaria aut utilis fuisset. Porro mihi nondum liquet, Apostolos omnibus indiscriminatum Samaritanis manus imposuisse. Extraordinaria illa Spiritus dona ab Apostolis in ecclesiæ commodum fuerunt collata, nec singulis omnia, sed diversis hominibus diversa istorum genera donarunt, prout hoc vel illud munus in ecclesia iis designarent, *τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἐκκλησία*, ut cum Clemente Romano loquar. Sed quocunque modo ea res sese habuisset, Episcopi, ut dixi, se posse manuum impositione Spiritum Sanctum impertire nondum probarunt. Et ut id obiter notem, Episcopi Anglicani non tantum Apostolos in confirmatione, sed & Sospitorem ipsum in ordinatione, nimia audacia æmulari videntur. Sibi enim verba illius assumentes, quotiescunque ordinationes Presbyterorum vel Episcoporum peragunt, aiunt: "*Accipe Spiritum Sanctum*, ad officium & opus Presbyteri (vel Episcopi) in ecclesia Dei, quod tibi committitur per impositionem manuum nostrarum, &c." Sed pergit Nicholusius:

Vide A&A. x.
44. & seqq.

1 Cor. xii.

Joan. xx. 22.

Heb. vi. 2.

Apostolus Baptismum & manuum impositionem conjunctim memorat, ut ritus quosdam initiatorios, per quos omnes Christiani tyrones in sacram militiam conscribendi erant. Cum Apostolis manuum impositionis varius esset usus, de sensu istius loci haud facile constabit. Etenim vel ad ordina-

natio-

nationem, vel ægrotorum sanationem, vel ad miracula edendi facultatem iis concessam, respicere intelligatur. Nec obstat, quod Apostolus de fundamento illic loquatur. Ordinatio enim, cum sit sacri ministerii tradendi ratio, merito fundamenti nomine insignitur. Apostoli & Prophetæ fundamentum appellantur: *Superstructi super fundamentum Apostolorum & Prophetarum*. Immo in sacri ministerii institutione ecclesiæ fundamentum jactur, ipsique innitur perpetuum ejus emolumentum. Et si ad extraordinaria Spiritus dona Apostolus respexisse judicetur, illa, quoniam inter præcipuas & certissimas veritatis Christianæ demonstrationes numerantur, fundamentum optimo jure dici possunt. Sed de tam dubio & incerto loco nihil temere statuendum est.

Eph. II. 20.
Ibid. IV. 12,
& seqq.

Affirmat jam Auctor *hujus ritus usum ab ecclesia per omnia deinceps sæcula fuisse receptum*. Usque a Tertulliani ævo receptum fuisse agnoscimus, ut ab illo mox observatur; qui, postquam veteres nonnullos ecclesiæ scriptores in ejus rei testimonium adduxit, statim adjicit: *Adeo ut, qui ab ista cæremonia alieniores sunt, fateri cogantur, quod vel non ante Tertulliani ætatem primordia sortiretur, vel quod levis esset aliqua Baptismi circumstantia, quæ in primæva ecclesia, ei plerumque comes adhæresceret, sed haud aliquid ab illo penitus diversum*. Primordia sortitum fuisse Tertulliani circiter ætatem, & in prima sua origine Baptismo annexum, nulli dubitamus. Utrum adversarii, aliter sentientes, rem recte concipiant necne, mox videbimus. Sed cum ritum hunc Tertulliani ævo tribuimus, haud opus est de reliquis Auctoris testimoniis, quæ omnia illo recentiora sunt, aliquid dicere. Id interim lectoris gratia animadverto, *Concilium Arelatense secundum ad A. 390.* male collocari; meminit enim Concilii Vasis in Can. xxviii. quod tempore Leonis, primi ejus nominis Papæ Romani, A. 440. habebatur.

Pag. 271.

Sed ad Tertullianum redeo, cujus mentem Auctor non recte explicat. Verba sunt in *Lib. Resurrect. Carn. c. viii. Caro abluitur, caro ungitur, caro signatur: caro manus impositione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur: caro corpore & sanguine Christi vescitur*. Hic Nicholusius, *Distincte*, inquit, *de tribus ritibus Christianis loquitur, Baptismo, Confirmatione & Eucharistia*. Sed in eo fallitur, quod confirmationem, non ut ritum Baptismo adhærentem spectari debere, sed seorsim ab illo fieri solitum putat: de qua re mox pluribus agit.

Con-

Pars III.

De Baptismo, Sect. 5.

Sect. 6.

Sect. 7.

Contrarium autem ex ipso Tertulliano probabo. Nam ille, Baptismi vim & efficacitatem primum generatim tradens, ait: "Exempto scilicet reatu, eximitur & poena. Ita restituitur homo Deo, ad similitudinem ejus, qui retro ad Dei imaginem fuerat. Imago in effigie, similitudo in æternitate censeretur. *Recipit enim Spiritum Dei*, quem tunc de afflatu ejus acceperat, sed post amiserat per delictum." Hinc certissime constat Spiritum Sanctum, ex Tertulliani mente, fuisse semper in Baptismo collatum; & tamen ante manuum impositionem conferri expressissimis verbis negat. Unde liquet impositionem manuum semper fuisse cum Baptismo conjunctam. Quid, quod postquam in principio libri de aquæ virtutibus disseruit, quas magnopere illic prædicat; hic tandem lectores suos monet, ne Spiritum Sanctum in aquis conferri putarent? "Non quod in aquis, inquit, Spiritum Sanctum consequamur; sed in aqua emundari sub Angelo, Spiritu Sancto præparamur. Hic quoque figura præcessit. Sic enim Joannes ante præcursor Domini fuit, præparans vias ejus: ita & Angelus, Baptismi arbiter, superventuro Spiritui Sancto vias dirigit, ablutione delictorum, quam fides impetrat, obsignata in Patre, Filio, & Spiritu Sancto. — Exinde egressi de lavaero perungimur, benedicta unctione, de pristina disciplina, qua ungui oleo de cornu in sacerdotium solebant." Notentur autem hæc duplici de causa contra Nicholsum. Primum, quia ungendi ritum ad confirmationem proprie pertinere censet. Nam ita mox *Theophilum Antiochenum*, de *Chrismate tum temporis in hoc ritu usitato loquentem*, adducit. Sed hoc falsissimum est. Unctio enim & confirmatio, a Tertulliano memoratæ, cum ordinis, tum finis etiam ratione discrepabant. Præcessit unctio, qua Christiani omnes in sacerdotium ungebantur; subsequuta est manuum impositio Spiritus Sancti conferendi gratia, ut mox videbimus. Nulla igitur Auctoris argumento inest consequentia, cum ex unctione confirmationem elicere velit. Deinde si unctio ad confirmationem pertineret, hinc tamen constaret eam statim a Baptismo peragi solitam: *exinde*, inquit, *egressi de lavaero perungimur*. Immo qui Tertulliani verba, ex lib. de *Resurr. Carn.* c. viii. ut apud Auctorem imprimuntur, legit, tum ex interpunctionibus, tum characteribus diversis, tum etiam adjecta adnotatione, carnis unctionem a manuum impositione plane disjungi; & priorem quidem

quidem in Baptismate contineri, posteriorem vero ut distinctam cæremoniā ab eo separari, nequit quin facile percipiat. Quemadmodum igitur locus iste cum verbis Theophili, ut a Nicholfio intelliguntur, congruat, utinam is otium nactus nobis explicaret. Sed ad eum Tertulliani locum pergo, quem laudat Auctor. Veruntamen quo Patris sententia clarius intelligi possit, plura illius verba describam. “ Dehinc manus im-

Sect. 8.

“ ponitur, per benedictionem advocans & invitans
 “ Spiritum Sanctum. Sane humano ingenio licebit
 “ Spiritum in aquam arcessere, [*organa hydraulica hic
 “ intelligit Rigaltius*] & concorporationem eorum, ac-
 “ commodatis desuper manibus, alio spiritu tantæ cla-
 “ ritatis animare; Deo autem in suo organo [*i. e. ho-
 “ mine, ut idem explicat*] non licebit per manus sanctas
 “ sublimitatem modulari spiritalem? Tunc ille San-
 “ ctissimus Spiritus super emundata & benedicta corpo-
 “ ra libens a Patre descendit, *super Baptismi aquas*, tan-
 “ quam pristinam sedem recognoscens, conquiescit; co-
 “ lumbæ figura delapsus in Dominum, ut natura Spi-
 “ ritus Sancti declararetur per animal simplicitatis &
 “ innocentiae, quod etiam corporaliter ipso felle careat
 “ columba. Ideoque *estote*, inquit, *simplices sicut co-
 “ lumbæ*. Ne hoc quidem sine argumento præcedentis
 “ figuræ. Quemadmodum enim post aquas diluvii,
 “ quibus iniquitas antiqua purgata est, post Baptismum
 “ (ut ita dixerim) mundi, pacem cælestis iræ, præco-
 “ columba terris adnuntiavit, demissa ex arca & cum
 “ olea reversa; (quod signum etiam apud nationes paci
 “ prætenditur) eadem dispositione spiritalis effectus,
 “ terræ, i. e. *carni nostræ, emergenti de lavacro* post vete-
 “ ra delicta, *columba Sancti Spiritus advolat*, pacem Dei
 “ adferens, emissa de cælis, ubi ecclesia est arca figurata.
 Ex hoc loco, in quo rem ex professo tractat, explicanda
 est mens Tertulliani in illo altero, ubi obiter tantum ejus
 meminit. Nec fane in eo manuum impositionem a Bap-
 tismo unquam disjunctam fuisse ostendit. Verum enim-
 vero quoniam in hanc rem forte incidi, eam prius absol-
 vam, quam illa, quæ de ritus antiquitate scribit Auctor,
 excutiam. Quid igitur hic statuatur audiamus.

*Verum antiqua ecclesia confirmationem & Baptismum res
 plane diversas fuisse sentiebat, testimonio id comprobante
 Cypriani, qui hos ritus adeo rem eandem esse non agnoverit,
 ut duo sacramenta esse verbis disertissimis affirmaverit.* Cy-

Pag. 273.

Pars III.

De Orat.
Doin. p. 142.

priani verba, ab Auctore in margine allata, ita se habent: *Eo quod parum sit eis manum imponere, ad accipiendum Spiritum Sanctum, nisi accipiant & ecclesiae Baptismum. Tunc enim demum plene sanctificari & esse filii Dei possunt, si Sacramento utroque nascantur, Cyp. Ep. 72.* Nemo dubitat Baptismalem ablutionem, & manuum impositionem duos fuisse diversos ritus. Attamen id hic tantum quaeritur; an non perpetuo olim, praeterquam forsan in Clinicorum Baptismo, vel cum Diaconi nonnullis in locis administrarent Sacramentum, hæc illi comitari solebat? Sed cum infantes in ecclesia Anglicana baptizantur, confirmatio semper differtur; quod antiquorum mori plane repugnare putamus. Nec Auctoris sententia Cypriani testimonio comprobatur. Argumentum enim a voce *Sacramentum* nullius est ponderis. Sic cum Cyprianus dixit, *Orationis Dominicae Sacramentum*; bene adnotavit doctiss. Episc. Oxoniensis, *nullam vocem apud scriptores ecclesiasticos laxioris esse significatus, quam Sacramentum.* De illa igitur voce non est quod multum laboremus.

Sed pergit Auctor: *Si quid acciderit, quod ansam aliquam præberet, ex qua aliquis induci potuisset, ut opinaretur confirmationem rem ferme eandem cum Baptismo olim fuisse; id frequens erat adultorum Baptizatio, qui cum annis essent satis maturis, ut suæ fidei rationem reddere potuissent, mox, post Baptismalem aquam, confirmationis religionis sacrati fuerunt.* Videtis quam concinne Hierarchici omnia ad ecclesiae antiquæ normam dirigunt. Baptizatis scil. si adulta essent ætate, manus statim impositæ sunt; sed cum infantes saluari aqua abluerentur, ritus iste, usque dum adoleverint, suæque fidei rationem reddere poterint, ab antiquis est dilatus. Ita quidem Nicholusius nobis persuadere cupit. At qua auctoritate, quo exemplo (ut illius verba usurpem) *probabile efficiet?* Certe contrarium ex Cypriano apparet, qui omnes Baptizatos infantes tunc temporis ad Eucharistiam etiam admissos fuisse nos docet. Quæ consuetudo per secula aliquot postea remansit. Sed de confirmatione post Eucharistiam collata, altum est apud omnes antiquos scriptores silentium. Cæterum agregium hic addam Cypriani locum, unde constat omnes Baptizatos hocce ritu dignos etiam fuisse olim habitos. Disputans igitur contra Stephanum, qui *venientes ab hæresi non per Baptismum, sed per manus impositionem, in ecclesiam admitti voluit, in hunc modum scri-*

Cyp. de
Lapis p. 132
Vid. August.
Lib. 11. de
peccat. me-
ritis & re-
miss. c. xxiv.
& Innocent.
Epist. ad Con-
cilium Milev.
inter August.
Epist. 93.

scribit: "Aut si effectum Baptismi majestati nomi-
 nis tribuunt, ut qui in nomine Jesu Christi ubicunque
 & quomodocunque baptizantur, innovari & sanctifi-
 cati judicentur; cur non in ejusdem Christi nomine
 illic & manus imponitur, ad accipiendum Spiritum
 Sanctum? Cur eadem ejusdem majestas nominis non
 praevalet manus impositione, quam valuisse conten-
 dunt in Baptismi sanctificatione? Nam si potest quis,
 extra ecclesiam natus, templum Dei fieri; cur non
 possit super templum & Spiritus Sanctus infundi? Qui
 enim, peccatis in Baptismo expositus, sanctificatus est, & in
 novum hominem spiritualiter formatus, ad accipiendum
 Spiritum Sanctum idoneus factus est. Quando Apосто-
 lus dicat; Quotquot in Christo baptizati estis, Christum
 induistis: qui potest, apud Hæreticos baptizatus, Chri-
 stum induere; multo magis potest Spiritum Sanctum,
 quem Christus misit, accipere. Ceterum major erit
 mittente qui missus est, ut incipiat foris baptizatus Chri-
 stum quidem induisse, sed Spiritum Sanctum non potuisse
 percipere; quasi possit aut sine Spiritu Christus indui,
 aut a Christo Spiritus separari. Illud quoque ineptum,
 ut cum nativitas secunda spiritualis sit, qua in Christo
 per lavacrum regenerationis nascimur, dicant quod
 possit quis apud Hæreticos spiritualiter nasci, ubi Spiri-
 tum negant esse. Peccata enim purgare, & hominem
 sanctificare, aqua sola non potest, nisi habeant & Spiritum
 Sanctum. Quare aut & Spiritum necesse est conce-
 dant esse illic, ubi Baptisma esse dicunt; aut nec Bap-
 tisma est, ubi Spiritus non est; quia Baptisma esse sine
 Spiritu non potest." Hinc manus impositio Signaculum
 Dominicum a Cypriano alibi vocatur, & Baptizati eo
 consummari dicuntur. Manuum igitur impositio semper
 Baptismum comitabatur, quandocunque ab iis, quibus
 concessa est hæc benedicendi potestas, administrabatur;
 saltem si Clinicos excipiamus, quibus in ecclesia Roma-
 na manuum impositio dilata fuit. In ecclesia dixi Ro-
 mana, quoniam ex Cornelii epistola id liquet, cujus
 verba ita se habent: 'Ου μὴν ἐδὲ τῷ λοιπῶν ἔτυχε, δια-
 φύγων τὸ νόσον, ὃν χεὶρ μετ' αὐτὸν ἔκειτο καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ
 κατόνα· τῷ τε σφραγισθῆναι ὑπὸ τῷ ἐπισκόπῳ. Τότε δὲ μὴ
 τυχὼν, πῶς αὖ τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι ἔτυχε; i. e. Sed ne-
 que postquam liberatus est morbo (scil. Novatianus) reliqua
 percepit, quæ juxta ecclesiasticam regulam percipere oportet,

Epist. ad Ju-
balian.Apud Euseb.
H. E. Lib. vi.
c. xliii.

Pars III.

Epist. ad
Magnum p.
187.

P. 186.

Apud Euseb.
H.E. Lib. VII.
c. IX.

Pag. 273.

Lib. I c. 18.
non c. 10. ut
apud Nich.

neque ab Episcopo consignatus est. Hoc autem signaculo minime percepto, quo tandem modo Spiritum Sanctum accipere potuit? Sed utrum idem mos in aliis ecclesiis locum haberet, non immerito forsitan dubitari possit. Certe ut de Carthaginensi id suspicer, faciunt illa Cypriani verba, quibus de Clinicis ita scribit: "An consecuti sunt quidem gratiam Dominicam, sed brevior & minore mensura muneris Divini ac Spiritus Sancti, ut habetur quidem Christiani, non sint tamen cæteris adæquandi? Quinimo Spiritus Sanctus non de mensura datur, sed super credentem totus infunditur." Quapropter cum Cyprianus Spiritum Sanctum manuum impositione dari, alibi, ut jam ostensum fuit, haud obscure significet; aut dicendum est Clinicis manus statim a Baptismo imponi Carthagini solitas; aut ex illa regula, quam idem nobis paulo supra in eadem epistola tradit, hæc intelligi debent, scilicet: "Quod in Sacramentis salutaribus, necessitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente, totum credentibus conferunt divina compendia." Nollem hic temere aliquid pronuntiare; iudicium penes sit eruditos. Quicquid autem sit, Auctor nunquam probabit, eis, qui infantes baptizati essent, postquam adoleverint, manus in antiqua ecclesia fuisse impositas. Immo qui Hæreticorum Baptismum invalidum censerent, & ab iis baptizatos, novo & catholico Baptismo in ecclesiam admittendos esse contenderent, post diuturnam tamen communionem eos baptizare noluerunt. Hoc enim a Dionysio Alexandrino, sententiæ istius strenuo defensore, in epistola ad Xystum expresse traditur.

Regrediar jam ad ea, quæ de huius ritus antiquitate Auctor supra disputat. Sed in errore magno versantur isti, qui putant Tertullianum huius ritus omnium primum meminisse. Etenim ante eum de eodem, uti Valentinianorum hæresi deturpato, sermonem habet Irenæus. Et in margine adjicit: Inter mysteria Valentinianorum, quæ ab Orthodoxis mutuo habuerunt, memorat ἀπολύτρωσις εἰς τελείωσιν, redemptionis ad perfectionem: ἐσθήειν, λελύτρωμαι, confirmatus & redemptus sum. Mox addit: ἐπέστα μυνέζῃσι, &c. Locum ipsum statim proferam. Sed admirandum profecto est Auctoris ingenium, qui Irenæum id affirmantem suis lectoribus exhibeat, cujus ne quidem meminit. Et si qui, quam candide nobiscum agat, scire cupiunt, ut istud Irenæi caput diligenter legant, enixe suaderem.

Tradit

Tradit ibi Irenæus abominanda Hæreticorum sacra, in quibus inter se valde discrepabant. Sed ea ab Orthodoxis mutuo habuisse, nusquam dicit. Immo, quo spectarent ipsorum ritus, ad hunc modum narrat : "Ὅτι μὲν εἰς ἐξάρτησιν τῆς βαπτίσματος ἢ εἰς Θεὸν ἀναγεννήσεως, καὶ πάσης ἢ πίστεως ἀπόδεσιν, ὑποβέβηται τὸ εἶδος τῆς [legendum est τῆς] ὑπὸ τῆς Σατανᾶ, ἐλέγχοντες αὐτὲς ἀπαγγελλόμεναι ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ. Hæc autem a vetere Interprete ita redduntur : Quia ad negationem Baptismatis, ejus quæ est in Deum regenerationis, ἢ universæ fidei destructionem, remissa est species hæc a Satana, arguentes eos referemus apriori loco. Hinc confictam suam ἀπολύτρωσιν εἰς τελείωσιν, cujus meminit Nicholus, Baptismo anteferebant, dicentes : τὸ μὲν γὰρ βάπτισμα τῆς φαινομένης Ἰησοῦ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, ἢ ἡ ἀπολύτρωσις τῆς ἐν αὐτῷ Χριστῷ κατελθούσης εἰς τελείωσιν καὶ τὸ μὲν ψυχικόν, ἢ ἡ πνευματικὴν εἶναι ὑφίσταται. i. e. Baptisma quidem apparentis Jesu in remissionem esse peccatorum, redemptionem autem esse ejus, qui in eo (scil. Jesu) descenderit Christus, ad perfectionem : ἢ illud quidem animale, illam autem spiritalem esse repromittunt. Sed qualia etiam mysteria ab Orthodoxis mutuo habebant, jam videamus. Ὅτι μὲν γὰρ αὐτῶν νυμφῶνα κατασκιδάσκει, καὶ μυσαγωγίαν ἐπιλέγει, μετ' ἐπιρρήσεων τινων τοῖς τελειμένοις, καὶ πνευματικὸν γάμον φάσκει τὸ ὑπ' αὐτῶν γινόμενον. — Ἄλλοι δὲ Ἑβραϊκά τινα ὀνόματα ἐπιλέγουσι, πρὸς τὸ μάλλον καὶ ἀπαλήξασθαι τὰς τελειμένους, ὥτως Βασεμά Χαμοσῆ, Βασιανορῆ—Καὶ ταῦτα μὲν ἐπιλέγουσιν οἱ αὐτοὶ τελῶντες ὁ δὲ τετελειωμένος ἀποκρίνεται ἐς ἡγεῖναι, καὶ λελύτρωμαί, καὶ λυτρεῖμαι ἢ ψυχὴν με ἀπὸ τῆς αἰῶνος τέτης, καὶ πάντων τῶν παρ' αὐτῆς, ἐν τῷ ὀνόματι τῆς Ἰαῶ, ὅς ἐλυβρώσατο ἢ ψυχὴν αὐτῆς, εἰς ἀπολύτρωσιν ἐν τῷ Χριστῷ τῷ ζῶντι. Ἔτι ἐπιλέγουσιν οἱ παρόντες, εἰρήνη πᾶσιν ἐφ' ἧς τὸ ὄνομα τῆς ἐπαναπαύεται. Id est : Quidam autem ex ipsis sponsale cubiculum quoddam adaptant, ἢ quasi mysticum conficiunt, (vel, sacrorum initiationem efficiunt) cum quibusdam (profanis) dictionibus in qui sacrantur, ἢ spirituales nuptias dicunt esse, id quod ab ipsis fit. Alii autem Hebraica nomina superfantur, ut stupori sint, vel perterreant eos qui sacrantur, sic : Basyma Chamosi, Basiianora, &c.—Et hæc quidem profantur ipsi qui sacrant. Qui autem sacratur, respondet : confirmatus sum & redemptus sum ; ἢ redimo animam meam ab Æone hoc, ἢ omnibus quæ sunt

Pars III.

De Confirm.
cap. vi. Sect. 1.In cap. ante
dict.

ab eo, in nomine Jao, qui redemit animam ejus in redemptionem in Christo vivente. Dehinc superfantur qui astant: Pax omnibus in quos hoc nomen requiescit. Quis jam credat, Valentinianos hæc ab Orthodoxis mutua sumpsisse? Pergit autem Irenæus, ea addens, quæ citavit Auctor.

Ἐπεὶ αὖ μὲν οἱ τετελεισμένοι τῷ ὁπῷ τῷ ἀπὸ βαλσάμου. τὸ δὲ μῦθον τῆτο τύπον τῷ ὁπῷ τὰ ὅλα ἁλῶντας ἐν λέγειν.

Ἐγὼ δὲ αὐτῶν τὸ μὲν αἶμα ἐπὶ τὸ ὕδωρ περισσὸν εἶναι φάσκουσιν, μίξαντες δὲ ἑλαινὴν καὶ ὕδωρ ἐπιρροῦν μετ' ἐπιρροῶν ὁμοιοτέρων, αἷς περιερέκαμεν, ἐπιβάλλουσι τῇ κεφαλῇ ἢ τῷ τελεισμένων. Καὶ τῶν εἶναι τὸ πολύτρωσιν δέλουσι.

h. e. Post deinde ungunt sacratum opobalsamo. Unguentum enim hoc typum esse dicunt ejus suavitatis, quæ sit super universa. Quidam autem eorum adducere quidem ad aquam supervacuum esse dicunt; admiscentes autem oleum & aquam in unum, cum quibusdam profanis dictionibus, similibus quæ prædiximus, mittunt super eorum caput, qui sacrantur: & hoc esse redemptionem volunt. Petavii Jesuitæ in hunc postremum locum, ab Epiphanio laudatum, nota est: Valentinianos unxisse ex ecclesiæ Catholicæ ritu, quem similes isti retinebant; nam post Baptismum inungi solebant neophyti. Petavio adstipulatur Hammondus. Sed nemo, opinor, mortalium ante Nicholsium dixit, Irenæum hujus meminisse inter Valentinianorum mysteria, quæ ab Orthodoxis mutuo habuerunt. Theologum certe Reformatum hujusmodi explicationis Irenæi pudere oportet, utcumque in Pontificio ferri posset. Pontificiis enim, unctionem Baptismalem retinentibus, favet; sed Hierarchicorum, qui eam dudum repudiârunt, nihil plane interest. Porro, ex hujusmodi mysteriorum Valentinianorum explicatione, non tantum Baptismalem, sed & extremam (ut dicitur) Pontificiorum unctionem valde antiquam esse quis colligeret. Etenim de illa similiter, ut inter Hæreticos istos usitata, Irenæus mox loquens ait: Alii sunt, qui mortuos (legit Adnotator morientes) redimunt ad finem defunctionis, mittentes eorum capitibus oleum & aquam, sive prædictum unguentum cum aqua, &c. Dicendum igitur potius est, Orthodoxos unctionem a Valentinianis aliisque similibus Hæreticis mutuam sumpsisse. Sin autem res contrario modo se habuisset, quid ad propositum faceret, me plane nescire fateor. Unctionem enim & manuum impositionem diversos ritus fuisse ex Tertulliano supra ostendi,

Sed

Sed Irenæo antiquior, Theophilus Antiochenus, (cujus supra mentionem fecimus) etiam de chrismate, tum temporis in hoc ritu usitato, loquitur. Καλέμεθα Χριστιανοί, ὅτι χρίομεθα ἔλαιον τοῦ Θεοῦ. Vocatur Christiani, quia inungimur oleo Dei.

Lib. 1. ad Autol.

Τίς δ' ἀνδρῶν εἰσελθὼν εἰς τὸν δὲ ἅγιον, ἢ ἀδελῶν, εἰ χρίεται τῷ ἔλαιῳ; Quis homo ingrediens in hanc vitam, vel certans arena, non ungitur oleo? Hæc Auctor. Sed Theophili mentem dilucide explicat Dallæus, cujus verba hic describere sufficiet. "Omnia cærimoniarum, quæ

De cultibus Latin. relig. P. 49.

"Baptismo ab hominibus adjunctæ sunt, antiquissima

"ac, ut videtur, prima fuit unctio ex oleo. Ad eam

Lib. 11. cap. 55. P. 387.

"Vicecomes refert quædam verba Theophili Antio-

"cheni, qui annis circiter triginta post scriptam a Ju-

De Confirmat. Sect. 2.

"stino eam, in qua desimus, Apologiam floruit. Bel-

"larminus maluit ad chrisma confirmationis locum tor-

"quere. Sed neuter scopum scriptoris attigit. Ille

Lib. 1. ad Autol.

"Paganos Christiani nomen irridentes castigat, ac re-

"fellit; demonstrans eorum, quæ vel ante fiunt, vel na-

"tura constant, nihil fere utile esse, quod idem quoque

"unctum non sit; non navem, non domum usui esse,

"nisi ungatur, infantes natos, athletas certaturos oleo

"inungi; nullum opus elegans & ornatum esse, nisi in-

"unctum niteat: εἰδὼν μὴ χρίσθῃ καὶ σιλωθῇ. Præterea,

"inquit, ær quidem, & omnis quæ sub cælo est terra, lu-

"mine & spiritu quodammodo ungitur: ὅτι αἶψά μ', καὶ

"πάντα ἢ ὑπ' ἐργὸν γῆν, τέτρωται χρίσθαι φῶτι καὶ πνέ-

"ματι. Tum hæc ad rem Christianorum applicans,

"Paganum nostro nomini illudentem sic compellat:

"Tu vero oleo Dei inungi non vis. Nos igitur Christiani

"ideo vocamur, quia Dei oleo ungemur: σὺ δ' ἐβίβας χρί-

"σθῆναι ἔλαιον Θεοῦ τοιγαρὲν ἡμεῖς τέτρε ἐνεκεν καλέμεθα

"Χριστιανοί, ὅτι χρίομεθα ἔλαιον Θεοῦ. Hæc ille: quæ

"Latini de oleo materiali, corporeo, ac sensibili, quan-

"quam alio atque alio, Vicecomes de Baptismali, Bel-

"larminus de confirmativo acceperunt. Ego de oleo

"spirituali, deque unctione mystica intelligo, ejusdem

"cum ea census, qua unctus est Christus, quæ in nos

"ab illo, nostro capite & Pontifice diffunditur, a qua

"est & ipsius, & nostrum per ipsum nomen; de uncti-

"one illa cælesti, absque qua plane inertes atque in-

"utiles jacemus, non ad certamen, non ad vitam in-

"eundam habiles, omnisque elegantia & ornatus ex-

"pertes; de illa denique unctione, quæ lumine & Spi-

"ritu

Pars III.

“ritu constat, quæque animam, ut aerem lux & ventus, illuminat, purgat, ac perflat, *b. e.* quæ nos, quod scribit Joannes, *docet de omnibus*, quæque, ut idem loquitur Apostolus, *unctio est, quam habemus a Sancto*, i. e. ut uno verbo rem totam complectitur Theophilus, *oleum Dei*, *ἐλαϊον Θεῷ*. Nihil hæc vel ad Catechumenorum oleum, vel ad confirmationis chrisma. Omnia divini illius Spiritus, quo in Domino Christo ungimur, propria sunt.” Hactenus Dallæus. Sed quocunque sensu ea Theophili verba accipiantur, quam ab Auctoris proposito aliena sunt, ex iis, quæ supra diximus, satis manifestum est. Atque hæc de confirmationis antiquitate; jam potestatem ejus conferendæ Episcopis solis commissam fuisse, Auctor nos docere pergit.

Pag. 274.

Quinetiam contendimus, solennis hujus benedictionis jus conferendi ad solum Episcopum pertinere. Hanc enim potestatem Episcopali ordini omnis antiquitas deferbat: Et tamen Auctor ipse supra ostendit, istam potestatem a Concilio Eliberitano cuivis Diacono, plebem sine Episcopo vel Presbytero regenti, fuisse concessam. Ita enim Can. 77. istius Concilii citat. *Si quis Diaconus, regens plebem sine Episcopo vel Presbytero, aliquos baptizaverit, eos per benedictionem perficere debet.* Ubi Nicholus cum fraudulentis Pontificiis colludere noluit. Nam illi Canonem interpolantes hic legunt: *Episcopus eos per benedictionem perficere debet.* Fidem igitur & ingenuitatem illius ab hac parte laude dignam existimo. Sed palam est Canonem, ut ab Auctore describitur, tam illius, quam Pontificiorum sententiæ maxime repugnare, atque ea de causa a Pontificiis interpolatum fuisse. Eodem spectat etiam alius veteris Concilii Canon, qui *chrismationem* Presbyteris & Diaconis non concedit tantum, sed & injungit. “Nullus Ministrorum, qui baptizandi recepit officium, sine chrismate usquam debet progredi, quia inter nos placuit semel in Baptismate chrismari, &c.” Sed reliqua audiamus: *idque ipse Hieronymus, qui Prælatorum auribus nimium dare haud assolebat, ultro confitetur.* Verba Hieronymi ita se habent: *Episcopus ad invocationem* [male apud Nicholium legitur *impositionem*] *Sancti Spiritus manum impositurus excurrit.* Presbyteros olim manus imponere solitos, ex Clemente Alexandrino supra observavi. Hieronymi ætate alia forsan consuetudo in multis ecclesiis invaluerat,

Vid. Nichol.
p. 271.Vid. Dall. de
Cult. Lat.
p. 265.Conc. Arau-
siac. I. c. I.
Vide etiam
can. II. item
Concil. His-
pal. c. VII.Dial. adv.
Lucif.

valuerat, qua jus illud Episcopis solis tribueretur. Sed tamen ubique, & in singulis ecclesiis morem istum haud tunc fuisse receptum mox ostendam. Porro cum Nicholsius ex Hieronymi verbis argumentatur, notandum est, Patrem de usu tantum loqui, qui eo tempore obtinuerat; de Episcoporum enim jure longe diversa erat ejus sententia, ut ex sequentibus verbis liquebit. “ Quod si hoc loco quæris, quare in ecclesia Baptizatus, nisi per manus Episcopi, non accipiat Spiritum Sanctum, quem omnes asserimus in vero Baptismate tribui? disce hanc observationem ex ea autoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus Sanctus ad Apostolos descendit. Et multis in locis idem factitatum reperimus, ad honorem potius sacerdotii, quam ad legis necessitatem. Alioqui si ad Episcopi tantum imprecationem Spiritus Sanctus defluit, lugendi sunt, qui in viculis aut in castellis, aut in remotioribus locis, per Presbyteros & Diaconos baptizati ante dormierunt, quam ab Episcopis inviserentur.” Bene dixit Hieronymus, multis in locis idem factitatum reperimus, nam & in nonnullis aliter tunc fieri consuevit. Apud Ægyptum enim, testante Hilario Diacono, Presbyteri consignabant, si Præsens non esset Episcopus. Et Concilii Arausiaci A. 441. Canon primus ita se habet: “ Hæreticos in mortis discrimine positos, (si Catholici esse desiderant) si desit Episcopus, a Presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placuit.”

Ibid.

In Eph. iv.
11.

Sed jam ad majus & illustrius exemplum, in literis divinis exaratum, provocat. Ibi enim, inquit, verbis expressis traditum est, Philippum, hominem in ecclesia Apostolica haud obscurum, & Evangelici titulo insignitum, Samaritanos ad sacra Christiana compulisse, eosque Baptismali undâ infudisse: Sed hic modestum virum subsistere: nolle suæ potestatis cancellos egredi, aut Episcopalibus negotiis se intermiscere: Ex Hierarchicis nonnulli Episcopos esse Evangelistarum successores, & perinde atque Titum & Timotheum, ordinariis Presbyteris superiores contendunt. Et sane Evangelistas olim superiori gradu, quam Pastores, collocatos fuisse, satis clare docet Apostolus, Eph. iv. 11. Immo si Timotheo Episcopo Evangelistæ tantum opus peragere Paulus jubeat; qui fit, ut Episcopi jam Evangelistis superiores evaserint? Et unde nobis constare potest de Philippi Evangelistæ modestia, quod Episcopalibus negotiis sese intermiscere noluerit? Urinam

2 Tim. iv. 5.

Auctor

Auctor delucide explicaret, quomodo Philippus Evangelista Episcopis minor, & Timotheus iidem Evangelista iis æqualis haberi debeat. Verum reliqua audiamus: *sed protinus felices suæ prædicationis successus ad Apostolicum senatum referre: quo audito, duos mitti Apostolos ad tyrones Evangelicos solenni hac benedictione consecrandos.* At probandum restat, solennem eorum benedictionem ejusdem generis, ac Hierarchicorum confirmationem fuisse. Sed cum Auctore pergimus. Quærit igitur:

*Fam si Philippus tam confirmare initiatos, quam Baptismate initiare suo jure potuisset; quid opus esset, ut ex Hierosolyma, rerum sacrarum arce, extraherentur duo Apostolici ordinis viri, & in exteram gentem legati mitterentur, ad illud solum obeundum negotium, quod juxta eos Philippus, vel inferior quivis Pastor, peragere potuisset? In promptu est responsio. Fallitur enim Nicholus, cum Philippum, aut alium quemvis Pastorem, Apostolis inferiorem, ex nostra sententia id peragere potuisse affirmet. Extraordinaria enim Spiritus Sanctus dona ab Apostolis, quibus solis inhæsit illa potestas, collata fuisse judicamus. Dixi superius probabilius videri, Apostolos haud toti Samaritanorum credentium plebi manus imposuisse; sed eximia dona, quæ tunc temporis ritum hunc comitabantur, quibusdam tantum viris, ad sacrum aliquod munus electis, in totius cœtus utilitatem largitos fuisse. Hinc, cum fidelis aliquis solus baptizaretur, nec talis daretur fidelium cœtus, ad Apostolos confirmandus non mittebatur. Sic Eunuchus ab eodem Philippo baptizatus, sed nunquam ab Apostolis confirmatus legitur. Et tamen si singuli fideles Spiritus illa dona consequi potuissent, quis credat Eunuchum ad Apostolos non fuisse reversurum? Certe veteres eum ordinaria Spiritus dona, Christianis necessaria, in Baptismo accepisse crediderunt; quod in nonnullis etiam Novi Testamenti Codd. expressis verbis traditur. Nec aliter Hieronymus: "Nisi forte Eunuchus, a Philippo Diacono baptizatus, sine Spiritu Sancto fuisse credendus est; de quo scriptura ita loquitur: *Et descenderunt ambo in aquam, & baptizavit eum Philippus. Et cum abscederent ab aqua, Spiritus Sanctus venit in Eunuchum.*" Quæ lectio in vetustissimis quibusdam exemplaribus reperitur, ut notavit doctiss. Millius in locum.*

Dial. adv.
Lucif.

Quæ

Quæ Auctor noster de confirmandi ritus, prout hodie in ecclesia Anglicana recipitur, tam antiquitate, quam auctoritate disseruit, adhuc consideravimus, satisque, ut spero, refellimus. Quod a nostris autem in eo improbatum, jam proponit. *Sed nos cum Pontificiis confirmationi dignitatem Sacramentalem exhibemus. At, inquit, qui tenere isti possunt intimos nostrorum animorum sensus? &c.* Certe nec eos tenemus, nec hoc præ nobis ferimus; sed ex ipsis Liturgiæ verbis id colligimus, ut supra in hujus capituli principio dictum fuit.

Pag. 275.

Confirmationis etiam commoda hic Auctor enumerat; de iis vero omitto dicere, quoniam sententia nostra ex ante dictis satis patet. Ritus ipsum in se spectatum nequaquam aversamus, immo in ecclesia utilem reddi posse putamus. Interim mirari subiit, adversarios, qui tantam utilitatem ei tribuant, majorem hominum suorum curam nondum habuisse, nec id jamdudum egisse, ut omnibus ubique, suis sacris addictis, hocce tanto beneficio fruendi facultas detur. Quot enim sunt hic in Anglia Baptizati, quibus, ut ab Episcopo confirmentur, nulla unquam se offert occasio? Immo quot sunt in utraque India, quibus de confirmatione prorsus sit desperandum? Si tanta commoda ex confirmatione ecclesia capiat, quidni plures creantur ejus administri? Cur uni Episcopo Londinensi, tantam Diœcesin, cui in utilissimo ritu inservire non potest, committi volunt? Profecto si adversarii, dum confirmationem adeo prædicant, iis, quæ a se dicuntur, fidem habeant; longe majorem honoris Episcopalis, quam ecclesiæ commodi, rationem habere videntur.

Auctor in fine capituli Calvinum citat; qui talem manuum impositionem, quæ simpliciter loco benedictionis fiat, laudat, & restitutam hodie in purum usum velit: cui sane lubentes astipulamur. At si quis, quæ Calvinus de confirmatione ibidem scripsit, omnia perlegerit; eum Auctoris sententiam, hujusque capituli argumenta, argute & false perstringere deprehendet.

Vid. Instit.
Lib. iv. cap.
xix. Sect. 5,
6, 9.

CAPUT VIII.

De Superpelliceo & Habitibus Ecclesiasticis.

DE nostra in hac re sententia lector paucis pro more præmonendus est, quò is, quid revera in controversia ponitur, clarius percipere possit.

1. Non dicimus habitus, de quibus contenditur, sua natura esse illicitos. Vestium enim forma, vel color, vel materia denique, per se nec bona, nec mala res est. Et si linteæ hujusmodi vestes ex vulgari usu decoræ haberentur, eas similiter in sacro munere obeundo decentes esse, nemo inficias irret. Quapropter,

1 Cor. XIV.
40.

2. Cum linteæ vestes neque natura sua, neque ex usu inter nos recepto, ullam præ aliis decentiam sortiantur, & tamen ex verbis Apostoli, *omnia decenter & ordine fieri* jubentis, Ministris in sacris peragendis injungi perhibent adversarii; Apostoli auctoritatem præscriptioni suæ frustra eos prætexere judicamus. D. enim Paulo illa tantum indecora sunt, quæ a lege naturali, vel scripta, aut vulgari popularium usu discrepant; ut ei, qui 1 Cor. XIV. cum cap. XI. ejusdem *Epistolæ* conferret, manifestam erit. His itaque sublaris, omnia decenter fiunt.

3. Sanctitatem quandam hisce vestibus tribui videmus. Sic Nicholsius quotidianum Ministrorum habitum *profanum* appellat, nec eo amictos ad preces publice effundendas, aut ad sacram Synaxem celebrandam accedere debere contendit. Sanctitatem autem in re aliqua collocare, cui Deus nullam attribuit, nobis prorsus superstitiosum videtur; qui proinde vestes, quas Ministri cum aliis gravioribus viris communes habent, & in quotidiano usu sunt decoræ, etiam cum rem divinam faciunt, iis satis convenire existimamus, nec ullum hic discrimen ratione sanctitatis facimus.

4. Cum hæ vestes inter ecclesiæ Anglicanæ cæremonias numerentur, quod de his generatim statuit, de iis etiam sentire judicanda est. In *Præfatione* igitur ad *Liturgiam* ita sententiam suam aperit. "Aliæ vero sunt (*cæremoniæ*) ab hominibus etiam profectæ, quas etiamnum retinere visum est, tum propter decorum & *εὐλαξίαν* in ecclesia Dei, qui finis fuit

“ fuit primæ earum institutionis, tum quod spectent
 “ ad ædificationem, ad quam, docente Apostolo, refe-
 “ renda sunt quæcunque fiunt in ecclesia. — Iis tantum
 “ cæremoniis est contenta (*religio Christiana*) quæ deco-
 “ ro, & *εὐταξία*, piæque disciplinæ conservandis suffici-
 “ ant; & quæ aptæ sint ad excitandas insigni ac singu-
 “ lari quadam significatione stupidas hominum mentes,
 “ in recordationem officii sui erga Deum ad ædificatio-
 “ nem.” Jam vero quid amplius Pharisei de sua ma-
 nuum ante cibum lotionem dicere potuerunt? Quidni igi-
 tur nos pari jure has ecclesiæ Anglicanæ cæremonias
 rejicere oporteat, quo illæ Phariseorum a Christi olim
 discipulis rejiciebantur? Quid enim? an non Sospitato-
 ris verba perinde nostræ defensionis sufficere debeant, at-
 que iis sufficiebant?

Marc. vii.
 6, 7.

5. Vestes illæ, fatentibus ipsis Hierarchicis, fædissima
 superstitione a Pontificiis sunt conspurcatæ. Quænam
 igitur ratio est, cur Reformata ecclesia pellicis Roma-
 næ similitudinem in habitu superstizioso affectaret?

6. Vestes istæ non sunt valde antiquæ, nec ante cor-
 ruptum admodum ecclesiæ statum usurpari cæperunt.

7. Gravissimis viris, post instauratam in nostra patria
 religionem, semper offensioni fuerunt; haud tantum
 nostris decessoribus, qui *Puritani* dicebantur, sed &
 permultis primariis in ecclesia Anglicana Episcopis; ut
 in Historica parte ostendi. Constat enim propter has
 vestes, aliasque nonnullas cæremonias, tum præstantissi-
 morum virorum laboribus ecclesiam privatam fuisse, tum
 aliorum conscientias ab earum usu graviter læsas fuisse &
 vulneratas. Si quis autem existimet, nos ita sentientes
 in errore versari, cum probis tamen & sapientibus viris
 errare, negari non potest. Et cum res ipsæ inutiles sint,
 si quidem licitæ, qui eas præcipiunt, & fratribus suis
 sine ulla necessitate offensionis occasionem præbent, eos-
 que tanquam *ἀδονίμους*, & sacro muneri ineptos, tam
 levi de causâ a Ministerio arcent, immo sanctissimum
 Christi corpus propter rem nihili lacerant; gravissimi
 peccati rei haud immerito censeri debent.

Ad Auctorem jam veniamus: qui *honorificentiorum*
Episcoporum, aliorumque, qui eminentioribus honoribus præ-
fulgent, vestitum primo defendit. De honoribus ipsis a-
 libi dixi, atque adeo de vestitu iis conjuncto amplius
 quid addere supervacaneum esset. Quod dicit autem:
Hæc insignia ecclesiæ Ministris, in maximam religionis uti-
litatem

Pag. 279.

Pars III.

Conc. Carth.

iv. Can. 15.

Can. 45.

litatem, vulgi existimationem & admirationem solent conciliare: humile sane & abjectum mihi videtur, ecclesie Ministros istis artibus imperitam plebeculam delinire velle. Christus istiusmodi illecebras suis Apostolis nunquam commendavit. Et si Pastores ad munus suum sedulo incumbant, non est quod metuant, ne a vulgo despiciantur. Desides quidem & ignavos homines popularem auram ita captare, ex re sua forsitan existiment; sed alios fuci istiusmodi merito pudeat, illos praesertim qui antiquitatem continuo crepant, cum vetus Concilium decreverit: " Ut Episcopus vilem supellectilem, & mensam ac victum pauperem habeat; & dignitatis suae auctoritatem fide & vitae meritis quaerat." Item: " Clericus professionem suam & in habitu, & in incessu prober; & nec vestibus, nec calceamentis decorem quaerat." Nicholusius ad hoc Concilium haud semel provocat, & proinde auctoritatem ejus rejicere non debet.

Sed pergit: Neque profecto alba illa vestis, qua omnes sacra facientes indui imperantur, gravem eam censuram, qua onerari solita sit, unquam commeruit. An vellent illi Ministros Evangelii habitu admodum profano, quo in convivis, quo in compitis, quo in triviis utuntur, amictos, statim ad preces publice effundas, aut ad sacram Synaxem celebrandam accedere? Nullum jam habitum, modo sit modestus & decorus, profanum esse putamus. Si adversarii quotidianum Ministrorum habitum admodum profanum dicant, non videmus quidni & profano in sacro cultu uti liceat. Certe Apostoli & primae ecclesiae Administri eo, quo in compitis et triviis utebantur, amicti, sacra peragebant. Sub Veteri quidem Fædere, vestes sacrae Dei mandato praescriptae erant; vero sub Novo nullam inter sacras & profanas distinctionem agnoscimus. Si toga vel tunica externa, qua in compitis & triviis utitur Minister, sacro cultui minus idonea habeatur, & proinde aliam tunc eum induere necesse est; quidni de chirothecis & calceis, quibus plus sordium plerumque adhærescit, idem sit dicendum? Si profanus habitus Clerico preces Liturgicas praegenti non congruit; qua ratione preces quae concionibus proxime praecedunt, & inter eas ipsam orationem Dominicam, e suggestu recitanti idoneus habeatur? Profecto sanctitatem vestibus tribuere, cum nulla ipsis revera insit, est res non tantum frivola & inanis, sed & admodum superstitiosa.

At ipsi adversarii, inquit, decoris hujus observantiores solent esse; atque ejus rei causa, dum divina apud suos faciunt, nigri coloris pallio, ad honestiorem morem demisso, libentes utuntur. Cur itaque nobis vitio verterent, quod nostra ecclesia vestis potius alba arriserit? Nos certe nigro pallio utentes, nullam formæ vel colori vestitus sanctitatem tribuimus; nec alias vestes tanquam profanas damnamus. Vestitus ille apud nostrates gravis admodum & modestus habetur; unde eo induuntur, qui in luctum incidentes a vestium nitore abhorrent. Immo atris vestibus lugere, non tantum multis exteris nationibus hodie in more positum est, sed & apud Romanos etiam olim in usu fuit. Et si Tertullianus togam vel Superpelliceum tot laudibus prædicasset, quot pallium extulit, adversarii ea re obrundendis auribus nostris nunquam finem imposuissent. Verum & hac de causa pallio utimur, quod facile induitur vel deponitur; sed usum ejus nemini præscribimus. Quod adjicit autem Auctor, alba an atra veste in re divina facienda amicitur Minister, parum ad Christianam adificationem spectare; Liturgiam plane contrarium statuere supra vidimus. Et cum is in ea sit sententia, quod si uno potius, quam altero habitu uti debeamus, vestitus aliquis ex albo bysso confectus ceteris omnibus antefereendus sit, eo quod tales vestes homines sanctos & venerabiles maxime decere, ipsa scriptura magistra docemur; quibus exemplis hoc probet jam videamus.

Cum in Christi, inquit, transfiguratione ipse Salvator, unaque Moses & Elias, divino splendore illustrati essent, vestimentis candidis ipsam nivem exæquantibus indui visi sunt. Neque Angeli se unquam fere hominibus sanctis in conspectum dedisse memorantur, nisi stolis albis conspectabiles. Maneant igitur paulisper Hierarchici, donec & ipsi fiant ἱεράγυελοι, vel divino splendore illustrati; atque interim minus honorifico vestitu, quotidiano Sospitatoris, dum in terris ageret, simili contenti sint. Porro sint hæc omnia vera; licet de Mose & Elia tantum dicitur, quod visissent ἐν δόξῃ. Numquid Christus, Moses, Elias, & Angeli istum in finem albis induti apparuisse Auctori videntur, ut de colore vestium, quibus Minister indurus Deum coram cœtu invocare teneatur, nos certiorem facerent? Si id dicat; quidni color iste toti etiam cœtui convenientissimus sit habendus? Lucidissimo quodam illi splendore circumdati apparuere, ut suæ præsentiae gloriosa indicia ederent, & majorem acquire-

Luc. ix. 31.

Pars III.

rent reverentiam. At quid hæc ad sacrum cultum, qui sane res simplex est, atque ab omni istiusmodi pompa & magnificentia valde aliena? Sin autem Clericos, ad Christi transformati collustratique exemplum, vestitos comparere oporteat; quidni & arte quadam ori suo fulgorem aliquem conciliant? Porro cur non & zona aurea ad mamillas præcincti, sacra peragunt? Ita enim Apoc. 1. 13. Christus sese Joanni in conspectum dedit. Male profecto ecclesiæ cessit, quod Clerici Sospitorem gloria potius splendentem, quam, ut in mundo vixit, humilem & abjectum æmulari voluerunt.

Sed Apocalyplicos etiam seniores, &c. prætexit. Si quam autem hoc argumentum vim habeat, Pontificii suum suffitum ex eo pariter defendere possint. Sed Auctorem ad superscriptores Medum, Whistonum, &c. remitto; qui Hierosolyma visionis istius scenam, omniaque emblemata ex Judaico cultu esse traducta ostendunt. At si quid ex hoc exemplo concludi possit, qualis tandem evaderet cultus Christianus, arca, rubis, & lyris ornatus? Ex sacra igitur scriptura nihil profecit Nicholusius. Quapropter alio jam argumento petimur, quo ex iis que concedimus, causam nostram jugulare sperat.

Pag. 281.

Sit denique vestitus hic Judæorum, Ægyptiorum, Pontificiorum, cæterarumque licet gentium ac religionum usu comprobatus: nonne eo ipso, quasi voce quadam naturæ, nobis commendatur; ut scilicet Ministros divinos sanctitatis ac vitæ puritatis, quas ab iis ordo suus postulat, commonefaciat: præsertim cum albas vestes, virtutis eximia signa esse expressa, ipse Spiritus Sanctus suo testimonio confirmavit? At quid ad nos attinet cujusmodi sit puerilis Judæorum cultus, vel Ægyptiorum, Pontificiorumve superstitio? Certe qui non tantum Christianos, sed etiam Reformatos se appellari cupiunt, ea omnia ablegare oportet. Christus ipse religionem ab hisce omnibus ineptiis liberam tradidit; quo igitur jure ab hominibus præcipiuntur? Hujusmodi doctrinas & præcepta hominum improbavit Apostolus, uti & ipse Sospitator. Nec sane manus ante cibum lavare, minus ad homines sanctitatis & vitæ puritatis commonefaciendos apta fuit ceremonia, quam est Superpelliceum, &c.

Col. 11. 22.
Mat. xv. 9.

Sed videndum jam est, quam vere dicat Auctor, antiquam ecclesiam hanc vestem ab omni usque memoria usurpassisse. Cujus rei testis primus profertur Pontius Diaconus, In Vit. Cypr. qui in martyrio Cypriani ait: Sedile erat fortuito linteum, &c.

rectum, ut sub ictu passionis Episcopatus honore fruere-
 tur. Ex quo, inquit Nichollius, apparet quod Episcopi tunc tempo-
 ris honorifico vestitu niveo uterentur. De veste Episcopi
 nihil dicit Pontius. Et si quid Auctor ex istis verbis
 elicere velit, id potius sit, quod Episcopi tunc temporis
 sedilibus linteo tectis uti solerent. Sed ne id quidem ex
 Pontio liquet. Ut res igitur tota pateat, Pontii ingeni-
 um & propositum notanda sunt. In eo autem totus est;
 ut quæcunque fortuito acciderunt leviuscula, in Marty-
 ris laudem affectata quadam eloquentia trahat; nec ul-
 lam huiusmodi ansam arripere prætermittit. Pauca ex
 multis lectori ob oculos ponam. “Egressus est domum
 “Principis, sed Christi & Dei Princeps, & agminibus
 “multitudinis mixtæ ex omni parte vallatus est. Sic
 “autem comitatu ejus infinitus exercitus adharebat, quasi
 “ad expugnandam mortem manu facta veniretur. Eundi
 “autem interfuit transitus stadii. Bene vero & quasi de
 “industria factum, ut & locum congruentis certaminis præ-
 “teriret, qui ad coronam justitiæ consummato agone curre-
 bat.” Ex huiusmodi autem flosculis argumentari vix
 tutum erit. Nec sane aliud mihi velle videtur, quam
 divina providentia effectum fuisse, ut Cypriano sub ictu
 passionis iste honos ab Ethnicis deferretur, qui ipsis tunc
 temporis summo in pretio esset; ut color albus tum
 Principibus, tum sacerdotibus revera fuit. Episcopos
 autem Cypriani ævo Principum, vel idololatricorum sa-
 cerdotum magnificentiam æmulatos fuisse, vix credam,
 ni luculentioribus id ostendatur testimoniis. Certe vi-
 ros aliquot eruditos, & nominatim doctiss. Criticum Re-
 galtium, affectata illa Pontii eloquentia adeo offendit, ut
 an genuinus sit liber necne, in dubium vocarit; ut no-
 rat Pinius. Cujus etiam verba in alio loco, ubi de tri-
 bus antiquissimis Christianismi seculis loquitur, ad hanc
 rem maxime accommodata videntur. Clerici, inquit,
 non ex habitibus suis, sed ex vita & morum sanctitate tunc
 temporis distinguebantur. Cum tria igitur prima ecclesiæ
 secula a nostra parte habeamus, de sequentibus, quæ
 non magni æstimamus, parum sumus solliciti. Testimo-
 nia autem inde petita, ut omnis hic quærendi ansa Au-
 ctori præcidatur, expendemus.

Conc. IV. Carthag. Can. 41. Diaconus tempore oblationis
 tantum, vel lectionis alba utatur. Multa concurrunt, quæ
 suspectum reddunt istud Concilium; ut fateretur Pinius.
 Et si præfatio non sit germana, incertum est quo tempo-

Nov. Bibl.
 Par. I. p. 8c.

Ibid. p. 226.

Ibid. Parc.
 II. p. 356.

Pars III.

Pag. 282.

re habebatur; alioquin ad A. 398. referendum est. Immo vero, ni vestitus ille Africanæ ecclesiæ peculiaris fuerit, qua ratione huic ipsi Canonî vel ea antiquitas tribui possit, non video; ut mox ex Socrate & Sozomeno ostendam.

Sequitur Chrysostomus, *Hom. xxiii. in Matth.* Sed de huiusmodi vestibus ne unum quidem illic comparet verbum. Putabam forsan Auctorem ad *Opus imperfectum in Matth.* respicere, quod inter Chrysostomi opera extat. Sed nec in *xxiii.* istius operis Homilia tale quid deprehenditur.

Chrysostomum excipit Hieronymus, *Comm. in Ezech. Religiô divina alterum habitum habet in ministerio, alterum in usu communi.* Si candide & bona fide nobiscum agere Auctor voluisset, quidni locum apud Ezechielem indicabat? Sed, qui dolo adversarios circumvenire cupiunt, lucem fugere solent. Nec aliter hic rem se habere, integrum Hieronymi locum legenti patebit. Extat locus ad *Cap. xlv. comm. 17.* *Cumque ingredientur portas atrii interioris vestibus (sive stolis) lineis induentur.* Agit autem Hieronymus, ubi & ipse Propheta, de sacerdotalibus Judæorum vestibus, quod & ostendunt verba, quæ ea ab Auctore citata proxime sequuntur. "Fœminalia recte assumuntur, ut honestas decorque serverur, ne scilicet ascendentes altaris gradus, & in ministerio discurrentes, revelent turpitudinem." Mox vero quales requirantur in Christiano cultu vestes, ita explicat: "Esse indumenta sancta & spiritalia, docet & Apostolus dicens: *Induimini Dominum Jesum Christum.*" Et in alio loco: "*Induite vos viscera misericordiæ, bonitatis, humilitatis, mansuetudinis & patientiæ, &c.*" At quid hic discriminis inter habitum in ministerio, & eum in communi usu ponitur? Ex mente Hieronymi nihil prorsus refert, quo habitu indutus vir pius Deum colat, modo sit mundus & decorus, quod & ipse paulo superius significat, inquires: "Per quæ discimus, non quotidianis & quibuscumque, pro usu vitæ communis, pollutis vestibus nos ingredi debere in Sancta Sanctorum, sed munda conscientia & mundis vestibus tenere Domini Sacramenta."

Alter etiam locus ex Hieronymi *Lib. 1. adv. Pelag.* citatur, qui forsan primo intuitu ad nostram controversiam satis videbitur accommodatus. Sed ut clarius percipiat, Pelagii sententia, cujus refutationem aggreditur Hieronymus, explicari debet. Dixerat igitur Pelagius: "Gloriam vestium & ornamentorum Deo esse contrariam." Quibus verbis non ad religiosas ceremonias,

monias, sed ad quotidianarum vestium splendorem & lauriam respexit. Respondet Hieronymus: "Quæ, rogo, sunt inimicitiae contra Deum, si tunicam habueris mundiore? si Episcopus, Presbyter, & Diaconus, & reliquus Ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida veste processerint? Cavete Clerici, cavete Monachi, viduae & virgines; periclitamini, nisi sordidas & pannosas vos vulgus aspexerit. Taceo de hominibus seculi, quibus aperte bellum indicitur, & inimicitiae contra Deum, si preciosis atque nitentibus utantur exuviis." Hæc Hieronymus; cujus verba paulo plenius descripsi, quam apud Nicholsum leguntur. Sed nihil hic cuius scrupulum injiciet, nisi quod Hieronymus candida vestis mentionem facit. Sin autem ad vocis illius vim attendamus, eum facile erit evellere. Candidum enim plus esse quam album, veteres Grammatici nos docent. Ita Servius ad illud Virgilii, de equis loquentis,

—Color deterrimus albis:

"atqui, inquit, alibi ait: Qui candore nives anteirent. Sed aliud est candidum esse, id est, quadam nitenti luce perfusum; aliud album, quod pallori constat esse vicinum." Similiter etiam Isidorus: "Candidus autem & albus sibi invicem differunt. Nam albus cum quadam pallore est, candidus vero niveus, & pura luce perfusus." Porro & illud discrimen inter hos colores statuunt, quod albus natura, candidus vero arte fit. Sic idem Isidorus: "Studio accedit candor: nam album vocari naturæ est." Et ante illum Fronto: "Album natura, candidum cura fit." Hinc inter albam togam, qua Romani vulgo uti solebant, & candidam, quam in magistratibus petendis induebant, unde candidati dicebantur, id distulisse sentit Lipsius; quod illa nativo lanæ colore alba esset; hæc candida, addita creta, fieret. Cui tamen in eo adversatur Ferrarius, quod splendorem illum cretæ adjectione conciliari neget. Sed utut illud sit, ad rem nostram faciunt, quæ ex ea differentia monet Rosinus: "Ideo, inquit, Polibius aliquot locis λαμπρόν dicere maluit peritorum togam, quam λευκόν: & Latine eam commode dicemus splendens." Hæc sane adeo vera sunt, ut candere diceretur vestis etiam purpurea. Sic Horatius:

—Rubro ubi cocco

Tincta super lectos canderet vestis eburnos.

B b 2

Atque

Georg. Lib.
III. v. 82.

Orig. Lib.
XII. cap. 1.
p. 103.

Ib. L. x. in
lit. C. p. 87.
De Propr. &
Differ. Lat.
Serm.

Elect. Lib. I
cap. 13.

De Re Vest.
Lib. 1. cap.
23.

Antiquit.
Rom. Lib. V.
c. 32.

Lib. II. Saryr.
6. sub. fin.

Pars III. Atque hanc vestem mox purpuream vocat :

Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit.
Agrestem.

Cum omnia igitur ista epitheta, *mundior, candidus, preciosus, ac nitens*, sententiæ Pelagii, *gloriam vestium & ornamentorum* generatim damnantis, contraria, apud Hieronymum idem significant, qui etiam *vesti candida*, non atram opponit, sed *sordidam & pannosam*; Hieronymi verba ad illum modum explicari debere manifestum est :
“ Quæ, rogo, inimicitie contra Deum, si Episcopus, Presbyter, &c. in administratione Sacramentorum
“ *λαμπρῇ*, vel *splendenti* veste procefferint ? ” Non quod ita procedere revera solerent; sed id tantum quærit : Si ita procefferint, quid vitii inesset ?

Agmen claudit Gregorius Nazianz. *Insomn. de Anast. templo, de Diaconis locutus* :

“Οἱ δ' αὖ' ὑποδρεῖς ἦρες ἐν ἱμασι παμφανόωσιν
Ἑσασαν, Ἀγγελικῆς εἰκόνες ἀγλαῖς.

Id est :

Vestibus in niveis astatat turba ministra,
Splendorem referens agminis Angelici.

Possunt hæc eodem modo, quo Hieronymi *candida vestis*, explicari : *παμφαίνειν* enim, vel *παμφανῶν*, non tam *albescere*, quam *splendere* significat; ut ex sequentibus Homeri testimoniis liquebit.

Il. β. v. 457.

— ὑπὸ χαλκῇ δεωπυσίοιο

Ἀγλῇ παμφανόωσα δι' αἰθέρος ἕρανδον ἴκε.

Id est, ex eleganti Eobani Hessi versione :

— aurea splendor ab armis

Astra ferit, summoque micat lux ferrea celo.

Il. τ. v. 398.

Τένχεσι παμφαίνων, ὥς ἠλέκτωρ ὑπέρων.

Id est :

— fulgentibus armis

Conspicius, ceu sol aliquis, aut lucifer ardens.

Similiter etiam de stella Canicula, & de flamma loquitur. De priori :

Il. ε. v. 6.

— ὅς ἐ μάλιστα

Λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελευμένῳ ὠκεανοῖο.

Id est :

— quod lotum fluctibus alto

Surgit ab oceano, calumque illustrat, & omnes

Ante alios micat astrorum conspectus ignes.

De

De posteriori illa habet :

Pars III.

— ἐν δ' αὐτῇ δαΐε φλόγα παμφανόωσαν.

Π.σ.ν. 160.

Id est :

Lumine cui claro circumdata flamma reluxit.

Præterea cum carmen istud *Insomnium* inscribatur, quo scriptor omnia pro libitu fingit, ex eo de ritibus ævi istius aliquid concludere velle, deploratæ causæ indicium nimis manifestum est; præsertim si, ut res hic se habet, alia certiora contrariæ sententiæ argumenta suppetant. Et sane Clericos orthodoxos istiusmodi vestibus ea ætate haud indui solitos, insigni exemplo jam ostendam. Novatianorum ecclesiam circiter hæc tempora Constantinopoli administravit Sisinnius, qui magnificentiam quandam in victu & vestitu affectabat, quod, ut Episcopo insolitum, ab Historicis notatur. Etenim cum is veste alba (ut narrat Socrates) more suo indutus, Arsacium Catholicæ ecclesiæ Episcopum aliquando invisit, ex Arsacii familiaribus aliquis eum interrogabat: *Διὰ τί ἀνοίχειον ἐπισκόπων ἐδῆτα φορεῖν, καὶ πᾶν γέγραπται λευκά & ἱερωμένον ἀμφιέννυθαι;* Ὁ δ', σὺ περὶ τερρον, ἔφη, εἰπέ πᾶν γέγραπται μέλαιναν ἐδῆτα φορεῖν & ἐπίσκοπον; Τῷ δ' ἔρωτήσαντο ἐν ὑπόρῳ γενομένου πρὸς τὸ ἀντερώτησιν, ἐπήγαγεν ὁ Σισίννιος· ἀλλὰ σὺ μὲν ἐκ αὐτῶν ὀπδεῖσαι δυνήσῃ, ὡς δὲ & ἱερωμένον μέλαινα ἀμφιέννυθαι, ἐμοὶ δ' καὶ ὁ Σολομὼν παρήνεσε, λέγων· ἔσασάν σοι ἱμάτια λευκά· καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, λέγει· φαίνεσθαι ἐδῆτι χρησάμενοι· ἐμὴν ἀλλὰ καὶ Μωυσὴν καὶ Ἠλίαν ἀδοκοφοῦντας τοῖς Ἀποστόλοις ἔδειξεν. Id est: Cur vestem Episcopo minime convenientem gestaret, ubinam scriptum esset, sacerdotem alba veste indui debere? Respondit Sisinnius: Tu prior mihi dicas velim, quo in loco scriptum sit Episcopum atra veste uti debere? Cumque is, qui interrogaverat, ad hanc contrariam interrogationem bereret, subjecit Sisinnius: Tu quidem ostendere nunquam poteris, sacerdotem debere attris vestibus indui; me vero Salomon adhortatus est, ita dicens: Sint tibi vestimenta alba. Et Servator noster in Evangeliiis alba veste usus esse deprehenditur: Moysen etiam atque Eliam albis indumentis vestitos Apostolis ostendit. Ingeniosum & argutum fuisse Sisinnii responsum non diffitemur; ex hoc tamen exemplo id satis probatur, cujus causa huc protulimus. Eandem rem tradit Soz. *Lib. viii. c. 1.*

Sed frustra omnino Auctor est, qui ex vana hominum

Pag. 281.

B 3

opinione,

Pars III.

opinione, album colorem ad vitæ puritatem significandam nonnunquam adhibentium; vel gentium quarundam consuetudine, quæ hæc colore in luctu ideo utuntur, quo mortis pallor representari queat; Superpellicei usum defendi posse existimet, quod eo etiam *sanctitas perquam commode denotatur*. Quis enim non videt res esse prorsus dispares? De sacro enim, non civili vestium usu contenditur. Nec Sponsæ, ut is perhibet, albis vestibus apud nos unquam, quod sciam, *utuntur*: immo irrisum vulgi haud effugerent, si ita amictæ nuptum ducerentur. Sed modo integrum sit Deum ritibus ab ipso tantum præscriptis colere, de aliis, extra sacrum cultum usitatis, haud admodum sumus solliciti.

Pag. 283.

At quis jam non mirabitur bilem Auctori ideo commotam fuisse, quod suos homines Superpelliceo vitæ puritatis significationem tribuere dicamus? Rationem autem adducit: *Quod nullibi (si ipsi fides habeatur) in aliquo ecclesiæ scito verbum ullum de puritate vitæ, ab eo significata occurrat*. Et quo haud leviter commotum scias, mox subjicit: *Sed id, quasi crimen nobis objicere, de quo in omnibus Actis ecclesiæ publicis altum ubique est silentium, non tam adversarii accusatio videtur, quam duri oris ac intemperantis lingue maledicentia*. Sed pace illius, si hæc cæremonia, "apra sit ad excitandas, insigni & singulari quadam significatione, stupidas hominum mentes, in recordationem officii sui erga Deum ad adificationem;" ut de cæremoniis ecclesiæ Anglicanæ generatim pronunciat liber Liturgicus; quænam jam esse potest illa insignis & singularis hujus cæremonie significatio, si puritatem vitæ non significet? Porro quænam est illa duri oris ac intemperantis lingue maledicentia, id alicui tribuere, ut rem quam is pro vera habeat, cujus Spiritum Sanctum auctorem esse ipse ultro fateretur? Quapropter cum Nicholusius, aliique Clerici, istam Superpellicei significationem non tantum agnoscunt, sed ex sacris etiam literis eam probare contendunt; non est quod nostram accusationem tantopere stomachentur, etiamsi de ea tacerent (ut revera non tacent) publica ecclesiæ Acta. Mihi profecto res miranda semper visa est, adversarios, dum Pontificios pro idololatriis habeant, superstitionis tamen eorum vestibus usque adeo delectari. Certe longe alia Tertulliani fuit sententia, cum dixit: "Si in idoleio recumbere alienum sit, quid in idoli habitu videri? Quæ communicatio Christi & Belie? & ideo fugite."

De Coron.
sup. 19.

“gite.” Et alibi, “Nemo in immundis mundus videri potest. Tunicam si induas inquinatam per se, poterit illa forsitan non inquinari per te, sed tu per illam mundus esse non poteris.”

Pars. III.

De Iololatria, c. 19.

CAPUT IX.

De Annulo Matrimoniali.

HAnc rem paucis expediam. Matrimonii igitur essentiam, in mutua inter virum feminamque pactione de indissolubili vitæ consuetudine, consistere judicamus. Nuptiarum autem ritus, cum res sint prorsus civiles, magistratus esse, quos & quales esse debeant, præscribere censemus. Ad reipub. enim commodum plurimum conducit contractum hunc publice celebrari, quo melius caveatur, ne a contrahentibus postea violari possit. Quibuscunque igitur ritibus civilibus & honestis illum publice testatum fieri jusserit magistratus, cives obsequium præstare oportet. Atque adeo cum annulum in matrimonio dare sit ritus civilis, nec per se injustus, tenentur omnes, quoad legibus præscribetur, eo modo illud celebrare. De Auctoris igitur argumentis non est quod valde laboremus. Id tantum hic quaeritur: An non in repub. religionem reformatam proficiente, longe satius foret & consultius, hunc ritum abrogari, vel saltem nonnulla in eo immutari, quo nemini scrupulum injiciat? Certe matrimonium a Pontificiis Sacramentum esse perhibetur. Et in Anglia quidem ii soli idonei ejus administri habentur, qui Sacramenta administrare solent; ritusque a Pontificiis usitatus, in maxime solenni nuptiarum parte, verbis, quæ in altero Sacramentorum recitari solent, adhibitis, retinetur. Nam sic sonant verba Liturgica: “Tum denuo manus sejungent. Vir autem mulieri annulum dabit, eum una cum assueta sacerdotis & æditimi stipe libro imponens. Et sacerdos acceptum annulum viro tradet, ut eum aptet digito annulari manus sinistræ mulieris. Vir autem annulum ibi digitis tenens, Ministrum verba præeuntem sequetur, dicens: Ego te hoc annulo uxorem duco, te corpore meo colo, & fac cultatum mearum omnium participem facio, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti.” Jam omnes æquos judi-

Pars III. ces appello, utra pars magis in culpa fuerit; nostri homines qui magistratum ut hæc mutaret hortati sint; an adversarii, qui his consiliis obstiterint?

Pag. 286.

De Idolat.
c. xv.

Cap. xvi.

Sed *Tertullianum*, ut hujusce ritus patronum, Auctor profert. Et profecto eum parum esse sanum necesse est, qui Tertulliani sententiam, cæremonias Gentilium, nulla superstitione conspurcaras, Christianis in vita communilicita esse statuentis rejiciet. Sed nemo nescit eundem omnes superstitiosos illorum ritus valde improbasse; ut ex libro ejus de *Corona militari* abunde constat. Quo autem clarius fiat Tertulliani judicium, locum, ad quem Auctor respicit, plenius hic describam. “ Accendant igitur quotidie lucernas, quibus lux nulla est; adfigant postibus lauros postmodum arsuras, quibus ignes imminet; illis comperant & testimonia tenebrarum, & auspicia pænarum. Tu lumen es mundi, & arbor virens semper. Si templis renuntiasti, ne feceris templum junuam tuam. Minus dixi: si lupanaribus renuntiasti, ne indueris domui tuæ faciem novi lupanaris.” Quid sane aptius, magisque ad nostram sententiam accomodatum, dici potuit? Sed pergit: “ Circa officia vero privatarum & communium solennitatum, ut togæ puræ, ut sponsalium, ut nupcialium, ut nominalium, nullum putem periculum observari de statu idololatriæ, quæ intervenit. Causæ enim sunt considerandæ, quibus præstatur officium; eas mundas esse opinor per semetipsas, quia neque vestitus virilis, neque annulus, aut conjunctio maritalis de alicujus idoli honore descendit.” Postrema tantum hæc verba, Italicis characteribus impressa, ab Auctore citantur.

Alter etiam additur testis Augustinus. Hanc, inquit, consuetudinem honorificentiore suo testimonio auget Augustinus; annulumque pronubum arrham sponsi appellat. Augustinus Serm. (de Tempore) clxxix. Sed iste Sermo, qui etiam Fulgentii xlviii. numeratur, nec Augustinum, nec Fulgentium, censentibus Criticis, habuit auctorem. Quisquis autem is fuerit, de annulo nihil dicit, sed ad catenam tantum alludit. Verba sunt: “ Levans autem (scil. Christus, Luc. xxiv. 50.) manus suas benedixit eos; dedit eis arrham sponsalem [potius sponsalem] muneris pretiosam, non ex auro gemmisque distinctam, sed charitatis anfulis contextam catenam, qua alligati sequantur eum ad sponsam agni Hierusalem, patriam sempiternam.”

Quod

Quod ad illa autem sponsi verba attinet; Ego te corpore meo colo: Anglice; *With my body I thee worship*; non uno modo ab omnibus explicantur. Seldenus interpretatur: *Corpore meo te dignor*. Sed nec ea forsitan explicatio, quam Auctor secutus est, improbanda videatur. Verbum enim Anglicanum, *to worship*, non Deo tantum, sed etiam hominibus olim nonnunquam tributum fuit. Sic illud 1 Chron. xxix. 20. *Tota congregatio inclinato vertice incurvârunt se*, honorem habentes Jehovæ & Regi, nostri Interpretes reddunt: *All the congregation bowed down their heads, and worshiped the Lord and the King*. Hebræa Verba sunt, ויקדו וישתחוו, & *se inclinârunt & incurvârunt*. Similiter & cognatum Nomen, *worship*, ita semel ab iis usurpatur: Luc. xiv. 10. τότε ἔσαι σοι δόξα: *Then shalt thou have worship*. Sed is tum Verbi, tum Nominis sensus dudum obsolevit, plebique Anglicanæ vix hodie innotescit, licet in aliis quibusdam Nominibus etiamnum retineatur; ut cum dicimus: *Your Worship, Domine*, vel (ut hodie loqui amant) *Dominatio vestra*; & *worshipful, honorabilis, seu, venerabilis*. Veruntamen utut Hierarchici in aliis rebus antiquitatem sibi gloriæ ducant; in Liturgia tamen, non Cleri tantum, sed plebis etiam gratia conscripta, voces communi usu tritæ & perspicuæ antiquatis & obsoletis merito præferendæ esse videntur.

Ux. Hebr.
L. II. c. 27.

CAPUT X.

De Genicularione in Eucharistia.

Ecclésiæ regula, ex qua hæc controversia nata est, sequentibus verbis concipitur. "Minister Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, (si qui adfuerint) & deinde plebi, omnibus humiliter in genua volutis, sacram communionem in manus tradet." De tribus igitur hic contenditur.

1. An corporis iste situs in Eucharistia percipienda aptus sit & idoneus?

2. Numquid adversarii eum singulis imperandi jus habeant? Presbyterone etiam fas sit omnes, qui eum ut illicitum detrectent, a sacra mensa arcere?

3. Quænam fuit veterum Christianorum consuetudo?

Nicholsius primum nos monet, *Servatorem nostrum nullo*

Pag. 289.

libi

Pars III.

libi in Evangelio suo de gestu in cena Domini usurpanda legem tulisse. Fatemur illum expressis verbis id nunquam præcepisse. At quidni argumentum tum ex sui ipsius, tum Apostolorum etiam exemplo ductum, satis apud Hierarchicos valere debeat? Si corporis situs ab illis usitatus non sit necessarius, quid obstat quo minus pro licito saltem habeatur? Quo igitur jure tanquam nefas prohibetur? Certe si adversariis nostris minus arrideat, iis tamen, qui aliter sentiunt, iudicio suo fruendi libertatem denegare, nullam habet æquitatem, Satisne existimabitur ad illorum instituta confirmanda, si exemplum aliquod vel ex recentiorum seculorum usu erui possit, cui haud dissimilia reperiantur; nec illud Christi, ejusque Apostolorum nobis interim sequi licebit? Ita scilicet non tam Sospitorem & Apostolos illius, quam Christianos, qui sequentibus ecclesiæ seculis vixerunt, imitandos nobis proponere debemus; horumque auctoritati, quam illorum consuetudini plus tribui oportet!

Sin autem Auctori hic fides sit habenda, totum hoc, quaecunque sit, negotium suæ ecclesiæ præfectis integrum reliquit. At unde scit Christum ecclesiæ præfectis integrum reliquisse, istiusmodi legem ferre, de qua ipse nihil statuerere voluit, immo quæ suo exemplo adversatur? Apostolos suos emittens, jussit ut omnes, quaecunque ipse mandaverat, observare docerent. Cur igitur homines importuni non Christi, sed sua præcepta nobis obtrudunt? Suamne vel prudentiam, vel ecclesiæ curam, quam ipsius Christi, majorem esse affirmare audent? Gratis itaque ab Auctore dicitur, Christum hoc præfectis integrum reliquisse; nimirum, pro suo arbitrio de rebus dubiis leges constituere. Ponamus quibusdam dubium esse (ut revera est) utrum licita sit necne, in percipienda Eucharistia geniculatio. Quid fiet si omnibus injungatur? Certe quibus ea infideat persuasio, aut participando suas lædere conscientias, aut pacis damno, a præcipientium communitate se subducere necesse erit. Sed cum nulla hujusmodi legis ferendæ necessitas adsit, nec de altero situ, quem hi sibi liberum relinqui cupiunt, ulla sit controversia; clarum est talem legem non ad ædificationem, sed perniciem ecclesiæ spectare. Unde præfectis ecclesiæ, cum potestatis suæ fini repugnet, ferre eam haudquaquam licet.

2 Cor. x. 8.

Pag. 289.

Sed quærit Auctor: Cur adversarii nostri non arctius Christi vestigiis inhaerent? Satis omnibus notum est, Servatorem

totum nostrum; dum hunc ritum primum celebraret, more sue gentis canentem discubuisse, omnesque ejus comites, super lectos stratos, juxta eum jecisse. Cur itaque non antiquam & obsoletam hanc consuetudinem isti revocant, ut Christi exemplum religiosius sequantur? Ad hanc quæstionem respondeo:

1. Haud magna inter sessionem & accubationem intercedit diversitas. In accubatione feditur quidem, sed magis reclinato corpore. Quæ tantilla est diversitas, ut nostri Interpretes in sua vernacula Bibliorum versione eam negligentes, ubicunque discumbendi actionis mentio facta est, per Anglicanum verbum, *to sit*, semper, si recte memini, reddant: quod verbum Latine non *discumbere*, sed *sedere* sonat. Et cum Hierarchici Christum Eucharistiam discipulis tradentem in tabula delineare volunt, eos omnes non discumbentes, sed nostro more sedentes repræsentant. Ita Patricius, Episcopus nuper Eliensis, in tabula libro suo de *Christiano sacrificio* præfixa. Inter nostrum autem, & illum, ad quem se Christus accommodavit, corporis situm quicquid sit diversitatis, id totum non religiosæ cuipiam rationi, sed diverso cibum sumendi mori tribui debet. Quapropter cum Adversarii ex veterum Christianorum statu, quo adorationis species indicabatur, suæ geniculationi (ut vocant) patrocinium quærant; quidni ex Christi accubatione, mensalem situm nobis tueri liceat? Certe inter accubationem & sessionem, quam inter statum & geniculationem, major differentia haud deprehenditur.

2. Ex Christi & Apostolorum usu constat, eos, dum Eucharistiam celebrarent, *adorationis gestum* præ se minime tulisse. Unde nulla solida ratio afferri potest, cur hodie exigatur.

3. Quæ obijciunt adversarii, quasi sessio esset *gestus nimis audax & petulans*, vel, *non satis humilis & modestus*, vel, *infame aliquod monstrum & contaminatissimum piaculum*, ex Christi & Apostolorum consuetudine, ineptæ cavillationes esse ostenduntur. Pari enim jure, immo & potiori, de accubatione, quam de sessione hæc omnia dici possunt; ut cuivis, rem secum perpendenti, facile patebit.

Vi. p. 291.
& 295.

4. Causa, cur istum corporis situm elegerit Sospitator, si eam recte assequamur, nostræ sententiæ plurimum favet. Id enim voluisse videtur, ut epulantium potius, quam adorantium positionem in hoc convivio imitaremur.

mur, quæ & olim in similibus sacris, probante Deo, usuratus fuerat, ideoque suo etiam exemplo nobis hic præire dignatus est. Nam in epulis eucharisticis, si unicum istud Paschale in Ægypto celebratum excipiamus, accusationem apud Judæos semper locum habuisse existimo. Verosimile enim videtur eos festum illud, *Exod. xxxii.* quod ipsi in honorem Jehovæ instituere volebant, *comm. 5.* ad eundem modum celebrasse, quo alia ab eo præscripta celebrare solebant. At vero ita depinguntur festum agentes diem, *comm. 6.* *Surgentes itaque postridie mane, obtulerunt holocausta & eucharisteria, seditque populus ad edendum & bibendum, &c.* Quid, quod situm istum in eucharisticis festis a Deo ipso approbari legimus, *Ezech. xlv. 3.* *1 Samuel. xvi. 5, 11?* Hinc igitur discimus, mensalem corporis positionem, Deo iudice, satis esse festo eucharistico idoneam. Nec mos iste temere mutandus est, quem Christus ipse ex Judaico cultu in suum transtulit, suoque exemplo nobis commendavit.

Pag. 290.

Quærit porro Auctor : *Cur non omnem conviviarum dilectum intra duodenarium numerum restricte præfinimus?* Admiranda prorsus est horumce hominum argutia & sagacitas. Volunt enim res æque esse liberas, Eucharistiam situ corporis mensæ, vel adorationi proprio celebrare, ac communicantium cœrum ad certum numerum reducere. Et tamen contrarium vel ex ecclesiæ Anglicanæ usu satis est manifestum; alioquin quidni de hoc, pariter ac de illo legem ipsi constituerunt? Accedit his, quod nullum ex Apostolorum scriptis numerum esse præfinitum novimus. Nam quis nescit totam ecclesiam cænæ Dominicæ participem esse debere? At ubi, obsecro, Christus suam ecclesiam angustiis duodenarii numeri limitibus necessario coarctandam esse significavit? Torane ecclesia Corinthiaca, quæ ad sacram Synaxin celebrandam in unum convenire solebat, tantillum numerum haud superasse adversariis nostris videtur? Obtestor jam omnes æquos iudices, an non hæc adeo futilia & inepta argumento sint adversariis nostris potiora deesse? Ejuldem farinae sunt, quæ proxime sequuntur, ubi quærit: *Cur non in cænaculo quodam in edita domi alicujus parte, ad hunc usum subito apparato, sacrum hoc festum juxta Salvatoris exemplum concelebramus?* Quibus sane respondere, nihil aliud esset, quam lectoris patientia abuti. Ad reliqua igitur transeamus.

CAP. X. De Genuflectione in Eucharistia.

369

Pars III.

Pag. 291.

Sed nulla nos impellit necessitas, ut sola ea corporis positura in Eucharistia celebranda uteremur, qua in conviviiis uti solemus. Certe nec ulla vos impellit necessitas, ut eam solam corporis posituram præscribatis, qua Christum & Apostolos usos fuisse nusquam legimus. Sed rationem adjicit: Non enim omnia Eucharistiam decent, quæ conviviiis maxime conveniunt. Quis id nescit? Quis unquam contrarium dixit, vel adeo per somnium cogitavit? Eucharistiam decere, non ea quæ conviviiis maxime conveniunt, sed quæ Sospitatori ab iis desumere placuit, putamus. Operam igitur & oleum, quod dicitur, perdit Nicholus, dum ea, in quibus Eucharistia a convivio discrepet, hic ostendere conatur. Nec magis ad rem sunt, quæ inde colligit. Cum itaque hæc omnia, inquit, e sacro isthoc convivio exterminantur; cur non, eodem jure, confessus etiam possit eliminari, ut gestus nimis audax & petulans, aut saltem in tam præsentis Numinis conspectu, non satis humilis & modestus? Ain' tu? Tibine gestus ille, quo Apostoli ipsi, probante Christo, usi sunt, nimis audax videtur & petulans, aut non satis humilis & modestus? Nonne vides quos iis conviciis proscindis? certe non tam Fratres Dissidentes, quam Apostolos, ipsumque Dominum & Sospitorem nostrum Jesum Christum. His similia sunt, quæ & alibi effutit, sessionem infame aliquod monstrum & contaminatissimum piaculum appellans; item cum, ut sibi videtur, acute; mihi vero nimis petulanter, ne dicam impie, interrogat: an nobis otiosorum ritu sedendum est, quasi oscitanter aliud agentibus, aut per contemptum haud assurgere dignantibus? Sed hæc omnia, quibus ipse Magister petitur, nos ejus discipulos æquis animis ferre decet. Porro reliquorum convivii adjunctorum, de quibus Auctor hic agit, dispar omnino est ratio. Quæ enim ille exterminata dicit, in convivio hoc nunquam locum habebant, nec in ejus prima constitutione vel levissimum eorum vestigium comparet; & proinde recte ab eo arcentur? At corporis positio, qua celebranda erat, cum re ipsa ortum habuit. Nec id, quo Christus nobis præire dignatus est, perinde eliminari oportet, ac ea in quibus exemplum ejus ad imitandum non habemus. Nec præsens Numinis conspectus nos deterret, ne Sospitatoris exemplar etiam in hac re sequamur, qui, eo accumbente, haud minus certe præsens fuit. Judæi etiam discumbentes, epulas eucharisticas in præsentis Numinis conspectu celebrabant. Edebant enim coram Domino, Deut.

Vid. p. 295.

Vid. p. 294.

Pars HI.

Vid. p. 294.

xii. 7, 18. xv. 20, &c. Deo interim portionem sibi prius oblato- rum cum iis participante. Et *sacra* Judæorum *Symbola indulgentissimi Numinis signa*, (ut ea Christianorum mox Auctor appellat) immo communionis & necessitudinis inter Deum & populum suum tesserae fuerunt.

Haecenus infensum nobis Auctorem experti sumus qui Eucharistiae celebrationem ad convivii formam quodammodo redigamus. Sed, mutatis jam consiliis, suum eo laudat, quod non minus quam nostri convivantium morem æmulantur, sibi que parum constans, quod nobis modo vitio vertit, id suis jam in gloria ponit. Ait enim: *Neque ipsi etiam adversarii, suo confesso, convivium magis repræsentant, quam nos nostra geniculatione rem eandem imitatur.* Sed, quod pace illius dictum velim, cum sessio corporis positio sit in conviviiis tam sacris quam profanis recepta, in quorum neutro geniculatio usitata fuisse legitur; ea certe ratione ad convivii speciem magis accedimus. Nec juvant quæ sequuntur: *Non enim modum epularum solito, juxta mensam conferto ordine ab iis confectum est, famulis a tergo astantibus; Quid hæc ad rem, cum nulli etiam famuli a geniculantium tergo astent? sed per totum conclave, quo separata celebrant conventicula, solum dispersi, elementis ad eos per communicantem aliquem e carnis insigniorem allatis, convivii spectatoribus quam convivii similiores.* Nos vero circa tabulam sacram, flexis genibus, prævolvimur, elementis ad nos per ipsum sacerdotem, aut Diaconum saltem perlatis; eoque ipso speciem retinemus convivii, etsi admodum sacri atque venerandi, & summæ religionis & pietatis pleni. Cum Christus suis tantum Apostolis in prima institutione cænam tradidit, uni mensæ omnes satis commode accumbere potuerunt. Quid autem postea factum sit, adaucto jam communicantium numero, utrum scilicet eorum figillatim ad mensam accedere solerent; an vero ad omnes, a mensa forsan remotos, perferrentur mysteria, tacentibus sacris literis, prorsus est incertum. De hac igitur re nemini litem movebo. Id vero satis mihi constare videtur, ut ad mensam accederent antiquitus haud necessarium fuisse habitum. Narrat enim Justinus Martyr, Diaconos benedictum panem, vinum, & aquam unicuique præsentium, *ἐκαστῷ ἑξ ἑαυτῶν*, ad participandum dare, & *absentibus* perferre solitos. Cum nihil igitur de accessione ejusmodi memoret, sed & absentes, qui ad mensam se conferre non potuerunt, participes fierent.

ri solitos narret, morem ab Auctore laudatum tunc temporis receptum fuisse, haud probabile videtur. Et si omnes ad mensam accederent, ipse ~~neges~~ mysteria omnibus, vel saltem quibusdam, facile citra Diaconorum opem tradere potuerit; prout in ecclesia Anglicana mos est. Incertum etiam puto, num Christus ipse singulis Apostolis Mysteria in manus tradiderit; an potius uni tantum sibi proxime accumbenti, a quo secundus accipit, ab eo tertius, atque ita in reliquis, donec ad omnes deinceps ordine devenerint. In hoc igitur sine ulla contentione diversam consuetudinem amplectimur. Sed quem Auctor improbat morem, haud ita pridem in sua ecclesia aut receptum fuisse, aut saltem non prohibitum, ex verbis Synodi, anno 1640. habitæ, apparet, quæ ita se habent. "Consentaneum judicamus, — cum omni

Can. VII.

"humili reverentia ad sacram mensam appropinquare singulos communicaturos, ibique divinorum Mysteriorum participes fieri (quæ Ministri nonnullis in locis antehac incommode circumvehere soliti sunt) nisi ab Episcopo, vel Ordinariis in suis propriis jurisdictionibus, propter locum minus capacem, vel aliud aliquod incommodum, aliter præscribatur." Et, ut verum fatear, sine insigni quodam incommodo vix possunt omnes in nostris cœtibus, alius post alium, ad mensam accedere. Sed neque in ecclesia Anglicana præter Ministros ad ipsam mensam aliquis accedit. Hierarchici enim sanctitatem, nescio qualem, mensæ inhærere somniantes, eam septis ad intervallum sex septem plus minus pedum circundant, atque ita vilis plebecula, quæ prope mensam accedat indigna habita, ad septa ista tantum appropinquat. Pravam hujusmodi olim Phariseorum superstitionem castigavit Sospirator, *Matth. xxiii. 16, 17, 18, 19.* Sed qui, obsecro, hæc, ut Auctor vult, convivio congruunt? Quis unquam convivas a mensa per septa arceri novit? Certe hoc non magis, quam ipse situs, convivii speciem repræsentat. De Eucharistiæ natura eandem cum adversariis sententiam amplectimur, & iniquus est Auctor, qui aliam nobis affingat. Quapropter cum duabus sequentibus sectionibus immorari supervacaneum esset, ad cætera progredior.

Sociniani profecto, qui nihil aliud in hoc Sacramento, quam commemorationem agnoscunt, institutis suis non admodum repugnantes, sacrum hoc festum sedentes agunt. Sed, ut adversarii nostri eorum mores imitarentur, a quorum maleficanis opini-

Pag. 293.

Pars III.

opinionibus adeo abhorrent, animi non est res juxta sua momenta ponderantis, sed plane præcipitis studioque partium nimis abrepti, nec communi rei Christianæ commodo satis consulentis. Putidam hanc calumniam appellare non dubitamus, qui Christi & Apostolorum, non vero Socinianorum mores imitamur. Sed,

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Videat jam Auctor, quam facile in se suosque istud re torqueatur argumentum. Pontificii profecto, qui panem & vinum in ipsissimum Christi corpus & sanguinem converti credunt, institutis suis haud admodum repugnantes, saltem hoc festum in genua procumbentes agunt. Sed ut adversarii nostri eorum mores imitarentur, a quorum malis sanis opinionibus adeo abhorrent, animi non est res juxta sua momenta ponderantis, &c.

Sed Auctor alio utitur argumento, nimirum quod geniculatio penitentes homines maxime decet; & Eucharistiam jam, quasi contritioni promovendæ tantum inserviret, describit. Nos vero istum corporis situm Eucharistico festo haud bene convenire dicimus, qui plus Dei approbationi sub Veteri Testamento, Christi que ipsius exemplo sub Novo, quam vel prudentissimorum hominum judicio tribuimus.

Ex comparatione autem instituta rem confirmare, vel saltem illustrare conatur. Sit perduellis quispiam, inquit, qui a Principis sui manu codicillos defectionis suæ crimen condonantes accipiat: fac hunc non modo non in genua guttulabundum procumbere, sed neque ei omnino velle assurgere, vanos scilicet obtendentem scrupulos, ne hac honoris specie Regem tanquam idolum coleret. Quis non nebulonem istum mille furcis dignum judicârit? Num itaque aliquis æquus rerum arbiter, qui intolerandum hoc fastidium, contentumque adversus mortalem Principem habitum, ferre non potuerit, Dei O. M. auctoritatem atque honorem modis multo indignioribus imminui patiatur?

Sed non ex æquo hæc fit comparatio. Ponendum enim potius esset, Principem jam antea perduellibus sedentibus ejusmodi codicillos tradere solitum, istamque corporis positionem ea occasione ipsi arridere, jamdudum testatum fecisse; cui an non alia quæcunque prorsus displiceret, adhuc esset dubium. Certe in hoc rei statu adeo nemo hominem, propterea quod non assurgeret, vel una furca dignum judicaret, ut omnes potius eum recte fecisse faterentur. Et profecto cum primum

Auctor

Auctor Dei O. M. auctoritatem vel honorem nostro more imminui probaverit, nos ab eo confestim recedemus. Quicquid enim is in contrarium dicat, nihil ab hac parte ex fastidio & contemptu agimus; & si modo pateat id Deo fore acceptius, non tantum in genua procumbentes, sed prostrati & in cinere volutantes, sacratissima redemptionis pignora grati accipiemus. Sed pergit:

Accedit his, quod gestus iste, quem adeo crepant adversarii, mensalis, per omnes primævas ætates, ne fama quidem audiebatur. Nam priorum temporum Christiani, quotiescunque sacra Symbola accipiebant, vel geniculantes, vel saltem stantes, Christum adorabant. De sessione certe non somniabant quidem. At quid aliis exemplis opus est, cum ea Christi & Apostolorum adeo clare & dilucide nobis in sacro codice exhibeantur? Si quid auctoritatis antiquorum Christianorum usus apud nos habere debeat, is profecto Apostolorum, vel ea de causa quod omnium primi essent, præcipuam merito sibi vindicabit. Quamobrem dum isti in recentiorum hominum exemplis, nos in antiquissimis auctoribus gloriamur. Nec abs re forsitan erit obiter hic notare, quam sit periculi plenum, viris utut aliter insignibus & sapientibus, si modo non deontologis, in huiusmodi rebus auctoritatem deferre; cum adversariis inde vel eam Sospiratoris & Apostolorum rejicere, adeo in proclivi esse videamus.

Aut si gestum tam audacem Hæreticus quispiam in cultum divinum introducere conatus esset, pientissimi viri ab hoc, tanquam ab infami aliquo monstro, & contaminatissimo piaculo refugissent. Quem jam narret Hæreticum, vel unde hæc hauserit, prorsus ignoro. Ideoque cum nullum protulit rei testem, penes ipsum fides esto.

Imo nostrum geniculationis gestum ex omni antiquitate Christianos usurpasse, suadent nos rationes admodum probabiles, & conjecturæ minime leves. Gravissimi quidam viri geniculationem non ante Honorii III. vel Gregorii IX. tertii decimi seculi Paparum, tempora usitatum putarunt. Utrum paulo antiquius ortum habuerit, neche, jam non inquiram; sed quod Auctor hic scribit, nullius, opinor, veteris scriptoris auctoritate nritur, nec unquam id probare poterit. Si antiquitatem huic rei prætexant adversarii, nihil est quod pari jure ex ea confirmare nequeant; quibus non novum est id astute ad partes suas pertrahere conari, quod sibi maxime adversari vident. Notum est ex Justini Apologia, toties supra laudata,

Pars III. Christianos singulis diebus Dominicis convenire, & Eucharistiam participare solitos; sed tertio, & sequentibus seculis, iisdem diebus illos nunquam de geniculis adorasse constat. Unde certissimum, est alium tunc temporis situm in sacra Synaxi usitatum fuisse. Imo id illicitum ducebant veteres, quod ab Hierarchicis fit, quotiescunque Eucharistia diebus Dominicis administratur. Ex tamen hic etiam ad antiquitatem provocant. Nam ita ratiocinatur Auctor: *Qua enim causa subesse potest, cur antiquitus iussum sit, quando Synaxis quotidie celebraretur, ut diebus Dominicis & Paschalibus feriis in conventibus staretur, nisi ceteris temporibus genuclandum fuisset?* Simili argumento probari potest, veteres Christianos genibus provolutos tam scripturarum lectiones, Pastorumque conciones audivisse, quam Eucharistiam eo modo percepisse. Ad rem autem quod attinet, alias semper genibus flexis orabant; sed diebus Dominicis, & a Pascha ad Pentecosten usque, id nefas ab iis habebatur. Egregius ex *Constitutionibus Apostolicis* locus rem totam elucidabit. Τί ἀπολογέσαι τῷ Θεῷ, ὁ μὴ συνερχόμενος ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ [Κυριακῇ] ἀκίειν τὸ σῶμα καὶ τὸ ἀνασῶμα λόγῳ; ἐν ᾗ καὶ τοὶ εὐχὰς ἐσώτες ἐπιτελέσωμεν, μνήμην χάριτος τοῦ διὰ τῶν ἀνασάντων ἡμερῶν. ἐν ᾗ περὶ ἀνδρώσεως, καὶ ἀαγγελίας κηρυξία, καὶ θυσίας ἀναφορὰ, καὶ τρεῖς ἱερῆς δωρεά. i. e. Qua enim expurgatione apud Deum utetur, qui ad audiendum salutarem de resurrectione sermonem non convenit die Dominico? In quo ter precationes peragimus stantes, ad memoriam illius, qui in triduo resurrexit; & in quo habetur lectio Prophetarum, Evangelii prædicatio, sacrificii oblatio, & sacri cibi donum. Diebus igitur Dominicis, dum precibus Deum invocarent & venerarentur, præter morem aliis temporibus usitatum stabant; sed de Eucharistia nihil huiusmodi traditur. Similiter explicandus est Concilii Nicæni Canon, ab Auctore prolatus: Ἐπειδὴ τινὲς εἰσιν ἐν τῇ Κυριακῇ γόνα κλίνοντες, καὶ ἐν ταῖς τρεῖς πεντηκοστῆς ἡμέραις ἑσώτες τὸ σῶμα καὶ τὸ ἀνασῶμα παροικία φυλάττεον, ἐσώτας ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ. Id est: Quoniam sunt quidam die Dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostæ ut omnia in universis locis consonanter observentur, placuit sancto Concilio, stantes Domino vota persolvere. Ubi locutio illa, εὐχὰς ἀποδιδόναι, quæ vota persolvere redditur, idem plane atque ea altera, εὐχὰς ἐπιτελεῖν, apud

Lib. II. cap.
19.

Can. 20.

Con-

CAP. X. De Genuclatione in Eucharistia.

375

Pars IIE

Constitutionum auctorem significat. Quod videns etiam Isidorus Mercator, Canonem ita vertit: *Quoniam sunt in die Dominica quidam ad orationem genua flectentes, propterea statutum est Sc. ut stantes ad orationem vota Domino reddamus.*

Sed quaerit adhuc Nicholusius: Cur Gorgonia, Nazianzeni soror, in genua ante altare procubisset, nisi vel genuclatio tum temporis in Synaxibus sacris fuerit usitata? Causa satis pater: Gorgonia enim ideo in genua procubuit, quoniam preces fundebat; isteque corporis situs inter precandum convenientissimus semper est habitus. Sed quod ideo genua flecteret, Nazianzeni verba ostendunt. *Καὶ ὁ ἐπ' αὐτῆς [δυσιασμένη] τιμώμενος ἀνακαλεμένη μεγάλη τῇ Κοῇ, i. e. Eumque, qui super altari honoratur, cum ingenti clamore invocans.* Ex his Pontificii Eucharistiae adorationem elicere conantur. Et, ut verum fatear, si altaris, propter Eucharistiam ibi confectam, tanta sit sanctitas, ut versus illud adorare debeamus; quidni etiam versus Eucharistiam, utpote quae maiorem sortiatur sanctitatem, adorare fas sit, non video. Sed de Eucharistia hic nihil quidquam dicitur, & proinde utrumque argumentum est invalidum. Si quis autem roget, cur in templo & ad altare potius, quam alio quovis loco, in genua procubuit? Respondeo; illam animum forsitan ad preces offerendas in loco adeo sancto magis incitatum iri, vel supplicationes ipsius apud Deum ibi efficaciores futuras sperasse. Utrum vero illa Gorgoniae opinatio solido nitatur fundamento, an superstitionem potius redoleat, aliis dijudicandum relinquo.

Orat. II.

Neque denique genuclatio in Sacramento est ritus, uti isti infirmulant, Pontificius, ad nos traductus. Quidni autem Pontificius dicatur, cum solis Pontificiis acceptus referri debeat? Etenim ni ab illis originem duxerit, unde eum acceperunt Hierarchici? Sed lepidam Auctoris rationem audite: *Quippe tam apud eos, quam apud Nonconformistas nostros, sessio in summo honore & deliciis habetur:* Quid igitur? quia uterque apud Pontificios in usu est, necesse est scil. aut neutrum, aut utrumque ab illorum institutis fluxisse? Si prius dixeris, unde de tua rationatione constabit? Si posterius, tum demum id verum esse fatebimur, postquam sessionem, similiter atque genuflexionem, a Pontificiis originem traxisse ostenderis. Sed quid hoc interim ad rem tuam, qui genuclationem non esse ritum Pontificium probare ag-

Pag. 296.

Pars III.

gressus es? At magis forsan ad propositum erunt, quæ sequuntur: ipseque communicaturus Pontifex Romanus, quo melius suam cum Deo aequalitatem significet, in solio superbe sedet, quasi solus Deo dignus conviva, Risum teneas lector? Geniculatione in Sacramento non est ritus Pontificius, quia unus Pontifex Romanus sedens communicat. Non est ritus quidem ab ipso Pontifice usitatus, nihilominus tamen est ritus Pontificius i. e. Papisticus, a Pontifice præscriptus, & a tota ista communione, eo solo excepto, usurpatus. At quis unquam Pontificius scriptor hoc ita explicuit, quod Pontifex Romanus communicaturus, quo melius suam cum Deo aequalitatem significet, in solio sedet? Cum ipse suis satis gravibus opprimatur delictis, istiusmodi falsis calumniis eum insuper onerare haud opus est. Et si ea res penitus inspiciatur, nostræ causæ revera favet. Licet enim Pontificii transubstantionis ergo ad genuflectionem, & adorationem Eucharisticam defendendam omnino teneantur; Apostolos tamen ipsos a manu Domini Mysteria diverso corporis situ accepisse, negare nequeunt. Atque ea de causa Pontifex Romanus, non ut Deo sese æquet, sed quo Apostolos æmuletur, sedens communicat. Porro si vera esset ratio ab Auctore allegata, quid ad nos attineret? Quod Christus & Apostoli suo exemplo nos docuerunt, non ideo statim nefas ducimus, si quidem Pontifex Romanus idem forsan, sed alia de causa, eaque valde iniqua faciat. Nullam hic Pontificis rationem habemus. Si Christi sacra fœdaverit, ipse videat; nos ea in pristinam suam puritatem, abjectis sordibus, quoad possumus, restituere conamur. Nec adeo sumus inepti, ut, quæcunque ille in Satanica sua Synagoga retinuit, mox illicita & rejicienda esse putemus: nec enim Sacramentum ipsum, nec Numinis adoratio tunc esset retinenda.

Vid. Alex.
Hales de Mis.
Par. II. quæst.
10. p. 4.

CAPUT XI.

De Dierum Festorum Observatione.

Saturnal L. I.
c. 16.

Dies festos eos appellari, qui cuivis sacræ celebrationi dicentur, ex Macrobio discimus. Auctor igitur in hoc capite tum de festis, tum jejuniis, ex ecclesiæ Anglicanæ usu celebrari solitis, acturus, de Dierum Festorum Observatione haud male illud inscripsisse videtur. De hoc

hpc autem argumento cum satis copiose in Epistolis meis Anglicanis scripserim, ex iis nonnulla, quæ sententiam nostram aperiant, huc transferam.

1. In ea igitur sumus sententia: Deum cujusq; hebdomadis unum certum & definitum diem indixisse, quo beneficiorum, quæ nobis in commune contulit, gratam commemorationem fieri præcipue voluit. Eo igitur revertente, Christianos omnes a quotidianis operibus abstinere, & Divinis creationis & redemptionis operibus medirandis, Deo laudando, cæterisque pietatis officiis vacare oportet. Hinc homines sua auctoritate jubere, ut alii ejusdem naturæ dies observentur, prorsus supervacaneum esse judicantes, ab iis, qui talem potestatem usurpant, ut eam sibi a Deo concessam probent, merito poscimus.

2. Deum nos annuos hujusmodi festos dies agere nolle, ideo verisimile videtur, quod nihil in sacris literis extat, unde qua anni tempestate eorum occasiones (ut volunt adversarii) evenerunt, pro certo eruamus. Quatuor profecto festis diebus veras & statas suas reversiones assignare possumus; Paschæ, Pentecoste, Parasceve magnæ, & festo Ascensionis; de quibus singulis ordine infra agemus. Veruntamen quod horum certa tempora in Scripturis tradantur, non disciplinæ causa, sed propter alias satis notas, memoratu vero longas, rationes factum est. Et de duobus quidem prioribus non valde contenditur; in dies enim Dominicos, qui divina institutione sancti sunt, semper cadunt. Ridiculum autem & superstitiosum videtur, quod nonnulli sua præscriptione majorem sanctitatem hisce conciliare affectent, cum omnes dies Dominici a Deo, illorum auctore, æqualem fortiantur sanctimoniam. Ad reliqua autem festa quod attinet, res, quarum gratia celebrantur, iis anni temporibus, quæ illis assignata sunt, revera accidisse, nullo argumento probari potest. Immo Josephus Scaliger, aliique eruditi viri, rationes quibus fixa sunt quinque festa, sc. Annunciatio B. V. Mariæ, Nativitas S. Joannis Baptistæ, Christi Nativitas, Circumcisio, & Purificatio B. V. Mariæ, infirmas & falsas esse demonstrârunt. Enimvero qui Fastos ad nostram formam disposuerunt, Zachariam, a Luca memoratum, Judæorum Pontificem, & diem quo suo defungebatur munere, illum expiationum fuisse, de quo legimus, *Lev. xxi. 23.* insigni errore, ut apud omnes hodie in confesso est, credebant. Cum igitur hæc ita sint, quis, obsecro, ullam veritatis rationem habens, præ-

Cap. 1. 8.

Pars III.

cibus suis in festo Nativitatis dicat : " Omnipotens Deus, qui Filium tuum unigenitum nobis dedisti, qui naturam nostram assumeret, & ex casta virgine quasi hoc tempore nasceretur," &c. Et in festo Purificationis B. V. Mariæ : " Omnipotens, æterne Deus, Majestatem tuam rogamus, ut quemadmodum Filius tuus unigenitus, in carnis nostræ substantia tibi hodie in templo præsentatus est ; sic nos, &c. " Quis, inquam, his falsissimis, sacratissimo orandi munere pro cætu Christiano defungens, Deum affari sustineat ? Immo quis iis, ut tenentur omnes ab Episcopis ordinati, manu sua subscribere haud optimo jure detrectet ?

3. Displacent nobis cum ratio, qua in ecclesiam introducta sunt hæc festa, tum effectus quos ex eo tempore pepererunt. Nulli unquam in V. vel N. Testamento diæ sanctorum virorum memoriæ dicati leguntur. Omnia igitur ab hac parte S. scripturarum vel præcepto, vel exemplo carent adversarii. Peissimum olim religionis Christianæ ad Paganorum ritus & instituta adaptandæ consilium invaluisse, jam antea notavimus. Cui etiam plurimæ festa suam originem acceptam referunt, dum veteres Christiani hac arte Paganos a superstitione illorum adducere studebant. Unde quos hi pro suo more maxima solennitate celebraverant dies, illi celeberrimis suis festis cohonestabant. De qua re nuper nos monuit doctissimus Whistonus, & dudum ante illum If. Casaubonus. Sed nemo plenius rem totam ex antiquorum scriptis eruit, quam Josephus Medus, in suo eleganti admodum de ultimorum temporum Apostasia libro. Ubi multis ostendit, qua ratione αἱ ἑσθλαὶ αἱ δαίμονες, 1 Tim. iii. 1. seu ut ipse explicat, Sanctorum cultus, in ecclesiam introductus fuerit, inter alia, illa Theodorici

Harmonia
Evan. p. 162.
Exerc. 1.
Sect. 25.
Inter opera
Ang. p. 642.

De cur. Gr.
affec. L. viii.

Græcos compellantis verba citans : Τὸς δὲ ὁμολογῶντες ἡμεῖς τῷ Θεῷ τὴν ἀληθείαν τοῖς ὑμετέροις θεοῖς, καὶ τοῖς μὲν φερόμενοις ἀπέφηνε, τοῖς δὲ τὰ ἐκείνων ἀπένειμε γένοιο. ἀπὸ τοῦ Πανδίου καὶ Διονυσίου, Πέτρου καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ καὶ Σεργίου, &c. καὶ ἄλλων μαρτύρων ἐπισκεῖσθαι δημοδωτία. Id est : Dominus in vestrorum Deorum locum suos mortuos introduxit. Atque illos disparere fecit, his vero ipsorum honores tribuit. Loco enim festorum Jovis & Dionysiorum, Petri & Pauli & Thomæ & Sergii, &c. aliorumque Martyrum festa celebrantur. Recte ergo ab istiusmodi festis, quæ ortu mala, & progressu religioni perniciosa fuerunt,

sunt, abstinemus. Nec in tribus primis ecclesiae seculis alla festorum Apostolorum, vel Natalitiorum, vel Epiphaniarum, &c. Christi vestigia comparent. Immo Justinus Martyr nullius festi, præterquam diei Dominicæ, meminit. Et cum Tripho ei obiebat, Christianos nec Sabata, nec festa celebrare; haud ex Hierarchicorum placitis responder sanctissimus Martyr, illos, Judaicis festis rejectis, alla in Apostolorum honorem agere, sed primum (quem octavum etiam appellat) hebdomadis diem ab ipsis merito observari contendit.

Pars III.

Apol. 2.

Dial. p. 38,

47, 59.

4. Solennis & publici jejunii, vel lætitiæ occasiones nonnunquam evenire agnoscimus, quæ cum ad rempublicam pertineant, magistratus est hisce apta tempora præscribere. Ille solus omnibus ditioni suæ subjectis jejunia istiusmodi & gratiarum actiones, prout casus ferat, injungere potest. Sin autem is, vel officium negligens, quos res ipsa clamat indicendos dies esse minime indicat; vel pervertens, in mahum finem aliquos promulget, singulis ecclesiis dies sibi præscribere, vel male præscriptos omittere, integrum est. Solenniores enim hæ occasiones non ex iis, quæ ad Christianos omnes semper & in commune spectant, quibus divina diei Dominicæ institutione satis cautum est; sed ex sedula divinæ erga ecclesiam vel rempub. providentiæ observatione sunt dijudicandæ. Exemplis rem clariorem reddam. Quadragesimale jejunium ab Hierarchicis quotannis observandum injungitur. De causa quæris? Nimirum, inquiunt, ut delictorum, quibus nemo immunis vivit, omnes penitentiam agant. At vero licet nos omnes quotidie peccare, idque satis justam esse jejunandi causam minime diffitemur; cum hoc tamen haud minus sospiratori, quam Hierarchicis innotuerit, cur, quod ipse liberum reliquit, haud ita etiamnum maneat? Nihil novum, ex quo Christus voluntatem suam de jejniis tradidit, quod huic mutationi occasionem daret, adversarii hic afferunt. At si quando graviora sint populi peccata, vel iratum se Numen ostendat, vel extraordinarium aliquid enixioribus precibus petendum sit, hæ novæ & speciales a Deo oblatae jejunii publici causæ sunt, & diem, quo id solenniter agi possit, constitui debere, res ipsa satis indicat. Sed in eo de Quadragesima casu nihil simile occurrit. Similiter ex altera parte, cum Deus ipse primum ejusque hebdomadis diem sanctum esse iussit, quo in ipsius ut Creatoris, sed præcipue ut

Pars III.

Redemptoris laudes celebrandas toti incumbere debeamus; Christi incarnationem, mortem, resurrectionem, ascensionem, cæteraque quæ nostræ redemptionis causa præstitit, grata memoria recolere præcipuum est diei Dominicæ opus. Qua igitur auctoritate alios dies, singulis annis recurrentes, in hunc finem consecrare homines importuni sustineant? Certe si novum & insigne aliquod beneficium in nos benignissimum Numen aliquando conferre dignetur, solenniores gratiarum actiones id exposcere, libenter agnoscimus; sed quæ omnibus cuiusque ævi Christianis communia sunt, ea sane, præter diem a Deo ipso institutum, nullum statum & solenne festum postulant. Velim igitur, ut adversarii jam ostendant, quænam post institutum diem Dominicum novæ festorum Christi, Apostolorum, virginisque Mariæ instituendorum occasiones evenerunt.

Pag. 298.

Hinc jam liquet, a re nostra admodum aliena esse, quæ Auctor de *jeuniis a Josaphato, Josia, Ezra, & Estera* indictis memorat. Jejunia enim omni ævo a magistratu, pro re nata, indici debere contendimus. Ad alia igitur illius exempla pergamus.

Artic. vi.

Eadem auctoritate novum quoddam festum, idque anniversarium, Purim dictum, sancitur; quo gratia Deo in perpetuum agerentur, quod ab impiis sicariorum manibus & immani internecione erepti essent Judæi. Hoc etiam exemplum ad rem propositam parum facere duo demonstrant. Nam primum, festum ipsum a Deo injunctum, vel saltem certis quibusdam indiciis ab eo probarum fuisse videtur. Si enim *Estheræ* liber, ut nobiscum statuunt Hierarchici, Canonicis annumerari debeat; cum festum illud instituebatur, etiamnum apud Judæos duravit inspiratio. Deinde si nulli singulari Dei præcepto, sed ipsis tantummodo Judæis accepta referenda sit hujus festi origo, cum re tamen nostra nihil commune habet, quia nova quædam & insignis ejus oblata est occasio. Sed ne suam adversarii hic operam ludere velint, Judæos in memoriam beneficiorum, quibus recognoscendis dies antea ex Dei mandato sigillatim dicatus esset, immo vel eorum, quæ licet diei istius institutionem præcesserint, nec in eo tamen, nec ullo alio singulari festo commemorari jussa sunt, celebrationes quotannis reverrentes unquam instituisse nobis ostendant. Dicant si possint, ubi Judæi, v. c. annum festum creationis memoriæ dicarunt, cui Deus ipse septimum quemque di-

em dicaverat. Festum *Purim* similem rationem habuit, ac illud nostrum, quo Nonis Novemb. tum ob horrendam Jesuitarum *conjuratorem sulphuream* detectam, tum faustum etiam Gulielmi liberatoris nostri, æternæ memoriæ digni, adventum, nos ipsi, pariter atque Hierarchici, quotannis Deo gratias agere solemus.

Festum Dedicationis auspiciis Judæ Macabæi, tum rerum Judaicarum potiti, primum institutum est, quod per multas ætates annua religione celebratum, deinde Servatoris nostri præsentia corroboratum est. Posterior mea de festo *Purim* observatio, & in Dedicationis festum haud male forsan quadrabit. Sed ut id taceam, unde Sospitorem hujus festi rationem habuisse, Auctori constabit? Ad Evangelistæ illa verba respicit: *Facta autem sunt Encænienia Hierosolymis, & hyems erat, & ambulavit Jesus in templo in porticu Solomonis.* Ast qui scit Auctor Christum Encænienorum potius, quam hyemis causa id fecisse? Ambulavi & ego forsan quodam Nativitatis festo in Basilica D. Pauli Londinensi, an ergo illius celebrandi gratia id a me factum dicat? Miseret me profecto virorum doctorum, qui causam, cui meliora desunt adminicula, defendere conentur. Sed doctis. Lightfootum hac de re audiamus, qui ex *Hierosol. Megil. fol. 70. 4.* illa citat: "Erant lxxxv. Presbyteri, eorumque xxx. Prophetæ, qui festum *Purim* a Mardochæo & Esther institutum, ut innovationem aliquam legi contrariam criminabantur." Quibus de suo mox subjicit: "Et tamen festum illud duos tantum dies perduravit. Mirum igitur evenit, quod hoc Encænienorum festum octo dierum haud alio fundamento, quam Scribarum auctoritate nixum, tam patienter ferrent." Et paulo inferius in verba illa Evangelistæ, *Hyems erat, & ambulavit in porticu Solomonis*, ita commentatur: "Ambulavit, quoniam hyems erat, ut sese calefaceret; in porticu vero Solomonis ideo forsan obambulavit, ut cum Synedrii Patribus sermones misceret, vel, ut emptores & venditores, qui suas ibi habebant officinas, castigaret."

Taderet hic meminisse festorum omnium, quæ a primævis Christianis in honorem Christi, Apostolorum, aut Martyrum constituta sunt. Præter diem Dominicam nulla in honorem Christi, vel Apostolorum, tribus primis Christianissimi sæculi festa constituta fuisse supra diximus. Notatu dignissima sunt de hac re Clementis Alexandrini verba.

Σέβειν δὲ τὸν ἑκατέρωθεν καὶ τιμᾶν τὸν αὐτὸν, καὶ λόγον
Σωτῆρος.

Joann. x. 22,
23.

Oper. Ang.
Vol. II. p. 578.

Strom. Lib.
VII. p. 719.

Συνεδ. τε αὐτῶν καὶ ἡγεμόνα τῶν πρεσβυτέρων, καὶ δι' αὐτῶν τοὺς πρεσβυτέρους, ὅτι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἡμετέραις, ὡς καὶ ἄλλοι τινες, ἀλλὰ συνεχῶς τὸν ὅλον βίον τὸτο περὶ τούτους, καὶ καὶ πάλαι τετοῦν.

Id est: Jubemur autem colere & honorare eundem, quem & Verbum esse & Servatorem & ducem habemus persuasum, & per ipsum, Patrem, non selectis diebus, ut aliqui alii, sed continenter per totam vitam hoc agentes, & modis omnibus.

Quamvis autem veteres nulla in Apostolorum honorem festa celebrarent, aliorum tamen Martyrum festa valde antiqua esse minime diffitemur. Sed adversariorum causa parum hinc adjuvatur. Nam illi, post diem Dominicam institutam, alias etiam novas festorum occasiones Christianorum Martyriis oblatas putabant; sed hi nulla Martyrum suorum, Ridleii, Hopperi, Farreri, Latimeri, Cranmeri, &c. festa agunt, nec ullam ejusmodi rationem feriis suis prætexunt. Immo illa ipsa antiquorum Martyrum festa, si ab initio quidem culpa carerent, mox tamen in sædam superstitionem abiere, ut ex Tertulliano constat, qui sua ætate oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die fieri solitas testatur. Nos igitur illorum exemplis monitos, a primis nascentibus superstitionis seminibus cavere oportet. Nec id injuria a me dictum censebit, qui secum reputet, quænam Montacutius, alique haud infimæ notæ scriptores, illi æquales, de Sanctorum invocatione scripsere.

De Coron.

Pag. 299.

Sed Auctor ex nostro usu argumentatur. Num aliquis, inquit, inficiari possit, quin pari jure tempus aliquod ad usus sacros reservari possit, ac persone hominum, atque ipsi loci? Quod ad homines attinet, ex divina institutione sacrantur, & pari jure tempus aliquod, si Deo placuerit, sacrari posse putamus, ut ex nostra de die Dominico sententia satis patet. Ea igitur ratione festa sua fuisse præscripta ostendant adversarii, omnemque de iis litem tollent. Locis autem nullam inesse sanctitatem existimamus, ut alibi fusius dixi. Quæ sequuntur hic loci, ex modo dictis facilem responsionem admittunt, unde his immorari supervacaneum judicantes, ad alia properamus.

Quod ad numerum festorum attinet, de quo adeo obstrepunt adversarii, ac esurientium operariorum ita se vicem dolere aiunt; si exigue res calculis agatur, haud xxviii plura esse invenientur. Hæc per singulos anni menses ita dispersita & disposita sunt, ut nunquam crebrius occurrunt, quam ut cum plebeiiorum negotiis optime stare possint, si vel toti iis celebrantur.

celebrandis vacarent. Hæc parum candide dicuntur. Primam enim haud bene supputavit Auctor, quia festa sunt novem & viginti. Et si rem jam ita tantum consideremus, fæstorum numerus ab hominibus institutorum dimidiam partem eorum, quæ Deus præscripsit, superabit. Sed hisce addenda sunt & duo alia, iv. Cal. Junii. & Non. Novembris. Et cum jejuniorum diebus, a quotidiana opera haud minus necessario cessandum est, quam ipsis festis, eorum etiam numerus attendi debet. Jejunii autem indictæ sunt omnes feriæ sextæ, cujusque per totum anni curriculum hebdomadis, modo dies Natalis in eam non inciderit; quibus Quadragesima, præter ferias sextas, dies triginta tres complectens, Quatuor Temporum sex alii dies, Rogationum tres, & Caroli Primi Martyrium accedunt. Habemus jam festa xxxi. jejunii autem dies xcv. Hisce etiam festa lxi a Deo instituta adjiciamus, omniaque cum festa, tum jejunia, in unam summam collecta, dies clxxviii. conficiunt. Dicant jam omnes æqui judices, an non *esurientium operariorum vicem merito dolemus*, quantumque Præceptum a nobis hic recte urgetur; cum iam non septima, sed dimidia fere temporis pars sacris usibus dicanda sit? Haud injuria quæ ob aliam causam dixit prudentissimus Rex David, ad hanc rem accommodari possint: *Incidamus, quæso, in manum Jehovæ, nam magnæ sunt miserationes ejus, in manum autem hominis ne cadam.* Porro si Apostolus Petrus Judæorum cæremonias jugum appellavit, quod neque ipsi, nec patres eorum portare valerent; quid de hoc Hierarchicorum jugo dixisset, omni Judaico longe graviori? Sed pergit Auctor:

2 Sam. xxiv.

14.

Act. xv. 10.

Pag. 300.

Horum x. in maxime solennia Natalis Christi, Paschatis, & Pentecostes tempora incidunt, quando nemo operæ rem dare voluerit, si dies essent maxime profani, & nulli religioso cultui dedicati. At quidni voluerit? Equidem non video quid alicui hic dubitationem afferat. Cæterorum nonnulla in dies Dominicos cadunt, in quibus, vel ipsis judiciis adversariis, operæ debent interdici: reliqua tam raro eveniunt, ut vix quovis mense plusquam unum festum observandum est. Nonnunquam plures, nonnunquam pauciores in dies Dominicos incidunt. Sin autem per integrum solis cyclum instituaturs calculus, festa cviii. per totum istud spatium, h. e. singulis annis vix quatuor, in dies Dominicos, totidemque etiam in ferias sextas cadere deprehendentur. Si subtrahantur ista, restabunt unoquoque anno dies clxx sacri, præter Vigiliis, qua-

rum

rum nullam hic habui rationem. Penes jam Arbitros fit iudicium, quam egregium servarunt adversarii in hac re temperamentum.

Jam de singulis ecclesiæ Anglicanæ festis, eorumque antiquitate dicendum est.

Festum Annunciationis fuisse festum in ecclesia stabilitum tempore Athanasii, A. D. 240. apparet ex ejus verbis. Errore typographico ponitur 240. pro 340. anno enim 240. nondum natus erat Athanasius. De loco ipso nihil dico, cum Auctor noster in quo sit Athanasii scripto quærendus haud meminerit. Sed aut me valde fallit conjectura, aut supposititium aliquod scriptum pro Athanasio citat.

Festum Natalis a primordiis ipsius Christianismi videtur fuisse institutum: nam antiquissimi Patres ejus meminerunt, tanquam festi in suis temporibus firmiter in ecclesia fixi: Res certissima est, nullum istiusmodi festum per tria prima Christianæ ecclesiæ secula a Catholicis fuisse celebratum. Nec Auctor quemvis quarto seculo, eoque ad finem vergente, antiquiorem ejus rei testem proferre poterit. Hæretici autem Basilidiani omnium primi, ni valde fallor, festa hujusmodi in honorem Christi egisse leguntur. Egregium ex Clemente Alex. locum describam, unde Basilidianos festum Baptizationis Christi, si non & Nativitatis, propria, ut ipsi putabant, anni tempestate celebrasse; Catholicos vero nihil de vero nativitatis die statuisse, nec ullum hujusmodi festum observasse, constabit. Εὐστ. ὁ δὲ ἀπεργότερον τῇ γενέσει τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἐμὲν τὸ ἐστῆν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἡμέραν προσιδέντες, ἦν φασιν ἔτι καὶ Ἀυγύστου, καὶ πέμπτῃ Παύλων καὶ εἰκάδι. οἱ δὲ ὑπὸ Βασιλείου καὶ τοῦ Βασιμαῖου αὐτῶν τὸ ἡμέραν ἐστράξαντο, προσδιανυκτερεύοντες ἀνασώσασθαι φασὶν ὅτι τὸ πεντεκαίδεκαλον ἐστῆν Τιβερίου Καίσαρος, καὶ πεντεκαδεκάτην τοῦ Τυβὶ μὲνός· τινὲς δὲ αὐτὴν ἐνδεκάτην τοῦ αὐτοῦ μηνός· — καὶ μὴν τινὲς αὐτῶν φασὶν Φαρμηθὶ γεγενῆσθαι καὶ ἢ κε. i. e. Sunt autem qui curiosius natali Sospitatoris non tantum annum sed et diem addunt, quem dicunt 28. anni Augusti, in 25. Mensis Pachon. Basilidis autem sectatores ejus quoque Baptismi diem celebrant, totam precedentem noctem lectionibus transigentes. Dicunt autem eum esse quintum decimum annum Tiberii, quintum decimum mensis Tubi. Aliqui autem, eum esse undecimum ejusdem mensis. — Quinetiam dicunt ex iis aliqui, eum natum esse 24. vel 25. Pharmuthi. Sed nec 25. Pachon, nec 24. vel 25. Pharmuthi, in 25. Decembris cadit, ut insignis Chronologus Lydiatus ostendit.

CAP. XI. De Dierum Fæstorum Observatione.

385

Pars III.

dit. Basilidis affectatorum æmulos se præstitere quarti seculi Patres. Baptizationis enim Christi festum tunc primum est institutum, ut Casaubonus observavit, eo Natalis a 6. Januarii ad 25. Decembris translato. "Ab illo, inquit, tempore remansit appellatio Epiphaniarum diei sextæ Januarii, sed causa appellationis aliter quam ante reddi cœpit. Nam qui dies prius colebatur ut natalis Christi, postea cultus est ut Baptismum ejusdem repræsentans & Magorum adventum." Sed adjicit Nicholusius: *nec quisquam ejus initii meminit.* Quid ergo? an a primordiis Christianismi institutum ideo dicendum est? Quot sunt, quorum initia a nemine expresse tradantur, quæ tamen eo tempore longe sunt recentiora? Ex dictis ante satis patere crederem, hoc quarti seculi fuisse commentum. Et profecto Chrysostomus *initii* hujus festi, quando scil. 25. Decembris in sua ecclesia celebrari cœpit, expresse *meminit.* Pergit Auctor, de eodem festo loquens: *Celebratum erat in persecutione Maxim. qui Nicomediæ Christianos festivitatem hanc celebrantes, succenso templo, concremavit.* Niceph. *Histor. lib. vii. cap. vi.* At qua fide hæc confirmat? Ea scil. hominis mendacis, & seculi quarti decimi nugatoris. "Nicephorum hunc, inquit Casaubonus, fabulosissimum esse scriptorem, & judicii in literis nullius, satis notum est eruditis, & nos supra monebamus. Quare equidem quicquid apud eum legitur, nisi alia accedat auctoritas, non pluris facio, quam folia farfari. Ipse Baronius quot locis istum fabulatorem aspernatur, rejicit, confutat?" Hujus autem narratiunculæ Nicephorus solus, quantum apparet, auctor est. "Forsan, inquit Caveus, eam ex Simeone Metaphraste habet." Quod si verum, haud majorem meretur fidem, cum Simeon ipse antiquior licet, haud minus tamen ineptus & fabulosus sit scriptor, cujus rei egregium documentum lectori exhibet doctiss. Medus. Immo Nicephorus indigiis satis clavis falsi arguitur. Quis enim credat Christianos ὡσεὶ δισμυρίας ὄντας τὸν αἰεθμὸν, ad viginti circiter millia, in unum templum convenire tunc potuisse? Christianorum profecto templa, sævientibus decem primis persecutionibus, adeo capacia fuisse nondum constat. Et cum sua interfit, adversarii ipsi longe aliam sententiam tuentur; ut, quando ex Christianorum alicujus urbis numero, ecclesiam totam in angustis unius cœtus limitibus concludi non posse colligunt. Ad hæc cum immanis

Exercit. 2.
Sect. II.

Exerc. 1.
Sect. 17.

De Apostasia
ultimor. tem.

Pars III.

H. E. Lib.
viii. c. 6.

Ibid. c. 9.

Inter Dif-
fertat. Cypr.
Sect. xc.Hom. in Nat.
Dom.Emendat.
Temp. Lib.
vi. p. 543.

immanis ea strages, reliquas omnes, quæ apud Eusebium vel Lactantium leguntur, longe superet, neutrum illorum, in iis, quæ uterque de persecutione Nicomediae sciviente tradit, ubi etiam vixit Lactantius, ullam ejus rei mentionem facere voluisse, prorsus incredibile est. Immo Eusebius, postquam hujus in Nicomedia persecutionis historiam narravit, mox subjungit: Πᾶς δὲ τῶν ἐν ταύτῃ κατ' ἐκείνην ἐπαρχίαν μαρτύρων ἀειδμήσει τις τὸ πλῆθος, καὶ μέγιστα τῶν καὶ τῶν Ἀφεικῆν καὶ τῶν Μαύρων ἐδνθ, Θεβαΐδα τε καὶ καὶ τῶν Ἀγυπτιῶν. Id est: Vix jam iniri numerus potest omnium, qui deinceps in singulis provinciis passi sunt, Martyrum; ac præsertim eorum qui per Africam & Mauritaniam, per Thebaidem & Egyptum sunt interfecti. At si viginti millia Nicomediae simul & semel fuerint interfecti, qui fieri potuit, ut in istis præcipue regionibus Martyrum numerus inclaruerit? Eusebius enim postea de Thebaide agens, tanquam prodigium aliquod narrat: Ὅτε μὲν πλείωνον ἢ δέκα, ὅτε δ' ὑπὸ τῶν ἑκατοσὶ καὶ ἀειδμὸν ἀναιρεμένων ἀλλοσε δ' ἕχ ἥττω καὶ τετακοντα: ἥδη δ' ἐγγὺς τε καὶ ἐξήκοντα καὶ πάλιν ἄλλοτε ἐκατὸν καὶ ἡμέρα μὲν ἄνδρες ἅμα κομιδῇ νηπίοις καὶ γυναῖξιν ἐπείνοντο. Id est: Nonnunquam denos, interdum vicanos & amplius, nonnunquam triginta, aliquando fere sexaginta, quandoq; & centenos viros simul & mulieres cum parvulis suis fuisse uno die interfectos. Conferat Lector doctiss. Dodwellum, de paucitate Martyrum similiter disputantem; qui tam putidam nugatoris fabellam, suo haud minus quam meo argumento contrariam, ut mentione indignam, omittit. Apud Orientales festum hoc 25. Decembris Chrysostomi ævo primum receptum est, ut ipse expresse testatur. Οὐπω δὲ κατὸν ἐς τὸν ἔτος, καὶ δὴ καὶ γινώσκω ἡμῖν αὖθις ἡ ἡμέρα γεγενῆσθαι. i. e. Nondum decimus annus est, ex quo hic ipse dies nobis manifeste innuit: Ab Occidentalibus vero id acceperunt, ut ipse postea tradit. De hac autem re ita scribit Jos. Scaliger: “ Ipse quidem Chrysostomus ait in eadem oratione, decennio antea Constantinopolim a Romanis illius diei ritum invecum, & quidem aliquot annis antea Romanos illam diem celebrare solitos, a quibus Constantinopolitanos nuper didicisse. Hæc omnia ostendunt nuperam & novitiam religionem istius diei. Inter Romanos, unde origo hujus cultus, non invenio antiquiorem Ambrosio, qui 25. Decembris natali Domini dicarit, præter illum Clementem, qui Cap. xiii.

Lib.

“ Lib. v. ὁ γενέθλιος, ἥτις ὑμῖν ἐπιτελείται ἐκάδε πέμ-
 “ πη τῇ ἐννάτῃ μηνός. Meminit rei tanquam ab Apostolis
 “ instituta, quæ paulo ante tempora Chrysostomi coepit
 “ esse in usu.” Sed valde metuo, ne Pseudoambrosius
 magnum Scaligerum fefellerit. Certe ad sermones de
 Natali Domini, ei falso ascriptos, respicere videntur. Am-
 brosius ipse de nativitatibus Christi tempore agens, hujus
 non meminit; sed utrum alibi meminerit necne, pro cer-
 to dicere non possum. De illius autem non admodum,
 vel etiam Gregorii Nysseni, multoq; minus Philostorgii tes-
 timoniis laboramus, qui hoc festum 25. Decembris Chry-
 sostomi ætate celebratum fuisse jam dixerimus. Sed Au-
 ctor valde hallucinatus est, dum τὰ θεοφάνια, vel τὰ
 ἐμφάνια, de festo Christi Natali semper interpretatur.
 Philostorgius, Chrysostomus, cæterique Patres, qui mu-
 tatione modo memorata posteriores erant, iis vocibus fe-
 stum Christi Baptismatis, vel Magorum adventus, nunquam
 vero Christi Natalem intelligunt. Qui vero antea vixe-
 runt, ad Natalem Christi denotandam eas adhibent, ut
 Basilus, Greg. Nazianzenus, Epiphanius, &c. Sed quan-
 docunque ab horum aliquo ἡ ἐπιφάνια, vel ἡ θεοφάνια
 mentio fit, non de festo 25. Decembris, sed quinti vel
 sexti Januarii loquuntur. De Gregorio Nazianzeno le-
 gatur cl. Casaubonus; ut etiam de Basilio, cujus verba
 extant non in Orat. xxv. ut Auctor habet, (tot enim Ora-
 tiones non sunt) sed Hom. xxv. Locus Chrysostomi,
 Serm. de Pentecoste, de manifestatione, non vero de nati-
 vitate Christi intelligi debet; aut ipse Sermo spurius est; ut
 parebit, si cum aliis ejus jam citatis operibus conferatur.
 Quod ad Epiphanium attinet, extant quidem laudata
 verba in Expositione fidei Catholica. Sed longe alia fuit
 Chrysostomi ac Epiphanii sententia. Nam cum Chry-
 sostomus in eo totus sit, ut Christum 25. Decembris na-
 tum evincat, & alibi expresse affirmet, Epiphanius
 festo Christum non natum sed baptizatum fuisse; Epi-
 phanius contra eum quinto Januarii, Epiphanius scil.
 festo, natum expressis verbis tradit. Verba ejus hic exhi-
 bebimus. Γεννῆθῃς ὁ αὐτὸς θεὸς ὁ Ἰανναεῖον μῆνα,
 τῆς ἐς τὴν δεκάτην ἡμέρας Ἰανναεῖον, ἥτις ἐστὶ καὶ Ῥωμαῖος
 πέμπτη Ἰανναεῖος μηνός, καὶ Ἀργυρέλιος τοῦ ἐν δέκατῳ, &c.
 Quem locum sic vertit Interpres: “ Cum enim Januario
 mense natus esset, VIII. Id. Januarii, qui est apud Romanos Ja-
 nuarii dies sextus, Aegyptiis porro Tybi xi. &c. Sed male:
 nam

Comment.
in Luc. cap.
II, in initio.

Loc. sup. cit.

Vol. I. Pag.
1105.
Hom. de na-
tal.

Hom. de
Bapt. Christi
& Homil. de
B. Philog.

Her. 51.

Pars III.

Animadvers.

P. 133.

Vid. Manut.
ad L. VIII.
Ep. 8. Cic.
ad fam.

nam festum illud non *sexto* Januarii, sed *quinto* agebatur. Unde Petavius, dum in Græca verba mendam irrephisse suspicatus est, vocem *πεντη* corrigendam perperam statuisse videtur. Sed omnia clara evadent, si verba illa, *πεντὴν ἡμέραν*, non cum Interprete VIII. Id. vel, ut verbum verbo reddendo Latine sonarent, ante VIII. Id. quod idem esse ex nonnullis Ciceronis & aliorum locis ostendunt Critici, sed *ipsis Nonis* vertamus. Epiphanium forsan, dum Latinum loquendi morem Græce imitari voluit, verus vocabuli ante ita usurpati sensus fugit, & proinde se idem hic dicere, ac *ipsis Nonis* putavit. Hanc interpretationem firmat etiam Hieronymus, in prima *Ezechielis* verba commentans: *Et factum est in tricesimo anno, in quarto, in quinta mensis, &c.* " Illud quoque intelligendum, inquit, quod in tricesimo suæ ætatis anno Dominus ad Baptisma venerit: in quarto mense, qui apud nos vocatur *Januarius*, & est in anni primus exordio, præter Nisan mensem novorum, in quo Pascha celebratur. Apud Orientales enim populos, post collectionem frugum & torcularia, quando decimæ deferebantur in templum, October erat primus mensis, & *Januarius* quartus. Quintam autem diem mensis adjungit, ut significet *Baptisma*, in quo aperti sunt Christo cæli; & *Epiphaniarum dies* huc usque venerabilis est, non ut quidam putant *natalis* in carne, tunc enim absconditus est & non apparuit; quod huic temporis congruit, quando dictum est: *Hic est Filius meus, &c.* " Constat vero ex citatis modo Epiphanii verbis, illum statuisse Christum Epiphaniarum festo natum fuisse. Unde obiter noto orationem de *Assumptione Christi*, Pinium, refragantibus interim Caveo & Petavio, male Epiphanio tribuisse. Istius enim Orationis auctor diversam plane Epiphaniarum rationem reddit. Atque hæc hæctenus.

Jam ad *Circumcisionis* festum progredior, de quo ita Auctor noster: *Hoc festum non admodum antiquum fuit. Primus, qui ejus meminit, est Maximus Taurinensis, qui floruit A. D. 450. Cujus Homilia extat, quæ Inscribitur: In Circumcisione Domini, sive de Calendis Jan. Sed prior pars inscriptionis a recentiore manu videtur fuisse addita. Nam nihil de Circumcisione Christi in tota Hom. Hæc Nicholusius. Sed plena Homiliæ inscriptio est: De Calendis Januarii Increpatio. Enimvero tantum abest ut pro Christiano*

CAP. XI. De Dierum Festorum Observatione.

389

Pars. III.

Vide Serm.
17. inter Ambrosios. op. &
Chrys. Hom.
cont. eos qui
Nov. observ.
etiam Can.
16 Conc. Tur.
con. II. A. 357
& Conc. Ant.
stiod. A. 578.
Vid. p. 301.

Exercitat. II.
Sect. 9.

Christiano festo Maximus illud habeat, ut ejus celebrationem vituperet: quod ab aliis etiam factum est. Hinc certo constat ista prima verba, *In Circumcisione Domini*, Maximi non esse. Sed veram tandem illius æram, nimirum duodecimum, superstitiosum istud & barbarum seculum, deprehendit Auctor, qui in sequentibus verbis ita scribit: *Certe Bernardus, qui clar. 1140. Sermones in hoc festum habet. In Catalogum festorum recipitur in Concil. Oxon. 1222. & Universali Lugd. 1244 celebratis.* Hierarchicis jam merito suos majores, quorum instituta sequuntur, agnitos gratulamur. Auctori suffragatur cl. Casaubonus, inquiens: "Qui ante quingentos annos festos anni totius dies descripserunt, Circumcisionis non meminērunt." Et sane pauca sunt Pontificiorum festa, quæ istius antiquitatis patrocinio destituantur.

Sed longe majorem festo *Præsentationis Christi in templo* antiquitatem ascribit, dicens: *Hoc festum in antiqua ecclesia admodum serum fuit, si Nicephoro & recentioribus Græcæ ecclesiæ scriptoribus credendum sit.* Græculos illos recentiores, quo majorem sui temporis ritibus venerationem conciliarent, a seculis longe remotis originem illorum deducere notissimum est. Nec scio, an ullus ante novum seculum scriptor proferri possit, qui hujus tam vetusti festi meminerit. Sed festi occasionem jam explicare aggreditur. *Circa annum Christi 542. multa evenerunt prodigia, concussione rupta terra, & urbs Pompeiopolis absorpta, sanguis e nubibus decidebat, variaque subsecuta morborum genera. Quare ad iram numinis vitandam instituit hoc festum Justinianus Imperator, sub nomine Ὑπαγῆς, sive occurfus, quia (ut dicit Micrologus, Eccl. Obs. cap. 48.) venerabiles personæ Simeon & Anna eo die obviaverunt Domino, dum præsentaretur in templo.* Sed vix idoneus est testis Micrologus, a Justiniani ævo adeo remotus, cui de tam mira institutionis origine fidem habeamus. De quo Caveus ita scribit: "Vixit certe post ann. 1080. immo scripsit, defuncto jam Gregorio VII. post ann. 1085. quin & si idem cum *Vita Caroli M.* auctore fuerit, erat adhuc integro fere sæculo junior, utpote Friderici primi Imperatoris æqualis." Qui sex igitur vel septem seculorum intervallo a Justiniano remotus fuit, unde is certam aliquam de rebus ab illo gestis cognitionem habere potuit? Veruntamen Auctor, Rhetorum præcepta secutus, certissimum, ut credit, testem ultimo loco reservavit. *Sed sciendum est, quod longe ante hæc tempora Chrysostomus habuisset Homiliam, Εἰς τὴν Ὑπαγῆν.*

Hist. Lit.

Ho. cxxxviii.
Tom. v.

D d

Ὑπαγῆν

Pars III.

ὁ παπᾶν τῶν Κεῖς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὴν δευτέραν, καὶ εἰς τὴν Συμεῶνα. De Occursu Domini nostri Jesu Christi, deq; Deipara, & Symeone. Ita levi mutatione ex Homilie inscriptione hæc scribo. Sed ne dicam librum istum, referente Caveo, Savilio suspectum fuisse, per totam Homiliam unum verbum de festo haud comparet, quod tamen ipsi in concionibus, feriarum occasione habitis, satis est usitatum. Et si hinc de festo hujusmodi Chrysostomi ætate celebrato recte concludatur; pari ratione Abrahami, & paralytici a Matthæo, ut etiam alterius a Joanne memorati, festa fuisse observata colligi potest. Nam in eos etiam habuit Chrysostomus conciones. Nec spernendum est Anastasii Bibliothecarii testimonium, qui hoc festum a Justiniani Augusti anno xv. (i. e. circiter annum salutis humanæ 546.) die secunda Februarii, Constantinopoli celebrari cœpisse scribit; ut notat Dalæus.

De Religiosi
Cultus Obje-
cto. p. 363.

Pag. 303.

Sequitur jam *Resurrectionis festum*, quod ex Apostolica institutione exortum putat Auctor. Antiquissimum fuisse fateor, sed talem originem habuisse vix videtur. Haud enim probabile est, Apostolos, qui tanto consensu fidem & disciplinam nationibus tradiderunt, adeo diversum in hac re instituisse tramitem. Porro antiquissima illa haud minus acerba quam inanis, inter Orientalem & Occidentalem ecclesias, de annuo hujus festi tempore controversia, traditionem Apostolicam, quam utraque pars, tacente interim sacro codice, sibi arrogabat, nullius esse ponderis ostendit. Sed cum Hierarchici hoc festum die Dominico semper celebrent, contentionis serram haud anxie recipiæbimus, qui omnes Dominicos dies sanctissimos reputemus. Ad alia igitur pergimus.

Ascensionis festum in maxime antiquis ecclesiæ authoribus non speciatim memoratur, sed comprehendebant illud sub quinquaginta diebus post Pascha, qui omnes sacri habebantur. Veterum imitationem in Hierarchicis hic merito quis desideret. Illi quinquaginta dies festos continuos agebant; hi quinque tantum, tres scil. primos, quadragesimum, & ultimum. Illi nullam singularem festi Ascensionis rationem habebant, &, quoad liquet, haud magis isto die, quam alio quovis de Ascensione cogitabant; hi vero peculiarem in Ascensionis memoriam diem festum celebrant. Quam parum inter se hæc conveniant, nemo non facile videre potest. Augustini quidem ætate, scil. circiter A. 400. cum Auctore receptum agnoscimus.

De

De Pentecoste haud magis, quam de Paschate contendimus, quia in Dominicam diem semper incidit, & a Tertulliani ævo rationem ejus habitam fuisse fatemur; unde de Auctoris testimoniis aliquid dicere supervacaneum esset.

Singulis Apostolis, quia Christi individui comites fuerunt, & in maxime insignem ordinem ab ipso conscripti sunt, feria dicantur; ut, exemplis eorum propositis, similem cum iis vitæ pietatem amplexemur. Sic v. c. quintus Kalendarum Novembris Ss. App. Simoni & Judæ dicatur. Quæ igitur extraordinaria tunc recitantur, ita se habent: primum legitur *Collecta*: "Omnipotens Deus, qui ecclesiam tuam super fundamentum Prophetarum & Apostolorum ædificasti, cujus Jesus Christus est summus angularis lapis, concede nobis, ut per eorum doctrinam in unitate Spiritus ita jungamur, ut in sanctum templum tibi gratum & acceptum extruamur, per Jesum Christum Dominum nostrum. Amen." Tum octo primi versus *Epistolæ* S. Judæ, & undecim postremi *Cap. xv. Evangelii Joann.* recitantur. Atque ita Simonis exemplum proponitur, nulla interim ipsius nominatim mentione facta. Quæ autem in hoc festo dicuntur, eadem ratione in alio quovis dici possunt. Possem & alia de hisce festis ἀνεσθίουσα notare, sed exteros fratres ex libro ipso ea ediscere mallet. Apostolorum exempla singulatim proponere velle, de quibus nihil singulare nobis innoverit, mihi profecto admodum puerile videtur. Sed ad Auctoris marginem me confero, ubi fufius hanc rem tractat.

Maxime antiqua ecclesia festis solum contenta erat, in honorem Christi dicatis. Ad maxime igitur antiquæ, i. e. purissimæ ecclesiæ exemplum nos hic, quam ipsi, propius accedere, qui istiusmodi festis, diebus scil. Dominicis, contenti sumus, agnoscant tandem adversarii; nec ea de causa molestiam nobis creare, quod primam & perfectissimam ecclesiam æmulantes, recentioris minusque perfectæ inventa rejicimus, diutius pergant.

Deinde viris pientissimis allibuit festivitates in Martyrum memoriam concelebrare. At quem finem ea consilia habitura essent, viros pientissimos fugit. Martyrum enim illæ commemorationes paucis aliquot a sua origine annis in superstitionem abierunt, ut ex verbis Tertulliani supra allatis liquet: *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus.* In sequentibus autem seculis ista superstitio

perstitio valde adaucta fuit. Nec ulla impellit ratio, ut ea, quæ, si ab initio forsan superstitione carerent, tam cito tamen in eam degenerârunt, retinenda censeamus.

Hæc institutio duplicem in finem originem habuit, tum (ut ait Basilus Asc. c. 40.) ut nos ad eorum, qui ad mortem constantes erant, zeli imitationem incitaremur: Hanc veram & solam primæ institutionis causam fateor. Veruntamen id interim lectorem moneo, Basilium in eo loco non ad annua Martyrum festa, sed ad sepulchra illorum, a Christianis sæpissime frequentari solita, respicere. Sed alterum finem Auctor suggerit: tum ut his, inquit, servitutibus homines occupati, a ritibus Ethnicorum profani evocarentur. Si primam horum festorum originem spectemus, nullam omnino hujusce finis rationem habitam fuisse existimo. Sed postquam Imperatores Romani Christianam fidem amplexi essent, & plurimi ubique per orbem Romanum iis potius quam veritati obsequentes, illam, ut publicam religionem, profiteri incepissent, qui tamen veterem adhuc superstitionem deperirent, vel saltem eam non satis abhorrerent; tunc primum ecclesiarum rectores, quo homines pedetentim ab illa abducerent, hanc institutionem adhibuisse probabile videtur: quod Theodoriti etiam testimonium, superius allatum, confirmat. Sed his tertia forsan rei istius causa postea accessit, nimirum, quod eas oblationes seculo tertio Martyribus ipsis, quorum nomine offerebantur, haud inutilis censerent. Et quidni ita existimarent, qui de ceteris fidelibus defunctis id certissimum putabant? Hanc enim Tertulliani fuisse sententiam, cum verba illius ex Lib. de Cor. haud semel antea memorata, tum alia etiam alibi probant. Sequenti quidem seculo de Martyribus eos aliter sensisse satis notum est, quos tunc novis honoribus cumulârunt, locorum etiam tutelas iis tribuentes; ut mox ostendemus. Hinc Augustinus preces pro Martyribus oblatas, ut rem prorsus absurdam, rejicit. Nostra autem conjectura haud minus hinc probabilis efficitur, si vera sint illa Chillingworthi verba: "His, inquit, oculis

" Concilia contra Concilia, hos Patres contra illos, eodem contra se, consensum Patrum unius ætatis contra

" Patrum alius ætatis consensum, & unius seculi ecclesiam contra alius seculi ecclesiam, plane percipio."

Subsequentibus ætates dies, in suorum temporum Martyrum memoriam, plerumque consecrabant; & non raro homines Divis annumerabant, qui vix inter viros probos & sapientes

De Monogam. c. 10.

De verbis Apostoli Serm. XVII.

Relig. Protest. via tuta, Cap. VI. Sect. 56.

tes recenseri debuerunt. Errorem hunc, etsi in atate tenebricosa, vidit nostra ecclesia Anglicana (scilicet Papistica, ut revera tum fuit) quæ prima ecclesiarum omnium publica authoritate sanxit, ut in singulorum Apostolorum memoriam dies anniversarii sancti haberentur. Vid. Concil. Oxon. sub Steph. Cant. Archiepisc. an. 1222. Hujus exemplum mox secutum Concil. Lugdun. 1244. quod & idem jussit. Quid Auctor hic sibi velit, plane nescio. Ecclesiane Anglicana A. 1222. prima omnium Apostolorum festa observari jussit? Id certe ex plurimis antiquorum scriptis refellitur. Sed tunc primum forsan publica authoritate sanciebantur. At id ex Constitutionibus Manuelis Comneni de Feriis, ut alia raceam, falsum deprehenditur. Quid igitur? num illi in Apostolorum solum memoriam festa celebrari voluerunt? Sed vix crediderim id eum affirmare velle, cum contrarium expressis Concilii verbis tradatur. Quo igitur sensu hæc intelligi velit, me prorsus fugit. Nec quæ Lugdunensis Concilii verba respiciat, magis percipio. Ne igitur inanibus conjecturis lectorem obrundamus, hisce Auctoris explicationi relictis, ad reliqua festa ab eo memorata transibimus.

Joannes Baptista, quia Christi præcursor erat, & Stephanus, qui Martyrii facie cæteris Christianis præluxit, eodem honore augentur. De quorum utroque in margine pluribus agit. Et de festo quidem Joannis Baptistæ scribit: *Hæc festum antique admodum in ecclesia celebratur: nam in illud Homiliam peroravit Maximus Taurinensis circa an. 400.* De ætate Maximi, qui teste Caveo, A. 466. mortuus est, nil dicam, quum si eo quidem antiquius hoc festum deprehenderetur, id parvi penderem. Sed male Auctor illud antique admodum celebratum ait. Nec meliori jure id de eo dicitur, quam de multis etiam Pontificiorum festis dici potest. Et profecto qua ratione a mediis istis ecclesiæ ætatibus iis rebus patrocinium sperare possit, in quibus illas errasse ipse fatetur, plane nescio.

Sed ad Stephanum pergite: Si Stephanus, inquit, non erat festiva die antiquitus insignitus, certe erat veterum Homiliis maxime celebratus. Habet in eum Chrysostomus Orationes plures. Si Pinium autem & Caveum hic audiamus, istæ orationes dubiæ fidei sunt. Sin autem Chrysostomi revera essent, quid hoc ad rem? In nostris enim concionibus, & ab omnibus ubique Christianis, a quibus festiva die non insignitus est, maxime celebratur. Habuit etiam Homiliam de eo Maximus, quæ & in Au-

gustini operibus auctior extat. Immo vero, quo videat Auctor, quam parum hujusmodi antiquitati tribuamus, Gregorii etiam Nysseni eum commonebo, qui in S. Stephanii laudes orationem peroravit, in qua expresse hujus festi meminit.

Festa conversionis S. Pauli, Marci, & Luca vix ante seculum XII. vel XIII. celebrata fuisse agnoscit. Sed cum ea tempora tenebrosâ ab illo mox appellentur, his immorari haud operæ pretium esset, nisi quod pauca ad lepidam ejus de Marci festo fabellam adnotare lubet. S. Marci, inquit, festum vix ante seculum duodecimum universali honore celebrabatur. Quasi Venetorum Tutelaris habitus est ab an. 465. quo corpus ejus Venetias translatum est. At cur, obsecro, S. Marcum quasi Venetorum Tutelarem habitum dicis? qui olim revera habitus fuit, & hodie etiam habetur. Eruditissimus Medus, in præstantissimo illo libro, quem sæpius ante laudavimus, Basilium, Gregorium Nyssenum, Chrysostomum, Hilarium, Theodorum, & alios, qui circiter ea tempora vixerunt, quibus festa Apostolorum, Evangelistarum, aliorumque, qui in S. literis memorantur, Sanctorum memoriæ dicata, in ecclesiam primum irreperunt, Martyribus locorum tutelas attribuisse, multis testimoniis ex scriptis eorum petitis demonstravit. Et profecto illi, dogmatis suis nequaquam repugnantes, festorum honorem Divis, ut putabant, Tutelari- bus deferre potuerunt; adversarii vero, qui veterum de Martyribus sententiam rejiciant, & nihilominus auctoritatem eorum prætexentes hos eodem honore prosequantur, parum sibi constare videntur. Quid enim? an non bella est hæc & subtilissima ratiocinatio? Veneti olim superstitiosi homines S. Marcum suæ urbis quasi Tutelarem habebant: ergo in illius honorem singulis annis nobis festum est agendum. Attamen insulsum est commentum, Marci corpus A. 465. Venetias fuisse translatum. Urbs enim ipsa tum temporis nullius erat notæ, & forsitan vix condi cœpta. Nec fabulam esse diffitentur Platina, Morerius, Caranza, & Brietius, omnes Pontificii; item Calvisius, Dallæus, & Hottingerus, Reformati; qui nono demum seculo confictam esse censent. Sed mendaces isti fures, qui S. Marci corpus, Alexandrinis surreptum, Venetias transferre præ se ferebant, nullam apud sanos homines merentur fidem. Sed alia restat apud Auctorem de S. Marco & Luca observatio, animadversione haud penitus indigna. Notandum est, inquit,

De Apostas.
p. 674, 675,
& alibi.

inquit, quod istorum duorum Evangelistarum festivitates haud pari honore cum anniversariis Apostolorum in nostra ecclesia ornentur, cum nullis præcedentibus Vigiliis cohonestentur. At enim plures eorum res gestæ, quæ nobis in exemplum proponi possint, quam nonnullorum Apostolorum, ad nostram pervenerunt notitiam. Sed nec vera est omni ex parte hæc observatio. Sancti enim App. Philippus & Jacobus unum tantum inter se, nulla præcedente Vigilia, festum fortiuntur. Conversio S. Pauli nullam adjunctam habet Vigiliam; qua tamen Joannis Baptistæ festum ornatur. Unde ex adversariorum argumento, festum Sancti Pauli haud pari honore cum eo Baptistæ celebratur; licet Christus ipse minimum in regno cælorum Joanne majorem esse testatus fuerit.

Math. xi. 11.

Sed tædet me harum næniarum. Duobus igitur festis proxime sequentibus, *Innocentium* scil. puerorum, cujus nullum protulit Auctor ex antiquitate testimonium, & *Omnium Sanctorum*, ex Ethnicorum superstitione oriundo, ut ipse ostendit, omisissis, ad illud S. *Michaelis* transimus.

Et ut populus doceatur, quantum in re Christiana Angelorum ministerio debemus, festum S. *Michaelis Archangeli*, & *omnium Angelorum*, solenni ritu peragitur. In quem finem recitatur illa Collecta: "O æterne Deus, qui miro ordine Angelorum hominumque ministeria dispensas, concede propitius, ut quemadmodum Angeli tui tibi ministrant in cælo, ita ad nutum tuum nos hic in terra versantes adjuvent atque tueantur per Jesum, &c." Pro Epistola autem legitur, a *comm. 7. ad 13. cap. vii. Apoc.* item *Matth. xviii. ab init. ad comm. ii.* At quis fructus ex istorum locorum lectione eo potissimum tempore sperandus sit, qui alio quovis tempore haud pariter sperari possit, mihi parum liquet. Porro cum plurimi viri, tum doctrina tum pietate conspicui, *Michaellem* illum haud alium esse, quam increatum fœderis Angelum, i. e. Christum ipsum intelligant, videant adversarii, anne satis caute hic agunt, qui cum creatis Angelis illum conjungentes, pari tantum honore cum reliquis afficiant. Antiquitatem hujus festi Auctor non investigat, fabulosam ejus, quam tradunt Pontificii, originem rejicere contentus; quam & *Reformatores nostros contempsisse* narrat. Rationem autem, qua inducti id retinere voluerunt, illam assignat. Illi, inquit, in ecclesia repurganda, nimis esse morosi noluerunt, rebus indifferentibus singulis retentis, quæ ad

Pars III.

pium aliquem usum pertrahi potuerint, Ain' vero? Singulasne res indifferentes, quæ ad pium aliquem usum pertrahi potuerint, retinuerunt? Quot verorum Martyrum festa, quæ haud minus, quam reliqua ab iis retenta, sunt res indifferentes, rejecerunt? Olei usus res indifferens habetur Hammondo: usus signi Crucis vulgaris, a Tertulliano laudatus, ejusdem plane naturæ est, aut inique adversarii in nostra controversia ejus testimonium adhibent: mixtura etiam vini & aquæ in poculo Eucharistico, cujus meminit Justinus, & quæ a Cypriano in pium aliquem usum pertrahitur, huc referri potest: hæc tamen omnia, & multa alia sunt ab iis abrogata.

Hactenus de festis: restat vero ut de jejuniis agamus. Auctor hic in initio suos eadem modestia in iis celebrandis uti dicit. Quænam autem sit ea modestia, prudens lector ex ante dictis facile judicabit. Sed, unde de hac modestia constare possit, sequentibus verbis ostensurus est.

Pag. 307. *Tantummodo Vigiliis primariorum Apostolorum festis adherentes retinemus, priorum ætatum vestigiis in ea re insistentes, Apostolorum primariorum festis nec omnibus, nec solis adhærent Vigiliæ; ut supra monuimus. Priores autem illæ ætates, quas memorat, non sunt tres antiquissimæ & optimæ, sed recentiores, quemadmodum is in margine ostendit. Primorum enim Christianorum Vigiliis festi naturam habuisse illic statuit, Hierarchicorum vero jejunii dicantur; illi a Pascha ad Pentecosten cibo se abstinere nefas ducebant, hi Vigiliis Ascensionis & Pentecostes jejunia indicunt; illi in ecclesia vigiliis agebant, hi nocturnos istiusmodi conventus nullos habent. Si de prima harum Vigiliarum origine quæramus, ea haud alii causæ, quam persecutioni esse tribuendas, cum Auctore existimo. Christiani scilicet persecutorum metu nocturnos cœtus agebant, quando, ut recte Auctor monet, interdixit ut convenire non poterant. Quod ex iis etiam, quæ Plinius & Tertullianus de antelucanis eorum cœtibus scribunt, confirmatur. Cum hinc igitur ortum habuerunt, cessante persecutione, quidni ipsæ etiam Vigiliæ cessare debuissent, non video. Sed aliter evenisse Auctor statim observat: Deinde, inquit, in tranquillis etiam temporibus, noctes, quæ magnas festivitates præcedebant, his lucubrationibus honorari solebant. Hinc Tertullianus: Quis solennibus Paschæ obnoctantem uxorem securus sustinebit? Tertull., Lib. II, ad Uxor. In eo autem fallitur, quod nocturnos hos conventus festis dica-*

ros fuisse judicat, qui sane jejuniorum causa agebantur. Et hoc miror eum non advertisse, cujus magis interfit. Sed nec minus, si quid video, frustra est, cum non tantum eas quæ Pascha, sed & quæ *magnas festivates* generatim *precedebant, his lucubrationibus honorari solitas* affirmat. Præter Paschales enim Vigiliæ, in antiquissimis temporibus nullas disciplinæ causa observatas invenio. Has autem lucubrationes non festi, sed jejunii naturam habuisse, ex Tertulliano apparet. Putabant enim illius ætatis Christiani, se a tempore Passionis usque ad Resurrectionis festum, ex Christi mandato, *Matth. ix. 15.* jejunare teneri. Ita enim verba Christi interpretati sunt, ac si dies istos, quibus a discipulis per mortem ablati sunt, annua jejunii religione celebrari voluisset. Et inani, nescio qua, superstitione sponsi reditum in festo resurrectionis expectabant. Incepit igitur hoc jejunium die Paschæ, sive Passionis; *quo communis & quasi publica jejunii religio erat*, ut idem loquitur; nec ante resurrectionis festum desinit. Ex Epiphanio etiam hoc ulterius probatur, qui Vigiliæ, quarum jam numerus increverat, & jejunia festis opponens, eandem istius jejunii rationem reddit, quod & Resurrectionis festo gallicinii tempore fini-ri, populumque tunc dimitti solitum ostendit. Accedit his, quod invaluerat antiquitus traditio, fore ut posterior Sospiratoris adventus in hanc ipsam noctem obveniret: qua etiam de causa majori solennitate eam transiegerunt. Duo egregia testimonia, alterum Lactantii, alterum Hieronymi proferam, quibus in hac eos fuisse opinione manifestum erit. "Tunc, *inquit Lactantius*, "aperietur cælum medium intempesta & tenebrosa nocte, ut in orbe toto lumen descendantis Dei tanquam fulgur appareat.—Hæc est nox, quæ nobis propter adventum Regis, ac Dei nostri pervigilio celebratur: "cujus duplex ratio est, quod in ea vitam tunc recepit cum passus est, & postea orbis terræ regnum recepturus est." Rhetorico more noctem illam tanquam festam describit; sed alia ratione cultam fuisse, priorem scilicet ejus partem, ex Tertulliano & Epiphanio supra patet, & ex Hieronymo jam ulterius patebit. Ita enim ille: "Dicamus aliquid, quod forsitan lectori utile sit. Traditio Judæorum est, Christum media nocte venturum in similitudinem Ægyptii temporis, quando Pascha celebratum est, & exterminator venit, & Dominus su- per tabernacula transiit, & sanguine agni postes no- strarum

Lib. de je-
jun. cap. 1.

De Orat. in
fine, p. 155.

Exposit. fid.
Cathol. Sect.
xxii.

Instit. Lib.
vii. de Vita
Beat. c. xix.

Comment in
Matth. cap.
xxv. ver. 6.

Pars III.

“strarum frontium consecrati sunt. Unde reor & traditionem Apostolicam permanisse (*legendum forte per-*
 “manasse) ut in die Vigiliarum Paschæ, ante noctis dimidium, populos dimittere non liceat, expectantes adventum Christi; & postquam illud tempus transierit, securitate præsumpta, festum cunctis agentibus diem.”
 Jam vero cum neque persecutio, neque Tertulliani verborum Christi, *Matth. ix. 15.* interpretatio, nec ea denique traditio a Lactantio & Hieronymo memorata, ad has Vigiliæ observandas nos impellit; quænam, obsecro, causa restat, cur etiamnum retineamus? Ex iis quæ diximus, Eusebii verba apud Auctorem facile intelligi possunt, quæ ad Vigiliæ Pascham præcedentes tantummodo respiciunt. Pseudoambrosium enim non moror, quem, doctiss. Criticis refragantibus, pro vero venditar. Sed reliqua illius testimonia audiamus. Deinde *Vigiliæ in Professis natiuitatum Martyrum celebrari solebant; Theod. Trip. Hist. lib. v. cap. 35. magnis virorum & fæminarum caterois una confluentibus.* Hinc gravissima orta scandala, quæ occasionem dederunt Concilii Eliberitani *Canon 35. Placuit prohiberi, ne fæminæ in cæmeterio pervigilent, eo quod sæpe sub obtentu orationis latenter scelera committant.* Auctor Concilium hoc Eliberitanum ad A. 305. supra retulerat, & jam, nescio qua oscitantia, quæ longo intervallo tempus illud secuta sunt, Canonem xxxv. condendi occasionem dedisse statuit. Quamvis autem Concilium haud adeo antiquum fuisse credam, Canon tamen iste Vigiliarum festis adhærentium nihil omnino meminit? Nec, solennibus tunc habitis conventibus, scelerum istiusmodi latenter commissorum periculum esse potuit. Unde nec eis interesse fæminis prohibitum puto. Id ergo, ni fallor, vult Canon iste; ne scil. aliis temporibus ad Martyrum cæmeteria, *sub obtentu orationis,* sese noctu conferrent. Haud opus est ut de Polydori Virgilii observatione quicquam amplius hic adjiciam, quæ ex jam dictis falsa apparet. Superest igitur ut de aliis jejuniis præscriptis agamus.

Vide p. 271.

Pag. 308.

Jejunia item Quadragesimæ & Quatuor Temporum prisco ritu peragimus: ut, diebus his præmissis, summopere pietati dicatis, ad Resurrectionis maxime omnium solenne festum nosmet præparemus; utque illis perquam enixis precibus Divinum Spiritum in eos, qui in sacros Ordines tum initiandi sunt, invocemus. Quarum rationum ut prior ad Quadragesimam, ita posterior ad Quatuor Temporum jejunia
 respi-

respicere videtur. Veruntamen Auctoris marginem sequentes, de his jejuniis seorsim agemus. Ad Quadragesimam igitur quod attinet, jejunium seculo secundo festum Paschale præcessisse faremur, sed quadraginta dierum fuisse, prout mos est Hierarchicis, negamus. Quod nos autem veterum exemplum non renovamus, id in causa est; quod aut veræ rationes, quibus permoti jejunium istud instituerunt, nos prorsus fugiunt; aut eæ, quas novimus, haud firmæ satis & graves nobis videntur. Nec Deo interim cultum exhibere sustinemus, cujus nullam ipsi idoneam rationem reddere valeamus. Reformatores nostri jejuniorum dies, non tam religionis quam publicæ utilitatis causa, a legibus præscriptos censebant. Hinc quo magis aliis cibis parceretur, ars piscatoria promoveri, & nautarum Anglicanorum numerus adaugeri posset, piscibus identidem vesci populum teneri haud ignorantes, obsequium legibus sedulo præstandum suadebant: sic Latimerus, Hopperus, atque ipsæ Homiliæ sub Elizabetha Regina conscriptæ. Si vero his tantum de causis ab esu carniæ abstinendum esset, nequaquam contenderemus. Sed cum religionis ergo Quadragesima præcipiatur, longe alia res agitur. Nec adversariis ipsis in explicanda hujus jejunii causa inter se convenit. Quidam enim Christi allegantes exemplum, per XL. dies in deserto jejunantis, ludicra quadam imitatione quadraginta dierum jejunium celebrant. Alii rursus longe aliam ejus rationem afferunt. Sic Auctor noster: *Rationibus maxime probabilibus ostendit Reverendus in Christo Pater, Georgius Hooperus, Episcopus Bathoniensis, in doctissimo libro, quem de Quadragesima exaravit, quod nostra Quadragesima a Judæorum ad expiationem præparatione originem ceperit: qui item ex rerum Judaicarum scriptoribus probat, Judæos solennem suam pœnitentiam incepisse a quadragesima ante expiationem die. Horum exempla primævi Christiani secuti, in maxime antiquis temporibus jejunium celebrabant. De rationibus Hooperi, cum liber ejus ad manum non sit, nihil habeo quod dicam. Jejunii istius nusquam, quod sciam, meminit Lightfootus, rerum Judaicarum scrutator diligentissimus, & qui nihil omittere solet, quod Judæis ullo modo acceptum referri possit. Sin autem hujusmodi Quadragesimam habuerint Judæi, primi Christiani adeo illos æmulari noluerunt, ut, si Tertulliano fidem habeamus, eo magis a jejunio isto, tanquam Judaico, abhorruerint. Ita enim ille Ppsychicorum, i. e. Catholicorum*

Cont. iv. in
orat. Domin.
P. 143.
Concion. vii.
in Jonam.
Homil. de
Jejun. par. ii.
p. 89.

Pars III.

De Jejun.

c. 2.

sententiam explicat, & perstringit: "Certe in Evange-
lio illos dies jejuniis determinatos putant, in quibus
ablati sunt sponsus, & hos esse jam solos legitimos je-
juniorum Christianorum, abolitis legalibus & prophe-
ticis vetustatibus. Ubi volunt enim, agnoscunt quid
sapiat, *Lex & Prophetæ usque ad Joannem.*" Loquitur
Tertullianus de jejunio Pascham antegrediente, quod jam
antea receptum erat, sed quadraginta dies tunc mini-
me permanebat, ut infra fufius ostendam. Id hic tantum
noto, Catholicos ab imitandis Judæorum jejuniis tantum
abfuisse, ut ea tanquam abolitas legis vetustates rejice-
rent. Jejunium hoc secundo seculo, ut dixi, celebrari
cœptum agnoscimus. Sed cum nulla satis idonea ratione
usus ejus sustentari videatur, a veteribus nos ea in re dif-
ferentia haud inficiamur. Adversariis autem, qui anti-
quorum vestigia tam exquisitè persequi præ se ferunt,
operæ pretium sit animadvertere, numquid ipsi prisco
ritu Quadragesimæ jejunium peragunt? Auctorem in ea esse
sententia manifestum est, cujus confirmandæ gratia, iis,
quæ de Hoopero scribit, statim subnectit: *Nam cum*
Asiatici, tum Occidentales, dum de Paschatis celebratione,
Victoris tempore, acriter decertabant, utrique jejunium ali-
quod hanc festivitatem præcessisse ex Apostolica traditione as-
seriebant. Εξ Ἀποστολικῆς ᾠθροδόσεως, &c. Omnes Ecclesia,
quæ consuetudinem ex Apostolica traditione in hoc usque tem-
pus continuatam tenebant, nimirum ut non alio die quam eo
quo Servator a mortuis resurrexit, jejunia dissolverentur.
Ubi verba, omnes ecclesiæ, male redduntur. Narrat enim
Eusebius, H. E. Lib. 3. c. 23. gravem exortam fuisse in
Ecclesia controversiam, ὅτι τῇ Ἀσίας ἀπάσης αἱ πατριαί,
ὡς ἐν ᾠθροδόσεως ἀρχαιοτέρας, σελήνης ἢ τεσσαρεσκαιδεκά-
την ὥρῳ δὲ ἐν τῇ τῆς σωτηρίας πάχῃ ἐορτῆς ᾠθροδύατῃ,
ὡς δὲ ἐν ἐκπαιδὸς καὶ ταύτην, ὅποια δ' αὖν ἡμερὰ ἢ
ἐβδομάς τε πεντηχάνοι, τὰς τῆς ἀσισίων ἐπιλύσεις ποιεῖσθαι.
i. e. Eo quod omnes per Asiam ecclesiæ, vetusta quadam tra-
ditione nixæ, quarta decima luna salutaris Paschæ diem cele-
brandum esse censebant; eaque omnino luna, in quemcunque
demum diem hebdomadis incidisset, finem jejuniis imponen-
dum esse statuebant. His statim addit, quæ Nicholus ex
eo descripsit: ἐκ ἑδρας ὅλῃς τῆτον ἐπιλεῖν τὴν τρέπον ταῖς ἀγῶ-
νι τοῖς ἁγῶν ἀπάσαν οἰκουμενὴν ἐκκλησίαις, Ἐξ Ἀποστολικῆς
ᾠθροδόσεως τὴν καὶ εὐεργετήσαν ἐδὲ φυλατῆσαι, ὡς
μὴ δ' ἐτέρω περσῆκεν ᾠθρὸς ἢ ἀναστάσεως τῆς σωτηρίας ἡμερὰ

Euseb. Hist.
Eccl. l. v. c.
22.

ἡμέρας τὰς νηείας ἐπιλύει. i. e. Cum iste mos finiendi jejunii ceteris per totum terrarum orbem non sit usitatus ecclesiis, quæ morem ab Apostolica traditione profectum, atque etiamnum obtinentem, retinent, ut non alio quam Resurrectionis Dominica die jejunia solvi liceat. Non igitur dicit Eusebius, omnes ecclesias absolute, sed omnes præter Asiaticas, istam consuetudinem tenuisse. Suum quidem judicium interponit Eusebius, qui Occidentalium consuetudinem ex Apostolica traditione oriundam fuisse existimârit; sed & Orientales suam similiter prædicabant. Hinc liquet, quam vana res sit Apostolica traditio, quam pari fiducia utrique crepuere, cum hujusmodi *ὡς ὅν σκιάς*, ut dicitur, litem antiquissimi Patres ex ea dirimere nequirent. Quis ipsis, traditiones Apostolicas venditantibus, ulterius fidem præbebit; cum nec ipsi sibi mutuo præberent? Porro, quid hæc ad rem propositam? Jejunium quidem Paschale festum præcessisse probant, sed de Quadragesima nulla omnino in iis mentio fit. Sed quod in Eusebio deest, abunde forsitan supplebit, qui illum excipit, Irenæus. Et iisdem temporibus Irenæus scribit, quosdam per totos quadraginta dies jejunaſſe. *Οὐ μόνον* *ὡς ὅν* ἡμέρας ἔειπεν ἡ ἀμφοτερότητις, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ εἶδος αὐτῆς ἡ νηείας. Οἱ μὲν γὰρ ὅσον μίαν ἡμέραν δύνανται νηεῖν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας, οἱ δὲ τεσσαράκοντα. Non enim de die Paschatis solum, sed etiam de jejunii ratione & modo est ista constituta controversia. Quidam namque unum diem se jejunare oportere existimant, alii duos, non pauci plures, multi quadraginta. Quis jam controversiam nostram Irenæi auctoritate penitus sublatam dubitabit? Certe si hæc dixisset, nihil aptius, accomodatius, & plenius ad causam Hierarchicorum confirmandam dicere potuit. Sed lectori fucum, & Irenæo injuriam facit Nicholſius, dum verba mutila & decurtata exhibet, quæ cum proxime sequentibus ita connectenda sunt: οἱ γὰρ τεσσαράκοντα ὥρας, ἡμερῶν τε καὶ νυκτερῶν, συμμετρῶσι ἡμέραν αὐτῶν. i. e. "Nonnulli etiam quadraginta horis, diurnis ac nocturnis computatis, diem suum metiuntur." Sic enim reddit Valesius. Unde autem Auctor post τεσσαράκοντα punctum ponit? Quibusnam, obsecro, usus est codicibus Manuscriptis? Conjiunt forte Critici. At vero tantum conjiunt: & qui bona fide Patres citant, in re dubia & controversa haud ex Criticorum conjecturis, nulla monitione addita, eorum verba exhibere solent. Certe id soli faciunt, qui incautum lectorem decipere student. Ex doctissimi

Apud Euseb.
H. E. lib. v.
c. 24.

Pars III.

Ætissimi Critici Valeſius & Græbus, noſtris partibus nequaquam faventes, hac conjectura rejecta, vulgarem tuentur interpunctionem. Nonnihil ſane obſcuritatis in ultimis Irenæi verbis etiamnum reſtat. Unde Valeſius pro ἡμέραν legendum putavit νύκτιαν. Sed ea conjectura Græbo non probatur, qui priſcam lectionem defendit, ἡ ἡμέραν, non diem, ſed tempus, reddi debere contendens. Atque hanc interpretationem lubentes amplectimur; ſed & verbo συμμετρεῖσαι ſuſpicor Irenæum rationem indicare voluiſſe, qua permoti quadraginta horas jejuniio impenderent. Jejunium iſthoc propter ablatum ſponſum celebratum fuiſſe, teſtatur Tertullianus. Credebant enim veteres Chriſtum diſcipulis in mandatis dediſſe, ut tempus illud, quo ab illis ſublatus eſt, *h. e.* intervallum inter paſſionem ejus & reſurrectionem ſingulis annis jejuniio tranſigerent. Hinc nonnulli quadraginta horas cum tempore ablati ſponſi *commetientes*, quas ei congruere exiſtimabant, id ſpatii jejuniio ſuo tribuere. Si integra extiſſet Irenæi epiſtola, conjectura hæc forſan ex ea confirmari poſſet; ſiquidem in priore ejus parte, de tempore quo Chriſtus ſub mortis poteſtate permanſit, aliquid dixiſſet; vel eandem ſaltem ac Tertullianus jejuniio iſtius rationem tradiſſet; quorum alterum illic ab eo factum haud improbabile videtur. Sed cum tota epiſtola ætatem non tulit, de hac re nihil pro certo dici poſteſt. Conjecturam igitur noſtram eruditorum judicio permitimus. Ex ratione interim quam tradit Tertullianus, diverſarum in celebrando hoc jejuniio conſuetudinum origo erui poſteſt. Etenim qui unum diem jejunabant, Chriſtum jejunium generatim tantum præcepiſſe cenſebant; qui vero quadraginta horas illud permanere volebant, id temporis ſpatium, quo ſcil. mora crucifixionem inter & reſurrectionem continebatur, ſponſi abſentiæ attribuebant: alii rurfus a tempore proditiſionis, vel condemnationis ablatum credentes ſponſum, ſuum jejunium ulterius producebant. Præterea quanta fuerit olim in hujus jejunii celebratione diverſitas, Socrates etiam & Sozomenus, qui quinto demum ſæculo florere, in ſuis hitoriis memorant. Sed quod antiquiſſimis temporibus xl. dierum jejunium celebrari ſolitum ſit, nemo unquam fide dignus affirmavit. Et cum tanta eſſet olim de hac re opinionum varietas, non deſuere noſtræ etiam ſententiæ patroni, qui nullum jejuni-um tunc temporis neceſſarium credebant; ut teſtatur

Lib. v. c. 12.
Lib. vii. c.
19. Vide &
Epiph. Ex-
poſ. fidei.

Dionyſius

Dionysius Alexandrinus. Ἐπεὶ μὲν τὰς ἐξ ἡμῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως, μὲν δὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν. Ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ἐπιθεύσασιν, ἄλλοι δὲ διαλείντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρες, οἱ δὲ ἑξαμίαν. Id est. Nec enim sex illos jejuniorum dies omnes pari modo agunt, sed alii quidem omnes illos dies superponunt, jejuni permanentes, alii duos, alii tres, alii quatuor, alii nullum. Vel si Auctorem nostrum Irænæi verba reddentem æmulari vellem, ultima sic essent reddenda: multi autem nullum. Sed pergit Auctor: De eodem Quadragesimæ jejunio loquuntur Constitutiones Apostolicæ, quæ statim post secundum seculum sunt conscriptæ. Constitutionum verba mox proferam, interim vero non abs re forsan erit animadvertere, vel ex eo capite ab Auctore citato, ante quarti seculi finem illas non scriptas fuisse manifesto constare; quoniam festum Nativitatis ad 25. Decembris, & Epiphaniarum ad Januarii 6. referunt. Sed alio, eodemque magis invicto, argumento hoc firmum reddam. Constitutiones igitur Apostolicas non statim post secundum seculum conscriptas fuisse, ex eo manifestum est, quod circa tempora Cyrilli Hierosolymitani conscriptæ fuerunt. Cyrillus vero circa quarti seculi medium vixit. Testem requiritis? Dabo sane, quem ne Auctor quidem idoneum diffitebitur. Is est ipse Nicholus, qui tantam operam in legendis Patribus collocavit. Ille, inquam, hic, ut Cicero de Platone, unus mihi erit instar omnium, qui primum Athanasio, tum Cyrillo Hierosolymitano laudatis, dein de Constitutionibus his loquens, ait: *Et in Constitutionibus Clementis, quæ circa hæc tempora conscriptæ fuerunt, &c.* Sed videamus quid ille scriptor de hac re dicat: Μεθ' ἡμέρας ἡμῶν ἐοικῶν φυλακίᾳ ἢ νηστείᾳ τὴν τεσσαρακοστήν, μνήμην πάσης ἔχουσα τὴν τοῦ Κυρίου πολιτείαν καὶ νομοθεσίαν. Post dies festivitatum vobis observandum jejunium Quadragesimale, memoriam continens conversationis Dominicæ & legislationis. Certe secundi & tertii seculi Christiani has duas res nunquam una conjungere, nec jejunium partim in Christi, partim in Mosis & legis memoriam celebrare voluerunt. Sed cujusmodi fuit tum temporis Quadragesimale jejunium? Num perinde atque istud Hierarchicorum quadraginta diebus constabat, quos Resurrectionis festum statim excipiebat? Nequaquam sane: sed quinque tantum dies duravit, qui nec in passionis hebdomada inciderunt. Ita enim scriptor ille in sequentibus expresse testatur: Ἐπιστάτω, δὲ ἡ νηστεία ἀπὸ τῆς

Pars III.

Epistol. ad
Basilidem in
Bever. Pand.
Tom. II. p. 3.

Vid. p. 252.

Lib. V. c. 13.

νηστίας

Pars III.

Matth. ix.
15. Marc. ii.
25. Luc. v.
35.

ἡ νηστεία τῶν πάχα, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ δευτέρης, πληρομένη
 ὅς τις παρασκευὴν μετ' αὐτῶν ἡμερῶν, ἀρχαὶ δὲ τῆς ἀγίας
 τῶν πάχα ἐβδομάδος, νηστεύουσιν αὐτὴν πάντες, &c. Celebre
 vero jejunium hoc ante jejunium Paschæ, incipiatque a secunda
 die, ac desinat in Parasceven: post quos dies, finito jejunio, in-
 cipite sanctam Paschæ hebdomadam, cuncti per eam jejunan-
 tes, &c. Veruntamen præter unum illud in Paschæ he-
 bdomade, nullum per integrum anni curriculum Sabba-
 tum jejunabant, licet Hierarchici omnia Sabbata in
 Quadragesima jejuniis addicant. Sequitur jam alius
 testis: Ad eundem modum Tertullianus, De Jejuniis cap. i.
 Certe in Evangelio illos dies jejuniis determinatos putant, in
 quibus ablati sunt sponsus. Hoc est, inquit Nicholusius, et
 tempore quo Christus, a suis sublatus, in deserto jejunabat. Hac
 sane Tertulliani interpretatione nihil ineptius, nihil insul-
 tius dici potest. Profecto ausim asseverare, Tertullianum,
 ἡ τις αἰδνῶσις, exoptaturum potius omnia sua scripta com-
 burni, quam modo tam absurdo, atque in ipsum Sospi-
 torem injurioso, intelligi. Nullus est in Evangelio locus,
 ad quem hic respicere potuerunt Catholici, præter eum
 quem supra indicavimus: Aderunt autem dies, quum tol-
 letur ab eis sponsus, & tum jejunabunt. Quæsierant Joan-
 nis Baptistæ discipuli, cur, ipsis & Pharisæis jejunanti-
 bus, Christi etiam discipuli non jejunabant? Putat igi-
 tur Nicholusius, Sospitorem ad hunc modum ipsis re-
 spondisse: Nunc quidem non jejunant, quia ego spon-
 sus adsum; sed brevi dies aderunt, quum ego in deserto
 sublatus fuero, & tunc ipsi jejunabunt. At qua, obse-
 cro, ratione dies, qui jam elapsi erant, adfuturos dice-
 re potuit? Si verum sit Christi discipulos, cum ipse in
 deserto esset, jejunia celebrasse; certe non adfuturos,
 sed jam præteritos jejuniorum dies, & proinde discipulos
 suos falso infirmatos indicasset Sospitator. Sed cum ni-
 hil istiusmodi ex responso ejus appareat, sine dubio ad il-
 los dies quibus in cælos ascendens, haud diutius cum iis
 in terris versaturus esset, respexit. Primorum Christiano-
 rum interpretatio, licet non sit undequaque vera, huic ta-
 men Auctoris nostri longe præferenda est. Quod hic enim
 male ad præteritum, illi recte ad futurum tempus retu-
 lere. Quo factum est, ut annuo quodam sub tempus
 mortis jejunio ablatum sponsum somniarent, & in festo
 Resurrectionis, inani quadam superstitione (venia sit
 voci) eum sibi iterum rediturum expectarent. Nec
 alium verba Tertulliani sensum patiuntur. Hinc Rigal-
 tius

tius, eum, ut talem fuiſſe Catholicorum morem credat, vix animum inducere poſſit, Tertullianum in explicanda eorum ſententia haud obſcure falſi inſimulat. " Nam quis, *inquit*, audiat dicentem (*Tertullianum*) dies illos, in quibus ablatuſ eſt ſponſus, Paraſcevam & Sabbathum, tempus horarum 48. unam illam Quadrageſimam fuiſſe?" Catholicorum igitur ſententia fuit, Paraſceven magnam Sabbathumque inſequens determinatos fuiſſe ex iſtis Chriſti verbis annuo jejunio dies. Unde palam eſt, nos ad illos imitandos nequaquam aſtringi. Futilibus enim illi rationibus permoti, & in ſacra pagina interpretanda admodum hallucinantès, plurima introducere, quæ ex illo tempore, quo iſta ſcripturarum loca rectius fuerint intellecta, repudiari merito debuerunt. Age vero, quæro jam utrum Sospitator de ficta iſta, quam veteres imaginabantur, an ea, quam modo dixi, vera ſua abſentia cogitaſſe exiſtimandus eſt? Si de illa, non quadraginta, ſed duorum circiter dierum jejunium nos pariter atque illos celebrare oportet: ſi de hac, cum nullam eorum rationibus vim ineſſe agnoſcamus, cur exemplum illorum hæc in re ſequi tenemur? Quis verò ſanæ mentis ſponſum vel in medio Reſurrectionis feſto adhuc ablatum jam dicere verebitur? Veteres quidem, ut jejunium hoc ex Chriſti mandato obſervandum docebant, ita cætera omnia, utpote de quibus is nihil præceperat, libera eſſe judicabant. At enim cum Chriſtus, ſi verba illius recte explicentur, nihil magis de jejunio ante Paſchiam, quam aliis præſcripſerit, ad illius potius, quam ad aliorum quorumcunque obſervationem, nos haud ulla neceſſitate aſtringi exiſtimamus. Nec veterum Catholicorum patrociniò ita ſtatuentes deſtituimur, ut ſententiam eorum tradit Septimius, quæ hic paulo plenius a nobis deſcribetur, quam ſupra factum fuit, ubi eadem verba citandi occaſio ſeſe obrulit. " Certe, *inquit*, in Evangelio illos dies jejuniiſ determinatos putant, in quibus ablatuſ eſt ſponſus, & hos eſſe jam ſolos legitimos jejuniorum Chriſtianorum, abolitiſ legalibuſ & propheticiſ vetuſtatibuſ. Ubi volunt enim, agnoſcunt quid ſapiat: *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem*. Itaque de cætero differenter jejunandum ex arbitrio, non ex imperio novæ diſciplinæ, pro temporibuſ & cauſiſ uniuiſcujuſque. Sic & Apoſtoloſ obſervaviſſe, nullum aliud imponenteſ jugum certorum, & in commune omnibuſ obeundorum jejuniorum."

In loc.

De Jejunii
cap. II.

Pars III.

Hanc antiquorum Catholicorum sententiam, qua jejunia, quæ ex nova disciplina imperio non sunt, libera esse, & cujusvis arbitrio relicta declarantur, lubentes amplectimur. Et vellem profecto ut Hierarchici imperium nova disciplina proferant, quo vel Quadragesimæ, vel Quatuor Temporum, jejuniorum observatio a nobis requiritur. Haud ignoro, non deesse, qui novam disciplinam de Montanistica intelligentes, non veteri Judæorum, sed illi Sosipitatoris & Apostolorum, eam a Tertulliano hic opponi volunt. Sed utra interpretatio potior habeatur, argumentum meum, paucis mutatis, eandem vim retinet. Tertullianum excipit Origenes. Hoc jejunium, inquit, Origenis testimonio honestatur: *Habemus Quadragesimæ dies jejuniis consecratos.* Orig. Hom. xx. in Levit. Utrum id Origenis an Ruffini testimonium sit, non constat; & præterea qualis fuerit illa Quadragesima ex istis verbis, cujuscunque sint, parum liquet. Sed magnæ hujus jejunii expresse meminit Concilium Nicænum, Can. v. *Αἱ δὲ σύνοδοι γενέσθωσαν, μὴ πρὶν τὴν τετραετησίαν, ἢ αὐτὰς μὲν τοὺς ἑσπέρους ἀνασκημένους, τὸ δὲ πρὶν καὶ μετὰ τὴν τετραετησίαν τὸ θεῖον δούλον. Synodi habeantur, una ante Quadragesimam, ut, omni animorum infensione semota, purum donum offeratur Deo: secunda in tempore autumnii.* Ex hoc autem Concilii Canone nihil magis de Quadragesimæ istius natura colligi potest, quam ex testimonio præcedente. Sed expendat secum lector, an non superstitionem sapiant ea Concilii verba? Quid enim? an non Eucharistia omni anni tempestate æqualem sortitur sanctitatem? an non parem, quodocunque eam percipere volumus, charitatis & pietatis Christianæ curam postulat? Quænam igitur ratio suadet, ut majori diligentia ea anni tempestate, quam alia quavis, ad illius celebrationem nos præparemus? Cultus Eucharisticus semper idem est, & si aliis temporibus haud opus sit ut jejunium eum antecedit, utique nec tunc illo indigebit. Unde si vera foret cl. Hooperi sententia, in Hierarchica ramen & Judaica Quadragesima dispar esset ratio. In die enim Expiationum cultus omnium maxime solennis a Judæis peragebatur; at in die Paschæ nihil singulare præcipitur, sed ad eundem tantum, ac aliis diebus Dominicis, cultum Christiani obligantur. Sed necdum finitur Orestes. Pergit enim Auctor: *De Quadragesima in suis temporibus observata, hæc tradit Epiphanius in Compendiario doct. de Fide: Τὴν δὲ τετραετησίαν, ἢ πρὶν τὴν*

ἐπὶ τῇ ἡμέρῃ τῇ ἀγίῃ πάχα ὡσαύτως φυλάττειν ἔωθεν ἢ
 αὐτὴ ἐκκλησία, ἐν νηστείᾳ διατελεῖσα· τὰς δὲ κνείας ἐδ'
 ὅλως, ἔτε ἐν αὐτῇ τῇ τεσσαρακοστῇ. Id est: Porro Quadra-
 gesimam ante septem dies Paschatis similiter servare solet ea-
 dem ecclesia, in jejuniis perseverans: Dominicis vero diebus
 prorsus non, ne in ipsa quidem Quadragesima. Qualiscunque
 Epiphanii Quadragesima fuisse concipiatur, sine dubio ei
 Hierarchicorum erat dissimillima. Ante Paschalem enim
 hebdomadam finiebatur, ut ostendunt laudata Epiphanii
 verba. Id dissimulat quidem Peravius, contendens istos
 septem dies Pascham non præcessisse. Sed ex Epiphanio
 ipso manifestum est, τὰς ἐπὶ τῇ ἡμέρῃ τῇ ἀγίῃ πάχα, idem
 esse, ac Hebdomadam Pascha, i. e. quæ Resurrectionis fe-
 stum præcedit. Attendat tantum lector ad ea quæ apud
 illum proxime sequuntur: Τὰς δὲ ἑξ ἡμέρας τῇ πάχα ἐν
 ξεροφάγῳ διατελεῖσι πάντες οἱ λαοί. i. e. Sex vero Paschæ dies
 xerophagiis transigere populus omnis assuevit. At sex illi
 Paschæ dies Pascham nequaquam subsecuti sunt, exinde
 enim ad Pentecosten omnes dies festi erant. Explicandus
 igitur est Epiphanius ex Constitutionibus App. de qui-
 bus superius egimus. Porro notatu dignissimum est, quan-
 tum mutati sint progressu temporis Catholici. Xeropha-
 gias illas Montanisticas damnabant olim Tertulliano
 æquales, ut ipse testatur: "Arguunt nos, quod *jejunia*
 " *propria* custodiamus; quod *stationes* plerumque in ve-
 " *spem* producamus; quod etiam *xerophagias* observe-
 " *mus*, siccantes cibum ab omni carne, & omni jurulen-
 " *tia*, & vividioribus quibusque pomis, ne quid vinofi-
 " *ratis* vel edamus vel potemus." Epiphanii autem ævo
 Catholici Montanistas æmulari, eorumque xerophagias
 recipere non sunt dedignati. Quod cum in aliis etiam
 consuetudinibus bene multis factum fuit, non est quod
 adversarii de recentioribus Patribus adeo magnifice lo-
 quantur, quorum instituta ab iis veteris ecclesiæ, cujus
 laudibus toties obtundimur, adeo discrepârunt. Hierar-
 chici enim septem Quadragesimæ Sabbatis jejunia pera-
 gunt, cum veteres uno tantum totius anni Sabbato jeju-
 nare soliti sint. Sic Can. App. Εἰ τις κληρικὸς ἄρειδῃ
 ἢ κνείαν ἡμέραν, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τῆ ἐνδομήνου νηστῶν,
 κατὰ τρεῖς ἡμέρας ἢ λαϊκὸς ἢ, ἀρρετῶς ἔστω. Id est: Siquis
 Clericus inventus fuerit die Dominico jejunans, vel Sabbato,
 præter unum solum, deponatur: si vero Laicus sit, segregetur.
 Quid autem ex allatis testimoniis Auctor colligat, jam
 audiamus. Ex quibus omnibus, inquit, diligenter pensi-

De Jejniis
cap. 1.

Can. LXVI.
Vide etiam
Pseudoigna-
tium, ad Phi-
lipp.

Pars III. *tatis negari non potest, quin aliquod plurium dierum, aut etiam septimanarum, jejunium ab Apostolicis usque temporibus observatum fuerit, quod veteres uno nomine Quadragesimam appellabant. Sed quicquid is in contrarium statuat, quatenus hoc merito negari possit, supra ostendimus. Nec abs re forsan erit, sententiæ nostræ capita breviter repetere. Summa igitur eorum quæ diximus huc redire: primum ab Irenæi tempore jejunium aliquod ante Pascham celebratum fuisse agnoscimus: deinde huic consuetudini Tertulliani saltem ævo, si non & eo Irenæi, malam Christi verborum interpretationem occasionem dedisse probavimus, contra vero ex Apostolica traditione (ut volunt adversarii) originem minime traxisse, quod scriptores, qui mentionem ejus primi faciunt, etiam sua ætate, nec eodem modo, neque tempore observatum fuisse testentur; quorum utrumque Apostoli, si ab illis institutum fuisset, sine dubio determinassent, nec eorum traditionem veterum Christianorum memoria, qui jejunii hujus celebrationem annua religione peregerunt, tam cito excidere potuisse omnino credibile videtur: tum præterea jejunium illud tribus, vel etiam quatuor, primis ecclesiæ seculis, ad quadraginta dies minime productum fuisse observavimus: postremo veteres propter ablatum sponsum illud celebrasse ostendimus, cum Hierarchici longe aliam suæ Quadragesimæ rationem afferant. Ita enim collecta Dominicæ primæ in Quadragesima: “ Domine, qui nostra causa dies quadraginta, & quadraginta noctes jejunasti, da nobis ea uri abstinentia, ut, carne nostra spiritui subjecta, piis tuis monitis semper obsequamur, in justitia & vera sanctitate, ad honorem & gloriam tuam, &c. ” Sed restat denique Socrates, cujus verba ex *Lib. v. c. 22.* [non 21.] ab Auctore proferuntur. At is profecto, summo judicio rem totam pertractans, nec festum Paschæ, nec jejunium, illam antecedens ex Apostolica traditione profectum ostendit; nec meminit quidem quadraginta dierum jejunii; contra vero quam diversa aliis atque aliis locis jejunandi ratio fuerit, nobis indicat. Quæ omnia ad Hierarchicorum Quadragesimam parum attinent, ut ex verbis illius lector clarius percipiet; cujus gratia paulo altius hic repetemus, quam ea descripsit Nicholusius. *Αὐτίκα τὰς περὶ τὸ πάχα νηστείας ἡμέρας παρ’ ἡμοῖς φυλαττομένας εἶναι ἐνέειν. Οἱ μὲν γὰρ ἐν Ῥώμῃ τρεῖς περὶ τὸ πάχα ἐξ ἑβδομάδας, πλὴν σαββάτου καὶ κυριακῆς, συνημμένας νηστεύουσιν: οἱ δὲ ἐν Ἰαλυνείοις**

καὶ ἄλλῃ τῇ Ἑλλάδι, καὶ οἱ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ, πρὸ ἐβδομάδων
 ἔτι καὶ πρὸ τῆς πάσχα νηστείας νηστεύουσι, τεσσαρικοσὴν αὐτὴν
 ὀνομάζοντες· ἄλλοι δὲ πρὸ τέττε, ἄλλοι [forsan ἄλλως]
 πρὸ ἑπτὰ καὶ ἑορτῆς ἐβδομάδων καὶ νηστείας ἀρχόμενοι, καὶ
 τρεῖς μόνους πενθήμερους ἐκ διαλημμάτων νηστεύοντες, εἰδὲν
 ἥττον καὶ αὐτοὶ τεσσαρικοσὴν τὸν χρόνον τῆτον καλεῖσι. Quæ
 a Valesio ita vertuntur: Primum igitur jejunia illa quæ
 ante Pascha fiunt, aliter apud alios observari reperias. Nam
 qui Romæ sunt, tres continuas hebdomadas ante Pascha, ex-
 ceptis Sabbato & Dominico die, jejunant. Qui vero in Illy-
 rico, & per universam Achaiam, & qui Alexandriæ degunt,
 sex ante Pascha septimanas jejunant, idque jejunium Quadra-
 gesimam vocant. Alii rursus diversum ab illis morem secuti,
 septima hebdomade ante Pascha jejunium ordiuntur, ac tres
 duntaxat septimanas, quinque dierum singulas, per intervalla
 jejunantes, nihilominus hoc tempus ipsi quoque Quadragesi-
 mam appellant. Qui tam de modo, quam spatio jeju-
 nandi, adeo inter se dissenserunt, in eo tamen, quod
 uno Quadragesimæ nomine jejunia sua appellarent, con-
 sensisse, ex hoc quidem Socratis loco discimus. At sin-
 gulas has veterum Quadragesimas non magis inter se,
 quam omnes ab ea Hierarchicorum discrepasse, hinc
 manifestum est.

De Quadragesima autem satis, si non & nimium, di-
 ximus: reliquum est ut de jejniis Quatuor Temporum
 agamus. Hæc autem in istum præcipue finem instituta
 fuisse, ut illis, perquam enixis precibus, divinus Spiritus in
 eos, qui in sacros Ordines tum initiandi sunt, invocetur,
 ex Auctore discimus; ut supra observatum fuit. Je-
 junia hæc feriis quartis, sextis, & septimis post Domi-
 nicam primam Quadragesimæ, post festum Pentecostes,
 post xviii. Cal. Octobris, & post Idus Decembris pera-
 guntur; quæ sane in veteri ecclesia locum non habebant.
 Quadragesimæ enim jejunium, antiquissimis temporibus,
 angustioribus, ut dixi, includebatur cancellis, nec initium
 ejus ante quartum forsan, vel quintum seculum, tan-
 to intervallo Resurrectionis festum præcedebat, ut hæc
 jejunia includere posset. Nec feriæ septimæ, una tan-
 tum excepta, antiquissimis ecclesiæ temporibus jejniis
 assignari solebant, ut supra ostendi; licet singularis esset
 ecclesiæ Romanæ Socratis ætate consuetudo, qua Sab-
 bata in Quadragesima festi dies habebantur, cæteris
 vero omnibus Sabbatis jejunabant. Fabulosam horum
 jejuniorum originem, ex Calixti epistolis Decretalibus pe-

Pag. 310.

Serm. 5. De
Jeiun. deci-
mi mensis.

Serm. 1.

titam, Auctor rejicit. Sed, paulo post hanc ætatem, (sc. post annum 220.) Quatuor Temporum jejunia in ecclesia usu recepta fuisse liquido constare affirmat. Nam in hæc, inquit, tanquam in ferias tum antiquitus usitatas, Sermones habuit Leo Magnus, qui vixit circa ann. 450. Cum nulla apud antiquos scriptores ante Leonem horum jejuniorum vestigia comparent, paulo ante ejus tempora instituta fuisse crediderim. Jejunium quidem decimi mensis Leo ad priora tempora refert, scribens: "Sancti patres nostri divinitus inspirati decimi mensis sanxe-
" re jejunium, ut, omnium fructuum collectione con-
" clusa, rationabilis Deo abstinencia dicaretur." Nec male profecto jejunium, quod a patribus divinitus inspiratis sancitum credebat, celebrari voluit. Sed cum patres isti nec admodum antiqui, nec divinitus inspirati, nobis videantur, auctoritatem eorum haud magni facimus. Immo antiquitatem illam rejicimus, quæ sine insigni Reformatæ religionis damno laudari nequit. Notatur Leo ipse a Reformatis scriptoribus, ut summus tyrannidis Romanorum Pontificum fautor, si non & auctor primarius. Velim equidem, ut adversarii se prius a Pontificiorum argumentis, Leonis auctoritati innixis, securos præstent, quam nos ea opprimere conentur. Notatu digna sunt illa ejus verba (qualia etiam in Sermonibus de jejuniis decimi mensis passim leguntur) "Sabbato
" autem apud beatissimum Apostolum Petrum Vigiliis
" celebremus; qui & orationes, & jejunia, & eleemosy-
" nas nostras, precibus suis dignabitur adjuvare." De Conciliis IX. & XI. sæculi agere supervacaneum est. Ordinationes Clericorum quovis anni tempore, prout occasio ferebat, in antiqua ecclesia peragebantur. Si a Gelasio quatuor tantum temporibus fieri juberentur, hoc novum erat, & vel Leoni Magno incognitum.

Omisit Auctor Rogationum jejunia, quæ feria secunda, tertia, & quarta ante ascensionem Domini observanda præcipiuntur; sed qua speciatim de causa me nescire fateor. Instituta creduntur seculo quinto, sed veteris ecclesiæ usui plane repugnant, quæ a Pascha ad Pentecosten omne jejunium prohibebat. Et hæc de jejuniis.

Cæterum Auctor tandem contra ea omnia, quæ in hoc capite tum de festis tum jejuniis disputavit, aliquem objectantem introducit: Sed dicit Deus, sex diebus operaberis: ideoque dies Dominicus, qui in locum Sabbati suffe-

ctus

CAP. XI. De Dierum Festorum Observatione.

411

Pars III.

Deus est, solus sacer est habendus, ceteris omnibus inter profanos annumerandis. Hæc autem tam absurda & absona (nam ita mox appellat) ei videntur, quæ facili negotio dilui possint. Respondet igitur: Sed quis sanus unquam putavit, hoc Dei præceptum, aliter quam permissive, ut aiunt, fuisse datum? At sciat is haud defuisse, qui non tantum permissive, sed & præceptive datum putarint; & tamen profanus hominibus habiti sunt. Sed ne morosiores videamur, demus illa verba permissive intelligenda esse. Quoniam igitur jure, concessam a Deo ipso libertatem adimunt adversarii? Deus dicit; sex diebus operaberis: Hierarchici contra; sex diebus non operaberis. Importuna capita! Quod Deum ipsum singulis, expresso suo mandato, integrum permisisse fatentur; id omnibus, suis institutis auferre contendunt.

Vid. Synopf.
Crit. in Ex.
xx.

CAPUT XII.

De Corporis Inflexione ad nomen Jesu.

Duo in hoc capite ab Auctore tractantur: unum, quod præ se fert inscriptio; alterum, Reverentia versus Altare.

De priori ita sentimus: Omnem, quem Deo exhibemus, cultum rationalem esse debere. Sed nullam hic causam videmus, cur potius ad nomen Jesu, quam ad nomen Dei, Jehovæ, Christi, vel Sospitatoris, ejusdem ac Jesu significationis, corpora inflectere debeamus. Aequissimæ autem nostræ postulationi, ut aut ex S. literis, aut ex rei natura cultus rationem reddant, adversarii nondum satisfacere. Unde nec mirum videri oportet, si præceptis eorum minime obsequamur.

Sed audiamus Auctorem: Sed notandum est, totum illum calculum strepitum (de quo scilicet in hac cæremonia nostrorum aliqui eos olim criminati sunt) simul cum perturbato cætu, extinctaque Ministri voce, rhetoricantium stoculis deberi; qui quicquid sibi minus arriserit, nulla veritatis habita ratione, verbis atrocissimis in invidiam trahunt, ac cuncta pro voluntate augent & amplificunt. Nos sane, quotiescunque Domino nostro, recitato ejus nomine, reverentiam exhibemus, tantummodo capita inclinamus, citra ullum vel levissimum strepitum, aut proximi cujusvis molestiam. At quis nescit mores istius ævi, quo hoc iis crimini datum

Pag. 313.

Respon. p.
205.De Idolatr.
Eccles. Rom.
p. 21.Direct. p.
10.

fuit, ex hodierno usu cognosci non posse? Bene autem cessit, quod a nostris olim moniri, reverentiam decentius institutam jam exhibeant. Hinc de calcium strepitu apud recentiores nostros Scriptores altum est ubique silentium. Sed olim id haud immerito objectum fuisse, ex Whitgifto satis constat; qui ad verba illa *Admonitionis*, quæ citat Auctor, respondens, adeo non vera esse diffinitur, ut cæremoniam defendat, in genua ad nomen Jesu procumbere, rem adiaphoram esse affirmans: quod sane a toto cœtu sine strepitu fieri nequit. Sed pergit Auctor:

Vel si crebrius honorem hunc, quam solemus, deferremus, quis jure nos culpârit, quod in gratiis Deo pro tam insigni beneficio agendis, officiosiores forsan, quam par erat, videremur? Quidni culpandi sint, qui officiosiores sunt, quam par est, non video. Id epim pro superstitione jam olim fuit habitum, & ab æquis iudicibus damnatum.

At ipsi obrectatores nostri, inquit, ne non satis urbani esse videantur, palam in ecclesia cuius suorum vel sternutanti felicia fausta que omnia precari, aut saltem capitis inclinatione eam rem significare, nunquam fere dedignantur. Similiter Pontificii ab honore Regis imagini exhibito, imagini etiam Christi tribuendum argumentantur. Sed respondet Stillingfleetus, de honore religioso contendit, non vero de civili. Pari etiam responso, si vere hæc dixisset, nos uri possemus. Sed res ipsa falsissima est. Ego a teneris usque (Deo gratias) unguiculis inter Nonconformistas enutritus, consuetudinem hanc in eorum cœtibus usitatam nunc primum audio. Hinc iudicium ferant exteri fratres, quam fidem meretur Obrectator ille, cum de nostris precibus agit, p. 346. qui adeo insigniter in re certa hallucinatur. Enimvero satis notum est, nonnullos nostrarum partium scriptores istam consuetudinem, vel extra divinum cultum, tanquam ineptam, superstitiosam, & paganicam damnâsse. Immo salutationes omnes istiusmodi in sacro cultu, quas nobis affingit Auctor, prohibuit Conventus Westmonasteriensis, a quorum in hac re iudicio nondum recessimus.

Si Christus in orationibus nostris publicis colendus est, cur non, nomine ejus recitato, quasi signo dato, cætus omnis citetur, & quasi tuba quadam accendatur, ad cultum, more quodam solenniore, Deo Servatori una exhibendum? Auctor profecto non tam nostros, quam suos hic perstringit. De aliis enim Sospitatoris Deique nominibus par est ratio. Immo Jesu nomen, quandocunque recitatur, ad parem reveren-

reverentiam exhibendam adversarios provocare debet; cum tamen illi (ut mox vult) *Symbolum* tantum recitantes, eo pronunciato, capita inclinant. Ita enim in sequentibus verbis scribit, *Sed præter jus ac fas omne incusans nos, quod nimis officiose ac importune istum honorem Christo deferamus. Nam cum in codicibus sacris publice legendis, tum in Liturgia nostra peroranda, ubi crebrius Jesu nomen recitatur, raro admodum aut nunquam corpora inclinamus. Summam hanc observantiam tantum præstamus, dum fidem nostram in Symbolo, ritu solenni, profitemur. Quis hæc alato jam argumento repugnare non videt? De plurimis autem locis vera esse existimo. Quamvis enim in Cathedralibus ecclesiis frequentior sit hujus ritus usus; alibi tamen, nisi in recitatione Symboli, contra Synodi jussu, in desuetudinem, opinor, abiit. Auctoris autem excusatio mihi haud valde honorifica videtur, cum Synodus aliter statuerit, ut ex verbis ejus manifestum erit. "Si-
 " militer etiam nomen Domini Jesu, quoties inter divi-
 " num cultum inciderit, congrua ac humili reverentia ab
 " universis tum præsentibus excipietur, prout hactenus
 " fieri consuevit."*

Syn. 1603.
 Can. xviii.

Sed hac in re parcius suis linguis fortasse indulgerent adversarii, si attentius considerarent, quod eodem idololatriæ crimine omnes fere per totum Christianum orbem etiam Protestantes vulnarent. At quis unquam nostrarum partium, eo nomine, illos idololatriæ infimulavit? Relegat modo lector, quæ in initio hujus capituli ex nostris scriptoribus Auctor in margine descripsit. Nulla vel levissima idololatriæ hujusce ritus mentio illic occurrit. Reverentia versus altare istius quidem criminis incusatur; sed ejus longe alia est ratio, ut mox videbimus. Interim vero cum Auctore pergamus.

Pag. 316.

*Omnes enim qui Confessionem Augustanam sequuntur, pluresque aliæ ecclesiæ Germanicæ, unanimi nobiscum consensu, ad auditum nomen Jesu, summam exhibent reverentiam. Quænam sint illæ aliæ ecclesiæ Germanicæ prorsus nescio. Sed Joannis Brentii, Theologi Lutherani, verba sunt lectu dignissima. "Quod autem Paulus ait; ut
 " in nomine Jesu omne se genu flectat, &c. non sic intelli-
 " gendum est, quod necessarium sit, ut, prolato hoc no-
 " mine, homines semper externa genua flectere debe-
 " ant. Hæc est puerilis ceremonia, & propter pueros
 " usurpanda aliquoties."*

Cirante
 Hickmanno
 in Apol. p.
 109.

Pars III.

*Neque qui in Calvinianis ecclesiis modestiores sunt, etsi ritum hunc usu suo ordinario baud admodum comprobant, cum tamen ab aliis usitatum minime improbant. Certe cum vel modestiores hunc ritum, censente Nicollio, non minime improbant, quid mirum, si aliis nonnullis, opinionis suæ forsan tenacioribus, omnino displiceat? Sin autem ad mentem potius, quam verba ejus attendamus, vult, ni fallor, ex Calvinianis non defuisse, qui hanc cæremoniam rem natura sua liberam & indifferentem esse existimârint. Id enim *Paræi* verbis, in hujus rei testimonium ab Auctore prolatis, significatur. Verum enimvero quis non merito demirari possit, *Paræum* toties ab Hierarchicis damnatum, & cujus scripta Oxonienses comburenda decreverunt, jam *modestio*rem hominem dici? Sed ita sibi inconstantes deprehenduntur, qui *Lesbia* regula omnia metientes, de moribus hominum sententiam pronunciant, prout suis institutis bene, aut male congruere videantur.*

Mihi autem perplacet, quod Auctor Apostoli verba, *Philipp. II. 10.* quæ huic consuetudini originem præbebant, ad eam nullo modo attinere fateatur. Nam si loco isti male intellecto accepta sit referenda, quidni, detecto jam tandem errore, eam missam facere debeamus, non percipio. Fallitur autem, cum mox dicit: *Sed nemo nostrum, nemo exterorum tam stupidus est, qui putet, hæc verba sensu stricte ad voces præfinito intelligi.* Hammondus enim, Grotium secutus, ab ista interpretatione non ablu- dit. Item Joannes Browningus scriptor nec indoctus, nec quo vixit tempore obscurus, locum simplici verborum sensu intelligendum esse contendit. Nec aliter explicat Heylynus, qui Ambrosium atq; alios veteres scriptores istius interpretationis patronos allegat. Nec Montacutii verba de eo loco omitrenda sunt: “Hoc non alio, inquit, sensu, “quam literali, intellectum populo Christiano commen- “dat ecclesia; ita ut quoties, loco præsertim sancto, “actione sacra, nomen illud augustissimum de lecto- “ris ore ad aures audientium pervenerit, statim, in “signum humilitatis, subjectionis, obedientiæ, inclina- “to ad *μεγάλυνσιν* corpore, genua sua incurvent, & “Dominum profiteantur. Quod veteris ecclesiæ insti- “tutum usurpat per parochias ecclesia Anglicana, & “ringentibus atque obloquentibus Sectariis & Purita- “nis, lege lata ecclesiastica, accurate propugnat & tue- “tur.

Vide Synops.
Crit. in loc.

Conc. vi. de
public. Eccl.
Prec. & Je-
jun. p. 21.
Cypr. Angl.
p. 19.

Orig. Eceles.
Part. I. p. 123.

“tur.” His addi potest Joannes Swan, qui hanc eere-
moniam ab Apostolo illic mandari statuens, Auctoris no-
stri rationem diluere conatur. “Quidni enim, inquit,
“Apostolus more humano loquens, tam genua hic loci,
“quam linguas alibi Angelis tribuat?”

Ad alteram hujus capitis controversiam jam deveni-
mus, scilicet: *De Reverentia versus Altare.* Hanc autem
nusquam ab aliquo ecclesie Anglicanae instituto juberi, mo-
net Nicholusius. Eatenus igitur eam laude dignam exi-
stimo: nollem enim vel speciem aliquam idololatriæ Re-
formato nomini adhærere. Et profecto si juberetur, vel
ea tantummodo de causa Hierarchicos merito relinquen-
dos esse judicarem. Sed si nullo jubeatur instituto (ut re-
vera non jubetur) qua ratione famosissimus ille Archiepi-
scopus & Martyr (ut nonnulli volunt) ejus ecclesie, Lau-
dus, qui hanc ceremoniam non tantum injunxerit, sed eam
detractantes atrocius persecutus sit, ab affectata tyranni-
dis crimine purgari potest? En autem Hierarchicos ad
exemplum ejus renovandum paratos! Quid enim aliud
sibi volunt illa Auctoris verba? Sed quid si actio hæc om-
nibus nostris hominibus imperatum sit? Quam immane faci-
nus! Quam detestabile flagitium! Scilicet jussum est intro-
euntibus Dei templum, ut reverentiam aliquam: externam,
propter sanctitatem loci, curvato corpore, exhibeant, versus
altare, hoc est, recta acie, (nam plerumque in iis locis, qui-
bus iste ritus maxime usitatur, sunt ecclesie fores solum Occi-
dentales, quæ altare a fronte spectant) & quia homines non
imperantur vel dextrorsum vel sinistrorsum, aut, quod magis
inurbanum est, converso tergo, corpora inflectere, illud est
mensulam & panniculos adorare, & in idololatriam, illa
Pontificiorum longe turpiorem, relabi. Sed unde nobis de
hac templorum sanctitate constet? Nos nullam lapidibus
inhærere sanctitatem, nec unum locum alio per se san-
ctiorem, sub Novo Testamento agnoscimus. Adversarii
autem unumquemque templum, etiam vacuum, in-
trantem, propter sanctitatem loci reverentiam exhibere
volunt: quod superstitionem, ne quid durius dicam, re-
dolet. Porro, si recta tantum acie curvanda sunt intran-
tibus corpora, quid verbis illis, *versus altare*, opus est?
Immo cur, siquando ita accadat, ut templum intrantes
altare non recta acie intueantur, tunc etiam, tergo
ad cœtum converso, versus illud corpora inflectunt?
Majorem ecclesie Dei, quam altari sanctitatem inesse
censerem. Id tamen, utcunque inurbanum, sæpius fa-
ctum

Pars III.

ctum vidi. Ad hæc, ni Auctor lectores suos decipere velit, cur non tantum qui templum ingrediuntur, sed qui ad altare etiam accedunt, vel ab eo recedunt, corpora sua incurvant, nobis explicet. Quidni hæc, quæ in suorum excusationem adducit, veteres etiam idololatrias defendere potuerint? Quidni Judæi similiter dixissent, se non aureum vitulum, vel eos *Dane & Bethel* collocatos, sed Deum ipsum, versus eos adorare? quod sese autem versus illos inflecterent, ideo fieri, quod ad ipsos accedentes *nec dextrorsum nec sinistrorsum, nec quod magis inurbanum est, converso tergo, sed recta acie corpora inflectere voluerint?* Duplex esse idololatriæ genus e sacra pagina discimus; alterum, quod in primo Decalogi præcepto prohibetur, cum Numen falsum (v. g. *Baal*) adoratur; alterum, cum verum quidem colitur, sed cultus versus aliquid (v. g. *vitulum aureum*) peragitur, quod neque per se ullam sanctitatem sortiatur, nec ullum Divinæ præsentia signum aut tesseram exhibeat; atque hoc quidem secundo præcepto interdictum legimus. Quia igitur ratione adversarii ab omni labe hac in re immunes se præstare possint, eorum est videre. Rev. Ufferium audire operæ pretium est, cujus verbis huic capiti finem imponam: “*Quamvis, inquit, sublata sit crassa Pontificiorum idololatria, corruptio tamen quorundam mentium, qui versus sacrarium, consuetum altaris locum, poplitem flectunt, infixam etiamnum hæret.*”

Corpus Theolog. p. 232.

CAPUT XIII.

De Librorum Apocryphorum in Ecclesia Lectione.

INter Reformatos & Pontificios maximæ de libris Canonici lites agitantur. Hi enim libros Apocryphos, ut paris cum iis V & N. Testamenti auctoritatis & dignitatis, multis jam retro seculis populo commendârunt; illi vero Canonici annumerandos esse uno ore negantes, ubique, præterquam in Anglia ac Hibernia, publicam eorum in ecclesia prælectionem eliminârunt. Quæritur igitur, an non id prudenter ab exteris factum fuerit, & an citra periculum publica Apocryphorum librorum lectio in Anglia sit imperata? Plebeiiorum hominum pauciores de ecclesiæ doctrina, ex Anglicanis fidei Articulis, quam ex usu & consuetudine informantur. Quapropter

cum

CAP. XIII. De Librorum Apocryphorum &c.

417

Pars III.

cum libri Apocryphi sacrae scripturae loco statim temporibus legantur, ipseque liber Liturgicus, qui omnium manibus teritur, post traditum Psalterii legendi ordinem, ceterarum omnium lectionum, cum Canoniarum tum Apocrypharum, seriem verbis illis praescribat; Ordo quo reliquum sacrae scripturae praelegi jubetur; subtilibus Pontificiis imperitam plebeculam captandi ansa praebetur; immo ipsi Hierarchici eam nonnunquam in gravem errorem inducunt.

Sed affirmat ecclesia libros Canonicos unicam esse fidei normam, Apocryphos ideo solum lectos esse, ut homines ad morum probitatem amplexandam, ex honestissimis virorum piorum exemplis & saluberrimis praeceptis, quae in his voluminibus traduntur, acrius excitentur. Per multa in his voluminibus contineri egregia fatemur; sed & putida quaedam narrari mendacia, quae ex iis populo identidem recitata, risui potius movendo & bonis moribus corrumpendis, quam pietati adjuvandae inserviant, nemo sanus inficias ibit; licet ecclesia Anglicana affirmet: "Nihil quidquam jam praescripto ordine legendum esse, praeter purum incorruptumque Dei verbum, nempe sacram scripturam, aut quod cum divino verbo & facris literis plane congruit.

Pag. 319.

Lib. Liturg. in Praef. de Divinis Officiis Eccles.

Sed etiamsi Dei verbo fidelium animis pietatem, virtutemque felicius inferi judicet; nullis tamen inducta consiliis sibi persuadere potuerit, nefas esse alia scripta, sapientissimorum hominum curis exarata, publice recitare, aut ea omnino sine fructu in ecclesia legi. Quorsum enim tum spectarent conciones a Ministro habitae? Si hoc semel populo persuasum esset, vigilantissimi Pastorum labores vilissima plebi despectui essent & ludibrio. Conciones explicandis sacris literis, praescriptisque pietatis officiis inculcandis plurimum inserviunt; ideoque ad eas habendas Pastores ex divino mandato tenentur, licet nemo illas pro θεοπνεύματος habeat. Sed longe alia res est, cum sacrae scripturae loco futilia, absurda, falsa, atque impia recitantur.

Hanc utique nostrorum sententiam ecclesia antiqua sua auctoritate comprobavit. Testatur enim Dionysius Corinthius, qui saeculo secundo vixit, Epistolam Clementis, ex antiquo more, in ecclesia Corinthiorum perlectam fuisse: quam etiam suo tempore ipse Eusebius, in pluribus ecclesiis recitari memoriae prodit. Longe autem aliter Justinus suae aetatis morem describit: Τα ὑπομνημονόμαστα καὶ Ἀποσόλων, ἢ τὰ συγγραμματα καὶ Περιηγήται, ἀναγινώσκει μέχρις ἐγχαρῶν.

Euseb. lib. 4.

Ib. lib. 3.

Apol. 2.

Id

Pars III.

In App. Can.
85. Vide Cod.
Canon Eccl.
Primit. vin-
dicat. lib. 11.
cap. 9. fest.
12.

Id est: *Commentarii Apostolorum, vel scripta Prophetarum leguntur, quantum bora patitur.* Enimvero quam futilis est illa argumentandi ratio? Veteres egregiam & piam Clementis epistolam populo prælegerunt: ergo incantationes Tobiti, & conficta mendacia Judithæ, Susannæ, Beli & Draconis sacrarum literarum loco recitanda sunt. Sed a Doctiss. Beveregio hujus rei causam accipiat: "Ambæ hæc, inquit, Epistolæ in vetustissimo illo Veteris ac Novi Testamenti Codice Ms. in Regia Bibliotheca refer-
"varo (e quo & in lucem emissæ sunt) ad calcem ni-
"mirum, eadem qua torus liber manu, & iisdem gran-
"dioribus characteribus exarantur. Unde non ineptam
"facere conjecturam liceat, has epistolas tempore & lo-
"co, quo transcriptus est dictus codex, in Canonicorum
"etiam librorum censum, juxta hujus Canonis præscri-
"ptum, relatas esse; alioquin enim difficillimum esset
"rationem reddere, quamobrem una compingerentur."
Si vera igitur sit hæc conjectura, quid mirum si in ecclesia legeretur epistola, quæ Canonica censebatur? Sed longe diversa est hæc res, ab ea quam in Hierarchicis culpanus. Hi enim non modo libros istos una cum Bibliis compingunt, sed eorum etiam loco in cultu divino prælegunt, quos interim Apocryphos esse agnoscunt.

De Civ. Dei,
lib. xxii. c. 8.

In ecclesia Africana, docet Augustinus, historias Martyrum publice recitatas, simulque narrationes quasdam de miraculis Christianorum precibus partis. De historiis Martyrum recitatis nihil eo capite dicit Augustinus, quamvis ex aliorum scriptorum testimoniis id satis constet. Libelli etiam de Miraculis sunt in populo recitati. Sed Augustini demum tempore id fieri cœpit, qui lectionem eorum primus introduxit. Hæc autem ad rem nostram nihil faciunt, nam illi Canonicarum scripturarum loco hæc minime legebant, nec alia legebant, quam quæ vera & certa esse crederent; Episcopales vero quæ pro certo falsa esse nōrunt, ea tamen populo prælegere suffi-
"nent.

Conc. Carth.
Can. xlvii.

Can. lix,

Liber Sapientie, Ecclesiastici, Tobiti, Judithæ, & Maccabæorum, autoritate Concilii Carthaginensis, ad publicum ecclesie usum commendantur. Concilio Carthaginensi aliud antiquius, scil. Laodicense, oppono; quo libri omnes extra Canonem in ecclesia legi prohibentur. Libri autem Canonici, nisi quod Apocalypsis omittitur, ex Reformatorum sententia enumerantur. Porro isti libri Sapientie,

entia, Ecclesiastici, &c. a Concilio quidem Carthaginensi commendantur, sed quo nomine; tanquam Apocryphi, an potius Canonici? Certe ut Canonici. Attendite modo ad Canonis verba: "Item placuit, ut præter scripturas Canonicas nihil in ecclesia legatur sub nomine divinarum scripturarum. Sunt autem Canonicae scripturae, &c." inter quas ii etiam libri illic numerantur. Immo & Concilium Nicænum librum *Judithæ*, restante Hieronymo, in numero sanctarum scripturarum legitur computasse. Maccabaicos etiam pro Canonicis agnovit Cyprianus. Quamvis autem *Sapientia*, *Ecclesiastici*, & *Maccabæorum* libri utiliter legi possint, nec aspernanda quædam *Tobiti* liber complectatur; nonnulla tamen veritati valde contraria in singulis inveniuntur. Et ni artem magicam plebem docere velint, saltem cap. vi. *Tobiti* prætermittere consultius esset. Quod ad *Judithæ* autem, *Susannæ*, *Beli* & *Draconis* fabulas ineptas attinet, vel privata lectione non immerito forsan indignæ judicentur.

Quos quidem omnes libros in ecclesia suo tempore legi, tradit Ruffinus; etsi non pari cum illa scripturarum auctoritate. Ruffinus, fateor, illud tradit, qui & in ea fuisse opinione viderur; sed an hæc fuerit communis istius ævi sententia, valde dubito. Hieronymus, ut dixi, aliud Patrum Nicænorum de *Judithæ* libro judicium fuisse narrat. Nec Hieronymo cum Ruffino de scripturæ Canone conveniebat. Nam ille historiam *Susannæ*, item *Beli* & *Draconis*, quas haud semel fabulas appellat, rejicit; easdem vero, saltem priorem, ut etiam *Trium Puerorum hymnum*, pro Canonicis hic habet. Attamen cum Ruffinus Hieronymo objecerat, *Danielis* Prophetiæ additamenta ab eo rejecta fuisse; licet opinionem suam aperte satis antea professus esset, eam tamen defendere jam veritus, quæ urserat adversarius vafre admodum & subdole eludit: unde a communi tunc temporis sententia eum recessisse quis facile conjiciat. Recentiorum temporum auctoritatem haud pluris in hac controversia, quam in aliis plerisque facimus. Quæ igitur de *Isidoro*, & *Rabano Mauro* scribit, præterimus; etsi in prioris sententia toto cælo errer, ut ejus scripta inspicienti illico patebit. Ex iis autem quæ diximus, Auctorem Hierarchicorum causam ex antiquæ ecclesiæ usu propugnare frustra conatum fuisse, satis opinor, manifestum est. Sed cum veterum opiniones de sacra scripturæ Canone tam variæ & discrepantes fuerint, in pauca rem conferam.

Aut

Præf. in Judith.

Epist. ad Cornel.

Ruff. in Symbolo.

Præf. in Daniel. & in Daniel, c. 13. initio. Invect. II. in Hiero.

Vid. Hieron. Apol. II.

Vid. Orig. Lib. VI. Cap. I. item Lib. Proximi.

Pars III.

Aut igitur libri Apocryphi dicti ab initio habebantur Canonici, atque ea de causa in ecclesia recitabantur; aut cum a primo Canonici non haberentur, & tamen legentur, eorum auctoritas pedetentim & gradatim accrevit, usque dum in Canonorum censum tandem fuit relati. Auctor, utrum mavult, accipiat. Si prius dicat; in eo laudandi sunt veteres, quod omnes libros, quos Canonicos agnoverunt, publice legi juberent; culpandi vero adversarii nostri, qui *Canticum Salomonis*, aliasque S. scripturae partes quas in Canonem recipiunt, pro coetu tamen legi nolunt. Sed quid id interim ad nos, qui uno ore libros istos Canonicos non esse dicimus? Sin autem posterius velit; videmus hinc sine gravi periculo istiusmodi libros diu in ecclesia legi non posse. Et veterum exemplo edocti, ab isto malo, in quod ipsi inciderunt, nobis sedulo cavere debemus. Quod enim olim factum, id denuo fieri potest. Ad Nicholaeum autem redeamus.

Pag. 321.

Sed nullo die Dominico, per totum anni circulum, ullius libri Apocryphi lectio apud nos jussa est. His sanctissimis omnium celebritatibus, solius sacrae scripturae lectio, ut singularis quidam honos, deferatur: ac quoniam his diebus maximè Christianorum, cum doctorum tum indoctorum, conventus habeantur, ut ex solo Dei verbo utrique instruantur, nec aliquid inscita plebecula sibi offendiculi arripere possit, sapienter admodum constitutum est. Non video, quomodo Auctor jam sibi ipsi constabit. Si enim Apocryphi libri ideo legantur, ut homines ad morum probitatem amplexandam, ex honestissimis virorum piorum exemplis & saluberrimis praeceptis, quae in his voluminibus traduntur, acrius excitentur; quidni diebus etiam Dominicis ipsorum lectio utilis esse possit, quo tempore eos tam acriter excitare oportet, quam cum maxime? Et quid, obsecro, offendiculi ex honestissimis piorum virorum exemplis, & saluberrimis praeceptis arripi possit? Ast videte, ut jam veterum patrocinio destituatur. Illi enim hujusmodi scripta diebus Dominicis recitare non verebantur, nullum periculum ex eorum lectione suspicantes; adversarii contra a vero, fatentibus ipsis, periculo suis eo artificio abunde cautum existimant, quod iis temporibus, cum imperita plebecula adesse nequit, libri isti Apocryphi legantur. Habemus jam tandem confitentes reos, qui nullum olim ex hisce lectionibus periculum imminere affirmabant. Cum coetus igitur Hierarchici nunquam ex solis doctis consistant, sed

Euseb. H. E.
Lib. IV. cap.
23.

sed indocta & imperita plebecula semper sit plus minus admixta, lectiones istæ nulla prudentia, nullo consilio injungi possunt. Sed reliqua audiamus: Quippe scripta Apocrypha partim ad Apostolorum festa, quæ inferioris notæ sunt, amandantur; partim ad vulgares hebdomadarum ferias, quæ in autumnii tempore accidunt, reservantur; cum homines plebei frugibus anni colligendis toti fere sunt versati, nec diurnis Liturgiæ Officiis satis vacare possunt. Immo etiam, in illis ipsis diebus, quando Apocrypha leguntur, unum caput e scriptura Canonica legi jubetur: quæ sane res adversariorum hac in re criminationem penitus extorquet. Opinione sua longe falsus est. Nam præter ea, quæ jam diximus, nulla est omnino harum lectionum necessitas. Qua igitur de causa offendiculi ansam hominibus præbent? Porro futilis est hæc defensio. In viculis enim, quos habitant agricolæ, vulgaribus hebdomadarum feriis conventus rarissimi habentur, in urbibus vero & municipiis res non adeo est insolens. Quanquam & in hisce etiam imperita plebecula ubique scateret. Immo in nonnullis istiusmodi locis homines autumnii tempore otio maxime abundant. Quinimo si veram hujus rei Auctor rationem assignaret, cur festo Innocentium v. Cal. Januarii, qua anni parte homines præcipue otiantur, Apocrypha lectio jubetur?

Cæterum pergit, quod a nobis facile urgeri posse intellexit, præoccupans: Sed propter has historiolas magna scripturæ sacre pars ex ecclesiis exturbatur. Victus autem veritate, & ab omni rationis præsidio destitutus, ad Rhetorum strophas perfugit. Quærit igitur primum: Quo ore, qua fronte id objici possit? Sed ore satis verecundo & modesta fronte illud fieri mox videbimus. Deinde, comparisonem cum nostra consuetudine instituta, objectionis vim eludere conatur. Emoriar, inquit, nisi ipsa luce clarius demonstrare potuero, in nostra ecclesia plus sacræ scripturæ (etiamsi excipiam Psalmos cum Epistolis & Evangeliiis) in duobus mensibus publice perlectum esse, quam in adversariorum vel maxime celeberrimis conventibus, per totum anni curriculum. At nec ita nodum solvit, sed discindit. Si enim in sacræ scripturæ locum suffectæ sint Apocryphæ lectiones, argumentum nostrum firmum & intactum manet. Quanta S. literarum pars sit singula vice populo prælegenda, nusquam determinatum reperimus, id totum uniuscujusque ecclesiæ prudentiæ relinquitur. Nec præscriptas lectiones nimis esse breves unquam quæsti su-

Pars III.

Matth. xxiii.
24.

Vid. Nichol.
p. 70.

mus. Sed id adversarius virio vertimus, quod Apocrypha scripta legendo tempus haud raro impendant, quod Canonicis rectius impendi debet. Præterea non ex æquo hic sit comparatio. Illorum enim preces matutinæ & vespertinæ nostrarum domesticarum locum occupant, & præinde adversarii domesticas iis, qui publicis interesse possunt, supervacaneas esse existimant. Collatio igitur inter publicas eorum lectiones ab una parte, & nostras cum publicas tum privatas ab altera institui debuit. Sin autem hoc fiat, quod Auctor affirmat, falsum deprehenderetur. Veruntamen, quibus hæc minime satisfecerint, aliud responsum in promptu habet, quod, ut firmissimum, ad ultimum reservavit locum. Sed, ut penitus evertatur ista de exterminandis sacris scripturis calumnia, sciendum est, totam fere Bibliam intra unum annum solenni more perlectam esse (in iis scil. locis, qui sane pauci sunt, in quibus mane & vespri publicæ preces recitantur) omisis solum aliquibus capitibus, aut nominum Genealogicarum plenis; aut Prophetice obscuris; aut denique aliis, que cum res veneras, Asianorum more, expressius describerent, animis haud bene firmatis affectus nimis incompósitos possint excitare. Veteres & ab hac parte adversarii æmulantur, culicem percolantes, dum camelum interim deglutiunt. Dei enim verbum horumce hominum iudicio in cœtu Christiano tuto recitari nequit; sed mendacissima & magica Apocryphorum figmenta absque omni periculo in ejus locum sufficiuntur. Certe *Canticum Salomoni* inter eas S. scripturæ partes esse, ad quas Auctor hic respicit, existimo. Hoc enim a Patribus sæpissime laudatum, suisque etiam commentariis cohonestatum, in templis Hierarchyorum (ut supra diximus) nulla ex parte legitur; ne scil. res veneras, expressius descriptas, animis haud bene firmatis affectus nimis incompósitos possint excitare. Cui igitur jam tandem mirum esse potest, Auctorem amatoriam Theologiam nostris exprobrare, cum nonnulla etiam Spiritus Sancti oracula, Asianorum more scripta, publica lectione indigna ipsi habeantur? atque id forsitan, quo neotericis quibusdam, qui librum istum e Canone exterminari volunt, rem gratam faciat. Unde vero Auctori compertum est, Judæorum mentes olim magis firmatas fuisse? Unde scit minori iis, quam nostris, periculo *Canticum* illud prælegi potuisse? Mala mens, malus animus. Ego lectiones ex eo desumpras longe utiliores fore, quam eas Apocryphorum scriptorum, affirmare non dubito.

Sed

Sed neque omni carens excusatione ea, quæ in capitibus Apocryphis inter nos perlectis criminari solent adversarii. Sit enim illa (quam maxime carpunt) Historia Beli & Draconis fabulosa, fortasse concedo: at tamen potest, ut pia quædam Allegoria, juxta receptum Hebræorum morem, retineri. At tamen pia ipsius Spiritus Sancti Allegoria, Asiaticorum more scripta, retineri non debet. Sed quam Auctor vult retinendam, eam, si Apostoli monitis obsequentes fuerimus, rejicere oportet. Hujusmodi enim sunt Judaicæ & aniles fabulæ, quas nos avversari juber. Sed illæ, quia Judaicæ, jam ferri debent; quo argumento totius Rabbinicarum fabularum farraginis lectio publica, si opus fuerit, pariter defendi possit. At fabulosam fortasse concedit. Ingentes sane ipsi gratias agimus, qui id fortasse concedat, quod, ni omnibus deridiculo esse velit, negare non potest. Sed cum fortasse tantum concedat, vereor ne nimio harum fabularum amore & desiderio trahatur. Profecto non tantum fabula est, sed & valde inepta, quæ auditoribus risum movere potest, sed ad morum probitatem eos nunquam excitabit. Et tamen a gravissima Synodo, A 1662. lectio ejus primum injuncta fuit; cum se ipsos toti orbi deridendos propinare, quam nostros non offendere, maluerint. Vellem sane, ut auctor piæ hujus Allegoriæ arcanum sensum revelet, quo magis utilitati inserviat.

Sed & nudam hujus historiae veritatem defenderunt doctissimi simul ac prudentissimi viri, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Nazianzenus. Ex his tres priores non tantum veram, sed & Canonicam putabant. Quapropter eorum auctoritas aut nihil hic, aut nimis valebit. Sed omnes illos Canonicam judicasse, inde liquet, quod semper ut germanum Danielis Prophetæ scriptum citant, secuti nimirum Græcam LXX. translationem, utpote qui Hebraicarum literarum essent ignari. Sed Auctor summa incuria Nazianzenum iis adjungit, qui non de Belo & Dracone, sed de Belo & Dagon loquitur, ad Esaiam Prophetam alludens: Ἐμοὶ ὃ πάλιν πρὸς τὸ αὐτὸν ἐμπνέουσιν ἀπαδ' ἐγ' αὐτοῦ ὁ λόγος. Ἐπεὶ οὖν Βηλ, συνέλειβεν Δαγῶν, ἐλθὲν ἐγὼ ἐν τῷ Σαρόν, καὶ πληγύνθη ὁ Λίβανος. Id est: Mihi vero rursus ad triumphalem cantum sese referet oratio. Cecidit Bel, contritus est Dagon: palus factus est Saron, pudefactus est Libanus. Priora verba habes Esa. XLVI. 1. nisi quod Gregorius Δαγῶν loco Ναβῶ posuit; posteriora vero, Cap. XXXII. 9.

Lib. iv. c. 11.

De Idol.

Lib. 1. Epist.

4. & Lib. 111.

Ep. 1.

Atv. Jul.

Orat. iv.

Pars III.

Vide Comm.

Hier.

Euseb. H. E.

Lib. VI. c. 31.

In Dan. XIII.
1.Clem. I. Epist.
Cor.

Cap. VI.

Resp. ad
Quæst. 74.Cap. ult.
Vid. Cotel.
not. in loc.
Ad Martyr.
c. IV.Theol. Christ.
Lib. I. c. 3.
sect. 9.

In historiam *Susannæ*, quam etiam *Sannis* suis adversarii maxime exagitant, sanctus Hieronymus & Origenes commentarios conscripserunt. Scripsit, fateor, Origenes; sed Africanus, ei æqualis, de ea minus honorifice sensit. Hieronymum autem Commentarios etiam in eam scripsisse male dicitur. Descripsit quidem eos Origenes, sed nullos alios exaravit. Ipse audiatur: "Expositis, ut potuimus, quæ in *Danielis* libro juxta Hebraicum continentur, ponam breviter, quid Origenes in decimo *Stromatum* suorum libro de *Susannæ* & *Belis* fabulis dixerit, cujus hæc verba sunt, quæ locis suis subnotabis." Quicquid autem in istis Commentariis exarat, quod non sit Origenis sed Hieronymi, id omne historię est refutatio. Unde Hieronymum adeo invitum in suas partes pertrahere, Auctorem haud decebat.

Et ad egregiæ hujus viraginis exemplum, ab antiquissimo omnium rei Christianę scriptore, Clemente provocatur. Per totam illam epistolam, nullam *Susannæ* mentionem fieri invenio. Videtur autem hic aliquid in codice omissum. Suspicio enim Auctorem de *Juditha* nonnihil dixisse; quod typographi incuria excidit. Nam huic potius, quam *Susannæ*, nomen viraginis convenit. Et *Juditha* quidem a Clemente laudatur; ni Junii, & alterius viri docti (cujus notas edidit Clericus) conjectura, locum habere debeat, qui totam illam periodum a Clemente Alex. traductam esse volunt. Sed ponamus *Juditham* a Clemente Romano laudatam. Hincne probabit Auctor istum librum tum temporis non omni autoritate in ecclesia caruisse? Parem cum aliis profanis historiis auctori atem obtinuisse haud diffiteor. Sed in ecclesiis perlectam fuisse, qui ex Clemente ostendere conatur; eadem opera *Danaïdum* & *Dirces*, quas similiter laudat, historias, item *Sibyllarum* scripta ab eo citata (ut ex Pseudojustino liquet, etsi locus in Clemente hodie non compareat) tunc temporis in ecclesia recitata ostendat. Immo in II. Epistola Clemens (si modo ejus auctor sit habendus) *Evangelium secundum Aegyptios* citat, quod & multi alii ex Patribus fecerunt. Nec Tertullianus exempla a Gentilibus petere dedignatur, *Lucretiam*, *Mutiūm*, *Heraclitum*, & *Dido*, cum multis aliis, Christianis ad imitandum sistens. Fabulæ de *Juditha* fraus bonis Patribus non suboluit, quæ tamen jam nemini later. Nec male Limborchius, de hoc libro agens: "Videtur, inquit, a nugatore quodam Judæo conscriptus, qui, nul-

" lo

“lo adhibito iudicio, historiolum ad gentis suæ laudem
“ fingere voluit.”

Pars III.

Pag. 323.

Hinc vero, inter alia, summa nostræ ecclesiæ enituit moderatio, ut quæ nec Christianum cæcum boni cuiusvis libri, qui ad aliquod officii munus populum instrueret, lectione privârit, adeoque quædam Apocryphorum capita, in hunc usum retinuit: Siccine dicis? Quidni igitur Clemens, Hermias, aliique a veteribus olim recitati, in ecclesiis vestris leguntur? At cautionem adjicit: sed ne ista volumina, cum Pontificiis, penitus deperire videatur, omnia illa, in quibus crassissimi aliqui errores notantur, e Calendario suo penitus ablegavit, nec omnino populo coram perlegi permisit. Ita quidem volumina ista, quæ cum Pontificiis depereunt, penitus tamen deperire videri nolunt. Quis hic moderationem eorum enitere merito negare potest? Vin' ad exempla ejus descendamus? Omittitur scil. v. Tobiti caput, quia mentientem inducit sanctum Angelum. At legitur vi. caput plane magicum, uti & viii. item cap. xii. 12, 15. Sap. viii. 19, 20. ut alia taceam, quæ a scriptoribus Systematicis notantur. Ita profecto hi homines, si quid ineptiarum e divino cultu excludant, licet alia haud minus ineptæ in eo retineantur, id moderationem appellant.

CAPUT XIV.

De Homiliis Ecclesiæ & Concionibus Ministrorum.

DE Homiliis ecclesiæ, quæ jam rarius populo præleguntur, non opus est ut multa dicam. Quod harum autem lectio aliquandiu cessavit, qui ex Hierarchicis viri sunt candidi, id nostris hominibus magna ex partetribuendum fatentur. Nostri enim munere concionatorio sedulo fungentes, adversarios non tantum suo exemplo ad diligentiam provocârunt, sed, ne plebi despicatui essent, ad frequentes conciones habendas adegerunt. Ministrum Evangelii, docente Apostolo, διδασκάλον esse oportet. Quapropter qui suo Marte ad Christianam fidem & pietatem plebem instituere nequeunt, eos, ut hoc sacro munere indignos, ni peritiores desint Ministri, ab illo arcendos esse judicamus. Absit sane, ut Reformatoribus nostris suam diligentiam in Homiliis conscribendis vitio vertamus. Miserrimus sane tunc temporis religionis status, quo paucissimi, qui plebem in sana do-

1 Tim. iii. 2.

Pars III.

Strina erudire aut possent, aut vellent, invenirentur, tale aliquod remedium postulabat. Immo Homiliarum doctrinam plerumque omni laude dignam censemus. Et licet sacram paginam unicum habeamus *Lydium lapidem*, ad quem omnia, quæ ad religionem spectant, experiri oportet; exoptatissimum tamen nobis pariter atque Nicholus videtur, ut *tum populus, tum novitii Theologi*, harum majorem rationem haberent. Homiliarum enim Theologiam ad sacras literas magis esse, quam hodiernarum concionum, conformatam putamus. Cui enim in Homiliis & Articulis subscribunt, eam in concionibus doctrinam sæpius evertunt. Et tamen, cum quædam minus apta in Homiliis reperiantur, iis subscribere, male (ut nobis videtur) Clerici jubentur.

Vid. p. 240,
241.

Pag. 328.

Jam ad *Conciones* progredior. Nescio quid Auctor hic in principio sibi velit, cum omnem in dicendo ardorem inutilem & supervacaneum esse censet. De organis & concentibus musicis supra agens, magnam iis, tam ad immanes bestias flectendas, quam ad hominum affectus excitandos, vim inesse contendit; unde concludit: *Cum rerum humanarum consortio mens humana Dei amorem languidius concipiat, hisce opus est adminiculis ad affectus nostros accendendos, & fervidiore motu accelerandos. His auxiliis adjuti inter precandum, vehementius divinam opem efflagitamus, &c.* Sed jam nescio qua mutatione evenit, ut hujusmodi adminicula prorsus sint supervacua, nec ulla vi vel ardore in dicendo ad affectus hominum commovendos opus sit. *Veteres quidem*, inquit, *satis gravibus de causis, ad inflammandos judicum affectus, & ad attentionem eorum excitandam, nullum prætermittebant studium, nimirum ut de causa, quæ ad eos nihil pertineret, haud oscitanter cognoscerent. Sed quæ a Christianis oratoribus in concionibus sacris proferuntur, ita ad omnes homines spectant, sunt res per se tam graves & permagni momenti, ut si clare & distincte hominum animis propositæ sunt, iis assensum denegare vix possint. Quomodo enim ornari & amplificari possunt divina, infinita, æterna? Accedit hæc, quod religio Christiana sua forma & venustate satis per se nitet; ac quanto quis facis meretriciis eam exornare studuerit, tanto de specie illius detraxerit.* Verissima & utilissima profecto hæc, si qua alia in toto libro, observatio, quæ majorem ejus partem refutat. Omnes enim honorum civilium, qui Episcopis conferuntur, instrumentorum musicorum, vestium, dierum festorum, aliorumque cujuscunque generis rituum

ab Ethnicis, Pontificis, Judæis adscitorum fuci meretricii, de specie Christiana religionis detrahunt. Sed hæc obiter : pergit enim Nicholæus.

Satis per se amabilis est vita immortalis, ac æterni supplicii vel levissima cogitatio tanto horrore mentes hominum percellit, ut in iis rebus amplificandis omnia Rhetorum lenocinia, colores, & sæculi plane supervacua sint & irrita. Quidni & in precibus, quibus vitam immortalem efflagitamus, & æternum supplicium deprecamur, hoc verum esse agnoscere debeat? Quid tanto apparatu opus est, ad accendendos hominum animos, qui sua sponte rebus hisce arduis satis commoventur? Si Auctor Parochianos suos adeo ad celestia cogitanda proclives experiatur, rara sane illi felicitas, & cum alijs paucissimis, si ullis, fidelibus Ministris communis obtigit. Immo hac ratione Ministrorum conciones inutiles evaderent, cum divina, infinita, æterna domi meditari possimus. Conciones partim ad animos populi informandos, partim ad affectus eorum excitandos instituuntur; utrique fini vis illa & vehementia in dicendo plurimum inserviunt, quibus scilicet auditores ad ea quæ dicuntur attentiores fiunt. Male igitur nonnulli has sermonis virtutes tolli cupiunt. Sed Burnetum, cuius longe major esse debet auctoritas, audiant. “ Homo creatura est humilis & abjecta, nec res ipsas ornatum, qui affectus movere solet, nudatas perpendit, immo major pars hominum eas ita perpendere nequit. Ut igitur attente audiat concio, cum ardore pronuncianda est. Vultus & oculorum motus adeo vim dictis addunt, ut, ubi desunt, quæ dicuntur haud totum illud pondus habent, quod habere possunt.” Mittit igitur concionatores ad Quintilianum & Ciceronem, &c. ex quibus artem dicendi ediscant. Et sane Quintiliani verba hic omittere nequeo. “ Nec mirum, inquit, si ista, quæ tamen in aliquo sunt posita motu, tantum in animis valent, quum pictura tacens opus, & habitus semper ejusdem, sic in intimos penetret affectus, ut ipsam vim dicendi nonnunquam superare videatur. Contra, si gestus ac vultus ab oratione dissentiant, tristitia dicamus hilares, affirmemus aliqua renuentes, non autoritas modo verbis, sed etiam fides desit.— Dominatur autem maxime vultus. Hoc supplices, hoc minaces, hoc tristes, hoc hilares, hoc erecti, hoc submissi sumus, hoc pendent homines, hunc intuentur, hunc spectant etiam antequam dicamus, hoc quos-

Cura Pastoral. p. 230.
Vide & p. 238.

Ib. p. 225.

Instit. Orat.
Lib. xi. c. 3.

Pars III.

Concionat.
P. 183.

1b. p. 84.

dam amamus, hoc odimus, hoc plurima intelligimus, hic est sæpe pro omnibus verbis."

Addam hic etiam Edwardii iudicium. "Hæc est Ministrorum Evangelii insignis perfectio, conciones, suas ita proferre, ut auditores, quæ ab ipsis dicuntur, non tantum audiant, sed & persentiant. Illorum pronuntiatio non est neglecta, frigida, & languida; sed acris, vehemens, & efficax. Nōrunt enim vim in dicendo (ut loquitur Herbertus) attentionem conciliare, cum hominibus in proclivi sit iudicare, ab eo, qui cum vehementia & ardore loquitur, expectandum esse aliquid auditu dignum. — Actio in oratore principi olim in dicendi arte magnopere necessaria videbatur; nec sane video, qua ratione ea carere possint concionatores, oratorum genus præstantissimum. Nonnulla saltem actio, gestus decorus, & venustas quædam in dicendo adesse debent; cum hæc adjumenta sint ad commovendos hominum animos accommodata. Nunquam mihi adhuc illorum concionatorum mos arridere potuit, qui pro rostris ira stant immoti, tanquam ad palum essent affixi; quasi scil. Martyrii quoddam genus munus concionatorium ipsis videretur."

Hæc sunt quæ a nobis etiam in concionatore laudantur, nec alia hac in re observari præcepta cupimus, quam ea, quæ Burnetus & Edwardius non tantum tradunt, sed suo etiam exemplo, haud sine magno auditorum fructu, commendant. Si qui sint, qui indecoro utuntur gestu (ut ab ea parte quis possit errare) eorum defensionem in inemet nunquam recipiam. Sed gravioris certe arguendi sunt errati, qui omnem in dicendo gestum exterminari, concionesque, defixis in librum oculis, plebi forsitan ne quidem conspectæ prælegi volunt. Nec exterorum hic veremur iudicium.

Pag. 331.

Putidam eloquentiam nostris decessoribus ineptissime objicit, illos ardore & vi suas conciones habuisse, atque alta voce, cum facultas suppeteret, eas pronuntiâsse fateor, nec id sanus quis ipsis vitio dabit. Quod hodiernos autem Nonconformistas tot laudibus cumulet, ipsi gratiam haberemus, ni id propterea fieri manifestum esset, quo maiorem infamiæ notam majoribus nostris inuratur. Admiranda profecto est Hierarchicorum levitas, qui, prout sua interfit, vel nobis cum Burneto majores nostros, vel cum Auctore nos iis prælucere volunt. Cui jam fides habenda est? Vereor equidem ne Burnetus propius

Pastor. Cur.
P. 204.

propius ad veritatem accedat. Sed cum adversarii modo majores nostros, modo nos ipsos tantopere laudent, ferant judicium fratres, quo consilio, quo jure futilibus ceremoniis, & dubiis ad minimum subscriptionibus, illos e sua communitate ejecerunt, nobisque etiamnum reditum præcludunt.

Porro Auctor *Baxterum*, aliosque nostros Theologos nobis sordescere falso confingit. Præcelluit vir ille reverendus in Theologia practica & felicissima concionandi facultate, ut de mira ejus subtilitate, mentisque acumine nihil dicam. Et profecto illum tantis laudibus a Tillotsoniis, Stillingfleetis, Barroviis, Glanviliis, Sherlocis, &c, summis inter Hierarchicos viris, ornatum, haud in magno pretio haberi, nobis esset turpissimum. Immo inter primarios nostræ gentis sui que ævi Theologos numeramus; quo, ni valde fallimur, neminem a prima nostra Reformatione Deus majori in vera pietate promovenda successu dignatus est. Cujus sane laudibus inhærere supervacaneum est, cum exteris fratribus, ex utilissimis ejus scriptis, in alias linguas translatis, qualis & quantus vir fuit, dudum innotuerit. Immedicabile autem Hierarchiæ & ceremoniis Anglicanis a pientissimo viro inflatum vulnus adversariis nostris alta mente manet repositum. Hinc illæ lachrymæ! Hac de causa adeo obstrepunt & ringuntur, ejusque existimationi detrudere satagunt. Et ne Auctor ulterius se suaviter decipiat, sciât nos Owenum, Baxterum, Batesium, Howium, Charnocum, Mantonum, Gilpinum, aliosque quos, enumerare longum esset, inter præstantissimos superioris ævi Theologos referre. Fuisse & ex Hierarchicorum gente multos ejusdem ætatis egregios Theologos non diffitemur; sed anne Auctor de illorum aliquibus nobiscum consentiat, nonnihil dubito. At unde scit ille nos *lumen & venustates nobis querere, ex Tillotsoniorum, Sharpiorumque sacrariis prolata*? De cl. Archiepiscopo Sharpio, in cujus scriptis parum versatus sum, dicere supersedebo. In Tillotsonio præluce styli elegantia, nervosa Pontificiorum refutatio, egregia & valde utilis officiorum juris naturalis explicatio, & quam alios magis æmulari vellem, insignis plerumque animi moderatio. Sed qui integram Christianæ religionis rationem ediscere velit, næ ille uno Tillotsonio contentus esse, meo quidem judicio, non debet. Quod & ex nuperis Edwardii scriptis satis patet. Sed cum Auctor suarum partium concionatores tanto-

pere

Part III.

Concionat.

P. 39.

Pag. 43.

Pag. 45.

pere efferat, eundem Edwardium audiat, & ab eo discat, quæ a Nonconformista prolata calumniæ haberentur. Ita igitur ille: " Illos præcipue fidei articulos, qui nobis, ut Christianis, credendi veniunt, proponere & tue-
 " ri oportet. Sciendum enim est Christianam religio-
 " nem majoribus & illustrioribus, quam Ethicorum
 " scripta, veritatibus ornari; & proinde haud levi de-
 " decore afficitur, ejusque æconomi in magno versantur
 " errore, quotiescunque istæ veritates in concionibus
 " vel prorsus ommittuntur, vel frigide tractantur, vel
 " (pro more satis usitato) in dubium vocantur aut abne-
 " gantur." Post multas autem istiusmodi veritates in
 " medium allatas, ad hunc modum pergit: " Hæc autem
 " a Christo revelata, & in N. Testamento contenta
 " dogmata, eo magis concionum argumenta esse oportet,
 " quo a nonnullis nimis negliguntur. Quam raro enim
 " plebs hodie in vera regenerationis natura eruditur?
 " Quam raro absoluta Christi, ut Mediatoris, cogno-
 " scendi necessitas tractatur? Concionatores audire affir-
 " mantes, illuminationem supernaturalem esse ad veram
 " & salutarem rerum divinarum intelligentiam necessa-
 " riam, jam insolens est & inusitatum. Immo quoties
 " contrarium audimus? Quam vero usitarum naturæ
 " vires evehere? Sed quam raro Evangelica & Apostoli-
 " ca justificationis notio traditur? Si quis justitiam
 " Christi imputatam tueatur, novitatum affectatorem
 " appellant. De fide, ut justitiæ nostræ renuntiatio-
 " nem, & justitiæ Christi applicationem, spei item salu-
 " tis in Jesu tantum merito collocationem in se conti-
 " nenti differere, immo istam ideam vel obiter tangere,
 " res portentosa fere habetur. Si quis veterem doctri-
 " nam de justificatione per fidem solam revocare & incul-
 " care voluerit, confestim illum *Heterodoxum* esse excla-
 " mant & vociferantur. Gloriosissimum humani gene-
 " ris per Christum Jesum redimendi opus, ut in Apo-
 " stolorum scriptis traditur, a quibusdam deridetur, a-
 " liaque nonnulla Christianæ religionis dogmata jam
 " facta sunt obsoleta. De concionatore aliquo, qui hæc
 " argumenta tractare aggrederetur, memini, ut probum
 " dici solitum; *Presbyterianorum more concionatur.* Sed
 " si ita res se habeat, enixe precor adauctum iri Presby-
 " terianorum numerum.—Quorundam conciones Ju-
 " daïsum & legem naturalem magis sapiunt, quam
 " revelationes Evangelicas. Christiana religio apud
 " istos

CAP. XIV. & Concionibus Ministrorum.

431

Pars III

“ istos homines labascit, qui ad eam funditus extirpan-
 “ dam rectum insistent tramitem. Speciatim in eo pec-
 “ cant, quod lumen naturale nimium extollunt, & su-
 “ per religionem revelatam evehunt. Docent enim
 “ [Tillotsonii verba sunt] omnes circa divinas revelationes
 “ ratiocinationes secundum naturalis religionis principia esse
 “ necessario ordinandas; ex quibus interpretanda sunt,
 “ quæ Deus revelavit. Unde nequaquam concedunt,
 “ immo vehementius negant, ad sui abnegationem perti-
 “ nere, ut homo in quibusdam fidei articulis suæ naturali
 “ ratiocinationi diffidat. Eo autem hæc collineant, ut
 “ præcipua religionis Christianæ de Trinitate, & satis-
 “ factione Christi dogmata subvertantur.”

Hæc ex Tillotsoniæ sacrariis, uti & alia, partim ex iis-
 dem, partim ex aliis deprompta exhibet vir ille reveren-
 dus. Nec affirmare dubitat, nonnullos in ea esse senten-
 tia, plebi necessarium fore, ad alios (*scil. nostros*) se coe-
 tus conferre, ni concionandi ratio emenderetur. Et tamen
 nec ipse, nec Fratres Dissidentes, virtutes morales sæ-
 pe concionum argumenta fieri, modo aliæ Christianæ
 veritates interim non omittantur, vitio vertendum putant.
 Nec mirum, conciones plurimas adeo esse a Christianis-
 mi indole alienas, cum in Academiis nostris raro aut
 nunquam integrum Theologiæ Systema juvenibus præ-
 legatur; sed post quatuor annos in Philologicis & Phi-
 losophicis studiis sub præceptorum institutione exactos, ad
 parochiales dimittuntur curas, qui vix primoribus labris
 Theologiam gustarunt; vel si diutius in Academiis per-
 maneant, certe suo Marte res Theologicas discunt. Atque
 hinc Professorias exterarum scholarum argutias, & Professo-
 res ipsos adversarii nostri adeo spernunt, & præ se con-
 temptui habent.

In Prefat.

P. 37.

Vid. p. 327.

CAPUT XV.

De Liturgiæ Anglicanæ Vitiis ascriptis.

De vitiis Liturgiæ Anglicanæ in aliis libri partibus
 passim egimus: ea ergo hic operose persequi no-
 lumus, cum opus jamdudum in nimiam molem excreve-
 rit. Tria hic Auctor vitia ascripta memorat, quæ postea
 sigillatim excusare conatur. Quam bene autem susce-
 ptum munus expleverit, ordine considerabimus.

Primum

Part III.

Pag. 335.

Pag. 336.

Matth. vi. 7.

Pag. 335.

Pag. 336.

Primum igitur vitium ab eo memoratum illud est: Quia oratio Dominica ter quaterve die festo recitatur: Hoc est (aiunt) opere Pontificiorum operato Deo preces fundere, batologia & superstitione impura sanctissimum Dei cultum inquinare. Huic autem criminationi ita responder: Sed ea ratione solum evenit, ut oratio Dominica crebrius in uno conventu recitetur, quia distincta Officia simul conjunguntur; sc. Officium matutinum, Litaniam & Synaxis, quæ aliquando separatim solent usurpari: atque ob istam rationem cautum est ab ecclesia, ne contra Servatoris canonem quovis tempore, absque forma ab ipso præscripta, preces habeantur. At frigida est hæc purgatio. Nam cum duo officia in unum conjunguntur, quidni quæ utrique sunt communia in alterutro omitti possint? Sententiam autem ferant omnes æqui Judices, an non, cum sexies, ut nonnunquam fit, in uno conventu recitetur hæc oratio, in Christi illud mandatum peccatur: Precantes autem ne βαρτολογῆτε, ut Ethnici; putant enim fore ut exaudiantur propter loquacitatem. Et sane si adversariis viginti officia conjungere luberet, eadem ratione illa precatio vicies iterari posset. Sed nec illa excusatio est undiquaque vera. Nam in uno officio matutino, uti & in Synaxi, bis semper eam repetunt; nec Litaniam, quod sciam, separatim unquam recitatur.

Alterum vitium, referente Nicholſio, est: Quia precamur, ut a fornicatione & ab omni alio peccato mortali liberemur: Hoc est cum Pontificiis quædam peccata esse venialia statuere. Responder igitur: Fornicatio dicitur mortale peccatum, cum ad amplificandam culpam, & ad ostendendam eam esse in primis Deo odiosam & nostris animabus exitiosam; tum maxime, ut notam aliquam Pontificiis inueneret, qui hoc crimen inter peccata venialia solent recensere. Distinctionem, quam inter peccata mortalia & venialia Pontificii instituunt, Reformati Theologi dudum explosere. Et cum mors sit cujusvis, ni interveniat gratiosa Dei condonatio, peccati merces, non est quod ista distinctio jam postliminio recepta videretur. Hinc a nostris, in colloquio Caroli secundi jussu instituto, rogatum est, ut fornicatio potius grave, sive immane peccatum diceretur, quam mortale. Sed Fratribus tantilla mutatione gratum facere religio erat, licet eam dudum antea suassent Uſſerius, Gullelmus, Prideauxius, Wardus, Brownriggius, Fearleus, & Hackerus, quorum plerique Episcopi tum fuerunt, aut postmodum facti sunt: tanto tunc pacis odio ferebantur

bantur adversarii. Istam vero emendationem eo lubentius etiamnum poscimus, quo adversariorum aliquibus Pontificiam distinctionem magis arridere videmus. Sic Lucasius eam, tanquam ex sacris literis haustam, tuetur, cui etiam *venialia* vix peccata dici merentur. Item Pagninus, satis ex Pontificiorum mente, concupiscentiam esse peccatum diserte negat.

Vid. Edwardii Concionar. p. 91.
Ibid. p. 88.

Sed ad tertium vitium progredimur. Quoniam, inquit, in Officio sepulturae precamur, ut, cum ex hac vita excesserimus, ea in Christo requie, qua frui hunc fratrem nostrum speremus, nos potiamur: Hoc est, Spiritui Sancto plerumque mentiri, & filiis Diaboli regnum caelorum polliceri.

Pag. 335.

Istam autem objectionem sic facile dilui sperat: Salutem eternam de quovis homine sepulto, necdum excommunicato, ex Christianae charitatis regulis speramus: neque putamus, nos, sine summa arrogantia, privato iudicio, eos a communi Christianorum premio posse eximere, quos publica censura ecclesia nondum notavit. At quænam sint hæ Christianae charitatis regulæ, quæ nos id de hominibus, omni

Pag. 336.

forſan nequitia inquinatis, sperare jubent, me prorsus fugit. Testatur Spiritus Sanctus, *injustos Dei hereditatem non esse possessuros*. Qua igitur ratione illos, si quidem nulla sint censura ecclesiastica notati, salutis æternæ compotes factos esse sperare possumus? Quot flagitiosi quotidie sepeliuntur, de quibus, cum nulla vel seræ poenitentiae indicia ediderint, haud ullus spei huiusmodi locus relinquitur? Ministros igitur jubere istam spem publice profiteri, non minus impium est, quam absurdum. Imo si rem dubiam esse ponamus, quid necesse est aliquid de ea pronuntiare? Sed homines scelerati eam ab adversariis experiuntur charitatem, quam plurimi hodie feroces ecclesiastici Nonconformistis omnibus denegare solent. Nec dici potest, quid damni promiscuus in quibusvis sepeliendis huius precationis usus pietati attulerit. In flagitiis facile obdurescunt, qui de sui similibus fato functis tantam spem concipi audiunt. Si Ministri iudicio & prudentiæ integrum permetteretur eam spem de sepeliendis profiteri, vel non profiteri, prout causam subesse videat, rei longe alia esset ratio. At enim cum eadem de singulis Baptizatis, necdum excommunicatis, vel sibi ipsis manus inferentibus, semper dicenda veniant, ad tam pravam consuetudinem nos ipsos nequaquam astringere possumus. Sed ex ipsis Liturgiæ verbis iudicium feratur. "Cum omnipotenti Deo visum sit,

1 Corinth. VI. 9.

"pro

“ pro ingenti misericordia sua, animam charissimi fratris
 “ nostri, jam defuncti, ad se recipere; mortuum ejus
 “ corpus humo mandamus, terram terræ, cineres cin-
 “ ribus, pulverem pulveri, in spe certa & indubitata re-
 “ surrectionis ad vitam æternam; per Dominum no-
 “ strum Jesum Christum, qui transformabit corpus no-
 “ strum, &c.—Omnipotens Deus, apud quem vivunt
 “ spiritus eorum, qui hinc decedunt in Domino, &
 “ apud quem animæ fidelium, postquam exuerunt omnes
 “ corporis, lætantur, & felicitate fruuntur, agimus tibi
 “ gratias ex animo, propterea quod hunc fratrem no-
 “ strum eximere voluisti ærumnis hujus mundi nequam,
 “ —Supplices te rogamus, Pater, ut nos fusesites a morte
 “ peccati ad vitam justitiæ, ut, cum ex hac vita migra-
 “ bimus, in ipso (*Christo*) quiescamus, prout spes est
 “ hunc fratrem nostrum quiescere.” Hæc sunt de quo-
 vis sepeliendo dicenda, quorum defensionem Auctor jam
 in se recepit; sed quæ nobis talia videntur, ut vel sola
 nostram sejunctionem vindicare sufficerent. Nec Ad-
 versarii sibi ipsis in hac re constant. In colloquio enim
 in ædibus Sabaudicis habito, horum emendationem id
 circo recusabant, quod nesciamus an ipso articulo mor-
 tis in pœnitentiam acti, & proinde veniam a Domino con-
 secuti sint, qui flagitiosam prius vitam egerant. Et ta-
 men eorum quam plurimi ralem moribundorum pœni-
 tentiam, veram, vel salutarem esse posse, constanter ne-
 gant. Ex multis unum tantum nominabo, Painium sci-
 licet, hujus sententiæ strenuum admodum patronum, qui
 multis eam tueretur.

Hactenus de Liturgiæ vitiis ab Auctore memoratis e-
 gimus. Ex iis autem quæ diximus, *totus Reformatus*
orbis, ad quem is mox appellat, *suo decidat judicio*, an
 non merito ei ascripta fuerunt, quicquid in contrarium
 Nicholus attulerit. Reliquum hujus capituli in variis
 Liturgiæ Angl. partibus breviter percurrendis impendi-
 tur, quo scil. manifestum fiat, *quanta excellentia præstan-*
tique, ut scribit, *omnibus aliis, quæ vel in primævis, vel*
hodiernis ecclesiis constitutæ sunt, antecæ. Sin autem rem
 accuratius excutere esset animus, pulcherrimi hujus (ut
 Hierarchicis videtur) corporis singula membra nævos
 suos & defectus habere, facile ostendi posset. Sed pro-
 pter rationem in principio allatam paucos attigisse
 contenti erimus.

Confessio, quam tantopere evehit Auctor, nimis brevis & generalis viderur, nec confessionis fini, utpote cordis compunctioni promovendæ satis inservit. Et quamvis horrenda peccata, a coetu non perpetrata, a confessione publica secludi debent; multa tamen sunt a quovis admissa, quibus pressius in confessione publica inhærere deceret. Peccatum Originis singulis hominibus adhærescere docet ecclesia Anglicana, ut superius ab Auctore accepimus. Quidni igitur id in confessione locum haberet; præsertim cum quam maxime ad evincendam divinæ misericordiæ, per Christi sanguinem impetratæ, necessitatem faciat?

Quod *Psalmi alternatim recitentur*, ex nullo fit ecclesiæ mandato, sed ex prava quadam, quæ obrepit, consuetudine. Satis intelligi possunt, quæ a Ministro leguntur, sed confusum coetus fremitum haud facile quis intelligat. Porro in Psalmis legendis non recentiori nostra sub Jacobo primo, ex ipsis Hebraicis fontibus facta, versione utuntur; sed vetustiori quadam, ad eam LXX accommodata, in qua nonnulla satis incommode, immo & vitiose admodum reddita deprehenduntur. Sed id forsân vetustatis studiosis dandum esse sperant.

Symbolum a veteribus ante quinti fere seculi finem in singulis conventibus recitari non solebat. Hoc autem primus instituit Petrus Fullo, homo hæreticus, ut testatur Theodorus Lector. Atque id quidem in studiosorum antiquitatis gratiam annotare visum est, propterea quod Nicholsius hujus usus tam antiquitatem, quam Auctorem prorsus omisit.

Litania ex plurimis brevibus petitionibus, acervatim collectis, & in nullum fere ordinem digestis, conflatur. Hæ petitiones partim a Ministro, partim a populo recitantur, qui unam nonnunquam periodum inter se dividunt. Sed Litaniae partem aliquam Arbitris nostris exhibebo, quo melius judicium ferant, an adversarii *Βασιλογίας*, a Christo damnatæ, sint manifesti. "Min. Fi-
" li Dei, te rogamus, audi nos. Resp. Fili Dei, te ro-
" gamus, audi nos. Min. Agne Dei, qui tollis peccata
" mundi, Resp. Pacem tuam concede nobis. Min. Ag-
" ne Dei, qui tollis peccata mundi, Resp. Miserere
" nostri. Min. Christe, audi nos. Resp. Christe, au-
" di nos. Min. Domine, miserere nostri. Resp. Do-
" mine, miserere nostri. Min. Christe, miserere nostri.
" Resp. Christe, miserere nostri. Min. Domine, misere-

“re nostri. *Resp.* Domine, miserere nostri. *Min.* Pater noster qui es, &c.” In tam paucis verbis septies repetitur *miserere nostri*; quater vero *audi nos*, etsi in superiori Litaniae parte vices repetitum fuisset. Et quis jam mente assequi potest, quanta excellentia praestantiaque anteit Anglicana Liturgia omnibus aliis, quae vel in primævis, vel in hodiernis ecclesiis constituta sunt? Iteratas piæ animæ petitiones, ex vehementiori & extraordinario quodam affectu ortas, nequaquam vituperamus. Attamen, ut verum fatear, id ex nostro arbitrio pendere vix credo; sed a deprecationum Spiritu, qui liberrime agit, provenire. Etsi quoties Deum precamur, omnem desideriorum vim pro virili adhibere debemus; uberiori tamen Spiritus afflatu vota sua in privatis precibus intensiora nonnunquam reddi, experiuntur homines pii: hinc petitiones recte ingeminant. Sed nondum video, unde Liturgicis nostris Doctoribus cœrum eo potius temporis puncto, quo eadem aut paria peruntur, quam aliis quibusvis, vehementioribus illis desideriis a Spiritu Sancto afflatum constet.

CAPUT XVI.

De Disciplina Ecclesiae Anglicanae.

QUerimonias nostras de collapsa disciplina ecclesiastica adversarii stomachantur; etiamsi eorum nonnulli, iidemque gravissimi, illas haud injuria factas agnoverint. Auctor noster numquam aliam politeiam sapientius instructam ullibi in toto Christiano orbe noverint, omnes aequos rerum arbitros audacter appellat; & tamen eam haud parum imperfectam esse, hic in initio concedit. Sed sciunt, inquit, nostram disciplinam, etsi non talis forte sit, qualem boni homines esse optarent; eam tamen esse, qualem misera hæc in ecclesia dissidia admodum sinunt.

Nullam ecclesiasticam disciplinam ecclesiae Anglicanae in usu esse, obiter monet Whitbius. Ipseque liber Liturgicus piam primitivæ ecclesiae disciplinam restituendam semel quotannis expetit. Porro quam corrupta sit hodierna Hierarchicorum disciplina, ex Burneto superius notatum fuit. At quænam sunt illa ecclesiae dissidia, quæ ejus instaurationem impediunt? Certe non tam ea, quæ inter nos & adversarios, quam quæ inter ipsos vigent. Si inter omnes Hierarchicos conveniret, quid-

In Rom.
xiv. 6.
Comminar.
in die Cinc-
rum.

ni veterem disciplinæ formam recuperare possent? Pientissimi quique Clerici, quibus Nicholsium annumerare minime gravabor, id valde expetunt, & forsitan serio moluntur; sed ab aliis, qui non injuria ab istiusmodi consiliis sibi metuunt, ea impediuntur. Si veræ ecclesiæ disciplina semel instauraretur, quin nostræ lites cito dirimi possent, mihi vix dubium videtur. Quandocunque enim clementissimo Patri Hierarchicos ad eam emendam Spiritu suo incitare placuerit, nulli dubitamus, quin eodem tempore charitatem & pacis amorem eorum cordibus infundat, quorum ope puerile, quo hodie trahuntur, nugarum studium penitus dimoveatur. Quod si eveniat; quid conjunctionem nostram ultra differre poterit? Ad Fratres enim Dissidentes quod attinet, quo minus verus disciplina revocetur, nec impedimento sunt, nec esse possunt. Per nos haudquaquam stat, quin pro arbitrio suos moderentur, Synodos habeant, vitiosos Canones abrogent, novosque condant. Faustum illum diem avidi exoptamus, det Deus, oro, ut brevi illucescat. Hoc uno fateor eos hic premi incommodo, quod absque summis potestatibus nullas leges ecclesiasticas ferre possunt; sed id ecclesiæ quidem constitutioni, nobis vero haud ullo modo tribui debet. Et tamen si majori Clericorum parti exoptata foret disciplinæ instauratio, summas regni potestates rei tam laudabili impedimento futuras quis credat? Sed ut in viam unquam redeant Clerici, ni duces ejus Senatores habeant, nimis justa verendi causa est. Sed pergit Auctor:

Si summa concordia apud nos agerentur omnia, novis quidem decretis coerceri possent indies nascentia crimina; sed tam turbidis ecclesiæ rebus, antiquarum legum tabulas refrigerare, inceptum nimis temerarium sapientibus plerisque visum est. At quid si in his turbidis ecclesiæ rebus neglectæ & prostratæ disciplinæ pœnas detis, Deoque hisce modis vos ad eam instaurandam incitare visum fuerit? Sin autem ea conjectura haud improbabilis sit, quam inepte in sui excusationem res turbidas causantur? Certe, ut bonum eveniat, nemini unquam male agendum est. Et si disciplinam fateantur adversarii necessariam, quam in sua ecclesia collapsam deslent, cur eam sedulo renovare nondum aggressi sunt? Quidni eam exercent, qua nos in hoc turbido rerum statu adhuc utimur, qui Hæreticos & sceleratos a sacra Synaxi arcemus? Verentur forsitan, ne ejecti ad nos se conferant. At si ita eveniret, quid detri-

Pars III.

menti inde caperent Hierarchici? Ecclesiae salus magis a sanctitate, quam a multitudine plebis pender. Et quidni nos idem metuere debeamus? Sed revera inanis esset iste metus, cum tales, moribus in melius haud mutatis, ad sacrae coenae participationem non admitramus.

Auctorem, quid in ecclesiae Anglicanae disciplina desit, adhuc confitentem audivimus. Et profecto quis non ad miserabilem & prorsus deplorandum statum eam redactam esse ex illius verbis conjiceret? Sed jam, quasi quod dedit non datum vellet, alius cujuscunque ecclesiae disciplinae illam cum omnibus suis naevis exaequare non dubitat. Nam ita in proxime sequentibus scribit: *Sed vel praesens ipse disciplinae status, adeo non contemnendus, adeoque extra insigniorem aliquam culpam est, ut nec perfectissimis aliarum ecclesiarum praescriptis, aequissimo quovis judice, loco debet cedere.* In ecclesiis exteris plane hospes est, qui accuratum ipsarum in Consistoriis, Classibus, & Synodis habendis ordinem nescit. Hisce ingruenti cuivis malo statim remedium praeparatur, ecclesiaeque saluti prospicitur; nec citius offensiones sive in moribus, sive opinionibus exoriuntur, quin confestim debita censura notentur. Sed fatus suus simiae pulcherrimus. Nec semel antea leve & ventosum Hierarchicorum ingenium notavimus, qui omnes occasiones sua laudandi captent, in nulla re aliis cedere dignantes. Quam immerito autem Auctor suae ecclesiae disciplinae palmam arrogaverit, singulas ejus partes percurrando mox videbimus. Sed eum primum audiamus.

Vide supra,
P. 12.

Tota fere Anglia in decem fere mille parochias divisa est; quibus singulis fere praesunt totidem Rectores, sive Vicarii, qui pastoralis auctoritate in iis Sacramenta administrant, & verbum Dei praedicant. Notandum est hic ante omnia, quae ratione Rectores, seu Vicarii, parochiales curas ex disciplina Anglicana adipiscuntur. Parochiani plerisque in locis nullam habent, vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi potestatem, quam plebi praecipue tribuit Cyprianus. Si quando autem novo Rectore opus est, parochiae (ut dicitur) Patronus, literis ad Episcopum datis, quemvis pro libitu Clericum, qui in istud sacerdotium cooptetur, commendat. Commendatum recusare nequit Episcopus; sed ita, velint nolint parochiani, Presbyteri istius fidei, ab homine extraneo & scelerato forsan delecti, committuntur. Fidem forsan superaret, si in ecclesia

gleſia Anglicana omnium optime, ut iſti volunt, reſormata, & cujus diſciplinæ ſtatus nec perfectiſſimus aliarum eccleſiarum præſcriptis loco debet cedere, jura patronatus res venales eſſe dicerem; nec Simoniam, vel crimen omnino haberi, jura iſta, ſeu proximam (ut vocant) præſentationem pretio comparare, modo id, vacante eccleſia, non fiat. Hinc ad ſacerdotia maxime opima indoctis, ſed opulentiſ ſ hominibus, aditus pater. Veruntamen cum ſacerdotia ſemel adepti ſint, ſua opera gregem paſcere non tenentur; ſatis eſt ſi opus iſtud adeo moleſtum delegato cuiſpiam, homini forſan nihili & vili pretio conducto, demandaverint. Immo duorum, trium, plurimumve nonnunquam ſacerdotiorum fructus iſ percipit, qui ne unius quidem curam in ſe ſuſcipere dignatur. Hinc Auctor caute loquitur, cum ait: *Singulis fere paræchiis præſunt totidem paſtores.* De hac re cl. Burnetum graviter querentem ſupra audivimus; e quo plura hic adjicere haud gravibimur. “ Quid vero dicendum eſt, cum pauperrimos Clericos in ditiffimis ſacerdotiis reperiamus? Quorum Rectoribus, dum ſe ipſos, non gregem, ex iis paſcunt, eccleſiæ patrimonium devorare haud ſatis eſt; ſed in mercedibus etiam Curatis ſolvendis adeo parci ſunt & ſordidi, ac ſi tam eos, quam gregem fame enecare vellent. — Ad verba Prophetæ, & quatenus cum noſtro rerum ſtatu congruant, attendere debemus: *Labia ſacerdotis ſervare debent ſcientiam, & oportet ex ipſius ore requiri legem, ille enim Angelus Domini exercituum eſt. At vos reſceſſiſtis ab illa via, feciſtis ut multi impingerent in legem. Ideoque etiam ego reddidi vos contemptos & abjectos toti populo, prout vos minime obſervâſtis vias meas, ſed fuiſtis in lege mea iniqui.* Ad hæc, ſacerdotia conſecuti ſuo fere more vivere poſſunt. Et permulti hodie eccleſiæ Episcopos, tam pietate quam eruditione clari, qui in delinquentes Clericos animadvertere, eoſque beneficiis ſuis ejicere vellent, a legibus noſtris, quo minus id faciant, impediri ſe experiuntur, Hinc ſcatent ubique Clerici diſſoluti, cum gentis, tum ſacri muneris, dolendum dedecus & opprobrium. Rev. Episcopos, jam laudatus, hic iterum audiatur: “ Invidiæ, æmulationis, & ſuſpicionis res plena videri poſſit, ſi Clericos diſcordiis & diſſidiis inter nos factis incitarem; quamvis dira ſit illa Prophetæ vox, in hanc rem nimis aperte intentata. *Obbrutuerunt Paſtores, & Jehovah non conſuluerunt, ideoque non ſecundabuntur,*

Præf. in Paſtor. Cur. p. 26.

Malach. 11. 7, &c.

Ibid. p. 29.

Jer. x. 21.

“ & omnes ipsorum greges dispergentur. Si pro muneris ra-
 “ tione vitam imitatione dignam ageremus, si in offici-
 “ um nostrum colendum toti incumberemus, si illos, qui
 “ sese a nobis segregarunt, cum morum probitate, tum
 “ diligentia anteire operam daremus; tunc demum spe-
 “ randum esset, præjudicatis eorum opinionibus divinæ
 “ opis beneficio expugnatis, observantiam & amorem
 “ erga nos adeo conciliari posse, ut vulnera, quibus tam
 “ diu debilitati fuimus & fracti, facilius sanentur.”

Sed ad Rectorum officia pergo, quos Auctor vult *pasto-
 rali auctoritate sacramenta administrare*. At quænam esse
 potest illorum pastoralis auctoritas, si Episcopus, ut non-
 nulli affirmant, unicus sit & solus in sua Diocesi Pastor?
 Præterea, qua ratione instructi ea dicendi sunt, qui ho-
 mines flagitiosos a sacra mensa ultra quatuordecim dies
 ad summum arcere nequeant, ni Curiis ecclesiasticis eos
 persequi, suæque pecunia bene emungi velint? Immo
 fieri potest, ut Minister, si scelerato (v. g. magistratum
 ineunti) sacram cœnam administrare denegaverit, in-
 genti pecuniæ summa mulctetur. Sed, *tenentur etiam
 pueris Catechismo instituere*. Vult, eum recitantes audire,
 nam explicationem addere minime præcipitur, & olim,
 durante Laudi tyrannide, nefas habebatur. Sed immu-
 tatos ab hac parte nonnihil adversarios gaudeo. At *diebus
 etiam Dominicis, si licentiati fuerint, concionem coram populo
 habere debent*. Quasi non omnes Presbyteri, qui Sacra-
 menta administrant, concionandi etiam potestatem ha-
 berent. Adeo novatus fuit post ævum Apostolicum ec-
 clesiæ ordo. S. Paulus *διδασκῶν* solum voluit Presby-
 terum ordinari. At si quis jam prima literarum elemen-
 ta satis calleat, ita ut preces & Homilias populo prælegere
 sciat, ad Presbyteratus gradum admitti potest, etsi ad
 munere concionatoris fugendum prorsus sit ineptus. Ni-
 mis laxæ ab hac parte sunt ecclesiæ leges, cum Episcopus
 nemini, qui a Patrono ad sacerdotium commendatur, mo-
 do linguam Latinam legere potest, nec est infamia ali-
 qua notatus, ordinationem denegare queat; & si aliter
 fecerit, in jus vocari possit. Enimvero Auctor bene
 dixit, a Rectoribus requiri, ut diebus Dominicis *con-
 cionem habere*. Nam matutino tempore id quidem
 præcipitur, post meridiem non item. Nec conciones
 pomeridianæ in plurimis locis habentur. Denique te-
 nentur illi Curiarum ecclesiasticarum mandata capeffere,
 & excommunicationis sententias a laicis Cancellariis,
 easque

earque fatis frivolis de causis haud raro latus, coram cœtu recitare. Indigni enim existimantur cum *pastorali* sua *auctoritate*, qui de criminibus admittis cognoscant; nec in ulla re iudicium suum interponere illis conceditur, sed hominum *ἀιρετικῶν* damnatoria iudicia, obsequiosa fide, rata habere, populoque prælegere astringuntur.

De *Parochianis* proxime agit. Hi disciplina valde rigida ad suarum parochiarum templa frequentanda haud ita pridem adacti sunt, etiamsi ab iis longo intervallo distarent, & in aliorum vicinia commorarentur. Jubeantur etiam singuli sexdecim annos nati, nulla fidei vel probitatis morum ratione habita, sacram cœnam adire. Nemo tunc *emere aut vendere*, vel fere vivere potuit, quibus Anglicana sacra minus arriderent, secundum illud exemplum, *Apoc. xiii. 17.* ut tum credebatur, laudabile. Ista vero disciplina felici omine, sed frementibus interim ferocioribus Hierarchicis, collapsa est. Nec festa ab Auctore hic loci memorata jam magni fiunt. Perpauci enim sunt ex plebe, qui istas celebritates curant.

Pag. 342.

De *Episcopis* cum jam fusius dixerim, nihil hic addam.

Archidiaconis, utpote meris hodie Presbyteris, ex adversariorum de Episcopis sententia, nulla jurisdictio tribui debet. Et sane in veteri ecclesia inauditum fuisse credo, ut *Presbyter* quis *Archidiaconus* diceretur. Nondum enim vocum significationibus adeo abuti didicerant. Equidem quarto seculo id nominis in ecclesia introductum non nego. Hieronymus enim cujusdam *Archidiaconi* Joannis Hierosolymitani meminit. Sed *Diaconi*, non *Presbyteri* tunc fuerunt, ut ex alia Hieronymi Epistola liquet. “ Si, inquit, *Diaconi* elegant de se quem industrium noverint, & *Archidiaconum* nominent.”

Epist. ad Pamach.

Ad Evagr.

Episcopi Archiepiscopi, non tantum contra mentem Cypriani, qui quenquam *Episcopum Episcoporum* esse diserte negat; sed plurimorum etiam ex Hierarchicis sententiam, *subjiciuntur*. Nemini autem mirum esse debet tot ambagibus opus esse, ad eam disciplinam quodam modo resarciendam, quæ a prima & præstantissima institutione adeo degeneravit.

Conc. Carth. inter opera Cypr.

De *Principe*, ejusque potestate, ad *Apparatum* satis dixi.

Jam Auctor omnes æquos arbitros appellat, num aliam *politeiam sapientius instructam* ullibi in toto Christiano orbe

Pag. 344.

Pars III.

Past. Cur. in
Præf. p. 32.

Stat. Rega.
& Pontific.
p. 166.

noverint? Sed ego pariter eosdem appello, num pejus in-
structam in toto Reformato orbe noverint? Vellem au-
tem gloriosos istiusmodi Hierarchicos ad optimum Bur-
neti monitum attendere. “Ad alios, inquit, convin-
cendos nihil valet, quod nos ipsi nostram omnium in
“toto terrarum orbe optime Reformatam & constitutam
“ecclesiam jactemus, Nostra enim causa in tantum
“hic agitur, ut ipsi vix fide digni habeamur. Fuit
“olim genus hominum, qui *templum Domini, templum*
“*Domini*, haud minori exclamatione vociferati sunt,
“quam nos *ecclesiam Anglicanam, ecclesiam Anglicanam*,
“clamitare valemus; dum ipsi suis peccatis templum
“destructum iverunt, ignemque, quo postea in cineres
“reductum fuit, accenderunt. Honorabilius esset, si
“alii, ex iis quæ in nobis animadvertunt, ecclesiam
“nostram laudent, quam si nos ipsi verbis eam effe-
“ramus, sed factis infamemus. Adversarii conclusio-
“nes satis acerbis exinde elicient, & quæ prætexi-
“mus vana, nec impudentia carere existimabuntur,
“quamdiu moribus ipsi refellemus.” Nec a propo-
sito alienum erit, Hierarchici furibundi de hac re que-
rimoniam lectoribus exhibere: “Perdita est, inquit,
“disciplina, nec eam revalescere sinunt imperantes, qui
“variis formulis, quibus veniam eligendi Episcopum
“concedunt, vel ab Episcopo, cur a Patrono commen-
“datum ad curam parochialem non admittat, rationem
“exigunt, vel Curias ecclesiasticas, ne aliquem ulterius
“judicio persequantur, verant, &c. se ipsos omnium non
“tantum Episcoporum & ecclesiarum, sed excommuni-
“cationum, & spiritualis auctoritatis solos & supremos
“judices constituerunt.—Immo si Minister iis, quos ex
“moribus pravisque opinionibus indignos certissime no-
“verit, sacram cœnam administrare recusaverit, actio
“in illum intendi potest.” Hæc est illa, adeo a quibus-
dam decantata, ecclesiæ Anglicanæ disciplina, cujus,
tanquam Reformati nominis summi opprobrii & pietatis
perniciiei, Hierarchicos ipsos pudet pigerque,

Sed pergit Auctor: Neque tandem bonis legibus, quibus
homines ad pietatem incitari possint, & a malis moribus
deterri, omnino nostra caret ecclesia. Etenim per nostros
Canones, singuli mala de rebus fidei dogmata propagantes ex-
communicatione feriendi sunt. Longum esset res omnes
enarrare, quarum causa a Canonibus ecclesiæ Anglicanæ
homines ipso facto excommunicari jubentur; quarundam
vero lectoris gratia indicem contexam. “Qui-

“ Quicumque in posterum affirmabit, Liturgiæ
 “ formam in ecclesiæ Anglicanæ legibus stabilitam,
 “ & in libro precum publicarum ac administrationis Sa-
 “ cramentorum comprehensam, corruptum, superstitio-
 “ sum, aut illicitum esse Dei cultum, vel *quicquam in se*
 “ *continere, quod scripturarum Canonis sit contrarium*; ex-
 “ communicetur *ipso facto*, non nisi per Episcopum Dico-
 “ cesanum, vel Archiepiscopum restituendus, idque post-
 “ quam resipuerit, ac impium hunc errorem publice
 “ revocârit.”

“ Quicumque in posterum affirmabit, ullum [*leg. ullos*]
 “ ex triginta novem Articulis, in quos consensum est
 “ ab Archiepiscopis & Episcopis utriusque Provinciæ,
 “ ac reliquo omni Clero, in Synod. Londini habita,
 “ anno Domini 1562. (ad tollendam utique opinionum
 “ varietatem, & consensum in causa fidei firmandum, &
 “ stabiliendum) ulla ex parte superstitiosos aut erroneos
 “ existere, vel omnino ejusmodi, ut in eorum veritatem
 “ salva conscientia subscribi nequeat; excommunicetur
 “ *ipso facto*, &c.”

“ Quicumque in posterum affirmabit, ecclesiæ Angli-
 “ canæ ritus ac cæremonias, legibus constitutas, impias,
 “ Antichristianas, aut superstitiosas esse, vel denique ejus
 “ generis, ut homines pii ac religiosi, quantumvis legi-
 “ tima autoritate jussi, non possint integra conscientia
 “ eas approbare aut observare, vel etiam (prout occasio
 “ tulerit) eisdem subscribere: Quicumque in posterum
 “ affirmabit, ecclesiæ Anglicanæ, sub regia Majestate, re-
 “ gimen & disciplinam per Archiepiscopos, Episcopos,
 “ Decanos, Archidiaconos, & reliquos ad ejusdem gu-
 “ bernaculum constitutos, Antichristianum esse, ac verbo
 “ divino contrarium: Quicumque in posterum affirma-
 “ bunt, tum Ministros illos, qui formæ & modo divini
 “ cultus in ecclesia Anglicana constitutis, ac in libro
 “ publicæ Liturgiæ præscriptis recusant subscribere, tum
 “ etiam eorum sectatores, alterius ecclesiæ, que non sit
 “ lege stabilita, nomen & titulum posse sibi merito assu-
 “ mere; itemque audebunt vulgo asseverare, prætensam
 “ hanc ipsorum ecclesiam jamdiu ingemuisse sub onere
 “ certorum gravaminum, sibi & membris suis supra-
 “ dictis impostorum per ecclesiam Anglicanam, ac de-
 “ creta & sanctiones in eadem legibus stabilitas: Qui-
 “ cumque in posterum affirmabit, aut ruebitur, ullos
 “ conventus, cœtus, aut congregationes subditorum in-

Pars III.

Can. XII.

“digenarum infra hoc regnum existere (præter eos, qui ex hujus regni legibus tenentur & approbantur) qui verarum & legitimarum ecclesiarum nomen possint sibi jure vindicare : Quicumque in posterum asseverabunt, licitum esse cuivis Ministrorum, aut Laicorum ordini, vel eorum alterutris simul congregatis, Canones, decreta, aut constitutiones de rebus ecclesiasticis citra Regis auctoritatem condere, & eisdem regendos & gubernandos se subjiciunt :” hi omnes istis Canonibus ipso facto excommunicantur.

Omnes igitur Nonconformistas excommunicari certum est. Sed brutum eorum fulmen minime timemus, nec importunos homines haud summo opere mirari possumus, qui nos a se recessisse queruntur, quos ipsi tot diris ejecerunt. Porro cum Nicholus nostrorum hominum pietatem adeo collaudet, ecclesie suæ Canones, quibus eos a sua communitate excludit, iniquissimos esse, illum fateri oportet. Hinc exteris fratribus facile erit videre, quales sint ecclesie leges, & ad quam pietatem incitent ; eam scilicet, quæ sub invidiæ nomine ab Apostolo depingitur, *Jacob. III. 14, 15.* Sed cum tanta severitate Puritanos persecuti sint, seductos exilibus forsitan, & fere innocuis Pontificiorum erroribus, summa mansuetudine tractarunt ; ut ab alio ejusdem Synodi Canone docemur.

Can. LXVI.

“Quilibet Minister, cui concionandi facultas est, si quem *Papisticum Recusantem*, vel *Recusantes*, infra suam parochiam habuerit, (dummodo per Episcopum idoneus judicetur) sedulam illis subinde operam dabit, ut, si fieri possit, errantes in viam veritatis reducat. Quod si is vel non concionator, vel non talis existat, tum concionatoris idonei operam subsidiariam, siquidem poterit, in eam finem procurabit. Quod si non datur, Episcopo Diocesano illud significabit, cujus erit, non modo vicino alicui concionatori, aut concionatoribus, id laboris imponere ; sed & ipsum (quantum per arduas occupationes licuerit) summo studio contendere, ut docendo, persuadendo, modisque blandis & benignis omnibus, tum dictos *Recusantes*, tum omnes infra suam Diocesin sic affectos, a suis erroribus deducat.” Ita scil.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Pag. 345.

Sed ad Auctorem nostrum jam redeamus : Si vitam ullo flagitio contaminatam agant, Synaxi sacra a Ministro

Ministro prohibendi sunt. Addere debuisset, ex *Can. xxvi.* "Si cœnæ Domini participes facti non fuerint in genua inclinati, vel si ritus & cæremonias, aut quicquam in Articulis &c. comprehensum, frequenter & notorie calumniati fuerint." Quo autem modo prohibendi sunt, jam antea ostensum fuit.

Omnes viri fœminæque ætatis legitimæ, qui festo Resurrectionis Domini haud participant, in Curiam Episcopalem citandi sunt, ut neglecti sui officii Christiani pœnas luant. Evanuit hodie ea pars disciplinæ, nec post *Tolerationem* legibus sancitam, cujus beneficio Nonconformistæ Cancellariorum, Apparitorum, &c. faucibus erepti sunt, ulla de hac re inquisitio fuit instituta; quæ cum vigeret, summæ sacratissimorum Mysteriorum profanationi occasionem dedit. Pœnarum enim metu flagitiosi homines, omni præparatione & pietatis studio posthabitis, ad ea se contulerunt.

De *Oeconomis*, quorum par est ratio, omitto dicere. Eadem enim de causa id munus illorum, *flagitiosorum nomina ad Episcopi tribunal referendi*, jam elanguit.

Jam vero si de his, vel istiusmodi criminibus postulati, coram judice convicti sint, excommunicationis pœna afficiuntur; & a participatione Sacramentorum, vel communione in rebus divinis prohibentur. Hujus censuræ rarissima sunt hodie exempla, licet crimina ubique fere abundant.

Atrocius delinquentibus major excommunicatio infligitur, qua, communione fidelium, in rebus etiam temporalibus, arcetur. Per fideles hic totam gentem intelligit; unde missellis istis hominibus necessario pereundum esset, si statuta ecclesiæ ubique observarentur.

Si quis per XL dies contumax sub excommunicationis pœna permanserit, per Rescriptum regium carceri traditur, neque vinculis eximitur, antequam pro delicto suo, pœnitentia sufficiente, & humillima submissione satisfecerit. Adversarii pessimum Pontificiorum exemplum hoc modo imitantur, qui a civili potestate auxilium petentes, censuras suas inde corroborant. Sed hoc minime mirum videri debet, cum *Nicholsius*, ex constitutionibus a Pontificiis ante Reformationem latis, ea, quæ hic dicit, magna ex parte confirmet. Quæcunque reipub. damnum afferunt, magistratus est justas pœnas iis irrogare. Veruntamen propter res frivolas, vel dogmata quæ ad rempub. nullo modo spectant, homines non tantum ecclesia ejicere, sed a magistratu

Pars III.

gistratu etiam puniendos tradere, prorsus iniquum est, & Christianæ religioni, quam Sospiator Mahumedanis istis artibus nunquam propagari voluit, ita contrarium, quo nihil magis esse potest. Porro quis fructus istiusmodi coercionum sperari potest, nisi ut fictam delinquentibus pœnitentiæ simulationem extorqueant? A qua ecclesiæ Pastores homines deterrire potius, quam ad eam adigere oportet.

Publicam a delinquentibus Pœnitentiæ confessionem exigendi institutum adeo haud improbamus, ut frequentiores esse exoptemus; sed in rem pecuniariam converti, mihi turpe admodum videtur. Hoc autem ab Hierarchicis fieri Auctor agnoscit. *Hominibus, inquit, honestioris sortis, quibus pœnitentiæ publicæ ignominia, propter honorem suum, pœna istiusmodi haud admodum æqua fuerit, infamiam hanc fas est redimere, magno æris pondere, vel in pauperum usus, vel ad ædes sacras reficiendas, erogando.* Certe si res ita se habeat, adversarii *πεσσωπολησίας*, ab Apostolo damnatæ, *Jacob. ii. 1, 2, 3, 4, 9.* jure merito sunt postulandi; ubi Apostolum ad judicia ecclesiastica respicere, testantur Hammondus & Whitbuis. Quonam autem veteris ecclesiæ exemplo hic sese defendent? De pœnis pecuniariis altum est ubique in priscis scriptoribus silentium. Certe Ambrosio latebat callida hæc commutandæ pœnitentiæ ratio, qui, posthabito vel Imperatoris ipsius Theodosii honore, eum ab ecclesia arcuit, & ad pœnitentiam agendam compulit; si fides habenda sit Sozomèno, qui hoc tradit. Sed major est revera pecuniæ, quam personarum acceptio. Unde si quis pecuniam in numerato habeat, de facili absolute satus securus esse possit: quod Nonconformistæ, grassante persecutione, experti sunt, e quorum spoliis permultæ ædes, haud admodum sacræ, resectæ sunt, utpote cum Curiarum ecclesiasticarum iudices mirum in modum ubique ditescabant. Sed reliqua audiamus.

Lib. 7. c. 25.

Siqua fraus, siqua incuria & negligentia hisce rebus irrepperint, ea humani generis vitio & astutiis danda sunt; quæ plus minus apud omnes fere gentes optimarum legum vim nervosque solent resolvere. Immo vitiosæ admodum constitutioni danda sunt, ita ut de bona disciplina, manentibus istis Curiis, prorsus desperandum videatur.

Sed nemo sanus unquam judicabit causas exinde satis justas hominibus subesse, Schismata in ecclesia excitandi, & fidelibus inter se commissis, omnia divina humanaque permiscendi.

miscendi. Quod respub. sine legum executione, id ecclesia sine disciplina; & nemo sanus talem ecclesiam magni æstimabit. Nec qui ab ea sese segregant, sed qui disciplinam tollunt, Schismatis sunt insimulandi. Audiatur hic iterum auctor *de Stat. Regal. & Pontif.* qui fratres suos ea de causa perstringit, quod "Christo & ejus promissis parum confisi, munera sibi ab eo mandata exequi vereantur. — Et tamen, his omissis, suo Domino, vel animabus fidei suæ commissis (quarum quamplurimas disciplinæ defectu in omnem ruinam & perditionem præcipientes ferri quotidie vident) fidelem navare operam se non posse sciunt & confitentur. Satis habent disciplinam *de Cinerum* reducem fore exoptare. Eam semel quotannis expetunt miselli, sed ut ejus compotes fiant, ne minime quidem adlaborant." Quis igitur plebi nostræ vitio vertat, quod suarum animarum majorem curam habeant? Quis sanus diligentiam nostram in disciplina retinenda vituperet? Cujus ab Hierarchicis instauratio cum res desperanda videatur, longe consultius agerent, quotquot vel Pastores, vel ex plebe ad eam suspirant, si ad nostras partes transfirent.

CONCLUSIO.

Auctor jam in operis conclusione, primum quæ sua de illo sententia sit, nobis indicat; deinde quid multi alii, non nostri tantum, sed etiam e suis, judicaturi sint, auguratur. Jam, inquit, pro defensione nostræ ecclesiæ satis dixisse arbitror, pro dignitate profecto parum. At tamen vereor ne multis, cum ex adversariorum gente, tum e nostris hominibus nimio partium studio abreptis, ea quæ dicta sunt haud admodum grata fuerint. An plus, pro defensione, quam dignitate ecclesiæ suæ dixerit, nec ne, omnes, qui hoc scriptum nostrum diligenter & candide evolverint, sententiam ferant. Quænam autem Hierarchicorum de Auctoris opere opinio sit futura, non meum est exquirere. Sed cur nostris hominibus id minus arrisurum conjicit, operæ pretium sit audire.

Pag. 338.

Quippe, inquit, Nonconformistarum quoslibet ferventiores expecto, ut me undequaque stylis petierint infestis; & quia prædecessorum suorum insaniam occurri, & calumnias dilui, idcirco suorum cum ecclesia inimicitias ut in me qualem qualem illius defensorem persecuti fuerint. Cui mirum esse potest,

Pars III.

potest, si in controversia hac reciprocanda tam nostris, quam adversariis durius quædam dicta exciderint? In promptu esset ex Hierarchicorum libris acerbiora iis, quæ a nostris unquam scripta sint, proferre. Sed quo fructu id fieret? De rebus ipsis, non de hominum fama, certare cupimus. Hinc, quæcunque ex nostris scriptoribus in Auctoris margine exhibentur, fere omisi; non quod eorum puderet, longe enim maiorem partem, licet ad ipsa verba parum attentus, firmavi & defendi; sed quoniam ad rem propositam id parum facere videbatur. Vellem interim, ut fratres, qualia fervidiorum Clericorum contra nos scripta esse necesse sit, ex Nicholsio conjecturam faciant. Quot calumniis & conviciis, non in nostros tantum, sed in externos etiam fratres, etsi iudices inter nos a se constitutos, jactatis, librum suum referat? Quid ergo ab istis expectandum est, quorum censuram propter lenitatem suam, & mansuetudinem ipse veretur? Veram autem illorum indolem sequentibus verbis ad vivum depingit.

Cum aliis, etiam e nostrorum castris, me conflicturum esse baud male quidem auguror; qui ideo mihi fortasse infensi fuerint, quod presentium Nonconformistarum libros & conciones non satis acriter impetii, sed, tanquam timidus pugil, solum mortuorum umbras insectatus sum: qui putent, oportere me, eorum qui nunc superstites sunt, omnia invidiose aut parum caute dicta congeffisse, eaque quam maxime potuerim verbis amplificasse; quo magis Principis Senatusque iram, ac potentiam, in eos excitarem & armarem. Neque facile mihi ignoscent alii, quod plurimos, inter N. C. familia, viros probos & pacis amantiſsimos esse concedam; quod Pastorum istorum multos singulari doctrina eruditos esse fatear; quod nonnullas eorum conciones ultro laudem suspiciamque; quod denique spondeam, si nullo alio modo evenierit, ut his in ecclesiam receptus fiat, ac ut nos conjunctis utrumque laboribus in Christi vinea desudemus, me minime repugnaturum esse, res aliquas indifferentes, etsi longa vetustate venerandas, vel e medio tolli; aut saltem pro arbitrio Pastoris usurpandas relinqui. Quo ingenio præditi sint, quibuscum nobis res est, Iudices, videtis. Ita enim, pro dolor! maximam Cleri partem erga nos animatam experimur. Quod Nicholsius autem de hodiernis nostris Pastoribus satis honorifice verba facit, in gratiæ loco ponimus; decessores vero nostros tot conviciis ab eo lacerari, id ægre ferimus. Illorum enim pietatem, moderationem, doctrinam

nam nunquam non suspicimus & veneramur. Illos æmulamur, illorum exemplum, etsi haud æquis passibus, sequimur. Quod pacis etiam studium proficitur, nobis gratissimum est. Pacis enim omnes cupidissimi sumus, nec quicquam nobis tam carum est, quod, salvis interim conscientis, lubentes ei litare nolle. Sed quam vellem virum, ut præ se fert, pacis amantissimum haud adeo a proposito aberrasse. Nullas enim concordia, quam adeo sibi exoptatam significat, conciliandæ novas condiciones, obtulit. Atque utinam profecto eam operam, qua Nonconformistas, falsis sæpe coloribus depictos, exteris deridendos propinare conatus est, tum in summis potestatibus, ut de ratione pacis ineundæ serio cogitarent; tum in fratribus suis, ut, omni animorum æstu defervescente, eam tandem expeterent, persuadendis, collocasset. Ut res igitur hodie fluunt, feliciter sane evenit, doctiss. Calderwodi *Altare Damascenum*, exterorum quorundam fratrum hortatu, typis denuo nuper mandatum fuisse, quo beneficio nos ipsi valde astrictos ultro agnoscimus. Unus ille scriptor, cui nemo adhuc respondere sustinuit, ut Rex Jacobus olim vaticinatus est, refellendis omnium Hierarchicorum argumentis abunde sufficit. Quapropter cum liber, olim perrarus, jam omnium manibus teritur, fratres ex illo causam nostram plenius ediscant; quanquam nec hoc opusculum meum, stylo, quo potui, sed argumentis, ni fallor, haud infirmis contextum, sive ad rationes evertendas, sive convicia refellenda, quibus a Nicolasio nuper petiti fuimus, omnino inutile fore sperarem.

Restat tantum ut vos, Judices, sententiam dicatis. Quod ad nos attinet, æquorum judicium cognitionem, & proinde vestram, haud refugimus. Quamvis enim ab adversariis despecti simus, multisque contumeliis & opprobriis onerati; vos tamen ultimum Dei judicium intuentes, ἀπεσπολήτως judicatuuros, uti etiam judicabimini; nec greges, Deum illæsis conscientis, & ex verbi ejus præscripto colere studentes, unquam condemnatuuros, nulli dubitamus. Immo ansa hæc, Fratres, quam dedere Hierarchici, vobis avide arripienda est. Quis vestrum adeo corruptum in patria nostra ecclesiæ statum non deflet? Vos jam ceperunt Arbitros, quos etiam nos libenter accipimus. Utinam igitur vobis tandem aurem præbeant, qui nostris cum precibus tum argumentis semper surdi fuerunt. Nec istud opus vos detrecta-

Pars III. re oportet, qui quanta sit pacificorum beatitudo optime intelligatis.

Tuque, o clementissime Pater, ad hanc meam qualemunque operam benigne respice, & in tuæ ecclesiæ commodum dirige; statum ejus tam externis hostibus, quam internis diffidiis afflictissimum attende; Spiritumque tuum, veritatis, puritatis, pacis, & concordie uberissimum & solum fontem jam tandem effunde. Te, qui solus id efficere potes, te oro, ut, omni discordia sedata, adversariorum mentes ad pacis amorem convertas, quo fiat, ut te unum Patrem, per unum Filium Mediatorem, unius Spiritus Sancti ope, unanimi colentes, unitatem Spiritus per pacis connexum conservare studemus.

F I N I S.

E R R A T A.

PAG. 12. vers. 41. leg. denique. p. 23. v. 36. labascit. p. 24. in ima marg. adde 6. p. 25. v. 16. l. inita. p. 27. in ima marg. scrib. Apellat. p. 121. p. 39. v. 17. l. pura. p. 43. v. 21. spondimus. p. 49. v. 38. in marg. 441. p. 55. v. 19. litera. p. 61. v. 10. aversantes. p. 62. v. 28. animadvertam. p. 64. v. 17. invisi. p. 65. v. 17. sicca. v. 40. spernendus. p. 66. v. 39. inquit Episc. p. 74. v. 33. tractaturos. p. 87. v. 31. erubescunt v. 34. arcessunt. p. 91. v. 17. esset. p. 101. v. 12, & 14. milliaria. p. 106. v. 43. Calvinus. p. 109. v. 30. obsequerentur. p. 114. v. 21. commiserat. p. 116. v. 44. illis subolerent. p. 121. v. 30. studiosos. p. 127. v. 26. extenuandis. p. 133. v. 7. sit. p. 149. v. 31. collineem. p. 155. v. 31. mutatam. p. 160. v. 41. misisti. p. 179. v. 39. exhilaratum. p. 199. v. 16. acerrime. p. 200. v. 5. fere. v. ult. acerbissimum. p. 221. v. 3. dele quam. v. 8. l. concessam. p. 229. v. 12. minime. p. 231. v. 27. dele? v. 31. l. consentimus. p. 236. v. 31. & τὸν. p. 244. v. 32. sitne. p. 245. v. 31. deest? p. 246. v. 3. l. magnus. p. 247. v. 21. πρεσβυτεριον. p. 252. v. 19. utramvis. p. 259. v. 8. Episcopus. p. 268. v. 6. timore. p. 282. v. 16. qui quicquid. p. 284. v. 20. celebratis. p. 289. v. 6. παύσαι. p. 304. v. 2. δαπανᾷν. p. 305. v. 18. inter commoda. p. 307. v. 28. magnam. p. 312. v. 20. caperint. p. 320. v. 21. retinendo. p. 323. v. 3. sit. p. 324. v. 8. erogare. p. 326. v. 28. verum. p. 327. v. 1. liquebit. p. 328. v. 31. τελειώσεις. p. 329. v. 23. διέσω. v. 42. longe. p. 330. v. 28. inde elicit. p. 331. v. 33. quia. p. 336. v. 30. qua. p. 337. v. 10. sacris initiatos. p. 338. v. 6. ut ea largitur. p. 342. v. 29. statim. p. 347. v. 18. arte. p. 350. v. 1. dilucide. v. 19. Sancti. v. 40. abscederent. p. 352. v. 20. manifestum. p. 354. v. 24. effundendas. v. 32. at vero. p. 360. v. 25. διαπορίσθω. p. 368. v. 1. iustitiam. p. 387. v. 19. denotandum. p. 396. v. 31. eas. p. 415. v. 17. detrectantes. p. 441. v. 32. elegant.

I N D E X

RERUM PRÆCIPUARUM

Quæ in hoc Opere continentur.

A *Bboti* de Laudo judicium, 148.
Adamsoni Episc. a Presbyterio absolutio, 63.
Adamus concionator Cantab. Pontificiis deditus, 150.
Adelphe Presbyterum aliquando denotat, 237.
Adertonus Episc. infamis, 56.
Admonitiones a Cartwrighto non scriptæ, 44.
Ælmerus Episc. Lond. janitorem suum ordinat, 45.
Alleni egregium consilium, 95.
Alfopus laudatur, 104.
Altare, Hierarchicorum de eo superstitio, 371, 415.
Ambrosius Liturgiam non scripsit, 296. libera utebatur prece, 309.
Angli cur superbi dicuntur, 335.
Anglicana eccles. quo sensu Reformati nominis propugnaculum, 136. scatebat olim Clericis Pontificiæ superstiti-
oni addictis, 140.
Anna Regina laus, 146.
De *Annulo Matrimoniali*, 363, & seqq.
Antiquitatem falso crepant Hierarchici, 12, & passim.
Antiphonici cantus ortus, 265. a Reformatoribus damnatus, 268.
Antrimensis, vid. *Carolus I.*
De *Apocryphorum Librorum in Ecclesia lesione*, 416, & seqq.
Apriolus quem denotat, 221. quo

sensu Apostoli dicebantur Episcopi, 215. num sedes in primariis civitatibus habebant, 216. cur manus imponebant, 337. eorum festa antiquissimis temporibus ignota, 391.
Apparatoris cujusdam sævitia, 98.
Archidiaconi in veteri ecclesia non Presbyteri, 441.
Arminius a Nich. injuria afficitur, 198. ejus opiniones a Jesuitis præcipue in Angl. introductæ, 69. affectatores ejus nonnulli Sociniani nimis favent, 154. vid. *Articuli*.
Arthingtonus Hacceti adjutor, 56.
Articuli sex Pontificii sanciti, 5. Anglicani a Synodo reſecti, 35. Ministri iis subscribere jubentur, 16. eorum auctores Calviniani, 169. quid in Arminiana controversia statuunt, 164, 172, 177, 193, 194. Hibernicanorum & Lambethan. sententia de eadem controversi. 168, 174, 179, 187.
Ascensionis festum circa A. 400. institutum, 390.
Athanasius explicatur, 290.
Augustinus vindicatur, 169. ejus sententia de perseverantia, 190. auctor non fuit sententiæ de pueris in baptizatis damnandis, 193. de antiph. cant. sententia, 267. tempore illius preces non præscriptæ, 280. explicatur, 329. notatur, 333.
Babingtoni & *Ballardi* conjuratio, 50.
H h *Bamfieldus*

I N D E X.

- Bampfildus* in carcere obiit. 112.
Bancroftus Scotiae rebus sese immiscuit. 65. ejus de Presbyterorum ordinatione sententia, 78. inconstantia, 65, crudelitas, 66.
Baptizandi potestas quibus concedatur, 60.
Barlowius (Guil.) perstringitur, 58. cum confatæ narrationis Colloqui Hampton. prenituit, 59.
Barlowius (Thom.) de Heylyno judicium, 45.
Barnaba de lacte & melle sententia, 327.
Barnesii Martyr. judicium de Armin. controversiæ capitibus, 162, 171, 176, 186, 192.
Barreni palinodia, 167.
Barrovius (H.) a Nichol. discrepat, 217.
Basilidiani Hæret. in Christi honorem festa primi instituebant, 384.
Basilius musicam damnat, 270. explicatur, 287, 293, 315. libera utebatur prece, 308.
Baxterus omnem Episcopatum non rejecit, 77. Senatum ad Carolum II. reducendum hortatur, 88. ejus Liturgia prius damnata quam lecta, 92. vindicatur, 94. oblarum Episcopatum recusavit, ib. Episcopatum ejjectioni sese opposuit, ib. confingitur ejus chirographum, 97. ejus elogium, 421.
Beli & Draconis fabulæ in eccl. Angl. prælegi jubentur, 95.
Bellarminus notatur, 271.
Bennetus notatur, 306.
Beueregius notatur, 14.
Beza de eccl. Angl. judicium, 36. Cartwrightum laudat, 42, 48.
Blondellus defenditur, 256.
Bonnery dictum, 33.
Boothius & Middleonus Caroli reducendi gratia exercitum conscribunt, 88.
Bradfordo Martyri vestes sacræ displicere, 23. ejus liber de electione a tribus martyribus approbatus, 165. judicium in controversiis Arminianis, 166, 172, 177, 187.
Bramballi Episc. ad Remonstr. monitum, 154.
Brownius ab Independ. non agnoscitur, 57.
Brommiggis Pontificiis inimicus, 150.
Bucerus qua de causa a Calvino admonitus, 20. ei displicere quædam in nostra Reformatione, 24, 37.
Burgess vindicatur, 75. Episcopatu veteris eccl. amicus, 77.
Burleii de Whitgifti articulis judicium, 47.
Burneti de Heylyno judicium, 45. de Episcop. & Presbyteris, 214, 234. notatur, 194, 195. laudatur, 319, 321.
Burton antagonista vindicatur, 123, 124. infans ejus opinio, 125.
Cajetani de organorum antiquitate & usu sententia, 272.
Calaneo (Benjam.) Episcop. Theolog. levitia, 112.
Calanius (Edmund.) Senatum ad Carolum reducendum hortatur, 88. Episcopatum oblarum recusat, 94.
Calanius (Edmund.) prioris nepos, vitæ Baxt. scriptor, laudatur, 127.
Calderwoodi Altare Damasc. a Jacobo R. laudatur, 66, 449. palinodia ei falso ascripta, 67.
Calvinianis rostra & præla occluduntur, 69.
Calvinus defenditur, 16, 29. nulla necessitate adactus Episcopatum exterminavit, 17. a Cranmero minime spreus, 19. a Rege Edvardo honoratus, 20. ex ejus sententia Liturgia Angl. emendatur, *ibid.* ejus ad Bucurum epist. explicatur, *ibid.* Hopperum ad respondendum ordinis habitum non incitavit, 22. sententia de turbis Francos. 27. ejus Theologia ab Episcop. olim recepta, 40, 261. de Decanis & Capitulis sententia, 261.
Cancellariorum Laicorum origo, 6.
Candidus quid sonat, 359.
Cononici, vid. *Decani*.
Cantabrigienses concionatorem Pontificum absolvunt, 151.
Canticum Solomonis ab Hierarchiis nunquam publice lectum, 422.
De Cantu & Symphonia in Eccles. 262, & seqq. Cantus simplex in N. T. præscriptus, 263. Antiphonicus, vid. *A*.
Carletoni de Calvinianismo eccl. Angl. testimonium, 41.
Caroli I. edictum de die Dominica, 70. Laudensium hortatu libertatem populi attentat, 71. ejus auctoritate se munitum probat Antrimensis, paricidarum Hib. coryphæus, 74. invitis Presbyterianis capite plectitur, 84.
Carolus II. in verba solemniss. iurans, a Scotis coronatur, 87. a Presbyterianis restituitur, 88. flecta ejus simulatio, *ib.* edictum egregium, *ib.* Pontificus rediit, 89. ejus indulgentia, 102.
Carstarius acerbe & perfide tractatus, 110, 111. vindicatur, *ib.*
Cartwrightus vindicatur, 40, 51, 56, 57. Beza conjunctissimus, 42. contra Rhemenses scribit, 47, 49. cur in carcere

INDEX.

- rem conclusus, 53. Jacobus R. ejus deprecator, *ib.* ab eodem & Ordinibus Scotiæ munus professi ei offertur, 55.
- Castlemanni* Comitis Hierarchicor. sævitia reprehensio, 112.
- Catechismus* sub Edvardo VI. Calvinian. sententiam tuetur, 165, 172, 177. Westmonast. defenditur, 80, 81.
- Caveus* notatur, 297.
- Ceremoniæ* eccl. Angl. a Reformatoribus nostris *Papismi reliquia* dictæ, 30.
- De Certitudine Salutis*, 171. & seqq.
- Chillingworthus* ab Edwardio notatur, 154.
- Christi* nativitas in 25. Decembr. non incidit, 377. *vid. Nativitas.*
- Cbrystostomus* de Epaphrodito conjectura, 222. de Episcoporum facultatibus iudicium, 248. explicatur, 253, 254.
- Ciceronis* de vocis modulatione sentent. 278.
- Circumcisionis* testi recens institutio, 388.
- Clarendoni* sævitia & pœna, 101, 102.
- Clementis* (Alex.) verba de electione, 183. sententia de Episc. 240. de musica, 262.
- Clementis* (Rom.) sententia de electione, 182. de muneribus eccles. 233, explicatur, 285, 424.
- Clerici* Angl. quomodo sacerdotia adipiscuntur, 438.
- Cnollisus* vindicatur, 52.
- Cnoxius* Episcopatum sibi oblatum recusavit, 24. Francos. eccl. Pastor designatus, *ib.* vindicatur, 25, 29.
- Cenobia* Monachorum ab Henrico VIII. dissoluta, 5.
- Colemanni* explicatio solennis Ligæ, 77.
- Colloquium* Hamptoniense, 58. in ædibus Sabaudicis, 91.
- De Comino* fabula rejicitur, 143.
- Commissarii*. Laicorum origo, 6.
- Concilium* Carthag. IV. Episc. magnificentiam damnat, 354.
- Concili* Eliberit. Canon interpolatus, 348.
- Concili* Laod. Canon explicatur, 291.
- Conciones* pomeridianæ prohibita, 69.
- De Concionibus Ministrorum*, 426, & seqq.
- De Confirmationis ritu*, 335. & seqq.
- Confirmationis* conditiones minui non sive Episcopi, 50. Occasionalis quibus argumentis a nonnullis vindicatur, 128.
- Conjuratio* Pontificia, 106. Riama, 108. Sulphurea, 145.
- Constantini* M. exemplum laudatur, 289.
- Constitutiones* App. quando scriptæ, 423.
- Conventicula* dicebantur vet. Christianorum coetus, 99.
- Conventus* Westmonast. 78. &c.
- Coppingerus* Hacceti comes, 56.
- Cornelio* cur Petrus manus non impo- fuerit, 338.
- Cosini* superstitio, 151.
- Cottonus* Americam petit, 79. vindicatur, (135,) (136.)
- Coverdallus* nostræ sententiæ fautor, 31.
- Coxii* perfidia, 25. superstitio, 26. sententia de vestibus, 30.
- Crackanthorpi* Puritanorum elogium, 42.
- Cranmeri* (Georg.) de primis Reforma- tor. nostræ sententiæ fautoribus testi- monium, 30.
- Cranmerus* (Thomas) Archiep. Reforma- tionis amicus, 5, 8. Lambettum damnat, *ib.* Regiæ in sacris potestatis fautor, 7. Calvinum non sprexit, 19. ejus in Hopperum sævitia, 22. palinodia, 23. velles abrogari voluit, 30. Cal- vinianus, 165, 172, 177, 187. ejus de Episcoporum titulis sententia, 249.
- Crosio* Crucis signi origo superstitiosa, 312.
- Cromwellius* tyrannus, 84. monarchi- cam rectionem ejurari jubet, 87. Sco- tos bello aggreditur, *ib.*
- De Crucis signo in Baptismo*, 31c. & seqq. Crucis signi usus superstitiosus, 144. tessera habetur meritum Chri- sti, 310. aquæ Bapt. derogat, *ib.* vex- illum Christi, 311. origo, 312.
- Curia* ecclesiasticæ offensionis fuere Beza, 39. Senatui Angl. 50.
- Cypriani* sententia de perseverantia, 190. de justificatione, 194. explicatur, 218, 287, 315, 342, 343. Clericos civilibus curis implicari nolit, 247. notatur, 336. ecclesiæ illius limites, 255.
- Cyrillus* (Alex.) explicatur, 328.
- Dallaus* Augustinum perstringit, 333. Theophil. Antioch. explicat, 347.
- De Decanis & Capitulis*, 257, & seqq. nulla nituntur antiquitate, 258. eor- um auctoritatis origo, 261.
- De Laune* in carcere obijt, 112.
- Demetrius* non solus fuit temporis Ægyp- ti Episcopus, 254.
- Diaconorum* munus secundum Hierarchi- cos, 272.
- Dioecesis* Episcopi, ex Hierarch. sen- tentia, ecclesiæ infimæ speciei, 212, 251.
- Dionysius* (Areop.) explicatur, 329.
- Dionysii* (Alex.) de Baptizatis ab Heret. sententia, 344.
- Directorium* laudatur, 81.
- De Disciplina Eccl. Angl.* 436, & seqq. ab Hier. nonnull. perstringitur, 442.

INDEX.

- Dissentientium Frat.* auctoritas vindicatur, 7. Martyrum Anglic. famam non laedunt, 32.
- Dodwellus* duplex Presbyterorum genus in vet. eccl. agnoscit, 17.
- Dolmanni* Jesuitæ consilium, 61.
- Domini* quo sensu vet. Epi dicebantur, 246.
- Dominica* dies Regis edicti permisso profanata, 69. cur id suadebant Laudenses, 70.
- Dordracena* Synodus defenditur, 160.
- Ecclesia* vox, numero singulari, unius tantum urbis Christianos in N. T. semper denotat, 225, 226. ejus limites, 251.
- Edwardi* VI. elogium, 8.
- Edwardus* laudatur, 154, 197, & passim.
- Edwinus* vindicatur, 123.
- Eliberitanum* Concil. explicatur, 398.
- Elizabetha* Reg. obstinatio, 31. ne nimis augetur concionatorum numerus verebatur, 46.
- Encaniorum* festum a Christo non observatum, 381.
- Epaphroditus* quo sensu apostolus, 221.
- Epicuri* sententia de *justo & injusto* a nostra diversa, 207.
- Eripia* natalem non semper denotant, 387.
- Epiphanius* picturis in templis inimicus, 76. notatur, 238. libera prece utebatur, 309. explicatur, 387, 388.
- Episcopales* Phariseorum æmuli, 12, 13. sibi inconstantes, 14, 71, 198, 257, 385. ingenii turbulenti. 27, 438. caeremonias depereunt, 36, 62. ejecti, 77, 83. eorum æquivocationes, 87. Presbyterianos decipiunt, 88, timidi, 90, 93. libro non viso subscribunt, 96. sevi, 101. quomodo se erga Jacobum II. gesserunt. 114. pauci ab eo ejecti, 118. pacis inimici, 120, 121. cur Pontificii errores iis. objiciuntur, 137, 138. in Presbyterianos convitiatores, 139. cum Ezechia male conferuntur, 146. hodiernorum de peccato originali sententia, 195. de ministerii ordinibus quid statuunt, 212. corruptæ disciplinae causam nobis falso attribunt, 437.
- Episcopatum* cur retinuerint Reff. 17.
- De Episcoporum Regimine*, 211, & seqq. munus ex sententia Hierarchicorum, 212, 251. ex scriptura non eruitur, 231. a Presbyteris male distinguuntur, 213. antiquissimorum catalogi incerti, 239. curis & honoribus civilibus olim interdicti, 247. Anglicani a Rege eliguntur, 6. Elizabetha regnum aspiciente, moderati, 35. eorum honores & tituli expenduntur, 244.
- Erasmus* Cathedralem cantum sacote irridet, 273.
- Essenia* Comes mortem sibi non confavit, 109.
- Eusebius* explicatur, 254.
- Ezechia* factum laudatur, 146.
- De Festorum Dierum Observatione*, 376, & seqq. origine & effectu mali, 378. Festum Purim divinitus institutum, 380. Encaniorum a Christo non observatum, 381. Festorum in Angl. numerus, 383. Basilidiani Hærec. in Christi honorem primi instituebant, 384. App. antiquiss. temporibus ignota, 391. Martyrum antiqua, sed superstitionis occasiones, 391. horum origo, 392.
- Foxius* (Joann.) Articulis subscribere noluit, 35.
- Francosurtenses* turbæ 24, &c.
- Fratres Dissidentes*. Vide *Dissentientes*.
- Frisii* Martyris elogium, 162. Calvinianus, 162, 171, 175, 186, 191.
- Fulco* Puritanus, 49.
- Fulgentii* sent. de Prædestinatione, 185.
- Fulleri* de Cartwrighto & Whirgisto judicium, 44. de Cartwrighti libro contra Rhemeneses, 49.
- Galli* profugi quomodo ab Episcopalibus accepti, 113.
- Gallus* de colloquio Hampton. narratio, 58.
- Gardinerus* (Steph.) Reformationi inimicus, 5.
- Gatakerus* eccles. veteris Episcopatu favēbat, 77.
- Gaudemus* Senatū ad Carolū reducendum incitat, 88. consiliorum Aulicorum inscius, 93.
- De Geniculatōne in Eucharistia*, 363, & seqq.
- Gilbius* vindicatur, 139.
- Gladstonus* Episc. perjurus, 64.
- Goodmannus* (Gothof.) Episc. obiit Pontificius, 151.
- Goodmannus* notatur, 81, 197.
- Gorgonia* factum, 375.
- Grati* de Episcopis sententia, 51.
- De Gratia Irresistibili*, 157, & seqq.
- Gregorius* Nazianz. explicatur, 292, 360, 375, 423.
- Gregorius* (Thaum.) Liturgiam non scripsit, 287.
- Griffinus* vindicatus, 111.
- Grindalli* Archiep. judicium de vestibus sacris, 30. de prophetiis, 46.
- Gulianus* Frat. Diss. inique objicitur, 129.
- Gulielmi* Regis consatus de instauranda pace

INDEX

- pace ab Hierarchicis irriti redduntur, 120.
- Gunningii* ferox ingenium notatur, 93.
- De *Habitibus Eccles.* 30, 352, & seqq.
- Hacceti* nequitia male F. D. obicitur, 56.
- Hareses* qua occasione præcipue nascuntur, 86. sub interregno ortæ Presbyterianis male obiciuntur, ib.
- Hallius* Calvinianus, 42. ejus de Laudo judicium, 149.
- Hammondus* notatur, 225, 311, 346.
- Hamptoniense* Colloquium, 58.
- Hegesippi* de Jacobo narratio refellitur, 219.
- Henricus* VIII. uxorem repudiat, 5. Patre tyrannida exterminat, ib. Reformationi parum amicus, ib.
- Herna* de liberis precibus testimonium, 303.
- De *Heibo* fabula rejicitur, 143.
- Heylynus* notatur, 32, 44, 45, 336.
- Hibernica* internecio, 74. ecclesia ritus Anglicanos accipere jubetur, 131.
- Hieronymus* vindicatur, 184, 224, 241, 256, 316, 348. explicatur, 358, 359, 424, notatur, 419.
- Hierosolymitana* ecclesia, omnium prima, non fuit Episcopalis, 214.
- Hilarius* Diac. explicatur, 216.
- Hoadleius* contra Calamium scribit, 127. laudatur, 207.
- Homilia* Parochorum infcitiz subveniendæ gratia scriptæ, 8. earum in controversia Armin. sententia, 163, 166, 171, 174, 177, 179, 187, 192, &c. de musicis instrumentis, 273.
- De *Homiliis Ecclesia & Concionibus Ministrorum*, 425, & seqq.
- Hookerus* Calvinianus, 42. notatur, 312, 322.
- Hopperus* Martyr vestes recusavit, 22. ejus in controversia Armin. sententia, 166, 173, 179. de Episcoporum honoribus, 250.
- Hornii* Epic. de vestibus sacris sententia, 30, 139.
- Hutchinsona* Cottoni comes & adjutrix falso dicta, 79. fallax ejus & perfidum ingenium, (135,) (136.)
- De *Jacobo* (Justo) inepta *Hegesippi* fabula refellitur, 219. unde Hierosol. Episc. habebatur, 220.
- Jacobus* I. Rex pro Puritanis ad Eliz. deprecator, 53. quomodo se gessit in Colloq. Hampt. 58. Angl. eccl. cultum vituperat, 62. fidem Scotis datam violat, ib. Delegatos ad Dordrac. Syn. mittens defenditur, 160. Eccl. Angl. eo teste, Calviniana, 188.
- Jacombius* non Antinomianus, 104.
- Idololatris* occasiones ab Hierarchicis retinentur, 147.
- Jefferius* Episcopalis obiit, 115.
- Jejuniorum* in eccl. Ang. numerus, 383. accuratio eorum tractatio, 396, & seqq.
- Jencinus* in carcere obiit, 112.
- Ignatii* de Episcopis sententia, 235. visio refellitur, 256. explicatur, 286.
- Independentium* origo, 78. Spanhemii de iis judicium, 79.
- De *Corporis Inflexione ad nomen Jesu*, 411, & seqq.
- Institutionis* Christianæ liber duos Ordines tantum agnoscit, 7, 8.
- Johnsonus* (Sam.) indigne tractatus, 201.
- Irenæo* Presbyteri Apostolorum successores sunt, 218. Valentinianus unctiorem ab Orthodoxis accepisse non dicit, 344. explicatur, 401.
- Isidorus* (Pelus.) musicam Judeis propter puerilitatem concessam sensit, 270.
- Juelli* de vestibus judicium, 30.
- Junias* : veterum de eo sententia, 223.
- Jurijurandi* suprematus formula, 7. de absoluto Regis imperio, 101.
- De *Justificatione*, 191, & seqq.
- Justinus* explicatur, 237, 286, 303. explicatur, 325. *Pseudojustini* tempore nullus organorum in eccl. usus, 269.
- Kelletus* Pontificiis deditus, 151.
- Karkius* Episcopalis obiit, 115.
- Kypios* quo sensu Episcopi veteribus dicebantur, 246.
- Lassantius* notatur, 315, 319.
- Lampadii* de Melanchthone testimonium, 185.
- Latimeri* de controversiæ Arminianæ capitibus sententia, 166, 172, 173, 177, 178, 187. de Episc. honoribus, 249.
- Lavacrum* pro balneo a Tertull. usurpatum, 314.
- Laudi* pessimum ingenium, 75. tyrannis, 131. sævitia (133,) (134,) (135.) Pontificius fuit, censente Abbote, 148. & Hallio, 149. notatur, 415, 440.
- Leitonus* defenditur, (133,) immaniter tractatus, (133,) (134,) (135.)
- Leo* M. notatur, 410.
- Liga* solennis, 76.
- Limborchii* sententia male a Nich. traditur, 198.
- Antropia* munus, non precum librum veteribus sonabat, 285, 291.
- De *Liturgia Publica*, 274. & seqq. Anglic. subveniendæ Parochorum infcitiz gratia scripta, 8. ex Miss. Pontif. constata, ib. primæ edit. nævi, ib. secundæ edit. nævi, 9. hodiernæ, 35, 28, 38, 55, 144, 275, 279, 301, 310, 311, 321,

INDEX

- 321, 324, 331, 334, 336, 337, 338, 363, 365, 378, 391, 395. De Liturgia Angl. vitis ascriptis, 431. quid de controversiæ Arminianæ capitibus statuat, 168, 175, 179. Francofurtensium exulum Liturgia vindicatur, 24.
- Lobius** in Aula res nostras curabat, 115. Testam abrogari voluit, 119.
- Loekius** Pontificorum scriptorum optitrus, 207.
- Londonensis** Episc. qualem sortitur ecclesiam, 219.
- Love** (Christoph.) Caroli R. causa capite plectitur, 87.
- Lucasius** ab Edwardio notatur, 197.
- De Magistratu non resistendo**, 200, & seqq.
- Maurwaringius** tyrannidis fautor, 73.
- Marci** festi sera institutio, 394.
- Martyr** (Petrus) habitus recusavit, 24. de iis ejus judicium, 37.
- Martyrium** festa antiqua, sed superstitionis occasiones, 391. unde orta, 392.
- Martyrium** Reformatorum omnes Papismi lacinias rejectas esse non probat, 142.
- Matrimonium** quavis anni tempore contrahi noluit Whigifus, 49.
- Medus** (Jof.) laudatur, 378, 394, &c.
- Medus** (Marth.) vindicatur, 111.
- Melanchthon** an Calvinian. deseruit, 125.
- Melvinus** acerbe tractatus, 69. ejus Epigramma. ib.
- Michaelis** festi origo fabulosa 395.
- Middletonus**, vide **Boothius**.
- Millemana** petitio, 58, 61.
- Miltonus** tam Presbyterianisquam Caroli iniquus, 85. ejus verissimum augurium, 89.
- Molinai** (Petr.) de catechismo Westmonast. judicium, 81.
- Monitor** veteribus quis fuit, 305.
- Monkys** Carolum reducit, 88.
- Monmouthianum** bellum, 173.
- Montacutus**, Pontificiis deditus, Laudo ope Episcopatum consequitur, 148. notatur, 414.
- Moorus** in carcerem conjectus, 97.
- Morleus** ferox Hierarchicus, 93.
- Morton** Episc. de exterorum ordinationibus judicium, 64. de seva persecutione testimonium, 112.
- Musica** instrumenta cur a Judæis adhibita, 263. in Christiana eccles. origo, 269. a Reformatis nonnullis exteris cur reiecta, 272. ab eccl. Angl. olim damnata, 273.
- Nativitatis** festum male ad 25 Decemb. celatum, 377. antiquiss. Catholicis ignotum, 384. sexto Januarii olim celebratum, 385. quinto etiam, 387. quarti seculi figmentum, 386.
- Neocæsarienses** antiphonis inimici, 267.
- Nicholsonium** Episcopum sui muneris pernituit, 64.
- Nicephorus** (Call.) notatus, 385.
- Nonresidentias** extirpari non siverunt Episcopi, 50. Burneto displicenti, 91, 439.
- Novatiani** de predestinatione sententia, 183.
- Novellus** de Crucis signo partum honorifice sensit, 31.
- Oastlandii** in carcerem conjecti, 97.
- Occasionalis** conformitatem quomodo defendunt ejus patroni, 128.
- Olyffius** contra Calanum scribit, 127.
- Originalis** contractus a Conventione agnitus, 206.
- De Originali peccato** 195. & seqq.
- Origenes** de precum liberarum usu, 305.
- Owenus** vindicatur, 104, 111.
- Oxonienſe** statutum horrendum, 106.
- Pagani** nostris sacris inimici, 81. cu Ethnicis ita dicebantur, 82.
- Painius** notatur, 197.
- Papismi** reliquie unde in eccles. Angl. remanserunt, 142.
- Parkerus** (Sam.) mercaturam carcerum posthabuit, 81.
- Parechomenis** alia templa præter suum frequentare olim non licuit, 441.
- Patribus** quid tribuendum, 232. quo antiquiores eo majoris auctoritatis, 233.
- Patronatus** jura notantur, 438. venalia, 439.
- Pautus** (Sam.) cur hymnos mutavit, 289.
- Pellus** quid signif. ap. Tertull, 305, &c.
- Pentecostes** festum seculo tertio observatum, 391.
- Persecutio** in Anglia, 47, 53, & seqq. 61, 66, 99, 100, 103, 107, 108. in Scotia, 65.
- De Perseverantia**, 186, & seqq.
- Peste** grassante, quomodo se gesserunt Hierarch. 100.
- Petavius** notatur, 346.
- De Petro** quomodo Christi verba explicant veteres, 229.
- Philippus** cur Eunuchus manus non imposituit, 349.
- Philpotus** Martyr vestibus inimicus, 24. Calvinianus, 178.
- Pictura** idololatricæ in templis Hierarch. 75. veteribus sere ignota, ib. ab Epiphania damnata, 76.
- Piercii** putida in Baxterum calumnia, 94.
- Pingus** notatur, 388.

I N D E X.

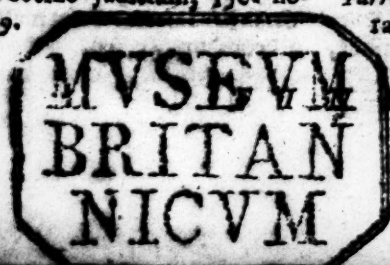
- Plebis* in re religionis potestas, 11, 12.
Plinius (Junior) explicatur, 265.
Playalitates tolli non siverunt Episcopi, 50. Burneto displicent, 51. quomodo a Presbyt. damnatae, 83. notantur, 438.
Polhili de Sherloco iudicium, 104.
Polycarpi de muneribus eccles. iudicium, 233.
Pontificis R. potentia exterminata, 5. tyrannidis ortus, 15. cur sedens communicat, 376.
Pontificii eccles. reformandae moram iniiciunt, 9, 33. nimium eos demerendi studium, 32. Hierarchicis false irrident, 33. pauci religionis causa sacerdotiis cadere voluerunt, 34. eorum copluerudines a Laudensibus in usum revocant, 68, 69. cum Hierarchicis multis conjunctissimi, 115. & seqq. tam ceteris Reformariis, quam eccles. Anglir. inimici, 136. De erroribus eorum Eccles. Angl. ascriptis, 137. & seqq. cur fugiendi, 138. eorum eccles. Antichristiana olim habita, ib.
Pontius Diaconus notatur, 357.
De Praedestinatione, 175. & seqq.
De Praescientia Divina, 199. & seqq.
Præsentationis festum haud admodum antiquum, 389.
Presbyteriani in sacerdotia cooptati, 82. eorum diligentia & successus, ib. Caroli eadem prohibere conantur, 84. plurimi Monarchicam rectionem ejurare noluerunt, 87. Carolo II. opem ferentes vexantur, ib. in eum reducendum strenue incumbunt, 88. vindicantur, 90. ejiciuntur, 89, 96. eorum coetus frequentes, 99. Caroli indulgentiam non recusantes defenduntur, 102. ea privantur, 103. cur in Pontificios nuper non scripserunt, 116, 141. a Burneto vindicati, 118. blanditiis iis male objectis, 119. pacem petunt, 120. coetus eorum vindicantur, 123. iis nullum lucrum ex dissidiis, 135. eorum de reformandae eccles. ratione sententia, 144. templa a contemptu vindicantur, 145. qui se, regnante Jacobo II. gerebant, 202. omnem primatum in eccles. non damnant, 212.
Presbyterorum munus in eccles. Angl. 212.
Plegius Justinus quis, 237.
Professores Academici cur ab Hierarch. sprete, 80, 159.
Prophetarum ratio, 46, 47. a Grindallo Archiep. vindicantur, ib.
Prosperi sententia de praedestinatione, 185. de perseverantia, 190.
Purim festum divinitus institutum, 386.
Puritanorum in eccl. Angl. voluntas, 35. classes vindicantur, 45. iis displicuit Martini stylus, 58. non belli civilis auctores, 72.
Quadragesima nullo fundamento nixitur, 379, 405. cur olim in Angl. praescripta, 399. ejus origo, ib. 401. antiqua ab Angl. diversa, 402, 403.
De Quatuor Temporum jejunis, 409.
Quintomarchici a Presbyterianis damnati, 99.
Rainoldi (Joann.) elogium, 59.
Ralphsonus in carcere obiit, 112.
Rationalista ab Edwardio perstringuntur, 154.
Ranleighbus Udallum a pœna liberatissimifertur, 54.
Rektorum officium, 440. conciones pomeridianas habere non tenentur, ib. quid in iis requiritur, ib.
Reformatio sub Henrico VIII. Edvardo VI. 32. Elizabetha, 29. & seqq. a Senatu tentata, 49, 50.
Reformatores Ang. ab Heylyno, & Woodio notati, 9. eorum plurimi nobiscum senserunt, 30. exteri defenduntur, 11.
Reges non jure divino, 205, 206. notitorum in sacris potestas, 6, 7.
Resurrectionis festum antiquum, sed ab App. haud institutum, 390.
De Reverentia versus Altare, 415. & seqq.
Rhemenfes N. T. versio, 48.
Riana conjuratio confecta, 108.
Ridleyus Martyr in Hopperum savus, 22. de ejus rei causa conjectura, 23. Missam adiit, sed ad sanioram mentem reversus est, ib. moribundus sententiam de vestibus mutavit, ib. 139. eas abrogari voluit, 30. Calvinianus, 166, 172, 177, 178, 187.
Rogerus Martyr nostrae sententiae fautor, 23.
Roswellus inique condemnatur, 114.
Russellus defenditur, 108.
De Salutis certitudine, 171. & seqq.
Sandis Ep. de sacr. vestibus sententia, 39.
Sausanus (Thom.) ejectus, 35.
Scotus (Joann.) notatur, 199.
Scotti (Petrioli) impositura, 67.
Scotorum Episcopi descripti, 64. Presbyt. Carolum II. coronant, 87. ecclesia ab Hier. perturbata, 131. Liturgia non utitur, 301.
Senatus Inferior reformationem eccles. conatur, 49, 50.

INDEX.

Bessio fest. Eucharisticis convenit, 367, 368.
Thesobryia Comes vindicatur, 109.
Theldonus Arch. notatur, 95, 96, 101.
Therfieldi egregium factum, 75. poena,
 . *ib.* Epiphani exemplo defenditur, 76.
Therlocus notatur, 104, 154.
Therborpini tyrannidis patronus, 73.
Sisinnius Episc. Novatianus prieter mo-
 rem alba veste urebatur, 361.
Smartius vexatus, 151.
Smapius vindicatur, 45.
Sociniani cur a nostris nuper parcius pe-
 titi, 156, 157.
 De *Socinianismo eccles. Angl.* attributo,
 153, & seqq.
Socrates notatur, 266. egregia ejus de
 Pascha sententia, 408.
Solemnis Liga, 76, 87. veteris ecclesie
 episcopatu non contraria, 77.
Somersetensis Dux Reformationi amicus,
 8. triste fatum Pontific. tribuendum, 10.
Sparrus in carcerem conclusus, 97.
Sprattus Episc. notatur, 108, 111.
Stephani festum, iv. sec. ortum, 393, 394.
Στῆθος quid nonnunquam sonat, 307.
Subscriptio Cleri Angl. qualis, 158.
 De *Superpelliceo*, & *Habitibus Ecclesiast.*
 352, & seqq.
Suprematus iusjurandum, 7.
 De *Susceptoribus in Baptismo*, 323, &
 seqq.
Suscepi quid ap. Tertull. significet, 326.
Synodus Angl. ann. 1603. habita notatur,
 310, 311, 312, 328, 443, 444. ea A. 1640.
 Regis potestatem evehens leges subver-
 tit, 73. ea A. 1662. ex Hierarchicis ef-
 fractis constabat, 95.
Taylori (Hierem.) præstigiæ, 86.
Taylorus (Thom.) Dei præscientiam tol-
 lit, 198.
 De *Quatuor Temporum* jejuniis, 409.
Tertullianus explicatus, 305, 326, 336,
 339, 404. ejus auctoritas inique no-
 bis objicitur, 313.
Theodoriti conjectura rejicitur, 218.
Θεοδώρα natalem non semper deno-
 tant, 387.
Theophilus (Antioch.) confirmationis
 non meminit, 347.
Theses Londinenses quales, 112, 113.
Thomas Aquin. tempore Organi in cul-
 tum non erant introducta, 272.
Thomsonus, ferox Hierarch. a Senatu no-
 tatur, 106.
Throckmortonus (Job) Cartwrightum
 vindicat, 57.
Tillosoni de Socino judicium, 156. no-
 tatur, 199.

Timotheus quo sensu Episcopus, 119.
 an toti Añæ minori præfuit, 254.
Titus quo sensu Episcopus, 225. Creta
 insula quomodo illi concedebatur, 353.
Traditiones ecclesiasticæ nullius ponde-
 ris, 390, 401.
Traverso manus professorium in Scotia
 offertur, 55. a Whitgifto contumelia
 affectus, *ib.*
Tymfius Martyr vestes recusavit, 24.
Tyndallus Martyr Calvinianus, 162,
 171, 176, 136, 191. ejus sententia de
 Davidis lapsionibus, 190. de Episco-
 porum honoribus, 248.
Valsinghamus Cartwrightum ad scriben-
 dum contra Rhemenfes incitat, 47. e-
 jus munificentia, *ib.* vindicatur, 72.
Udallus Jacobum I. deprecatores ha-
 buit, 53. condemnatus in carcere obi-
 it, 54. ejus elogium, *ib.*
 De *Vestibus Ecclesiasticis*, 352, & seqq.
Vexationes Diss. a Senat. improbat, 107.
Vigilia antiq. explicantur, 396.
Vincentius parum Antinomianus, 104.
 inique condemnatur, 108.
Uniformitatis lex malis artibus obi-
 netur, 97.
 De *Universali Redemptione & Prædesti-*
 natione, 175, & seqq.
Vossius (Is.) notatur, 236.
Vsserius Archiep. catechismum Westm.
 approbavit, 81. eo invito, ritus Angl.
 in ecclesiam Hibern. introducti, 131. ju-
 dicium de susceptor. antiquitate, 319.
Waltoni de Baxtero testimonium, 95.
Wardus Episc. sævus, 101.
Westmonasteriensis conventus, 78. de-
 fenditur, 79. & seqq.
Whistoni de vet. auctorit. judicium, 14.
Whitbius notatur, 194, 196, 197, 222.
Whitgiftus Calvinianus, 42. de eo Fulle-
 ri judicium, 43. Ministros vexat, 47.
 ejus Articuli a Burleio perstringuntur,
ib. Cartwrightum, ne contra Rhe-
 mens. scribat, vetat, 48. Reformati-
 oni obfuit, 49. ejus inconstantia, 50.
 Cartwrightum in carcerem conjicit, 52.
 Udallus ejus precibus non liberatur,
 54. Traversum contumelia afficit, 55.
 Erasto favebat, 78.
Whitheadus nostræ sententiæ causa Ar-
 chiepiscopat. Cant. recusavit, 31.
Wickliffi cum N. C. consensus, 3. ejus
 affectatores diu vexati, 4.
Wisemanus (Rich.) eques, turbæ dux,
 occiditur, 75.
Warringtoni de conficta conjuratione nar-
 ratio, 97. misere tractatur, *ib.*

[illegible]

MADE IN
THE
U.S.A.